

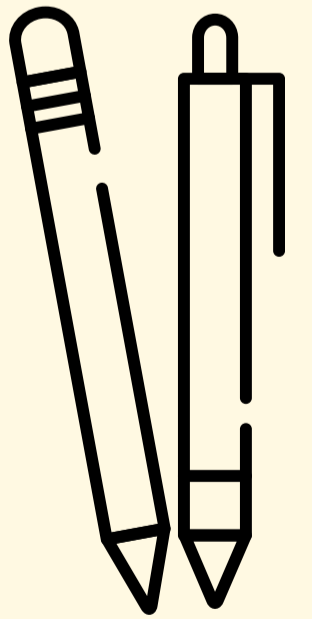

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN YÜZÜNCÜ YILI

Edebî Eleştiri Dergisi

Cumhuriyetin 100. Yılı Anısına

1923'ten 2023'e Süreli
Yayınlar ve Edebiyat
Özel Sayısı

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN YÜZÜNCÜ YILI

Edebî Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı
Aralık 2023

TAKDİM

1860'ta Şinasi tarafından çıkarılan ilk özel gazetemiz *Tercüman-ı Ahval*'den başlayarak gazetelerimiz uzun yıllar boyu edebiyat ve edebiyatçılarla içli dışlı oldu. Edebiyat ve gazete arasındaki ilişkinin gücü, kısmen gazetecilerimizin çoğunun edebiyatçı olmalarıyla ilgiliydi. Bu bağlamda Şinasi'nin diğer bir gazetesi olan *Tasvir-i Efkâr*'ı, Namık Kemal'in *Hürriyet ve İbret*'i, Ahmet Mithat Efendi'nin *Devir ve Tercüman-ı Hakikat*'i, Şemseddin Sami'nin *Sabah ve Tercümân-ı Şark*'ı bir çırpıda aklımıza gelen Tanzimat dönemi gazeteleridir. Bugün bilinen gazetelerin aksine o dönemin gazeteleri aktüel meselelerin yanında şiir, hikâye, roman, piyes gibi birtakım edebi türlerin tefrikasını da yapıyordu. Bu gazeteler, yeni edebi türlerin tanınması mevcut türlerin gelişmesi ve yaygınlaşması için bir vasıta oldukları gibi genç ediplerin yetişmesinde de birer mektep vazifesi gördüler. Gazetelerin edebî/kültürel sahadaki faydalarının yanında yazarlarına/sahiplerine şöhret ve güç sağlayan bir yanı da vardı. Tanpınar'ın deyişi ile "Birkaç büyük politika adamının -ve belki de bazı müderrislerin- dışında bu devrede şöhret kazananların hemen hepsi gazetecidir."

Gazete ve edebiyat arasındaki ilişkinin gücü, ilk gazetecilerimizin edebiyatçı olmalarıyla ilişkili olduğu kadar gazete patronlarının edebî metnin çekiciliğini kullanarak okur kazanma amacıyla da ilişkilidir. Bu bağlamda patronu edebiyatçı olmayan gazetelerde de mebzul miktarda edebî ürün bulunması oldukça sıradan bir iştir. Sultan II. Abdülhamid döneminde zorunlu olarak "siyasetten maada her şeyden" söz eden gazetelerimiz, edebiyatla daha yakın bir ilgi kurmuşlardı. Edebî metnin mecazlı ve soyut dili yazarlara daha rahat ve geniş bir alan açıyor, edebî tartışmalarda belirginleşen saflar tarafların siyasi eğilimleri hakkında az çok fikir veriyordu. Aynı dönemde dergicilik de -o günkü adıyla mecmua- daha önce hiç olmadığı kadar büyük bir güç kazanmıştı. Dergilerin hem sayı hem de teknik bakımdan ciddi ilerlemeler kaydetmesi nedeniyle bu döneme Orhan Okay "Mecmualar Devri" adını vermiştir.

Meşrutiyet'in ilanından sonra "istibdat"tan kurtulduğunu düşünen ilgili ilgisiz onlarca kişi, birçoğu niteliksiz ve kısa ömürlü düzinelerce gazete dergi çıkardı. Bu dönemde gazeteler güncel siyasete fazlaca odaklandığı için edebî malzeme bakımından ilk dönemlere nispetle daha zayıftı. Ancak bir önceki dönemde güç kazanan dergicilik edebî malzeme bakımından hâlâ çok zengin ve görece nitelikli bir karakter taşıyordu.

Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren gerek devlet desteği ile neşredilen süreli yayınlarda gerek şahısların yayımladığı gazete ve dergilerde edebî ürünlerin neşri hız kesmeden devam etti. Zaman zaman siyasi sebeplere bağlı olarak süreli yayınların neşriyatında sıkıntılı süreçler yaşansa da normal şartlara döndüğünde gazete ve dergiler yeniden toplumun en güçlü haber alma ve bilgi edinme kaynakları olarak öne çıktılar. Bildiğimiz çoğu meşhur romanın ilk tefrikaları gazetelerde yapıldı. Gazete ve dergiler birer edebiyat akademisi gibi ediplerin yetişmesinde hâlâ önemli bir rol oynuyordu. Refik Halid, Selami İzzet, Reşat Nuri, Yusuf Ziya, Orhan Seyfi, Ercüment Ekrem, Ali Canip, Fazıl Ahmed, Güzide Sabri, Yakup Kadri, Osman Cemal, Rıza Tevfik, Enis Behiç, Peyami Safa, Halil Nihad, Necip Fazıl, Orhan Kemal, Nâzım Hikmet, Ahmet Hamdi Tanpınar ve ismini sayamadığımız daha yüzlerce edibimiz gazetecilikle bir şekilde ilişkili idi. 1960'lı yıllardan itibaren edebiyat, gazetelerden yavaş yavaş çekilmeye başladı. Gazetelerde spora, magazine, güncel siyaset haberlerine, siyasi içerikli fıkralara ayrılan sütun ve sayfaların hacmi genişledi. Gazetelerden uzaklaşan edebiyat/edebiyatçılar dergi sütunlarında daha yoğun biçimde görüldü.

1980'li yıllardan itibaren artık gazetelerde edebiyat yok denecek kadar azdı. Dijital çağın başlangıcı ile basılı gazetecilik de büyük bir darbe aldı. 2000'li yıllara kadar öğretmenler öğrencilerine en az bir gazeteyi takip etmeleri gerektiği yönünde telkinlerde bulunurdu. Ancak 2000'den sonra gelen nesil içinde bayiden bir gazete alıp da didik didik okuyanların sayısı toplam nüfusa oranla epeyce az olmalı. Televizyonlarda çıkan yorumculara hâlâ gazeteci dense de bu kimselerin eski gazetecilerimize hiç benzemediğini de ifade etmek

gerekir. Dergicilik hâlâ edebiyatın müstahkem bir mevkii olarak varlığını koruyor. Ancak teknolojik gelişmeler, baskı maliyetleri onu da epeyce zorlamaktadır. Gelecek zaman ne gösterir bilinmez. Buraya kadar çizdiğimiz genel panorama şunu gösteriyor ki gazeteleri -en azından belli bir döneme kadar- ve dergileri dikkate almadan sağlam bir Türk edebiyatı tarihi oluşturabilmek, geçmiş zaman ediplerinin birçoğunu hakkıyla tanımak mümkün değildir. Bildiğimiz meşhur yazarların dahi hâlâ gazeteler arasından çıkan eserlerini -üstelik bunların bir kısmı mevcut hükümleri değiştirebilecek nitelikte- gördükçe bu kanaat daha da güçlenmektedir. İşte bu saiklerle Edebi Eleştiri dergisi olarak daha önce “Takvîm-i Vekâyî'den 1928 Yılına Süreli Yayınlar ve Edebiyat” başlıklı bir özel sayı ile sizleri selamlamıştık. Şimdi de Cumhuriyetimizin yüzüncü yılına özel “1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar Özel Sayısı” ile karşınızdayız. Umarız, yoğun bir çabanın ürünü olan bu sayı kültür ve edebiyat tarihimiz için faydalı olur. Bu vesile ile özel sayımızın yazarlarına, hakemlerine şükranlarımızı arz ederiz.

Özel Sayı Editörleri Adına
Doç. Dr. İsmail Alper KUMSAR
Dr. Necati Tonga
31.12.2023

Edebî Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı
Aralık 2023

YAYINCI/PUBLISHER

Doç. Dr. Abdulhakim TUĞLUK (İğdır Üniversitesi, İğdır, Türkiye)

ÖZEL SAYININ EDİTÖRLERİ/MANAGING EDITORS

Doç. Dr. Abdulhakim TUĞLUK (İğdır Üniversitesi, İğdır, Türkiye)

Doç. Dr. Ulaş BİNGÖL (Siirt Üniversitesi, Siirt, Türkiye)

Doç. Dr. İsmail Alper KUMSAR (Düzce Üniversitesi, Düzce, TÜRKİYE)

Dr. Necati TONGA

ALAN EDİTÖRLERİ/SECTION EDITORS

YENİ TÜRK EDEBİYATI

Prof. Dr. Kemal TİMUR

(Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi,
Kahramanmaraş, Türkiye)

ESKİ TÜRK EDEBİYATI

Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK

(Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara,
Türkiye)

DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI

Prof. Dr. Yahya SUZAN

(Batman Üniversitesi, Batman, Türkiye)

TÜRK DİLİ

Prof. Dr. Fevzi KARADEMİR

(Düzce Üniversitesi, Düzce, Türkiye)

TÜRK HALK EDEBİYATI

Doç. Dr. Erhan SOLMAZ

(Uşak Üniversitesi, Uşak, Türkiye)

BATI DİLLERİ VE EDEBİYATLARI

Doç. Dr. Fatime Gül KOÇSOY

(Fırat Üniversitesi, Elazığ, Türkiye)

KARŞILAŞTIRMALI EDEBİYAT

Dr. Öğr. Üyesi Feyza BULUT

(Dicle Üniversitesi, Diyarbakır, Türkiye)

YAYIN KURULU/ EDITORIAL BOARD

- Prof. Dr. Kâzım YETİŞ (İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)
Prof. Dr. Hakan Behcet SAZYEK (Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli, Türkiye)
Prof. Dr. Maria DiBatissa (Princeton Üniversitesi, Princeton, USA)
Prof. Dr. Zeki TAŞTAN (Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, Türkiye)
Prof. Dr. Şahmurat ARIK (Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, Türkiye)
Prof. Dr. Yakup ÇELİK (Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)
Prof. Dr. Nihayet ARSLAN (Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)
Prof. Dr. İhsan SAFİ (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize, Türkiye)
Prof. Dr. Ebru BURCU YILMAZ (İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye)
Prof. Dr. Selma BAŞ (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, Türkiye)
Prof. Dr. Beyhan KANTER (Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin, Türkiye)
Prof. Dr. Gökhan TUNÇ (Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye)
Prof. Dr. Savaşkan Cem BAHADIR (Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, Türkiye)
Doç. Dr. Abdülkadir DAĞLAR (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu, Türkiye)
Doç. Dr. Mehmet BÜKÜM (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İzmir, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Feyza BULUT (Dicle Üniversitesi, Diyarbakır, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Mehdi REZAI (Allameh Tabataba'i University, Tahran, İran)
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Emin GÖNEN (Yozgat Bozok Üniversitesi, Yozgat, Türkiye)
Dr. Jonas ELBOUSTY (Yale University, New Haven, USA)

DANIŞMA KURULU/ BOARD OF EDITORIAL ADVISOR

- Prof. Dr. Bahir SELÇUK (Fırat Üniversitesi, Elazığ, Türkiye)
Prof. Dr. Ahmet TANYILDIZ (Dicle Üniversitesi, Diyarbakır, Türkiye)
Prof. Dr. Mehmet Emin ULUDAĞ (Düzce Üniversitesi, Düzce, Türkiye)
Doç. Dr. Selim SOMUNCU (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Ferhat KORKMAZ (Batman Üniversitesi, Batman, Türkiye)
Doç. Dr. Oğuzhan ŞAHİN (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İzmir Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Resul ÖZAVŞAR (Osmaniye Üniversitesi, Osmaniye, Türkiye)

TÜRKÇE DİL EDİTÖRÜ/MAIN LANGUAGE EDITOR

- Dr. Öğr. Üyesi Alev ÖNDER (Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Adana, Türkiye)

YABANCI DİL EDİTÖRÜ/FOREIGN LANGUAGE EDITOR

- Dr. Öğr. Üyesi Gökçen KARA (Doğuş Üniversitesi, İstanbul, Türkiye)

İLETİŞİM/CORRESPONDENCE ADDRESS

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/eeder>

e-mail: edebielestiridergisi@gmail.com

BU SAYININ HAKEMLERİ

Prof. Dr. Kemal TİMUR (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi)
Prof. Dr. Güzin Gonca GÖKALP ALPASLAN (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Yakup ÇELİK (Yıldız Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet NARLI (Balıkesir Üniversitesi)
Prof. Dr. Aliye USLU ÜSTTEN (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Beyhan KANTER (Fırat Üniversitesi)
Prof. Dr. Süheyla YÜKSEL (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi)
Prof. Dr. Fatih SAKALLI (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)
Prof. Dr. Nuran ÖZLÜK (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi)
Doç. Dr. İsmail Alper KUMSAR (Düzce Üniversitesi)
Doç. Dr. H. Harika DURGUN (Manisa Celal Bayar Üniversitesi)
Doç. Dr. Hakan DEĞİRMENCİ (Kütahya Dumlupınar Üniversitesi)
Doç. Dr. Koray ÜSTÜN (Hacettepe Üniversitesi)
Doç. Dr. Özlem NEMUTLU (Manisa Celal Bayar Üniversitesi)
Doç. Dr. Canan SEVİNÇ (Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Doç. Dr. Yakup ÖZTÜRK (Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi)
Doç. Dr. Bilgin GÜNGÖR (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Doç. Dr. Selçuk ATAY (Karabük Üniversitesi)
Doç. Dr. Nesrin GÜLLÜDAĞ (Iğdır Üniversitesi)
Doç. Dr. Hatem TÜRK (Giresun Üniversitesi)
Doç. Dr. Halil SAĞLAM (Siirt Üniversitesi)
Doç. Dr. Özgür İLDEŞ (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)
Doç. Dr. Abdülkadir DAĞLAR (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi)
Doç. Dr. Halil BATUR (Siirt Üniversitesi)
Doç. Dr. Nusret YILMAZ (Iğdır Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Sema ORUÇ (Fırat Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Aydan ENER SU (Nevşehir Hacıbektaş Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Ferhat ÇETİNKAYA (Adıyaman Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Enser YILMAZ (Siirt Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Fatih UYAR (Gümüşhane Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi İsmail ABALI (Iğdır Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi İzzet ESER (Bitlis Eren Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Yaşar ŞİMŞEK (Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Ferudun AY (Bandırma Onyeddi Eylül Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Seyit YAVUZ (Erzurum Teknik Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Ali Sait YAĞAR (İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Feyza BULUT (Dicle Üniversitesi)

Dr. Necati TONGA

Dr. Şeyma Nur ZARARSIZ (Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi)

Dr. Kâzım ÇANDIR (Çankırı Karatekin Üniversitesi)

Dr. Uğur YİĞİZ

EEDER

100 Edebi Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı

Aralık 2023

İÇİNDEKİLER/CONTENTS

(Araştırma Makaleleri/Research Articles)

H. Yasemin MUMCU

“Atatürk Şairi” Behçet Kemal Çağlar’ın Süreli Yayınlarda Yer Alan Eleştirileri

“Atatürk’s Poet” Critiques of Behçet Kemal Çağlar Published In Periodicals

(1-19)

Ali Sait YAĞAR

Fikirde, Sanatta ve Edebiyatta “Yaratış” Yapmak İsteyen Kısa Soluklu Bir Teşebbüs: Yaratış Dergisi

Short-lived Enterprise Desiring to “Create” in Ideas, Art, and Literature: Creation Magazine

(20-37)

H. Harika DURGUN

Hakkı Tarık Us’un Kitap ve Kitapçılık Mecmuası

Hakkı Tarık Us’s Kitap ve Kitapçılık Magazine

(38-57)

Yakup ÖZTÜRK-Rukiye KIR

Türk Tiyatro Tarihi Açısından Necdet Mahfi Ayrıl’ın Meydan Mecmuasındaki Yazıları

Necdet Mahfi Ayrıl’s articles in Meydan Magazine from the Perspective of Turkish Theater History

(58-73)

Nuran ÖZLÜK

Yeni Sene Mecmuası

Yeni Sene (New Year) Magazine

(74-83)

Edebi Eleştiri Dergisi

Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı

Aralık 2023

Hüseyin AYZ

Uyanış Dergisi: Edebî, Fikrî Faaliyetler ve Açıklamalı Dizin
Uyanış Magazine: Literary Writings And Annotated Index
(84-105)

Özgür İLDEŞ

Şiirin Taşra Baskısı: Şairler Yaprığı Dergisi
The Provincial Edition of Poetry: Şairler Yaprığı [Poets' Leaf] Mag
(106-170)

Ahmet TANYILDIZ-Kader YAVUZ

“İslâmiyet Gazetesindeki Manzumeler Üzerine Bir Değerlendirme
An Evaluation On The Poems In İslâmiyet Newspaper
(171-200)

Canan OLPAK KOÇ

Bir Dönemin Tanığı Olarak Vakit Gazetesi
As a Witness Of An Era Vakit Newspaper
(201-212)

Derya KARATAŞ

Mizah Süreli Yayınlarında Yeni Harflerin Öğretilmesi
Teaching the New Alphabet in Humour Periodical Publications
(213-235)

Emrah AKÇAY

Vakit Gazetesinde “Yazarları Himaye” Meselesi
The Issue of “Protecting Writers” in Vakit Newspaper
(236-251)

Aydan ENER SU

“Ercüment Ekrem Talû'nun Edebiyat Âlemi'ne Yansıyan Anıları
Ercüment Ekrem Talû's Memoirs Reflected on the World of Literature
(252-271)

Serap TANYILDIZ

Haftalık Çocuk Gazetesi Tomurcuk

Weekly Children's Newspaper Tomurcuk (Content Analysis and Index)

(272-284)

Nilüfer YILDIRIM

Çınaraltı Dergisinde Yayımlanan Türkçe ile İlgili Yazılar Üzerine Bir Değerlendirme

An Evaluation of Articles on Turkish Published in Çınaraltı Magazine

(285-306)

Mustafa Uğurlu ARSLAN

1923'ten Günümüze Diyarbakır'da Neşredilen Kültür-Sanat ve Edebiyat Dergileri

Culture-Art and Literature Magazines Published in Diyarbakır Since 1923

(307-316)

Sema ORUÇ

Edebiyat Dünyası Dergisi ve Fahir Onger

Literary World Magazine and Fahir Onger

(317-328)

Mustafa ÇETİNKOL

Faruk Nafiz Çamlıbel'in Salon Dergisinde Yayımlanan Eserleri Üzerine Bir İnceleme

A Review on Faruk Nafiz Çamlıbel's Works Published in Salon Magazine

(329-361)

Ferudun AY

Edebî Yönüyle Hareket Dergisi (1939-1953)

Movement Magazine with its Literary Aspect (1939-1953)

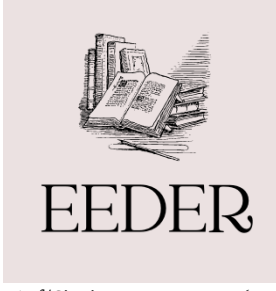
(362-379)

Yaşar ŞİMŞEK

Kökler Dergisinde Şiir ve Şair Dosyaları
Poetry and Poet Files in Kökler Magazine
(380-404)

Feyza BULUT

Hamle Dergisinden Hareketle Adil Erdem Bayazıt ve Sanatı
Erdem Bayazıt And His Art With Reference To Hamle Journal
(405-415)

H. Yasemin MUMCU*

“Atatürk Şairi” Behçet Kemal Çağlar’ın Süreli Yayınlarında Yer Alan Eleştirileri**

“Atatürk’s Poet” Critiques of Behçet Kemal Çağlar Published In Periodicals

ÖZ

Düşünceleriyle, tavırlarıyla, inandığı değerlerle hayatının sonuna kadar tam anlamıyla bir Atatürk sevdalısı olan Behçet Kemal Çağlar şair, yazar, siyasetçi ve eleştirmen kimlikleriyle karşımıza çıkar. Verdiği konferanslarda, yazdığı makale ve şiirlerde Atatürk’ü, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’ni, bu Cumhuriyetin ilkelerini anlatan ve bunların temelinde doğrudan doğruya “halk”ın olduğuna inanan Çağlar’ın eleştirmen yönü bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Onun eleştirmen yönünü ortaya koymak için, yazılarının yayımlandığı gazete ve dergiler taranmış, bunun sonucunda ona göre sanatın ne olduğu/nasıl olması gerektiği, kime sanatçı denebileceği, gerçek sanatkârda aranan temel özellikler gibi poetik konulara odaklanılmıştır. Çağlar’ın genel olarak düşünce dünyasının temelinde “inkılap, halk ve sanat” vardır. Şiirlerinde, konferanslarında özellikle vurguladığı bu üçlü sac ayağının gazete ve dergi yazılarında da benzer şekilde yer aldığı gözlenmiştir. Çalışmanın sonunda bu Atatürk âşığı şair/yazar/siyasetçinin özellikle inkılap ve halk üzerine değerlendirmeleri ve buna bağlı olarak eleştirmen yönü örnekleriyle ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: Behçet Kemal Çağlar, Atatürk, eleştirmen, halk, inkılap, sanat/edebiyat

ABSTRACT

Behçet Kemal Çağlar, a devoted admirer of Atatürk until the end of his life with his thoughts, attitudes, and values he believed in, emerges with his roles as a poet, writer, politician, and critic. In his conferences, articles, and poems where he describes Atatürk, the newly established Republic of Turkey, and the principles of this Republic, Çağlar, who believes that people are fundamentally behind all these, serves as the starting point for this study due to his critic identity. In order to reveal his critical side, newspapers and magazines in which his articles were published were scanned. As a result, focused on poetic issues such as what art is/how it should be and who can be called an artist. Generally, revolution, the people and the art lie at the core of Çağlar's world of thought. It has been observed that this triad, which he particularly emphasizes in his poems and conferences, also appears in the same manner in his newspaper and magazine writings. At the end of the study, the evaluations of this poet/writer/politician, who is deeply in love with Atatürk, and related examples of his critic side will be presented.

Keywords: Behçet Kemal Çağlar, Atatürk, critic, people, revolution, art/literature

* Prof. Dr., İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, hanifeyasemin.mumcu@ikcu.edu.tr

** Araştırma Makalesi, Geliş Tarihi: 10.11.2023 Kabul Tarihi: 11.12.2023 Yayın Tarihi: 31.12.2023 DOI: 10.31465/eeder.1388985

Giriş

1908-1969 yılları arasında yaşamış olan Behçet Kemal Çağlar hakkında onu yakından tanıyan, onu seven veya ondan pek de haz etmeyenlerin ortak görüşü bu şair/yazarın tam bir Cumhuriyet ve Atatürk sevdalısı oluşudur. İsmet İnönü'nün gözünden "her niteliği ile bir Cumhuriyet evladı", Fazıl Hüsnü Dağlarca'ya göre "Mustafa Kemal devriminin yürekli, inançlı bir eri", Ceyhun Atuf Kansu için "özü, kişiliğinin ve şiirinin özü, Atatürk'e ve onun yürüttüğü devrime bağlı" (İmzasız, 1969: 205-207) olan Çağlar için dile getirilen bu özelliklerde ortak nokta, dikkat edileceği üzere onun Atatürk sevgisi, Atatürk devrimlerine olan bağlılığıdır. Çocuk yaşlarında başlayan bu sevgi ve ülkü, hayatının sonuna kadar onun yaşam gayesi olmuş, verdiği ateşli konferansların her cümlesinde, yazdığı yazıların her satırında, şiirlerinin her dizesinde mutlaka yerini bulmuştur. Behçet Kemal'in Atatürk hayranlığını, O'na bağlılığını kendi sözleriyle şöyle özetlemek mümkün olabilir:

"Wieland'ın Jacobi'ye Goethe için yazdığını bir kelimesini değiştirerek kalbime hâkkettim: 'Bir çiçek damlası, doğan güneşle nasıl dolu ise ben de Mustafa Kemal'le öyle doluyum!.. Ve gene onun gibi aynı sanat ve kudret dolu huşuyla tekrarlıyorum: Yaşıyor, hükmediyor; isterse yağmur yağdırıyor, isterse havayı güzelleştiriyor. Ve bize saadetler getiriyor.'" (Çağlar, 1933d: 3)

Asıl mesleği maden mühendisliği olmasına rağmen edebiyatla da yakından ilgilenen, güncel edebiyatı ve edebiyatçıları ilgiyle takip eden, eski ve yeni edebiyatçılar hakkındaki değerlendirmelerini çeşitli gazete ve dergi sayfalarında -bazen çok sert bir şekilde- dile getiren, kendisi de özellikle Atatürk ve inkılaplar konusunda dikkate değer sayıda şiirler kaleme almış bir isimdir Çağlar. Bizim bu çalışmada amacımız onun şairlik yönüne değinmeden sanat/edebiyat ve sanatçı/edebiyatçılar hakkındaki değerlendirmeleri üzerine genel bir bilgi vererek onun eleştirmen yönüne ışık tutmak ve bu konular çerçevesinde ortaya çıkacak poetik bir yaklaşımı ana hatlarıyla belirlemektir.

1. Sanat Hakkındaki Değerlendirmeleri

1.1. Sanat Nedir? Nasıl Olmalıdır?¹

Makalelerinde, dergi ve gazete yazılarında sanat genelinde edebiyattan ve özellikle de şiirden fazlasıyla bahseden Behçet Kemal Çağlar'ın sanat ve ideoloji arasında doğrudan bir bağlantı kurma çabası içinde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla ilk elden söylenmesi gereken onun sanatın ne olduğu sorunsalı üzerine yaklaşımı, sanatın amacının kendisinden başlayıp belirli bir ülkü ya da amaca dönük olması bağlamında şekillenir. Sanatın ne olduğu, nasıl olması gerektiği konusundaki görüşlerini 1 Eylül 1960 tarihli *Türk Dili* dergisinde, 27 Mayıs İhtilali vesilesiyle kaleme aldığı bir yazıda ifade etme fırsatı bulan Çağlar'a göre sanat "çoşkuyu ayakta tutmak, ülküyü gözle görülür, elle tutulur gibi belirtmek görevindedir." (s. 625)

Çağlar'a göre ideolojiyi sanattan ayrı görmek yanlıştır; ancak sırf ideoloji propagandası yapmak için sanatla uğraşanları da hoş görmez. Fikir, sanat içinde ne kadar eritilirse hem sanata değer kazandırır hem de kendini okuyucuya benimsetmiş olur. "... sanatçı bir fikrin, bir inanın adamı oldukça zengin, coşkunluk, yücelik kazanır." (Çağlar, 1960: 625)

Sanat ile ideoloji arasında son derece kuvvetli bir bağ kurmaya çalışan Behçet Kemal bu fikre katılmayan münekkitleri eleştirir. Eleştirdiği bu münekkitlere göre "bir şiirden bir filme

---

¹ Genel olarak Sanat başlığını kullanmamıza rağmen bu bölümde daha çok Çağlar'ın şiir sanatı hakkındaki görüşleri üzerinde durulacaktır.

gelinceye kadar herhangi bir sanat eserine sanat meziyetini kaybettiren ve rağbet kazandırmayan şey, milli ve meşru da olsa bir propagandaya alet oluşudur.” Bu teşhisin tamamen yanlış olduğuna inanan yazar içinse “Milli ve meşru bir endişe, herhangi ferdî bir iptiladan, marazi bir orijinaliteden daha asil, daha ince, daha sanatkâranedir fakat yazarın ve yapanın inanması şarttır... Esere kuvvetini veren inandır.” (Çağlar, 1934: 5)

Çağlar'ın ortaya koymaya çalıştığı veya olmasını istediği edebiyat, inkılap edebiyatıdır. İnkılap edebiyatının ürünlerini görebilmek için de önce edebiyatta inkılap yapılması gerektiğine inanmış ve bunun için ne yapılması gerektiğini de açıklamıştır:

“Edebiyattan taklidi, tasannuu, iğreti, köksüzü silmek, edebiyatımıza insanı ve Türk'ü, bir kelime ile: Halkı getirmek lazım. Bu, ne inkılapçı bir zihniyetin, ne idealist bir görüşün, ne şu, bu siyasi cereyana kapılmış düşüncenin telkini veya mecburiyeti değildir. Bu, bizzat Türk sanatının var olabilmesi, tutunabilmesi ve milletler arası itibara kavuşabilmesi için biricik çaredir.” (Çağlar, 1941c: 3)

Aynı yazının devamında, edebiyatımızın isim yapmış şahsiyetlerinin bu konuda hiç de yardımcı olmadıklarını ifade eden Çağlar örnek olarak Yahya Kemal'in “Üç Tepe” başlıklı makalesi ile İsmail Habip'in *Türk Teceddüt Edebiyatı* adlı eserindeki tepe düşüncesinden bahseder; Ahmet Haşim, Ziya Gökalp, Mehmet Âkif ve Nazım Hikmet'i de bu vesileyle eleştirir:

“O da öteki de hep bu tepenin eteklerinden ses verdiler. Tırmanmasını başaramadılar, gevşediler, tembelleştiler. İşin kolayına ve ucuzuna saptılar; -aynı teşbihi devam ettirerek diyebiliriz ki- bunlar çok defa birer tepeye bile çıkamadılar ve memleketi Yahya Kemal 'Kağıthane'den, Mehmet Âkif 'Tacettin Dergâhı'ndan, Ahmet Haşim 'Kurbağalıdere'den, Nazım Hikmet 'Kremlin'den gördü. (...) Ve Ziya Gökalp, bir sürü avare gence memleketi bir muhayyel Kızıl elma tepesinden seyrettirmeye girişti. Bunlar, yalnız o konuşurken ve yalnız onun tesirindeyken ağızdan dolma bir imanla donanıyorlar, aradan zaman geçince tekrar küçük ve çarpık çıkmazlarda bocalıyorlardı. Edebiyatımıza Türk halkını ve Türk insanını getirmek, memleketi bir anavatan tepesinden görmek lazımdı.” (Çağlar, 1941c: 3)

Edebiyatta taklitçiliğe her zaman karşı çıkmış olan yazara göre kendi edebiyatlarına kendi insanını getiren Rus veya Fransız yazarlarını taklit etmekle Türk edebiyatına bir hizmette bulunmuş olunmaz. “Türkiye'de muvazi bir varlık ve hizmet için, edebiyata Türk insanını getirmek lazımdır.” Türk insanının temel alındığı inkılap edebiyatında hissedilecek olan da “keskin bir halk kokusu”dur. (Çağlar, 1941c: 3)

Sanatın cemiyet için olduğuna inanan Çağlar “Bizim gibi inkılap memleketlerinde; sanat, ne olursa olsun, inkılabın emrine girmeyi bir gönül zevki, bir vicdan borcu, bir yaşama çaresi bilmelidir. Zaten büyük sanat, böyle zamanlarda, halka vereceği en büyük heyecanı, halktan dinleyeceği en büyük ilhamı, başka hangi kaynaktan alabilir ki! Fakat inkılap emrine girerken: Sanat 'gönüllü' olmalıdır!” görüşündedir (Çağlar, 1935: 336). Yazar, düşüncelerine “Bazı inkılap hareketlerinin halka tam mal olması, halkın ruhuna tam sinmesi için; sanatın elinde parlaması, sanatın imbiğinden geçmesi lazımdır... Yeni duyguları halkın gönlüne, yeni görüşleri halkın gözü önüne sanat koyacak!” şeklinde devam eder. Sanatın cemiyet için olması gerektiğine dair inancını bir başka yazısında da şöyle dile getirir:

“Cemiyeti tanıımıyorduk. Cemiyeti tanımalıydık. Çünkü sanat cemiyet içindir. Terennüm ettiği, faal olduğu devirdeki cemiyetin hangi hissi galip, hangi heyecanı mütemayiz, hangi gayesi mütebellir ise onlardan sesler vermeli, onlara müjdeler getirmeli yahut bir maksatla vuzuh ve selameti uğrunda ya körüklemeli yahut hırpalamalı ki normal, muvaffak ve itibarda bir sanat

olabilsin... Sanatta ya tam inanmak ya tam bilmek ve büyük sanatta hem inanmak hem bilmek şart... (...) Fantezi merak değil mutlak feragat gerek, sabırlı tetkik gerek... Denizi şöyle bir geriden görmek değil, denize dalmak, halk ruhunun derinliğine inmek, memleket havasını ruhun ciğerlerine sindirmek gerek." (Çağlar, 1936b: 99)

Refik Ahmet [Sevengil]'in yeni çıkan kitabı *Bizim İstedığımız Edebiyat* üzerine düşüncelerini ifade ederken de sanatın inkılapla bağlantısına bir kez daha değinme fırsatı bulur:

"Biz, akli başına gelmiş her çocuktan, eli kalem tutan her insandan, bir kelime ile: Her Türk'ten inkılapçı olmasını istiyoruz. Niçin 'biz' diye müphem bir kelime! Her Türk, her Türk'ten; en büyük Türk, her Türk'ten bunu işliyor! (...) Biz inkılapçı edebiyat istiyoruz; millet edebiyatı, ülkü edebiyatı istiyoruz. (...) Büyük milletimizin şanına layık, büyük ülkümüzün yoluna uygun, eşsiz inkılabımızın enginliğine eş bir edebiyat istiyoruz." (Çağlar, 1933a: 4)

"İnkılabın ateşinde dağlanan bir edebiyat istediğini" belirten Çağlar, bu kavram dışında kalan bütün sanatı inkâr noktasına kadar gelir:

"Jucondeun tebessümünü değil sade kalçasını resmeden; halkın duygusunu değil ayyaşın narasını tespit eden, aşkın asıl ıstırabını değil aldatılarak, tahkir edilerek sürtünmenin utanç veren sırnaşıklığını tasvir eden sanatın yürüdüğü izlerde böyle bir dalalet bataklığından bir dalalet bataklığına düşmektense; inkılabın ateşinde dağlanarak, fikrin çağlayanında yıkanarak tertemiz milli benliğe doğru koşmasını işitiyoruz." (Çağlar, 1933d: 3)

Çağlar, İzmir Edebiyat Cemiyeti'nin başkanlığına Tokadizade Şekip'in getirilmesi üzerine kaleme aldığı ve bazen çok sert ifadelerin yer aldığı yazılarının birinde yine sanatın ne olduğunu veya ne olması gerektiğini şöyle dile getirir:²

"Sanatı inkılabın sağ eli tanıyoruz. İnkılabı kökleştirecek telkini ve terbiyeyi yapacak sanattır. Sanatkâr, her fertten fazla cemiyetin adamıdır. Büyük sanat, büyük maksat uğrunda yapılan sanattır. (...) Davasız sanat, cansız bir vücut gibidir. (...) Sanat ne hayal sihirciliği, ne zekâ hokkabazlığıdır. Büyük sanat, kitleler için, kitlelerin hesabına yapılmış sanattır." (Çağlar, 1933b: 2)

Yazara göre Türk sanatının kaynakları, Türk tarihinin derinliklerinde ve Türk halkının ruhundadır. Sanat söz konusu olduğunda bu kavramı her zaman "halk" ile kullanmaya özen gösteren Çağlar için "Halka doğru, halkın ruhuna varış.. Halkı dinleyiş.." birer süs, birer hatıra alma değil, birer hayati zarurettir (Çağlar, 1935: 336).

Gavsi Halit Ozansoy'un yazdığı "Tasfiye Lazım" (1940: 201) başlıklı makalesinde öne sürdüğü görüşlerden yola çıkarak kendi düşüncelerini ifade eden Çağlar'a göre "Sanat, inhisara alınamayan şeylerin başında gelir. Sanat Bektaşî sırrı değildir. Yaptığı şöhretin üstüne bağdaş kurup yıllarca Kutbülaktap geçinmeler yetişir. Sanatta tecrübeden çok istidadın, samimiyetin, tazeliğin, yeni görüş ve kültürün yeri ve rolü vardır." (Çağlar, 1940: 201). Tıpkı Ozansoy gibi Çağlar da Türk edebiyatı dendiğinde yıllardır ilk akla gelen isimlerden artık eser ve fikir beklenmemesi gerektiği görüşündedir. Çağlar'a göre mekteplerin okuma kitaplarında hep aynı isimlerden sınırlı örnekler vardır ve daha vahimi de bu örnek sahiplerinin en zayıf noktalarının onların şairlikleri oluşudur.

---

² İzmir Edebiyat Cemiyeti'nin kuruluşu ve Tokadizade Şekip hakkında detaylı bilgi için bkz. (Çağın, 1998). Behçet Kemal'in, Tokadizade Şekip'in bu cemiyetin başına getirilmesiyle ilgili düşünceleri ve kendisine verilen cevaplar hakkında detaylı bilgi için bkz. (Mumcu, 2023: 140-154).

Ne Divan şiiri ne de Avrupaî Türk şiirinin gerçek Türk şiiri olabileceğine inanan Çağlar'ın şu ifadeleri de dikkat çekicidir:

“Ne eski ne yeni nesil, hakiki Türk sanatının bir büyük ve orijinal eserini verebilmiş değildir... Divan Edebiyatının Şiraz aşısı meyvaları kadar bugünkü beş on gencin Avrupa merkezlerindeki bulanık edebiyat havasından sızdırılmış acayip ve kekremsi mısraları da bizim değildir. (...) Asırlardır büyük şehir sakinlerinin ağzında gevelenip duran sanatımız asırlardan beri bizim değildir. Yalnız yazarlar bizdendir.” (Çağlar, 1940: 201)

Divan şiirini aslında sevdiğini belirten Çağlar'ın karşı olduğu eski şiirimiz değil, eski şiirimize hala özenip o tarzda yazmaya çalışan şairlerdir:

“Divan edebiyatının kalıpları içinde, yumurtaya Yasin yazar gibi marifetler göstererek, mahdut ve muayyen teşbihlerin avcılığını yaparak dehalarını saksıda yetişen çınarlar gibi sıkıştırmış ve dumura uğratmış beş on büyük şairimize hayranlığım bazı kere merhametle karışıyor. (...) Fuzuli'nin, Nef'i'nin, Ruhi'nin, Şeyh Galip'in ve Nedim'in şiirlerini, divan bahçelerinin muhteşem katmer gülleri gibi koklamaktan daima zevk duyuyorum; fakat onları ruhuma sindirmek merakımı hiç duymuyorum. Ara sıra Naili'de ve Şeyhülislam Yahya'da bugünlerin rindliğiyle ‘bir gümüş fiskiyesi’ gibi yosunların ve boruların ortasından fişkiran herdem taze beyitlerle içimin yıkandığını fark ettiğimi hatırlarım. Sanata heves ettiğim günden beri erkek sese aşık olduğum için Baki'nin Mersiye'sini ve Devletgiray'ın gazelini, divanın ıtırılı, tütsülü havasından bunaldıktan sonra ziyaya göğüs açar gibi dinlemişimdir.” (İmzasız, 1936a: 6)

Yazar, bazı yönlerden Ozansoy'un fikirlerine katılmasına rağmen onu eleştirmekten de geri durmaz. Çağlar'a göre Ozansoy'un “mısraları da Yahya Kemalinkiler kadar bu milletin duygu ve düşüncelerinden, dert ve meselelerinden, hassasiyet ve şiiriyetlerinden büsbütün uzak ve ayrı şeylerdir.” Durum böyle olunca listeden silinmesi gereken isimlere Ozansoy'un eklenmesi de kaçınılmaz olacaktır.

Behçet Kemal Çağlar'a göre şiirde en önemli konuların başında işlenen “mesele” gelmektedir ve bu “mesele” içinde halk yine en büyük yeri tutmaktadır:

“... bizim şiirimizde bizim meselelerimizin, bizim cemiyetimizin doğurduğu ve telkin ettiği meselelerin yeri olmalıdır. (...) Büyük yarına hazırlanan Türkiye'de bugünün şiiri, halkın ve cemiyetin engin tabakaları arasında birikmiş duygu ve düşünce; inan ve heyecan haznelerini bularak onları sanatın tekniği ile meydana fişkirtan, artezyen haline koyan bir hamle olabilir.” (Çağlar, 1938: 171)

Cumhuriyet döneminde başlayan cereyanların yeni şiiri nasıl şekillendireceği konusundaki düşüncelerini, kendisini eleştiren Suat Derviş'e verdiği bir cevapta şöyle dile getirir:

“İnanmanın yaratmaya esas olduğunu haklı olarak kabul ettiği o satırlarından belli olan Suat Derviş, eğer yeni bir sanat cereyanının ve bazı yeni yazıların yalnız sinir aşkı, ergenlik çağı çırpınışı ile değil de devamlı ve esaslı bir imanın ilhamı ile yazıldığını görürse buna köklü bir yenilik, esaslı bir dönüm noktası demekte tereddüt etmeyeceğe benziyor. Mehmet Emin'le başlayan hece ile yazış, Ziya Gökalp'la başlayan içtimai meselelerin şiire girişi, Orhan Seyfîlerle başlayan kadın aşkının manzum harfendazlık şeklinde ifade edilişi, gitgide nasıl gelişti, olgunlaştı, tam san'atlaştı ise, bizim başladığımız bu cereyanlar da bizim veya bizden sonra geleceklerin ellerinde öyle olgunlaşacak, gelişecek ve kendini en inkârcı gözlerde bile belirtecektir. Kadın sevgisinin yalnız iptidai, aşağılık motifleri yerine girift ve olgun taraflarını alabilen, ‘Zümrüt, Vatan, Şen Köylüler’ tekerlemeleriyle dolu bilinmeden, görülmeden ve daha acıklısı duyulmadan yazılan manzumecikler yerine içli, inanlı, iniltili, naralı, coşkun şiirler yazabilen, cemiyetin bütün

meselelerini, bütün manevi buhranların girift sancılarını mısralarına koyabilen bir nesiliz. (...) Bir hiçlikten sonra bir kıvılcıktanma yeniliktir..." (İmzasız, 1936b: 6)

Bu cümleler onun yeni sanattan beklentilerinin de bir ifadesidir. Yazarın yeni sanattan/şiiirden beklediği özelliklerden biri de gündelik adam haleti ruhiyesinden sıyrılmasıdır:

"Sanat, sadece işrete meze, uykuya ninni, mateme ağıt değildir. Asıl sanat, duranı yürüten, uyuyanı uyandıran, şaşıranı hidayete çağıran şeydir. (...) Asıl sanat, yürüyenlerin dudaklarında şarkı, ilerleyenlerin yürüyüşüne tempo, arayanların yoluna ışıktır. Orada insan kendini bulur, kendinden öteyi bulur, yarını bugünden görür. (...) Asıl sanat, zafer meydanından otağına çekilen erleri zevk ve sefahate boğmaktan ziyade gündelik mezaretlerini giderip, onları yeni bir zafer hamlesi için şevk ve azimle doldurmak durumundadır." (1994: 82)

Sanatı bir amaç değil araç olarak gören Çağlar'ın bu aracın işlevini tam yapabilmesi için gerekli gördüğü başka özellikler de vardır:

"Bugünün bunaltıları ve kararsızlıkları içinde bocalayıp duran Türk insanını, ya haşmetli mazinin ya büyük yarının havasına almayı bilen sanat, ona hülyadan ve rüyadan kanatlar bağışlayan, onu bilmeden hasretini çektiği bir yüce iklimin civarında dolaştırabilen sanat! Kuru hayatın, bu bıktırıcı ve tasaya sürükleyici kuruluşunu geveleyip duran, yüzüne vurup kekeleyen sanat değil, o kurumayı gidermesini bilen, o yavanlığı unutturacak bir yeni lezzetle ruhun şevkini, iştihasını, hamlesini besleyen sanat! (...) Kötü bir ottan bile en güzel özü ve kokuyu çıkaran sihirli bir imbiç gibi, sanat, her hadiseden hayat için bir hamle, yarın için bir umut, ruh için bir lezzet çıkarmasını bildiği müddetçe sanat sayılmaya, değerli görülmeğe, dinlenip yayılmaya hak kazanmış olur." (1994: 83)

Yeni şiiirin oluşması için yapılacaklar konusundaki diğer düşünceleri de şu şekildedir:

"Biz, artık eski telakkilerden büsbütün sıyrılmak istiyoruz. Eski ıstılahları, eski teşbihleri, eski istiareleri atacağız... Artık; sabrımızın mikyası Eyyubun sabrı değildir, artık feragati Sokratın zehir içmesiyle temsil edecek değiliz. Çünkü Milli Mücadele esnasında gösterilen sabır, gösterilen feragat bizzat bu sembollerini de hayran edecek kadar harikuladedir. (...) Artık kerpiç duvarlı Kâbe'yi kutsi addedip de bütün bağlandığımız yerleri ona izafe edecek değiliz... Asrımızın edebiyatını yapmak istiyoruz!.. (...) Biz yazarken ve söylerken belki yeknesak, belki kusurlu ve şiiirsiz söyleyeceğiz; fakat sözümüzde tasannu, temaruz ve miskin hayal olmayacak. Biz yazılarımızda imanımızı haykıracağız." (Çağlar, 1933d: 3)

Çağlar, Anadolu'nun, Anadolu'ya ait değerlerin tanınması ve tanıtılması hususunda bir de teklif getirir ve yeraltı servetlerimizle ilgili olarak nasıl Maden Tetkik ve Araştırma Enstitüsü kurulmuşsa "Anadolu'nun manevi hazinelerini ortaya çıkarmak, işlemek ve tanıtmak için de bir 'Anadolu Enstitüsü' kurmaya mecbur olduğumuzu" ifade eder (1994: 93). Bu enstitü devlet tiyatrosundan konservatuara, halkevlerinden Türk ocaklarına kadar çeşitli sanat ve kültür çalışmalarına yön verecek bir kurum olacaktır.

Behçet Kemal'in kurulması için çaba harcadığı ancak başarılı olamadığı Ankara Edebi Mektebi de onun sanattan ve sanatçıdan beklentilerine cevap verebilecek bir oluşum olacaktır:

"Dağınık istidatları, imanın gür sesiyle haykırarak için sanatın topluluğunu ve öz hidayetini bekleyen ve orada bulan gençleri biraraya getirmek lazım. (...) ne divan kokusu, ne Tanzimat edası, ne Yunus'un ve Karacaoğlan'ın dıştan, sureta taklidi, ne garp şairlerinden şunun, bizim bunun tesiri altında kalsın... Doğrudan doğruya özden gelen bir sanat pınarı... Belki kireçli, belki tuzlu, belki bulanık, fakat bizim dağımızdan, bizim toprağımızdan süzülen bir su!" (Gökşen, 1970: 36)

Bir yazısında “Sanat telkin’de ve terbiye’de din’le atbaşı beraber gider.” (Çağlar, 1960: 625) derken bir başka yazısında ise din’le sanat arasında daha iddialı bir kıyaslama yapar: “Yarının dünyasında sanat, dinin yerini tutacaktır. İnsanın derin ve dürüst olması, bir iç dünyası olmasına, bu iç dünyanın da sanatla beslenmesine bağlı. (...) Sanat, yarı deli hezeyanı değil, zır deliyi bile ıslah eden cemiyet çaresi. Cemiyete dünün zevkini tattırmak ve yarınının rüyasını yaşatmak!” (1994:83)

Sanat eserinin muhtevası ve amacı konusundaki bu düşüncelerinden sonra Çağlar’ın şekil özellikleri açısından şiirde hangi özellikleri aradığına dikkat ettiğimizde ona göre şiirde güzelliğin iki şartı vardır: Şekil ve ahenk.

“Ahengi sadece vezin ve kafiyede bulanlar; şekli sadece koşmada veya mesnevide tespit edenler, hazırlanmış peteği sanat balı ile dolduranlardır. Yeni bir petek, yeni bir şekil, yeni bir düzen aramaya çıkmak, hazır olanla yetinmemek, gerçekten bir cesarettir, bir hamledir, yaratıcılığın icabıdır.” (1994: 74)

Şiirde vezin ve kafiyenin mutlaka bulunması gerektiğini düşünenlere karşı çıkan Çağlar’a göre bu konudaki fikirler değiştiğinde yeni şiir de ortaya çıkabilecektir:

“Kahvesini ille telkâri mahfazalı fağfur fincanından içmek isteyen inat tiryakiler gibi şiiri ille veznin ve kafiyenin kalıbından tatmak isteyen eski zevklileri, zarfiyle şaşırtıveren yeni şiire; imbikten geçmiş, ateşlerde kaynamış gerçek bir sanat iksirinin konabilmiş olmasıdır ki onları gitgide alıştırarak, susturacak ve hatta yeni şiirin tiryakisi yapacaktır.” (1994: 74)

1.2. Sanatkâr kime denir? Sanatkâr Nasıl Olmalıdır?

Atatürk sevgisi ve O’na bağlılığı kuşku götürmeyecek derecede büyük olan Çağlar’ın, sanat/şiir söz konusu olduğunda da geldiği nokta yine Atatürkçülük, Atatürk inkılapları ve bu doğrultuda gelişecek bir edebiyat olmaktadır. Onun gözünde inkılaplarla ilgisi/ilişkisi olmayan şair, gerçek şair değildir.

“Büyük şair, iyi şair, herhangi bir idraksiz iptila ile, herhangi bir zaaf ile içini kemirmeye bıraktığı bir derdi sanatın büyüğü ile şuna, buna aşılama uğraşan, derdine ortak arayan bir meczup değil; imanı ve hamlesi, kendini yaşatmaya ve yürütmeye, ruhunu taze ve hareketli tutmaya, kalbini doldurmaya ve kafasını işletmeye yettikten sonra arttığı için onları başkalarına vermek isteyen; enerjisinin ve hassasiyetinin fazlasını mısraların bakır ve tunç, altın ve gümüş tellerinde başka durgun ruhlara yollamak azmini duyan adamdır.” (Çağlar, 1938: 171)

Yine aynı yazıda şaire önemli bir misyon da yükler: “Bugünün ve yarının şairi, ileriden ses veren; gündelik kaygılar, iğreti kâbuslar ve acayip telkinlerle bocalayan ruhlara, ‘Kalkın, doğrulun, atılın, gelin: Aydınlık ve ferahlık, doğruluk ve güzellik burada.’ diyebilen insandır.” Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere Çağlar için gerçek şair eskiden tamamen ayrılarak, eskinin etkilerinden kurtulmuş ve yüzünü tamamen geleceğe dönmüş kişidir. Çünkü ona göre geriden ses veren şair, dünün, gerinin şairidir.

Siyaset veya ideolojinin propagandası ile sanatı her daim birleştirmeye çalışan Behçet Kemal’in şu cümleleri dikkat çekicidir: “İlk zamanlarda hep tarihi ve milli muayyen mevzular üzerinde duran piyesler yazılmış ve seçilmiş olması, bir tesadüf eseri olmamıştır: Halka telkini çok yerinde bir hareket olacak olan tarih tezimizin iyice içe sinmesi ve şuurlu bir heyecanla tespit edilmesi esasları gözetilmiştir.” Halka yeni rejimi iyice öğretebilmek için “halkın benimsediği ve okuduğu konulardan ve kahramanlardan” başlamak gerektiğini savunan yazar “halk kahramanlarını miskin şark havasından sıyrıp bugünün atmosferine getirmenin ‘on yılda on beş

milyon genç' yaratmış olmak gibi muhteşem bir hakikat olabileceğini belirtir." (Karakoç, 2012: 204-205). Karakoç, Çağlar'ın kahramanların hangi konuları anlatabileceği hakkında önerilerini de kendi ağzından verir:

"Mesela sazımı eline alıp da dağlara seslenen Kerem, pekala, şimdi niçin kel olduklarını sorar ve eski zümrütlüklerini onlara hatırlatarak orman korumanın halk ağzından, halkın anlayacağı, seve seve ezberleyeceği şekil ve üslûpta bir telkinini yapabilir. Mesela dağları delerek sevdiğine kavuşmaya çabalayan bir Ferhat pekala treni sembolize ederek halka şimendifer siyasetimizin anlayacağı, seve seve ezberleyeceği şekil ve üslûpta bir propagandasını yapabilir." (2012: 205)

Gerçek sanatkârın inkılabın emrine girmeye gönüllü olması gerektiğini savunan yazara göre "İnkılabın kendini çağıran sesini duymayan, onun emrine koşmak gönlünden geçmeyen gencin 'şimdiden bir tarafı sakat, bir şeyleri eksik demektir; 'gayri müsella'htır; tam yaşıyor sayılmaz ve yaratıcı olmaktan çok uzaktır..." (Çağlar, 1935: 336)

Doğrudan sanatçı hakkındaki yorumları olmasa da aşağıda vereceğimiz düşünceler o günlerin gençliği hakkındaki görüşlerini içermesi açısından kanımızca önemlidir: "Topyekun bir inşa içindeyiz: Millet inşası, memleket inşası; her damla alın teri, harç olabilir; her hareket bir taşı temeline koymakla bitebilir. Memleketi yeni baştan manen fethedeceğiz. Birbirimizi tutalım; ahbap çavuşlar gibi değil, aynı saftaki gönüllüler gibi.." dedikten sonra bütün ihtirasları kravatını elbisesine uydurmak, bıyığını Douglasvari uzatmak gibi Batı hayranlığı içinde olan gençlere ne kadar kızgın olduğunu da ilave eder: "Eğer zengin olsaydım Ankara'yı Bizanslaştırmamak için, pamuk omuzlu ve Douglas bıyıklı züppelere rastladıkça" ceplerine Beyoğlu, hatta Paris bileti koymak ve yüzlerine de bir tokat atarak 'senin yerin buralar değil!' diyerek haykırmak istediğini belirtir. (Çağlar, 1937: 2)

Çağlar'ın aynı yazıda ifade ettiği şu cümle, onun şaire yüklediği misyonu özetler niteliktedir: "Türkiye'nin şairi, davanın bayraktarı olmak mevkiindedir." O günlerin Türkiye'sinde herkesin istediği mevzuda konuşabildiğine inanan yazara göre bu özgürlükte önemli bir kıstas olmalıdır: "... fikrini dürüst ve asil bir ifade ile söylemek şartıyla..." Bir taraftan herkesin istediği mevzu hakkında istediğini söyleyebileceğini ifade ederken bilerek/bilmeyerek bu özgürlüğün sınırlarını çizen Çağlar'a göre "Yeni baştan kendini ve vatanını yapan bir cemiyet içinde; muhayyilesi, düşüncesi ve duygusu ile zaten yapıcı ve yaratıcı olmak hassasiyetini taşıyan şairin bu cemiyete asi ve hatta bigane olabilmesi için sapıtılmış olması lazımdır." (Çağlar, 1937: 2)

Çağlar bir başka yazısında da gerçek şairden beklentilerini dile getirir. Bu düşüncesinde "halk" yine ön plandadır:

"Yeni sanatkâra, kabuktaki sefaleti bırakıp da ruhtaki zenginliğe eğilmek düşüyor. Türk insanın emsalsiz iç cevherleriyle tanıyıp dile getirmek, büyük Yahya Kemal'in, günün kargaşalıklarından silkinip, eski Osmanlılığın haşmetli rüyasında yaşayabilmesi gibi devrin zavallılığından sıyrılıp Türklüğün engin havasına girebilmek! Halkın miracına erebilmek!.. Sanatkârımızı bugünün şehrindeki gündelik ıstırapların ötesinde büyük şeyler bekliyor." (1994: 83)

Sanatçının sorumluluk sahibi olması gerektiğini sık sık tekrarlayan Behçet Kemal sanatçıdan sadece kendisinin davaya inanmasını yeterli bulmaz. Bunu okuyucusuna da başarıyla ulaştırması gereklidir: "Sanatçının okuyucuya işleyebilmesi, coşkunluğunu ona da geçirebilmesi, inancını ona da benimsetebilmesi, her şeyden önce kendisinin gerçekten coşmuş, gerçekten inanmış olmasına bağlıdır. Bu da yetmez; bu inancı ve coşkuyu çok ustaca dile getirmiş olması şarttır." (Çağlar, 1960: 625)

Cemiyetimizin tansiyonu düşük bir vücuda benzediğini ve heyecansız olduğunu düşünen Behçet Kemal buna son verecek gerçek sanatkârı bekler:

“Nerede bize gerçek fonksiyonumuzu öğretecek, bize gereken tarih şuurunu verecek, bizi destan havasında gezdirip bugünün hizmetlerine yöneltecek sanatkâr? (...) Dünyadan dolaşıp gelen, kendi bünyemizin ve inkılaplarımızın icabı olan bugünkü sosyal buhran içinde gerçek sanatkâra düşen vazife, ruhları milli hidayete çağırmaştır.” (1994: 98)

Beğendiği edebiyatçıların özelliklerini verirken aslında bir sanatkârda bulunması gerektiğine inanan özellikleri de sıralamaktadır:

“Diyelim ki Edebiyatı Cedide sanatkârı, ağzı açık garp hayranı olarak, belki bizim cemiyetimizi dile getiremedi ve cemiyetten istediği iltifatı göremedi. Fakat Namık Kemal gibi, Âkif gibi, Nâzım gibi iman ve akide şairleri onu bir fikir için coşup haykıran, bu uğurda niktetleri göze alan bir söz eri haline getirerek sanatkârın itibarını iade ettiler. Bir Yahya Kemal, bir Haşim, devirlerinin bütün gürültüleri ve kargaşalıkları üstüne çıkararak, derin ve geniş ‘ruh iklimleri’nden ‘gemiler geçemeyen bir umman’dan sesler getirmek suretiyle cemiyete muhtaç olduğu iksiri sunarak sanatın kadrini yükselttiler. Bir Yakup Kadri, bir Halide Edip yaşadıkları devirlerin ruh sıtmalarını eserlerinin yapıklarına okuyanın içine sinecek bir gizli ateş halinde koyarak sanatta en güzel vazifeyi gördüler.” (1994: 79)

Genç şairlere nasıl bir yol izlemeleri gerektiğini sıklıkla ifade eden Çağlar onların kullanacakları dil üzerine de fikirlerini şu şekilde belirtmiştir:

“Osmanlıcadan, Osmanlılıktan sıyrıldığımız gibi sıyrılmalıyız artık. Şunu bilmeliyiz ki Osmanlılık yalnız kelimelerde değil, nahivdedir de. ‘Nahv-i hümayun’dan silkinmeli ve Türk sentaksına kavuşmalıyız. Cümlelerimizin başında hala Osmanlıcanın fesi ve sarığı duruyor. Konuşma dilinin sadeliğine yalnız kelimeler ve terkiplerle değil, cümle şekilleri ve ibare tarzları ile de yaklaşmalıyız. (...) Esas kural şu olmalıdır: Türkçe düşünmek, Türkçe yazmak.” (Gökşen, 1970: 38)

Yazar bir başka yazısında da şairin tanımını şöyle yapar: “Şair bir hummanın ateşinde düzgün sayıklayabilen adamdır.” Bir hummanın ateşini taşımanın şairliğin ilk şartı olduğunu tekrar vurguladıktan sonra bu hummanın ya kadın ya da Tanrı aşkı olabileceğini; ateşin de sarıp yakan, pişirip yetiştiren bir ateş olması gerektiğini ilave eder. “İçine bu ateş düşmemiş olan insan, her şey olabilir, fakat şair olamaz. Marifeti, hüneri, kuyumculuğu emsalsiz olabilir, fakat şairliği muhakkak aksar, dökülür. Şairin yapmacık hassastan farkı bu!..” (1994: 81)

Çağlar’a göre sanatta gittikçe artan Batı hayranlığını engellemenin etkili bir yolu, yıllardır İstanbul’da yaşayan şair ve hikâyecilerin şehri dolaşarak tarihini öğrenmeleridir (1994: 85).

Yeni baştan kurulan cemiyeti temsil edecek yeni şiirin Divan edebiyatı kadar garp etkisinden de uzak kalması gerektiğine inanan Behçet Kemal yaşamak için yeniliğe muhtaç olduğumuzu belirtir; ancak bu yenilik bizim ihtiyaçlarımıza cevap verebilen yenilik olmak koşuluyla. Onun gözünde Avrupa cemiyeti inanını, düzenini ve zevkini kaybetmiş, dipsiz-kulpsuz aranımlar içinde batan bir gemidir ve onun bize hiçbir faydası olmayacaktır (1994: 74). Sanatkârın hak ettiği haysiyeti kaybeder gibi olduğunu ifade eden yazar, Şeker Ahmet Paşa’nın tekniğiyle resim yapmak ne kadar gerilikse, yenilik adı altında garpta ne varsa getirip onunla yeni bir sanat zevki oluşturmaya çalışmanın da o kadar yanlış olacağı inancındadır (1994: 78). Yine aynı yazıda millete seslenen, milleti konuşturan ve eserinin hamuruna milletin tuzunu, mayasını koymayı başaran sanatkârın kadrini bu milletin mutlaka anlayacağını ifade eder.

Asıl mesleği maden mühendisliği olan ve bu sahada da önemli bir yere gelebilecekken kendi tercihinin edebiyat olduğunu çeşitli vesilelerle dile getiren Çağlar, biraz kapalı olmakla beraber sanatkârın tanımını yaparken sözü kendisine de getirmektedir: “Sanatkâr, başka sahalarda hayatını, şöhretini, her şeyini sağlayabilecek haldeyken, içindeki ateşle kendini onlardan çekip her nevi güçlüğü katlanma pahasına, eline ruhları aydınlatacak meşaleyi alan adamdır.” (1994: 79)

Kendisine yöneltilen sanat hayatında yapmak istedikleriyle ilgili soruya verdiği cevapta şairliği niçin seçtiğini ve nasıl bir şair olduğunu izah ederken geri planda bir şairde bulunmasını istediği özellikleri de belirtmiş olur:

“Ben sanatı rastgele seçmedim. (...) Ben şairliği şuurla seçtim ve o yolda şuurla yürüyorum. Yalnız sevmekle değil, sevdiğime inanmakla şiir yazabiliyorum. Benim sanatımın gradosu, sınırlarımın raşelerinden kuru kuruya kalp ve kadın sevgilerinden ilham alan şiirlerimde, ülküm ve inanım için yazdığım şiirlerdekinden daha az. Diğerlerine nazaran ne kadar aşığı olsa bile bu benim güvendiğim meziyetimdir. Samimiyim, inanıyorum, kendimi ülküme vakfetmiş biriyim. (...) Ben yıllardan beri heyecanla bağlandığım Ankara’yı ve Anadolu’yu bu defa bir de şuurla gördükten, sezdikten, hayır sezmek değil, içime sindirdikten sonra yazabileceğim şeylerle sanatımı gösterebileceğimi umuyorum. Ben bir başlangıcım, fakat devam olmasını bileceğim; çünkü duymakla kalmıyorum, inanıyorum, arıyorum. Aradığım ne bir çift göz, ne bir marazi felsefe, fakat bütün bir ruh, bütün bir öz.” (İmzasız, 1936a: 2)

Yukarıdaki cümlelerde Anadolu’yu tanımanın kendi sanatındaki yerini ve etkisini vurgulayan Behçet Kemal bir başka yazısında halka inanmanın bir sanatçı için ne kadar önemli olduğunu bir kez daha ifade etme gereği duyar:

“Sanat derken daima halkı da beraber düşünüyoruz. Sanatkâr için, halk âşıklarının erdiği mazhariyet ve mertebeye halk âşığı olarak ermekten başka çare göremiyoruz. İnsan olmak için sevmek ve inanmak esas olduğuna göre, bütün kıymetlerin bir bir iflas ettiği bu devirde biricik iflas etmeyen ve hatta sarsılmayan kıymete, büyük ve tek değere: Halka inanmanın, halkı sevmenin tek olgunluk ve müminlik çaresi olduğuna kaniiz. (...) Bizim halk ve sanat etrafındaki düşüncelerimizde bir âlim edası ve iddiası değil; bir halk çocuğu sezişi ve ısrarı var. Ondan gelen tarafımızın daima masun, daima sağlam, daima yerli ve köklü olduğunu görerek öteki canı sıkılan ve aranıp duran okumuşlara da onu işaret etmek istiyoruz.” (Çağlar, 1941b: 2)

Sanatta öz kaynağa dönülmesi gerektiğine inanan Çağlar sanatçılardan da bunu başarmalarını ister: “Ne varsa Anadolu’da var, ne çıkarsa Anadolu’dan çıkacak. Öz kaynağa dönüyoruz. Öz kaynağı araştırıyoruz. Tam okumuş ve tam Türk kalmış olmasını, şehirde yerleşmiş ve köylü kalmış olmasını bileceğiz.” (Çağlar, 1936b: 99)

Niçin milli sanat veya milli edebiyat kavramlarında ısrar ettiğini açıklamak isteyen Çağlar, daha önceki dönemlerin edebiyatının halktan kopuk olduğu inancındadır –ki bu, başka isimler tarafından da sıklıkla dile getirilmiştir-: “Münevverimiz cemiyetimizden ve halkımızdan kopmuş olmasa; kâh gözü kapalı şark mukallidi, kâh ağzı açık garp hayranı olmaktan kurtulmuş bulunsa, sanatkâr olarak da muhakkak bu cemiyeti konuşturmuş olacaktı.” (1994: 75) Sanatçının mutlaka halkla iç içe olması gerektiğine inanan Çağlar’a göre “sanatkâr adam rahat değildir, tedirgin adamdır. Sanat çilesini çekenlerimiz var; bu çileyi doldurması yakın olanlar fark ediliyor. Sanatımız çıkar yola girecektir.” (1994: 76)

Behçet Kemal’in “Douglas bıyıklı” gençler hakkındaki düşüncelerinden daha önce bahsedilmişti. Yeri geldikçe genç şairler hakkındaki düşüncelerini de dile getiren Çağlar’ın

gençlikten büyük beklentileri vardır; ancak bu beklentilerine çok fazla da karşılık alamamıştır. Bu durumun sorumlusu olarak gençleri değil de daha önceki nesli gören yazar bu vesileyle geçmiştekileri de eleştirme fırsatı yakalamış olur:

“Milli hatip geçindik; birtakım beylik kelimeler ve ezberlenmiş klişelerle kendi içimizde yanmış ateşi onların ruhlarında yakmaya çabaladık; olmayınca işi dindarlığa, muhalifliğe döktük; başka unsurları karıştırarak milliyet ateşini onlara da sirayet ettirecek bir hale sokmaya çabaladık. (...) ‘milli şair’ geçindik; asıl milli kıymetlerden ve mevzulardan habersiz, beylik şeyler geveledik, yavan ve beceriksiz şeyler yazdık; imrenilecek değil, dudak bükülecek örnekler verdik. Davanın simsarlığını ve avukatlığını yaptık; müminliğini ve mücahitliğini değil!” (1994: 89)

Her ne kadar gençleri değil de onlara karşı vazifelerini yapamayan, onların genç ve imana muhtaç ruhlarına bir büyük fikrin tohumunu serpemeyen, bir yüce ateşin kıvılcımını yakamayan daha önceki nesilleri suçluyor olsa da genç şairlerden de sorumluluk duymalarını ister: “... siz de, sizden sonrakilere, yalnız ruhunuzun karanlık ve dar koridorlarındaki kesik kesik solumalar yerine büyük haykırışlardan, büyük çırpınışlardan haber verseniz daha iyi olmaz mı?” (1994: 91)

Kendisinin de dahil olduğu nesli eleştirdiği bir başka yazıda o günlerin –kendince- bir panoramasını da vermiş olur:

“Sanatın huzurunda mefkûrenin huzurunda gibi saygı duymak gerek. Fakat bundan en çok kabahat yine bizimdir yani bizden evvelki şair geçinenlerin: yapmadığı, beceremediği şeyle alay edenlerin; yetişmediği eşsiz ve ilahi usareli üzümüne koruk diye dudak büken zavallı tilkilerin sanatkârlıktan başlayıp mizah diye hokkabazlıkta karar kılanların, daha bir iki yıl evvel millî şair diye yazdıklarını aynı mevzu, aynı teknik ve aynı lirizm ile mizah diye yazarların, vaktiyle zamanının tek milliyetçi şairini taklit edip mizah yapıyorum diye ortaya çıkıp da şimdi aynı mealde ve edadaki şiirleri bu defa ciddi diye yemin etmekten başka çare bulamayarak dil davasına misal diye ortaya atanların kabahatleri... Bir işi inanmadan gören ancak uşaktır. Sanat da bir memleket işidir. Bir gönül ve kafa işidir. Memleketin öyle vaziyetleri olur ki bütün gönül ve kafaları, bütün sıhhat ve hamiyetleri bir vatanî vazifeye çağırır. Böyle bir zamanda sanatı bir meczup veya veremli, bir akalliyet çocuğu veya bir ecnebi gibi bu vatanî vazifeden muaf tutmaya çalışmak her şeyden önce sanata saygısızlık ve güvensizlik demektir. Şu var ki sanat inkılap hizmetini üzerine alırken gönüllü olmalıdır.” (Çağlar, 1936b: 99)

Bir başka yazısında ise kendisinden çok şey ümit edilen gençlikte aslında olmaması gereken vasıfları keskin bir ifadeyle sıralar:

“Gençlik söylemiyor, sayıklıyor; hareket etmiyor, kımıldanıyor; şikâyet etmiyor, sızlanıyor... (...) Namık Kemal’e sadece vatanperver, Mehmet Âkif’e sadece nâzım deyip geçenler oluyor. Biri, sanat heyecanını vatan sevgisine, diğeri din telkinine alet yaptı diye... Ya bunlara, ya bizimkilere ne diyecekler?.. Sanatı neye kurban ettiklerinin farkında bile değiller. Edebiyat meydanında bir kör döğüşüdür gidiyor.” (Çağlar, 1933e: 2)

Bu dağınık halden kurtulmanın çarelerini de şöyle ifade eder: “Toplanmamız, birleşmemiz, kör bedbinliklerin, sakat telkinlerin tesirinden kendimizi sakıyalım. Ve bilelim ki: hakiki sanat Türk’ün davasını terennüm ettiği an ancak daha fazla yükselir, daha fazla coşar, düşmez, heyecanını kaybetmez.” (Çağlar, 1936b: 99)

2. Edebiyatçılar Hakkındaki Değerlendirmeleri

Behçet Kemal Çağlar gerek daha önceki nesiller gerekse kendi döneminin edebiyat/şiir anlayışları ve önemli temsilcileri hakkında çeşitli vesilelerle görüşlerini dile getirmiştir.

Araştırmamız sırasında tespit ettiğimiz isimler ve onlar hakkındaki düşünceleri aşağıdaki şekildedir:

2.1. Tevfik Fikret

Çağlar'ın Tevfik Fikret hakkında farklı zamanlarda değişik dergilerde yaptığı değerlendirmelerde bir tutarlılık olmadığı görülecektir. Onu gençlere niçin örnek bir şair olarak tanıtmamamız gerektiğini açıklarken Fikret hakkında bazen acımasız ve aşırıya kaçan eleştirilerine şahit oluyoruz:

"Tevfik Fikret, bizim millet ve memleket rüyalarımızı zaman zaman yarım yamalak görmüş ve çok iyi sayıklamış bir adamdır. Hiçbir zaman bir imanın tam adamı olabilmiş değildir. Onda her mezhep ve telakkinin dövizleşmiş mısralarına rastlanır. (...) Tevfik Fikret'in fazileti, ucuz bir fazilettir. Biraz karışık görünen bir hadiseye hiç karışmamak, biraz çamurlu görünen bir yola hiç düşmemek, burnunu koku gelmeden günlerce evvel tıkamak, günlerce evvel 'öf' demeye başlamak, bir kocakarı titizliğinden başka bir şey değildir. Marifet ve fazilet odur ki: bataкта çabalayan bir cemiyet veya fert görünce hodbin bir endişe ile sade kendinizi bir tepenin üstündeki Aşyanınıza atmaz, hemen o bataklığa dalar, o cemiyet ve ferdi elinden tutmaya, bir uçtan kurtarmaya uğraşırınız; ayağınız kirli fakat alınınız ak, ancak cidal ve buhran bittikten sonra bir köşeye çekilirsiniz..." (Çağlar, 1939: 107)

Aynı yazıda Fikret hakkındaki bir başka değerlendirmesi de dikkat çekicidir: "Tevfik Fikret'in halka acıyışı, kendini ondan bir şey, bir parça sayarak değil, fazla yükletilmiş bir mandaya acımak gibidir." Bu değerlendirme Çağlar'ın üslubunun bazen çok sert ve keskin olabileceğinin örneklerinden sadece biridir.

Amacının kendilerine ve kendilerinden sonrakilere bir örnek sunmak olduğunu tekrar vurgulayan Çağlar bu konuda Fikret'i olumsuz, Mehmet Âkif'i ise olumlu bir örnek olarak değerlendirir: "Çocuğumuza: 'Oğlum, Tevfik Fikret gibi bir davanın adamı, bir imanın dili ol' diyemeyiz. Çünkü onun imanı tek ve sarıh değildir. Çocuğumuza: 'Oğlum Mehmet Akif'in Muhammedizmi bildiği ve tuttuğu gibi Kemalizmi bilmeli ve kavramalısın' diyebiliriz." (Çağlar, 1939: 107)³

Eskilerden ve yenilerden kimleri beğendiğine dair kendisine yöneltilen bir soruya verdiği cevabın bir kısmında Fikret'le ilgili düşüncelerine de değinir ve daha önceki yazılarındaki eleştirel bakıştan biraz uzaklaşır: "Tevfik Fikret'in sanatında ve ahlâkında herkesin bulduğu harikuladeliğin sırrını, belki o zaman ve muhitin içinde olmadığım için bulamadım, fakat bazı sehli mümtenilerinin hayranıyım." (İmzasız, 1936a: 6)

Tevfik Fikret'in ölümünün 46. yıldönümü için kaleme aldığı bir yazıda ise bu olumsuz düşüncelerinden tamamen ayrı olarak şair hakkındaki olumlu, hatta onu yücelten satırlarla karşılaşırız. Çağlar'a göre Fikret'in arkadaşları Servet-i Fünûn dergisi kapatılınca birer çil yavrusu gibi dağılmalarına hatta aralarında saraya sekreter girenleri bile olmasına rağmen "O, tek başına, bir türlü hazmedemediği bir haksızlığa köşesinden ateşli, hınçlı, alımlı mısralarla isyan" etmesini bilen bir şairdir (Çağlar, 1961: 884). "Millet Şarkısı'nın bir ihtilal şiiri olduğunu ifade eden Behçet Kemal, Tevfik Fikret'in sağlam duruşunun İttihat ve Terakki Partisi'ne karşı

---

³ Çağlar'ın bu düşüncelerine katılmayan Gavsî Halit Ozansoy'a göre Atatürk'ün en sevdiği şair olan Fikret, Çağlar tarafından lanetlenmektedir. Ozansoy'un ifadesine göre Çağlar'ın bu sözlerini dikkate almak demek "tarikat müntesiplerini, Kubilay'ın kafasını kesenleri, softaları, ... hepsini birer hürmet edilecek adam olarak görmek demektir." (Uyanış, 23 İkinci Teşrin 1939: 3).

da olduğunu ve bu parti üyelerinin kurtarıcı olmaktan çıkıp “zahmetleri lütuflarından ağır basmaya başlayınca” ilk isyan sesinin de yine “yiğit ve yüce” şairden geldiğini söyler. “Birinci Cihan Savaşı içinde vagon ticaretleri, vurgunlar, karaborsalar, rüşvetler, soygunlar alıp yürüyünce ilk kükreyen gene Tefik Fikret olmuştur.” ifadesi Fikret’in adaletsizliğe, riyakârlık veya haksızlığa karşı hemen herkesçe kabul edilen bir özelliğinin de yansımadır. Çağlar’a göre Tefik Fikret’ten önce edebiyatımızda Nef’i gibi bir hiciv ustası olmasına rağmen o sadece kendi hincını ve hırsını mısralarına koymakla yetinmiştir. Fikret daha farklı bir yerdedir:

“Toplumun kinine, ulusun garazına tercüman olan ilk hiciv şairimiz Tefik Fikret’tir. Tefik Fikret Edebiyat-ı Cedide okulunun en güçlü şairi değildi ama gerçek temsilcisiydi. Tefik Fikret sayesinde ki büyük şehir şiirine tabiat girmiş, resim girmiş, mevsimler değil aylar bile ayrı ayrı anlatılmıştır. Türkçeyi aruza değil, aruzu Türkçeye uyduran gene odur.” (Çağlar, 1961: 884)⁴

2.2. Yahya Kemal

Behçet Kemal Çağlar’ın tıpkı Tefik Fikret’te olduğu gibi Yahya Kemal hakkındaki görüşlerinde de tam bir tutarlılıktan bahsetmek güçtür. Yahya Kemal’i eskiye bağlı olmakla suçlayan Çağlar “Deniz”, “Açık Deniz”, “Vuslat” ve bilhassa “Deniz Türküsü” seviyesinde şiirler yazabilen şairin, çoktan kapısı kapanmış dergâhlara çırak olmasını aklının almadığını ifade eder.

“Şairin ufku Osmanlılıktan Türklüğe doğru genişleyecek; Türklüğü de Türkçesi kadar güzel tecelli edecek ve milli hidayete erecek diye bekliyorduk. Kendisine kırıldığını zannederek vehim ve telaş içinde aylardır ayrı kaldığı en büyük Türk’e kavuştuğu bir gece, samimi ve coşkun bir eda ile gözleri dolu dolu o güzel elleri öpmeye koyulduğunu gördükten sonra; büyük şairlerimizden birinin bir büyük ve insani aşkının şiirdeki müstesna tecellisine şahit olacağımızı ummuştuk; halbuki o, onun ölümünün ikinci yıldönümünde hala susmuş bulunuyor ve ‘İsmail Dede’ye mersiye yazıyordu.” (Çağlar, 1941a: 109)

Yazının devamında Yahya Kemal’i davasını ve kendisini inkâr etmekle suçlayan Çağlar, şairin hep “Deniz Türküsü”ndeki yelkenlide kalmasını isteyerek ve “yanılıp üç çifte zevrakçelere binerek yahut ağızdan dolma kerametlerle suya seccade ve post salarak bocalamasına” gönlünün razı olmadığını belirterek düşüncelerini tamamlar.

Kendisine Beş Hececiler hakkındaki düşüncelerinin sorulması üzerine verdiği cevabın bir bölümünde de onlarla Yahya Kemal’i kıyaslayan Çağlar, bu defa şairi över:

“Onlar [Beş Hececiler] susadursunlar, Yahya Kemal, bir taraftan emsalsiz Divan şiirlerini yazarken diğer taraftan konferanslarıyla bize yolu göstermesini istiyor, bize sevgiliye kalp açar gibi kafasını açmasını ve kültürünü sunmasını ihmal etmiyor. Onlar manen merhumdurlar ve Yahya Kemal ‘Rindlerin Ölümü’ ile yaşamaktadır.” (Çağlar, 1936a: 5)

---

⁴ Tefik Fikret’in Eyüp’teki kabrinin Aşyan’a taşınması vesilesiyle Galatasaray Lisesi’nin konferans salonunda bir tören düzenlenir. Çağlar burada da Fikret’i öven ve göklere çıkartan bir konuşma yapar. Konuşmasının başında “Siz Atatürkçüler, yani Fikretçiler” hitabı tepki çeker. Orhan Seyfi Orhon, Çağlar’a bu konu nedeniyle yönelttiği eleştirisinde milli duyguları tahrik etmek için Atatürkçülüğü, devrimciliği bir din, bir fevran haline getirmenin dinleyicileri aşırı tahassüslere sürükleyerek yordunu belirttikten sonra onun değerlendirmelerindeki hataları da ortaya koyar: “... şiir anlayışından bahsederken devrimci, ihtilalci, içtimai, Atatürkçü şiirden başkasının değeri olmadığını söyleyince Fuzuli’den Haşim’e kadar birçok büyük şairlerimizin varlığı tehlikeye düştü. Bu da bir söz gelişi olarak kabul edilirdi ama bu arada ‘Nedim’i dalkavuklukla yermeseydi daha memnun olurduk. Aziz dostumuz Behçet Kemal de pek iyi bilir ki medeni bir milletin hayatında yalnız inkılaplar, ihtilaller, kahramanlıklar yoktur. İncelikler, güzellikler, zarafetler de vardır. ‘Nedim’ bu milletin hayatının bu tarafını doldurduğu için öbürleri kadar değerlidir. Onlar kadar millidir.” (Orhon, 27 Aralık 1961).

Yahya Kemal'le ilgili düşüncelerine yer verdiği bir başka yazıda İtrî'nin notayla, Sinan'ın taşla yaptığını onun kelime ile yaptığını ifade eden Behçet Kemal onun hem Batı hem Divan edebiyatını tam anlamıyla özümsemiş büyük bir şair olduğu inancındadır:

"Yahya Kemal bizde Avrupaî edebiyat başlayalı âdet olduğu şekilde Batı'yı taklit ve meşketmeyi yeter görmeyip, ondan örnek alarak, onun yozlaştıkça nelere başvurduğunu tespit edip bunu bizim edebiyatımıza da tatbik etmesini bilerek edebiyatımıza Batı yaratıcılığını getirebilmiş ustadır. (...) Yahya Kemal, Divan edebiyatı ile aramızda atılmış köprüleri yeniden kuran ve Divan'dan günümüze kalmayı hak etmiş değerleri bu günün şiirine taşıyan ve aşıl原因 büyük şairdir. Yahya Kemal, musikisi, mimarisi ve şiiri ile Osmanlı medeniyetinin şairidir. (...) Osmanlı medeniyeti ancak Yahya Kemal'de ifadesini ve izahını bulmuştur." (Çağlar, 1968: 17)

Daha önce bazı yazılarında Osmanlılıktan, Osmanlıcadan kurtulmak gerektiğini savunan Çağlar burada tam tersi görüştedir. Bu durum da onun düşüncelerindeki tutarsızlık için bir örnek olarak alınabilir.

Aynı yazının devamında Yahya Kemal'i yüceltirken daha önce farklı vesilelerle haklarında olumlu düşüncelerini ifade ettiği bazı isimlerin şairliğini küçültücü bir tavır takınmıştır:

"Namık Kemal vatan ve hürriyet için, Tevfik Fikret medeniyet ve insanlık için, Mehmet Emin milliyet, Mehmet Âkif diyanet için şiiri harcaııp dururken, halis şiire değer ve önem verip de Türk şiirinin haysiyetini ve seviyesini koruyup kollayanlar arasında Yahya Kemal ilk safta yer alır." (Çağlar, 1968: 17)

2.3. Beş Hececiler

Behçet Kemal Çağlar fırsatını bulduğu her an Beş Hececiler hakkındaki olumsuz düşüncelerini ifade etmekten çekinmemiştir. *Kurun* gazetesi tarafından, Beş Hececiler'in kendilerinden sonra yeni bir nesil yetişmediği iddiasına cevabının ne olacağı sorulduğunda da onların Ayşe, Emine diyerek yine kendi kaldırımlarının kızlarına duydukları çarpık hisleri dile getirdiklerini söyler:

"Edebiyata gençliklerinde heves ettikten, o vadide biraz kalem oynattıktan, beş on eser okuduktan sonra, bu heves istidadı başka kültür ve bilgi merhalelerine basamak yapanlar, artık şiir okumaktan elini eteğini çekenler, hala arada bir yalnız ve yalnız Orhan Seyfi'yi, Yusuf Ziya'ya ve Halit Fahri'yi sayıklar dururlar." (Çağlar, 1936a: 5)

Beş Hececiler içinde Orhan Seyfi ve Yusuf Ziya'nın hakkını teslim eden Çağlar, nazımımızın onlara bir şeyler borçlu olduğunu ancak "onlardan sonra gelenler içinde daha olgun, daha candan, daha derin, daha inanlı ve ihtirash yazanlar" bulunduğunu da ilave eder. Nazım Hikmet hakkında da pek olumlu düşünceleri olmayan Çağlar, Beş Hececiler'i onunla kıyaslayarak Nazım'ı niçin tercih ettiğini açıklar; ancak bunu yaparken yine şaire ağır ithamlarda bulunur:

"Onların zamanında ve onların yanında sevgilisinin gölgesini çiğnemekle hıncını aldığını sayıklayan Nazım Hikmet, onlardan sonra nasıl ateş kesildi. Onlar da bunun kadar olsalar, gelişeler de tek bunun gibi başımıza bela olsalardı. Bir gün onlar da bunun gibi yola gelmesini bilirler ve başka örste dövülmüş, başka ocaktan ateş almış olmakla beraber bizim saflarımızda parıldayabilirlerdi; (...) halkçılık aşkına kendilerini verirler ve mahkemelerde ve yollarda muhayyel proletaryaların fahri ajanları ve şeytanın gündelik ırgatları olmaktan vaz geçerlerse 'bu da döndü, bu da dayanamadı' diye süksesini kaybedeceklerinden belki korkmazlardı. Velhasıl onları da birer 'yürüyen adam' görebilirdik, halbuki onlar birer eriyen adam oldular..." (Çağlar, 1936a: 5)

Eleştirilerinde insafli ve tarafsız davrandığını iddia eden Çağlar, Beş Hececiler'e haklarını verdiği inandır; ama bir zamanlar bir şeyleri becermişlerse de artık zamanları geçmiştir ve onlar birer manevi ölüdür.

Ve zin ve kafiyesiz de güzel şiir yazılabileceğine inanan Behçet Kemal'in "ben ıstırap şairiyim, ümit telkin edemem, yaradılışım böyle" diyen şairlere –kastettiği Beş Hececiler- söyleyecek sözleri vardır. Öncelikle ıstırap çeken şair değil, Anadolu insanıdır. Çağlar'a göre:

"Şehirdeki Dürnev veya Sabahat yerine, köydeki Fatma'yı ve Ayşe'yi anmakla, ondüle saç yerine kırk örgülü saçtan bahis açmakla, Anadolu'yu terennüme giriştiğini zanneden bazı 'hececi'lerin gafletini ne kimseden umuyoruz, ne bunun tekrarında zerre kadar güzellik ve fayda görüyoruz. (...) İstanbul'un en yakınındaki köye gitmek zahmetine bile katlanmadan, oda içinde tahayyül edilen pınar veya çeşme başında, su doldurmaya gelmiş köylü kızlarına, ahlâk zabıtasının müdahalesini gerektirecek manzum harfendazlıklarda bulunmak, şiire değil, tekerlemeye bile yaraşmayacak bir yapmacıktır." (1994: 87)

Yazısının sonunda nasıl tıbbiyede veya kimyada tam olabilmek için staja ihtiyaç duyuluyorsa "Türk insanına, hele sanatkârına da, tam insan, tam sanatkâr hatta tam Türk olabilmesi için bir Anadolu stajı'nın şart olduğunu belirten yazara göre "Varımız-yoğumuz, dünümüz-yarınımız, kurağımız kaynağımız orada."dır (1994: 88).

Bir yazısında millî sanatın nasıl olması gerektiğini açıklarken sözü yine Beş Hececiler'e getirir ve daha önce söylediklerinin benzeri ifadelerde bulunur:

"Köyden bahsederken zümrüt, yeşil, şen sıfatlarını kullanmak, kadından bahsederken Ayşe'den, Fatma'dan bahsetmek, erkekten bahsederken çoban, zeybek veya onbaşı demekle millî sanat olmaz. Şair, aşırma kültürlerden aldığı acemi bir maharetle kötü bir Venüs kanavası çiziyor ve yanına bir Türkmen güğümü koyuyor ve böylelikle bizim Ayşemizi, Zeynebimizi yazdığını sanıyor... Doğacak ve yaşayacak sanat bu değildir! Büyük sanat, güzel sanat: Gönüllü sanat, Türk tarihine ve Türk halkına dayanan sanat!" (1994: 337)

2.4. Diğer İsimler

Behçet Kemal Çağlar, kendi döneminin edebiyatını yakından takip eden bir isimdir. Genellikle olumsuz diyebileceğimiz eleştiriler yapmasına rağmen bazı değerlendirmelerinde bilinçli bir aydın profili çizdiğini belirtmek gereklidir. Ancak kendi dönemine geçmeden önce daha önceki nesli nasıl gördüğüne dair görüşlerine kısaca değinmek istiyoruz.

Namık Kemal'i şiirimize getirdiği erkek sesi nedeniyle beğenen Çağlar onun vatanperverliğinin devrinin şiarı olduğunu belirtir ve "Kızıl Sultan" olarak nitelendirdiği II. Abdülhamit'ten aldığı maaşla ölmesi nedeniyle şaire sitem eder. Çağlar'ın gözünde Namık Kemal ediplerimizin en erkeğidir, inandığını haykıran odur ve şiire, hatta gazele ve kasideye erkek ateşini o getirmiştir. (İmzasız, 1936a: 6)

Bir diğer şair Abdülhak Hâmit ise Çağlar'a göre Türk şiirindeki yeri ve önemi tam anlamıyla ortaya konmamış önemli bir isimdir. Onun hakkında fikir beyan eden bazı isimler de bu konuda ya yetersiz kalmışlar ya da objektif olamamışlardır:

"Ben Hamit'te kendi keşfettiğim birçok içli ve Haşim'i, Yahya Kemal'i bütün olgunluklarıyla hatırlatan, şark ve garbın büyük üstatlarını hatırlatmayan emsalsiz ve sayılı pek çok beyitleri için severim. Bence Hamit'i lanse etmekte gösterdiği coşkun mübalağa ve fazla şarklı zevkle Süleyman Nazif onun asıl değerini, zamanının zevkini aşarak bize gelen, bizi bulan ve kavrayan taraflarını daha yıllarca gözden uzak tutmaya sebep olacaktır. Hamit bir hazinedir, ilk kazmada ele gelen bir avuç toprağı, bir iki iri ve ham külçeyi öne sürüp de onu küçültmek veya göklere çıkarmak birbirinden fahiş hatalardır. Hamit hakkında hüküm verilmemiştir. Öz münekkidin ilk vazifelerinden biri bu olacaktır. Bir Acem hayali ve bir Fransız esprisiyle düşünmeye ve yazmaya koyulmuş olan Cenap, bana pek bir şey söylemedi." (İmzasız, 1936a: 6)

Şiirin ideolojiyle bağlantılı olması gerektiğine inanan Behçet Kemal, "bazı öz ve olgun" şiirlerini çok sevmesine rağmen "başı ucunda, ruhu etrafında cereyan eden bir eşsiz inkılap hareketinden habersiz kalışı ve buna ve bunun bazı şahsiyetlerine yalnız tarizler için dokunmuş olması" nedeniyle Ahmet Haşim'e bütün ruhunu açamadığını ifade eder (İmzasız, 1936a: 6). Sanatı ideoloji cephesinden ele alan Çağlar, Haşim'in sanatkârlığını bu açıdan değerlendirdiği bir başka yazısında ise şu ifadeleri kullanır:

"Haşim, Gazi'yi gördükten ve 'Gazi' fikrasını yazdıktan sonra, anladık ki: Onun ezeli bir hayat hırsıyla, iptilaya benzeyen bir ferdiyetçilikle yalnız hiciv için, yalnız nükte için işleyen eşsiz zekâsı, bizi müspet tarafımızdan da, heyecanlarımızı milli cephesinden de fethederek yalnız sanatı sevenlerin değil, bütün bir cemiyetin de gözdesi olabilirmiş..." (Çağlar, 1933c: 859)

Haşim daha uzun bir süre yaşasaydı onun asıl hidayet olarak nitelendirdiği inkılap hidayetinde de erişmiş olacağını belirten Çağlar, sözlerini şöyle bitirir: "Şiirin resulü Haşim, asıl hidayete ereceği zamanda öldü... Yazık!"⁵

Çağlar'ın sanatçılar hakkındaki düşüncelerinin değişkenliğini gösteren önemli bir örnek de aşağıdaki cümlelerdir. Daha önce edebî duruşu hakkında eleştirdiği bazı isimler burada tamamen farklı bir şekilde değerlendirilmektedir. Bu da Çağlar'ın düşüncelerinde tam bir tutarlılık olmadığını göstergelerindedir.

"Diyelim ki: Edebiyatı Cedide sanatkârı, ağız açık garp hayranı olarak, belki bizim cemiyetimizi dile getiremedi ve cemiyetten istediği iltifatı göremedi. Fakat Namık Kemal gibi, Âkif gibi, Nazım gibi iman ve akide şairleri onu bir fikir için coşup haykıran, bu uğurda nıbetleri göze alan bir söz eri haline getirerek sanatkârın itibarını iade ettiler. Bir Yahya Kemal, bir Haşim, devirlerinin bütün gürültüleri ve kargaşalıkları üstüne çıkararak, derin ve geniş 'ruh iklimleri'nden 'gemiler geçmeyen bir umman'dan sesler getirmek suretiyle cemiyete muhtaç olduğu iksiri sunarak sanatın kadrini yükselttiler. Bir Yakup Kadri, bir Halide Edip yaşadıkları devirlerin ruh sıtmalarını eserlerinin yapraklarına okuyanın içine sinecek bir gizli ateş halinde koyarak sanatta en güzel vazifeyi gördüler." (1994: 79)

Behçet Kemal'in beğendiği şair ve yazarlar hakkındaki düşünceleri de şöyledir:

"Nesirde Falih Rıfkı'yı, Yakup Kadri'yi, Hüseyin Cahid'i zevklerin en derini ile okuyorum. Romanda Peyami Safa'yı, Halide Edip'i bazı eserlerini ezberleyecek kadar çok okudum ve onlardan birer bilgi ve kültür eseri gibi ruhuma bir şeyler sindi. Halit Ziya'nın ve Reşat Nuri'nin romanlarında muhayyeyi sürükleyen akıcı üslûbu, bir okuyucu sıfatıyla çok sevmişimdir, her romanlarında daha ilk sayfalarında ısınmışımdır." (İmzasız, 1936a: 6)

Kendi dönemindeki edebiyat ile ilgili olarak düşüncelerine yer verdiği bir yazıda neslinin edebiyatçılarından beğendiklerini de şu cümlelerle ifade etmektedir:

"Bizden evvelki nesilden hangi şair, memleket ilhamlarında Ömer Bedreddin'in sadeliğine ve mahalliliğine varabildi? Bizden evvelki nesilden hangi şair, bir Ahmed Muhip kadar bir son asır şairinin melankolisini ve ruh eziyetini mısralarına marazi görünmeden koyabildi? (O ıstırap ve eziyet ki, belki kendi de farkında olmadan, sanatımızın bütün bu makaleyi dolduracak olan sosyal

---

⁵ Behçet Kemal Çağlar'ın Haşim hakkındaki bu son yorumu tepki çeker ve kime ait olduğu belirtilmeyen şu düşüncelere yer verilir: "Her şairden inkılapçı olmasını istemek; her inkılapçıdan şair olmasını beklemek kadar manasız ve beyhudedir!.." Bu düşünceye karşı Çağlar'ın düşüncesi ise şöyledir: "Sanatın ne kadar tereddide uğradığını, sanatkârın ne kadar cemiyetin dışında kalmış bulunduğunu bir sanat adamının bu cümlesiyle ispat edivermiş olmak, bizim için ne hazin bir mazhariyettir." Bkz. (*Hakimiyeti Milliye*, 18 Haziran 1933: 4).

ıstrabı ve eziyetidir.) Sabahattin Ali'nin hapisane türkülerindeki yerlilik ve özlülük hangi bizden evvelki nesil şairinin halk ağzını taklide yeltenen mısralarında var?" (Çağlar, 1940: 201)

Bu değerlendirme, yazımızın en başında bahsettiğimiz konuyu örneklendirmektedir. Çağlar, edebiyatta eski nesilleri bilmekle beraber yaşadığı dönemin edebiyatı ve edebiyatçıları hakkında da görüş ileri sürmeye yetecek ilgi ve dikkate sahip bir isimdir.

Bir başka yazısında da isimleri yeni duyulmaya başlayan genç şairler hakkındaki değerlendirmelerini verir. Buna göre Sabri Ander, Yaşar Nabi edebiyatın her janrında kalem oynatıp eserler vermekte, Vasfi Mahir yeni bir kitap çıkarmakta, "dünkü çocuk fakat bugünkü ermiş" Cahit Sıtkı Beş Hececiler'in hiçbir zaman gösteremedikleri olgunluğu, derinliği, öz duygu ve öz sanatı müjdelemekte, Ahmet Kutsi halk mesellerinden, halk görgülerinden şiirler çıkarmakta, Kemalettin Kâmi Paris'te her gördüğü renkte yurttan bir manzara seyrettiğini özlü ve sade bir biçimde anlatmaktadır. Aynı yazının devamında isimleri daha yeni yeni duyulmaya başlanan daha genç ve acemi şairlerden de örnekler verir. İhsan Boran, Hamit Mecdi ve Feridun Fazıl kendi yollarında günden güne gelişen, her şiirleri bir evvelkinden olgun, kalbiyle ve kafasıyla yazan genç değerlerdir (Çağlar, 1936a: 6).

Sonuç

Büyük bir Atatürk hayranı olan Behçet Kemal Çağlar hayatının sonuna kadar yeni kurulan Cumhuriyetin, Atatürk tarafından bu Cumhuriyet için oluşturulan ilkelerin hayatının sonuna kadar savunucusu olmuş bir şair, yazar ve siyasetçidir. Asıl mesleği maden mühendisliği olan Çağlar daha çok Atatürk ilkelerinin savunmasını yaptığı ateşli konuşmalarla, duygularını, düşüncelerini ifade ettiği şiir ve yazılarıyla tanınmış bir isimdir. Siyasette, tarihte, sanatta, hatta gündelik hayatta bile bu ilkelerin geçerli olması iddiasında bulunan Çağlar'ın özellikle sanat ve sanatçılara yönelttiği olumlu/olumsuz eleştirilerinde de bu iddianın geçerli olduğu görülmektedir. Sanatı tanımlarken, sanatçıda bulunması gerektiğine inandığı özellikleri sıralarken hep inkılap ve halk arasında bir bağlantı kurmaya çalışmış, bu üç olgunun yani inkılap, halk ve sanatın birlikte yürümesini salık vermiştir.

Behçet Kemal Çağlar'ın istediği edebiyat doğrudan doğruya inkılap edebiyatıdır. Bunun başarılabilmesi için de öncelikle edebiyatta inkılap yapılması gerektiğine inanarak sanattan ve sanatçıdan beklentilerini ifade ettiği yazılarında sanatı daima siyasetle, ideolojiyle birlikte düşünmüştür. Ona göre sanat mutlaka inkılabın emrine girmeli, sanat vasıtasıyla inkılap hareketleri halkın ruhuna tam anlamıyla sinmelidir. Bu çalışmada ele aldığımız yazılarından yola çıkarak onun edebiyat veya daha geniş bir ifadeyle sanatın cemiyet için olduğu düşüncesini kesin bir dille ifade edebiliriz.

Sanatın temeline "halk"ı koyan Çağlar, inkılap hareketlerinin başarılı olabilmesi için ne Divan şiirine ne de Batı edebiyatına ihtiyacımız olduğunu düşünmektedir. Ancak "halk"ı anlatan, "halk"ın anlayacağı bir sanat ile "halk"ın ruhuna varılacağına inanmıştır. Sanatçıdan beklentisi de bu yöndedir. Sanatçı, eserleri ile halkı uyandıracak, ona yön verecek, eskilerden kurtularak yüzünü tamamen geleceğe dönecektir. Bunu yaparken de sanatçı halkın benimsediği konulardan ve kahramanlardan başlayacaktır.

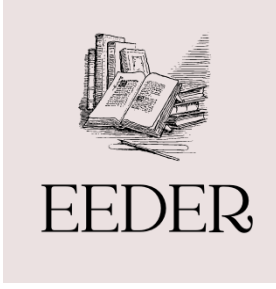
Genel hatlarıyla sanatı inkılap ve halkla birlikte düşünen Çağlar çok sevdiği, beğendiği bazı şair/yazarlar hakkında da düşüncelerini ifade etmiştir. Ancak burada özellikle vurgulamamız gereken nokta, Çağlar'ın düşüncelerinde, yargılarında tam bir tutarlılıktan bahsedilemeyeceğidir. Örneğin Tevfik Fikret hakkında yazdığı yazıların bazılarında onu övüp, gençlere örnek olarak gösterilebilecek bir şair olduğunu söylerken bir başka yazıda Fikret'i

korkaklıkla, halktan kopuk oluşuyla suçlamaktadır. Sadece beğendiği değil beğenmediği şair/yazarlar hakkındaki düşüncelerini de çekinmeden ifade eden Çağlar, bazen çok sert ve keskin bir dil de kullanmıştır.

Sonuç olarak, onu tanıyan, hakkında bilgi sahibi olan kişilerin ortak görüşüyle tam bir Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti sevdalısı olan Behçet Kemal Çağlar'a göre sanat, inkılap ve halkın birbirinden hiçbir şekilde ayrılmaması gerekir.

Kaynakça

- (İmzasız) (1936a). "Behçet Kemal'le Konuşma- İsabetsizlikler, Gafletlerle Dolu Eserler", *Kurun*, S. 6535-475, 23 Mart 1936, s. 1,6.
- (İmzasız) (1936b). "Behçet Kemal Cevap Veriyor!" *Kurun*, S. 6542-482, 30 Mart 1936, s. 1,6.
- (İmzasız) (1969). "Çağlar İçin Yazılanlar", *Türk Dili*, S. 219, Aralık 1969, s. 205-207.
- Çağın, S. (1998). *Tokadizade Şekip*, İzmir: Akademi Kitabevi.
- Çağlar, B. K. (1933a). "Bizim İstedüğümüz Edebiyat", *Hakimiyeti Milliye*, S. 4278, 18 Haziran 1933, s. 4.
- Çağlar, B. K. (1933b). "Kemalistler Edebiyatı Nasıl Anlıyor!", *Anadolu*, S. 5642, 26 Haziran 1933, s. 2.
- Çağlar, B. K. (1933c). "Gazi'yi Yazan Kalem", *Yeni Türk Mecmuası*, S. 10, Temmuz 1933, s. 859.
- Çağlar, B. K. (1933d). "Tenkit- İstedüğümüz Edebiyat", *Hakimiyeti Milliye*, S. 4291, 3 Temmuz 1933, s. 3.
- Çağlar, B. K. (1933e). "Gençlikten Beklediğimiz", *Hakimiyeti Milliye*, S. 3658, 20 Eylül 1933, s. 2.
- Çağlar, B. K. (1934). "Londra Mektupları- Bir Kravatın Filmi ve Bir İki Saat Mülahazası/ Vedat Nedim'e", *Vakit*, S. 5951, 2 Ağustos 1934, s. 5.
- Çağlar, B. K. (1935). "Gönüllü Sanat", *Ülkü Halkevleri Mecmuası*, S. 23, İkinci Kanun (Ocak) 1935, s. 336.
- Çağlar, B. K. (1936a). "Biz Varız! Sanatta da Yeni Bir Ankara Kuracağız!", *Kurun*, S. 6534-474, 22 Mart 1936, s. 1, 5.
- Çağlar, B. K. (1936b). "Edebî Bir Tasfiye", *Varlık*, S. 79, 15 Birinci Teşrin (Ekim) 1936, s. 99.
- Çağlar, B. K. (1937). "Hatıra Geldikçe... Gençlik ve İhtiras", *Son Telgraf*, S. 522-208, Birinci Teşrin (Ekim) 1937, s. 2.
- Çağlar, B. K. (1938). "Şair Kime Derler ve Bizce Güzel Şiir Nedir?", *Yücel*, S. 41, Temmuz 1938, s. 171.
- Çağlar, B. K. (1939). "Tevfik Fikret Hakkındaki Düşüncemiz", *Yücel*, Atatürk ve Cumhuriyet Özel Sayısı, Son Teşrin (Kasım) 1939, s. 107.
- Çağlar, B. K. (1940). "Sanatta Umumi Bir Tasfiye Lazım", *Yücel*, S. 60, Şubat 1940, s. 201.
- Çağlar, B. K. (1941a). "Yahya Kemal ve Türkçe", *Yücel*, S. 72, Şubat 1941, s. 109.
- Çağlar, B. K. (1941b). "Halk ve Sanat- Halk Rakısları", *Cumhuriyet*, S. 6109, 12 Ağustos 1941, s. 2.
- Çağlar, B. K. (1941c). "Edebî Bahisler- İnkılap Edebiyatı Edebiyatta İnkılap", *Vatan*, S. 399, 3 Ekim 1941, s. 3.
- Çağlar, B. K. (1960). "Türk Sanatı ve Türk Devrimleri", *Türk Dili*, S. 108, 1 Eylül 1960, s. 625.
- Çağlar, B. K. (1961). "46. Yıldönümünde Tefik Fikret", *Türk Dili*, S. 120, 1 Eylül 1961, s. 884.
- Çağlar, B. K. (1968). "Yahya Kemal'e Dair", *Hayat Tarih Mecmuası*, S. 11, Aralık 1968, s. 17.
- Çağlar, B. K. (1994). *Bitmez Tükenmez Anadolu*, Ankara: Kültür Bak. Yay.
- Gökşen, E. N. (1970). *Behçet Kemal Çağlar*, Ankara: TDK Yay.
- Karakoç, K.İ. (2012). *Ulus-Devletleşme Süreci ve Türk Edebiyatının İnşası*, Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara: İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mumcu, Y. (2023). "Behçet Kemal Çağlar ile İzmir Edebiyat Cemiyeti Çerçevesindeki Polemikler", *İzmir Araştırmaları Ömer Faruk Huyugüzel'e Armağan*, İzmir: Kent Yayınları, s. 140-154.
- Orhon, O. S. (1961). "Tevfik Fikret Töreninde...", y.y. yok, 27 Aralık 1961, s. yok.
- Ozansoy, G. H. (1939). "Atatürk'ün En Sevdiği Şair", *Uyanış*, S. 2257-572, İkinci Teşrin 1939, s. 3.

100 Edebi Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı

Aralık 2023

Atıf/Citation: Yağar, A. S. (2023). "Fikirde, Sanatta ve Edebiyatta "Yaratış" Yapmak İsteyen Kısa Soluklu Bir Teşebbüs: Yaratış Dergisi". *Edebi Eleştiri Dergisi*. Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı, s. 20-37.

Ali Sait YAĞAR*

Fikirde, Sanatta ve Edebiyatta "Yaratış" Yapmak İsteyen Kısa Soluklu Bir Teşebbüs: *Yaratış* Dergisi **

*A Short-lived Enterprise Desiring to "Create" in Ideas, Art, and
Literature: Creation Magazine*

ÖZ

23 Kasım 1944'te yayın hayatına başlayan *Yaratış*, on beş günde bir yayımlanan İstanbul merkezli bir fikir, sanat ve edebiyat dergisidir. Derginin sahibi ve kurucusu Mürsel Kalyoncu, neşriyat müdürü Kenan Kutay, idare ve yazı işleri sorumlusu ise Salâhattin Hakkı Esatoğlu'dur. Yayın takvimindeki birtakım aksamalarla birlikte derginin dokuzuncu ve son sayısı 1 Mart 1946'da yayımlanabilmiştir. Böylelikle *Yaratış*'ın 1944-1946 arasına yayılan yaklaşık bir buçuk yıllık bir ömrü olmuştur. Dergide şiir başta olmak üzere hikâye, eleştiri, röportaj gibi edebiyatın hemen her türünden esere yer verilmiştir. *Yaratış*, dokuz sayılık ömrü boyunca 100'ün üstünde farklı imzaya yer vermesi dolayısıyla zengin bir yazar ve şair kadrosuna sahiptir. Makalenin amacı dergi hakkında genel bilgiler vermek, dergideki edebî ve kültürel faaliyetleri ortaya koymaktır. Ayrıca derginin sistematik indeksi hazırlanmış, araştırmacılara derginin muhtevasının eksiksiz bir şekilde sunulması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Yaratış* Dergisi, Süreli Yayınlar, Kanon, Şiir, Hikâye, Eleştiri.

ABSTRACT

Creation, which started its publication on November 23, 1944, is an Istanbul-based intellectual, art, and literature magazine published every fortnight. The owner and founder of the magazine is Mursel Kalyoncu, the editorial director is Kenan Kutay and, the editor-in-chief is Salahattin Hakkı Esatoglu. With some disruptions in the publication calendar, the ninth and last issue of the journal was published on March 1, 1946. Thus, *Creation* had a life span of approximately one and a half years between 1944 and 1946. The magazine included almost all kinds of literature, such as stories, criticism, and interviews, especially poetry. *Creation* has a rich staff of writers and poets, as it included more than 100 different signatures during its nine-number life. The article aims to give general information about the journal and to reveal the literary and cultural activities. In addition, a systematic index of the journal was prepared, and it was aimed to present the contents of the journal ultimately to the researchers.

Keywords: *Creation* Magazine, Periodicals, Canon, Poem, Story, Criticism.

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, alisaityagar@gmail.com

** [Araştırma Makalesi] Geliş Tarihi: 10.05.2023 Kabul Tarihi: 08.12.2023 Yayın Tarihi: 31.12.2023 DOI: 10.31465/eeder.1295290

Giriş

Yaratış, 23 Kasım 1944'te yayın hayatına başlayan, on beş günde bir yayımlanan İstanbul merkezli bir fikir, sanat ve edebiyat dergisidir. Dokuz sayılı ömrü olan derginin sahip ve müessisi Mürsel Kalyoncu, imtiyaz sahibi ve neşriyat müdürü Kenan Kutay, idare ve yazı işleri sorumlusu ise Salâhattin Hakkı Esatoğlu'dur.

Derginin her ayın 8'inde ve 23'ünde yayımlanacağı, “on beş günlük mecmua” ifadesiyle birlikte ilk sayıdan itibaren ilan edilir. İlk altı sayı boyunca bu yayın aralığına riayet edilmiştir; fakat altıncı sayı 8 Şubat 1945'te çıkarken yedinci sayı yaklaşık iki buçuk aylık bir arayla 23 Nisan 1945'te yayımlanır. Bu sayıdan itibaren derginin “Her ayın 23'ünde İstanbul'da çıkar” ibaresiyle satışa sunulduğu gözlemlenir. Bu takvime ancak bir ay bağlı kalınabilmiştir. 23 Mayıs 1945'te yayımlanan sekizinci sayıdan sonra yaklaşık on aylık bir gecikmeyle dokuzuncu ve son sayı ancak 1 Mart 1946'da yayımlanabilmiştir. *Yaratış*'ta altıncı sayıda başlayan değişiklikler yayın aralığıyla sınırlı değildir. Yedinci sayıdan itibaren imtiyaz sahibi ve neşriyat müdürü de Nimet Üyken olarak değişmiştir. Aynı zamanda yazar kadrosu içinde yer alan Mürsel Kalyoncu ve Salâhattin Hakkı Esatoğlu dergi yönetimindeki görevlerine devam ederken herhangi bir yazısı bulunmayan Kenan Kutay'ın vazifesini bıraktığı anlaşılmaktadır. Benzer bir değişiklik derginin idarehanesi için de söz konusudur. Cağaloğlu'ndaki Türbedar Sokak, no. 16'da yayın faaliyetlerine başlayan dergi daha sonra idarehanesini Ankara Caddesi'ndeki Acımusluk Sokağı'na, akabinde yine aynı caddede yer alan Narlıbahçe Sokağı'na taşımıştır. Bu değişiklikler *Yaratış*'ta altıncı sayıdan itibaren bir kırılma meydana geldiğini göstermektedir. Beşinci ve altıncı sayılarda müjdesi verilen ve yedinci sayı olarak çıkması planlanan “Üstün Sayı”nın okuyucu ile buluşmaması, bu kırılmaya işaret eden bir diğer göstergedir. Derginin muhtevası incelenirken görüleceği üzere ilk altı sayıda mutad olarak dergide yer alan bazı sayfa ve yazıların yedinci sayıdan itibaren yerini kaybetmesi de bu görüşü destekler. Gecikmelerle birlikte üç sayı daha çıkan *Yaratış*, dokuzuncu ve son sayısıyla yayın dünyasına veda eder. Derginin ikinci sayısında *Yaratış Yayınları*'nın kurulacağı ilan edilir, bu da gerçekleşmeyen hedefler arasındadır.

1. Derginin Yayın Politikası

Yaratış'ın amacı, dergi kapağında yer alan “fikirde, sanatta, edebiyatta” alt başlığından da anlaşılacağı üzere bu alanlarda bir “yaratış” meydana getirmektir. İlk sayının ilk yazısını teşkil eden, derginin sahibi ve müessisi olan Mürsel Kalyoncu imzalı “Edebiyatımızın Dünü, Bugünü ve Yarını” adlı yazıda *Yaratış*'ın yayın politikası açıkça ortaya konmuştur. Bu yazıda edebiyatla geçim temin etmek için uğraşanları veya edebiyatı fikirlerini yaymak için vasıta yapanları eleştiren Kalyoncu, sanatkarın ne bir “yol gösterici” ne de bir “çığırtkan” olduğunu ifade eder. Sanatla fayda ilişkisini ortadan kaldırmanın gerekliliğine işaret edilen yazıda uluslararası düzeyde eserlerimizin olmayışı, ömrünü yalnızca sanata hasretmiş sanatkarlarımızın eksikliğiyle açıklanır. Kalyoncu, edebiyatın yalnızca estetik gayelerle icra edilmesi gerektiği düşüncesindedir:

“Maalesef bugün de aynı fena zihniyet, bazı zümrelerde devam edip gidiyor. Bir kısım gençler güya millî eserler vereceğiz diye halk diliyle, halk nazım şekilleriyle köye ve köylüye basit şiirler söylüyorlar. Halkı ve aşağı zümreyi düşünmüş olmak için! Fakat unutuyorlar ki yaptıkları bayağı bir taklit, adı bir vasıtalıktır. Eserlerini çarpık bir ideolojiye vasıta yapıyorlar... Zavallı sanat! Bu memlekette her şeyi düşündü, her şeye vasıta oldu. Bir tek kendini unuttu.

Edebiyat yalnız sanatı düşündüğü zaman ulvidir ve sanat ancak güzelin ifadesidir. İstikbalin Türk sanatkârı ne köye ve köylüye şiir yazan ne hâlâ Ayşe Fatma sayıklayan ne de eğri fikirlerini yaymaya çalışan adamdır.” (Kalyoncu, 1944: 15)

Kalyoncu'nun “Ayşe Fatma” söylemi, 1928'de Yedi Meşalecilerin memleket edebiyatına karşı getirdikleri eleştirileri hatırlatmaktadır. *Yaratış* kurucuları, sanata ve sanatkâra karşı gösterilen ilgisizlikten şikâyet etmişler, eserlerini yayımlamakta zorluk çeken sanatkârlara ev sahipliği yapmak adına böyle bir teşebbüste bulduklarını yer yer vurgulamışlardır. *Yaratış*'ın kapılarını herkese açtıklarını söyleyen dergi yönetimi, edebiyat ve sanat dünyasında rüşdünü ispatlamış yazar ve şairlere yer vermesinin yanında ilk defa şiir kaleme alıp bir süreli yayına gönderen sanat meraklılarına da yer vermek suretiyle bu görüşlerini uygulama noktasında bir tutarlılık göstermişlerdir. *Yaratış*'taki kültürel ve edebî faaliyetler incelenirken söz konusu şiir sayfalarının üzerinde ayrıca durulacaktır.

Yaratış'ın tertibinde düzenli olarak kendini gösteren ve takdim yazısı hüviyeti taşıyan iki bölüm vardır. Bunlardan birincisi “Yârenlik” üst başlığını taşır ve Mürsel Kalyoncu imzasıyla, ikincisi ise “Sanat Yolunda” üst başlığını taşır ve Salâhattin Hakkı Esatoğlu imzasıyla okuyucu karşısına çıkar. Üst başlıklar aynı kalmak kaydıyla her sayıda farklı bir alt başlıkla bu bölümlerin düzenli olarak dergi sayfalarındaki yerini koruduğu gözlemlenir. Aynı zamanda yazar kadrosu içinde yer alan dergi yöneticilerinin bu yazılarından *Yaratış*'ın konumlandığı yeri, derginin amaç ve hedeflerini takip etmek mümkündür. Örneğin ilk sayıda yer alan “Yeni Bir Devri Açarken” adlı yazısında Salâhattin Hakkı Esatoğlu “abes-muktebes hadisesi”, “aruz-hece tartışması”, “eski-yeni keşmekeşi”, “tasfiye hareketleri” gibi edebiyat tarihimizde tartışma konusu olmuş meseleleri sanata bir katkı sağlamadığı noktasında eleştirmiş, “yaratmak hassasına” nispeten “atmak hastalığının” bizde süregelen bir tutum olduğunu öne sürmüştür. Esatoğlu, yapılması gerekenin üretmek olduğuna dikkat çeker: “*Bütün bu kayıpları telafi etmek için çalışmalarımızın seyrini değiştirmek mecburiyetindeyiz. O da ancak bir şekilde mümkündür; atmak yerine yaratmakla!*” (1944: 3)

Derginin sahibi ve kurucusu konumunda olan Mürsel Kalyoncu'nun, idare ve yazı işleri sorumlusu olan Salâhattin Hakkı Esatoğlu'nun bu yazı dizileri altı sayı boyunca devam etmiştir. Dergide devamlılığını yitiren diğer birçok husus gibi bu yazı dizileri de yedinci sayıdan sonra ya kaybolmuş ya da farklı üst başlıklar altında okuyucu karşısına çıkmıştır.

İlk altı sayı boyunca devam eden yazılarda derginin amaç ve hedeflerine yönelik bilgiler ortaya konmakla birlikte devrin sosyal, kültürel ve sanatsal alanlarına dair birçok meseleye değinildiği görülür. Yayın hayatının ekonomik zorlukları, edebî eser meydana getirenlerin eserlerini neşredebek bir dergi veya gazete bulamıyor oluşları, spora ve sinemaya meyledenlerin edebiyata gösterdiği ilgisizlik, mizah edebiyatının zayıflığı, tenkit yazarlarının yüzeysel yaklaşımları, edebiyatımızın Batılı kaynaklarla olan münasebeti vs. gibi meseleler temas edilen konular arasındadır.

2. Kamuoyunda *Yaratış*

Yaratış' ilk sayısı 23 Kasım 1944'te çıktıktan kısa bir süre sonra Nurullah Ataç, *Ulus*'un 4 Aralık 1944 tarihli sayısında “Yeni Bir Dergi” başlıklı bir yazı kaleme alarak *Yaratış* hakkındaki kanaatlerini dile getirir. Cahit Sıtkı Tarancı, Bedri Rahmi Eyüboğlu ve Oktay Rifat'ın şiirleri başta olmak üzere derginin ilk sayısında yer alan şiir metinlerini değerlendiren, nesirler hakkında da görüş bildiren ve “dergiyi alıp okuyanın pişman olmayacağını” ifade eden Nurullah Ataç, bazı

mektupların cevaplandığı ve acemi şairlerin şiirlerine yer verilen "Yarının Kıymetleri ve Cevaplarımız" adlı sayfayı ise ağır bir şekilde eleştirir. Ataç, yazı işleri müdürünün kaleme aldığı hikâyeyi de başarılı bulmaz. (Ataç, 1944: 2). Ataç'ın yazısı, etrafında bir değerlendirme ve yorum olmadan, üzerinde herhangi bir oynama yapılmaksızın *Yaratış*'ın 8 Aralık 1944 tarihli ikinci sayısında aynen yayımlanır. Bu tutum, Ataç'ın eleştirilerinin dergi yönetimini rahatsız etmediğini göstermektedir.

Ulus'ta *Yaratış* üzerine yazı kaleme alan bir diğer isim Suut Kemal Yetkin'dir. Yetkin, *Ulus*'un 1 Mayıs 1945 tarihli sayısının edebiyat köşesinde "Bir Derginin Son Sayısı" başlıklı yazısında *Yaratış*'ı eleştirir:

"*Yaratış* dergisini, gençliği için seviyor, vereceği sağlam eserleri umutla bekliyordum. Boş iddialardan başka bir şey getirmeyen sayılar çoğaldıkça umudum da azaldı. Nedir o birbirini tutmayan, hiçbir sağlam bilgiye dayanmayan yazılar. O yıllardan beri didik didik edilmiş bayat düşünceler. Nedir hiçbir bakımdan birbirine benzemeyen şiirler!" (Yetkin, 1945: 2)

Yaratış'ta çıkan eserlerin temelsizliği ve yıllardan beri tekrar edilmesi üzerinde duran Yetkin, yazının ilerleyen safhalarında *Yaratış* mensuplarını yalnızca kendi yazdıklarını okuyan bir zümre olarak değerlendirir. Yetkin'e göre *Yaratış* gençlerinin hepsinde "biz başkalarını okumayız, başkaları bizi okusun!" denecek bir hâl vardır (Yetkin, 1945: 2). Yazısının son cümlelerinde ise derginin faaliyetlerini "boş bir yaygara" olarak nitelendirir:

"Biz *Yaratış* gibi gençlik dergilerinden, yaratıcı hareketlerin getirdiği ciddiliği, titizliği, derinleşmeyi, yapıcı çabayı bekliyoruz. Yoksa boş bir yaygara içinde dergi ile birlikte bir sanat gençliği de harcanmış olur." (Yetkin, 1945: 2)

Suut Kemal Yetkin'in yazısı *Yaratış* yönetimi tarafından hoş karşılanmamıştır. *Yaratış*'ın sekizinci sayısında Salâhattin Hakkı Esatoğlu tarafından söz konusu eleştiri yazısına cevaben Suut Kemal Yetkin'in muhatap alındığı bir mektup kaleme alınmıştır. Bu mektupta Yetkin'in taraflı ve sınırlı bir eleştiri yaptığına dair hayal kırıklığı dile getirilir:

"*Yaratış*'ın ilk sayısı hakkında Sayın Nurullah Ataç bir yazı yazmıştı. Bizi bütün cephemizle ele almış iyi ve kötü taraflarımızı çekinmeden ortaya koymuştu. Yer yer takdirlerini esirgememiş, sırası geldikçe de çekinmeden bütün kusurlarımızı saymıştı. Biz zevk ve görüşüne itimat ettiğimiz kimselerin öğütlerini dinleyerek dergiyi ideal şekline kavuşturmaya gayret ederken sizin sırf bir sayıdan, o da yalnız fena taraflarından bahseden yazınızı değil, bugüne kadar çıkan bütün nüshalara şamil, her yönüyle dergiyi ince eleyip sık dokuyan bir etüdünüzü beklerdik." (Esatoğlu, 1945: 3)

Nurullah Ataç ve Suut Kemal Yetkin'in yazıları, *Yaratış*'ın faaliyet gösterdiği kısa süreç içerisinde basın-yayın dünyasında bahis konusu edildiğine işaret eden örneklerdir.

Yaratış'ın kamuoyunda ilgi uyandırdığını gösteren bir diğer örnek, dergi yönetimine gönderilen mektuplardır. *Yaratış*'ın ikinci sayısının son sayfasında okuyuculara yapılan duyuruda, dergi yönetimine 64 mektubun ulaştığı belirtilmiştir. Sanat severler tarafından gönderildiği ifade edilen mektupların içeriğine dair detaylı bilgiler verilmemiştir.

3. Derginin Şekil Özellikleri

Yaratış 15 sayfa olarak tertip edilen bir dergidir, 16. sayfayı teşkil eden arka kapakta tanıtımlar ve ilanların yer aldığı görülür. Bu düzen bütün sayılarda korunmuştur. Yedinci sayı olarak çıkması planlanan "Üstün Sayı"nın 32 sayfa olarak tertip edileceği ilan edilmişse de bu, gerçekleşmemiştir. "Türk okuyucusuna sakin, ferah bir hava içinde olgun eserler sunmayı"

kendine vazife bilen *Yaratış* yönetimi, tertip edilecek üstün sayılarla “gerçek sanat eserine susamış okuyucuyu tatmine” çalışacağını ifade etmişse de bu üstün sayılar okuyucuyla buluşmaz. *Yaratış*'ın kapağında bir resim ve ilgili sayıya katkıda bulunan imzaların isimleri yer alır. Dergi yönetimi, adres ve tarih bilgisinin yer aldığı ikinci sayfada ise bir sonraki sayıda yer alacak yazar ve şairlerin isimleri okuyucuya duyurulur.

Yaratış görsel içerik açısından bir zenginliğe sahiptir. Sayfalar içerisinde metinlerin önüne geçmeyecek oranda resimlerin serpiştirildiği görülür. Ayrıca her sayıda Zahir Güvemli imzalı bir karikatüre de yer verilmiştir. Sanat hayatına 1934 yılında *Yeni Adam* dergisinde çizdiği karikatürlerle başlayan, hikâye ve sanat eleştirisi alanında üretken bir isim olan (Su, 2019: e-kaynak) Zahir Güvemli, katkıda bulunduğu bir yazısıyla *Yaratış*'ın yazar kadrosuna da dâhil olur.

Fotoğraf 1: *Yaratış* dergisi, 2. Sayının Kapağı

4. Derginin Yazar Kadrosu

Yaratış'ın çok geniş bir yazar ve şair kadrosu mevcuttur. Dergide imzası bulunan 67 isim (alfabetik olarak) şu şekildedir: Adnan Günay, Adnan S. Yücebaş, Ahmet Kemal Günar, Arif Nihat Asya, Avni Dökmeci, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Behçet Necatigil, Cahit Külebi, Cahit Sıtkı Tarancı, Doğan Ruşenay, Emin Ülgener, Fahir Onger, Faik Baysal, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Fethi

Giray, Hamit Macit Selekler, Hasan Tanrıkut, Hikmet Şinasi Önel, Hüseyin Batu, Hüseyin Ulaş, İbrahim Zeki Burdurlu, İdris Ahmet Pura, İskender Fikret Akdora, Kemal Uluser, Kenan Harun, Mazhar Levent, Mehmet İğnebekçi, Mehmet Kemal, Melâhat Özgü, Melih Başar, Muvaffak Sami Onat, Muzaffer E. Uyguner, Mürsel Kalyoncu, M. Halit Eskişar, M. Naci Baysal, Nahit Ulvi, Nedim Raif, Nihat Çetin, Nusret K. Otyam, Nurullah Ataç, Nurullah Berk, Oğuz Kazım Atok, Oktay Akbal, Oktay Rifat, Orhan Asena, Orhan Kemal, Orhan M. Arıburnu, Orhan Rıza Aktunç, Özdemir Asaf, Recai Ant, Sabahattin Batur, Sabahattin Kudret Aksal, Sabahattin Tahsin Teoman, Sabahattin Ulukan, Salâh Birsal, Salâhaddin Batu, Salâhaddin Tuncer, Salâhaddin Hakkı Esatoğlu, Selim Cavid, Selmin Evrim, Suat Nazif Baydur, Şahap Sıtkı, Şemsettin Kutlu, Şinasi Özden, Umran Nazif, Yaşar Çimen, Zahir Güvemli.

Yukarıda sıralanan yazarların yanına kendisiyle röportaj yapılan altı ismi de eklemek mümkündür: M. Fuat Köprülü, Abdülbaki Gölpınarlı, Ali Canip Yöntem, Mithat Cemal Kuntay, Vâlâ Nurettin, Peyami Safa.

Yaratış'ın şiire heves eden gençlerin şiir denemelerinden uygun bulduklarını yayımladıkları, kendilerine gelen mektupları cevapladıkları bir sayfa mevcuttur. Derginin ilk sayısında “Yarının Kıymetleri ve Cevaplarımız” başlığı altında sunulan, akabinde “Şiirler ve Cevaplar” ismini alan bu tek sayfada bazen küçük hacimli 9-10 şiire yer verilebildiği gözlemlenmektedir. Bu sayfalarda derginin yayın hayatı süresince 37 farklı şairin şiirine yer verilmiştir. Söz konusu isimler (alfabetik olarak) aşağıdaki gibidir:

A. Dağdelen, Ahmet Ziyaeddin Tuncer, Ali Özarslan, Cevdet Atmaca, Gaye Nail Ozanoğlu, Fahri Ersavaş, Fehim Kabadayı, Fethi Siret Karlıoğlu, Ferruh Turhan, Hayati Hançerlioğlu, Hüseyin Yağcı, H. Rüştü Çetin, Hüseyin Özkan, Hüseyin Yağcı, İbrahim Gürçay, İbrahim Uğur, İhsan Ersoy, İsmail Siper, Mehmet Gökkaya, Mithat Birgül, Muammer Nahit Karabağlı, Mustafa Şerif Onaran, Necati Kahyaoğlu, Neşet Öğüt, Nezih Cansel, Nihat Aşar, Nihat Akyıl, Orhan Karaata, Ö. Edip Cansever, Sabih Şendil, Sait Kuşçu, Saim Kerim Işıldak, Selmin Güneyle, Şükran Kurdakul, Talip Apaydın, Turgut Gürgün, Turhan Gürkan.

Yaratış'ta yazısı ve şiiri yer alan, kendisiyle röportaj yapılan bütün bu isimler birlikte düşünüldüğünde derginin dokuz sayılık ömründe 100'ün üstünde farklı sese ev sahipliği yaptığı anlaşılacaktır.

5. *Yaratış*'ta Kültürel ve Edebî Faaliyetler

Yaratış, alt başlığından da anlaşılacağı üzere bir fikir, sanat ve edebiyat dergisidir; fakat dergideki içerik bu yayın organının ağırlıklı olarak bir edebiyat dergisi olduğunu söylemek için yeterli deliller sunmaktadır. Dergide şiir, hikâye, roman, tiyatro, deneme, eleştiri gibi türlere yer verilmiştir. Bu türler haricinde kalan yazılar çok küçük bir azınlığı temsil eder. Süreli yayınların en çok karşılaşılan yönlerinden birini teşkil eden tefrika ürünlere ise dergide rastlanmaz.

Yaratış'ta nicelik bakımından en çok öne çıkan tür şiirdir, dergide 139 adet şiire yer verilmiştir. Şiiri 9 hikâye ve bir roman pasajı takip eder. 11 eleştiri ve 10 fikrî yazı ise fiktif olmayan türler arasında öne çıkar. Tiyatro türüne ilişkin veriler daha çok eleştiri yazıları içinden tespit edilebilmektedir. Dergide ayrıca 6 röportaja ve 2 tercüme yer verilmiştir. Bu yazıların dışında çeşitli anma yazılarından ve dergi yönetimi tarafından kaleme alındığı anlaşılan bültenlerden dönemin edebiyat ve kültür hayatını meşgul eden konulara dair anekdotları takip etmek, aktüel edebî eserler hakkındaki değerlendirmeleri öğrenmek mümkündür. İskender Fikret Akdora'nın

“Anayasanın Türkçeleştirilmesi” ve Hasan Tanrıku’tun “İzafiyet Nazariyesi ve Realisme” adlı yazıları dışında dergide yer alan hemen her sayfanın edebî türlere, edebî türlerle ilgili değerlendirmelere veya söz konusu eserleri meydana getiren edebiyatçılarla ilgili gelişmelere hasredildiği gözlemlenmektedir. Bu bilgiler ışığında *Yaratış*’ın bir edebiyat dergisi olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Yaratış’ta en çok karşımıza çıkan tür şiiirdir. Bunda en büyük pay, türün hacmi münasebetiyle dergi sayfasına eklenenebilir oluşundaki kolaylıktır. Zira kısa bir hikâye, derginin 2 veya 3 sayfasını kaplayabiliyorken tek bir dergi sayfasında 9-10 farklı şiire yer vermek mümkündür. Sayfa tamamıyla şiire hasredilmemiş olsa dahi fikrî bir yazının veya röportajın bulunduğu sayfanın bir köşesine şiir yerleştirildiği durumlarla sık sık karşılaşırız. Şiir sayısındaki artışı tetikleyen bir diğer unsur, derginin son kısımlarına doğru şiir heveslilerine ayrılan “Şiirler ve Cevaplar” sayfasıdır. Derginin ilk sayısında “Yarının Kıymetleri ve Cevaplarımız” başlığıyla verilen sayfa, ikinci sayıdan sonra “Şiirler ve Cevaplar” ismini almıştır. Bu sayfada ülkenin çeşitli şehirlerinden kendilerine gelen mektupları ve şiir örneklerini değerlendiren dergi yönetimi, uygun bulduğu metinleri yayımlamaktadır. Bu sayfadaki şiirlerin sayısı, hacimleri büyük olmadığı için bazen 10’u bulabilmekte, tek bir sayfada 9-10 adet şiir yer alabilmektedir. Sayfada ayrıca mektuplara cevaplar verilmekte, şiir denemeleriyle ilgili değerlendirmeler ve heveskâr şairleri tatmin etmek adına açıklamalar yapılmaktadır. Örneğin birinci sayıda sayfa tanıtımı için “*bu sahifede muayyen bir miktar şiir neşretmeye muvaffak olan genç şair arkadaşlarımızı iftiharla iç sahifelerimize alacağımız gibi ayrıca kendilerini okuyucularımıza tanıtacağız*” ifadeleri kullanılmıştır. İkinci sayıda ise mektup yoluyla edebî eserlerini yollayan bazı dergi takipçilerine “*ince nezaketiniz ve hassasiyetiniz bizi pek sevindirdi. Yaratış’ın esaslı gayelerinden biri de genç ve gerçek kıymetlere zemin hazırlamaktır. Kıymetli eserlerin layık olduğu alâka ile karşılanacağına emin olabilirsiniz*” ve “*...mamañh sizde hakiki bir ümidin ışıklarını sezdik. Diğer eserlerinizi bekleriz*” gibi cevaplar verilmiştir.

Hikâye, *Yaratış* sayfalarında kendine yer bulan bir diğer edebî türdür. Salâhattin Hakkı Esatoğlu’nun 3, Orhan Kemal ve Faik Baysal’ın 2’şer, Şemsettin Kutlu ve Umran Nazif’in ise 1’er hikâyesine yer verilmiştir.

Yaratış’ta roman veya hikâye tefrikasına yer verilmez. Yalnızca Oktay Akbal’ın henüz yayımlanmamış romanından bir pasaj “arkadaşımızın aynı ismi taşıyan romanından kısa bir fragman” notuyla *Garipler Mahallesi* adıyla okura sunulur. *Garipler Mahallesi*, daha sonra 1947 yılında faaaliet gösteren *Sanat-Edebiyat* gazetesinin 45. sayısında tefrika edilmeye başlanmış, ancak gazetenin kapatılmasıyla sebebiyle tefrika yarım kalmıştır (Kumsar, 2022: 296). Eser, 1950’de *Garipler Sokağı* ismiyle ilk baskısını yapar (Bezirci, 1991: 105) ve günümüze kadar bu isimle anılır. Akbal’ın ilk etapta romanını “Garipler Mahallesi” ismiyle tasarladığı, sonrasında “Garipler Sokağı” ismini verdiği anlaşılmaktadır. Dergide bunun dışında herhangi bir roman parçasına rastlanmaz. Fakat gerek eleştiri yazılarında gerekse edebiyat dünyasının güncel gelişmeleri hakkındaki bültenlerde roman türüne dair bilgilere ve roman tarihimiz üzerine anekdotlara rastlamak mümkündür.

Eser değerlendirmeleri, eleştiriler ve fikrî yazılar derginin fiktif olmayan nesir kısımlarına girmektedir. Bu kapsamda kaleme alınan yazılarda da diğer edebî türlerin izlerine rastlamak mümkündür. Salâhaddin Tuncer’in “Çamlıcadaki Eniştemiz” adlı yazısı Abdülhak Şinasi Hisar’ın aynı yıl çıkmış romanı üzerine kaleme alınmıştır. Fahir Onger’in “Romanımıza Dair” adlı yazısı

ise bizde roman türü hakkındaki kapsayıcı bir değerlendirmeyi ihtiva eder. Yaşar Çimen'in şehir tiyatrolarında sergilenen oyunlar üzerine yazdığı eleştiriler hem tiyatro türü hakkında bilgiler içermesi hem de bu eserlerin temsillerine dair yorumlar barındırması bakımından dikkate değerdir. Örneğin derginin üçüncü sayısında yer alan "Vanya Dayı" adlı yazıda Çimen, öncelikle eserin sahibi olan A. Çehov hakkında bilgiler verip akabinde Şehir Tiyatroları'ndaki temsili üzerine dekor, oyunculuk, eserin çevirisi gibi noktalar bakımından eleştirel bir bakış açısı sergilemiştir. Çimen, "Şehir Tiyatrosunda W. Shakespeare ve Carlo Goldoni" adlı yazısında ise şehir tiyatrosunda başarıyla sergilenen W. Shakespeare oyunlarını ve Muhsin Ertuğrul'u över. Fakat komedi kısmında oynanan ve Vasfi Rıza tarafından sahneye konulan Carlo Goldoni'nin *Meraklı Kadınlar* adlı eserinin başarısız bir şekilde temsil edildiğini öne sürer. Bu ve benzeri yazılar, dergide edebî eser örneği bakımından zayıf kalan roman ve tiyatronun – nitekim derginin hacmi bu eserleri bütünüyle örneklendirmeye müsait değildir – bahis konusu edildiğini göstermektedir.

Eleştiri yazıları roman ve tiyatro türüne münhasır değildir. Salâhaddin Tuncer "Sulh ve Diğer Şiirler" adlı yazısında Hamit Macit Selekler'in aynı yıl çıkan şiir kitabını değerlendirmiş, Fahir Onger ise "Vazgeçemediğim Üzerine Düşünceler" adlı yazısında Orhan Veli Kanık'ın henüz piyasaya sürülmüş olan şiir kitabını ele almıştır. Bu ve benzeri yazılar derginin güncel edebî ürünleri takip ettiği ve okuyuculara tanıtma-yayma vazifesini yerine getirdiğine işaret etmektedir. 1940'lı yıllar Garip tarzı şiirlerin yaygınlaştığı, Orhan Veli Kanık'ın öne çıktığı Garip hareketi etrafında gelişen tartışmaların süreli yayınların sayfalarını doldurduğu bir dönemdir (Sazyek, 2016: 365-37). *Yaratış*'ta ne Garip tarzı şiirlere ne de bu hareket etrafında cereyan eden tartışmalara yönelik yazılara yer verilmemiştir. Fahir Onger'in *Vazgeçemediğim* hakkındaki yazısı, Orhan Veli Kanık'ın dergi yönetimi tarafından tamamıyla gözardı edilmediğini göstermesi bakımından kayda değerdir. Kemal Uluser'in vefatından kısa bir süre önce kaleme aldığı "Edebiyatımız Üzerine" ve Şemsettin Kutlu'nun "Divan Şiiri Üzerine Düşünceler: Tabiat ve Dört Mevsim" adlı yazıları, dergi sayfalarında kendine yer bulan diğer eleştiri yazılarından bazılarıdır. Nurullah Berk'in Henri Berr'den yaptığı ve Recai Ant'ın La Jarrie'den yaptığı çeviriler, direkt edebî tür çevirisi olmayıp Yunan sanatı ve Japon estampları* üzerine bilgileri ihtiva etmektedir.

5.1. Şimdi de Diyorlar ki

Yaratış'ın ilk altı sayısında Ruşen Eşref Ünaydın'ın röportaj serisini hatırlatacak şekilde "Şimdi de Diyorlar ki" başlıklı bir anket düzenlenmiştir. Ünaydın, devrin süreli yayınlarında yayımlanıp önce "Edebî Ziyaretler ve Mülakatlar" başlığını taşıyan, sonrasında *Diyorlar ki* (1918) ismini alan eserinde dönemin önde gelen 18 sanatkar ve fikir adamıyla yaptığı söyleşileri bir araya getirmiştir (Sağlam, 2012: 336). Edebiyatımızda bu türün ilk kapsamlı örneğini teşkil eden çalışma, yazarına bir şöhret kazandırmış ve Ünaydın'ın daima bu eserle birlikte anılmasına zemin hazırlamıştır. *Yaratış* dergisi de başlığı itibarıyla bu röportajlardan esinlenerek meydana getirildiği anlaşılan "Şimdi de Diyorlar ki" serisi kapsamında altı farklı isme hazırladıkları soruları yöneltmiştir. Bu isimler sırasıyla şunlardır: M. Fuat Köprülü, Abdülbaki Gölpınarlı, Ali Canip Yöntem, Mithat Cemal Kuntay, Vâlâ Nurettin ve Peyami Safa. Derginin altıncı sayıdan itibaren gerek şekil gerek

---

* Estamp: Çinko, bakır veya tahta üzerine kazıldıktan yahut taş basması olarak yapıldıktan sonra kâğıda basılan resim (Ayverdi, 2011: 896).

içerik bakımından birtakım değişiklikler yaşadığı daha önce ifade edilmişti. Bu anket de altıncı sayıdan sonra dergideki varlığını yitiren uygulamalardandır.

Edebiyatımızın dünya çapındaki yerini irdeleyen, edebiyatımızın gelişmesi için nelerin yapılması gerektiğine dair soruların yer aldığı ankette dikkat çekici üç soru bulunmaktadır. Bunlardan birincisi “başlangıçtan bugüne kadar yetişen şairlerimiz içinden beşini seçmek mecburiyetinde kalsanız reyinizi kimlere verirsiniz?” sorusudur. Kendisiyle röportaj yapılan isimler bu soruya sırasıyla şu şekilde cevap vermiştir:

M. Fuat Köprülü: Yunus Emre, Fuzûlî, Nedim, Abdülhak Hâmid, Yahya Kemal.

Abdülbaki Gölpınarlı: Fuzûlî, Bâki, Nef'i, Nedim, Şeyh Galip.

Ali Canip Yöntem: Fuzûlî, Nef'i, Nedim, Abdülhak Hâmid, Ahmet Haşim.

Mithat Cemal Kuntay: Nedim, Abdülhak Hâmid, Naili Kadim, Mehmet Âkif, Yenişehirli Avni.

Vâlâ Nurettin: Fuzûlî, Nedim, Tevfik Fikret, Yahya Kemal, Nâzım Hikmet.

Peyami Safa hem bu soruyu hem de diğerlerini isim vermeden cevaplamıştır.

Ankette dikkati çeken bir diğer soru “*Tanzimat'tan beri yetişen şair, muharrir ve romancılarımızdan edebiyatımızda en derin iz bırakmış olanlar ve hakiki sanatkârlar sizce kimlerdir?*” şeklindedir. Bu soruya verilen cevaplar ise aşağıdaki gibidir:

M. Fuat Köprülü: Abdülhak Hâmid, Tevfik Fikret, Halit Ziya ve Yahya Kemal.

Abdülbaki Gölpınarlı: Tevfik Fikret, Ahmet Rasim, Hüseyin Rahmi.

Ali Canip Yöntem: Abdülhak Hâmid, Tevfik Fikret, Halit Ziya.

Mithat Cemal Kuntay: Ziya Paşa, Muallim Naci, Halit Ziya.

Vâlâ Nurettin: Yahya Kemal, Refik Halit, Halide Edip, Nâzım Hikmet.

Anketin aynı çerçeve içinde değerlendirilebilecek üçüncü sorusu ise “*yaşayan edebiyatçılardan kimleri otorite olarak kabul edebiliriz?*” şeklindedir. M. Fuat Köprülü bu soruya Yahya Kemal ve Halide Edip cevabını verirken diğerleri “böyle bir tasavvurun muhal” olduğu, buna “kesin bir cevap verilemeyeceği” yönünde beyanatta bulunmuşlar, Vâlâ Nurettin ise ilk iki soruya verdiği cevaptakilerin üçüncü soru için de geçerli olabileceğini ifade etmiştir.

Yaratış dergisi mensuplarının sordukları sorularla edebiyat tarihinde ismi geçen bazı şahsiyetleri konumlandırma ve onlara değer biçme çabası içinde olduğu anlaşılmaktadır. Üstelik kendisine soru yöneltilenler, kültür ve edebiyat camiasının önde gelen şahsiyetlerini temsil etmektedir. *Yaratış* dergisinin kanonu belirleme çabası içinde olduğu söylenebilir.

Kanon, tarihsel süreç içerisinde kazanmış olduğu anlamları dışarda tutmamak kaydıyla “yazarlar ve eserler listesi” olarak telakki edilebilir. Bir seçme işleminin sonucunda meydana gelen kanonun oluşumunda pek çok faktör etkilidir. Sanatkârlar ve fikir adamları, akademisyenler, otoriteyi temsil eden devlet veya halkın çeşitli kesimleri kanonlaşma sürecinin içinde yer alan gruplardır. Gerek geçmişte gerekse günümüzde bazı dergiler kanonları ortaya çıkarmak adına soruşturma dosyaları veya özel sayılar hazırlamaktadır (Anar, 2013: 67). 1944-1946 yılları arasında faaliyet gösteren *Yaratış*'ın ilk altı sayısına sığdırmış olduğu “Şimdi Diyorlar ki” serisi de kanona etkide bulunan uygulamalar etrafında değerlendirilmelidir. Nitekim sorulan sorular doğrudan bazı isimlerin öne çıkmasını gerektirmektedir. *Yaratış*'ın sekizinci sayısında yer alan “Kıymet Listesi”, dergi yöneticilerinin aynı amaç doğrultusunda hareket ettiğini gösteren kanonlaşma sürecinin bir diğer ayağını oluşturur.

5.2. Kıymet Listesi

Yaratış'ın sekizinci sayısında yer alan "Kıymet Listesi" adlı tablo, "Şimdi de Diyorlar ki" anketi çerçevesinde yürütülen faaliyetlerin devamı niteliğindedir. Yaratış imzasının yer aldığı ve dergi yönetimi tarafından oluşturulduğu anlaşılan tabloda yazar ve şairler üç farklı türde üç farklı kategori altında puanlanmakta, kısacası kanonik bir liste meydana getirilmektedir. Söz konusu tablo şu şekildedir:

Şairler			Hikâyeci ve Romancılar			Muharrirler		
1°	2°	3°	1°	2°	3°	1°	2°	3°
A. H. Hamit T. Fikret Ahmet Hâşim Yahya Kemal Nâzım Hikmet	Namık Kemal Ziya Paşa Maailim Naci C. Şahabettin H. Siret Emm Bülent Mehmet Akif Farak Nafiz K. Kâmi Ahmet Hamdi Ahmet Kutsi Necip Fazıl	Şinasi R. Z. Ekrem İsmail Safa Ali Ekrem Faik Ab Halil Nikat Celil Sahir İ. Alâttin Mehmet Emin Rıza Tefvik Salih Zeki Mithat Cemal Orhan Seyfi Yusuf Ziya Halit Fahri Şükûfe Nihal Halide Nusret Enis Behiç Necmettin Halil V. S.	Halit Ziya Hüseyin Rahmi Yakup Kadri Halide Edip A. Şinasi Hisar	Ahmet Mithat S. P. Z. Seza Ahmet Rasim Ömer Seyfettin F. Celâlettin Reşat Nuri Refik Halit Rahmet Yesari Mehmet Rauf Salihattin Enis Osman Cemal Peyami Safa B. Sitka Kunt Kenan Halusi H. Balıkcısı	Burhan Cahit Esat Mahmut Kerime Nadir Etom İzzet M. Tahsin M. Kâmil İ. Fahrettin S. Ayverdi Ragıp Şevki V. S.	Namık Kemal S. Nazif Ali Kemal A. Agaoğlu Ebusütya Tefvik Hüseyin Cahit Peyami Safa Fahih Refik Nurullah Ataç C. Esime Yunus Nadi N. Sadak	Ahmet Refik Aka Gündüz N. Nazif A. E. Yalman E. Ekrem Vâ - Nû M. Turhan Tan Asım Us Zekerya Sertel Ömer Rıza Refik Ahmet Sadri Ertem Velit Ebuzziya Muhittin Birgen Nabit Sırrı Burhan Belge İsmail Habib Şekip Tunç M. Feyzi	Hikmet Feridun Burhan Felek N. Arslan R. C. Ulunay Ziya Şakir Ethem İzzet Hakkı Süha İlhami Safa Cevat Fahri Sabıha Sertel Selâmi İzzet Suphi Nuri S. Muhtar V. S.

Tanzimattan sonra yetişen sanatkârları sanat değerlerine göre gösteren kıymet listesi.
(Son sözünü söylememiş olan son nesil hariç)

Fotoğraf 2: Yaratış Dergisi 8. Sayı, s. 10.

Kıymet Listesi'ne bakıldığında birinci kategoride değerlendirilip kendisine önem atfedilen Abdülhak Hâmid, Tefvik Fikret, Halit Ziya, Yahya Kemal, Halide Edip, Yahya Kemal, Nâzım Hikmet gibi yazar ve şairlerin "Şimdi de Diyorlar ki" anketi kapsamında değerlendirilen isimlerle paralellik taşıdığı göze çarpmaktadır. Dergi yöneticilerinin bu listeyi hazırlarken anket kapsamında kendisine soru yöneltilen M. Fuat Köprülü, Abdülbaki Gölpınarlı, Ali Canip Yöntem, Mithat Cemal Kuntay ve Vâlâ Nurettin'in verdiği cevapları dikkate aldıkları söylenebilir.

Listede dikkati çeken bir diğer husus Garip şairlerini, Yedi Meşale şairlerini ve 1940 kuşağı şairlerini temsil eden isimlerin yokluğudur. Çoğunlukla 19. yüzyılın son çeyreğinde ve 20. yüzyılın ilk yıllarında doğan bazı yazar ve şairlere yer verilmiştir. 20'li yaşlarında olan veya otuzlu yaşlarının başlarında olan genç isimler listenin dışında tutulmuştur. Tablonun altında yer alan "Tanzimat'tan sonra yetişen sanatkârları sanat değerlerine göre gösteren kıymet listesi (son sözünü söylememiş olan nesil hariç)" ibaresi, söz konusu isimlerin yokluğunun zamansal bir sınırlamayla ilgili olduğuna işaret etmektedir.

Kıymet Listesi, "listeyi gözden geçirecek her iyi niyet sahibinin bu isimlerin yalnız sanatkârlık değerine göre sıralanmış olduğunu bir an hatırdan çıkarmaması, listeyi yapanların tek ricasıdır" notuyla sunulmuştur. Yaratış yönetimi, listeyi üç amaçla hazırladıklarını ifade eder. Bunlardan

ilki Tanzimat'tan sonra çok çeşitli merhalelerden geçen edebiyatımızın yetişen kıymet ve şahsiyetlerini mümkün olduğu kadar gün ışığına çıkararak tetkik etmektir. İkincisi bu isimleri rakamla tayin ederek kıymet hükümlerine ikna edici bir hüviyet vermektir. Üçüncüsü ise böyle bir listeye *Yaratış*'ın çeşitli sanatkarlar hakkındaki fikirlerini kamuoyuyla paylaşmak ve derginin sanat anlayışını ortaya koymaktır. Abdülhak Hâmid, Tevfik Fikret, Halit Ziya gibi isimlerin Kıymet Listesi'nin önde gelen şahsiyetleri olması, *Yaratış* mensuplarının edebiyat tarihine mal olmuş belli başlı isimlere öncelik verdiğini göstermektedir. Tablonun altında yer alan “son sözünü söylememiş olan son nesil hariç” ibaresi de edebiyat dünyasında ses getirmiş genç şairlerin gözardı edilmesiyle ilgili gelebilecek eleştirilere peşinen cevap vermek üzere konmuş gibidir. Derginin ilk altı sayısında yer alan ve “Şimdi de Diyorlar ki” üst başlığıyla yayımlanan röportajların da bu tablonun hazırlanmasında payı olduğu aşikârdır.

Sonuç

Yaratış, 1944-46 yılları arasında yayımlanan dokuz sayısı ile edebiyat tarihimizin kısa soluklu dergi teşebbüslerinden birini oluşturmaktadır. Fikirde, sanatta ve edebiyatta “yaratış” yapmak amacıyla ortaya çıktıkları anlaşılan dergi mensupları, ilk sayılarında ortaya koydukları ilkelerle sanattan maksadın yalnızca sanat olması gerektiği, edebî eserlerin ideoloji veya toplumsal fayda gibi gayelere araç yapılmaması gerektiği gibi hususları savunmuşlardır. Edebî eser meydana getirip bunları yayımlayacak merci bulamayan sanata gönül vermiş heveslilere çare olmak adına yayın hayatına adım attıklarını ifade eden *Yaratış* yönetiminin büyük oranda bu gaye etrafında hareket ettiği söylenebilir. Dergide birçok edebî türde esere yer verildiği gibi şiir sahasına yeni adım atmış genç şiir heveslilerine de sayfalar ayrılmış, gelen mektuplara cevaplar verilmiştir.

Yaratış'ın dikkat çekici taraflarından biri “Şimdi de Diyorlar ki” başlığı altında yaptığı röportajlar ve “Kıymet Listesi” adı altında hazırlanan tablodur. Röportajda sorulan sorular ve tablonun tertip edilmiş şekli, *Yaratış*'ı edebiyat tarihimizde kanonlaşma sürecinin bir ucuna eklenildiğine işaret etmektedir.

Yaratış, ilk altı sayı boyunca yayın politikası, derginin içerik ve şekil özellikleri, dergi yönetimindeki isimler, yayın aralığı gibi birtakım ilke ve planlara bağlı kalarak yayın hayatını sürdürmüş, yedinci sayıdan itibaren bahsi geçen konularda bazı değişiklikler ve aksamalar meydana gelmiştir. Altıncı sayıdaki kırılmadan sonra üç sayı daha çıkartılan *Yaratış*, 1 Mart 1946'da dokuzuncu ve son sayısı ile yayın dünyasına veda etmiştir. Bu son sayısında herhangi bir duyuru veya veda mesajı yayımlamayan derginin ekonomik sıkıntılardan ötürü kapanmış olması, akla gelen ilk ihtimaldir.

Kaynakça

- Anar, T. (2013). “Türk Edebiyatında Edebiyat Kanonu: Kanon, Kanona Girmek ve Kanona Müdahale”, *Fsm İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 1(1), s. 40-78.
- Ataç, N. (1944). “Yeni Bir Dergi”, *Ulus*, 4 Aralık, s. 2.
- Ayverdi, İ. (2011). *Misalli Büyük Türkçü Sözlük: Kubbealtı Lugatı*, C.1, İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Bezirci, A. (1991). *Oktay Akbal Yaşamı, Kişiliği, Hikâyeciliği, Romancılığı; Deneme, Anı, Günce, Gezi ve Köşe Yazarlığı, Eserlerinden Seçmeler*, İstanbul: Altın Kitaplar Yay.
- Esatoğlu, S. H. (1944). “Sanat Yolunda: Yeni Bir Devri Açarken”, *Yaratış*, (1), s. 3.
- Esatoğlu, S. H. (1945). “Sanat Yolunda: Mektup-Sayın Suut Kemal Yetkin'e”, *Yaratış*, (8), s. 3.
- Kalyoncu, M. (1944). “Yarenlik: Edebiyatımızın Dünü, Bugünü ve Yarını”, *Yaratış*, (1), s. 2, 15.

- Kumsar, İ. A. (2022). "Sanat ve Edebiyat Gazetesi Üzerine Bir Değerlendirme", *Rahim Tarım Armağanı*, ed. Abir, N.; Çanaklı, L.A., Bursa: Emin Yay., s. 292-305.
- Sağlam, N. (2012). "Ruşen Eşref Ünaydın", *DİA*, C.42, s. 336-337.
- Sazyek, H. (2016). *Cumhuriyet Dönemi Türk Şirinde Garip Hareketi*, Ankara: Akçağ Yay.
- Su, A. E. (2019). "Zahir Güvemli", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/zahir-guvemli> Erişim Tarihi: 07.05.2023.
- Yetkin, S. K. (1945). "Bir Derginin Son Sayısı", *Ulus*, 1 Mayıs, s. 2.

Ek: Yaratış Dergisinin Sistemantik İndeksi

1. Sayı, 23 Kasım 1944

- Mürsel Kalyoncu, "Yarenlik: Sanatımızın Dünü, Bugünü ve Yarını", s. 2, 15 (takdim).
- Salâhattin Hakkı Esatoğlu, "Sanat Yolunda: Yeni Bir Devri Açarken", s. 3 (takdim).
- Kemal Uluser, "Edebiyatımız Üzerine", s. 4-5 (sohbet).
- Cahit Sıtkı Tarancı, "Garip Kişi", s. 4 (şiir).
- "Şimdi de Diyorlar ki: M. Fuat Köprülü," (konuşan: Mazhar Levent), s. 5 (röportaj).
- Oktay Rifat, "Hatırlama", s. 5 (şiir).
- Bedri Rahmi Eyüboğlu, "Sarhoşum", s. 5 (şiir).
- Salâhaddin Tuncer, "Çamlıcadaki Eniştemiz", s. 6, 7, 11 (eleştiri)
- Sabahattin Batur, "Kıskandığım Tablo", s. 8 (şiir).
- Nurullah Berk (Henri Berr'den çeviri), "Sanat ve Yunan Sanatı Hakkında", s. 8-9 (deneme).
- Faik Baysal, "Alelâdeler", s. 9 (şiir).
- Yaşar Çimen, "Şehir Tiyatrosunda W. Shakespeare ve Carlo Goldoni", s. 10-11 (eleştiri).
- Salâhattin Hakkı Esatoğlu, "Rapor", s. 12, 13, 14 (hikâye).
- Nihat Çetin, "O", s. 12 (şiir).
- Hüseyin Yağcı, "Yolculuk", s. 14 (şiir).
- H. Rüştü Çetin, "Ah!", s. 14 (şiir).
- Mithat Birgül, "Hüzün", s. 14 (şiir).
- Yaratış, "Edebiyat Dünyasında", s. 15. (haber).

2. Sayı, 8 Aralık 1944

- Mürsel Kalyoncu, "Yarenlik: Alâkasız Sanat", s. 2 (takdim).
- Salâhattin Hakkı Esatoğlu, "Sanat Yolunda: At ve Meydan", s. 3 (takdim).
- Sabahattin Batur, "Kemal Uluser'in Ölümü Münasebetiyle", s. 4 (nekroloji)
- "Şimdi de Diyorlar ki: Abdülbaki Gölpınarlı", (konuşan: M: Halit Eskişar), s. 5 (röportaj).
- Cahit Sıtkı Tarancı, "Teselli Tarafı", s. 5 (şiir).
- Fethi Giray, "Garipseme", s. 5 (şiir).
- Salâhaddin Tuncer, "Sulh ve Diğer Şiirler", s. 6-7 (eleştiri).
- Sabahattin Kudret Aksal, "Denizin Sesi", s. 8 (şiir)

- Nurullah Ataç, “Yeni Bir Dergi”, s. 8, 13, 15. (eleştiri)
Arif Nihat Asya, “Selimler”, s. 9 (şiir).
Yaşar Çimen, “*Doktorun Hatası* Şehir Tiyatrosunda Muvaffak Oldu mu?”, s. 9-10 (eleştiri).
Şinasi Özden, “Hayatı Özleyen Ölüler”, s. 10 (şiir).
Faik Baysal, “Marşandiz”, s. 11-13 (hikâye).
Nihat Çetin, “Mektup”, s. 12 (şiir).
M. Halit Eskişar, “Hatırlayış”, s. 12 (şiir).
Sabih Şendil, “Yarım”, s. 14 (şiir).
Ali Özarslan, “O Günler”, s. 14 (şiir).
Orhan Karaata, “Ne Düşünür”, s. 14 (şiir).
İdris Ahmet Pura, “Fatih’in Ziyareti”, s. 15 (şiir).

3. sayı, 23 Aralık 1944

- Mürsel Kalyoncu, “Yarenlik: Mizah Edebiyatımız”, s. 2 (takdim).
Salâhattin Hakkı Esatoğlu, “Sanat Yolunda: En Mühim Mesele”, s. 3 (takdim).
Hüseyin Batu, “Sanatta Realisme Dair”, s. 4, 15 (deneme).
Cahit Sıtkı Tarancı, “İnsan Hali”, s. 4 (şiir).
“Şimdi de Diyorlar ki: Ali Canip Yöntem”, s. 5, 15 (röportaj)
Yaşar Çimen, “Vanya Dayı”, s. 6-7 (eleştiri).
Faik Baysal, “Alelâdeler”, s. 6 (şiir).
Oktay Rifat, “Eski Zaman Aşığı”, s. 7 (şiir).
Fazıl Hüsnü Dağlarca, (başlık yok), s. 7 (şiir).
Recai Ant, “Japon Estamları”, La Jarrie’den çeviri, s. 8 (deneme).
İbrahim Zeki Burdurlu, “Kısır Toprağın Ağrısı”, s. 9 (şiir).
Sabahattin Batur, “Yaşama Sevinci”, s. 9 (şiir).
Mazhar Levent, “Son Arzu”, s. 9 (şiir).
Cahit Külebi, “Nasıl Sevmezsin Bu Dünyayı”, s. 9 (şiir).
Salâhattin Hakkı Esatoğlu, “66”, s. 10, 11, 14, 15 (hikâye).
Nusret K. Otyam, “Mesaj!”, s. 10 (şiir).
Sabahattin Ulukan, “Herkesin Yaptığı Gibi!”, s. 10 (şiir).
Muammer Nahit Karabağlı, “Göçmen Kuş”, s. 12 (şiir).
H. Rüştü Çetin, “Hatıra”, s. 12 (şiir).
Şükran Kurdakul, “Mektup”, s. 12 (şiir).
İbrahim Uğur, “Şikâyet”, s. 12 (şiir).
Mustafa Şerif Onaran, “Romans”, s. 12 (şiir).
Fehim Kabadayı, “Arzu”, s. 12 (şiir).
Selmin Güneyle, “Fal”, s. 12 (şiir).

- Saim Kerim Işıldak, "Bahçe", s. 12 (şiir).
Hüseyin Yağcı", "Hayat Bu", s. 12 (şiir).
Nihat Akyıl, "Bozdağda Gece", s. 12 (şiir).
Fethi Siret Karlıoğlu, "Demek ki", s. 12 (şiir).
Nihat Aşar, "Şiir Yazarken", s. 12 (şiir).

4. Sayı, 8 Ocak 1945

- Mürsel Kalyoncu, "Yarenlik: Tenkitçilik Zihniyetimiz", s. 2 (takdim).
Salâhattin Hakkı Esatoğlu, "Sanat Yolunda: Bizi Bizde Aramak", s. 3 (takdim).
Hüseyin Batu, "Zarathustrayı Okurken", s. 4, 14 (deneme).
Cahit Sıtkı Tarancı, "Yadigâr", s. 4 (şiir).
"Şimdi de Diyorlar ki: Mithat Cemal Kuntay", s. 5 (röportaj).
Behçet Necatigil, "Ağıt", s. 5 (şiir).
Sabahattin Batur, "Robensona Mektup", s. 5 (şiir).
Salâhattin Batu, "Deniz", s. 6 (şiir).
Salâhaddin Tuncer, "Şiirimizde Mazi Özlemi ve Çocukluğu Anış", s. 6-7 (deneme).
Arif Nihat Asya, "Yolcular", s. 7 (şiir).
Hamit Macit Selekler, "Bir Yaz Sabahı", s. 7 (şiir).
Nedim Raif, "Faruk Nafiz Çamlıbel ve Yayla Kartalı", s. 8, 16 (eleştiri).
Hikmet Şinasi Önel, "Mehmet Emin Yurdakul", s. 9 (portre).
Ahmet Kemal Günar, "Ahmet Mithat Efendi", s. 9 (portre).
Recai Ant: "Bir Teklif: Lisede Sanat Tarihi", s. 10 (deneme).
Fethi Giray, "Şaşkınlık", s. 10 (şiir).
Nihat Çetin, "Bir Gün Gelecek", s. 10 (şiir).
Doğan Rüşenay, "Biten Yılın Kültür Olayları", s. 11-12 (haber).
Faik Baysal, "Alelâdeler", s. 11 (şiir).
Mazhar Levent, "Aşka, Sefalete ve Kızlara Dair", s. 12 (şiir).
Umran Nazif, "Tazminat", s. 13-14 (hikâye).
Orhan Asena, "Bir Dünya", s. 14 (şiir).
M. Halit Eskişar, "Korku", s. 14 (şiir).
Fahri Ersavaş, "Mesuduz", s. 15 (şiir).
Necati Kahyaoğlu, "Mektup", s. 15 (şiir).
Turgut Gürgün, "Sulh", s. 15 (şiir).
Ferruh Turhan, "Sevinç" s. 15 (şiir).
Turhan Gürkan, "Peyzaj", s. 15 (şiir).
A.Dağdelen, "Kuşlar", s. 15 (şiir).
İsmail Siper, "Meşgalem", s. 15 (şiir).

Ahmet Ziyaeddin Tuncer, “Bahtiyar”, s. 15 (şiir).

5. Sayı, 23 Ocak 1945

Mürsel Kalyoncu, “Yarenlik: Mecmua Çıkarmak”, s. 2 (takdim).

Salâhattin Hakkı Esatoğlu, “Sanat Yolunda: Yarın”, s. 3 (takdim).

Şahap Sıtkı, “Yine Şiir Tanrısı Üzerine”, s. 4 (sohbet).

“Şimdi de Diyorlar ki: Vâlâ Nurettin”, s. 5 (röportaj).

Oktay Rifat, “Bir Şarkı İcadetsem”, s. 5 (şiir).

Salâhattin Batu, “Yağmurdan Sonra Liman”, s. 5 (şiir).

Salâhattin Tuncer, “Şiirimizde Mazi Özlemi ve Çocukluğu Anı 2”, s. 6, 7, 15 (deneme).

Faik Baysal, “Alelâdeler”, s. 6 (şiir).

Sabahattin Batur, “Canım İstanbul”, s. 7 (şiir).

Şemsettin Kutlu, “Divan Şiiri Üzerine Düşünceler: Tabiat ve Dört Mevsim”, s. 7, 12 (eleştiri).

Selim Cavid, “Türk Gazeteciliğinin Büyük Kaybı: Velit Ebüzziya”, s. 8, 9, 12 (nekroloji).

İskender Fikret Akdora, “Anayasanın Türkçeleştirilmesi”, s. 9 (deneme).

Sabahattin Tahsin Teoman, “Biri”, s. 9 (şiir).

İbrahim Zeki Burdurlu, “İnsan ve Toprak”, s. 10 (şiir).

Hüseyin Ulaş, “İçindesin”, s. 10 (şiir).

Şinasi Özden, “Pişmanlık”, s. 10 (şiir).

Muvaffak Sami Onat, “Kendimizi Tanıtmıyoruz”, s. 10 (eleştiri).

Doğan Ruşenay, “Fikir ve Sanat Dünyasında”, 11, 15 (haber).

Mazhar Levent, “Duman Rüyalarından”, s. 12 (şiir).

Nihat Çetin, “İstanbul’a Şiir”, s. 12 (şiir).

Orhan Kemal, “Balık”, s. 13, 15 (hikâye).

H. Rüştü Çetin, “Davetiye”, s. 14 (şiir).

Gaye Nail Ozanoğlu, “Tahassür”, s. 14 (şiir).

Nezih Cansel, “Sonbahar Şarkısı”, s. 14 (şiir).

Talip Apaydın, “Sevgiliye Müjde”, s. 14 (şiir).

Neşet Öğüt, “Hatıra”, s. 14 (şiir).

Ö. Edip Cansever, “Vadi”, s. 14 (şiir).

Hayati Hançerlioğlu, “Akşam”, s. 14 (şiir).

Sait Kuşçu, “Gelecek misin”, s. 14 (şiir).

Hüseyin Özkan, “Ayrılış”, s. 14 (şiir).

6. Sayı, 8 Şubat 1945

Mürsel Kalyoncu, “Yarenlik: Gazetelerimiz”, s. 2 (takdim).

Salâhattin Hakkı Esatoğlu, “Sanat Yolunda: Sanat-Sandalye”, s. 3 (takdim).

Orhan Rıza Aktunç, “Edebi Eserlerin Milliyeti ve Hayatyeti”, s. 4 (sohbet).

- "Şimdi de Diyorlar ki: Peyami Safa", s. 5 (röportaj).
Cahit Külebi, "Nurullah Ataç", s. 5 (şiir).
İskender Fikret Akdora, "Hatıralar Şehri", s. 5 (şiir).
Selmin Evrim, "Dr. Sigmund Freud", s. 6-7 (portre).
Emin Ülgener, "Sükûn Hâli", s. 7 (şiir).
Orhan Asena, "Sensiz de Bu Bahar Olur", s. 7 (şiir).
Kenan Harun, "Dudaklarımda", s. 7 (şiir).
Salâhattin Tuncer, "Şiirimizde Mazi Özlemi ve Çocukluğu Anış 3", s. 8-9 (deneme).
Fethi Giray, "Birtakım İnsanlar", s. 8 (şiir).
Hasan Tanrikut, "İzafiyet Nazariyesi ve Realisme", s. 9 (deneme).
Arif Nihat Asya, "Dil", s. 9 (şiir).
İbrahim Zeki Burdurlu, "Edebiyat Konuşmaları", s. 10-11 (eleştiri).
Melih Başar, "Sevgiliye Mektup", s. 10 (şiir).
Mehmet Kemal, "Sevdiğim", s. 11 (şiir).
Suat Nafiz Baydur, "Hürriyete Şarkı", s. 11 (şiir).
Ahmet Kemal Günar, "Sarhoş", s. 11 (şiir).
Doğan Ruşenay, "Fikir ve Sanat Dünyasında", s. 12 (haber).
Şemsettin Kutlu, "Fırat", s. 13-14 (hikâye).
Hüseyin Yağcı, "Park", s. 15 (şiir).
Fehim Kabadayı, "Ayrılık", s. 15 (şiir).
Ali Özarslan, "Nefes", s. 15 (şiir).
Sabih Şendil, "Şarkı", s. 15 (şiir).
Cevdet Atmaca, "Sonbahar", s. 15 (şiir).
Ferruh Turhan, "Sevmeye Başlayınca", s. 15 (şiir).
İhsan Ersoy, "Bekliyorum", s. 15 (şiir).
İbrahim Gürçay, "Geceleyin Düşünceler", s. 15 (şiir).
Mehmet Gökkaya, "İste", s. 15 (şiir).

7. Sayı, 23 Nisan 1945

- Salâhattin Hakkı Esatoğlu, "Sanat Yolunda: Neslimizin Zaferi", s. 3 (takdim).
Sabahattin Tahsin Teoman, "Yeni Şiirimiz İçin", s. 4 (sohbet).
Mürsel Kalyoncu, "Davaların En Büyüğü", s. 5, 9 (deneme).
Cahit Sıtkı Tarancı, "Hareket", s. 5 (şiir).
Oktay Rifat, "İçim Yar ile Dolu", s. 5 (şiir).
Sabahattin Kudret Aksal, "Mersiye", s. 5 (şiir).
Şahap Sıtkı, "Bir Karşılaştırma: Biz ve Onlar", s. 6, 15 (eleştiri).
Zahir Güvemli, "Zevk Hakkında", s. 7 (deneme).

- Orhan M. Arıburnu, “Hayvan”, s. 7 (şiir).
Şemsettin Kutlu, “Halit Ziya Uşaklıgil’in Arkasından”, s. 8 (nekroloji).
Arif Nihat Asya, “Dağlar”, s. 9 (şiir).
Cahit Külebi, “Memleketimiz”, s. 9 (şiir).
Hamit Macit Selekler, “Akşam Saati”, s. 9 (şiir).
Sabahattin Tuncer, “Tellal”, s. 9 (şiir).
Fahir Onger, “*Vazgeçemediğim Üzerine Düşünceler*”, s. 10 (eleştiri).
Nedim Raif, “Fahrünnisa Zeyd Resim Sergisi”, s. 11 (eleştiri).
Salâhattin Tuncer, “Choderlos de Laclos’ya Dair”, s. 12 (portre).
Mazhar Levent, “Kırık-Dökük”, s. 12 (şiir).
Nihat Çetin, “Günün Bir Anında”, s. 12 (şiir).
Faik Baysal, “Barbuş”, s. 13, 14, 16 (hikâye).
Faik Baysal, “Vasiyetname”, s. 13 (şiir).
Muammer Nahit Karabağlı, “Sulh Şarkısı”, s. 15 (şiir).
Sabih Şendil, “Kıskançlık”, s. 15 (şiir).
Turhan Gürkan, “Yağmur Masalı” s. 15 (şiir).
Ferrun Turhan, “Utangaç” s. 15 (şiir).
- 8. Sayı, 23 Mayıs 1945**
- Doğan Ruşenay, “Ayın Olayları: Fikirde-Sanatta-Edebiyatta”, s. 2 (haber).
Salâhattin Hakkı Esatoğlu, “Sanat Yolunda: Mektup-Sayın Suut Kemal Yetkin’e”, s. 3-4 (eleştiri).
Mürsel Kalyoncu, “Beynelmilel Ölçü”, s. 5 (deneme).
Faik Baysal, “Alelâdeler”, s. 5 (şiir).
Fethi Giray, “Harp Bitti”, s. 5 (şiir).
Oğuz Kazım Atok, “Ateş Kes”, s. 5 (şiir).
Fahir Onger, “Romanımıza Dair”, s. 6, 11 (eleştiri).
Orhan M. Arıburnu, “Kasap”, s. 6 (şiir).
Salâhattin Tuncer, “Sarduvan”, s. 7, 15 (eleştiri).
Behçet Necatigil, “Sevda Peşinde”, s. 7 (şiir).
Sabahattin Kudret Aksal, “Düşünceler”, s. 8 (deneme).
Salâhattin Batu, “Unuttuğum Rüyalar”, s. 8 (şiir).
Salâh Birsal, “Aynalı Dolap”, s. 8 (şiir).
Emin Ülgener, “Nikbinlik”, s. 8 (şiir).
Yaşar Çimen, “L. Pirendello’nun Vasiyeti”, s. 9, 15 (portre).
Mehmet İğnebekçi, “Kale Yolu”, s. 9 (şiir).
Sabahattin T. Teoman, “Canlılar”, s. 9 (şiir).
Nihat Çetin, “Armağanlar”, s. 9 (şiir).

Suat Nazif Baydur, "Sanatkârın Dünyası: Güzel Sanat Üzerine", s. 11 (deneme).

Oktay Akbal, "Garipler Mahallesi", s. 12, 15.

Salâhattin Hakkı Esatoğlu, "Ben", s. 13, 14, 16 (hikâye).

İbrahim Uğur, "İnsanlık Hali", s. 15 (şiiir).

Muzaffer E. Uyguner, "Düşünce", s. 15 (şiiir).

Adnan Günay, "Zaman", s. 15 (şiiir).

Adnan S. Yücebaş, "Bir Sabah", s. 15 (şiiir).

Avni Dökmeci, "Barış Türküsü", s. 15 (şiiir).

9. Sayı, 1 Mart 1946

Salâhattin Hakkı Esatoğlu, "Bugünün Sanatı", s. 1 (takdim).

M. Naci Baysal, "Mütefekkir Yetiştirmek", s. 2, 7 (deneme).

Mürsel Kalyoncu, "Muharrirlik", s. 2 (deneme).

Fahir Onger, "Sait Faik'e Dair", s. 3 (eleştiri).

Cahit Külebi, "Harp İçinde", s. 3 (şiiir).

Özdemir Asaf, "Geceler", s. 4 (şiiir).

Faik Baysal, "Alelâdeler", s. 4 (şiiir).

Melâhat Özgü, "Yaratış", s. 4, 5, 6 (deneme).

Şahap Sıtkı, "Yine Şiiire Dair", s. 4, 5, 7 (deneme).

Behçet Necatigil, "Kaydı Silinen", s. 5 (şiiir).

Sabahattin Batur, "Bir Mektup", s. 5 (şiiir).

Nihat M. Çetin, "Şarkılar", s. 5 (şiiir).

Orhan kemal, "İş", s. 6 (hikâye).

Nahit Ulvi, "Sonun", s. 6 (şiiir).

Cahit Sıtkı Tarancı, "Otuz Beş Yaş Şiiiri", s. 7 (şiiir).

Nedim Raif, "Yeni Ölen Bir Kitapçıdan Meslektaşlarına Mektup (Yeniçağ)", s. 8 (mektup).

EEDER

100* Edebi Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı

Aralık 2023

Atıf/Citation: Durgun, H., H. (2023). "Hakkı Tarık Us'un *Kitap ve Kitapçılık* Mecmuası". *Edebi Eleştiri Dergisi*. Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı, s. 38-57.

H. Harika DURGUN*

Hakkı Tarık Us'un *Kitap ve Kitapçılık* Mecmuası**

Hakkı Tarık Us's Kitap ve Kitapçılık Magazine

ÖZ

Türk basın tarihinde gazeteci, yazar, kitap koleksiyoneri olarak tanınan Hakkı Tarık Us, *Tanin*'le başladığı gazetecilik hayatına *Tercüman-ı Hakikat*, *Tasvir-i Efkâr*, *Hakikat* gazeteleri, *Aşiyân*, *Rûbab* dergileri ve yayınımlarını kardeşleriyle birlikte üstlendiği *Vakit* gazetesine devam etmiştir. Yazarın kitaba olan merakı onu, *Kitap ve Kitapçılık* adlı bir dergi çıkarmaya yöneltmiştir. Bu makalede, *Kitap ve Kitapçılık* dergisinin tanıtımı amaçlanarak yayın faaliyeti hakkında bilgi verilmektedir. 1 İncincikanun (Ocak) 1936 - 15 Nisan 1937 tarihlerinde on beş günde bir yayınlanan dergi, toplam 30 sayı çıkmıştır. Derginin yayın direktörlüğünü Refik Ahmet Sevengil üstlenmiştir. *Kitap ve Kitapçılık* dergisinde matbaa, kütüphane, kitapçılar ve kitapseverler hakkında yazılar yayınlanmış, yerli ve yabancı basının eserleri tanıtılmıştır. Derginin yazar kadrosunda Refik Ahmet Sevengil, Niyazi Ahmet Banoğlu, Asım Us, Ömer Rıza Doğrul gibi önemli isimler yer almıştır. Ele aldığı konularla önemli bir boşluğu dolduran *Kitap ve Kitapçılık* dergisi, aynı zamanda Türk kültür tarihine de hizmet etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hakkı Tarık Us, *Kitap ve Kitapçılık*, dergi, kitap, kütüphane.

ABSTRACT

Hakkı Tarık Us, known as a journalist, writer and book collector in the history of Turkish press, continued his journalism career, which he started with *Tanin*, with *Tercüman-ı Hakikat*, *Tasvir-i Efkâr*, *Hakikat* newspapers, *Aşiyân*, *Rûbab* magazines and *Vakit* newspaper, which he co-published with his brothers. The author's curiosity about books led him to publish a magazine called *Kitap ve Kitapçılık*. In this article, the promotion of *Kitap and Kitapçılık* magazine is aimed and information about its publishing activities is given. The magazine was published every fifteen days between January 1, 1936 and April 15, 1937, with a total of 30 issues. Refik Ahmet Sevengil is the editorial director of the magazine. Articles about the printing house, libraries, bookstores and book lovers were published in the *Kitap ve Kitapçılık* magazine, and the works of the local and foreign press were introduced. The magazine's writer staff includes Refik Ahmet Sevengil, Niyazi Ahmet Banoğlu, Asım Us, Ömer Rıza Doğrul. *Kitap ve Kitapçılık* magazine, which fills an important gap with the subjects it covers, also served the history of Turkish culture.

Keywords: Hakkı Tarık Us, *Kitap ve Kitapçılık*, magazine, book, library.

* Doç. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, harika.durgun@cbu.edu.tr

** Bu yazı, 21-23 Eylül 2022 tarihlerinde Manisa Celal Bayar Üniversitesi'nde düzenlenen Uluslararası Geçmişten Günümüze Manisa Sempozyumu II'de sunulan bildirinin genişletilmiş şeklidir.

[Araştırma Makalesi] Geliş Tarihi: 29.11.2023 Kabul Tarihi: 21.12.2023 Yayın Tarihi: 31.12.2023 DOI: 10.31465/eeder.1397854

Giriş

Türk basın hayatında “Us Kardeşler” olarak bilinen Mehmet Asım Us, Hakkı Tarık Us ve Hasan Rasim Us Manisa Gördeslidirler (Us ve Gezgin, 1958: 22). 1889 doğumlu Hakkı Tarık, ilk ve orta öğrenimini Gördes'te tamamlamıştır. Küçük yaşta başlayan okuma hevesi onu edebiyata yaklaştırmıştır. Özellikle Gördes Posta ve Telgraf müdürü İsmet Bey'in yönlendirmesi ve kütüphanesini ona açmasıyla okumaları bir program dahilinde ilerlemiştir. En beğendiği şairler Abdülhak Hamid ve Tevfik Fikret olmuştur. Gördes'e kaymakam tayin edilen Şair Eşref'le tanıştıktan sonra İzmir ve İstanbul'daki dergilere, gazetelere yazılar, şiirler göndermeye başlamıştır.

II. Meşrutiyet'in ilanından sonra İzmir'e sık aralıklarla giden Hakkı Tarık, o dönemde İzmir'de çıkan *Köylü* gazetesinin sorumlu müdürü Mehmet Refet'le tanışır. Onun dergi ve gazeteye, edebiyata ilgisini gören Mehmet Refet, Hakkı Tarık'a gazetenin ortaklığını teklif eder. Yüz altın karşılığında gazeteye ortak olan Hakkı Tarık, bir süre sonra aldatıldığını fark edince hayal kırıklığına uğrar. Bu üzücü olaydan sonra ağabeyi Mehmet Asım, onu İstanbul'a çağırarak Mekteb-i Hukuk'a kaydolması için teşvik eder. Mehmet Asım, Mekteb-i Mülkiye'den mezun olmuş ve *Tanin*'de yazılar yazmaktadır. O dönemde İstanbul'daki kültür hayatının canlılığı Hakkı Tarık'ı cezbeder ve ağabeyinin yardımıyla *Tanin*'de yazmaya başlayarak basın dünyasına adım atar.

Hakkı Tarık'ın asıl adı İsmail Hakkı'dır. Mehmet Asım, Abdülhak Hamid'e hayranlığı ve *Tarık* piyesini beğenmesi sebebiyle *Tanin*'de bazen “Tarık” müstearını kullanmıştır. Kardeşi İsmail Hakkı'nın da bu ismi beğendiğini fark edince “Tarık”ı onun kullanmasına izin vermiştir (Akbayar ve Koloğlu, 1996: 21).

Tanin'le başladığı gazetecilik hayatına *Tercüman-ı Hakikat*, *Tasvir-i Efkâr*, İttihat ve Terakki'nin Eskişehir'deki yayın organı *Hakikat* gazeteleri, *Aşiyân* (Henden, 1966: e-kaynak), *Rübab* dergileri (Polat, 2005: 86, 88) (Nemutlu, 2018: 1396-1397) ve Milli Mücadele yıllarında kurulan *Vakit*¹ gazetesine devam eden Hakkı Tarık Us'un gazeteye, dergiye, kitaba ilgisi hiç kaybolmamış, hep canlı kalmıştır. Bu özelliği onu, iyi bir koleksiyoner yapmış ve kurduğu kütüphane de bunun bir göstergesi olmuştur.

Hakkı Tarık Us'un kitapseverliği onu *Kitap ve Kitapçılık* adlı bir mecmua çıkarmaya sevk etmiştir, diyebiliriz. 1 İkincikanun (Ocak) 1936 – 15 Nisan 1937 tarihlerinde on beş günde bir yayımlanan *Kitap ve Kitapçılık* dergisi, toplam 30 sayı çıkmıştır. Derginin yayın direktörlüğünü Refik Ahmet Sevengil üstlenmiştir. İlk sayıda yayınladığı “Kültür Yolunda” (Sevengil, 1936: 2-3) başlıklı yazıda, derginin yayın politikasını açıklayan Sevengil'e göre Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle siyasi ve sosyal hayatta önemli adımlar atılmış özellikle harf inkılabıyla toplumun okuma-yazma sorunu sona ermiştir. Buna bağlı olarak ilk, ortaokul ve liselerin açılması, İstanbul Üniversitesi'nin “yeni bilgi esaslarına göre düzeltilmesi”, Ankara'da ikinci bir üniversitenin açılması, Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti (1931) ve Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin (1932) kurulması kültür hayatının gelişmesine katkı sağlayan önemli hamleler ve teşebbüslerdir. Sevengil, bütün bunları göz önünde bulundurarak Türkiye'nin canlı bir fikir hayatına kavuşabilmesi için *Kitap ve Kitapçılık* dergisinin de buna hizmet edeceğini belirtir:

“Bu mecmua bu yolda gönüllü bir işçidir; çalışmasını iki sahadan yürüterek faydalı olabileceğine inanıyor:

a) Memleketimizde ve başka memleketlerde çıkan kitapları size tanıtarak okumanıza hizmet edecek

¹ *Vakit* gazetesinin muhtevası ve edebî faaliyeti hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. (Yücel, 2022) (Akçay, 2022).

b) Kitap yazılmasını ve basılmasını kolaylaştırmağa, bu yoldaki engelleri kaldırmağa, azaltmağa çalışacak

Birbirini besleyecek olan iki güç iş!..” (Sevengil, 1936: 3).

Yayın politikasına genel itibarıyla riayet eden dergi, matbaa, kütüphane, kitapçılar ve kitapseverler hakkında yazılar yayınlamış ve gerek yurt içi gerekse yurt dışında basılan eserlerin tanıtımına yer vermiştir. Ancak kitap yazımı ve basımını kolaylaştıracak bir girişimde bulunmamıştır.

1. Matbaaya Yönelik Yazılar

Kitap ve Kitapçılık dergisinde bizdeki matbaanın tarihçesini anlatan yazılarla karşılaşırız. Avram Galanti'nin 1927'de neşrettiği *Türkler ve Yahudiler* kitabıyla Selim Nüzhet Gerçek'in 1928'de yayınladığı *Türk Matbaacılığı* eserinden yola çıkılarak kaleme alınan yazılarda Osmanlı Devleti'nde ilk matbaanın Yahudiler tarafından kurulduğu belirtilir. Özellikle 15.yy'da II. Bayezid zamanında İspanya'dan gelen Yahudilerin önce İstanbul sonra Selanik'te kurduğu matbaalarda İbranice, Latince, Yunanca eserler basıldığı hatta Kanuni Sultan Süleyman zamanında İbrani harfleriyle İbranice-Türkçe bir lügat yayımlandığı ifade edilir (İmzasız, 1936: 16). “Türkiye’de Matbaalar” başlıklı yazıda da 16. yy'da Sivaslı Apkar isminde bir Ermeni'nin, Venedik matbaalarında çalıştıktan sonra İstanbul'a gelerek Kumkapı'da ilk Ermeni matbaasını açtığını, 17. yy'da Rum bir papazın, Londra'dan matbaa için gerekli aletleri getirterek İngiliz konsolosluğunda Rumca kitaplar basmak üzere bir matbaa kurduğunu, ilk Türk matbaasının ise 18. yy'da İbrahim Müteferrika ile Said Efendi (Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin oğlu) tarafından faaliyete geçirildiği anlatılır (İmzasız, 1936: 20). “Matbaa Düşmanlığı” başlıklı bir başka yazıda ise Padişah III. Ahmet'in matbaa konusunda ihtiyatlı davrandığından bahsedilir (**, 1936: 14-16). Çünkü III. Ahmet'ten önce II. Mustafa zamanında bazı Hıristiyan din adamları, Ermeniler arasında Katolik mezhebini yaymak istediklerinden İncil'de birtakım değişiklik yapmışlardır. Bunun üzerine Ermeni matbaaları denetime alınarak sorumluları cezalandırılmıştır. III. Ahmet de Türk matbaasında “taassubu ayaklandırmamak” için tefsir, fıkıh, hadis ve kelim gibi İslam dinine ait bilgilerin basılmamasına dikkat etmiştir. Matbaa faaliyete geçtikten sonra o dönem hattatlarının, geçim vasıtalarının elden gitmesi kaygısıyla “kalem, kâğıt, divit” gibi yazı araç gereçlerini bir tabuta koyup sokaklarda dolaştırarak matbaa aleyhinde gösteri yaptığı da belirtilir. İlk Türk matbaasının faaliyetleri saray tarafından bazı şartlara bağlanırken hattatlar tarafından da engellenmeye çalışılmıştır. Ancak Batı'da durumun farklı olduğu bir yazıyla açıklanır (İmzasız, 1936: 3-5). 1549 yılında Belçika'nın Anvers şehrinde Cristoffel Plantin'e kral tarafından ülkenin her türlü kitabını basma imtiyazı verildiği ve bu sayede Belçika, İspanya, Fransa'da okunan bütün din kitapları ve diğer eserlerin Plantin'in matbaasında basıldığı anlatılır. Hükümet tarafından desteklenen Plantin'den sonra farklı kişilerin yönetimine geçen matbaanın zamanla büyüdüğü, yayınlanan kitapların arttığı ve bu matbaanın artık bir müze kütüphane olarak ziyarete açık olduğu ifade edilir.²

Kitap ve Kitapçılık dergisi, matbaayı icat eden Guttenberg'in tanıtımına da yer vermiştir. Zeynel Akkoç, “Guttenberg matbaayı nasıl icat etti” (Akkoç, 1937: 5-7) başlıklı yazısında asıl ismi Hans Geisfleisch olan Gutenberg'in -Gutenberg, annesinin ismiymiş- matbaayı icat ederek insanlığa en büyük hizmetlerden birini yaptığını anlatır. Önce tahtadan sonra kurşundan yaptığı harfleri sıraya dizerek basan Gutenberg'in hayattayken icadının önemi anlaşılmadığı için gerekli ilgiyi

² Halen ziyaretçi kabul eden Plantin Moretos Müzesi, 2005'te UNESCO Dünya Mirası listesine alınmıştır. https://tr.wikipedia.org/wiki/Plantin-Moretus_M%C3%BCzesi (Erişim tarihi: 21.11.2023).

göremediğine dikkat çekilir. İlk kitap basma şerefi Guttenberg'e verilse de "en eski basma kitabın Türkçe" olduğu bir başka yazıda belirtilir (İmzasız, 1936: 10). *Ulus*'ta yazan Hamit Koşay'dan aktarılan bilgiye göre kitap basımının Batı'ya doğru yayılmasında Uygur Türklerinin etkisi olmuştur. Özellikle Talas savaşıyla (751) kâğıdın, Semerkant ve Kahire üzerinden Avrupa'ya ulaştığını anlatan Koşay, "en eski hurufat tipiyle basılı eser" in Türkçe olduğunu ifade eder:

"Ortaçağ'da Avrupa'da bilgi yalnız rahiplere has bir imtiyaz olduğu sırada Uygur Türklerinde tüccar ve esnaf hukuki istilahlarla dolu senet ve kontratlarını bizzat hazırlarlardı. Buna ait binlerce belgeyi Avrupa müzelerinde görmek mümkündür." (İmzasız, 1936: 10).

2. Kütüphanelere Yönelik Yazılar

Kazancının büyük kısmıyla Vakit Yurdu binasında bir kütüphane kuran ve araştırmacıların istifadesine sunan Hakkı Tarık Us³ (Öztürk ve Hacıismailoğlu, 2012: 189), *Kitap ve Kitapçılık* dergisinde kütüphanelerin kültür hayatımızdaki değerini ortaya koyan yazılara da yer vermiştir. Burhan Belge "Kitap ve Kültür" başlıklı yazısında bir memleketin kültür kaynaklarına ulaşmak için kütüphanelerin gerekli olduğu üzerinde durarak "Ulusal Kütüphane"nin kurulmasının elzem olduğunu dile getirmiştir:

Bir gün bir münakaşada Fazıl Ahmet demişti ki:

"Gördüğüm ve tanıdığım kültürlü adamlar, onu kaynaklarından takip etmiş olanlardır. Kültürlü diye geçinenler ise kültürü, kaynaklarından değil, sulandırılmış olan kültürlü insanların eserlerinden takip edenlerdir."

Hocamın bu mütalaası çok doğrudur. Hatta o kadar ki teşmil edilerek şu iddiada bulunmak da kabildir:

"Kültürlü milletler, kültürü kaynaklarından takip etmiş olanlardır. Kültürlü geçinen milletler ise, kültürü kaynaklarından değil, sulandırılmış olarak kültürlü milletlerin eserlerinden takip edenlerdir." (Belge, 1936: 1-2).

Bu hususta devletin, kütüphaneyi, kütüphane kurmayı bir "kültür politikası" olarak görmesini ister ve buna bütçe ayırmasını teklif eder. Aslında kütüphanelerin bir devlet programına alınması, konuyla ilgili diğer yazıların da ortak kanaatidir. Özellikle İstanbul kütüphanelerindeki kitapların bir envanterinin çıkarılması, buna bağlı olarak bir tasnife gidilmesi hem eserlerin yıpranmasını, çalınmasını önlemek hem de araştırmacıların çalışmasını kolaylaştırmak adına önemlidir. Kültür Bakanlığı, İstanbul kütüphanelerinde bulunan yazma ve basma eserlerin çürümekten korunması için Kültür Direktörlüğüne bir genelge gönderir (İmzasız, 1936: 10). Müzeler Direktörü Aziz Ogan, Kültür Direktörü Tevfik, Topkapı müzesi direktörü Tahsin Öz, Derleme direktörü Selim Nüzhet, Üniversite kütüphaneler direktörü Fehmi Ethem (Karatay)'den oluşan heyet, bakanlığa gönderdikleri raporda "Müzeler kimyagerinin kitapları sandıklarda kurtların yememesini temin için bir talimatname hazırlaması, kütüphanelerde kurt çoğaltan tozun önüne geçilmesi için cezri tedbirler alınması, kitapların havalandırılması" gibi maddelere yer vermiş ve bunun için bakanlıktan bir bütçe tahsis etmesini istemiştir.

³ Sahaflar Çarşısı'nın tanınmış kitapçısı Raif Yelkenci, Hakkı Tarık Us'un kitaba olan ilgisini şöyle anlatmıştır: "Emsali gibi kitap, gazete, mecmua toplamak, bunlardan koleksiyon yapmak hastası idi. Yalnız toplayabildiği kadar topladı, tasfiyeye vakit kalmadan toplamış olduğu muazzam kitap, mecmua, gazete koleksiyonları arasında yalnız başına çalışarak -Vakit idarehanesi ki Orhan Bey Hanı'nın üst kısmı tamamen Hakkı Tarık Bey merhumun kütüphanesi idi- geceleri kitapları karıştırırken onlarla konuşarak, ağır küflü kokular ona çiçek meraklısı bir zatın çiçekler arasında geçirdiği güzel günlerden, saatlerden daha zevkli olduğunu söylerdi. Üzerinde çok vazifesi var iken bunlardan fırsat bularak haftada birkaç defa Beyazıt'ta kitapçılar çarşısına uğrar, epeyce zamanını kitapçıların sergilerinde geçirir, mesela eski gazete nüshalarından koleksiyon için bazı numaralarını bulduğu ve bir müellifin imzalı bir kitabını veya meçhul bir müellifin kitabını bulduğu zaman ne kadar sevinç duyardı." (Akbayar ve Koloğlu, 1996: 103); Hakkı Tarık Us'un süreli yayın koleksiyonu kataloğu için bkz. (Öztürk vd. 2006).

Niyazi Ahmet (Banoğlu) de ilgili iki yazısında mevcut kütüphanelerin kataloglarının hazırlanmasını, benzer konuda olan kitap ve belgelerin bir araya getirilmesini teklif eder. “İlim ve İhtisas” (N. A., 1936: 3-4) başlıklı yazıda kütüphanelerde bir tasnife gidilmediğini, pek çok “vakfiye”nin kilit altında tutulduğunu özellikle bir katalog çalışmasıyla bunların araştırmacıların hizmetine açılmasını talep eder. “Bu yüzden değil midir ki her sene kütüphanelerimizde yeni bir eser keşfediliyor. Çok defa bu keşifler Avrupalı âlimler tarafından oluyor” diyerek kütüphane yetkililerinin sistemli çalışmaları gerektiğine dikkat çeker. Hatta Köprülü Kütüphanesinde gördüğü meşhur su yolları haritasını kendisinden önce Almanların görüp fotoğrafını aldığını öğrendikten sonra endişesini şu şekilde dile getirmiştir:

“Değeri bir devrin tarihi olan bu eserler, belki bir gün tasnif edilmiş olacaktır. Fakat şunu düşünelim! Bu eserlerden yarım asır sonra yapılacak istifade ile bugün yapılacak istifade arasında dağlar kadar fark var. Yarım asır sonra Arapça harfi okuyabilen parmakla gösterilecektir. O vakit, kütüphanelerimizdeki eserleri tetkik için belki Avrupa’dan mütehasıs getirtmek mecburiyetinde kalır.” (N. A., 1936: 3-4)

Bu durum aslında bir başka hususa da dikkat çekiyor. Harf inkılabından sonra devrin aydınları, Arap harfli metinleri okuyacak kişi sayısının azalacağından endişe duydukları için bir an önce mevcut “evrak, vakfiye, yazma ve basma kitaplar”ın eksiksiz bir şekilde tasnif edilmesine ve bunların “umumi bir kütüphane”de toplanması için büyük bir kütüphane kurulmasına vurgu yapıyor.

Niyazi Ahmet, konuyla ilgili diğer yazısında yine kütüphanelerin, katalog hazırlamasının elzem olduğunu iki örnekle ifade etmiştir (N. A., 1937: 6). Aradığı bir kitabı İstanbul kütüphanelerinde bulamadığını belirten Niyazi Ahmet, kitabın, Şeyhülislam Arif Hikmet Efendi koleksiyonu arasında bulunduğunu ve bu koleksiyondan 5000 kitabın Medine’ye nakledilirken ilgili kitabın da Medine’deki kütüphaneye taşındığını, neşredilmemiş *Tezakir-i Cevdet*⁴’ten öğrendiğini açıklar. Ayrıca Mizancı Murat’ın “neşrine müsaade alınan kitapların” listesinin kitap halinde iki defa basıldığını ve pek çok kitap meraklısının bundan haberdar olmadığını söyler.

Ömer Rıza Doğrul ise yazısında bir Hintli profesörün bakış açısıyla İstanbul’daki kütüphanelerimizi değerlendirmiştir (Doğrul, 1936: 8-10). Hindistan Aligarh İslam Üniversitesi Arap Edebiyatı profesörlerinden Abdülaziz Meynemi’nin İstanbul’a geldiğini, kütüphanelerde çalışmalar yaptığını ve bu vesileyle kendisiyle kütüphaneler hakkında görüştüğünden bahseder. Önce Mısır’a uğrayan Meynemi’nin, oradaki kütüphanelerin koleksiyonuyla İstanbul’u karşılaştırarak İstanbul’un zenginliğine hayran olduğunu dile getirir. Ona göre İstanbul kütüphaneleri, dünyanın en değerli, en mühim kütüphaneleridir. Bu kütüphaneleri değerli kılan özelliklerden biri kitapların çoğunun yazarlarının el yazısıyla yazılmış olması, diğeri de başka kütüphanelerde nüshası olan birçok eserin asıl nüshalarının İstanbul kütüphanelerinde bulunmasıdır. Meynemi’nin “Bu iki vasıf kadar kütüphanelere servet ve asalet veren başka ne vardır” diyerek İstanbul kütüphanelerini, araştırmacılar için “daimi bir ziyaretgâh” kabul ettiğini belirtir.

Mehmet Asım Us da 1937’de kaleme aldığı “Kütüphanelerimiz” başlıklı yazısında Umumî (Beyazıt Devlet) ve Süleymaniye kütüphanelerindeki kitapların bir kısmının tasnif edildiğine ve bunlar arasında önemli yazma eserlerin yayınlanmadığına dair birtakım tespitlerde bulunur (Us, 1937: 3-4). Umumî Kütüphane’nin son hafızıkütüplerinden İsmail Saib (Sencer)’le görüşen Asım Us, İbn-i Sina’nın el yazması *Kanun (el-Kânun fi’t-Tıb)* tercümesine tesadüf eder ve eserin

⁴ *Tezakir-i Cevdet*’in yeni harflerle tam neşri 1953-1967 yılları arasında Mehmet Cavit Baysun tarafından dört cilt halinde yapılmış olup Türk Tarih Kurumunca basılmıştır (Halaçoğlu, 1993: 448).

basılmadığına hayıflanır. Ona göre kütüphanelere ve kitap tasnif işlerine daha çok ehemmiyet verilmelidir. Özellikle kütüphane tesisinde ve tanziminde belediyelerin de görevlendirilmesini hatta Kültür Bakanlığı'nın kontrolü ve yönlendirmesiyle her belediyenin kütüphane açmasını talep eder. Bakanlığın bu kütüphanelere “faydalı görülen kitaplar”ı temin etmesini ister.

Dr. A. Süheyl Ünver ile Sabahattin Ağlarıcı ise meslekleri gereği İstanbul kütüphanelerindeki el yazması tıp kitaplarına dikkat çekmişlerdir (Ünver ve Ağlarıcı, 1936: 1-4). İstanbul'da 110 kütüphane bulunmakta ve bu koleksiyonlar Süleymaniye Umumi Kütüphanesi, Fatih Millet Kütüphanesi, Üsküdar Selimağa Kütüphanesi, Çarşambada Murat Molla Kütüphanesi, Fatih Kütüphanesi, Üniversite Kütüphanesi, Topkapı Sarayı Kütüphanesi ve Umumî Kütüphane bünyesinde yer almaktadır. Mevcut fihristlerin, katalogların sistematik tasnife göre hazırlanmadığı ifade edilerek eski el yazması tıp kitaplarının yazar ve konularına göre bir fihristinin yapılmasının gerekli olduğu vurgulanır. Yaptıkları incelemeye göre İstanbul kütüphanelerindeki kitapların %1'i tıp kitabıdır. Ancak sistematik bir tasnif neticesinde bu oranın artacağı öngörülür. Ünver ile Ağlarıcı, 1933 yılında İstanbul Üniversitesi bünyesinde kurulan Tıp Tarihi Enstitüsü için bir müze ile kütüphane tesis edilmesini ve mevcut Türkçe, Arapça, Farsça tıp kitaplarının buraya taşınmasını hükümetten talep ederler:

“Artık arziulusal ilmî münasebetlerimiz sıklaşmaktadır. Türk neşriyatını ve bibliyografisini Avrupa'dan istemeğe başlamışlardır. Garptan bu eserleri hayretlerle dinleyen tıp tarihi âlimleri herhangi bir vesile ile buraya geldiklerinde tetkiklerini kolaylaştıracak inkişaf etmiş bir müessese bulurlar ve tıp tarihi için bunun çok lüzumu vardır. Burada bütün bu eserler sıraya konur, muhtelif fihristler yapılır, nefis olanları teşhir olunur, diğerleri de muhafaza edilmiş ve daima tetkike amade bir halde durur.

İlim yolunda hiçbir fedakârlıktan çekinmeyen Cumhuriyet hükümetimizin bunu da yapacağından emin olabiliriz.” (Ünver ve Ağlarıcı, 1936: 4)

Kitap ve Kitapçılık dergisi, kütüphanelerdeki binlerce yazma eserin tasnif edilerek bir kütüphanede toplanması meselesini, Osmanlı Devleti'nin son resmi tarihçisi merhum Abdurrahman Şeref (1853-1925)'in “otuz sene evvel” kaleme aldığı bir yazısıyla tekrar irdeler. Dört tefrika halinde yayınlanan yazıda Avrupa'ya elçi olarak gönderilen Mustafa Reşid Paşa'nın, Batı dünyası için “arşiv”in ne kadar önemli olduğunu görmesi ve sadrazam olduktan sonra Hazine-i Evrak'ı kurmasına değinildikten sonra devletin geleceği için “tarihi vesikalar”ın nelerden ibaret olduğu ve bu vesikaların nerelerde, nasıl muhafaza edildiği ayrıntılı bir şekilde anlatılır.

3. Kitaba, Kitapçılara ve Kitap Meraklılarına Yönelik Yazılar

Matbaa ve kütüphanelerin yanı sıra kitaplar, kitapçılar ve kitap meraklıları da *Kitap ve Kitapçılık* dergisinin ele aldığı konu başlıklarıdır. Kitabın tarihçesi hakkında bilgi veren Ömer Rıza Doğrul, Sümerler ve Akadlar zamanında çamurdan yapılmış levhalar üzerine yazılmış örnekleri bir “kitap” kabul etmese de Mısırlıların milattan önce papirüslere yazdıkları eserleri “kitap” kategorisine yakın bulduğunu belirtir (Doğrul, 1936: 4-6). Bir süre sonra papirüsün yerini “parişman”ın aldığını ve bizim kâğıt dediğimiz şeye Avrupalıların “paper” dediğini ifade eder. 12. yy'dan itibaren Avrupa'da kâğıt fabrikalarının kurulması ve sonra matbaanın icadıyla kitap basımının yaygınlaştığını anlatan Ömer Rıza Doğrul, kitabın gelişmesinde makineleşmenin önemini vurgulamıştır. Kitabın tarihçesiyle birlikte bizde ve Batı'da kitaba verilen ehemmiyet üzerinde de durulur. Asım Us, Almanya'da “Kış Yardımı” adlı kurumun işsiz ailelerin sadece maddi ihtiyaçlarını, yiyecek ve giyeceklerini değil, kitap ihtiyaçlarını da karşıladığından bahseder. Bu da Almanya'da “okuma ihtiyacı”nın, yeme-içme ihtiyacıyla eşdeğer olduğunu

gösteren önemli bir husustur. Okumayı “ruhun gıdası” kabul eden Asım Us, yazısını bir temenni, bir serzenişle bitirir: “Acaba kitap ve okumak ihtiyacının bir yiyecek, giyecek ihtiyacı kadar zaruri olduğu bizde halk tarafından ne zaman anlaşılacak?” (Us, 1936: 1)

Avrupa’da en çok kitap okuyan ülkenin Almanya olduğu derginin bir başka yazısında da zikredilir (İmzasız, 1936: 13). Bizde ise kitap okuyan kişi sayısının az olduğundan şikâyet edilir. Hatta *Cumhuriyet* gazetesinden iktibas edilen bir yazıda Reşat Nuri Güntekin, Mustafa Şekip Tunç, Nebizade Hamdi Ülkümen ve Ağâh Sırrı Levend gibi devrin önde gelen yazarlarıyla görüşülüp konuyla ilgili görüşleri paylaşılmıştır (Kandemir, 1936: 3-5). Reşat Nuri, ülkemizde iyi-kötü kitap okunsa da iyi bir okuyucu zümresinin olmadığını belirtir. Özellikle okuyucu sınıfının azalmasında hayat tarzının etkili olduğu görüşündedir. Ona göre eskiden insanlar “daha kendi köşelerinde, daha münzevi yaşarlar ve bir kısmı boş zamanlarını okumakla” geçirirdi. Bir taraftan kitapçıların da okuyucuyu tatmin edecek durumda olmaması yani kitapların pahalı, satış organizasyonlarının bozuk olması hatta Anadolu’nun pek çok yerinde kitapçı bulunmaması okuyucu sınıfını olumsuz etkilemektedir. Reşat Nuri, aynı zamanda bir eğitimci olarak bir memlekette okuyucu sınıfının artmasında “tedrisat tarzı”nın etkili olduğunu ifade etmiştir. Bir ilim adamı olan Mustafa Şekip ise konuya bilimsel açıdan yaklaşarak halkın, okumak için “meseleleri olması” gerektiği üzerinde durur:

“Halk, milli, iktisadi, içtimai, bedii meseleleri varsa ve bu meseleleri duymuşsa okumak ihtiyacı da olacaktır. Ve bunlara cevap verecek neşriyat herhalde onun uyanış iştihasına bir cevap teşkil edecektir.

Eğer okumak buhranı varsa bu, herhalde halkın dediğim meseleler karşısında geçirdiği buhranlı vaziyeti izah eder. Yoksa okumak, ne sade bir dille yazmak ne de şu veya bu mevzu üzerinde dolaşmakla temin edilebilecek bir zafer değildir.” (Kandemir, 1936: 4)

Nebizade Hamdi de yayınevlerinin ya okul kitabı ya da “eğitim görmüşlerin anlayacağı” kitaplar yayınladıklarını, “orta ve ortadan aşağı” seviyede eğitim görenlere yönelik kitapların olmamasına temas ederek halkevlerinin bu konuda çalışmasını ister. Ayrıca mevcut kütüphanelerin fiziki açıdan güçlendirilmesini, çalışma saatlerinin uzatılmasını ve kütüphanesi olmayan şehirlere seyyar kütüphane gönderilmesini teklif ederek okuyucu sayısını artırmayı hedefler. İstanbul Özel İstiklal Lisesi kurucusu ve müdürü Ağâh Sırrı Levend ise konuya sosyolojik ve ekonomik açıdan yaklaşarak “zaman darlığı”nın okumayı sekteye uğrattığından bahsetse de okuma hevesinde olanların bundan etkilenmediği üzerinde durur: “Cumhuriyet inkılabından bugüne kadar on üç senede neşredilen kitap sayısı, bundan evvelki 130 sene zarfında neşredilen kitap sayısına müsavidir, denebilir.” Bunun yanı sıra geçim sıkıntısı ve kitap basımı, telif ücreti gibi sebeplerin de kitaba ulaşmayı zorlaştırdığını belirtir.

Peyami Safa da Fransa ve bizdeki kitap piyasasını karşılaştırdığı yazısında, ismini vermediği bir Batılı yazarla yaptığı röportaj üzerine Fransa’da eskisi kadar kitap okunmadığını, halkın özellikle *Gringoire*, *Marianne* ve *Candide* gibi gazeteleri takip ettiğini ifade etse de Fransa’daki bu buhranın, bizim edebiyatımızla mukayese edilemeyeceğini söyler (Safa, 1936: 3). Fransa’da meşhur bir yazarın kitabı, 17 günde 6000 tane satılmasına rağmen yayınevi sahibinin, bunu az bulduğunu açıklar. Buna karşılık Peyami Safa, bizim edebiyatımızdan örnekler vererek aslında durumu açıklar. Abdülhak Hamid’in *Eşber*’i, dört senede 2000 baskı yapmış ve tükenmemiş, Süleyman Nazif’in *Malta Geceleri* on iki senede 600 tane satılmış, Halide Edib’in *Vurun Kahpeye*, *Dağa Çıkan Kurt* 3000 tane basılmış ve 10 senede yarısı satılmış. Peyami Safa, Fransız yayın hayatındaki “buhran havası”nın bizde “kitap kıran fırtınası” şeklinde olduğunu belirterek yazısını tamamlar.

Kitap ve Kitapçılık dergisi, kitap okunmaması ve kitabın pahalı olması konusunun elli seneden beri tartışıldığına dikkat çekerek Kitapçı Arakel'in bu konuda 1886 yılında *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde Fazlı Necib'e verdiği cevabı da nakletmeyi ihmal etmez (İmzasız, 1937: 3-4). Bâbîali'nin en eski kitapçısı, tecrübeli Arakel (Tozluyan) Efendi'ye göre kitap okumaktan keyif almayanlara kitap, bedava verilse yine okunmaz. Kitap okuma alışkanlığını zamana bırakma taraftarı olan Arakel, kitap okuma konusunda bir başka noktaya daha değinir. Bazı okuyucuların edebi zevkinin farklı olduğuna dikkat çekerek "asarıcedide"ye yönelik kitaplardan ziyade *Âşık Kerem*, *Köroğlu* gibi halk hikâyelerini tercih ettikleri için beklenen satışın yakalanamadığına vurgu yaparak bu tür kitapların ihmal edilmemesini ister.

Kültür tarihimiz açısından önemli konulara değinen *Kitap ve Kitapçılık* dergisi "Mesleğe Hizmet Edenler" başlığı altında kitapçılara, yayınevi sahiplerine de yer vermiştir. Kanaat Kitabevi sahibi İlyas Bayar, Hilmi Kitabevi sahibi İbrahim Hilmi Çığırçan, İkbâl Kütüphanesi sahibi Hüseyin Kitapçı, Muallim Halit Kütüphanesinin sahibi Ahmet Halit Yaşaroğlu'yla yapılan röportajlarda bu mesleğe nasıl başladıkları, hangi türde ve konuda kitap yayınladıkları, en çok sattıkları kitabın hangileri olduğu üzerinde durulmuştur. İlyas Bayar, Ankara caddesinin eski kitapçılarından kabul edilen Kanaat Kitabevi'ni, 1905'te kurduğunu ve 1936'ya kadar "milli kültürü kuvvetlendirecek" tarzda ağırlıklı olarak tarih ve dil sahasında dört bine yakın kitap bastığını belirtir (İmzasız, 1936: 21-22). Ali Reşat'ın *Fransa İhtilal-i Kebiri*, Hüseyin Cahit'in *Türkçe Sarf ve Nahiv*, Fuat Köprülü'nün *Türk Tarihi*, Burhan Cahit'in *Gazi Mustafa Kemal* en çok bastığı kitaplardır. Kitapçı İbrahim Hilmi, "Kütüphane-i İslam" adlı ilk kitabevini 21 Kânunusani 1896 tarihinde açtığını, daha sonra ismini "Kütüphane-i İslam ve Askerî" olarak değiştirdiğini ifade eder (İmzasız, 1936: 7-9). Mekân olarak birkaç yer değiştirdiğini anlatan İbrahim Hilmi, Babıali caddesinde Asar-ı İlmiye Kütüphanesi'nin yerine sonra da Cağaloğlu yokuşunda meşhur kitapçı Arakel'in dükkânına taşındığını ve orada 25 yıl kaldıktan sonra Ankara caddesine geçtiğini söyler. İlk mesleği terzilik olan İbrahim Hilmi, okumaya meraklı olduğunu, Ebüzziya Tevfik'ten alıp okuduğu "Franklen'in ve Edison'un tercüme-i hallerinden" etkilenip gazeteciliğe, kitapçılığa heveslendiğini belirtir. Meslekte önce müretteplik yapıp sonra yayıncılığa yöneldiğini de ekler. Genel olarak İslami ve askerî konuların yanı sıra okul kitapları ve edebî eserler neşreden Hilmi Kitabevi'nin, Hüseyin Rahmi'nin bütün romanlarını bastığını anlatır. Latin harflerinin kabulünden sonra maddi bakımdan zarara uğradığını da ifade eder. İkbâl Kütüphanesi sahibi Hüseyin Kitapçı, 1901'de Babıali caddesinde Şems kütüphanesiyle mesleğe başladığını ve 35 yıldır kitapçılık yaptığını söyler (İmzasız, 1936: 18-21). Bu mesleği özellikle "sanatta iyi, temiz, terbiyeli insanlarla" bir araya geldiği için tercih ettiğini açıklar. Önce Hakkâklar Çarşısında "Zafer" ismiyle bir kütüphane açtığını, sonra köprübaşında İstanbul tarafına açılan dükkânlardan birini kiralarak kütüphanesini taşıdığını ve "İkbâl" ismini verdiğini anlatır. Yayınladığı kitaplar arasında okul kitaplarının (askerî, hukukî, tıbbî) ağırlıkta olduğunu belirtir. Bunun yanı sıra tarih, edebiyat, dil, tercüme kitaplar da neşrettiğini ifade eder. Hüseyin Kitapçı, İbrahim Hilmi'nin aksine Harf İnkılabıyla fikir ve yayın hayatının gelişiçeğine dair ümitli olduğunu dile getirir. Muallim Halit Kütüphanesinin sahibi Ahmet Halit Yaşaroğlu ise Ankara caddesinde yazdığı kitabı basan, satan, okutan bir yayıncı olarak tanındığından "muharrir, tabi, muallim" olarak anılmıştır (İmzasız, 1936: 11-13). 1928'de kurduğu Muallim Halit Kütüphanesi'nde Faruk Nafiz, Orhan Seyfi, Halit Fahri, Nazım Hikmet gibi devrin genç şairlerinin ilk eserlerini bastığını söyleyerek dükkânının adeta genç şairlerin karargâhı olduğunu belirtir.

Dergi, kitapçılık konusunda İstanbul'la sınırlı kalmayarak kültür hayatımıza hizmet eden diğer kitapçıları da "Anadolu Kitapçıları" başlığı altında okuyucuya tanıtmıştır. Samsun Halk

Kitaphanesinin sahibi Mahmut Necati Kökçüoğlu, Kastamonu Gayret Kitaphanesi sahibi Abdullah Hamdi, Isparta Akman Kitabevi sahibi Lütfi Akman, Kayseri Halk Ticarethanesi sahipleri Nuh, Lütfi ve Mustafa, Bursa Mektepliler Pazarı sahibi Esat, Sivas Kamil Kitabevi sahibi Kamil Yalçiner, Sivas Hediye Kitabevi sahibi Münir Erengezzin -aynı zamanda İzmir'deki Gençlik Kitabevi'ne şube açmış- Bitlis Yılmaz Kütüphanesi tanıtılan kitapçılardır.

İstanbul ve İstanbul dışındaki kitapevleri ve kitapçılar hakkında bilgi veren yazı dizileri derginin onuncu sayısından sonra sekteye uğrayınca *Kitap ve Kitapçılık* dergisi, bir teşebbüste bulunarak Babıali ve Beyazıt'taki kitapçılarla bu tanıtım yazılarına devam edeceğini haber verir. Hatta mevcut kitapçılardan “birer resim ve hal tercümeleri ile eski kitapçılar hakkında -eğer varsa-bilgilerini” dergi idarehanesine göndermelerini rica eder:

“*Kitap ve Kitapçılık* mecmuası, bu güne kadar ihmal edilmiş ve şimdiye kadar hiçbir kimse tarafından teşebbüs edilmemiş bir yazı silsilesi hazırlamağa başlamıştır. Mecmuanın asıl mevzularından biri olan bu yeni yazılar, şimdiye kadar İstanbul'da kitapçılık yapanların isimlerini toplayarak onların hayatları hakkındaki vesikaları tespit etmektir.

Kitap ve Kitapçılık aynı zamanda bugün Babıali'de ve Beyazıt'ta kitapçılık yapmakta olanların da resim ve tercümeihallerini sırasıyla neşredecektir.” (İmzasız, 1936: 4)

Kitap ve Kitapçılık dergisi, yeni yazı dizisine Zaman Kütüphanesi sahibi Misak Bey'le başlar (N. A., 1937: 5-6). Mesleğinde otuz altı yılını tamamladığını söyleyen Misak Bey'e göre basılan kitapları görmeden, tanımadan; içeriğini bilmeden kitapçılık yapılamaz. Aynı şekilde bir dükkân kiralayıp içine birkaç yüz kitap yerleştirmekle de kitapçılığın olmayacağını belirten Misak Bey, mesleğinin inceliğinin farkında olan biridir: “Kitapçılık sanatı bütün sanatların üstündedir. Çünkü bütün sanatlar kitaplardan okunur ve öğrenilir.” Misak Bey, başlangıçta ilgisi sebebiyle müzik kitapları bastığını zamanla edebiyat ve tarih kitaplarına yöneldiğini anlatır. Harf inkılabı sebebiyle gençlerin, eski kitapları okuyamadığına, ileri yaştakilerin de bu kitapları okuduğuna değinerek topluma bir “okuma aşısı” yapılması gerektiğine yani her yaş ve eğitim seviyesine göre yeni ve çeşitli türde kitapların basılmasına, okuyucu sayısını artırmak adına dikkat çeker. Daha sonra “Babıali'nin Eski Kitapçıları” başlığı altında Kitapçı Arakel, Kitapçı Kasbar, Kırkor Kayseryan, Parseh Keşişyan, Ohanes Aznavur'un kısa hayat hikâyelerine yer verilmiştir (İmzasız, 1937: 3-4).

Dergi, kitap tutkunlarını/bibliyomanları da unutmamıştır. Niyazi Ahmet Banoğlu “Meşhur Kitap Meraklılarını Ziyaret” başlığı altında İbnülemin Mahmut Kemal İnal, İsmail Fennî (Ertuğrul), Selim Nüzhet Gerçek, Velid Ebüzziya, Celal Nuri İleri, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Hakkı Süha Gezgin, Mehmet Zeki Pakalın, İskender Fahrettin Sertelli, İsmail Hakkı Konyalı, Mehmet Halit Bayrı'nın kitap hakkındaki düşüncelerini paylaşmıştır. Her birini evinde ziyaret eden Niyazi Ahmet'in röportajlarından, bu yazarların daha küçük yaşta kitaba ilgi duyduğunu, zamanla kütüphanelerini oluşturduğunu, hatta bazılarının kitaplarını İstanbul yangınlarında kaybettiğini ikinci defa kütüphanelerini oluşturduklarını, kitaplarla ilgili hatıralarını öğreniriz.

Kitap ve Kitapçılık dergisi ilk sayıdan itibaren “Dün ve Yarın Neşriyatı”ndan çıkan kitapların tanıtımıyla hem okuyucuyu bilgilendirmiş hem de Vakit Kitabevi'nin -derginin yayınevini-reklamını yapmıştır. Ayrıca yabancı basına da dergi sayfalarında yer verdiği görülür. Hatta “Garp Kitapları” başlığı altında sadece Almanya, İsviçre ve Avusturya'da basılan kitaplar hakkında bilgi verilmesi, *Cumhuriyet* gazetesi tarafından tenkit edilmiştir (İmzasız, 1936: 3-4). İlgili yazıda derginin yabancı kitap yayınına takip ederek onların tanıtımını yapması ve Türk kitaplarından bahsetmemesi üzerinde durulmuştur. Buna karşılık dergi, *Cumhuriyet* gazetesinin “Biyografya muharriri”ne verdiği cevapta eleştirilen hususun kendilerini de üzdüğünü açıklar. Türk

kitaplarının ihmal edilmediğini özellikle yeni çıkan yayınların dergiye gönderilmediğinin altını çizer. Ayrıca ne maddi ne de manevi yönden Türk yayınevlerinden destek ve katkı göremediklerini anlatarak yayın camiasının tanıtıma, reklama gereken önemi vermediğini ifade eder:

“Avrupa'nın en tanınmış neşriyat evleri, bütün neşriyatlarını muntazam bir surette göndermekle beraber değerli kitaplar hakkında yazdığımız yazılardan maada *Kitap ve Kitapçılık* sayfalarına ayrıca reklam yaptırmak lüzumunu hissetmekte ve bu işi ihmal etmemektedirler.” (İmzasız, 1936: 4).

1 İKincikânun (Ocak) 1936 tarihinde neşredilen *Kitap ve Kitapçılık* dergisi, Cumhuriyet döneminde fikir, sanat ve kültür faaliyetlerine ön ayak olan dergilerle -*Kadro* (1932), *Ülkü* (1933), *Varlık* (1933), *Fikir Hareketleri* (1933), *Çığır* (1933), *Yeni Adam* (1934), *Yücel* (1935), *Kültür Haftası* (Ocak 1936), *Ağaç* (Mart 1936)- birlikte yayın hayatına girmiştir. Ancak ismi, çağdaşı olan dergilerle zikredilmemiş, tanınmamıştır. Dergi için kitap, kitapçılık ve yayın faaliyetleri hakkında bilgi veren ilk dergidir, diyebiliriz.⁵ *Kitap ve Kitapçılık* dergisi, Türk basın tarihi açısından yayımlandığı dönemde kitaptan, kitapçılıktan bahseden bir dergi olarak önemli bir boşluğu doldurmuştur. Bilhassa yayınevi sahipleri ve meşhur kitap meraklılarıyla yaptığı röportajlarla kültür tarihimize hizmet etmiştir. Derginin ilk on sayısı hacimli olsa da daha sonraki sayılarda derginin zayıfladığını, eski gücünü kaybettiğini görürüz. Bu sebeple 16. sayıdan itibaren dergi (Eylül 1936), bir değişikliğe giderek Türkiye'de o zamana kadar bibliyografyası hazırlanmayan kitaplar hakkında bilgi vereceğini, Türkiye'deki kitap meraklılarının yanı sıra “kitap sevenler”i de tanıtacağını açıklamıştır. Ancak 15 Nisan 1937'de yayınlanan 30. ve son sayıda hiçbir gerekçe göstermeden dergi faaliyetini sona erdirmiştir. Özellikle çıkışından altı ay sonra (sayı: 11, Haziran 1936) “Pul ve Pulculuk”, “Amatör Foto” başlıklı yazılarla derginin, yayın politikasından uzaklaştığı görülür. Necmettin Turinay da *Kitap ve Kitapçılık*'ın sayfalarını yabancı yayınlara tahsis etmesi, bu kitapların reklam ve tanıtımını yapması, pul koleksiyonerliğine önem vermesiyle bir çıkmaza girdiğini belirtmiştir:

“Nitekim derginin içine düştüğü bu açmaz, dönemin *Cumhuriyet* gazetesi tarafından ağır bir eleştiriye tabi tutuluyor. Burada hemen şunu hatırlatalım: O dönemin Türkiye'sinde kâğıt temini ve reklam tekeli tamamen Musevi çevrelerin eline geçmiş olup, bundan en çok zarara uğrayanlar da Yunus Nadi'nin *Cumhuriyet*'i ile Hakkı Tarık'ın gazetelerinden başkası olmuyor.” (Turinay, 2019: e-kaynak)

Netice itibarıyla Cumhuriyet'in ilk döneminde 1930'lu yıllarda çıkan dergilere baktığımızda her birinin edebî, fikrî, siyasî bir “misyon”u, bir “dava”sı olduğu göze çarpar. Tabii bunda ülkenin siyasi-sosyal hayatındaki hareketliliğin etkisi büyüktür. 1 İKincikânun (Ocak) 1936-15 Nisan 1937 tarihleri arasında yayınlanan *Kitap ve Kitapçılık* ise devletin eğitim ve kültür sahasında yaptığı inkılaplara paralel olarak basın-yayın dünyasındaki gelişmeleri takip eden, bununla ilgili haberleri, problemleri ele alan bir kültür dergisi olmuştur. Dergi, Türk basın tarihi hakkında bilgi vermiş, dönemin kitap ve kitapçıları tanıtmış, kütüphanelerde karşılaşılan aksaklıklara çözüm bulmaya çalışmıştır. “Kitap”ı merkeze alan *Kitap ve Kitapçılık*, çağdaşı diğer dergilerden farklı olarak matbaa, kütüphane, kitapçı ve kitapseverler hakkında orijinal bilgiler vererek Türk kültür hayatına hizmet etmiştir.

⁵ “Bizde kitapçılık, henüz iptidai devresini yaşıyor. Avrupa derecesine tekemmül ve intizam altına alınması için daha çok zaman ister. Bu tekemmülsüzlüğün neticesidir ki piyasada da mevki pek düşkün, hemen hiç yok gibidir.” diyen *Kitapçılık* dergisi, bu mesleği geliştirmek adına 16 Aralık 1914 tarihinde tek sayı çıkmıştır (Özbek, 2009: 11).

4. Kitap ve Kitapçılık Dergisi (Le livre et librairie) Bibliyografyası

Sayı: 1, 1 İkincikanun 1936

Refik Ahmet Sevengil, "Kültür Yolunda", s. 2-3.

Ömer Rıza Doğrul, "Kitap: Bugünkü şekline gelinceye kadar hangi safhalardan geçti?", s. 4-6.

İmzasız, "Neşriyat Hayatında Kültür Bakanlığı: İlk Okuma Kitapları", s. 6.

Asım Us, "Geçen Yılın En Mühim Neşriyat Hadisesi: Ata Türk'ün Nutku", s. 10.

İmzasız, "Dün ve Yarın Neşriyatı: İsmail Hakkı Alişanın Dilimize Kazandırdığı Eserler", s. 11-14. (*Aile Çemberi, İsfahana Doğru, Samimi Saadet, Salambo, Disraelinin Hayatı*)

İmzasız, "Dün ve Yarın Neşriyatı: *Gizli Harpler* (çev. Hamdi Varoğlu)", s. 15-16.

İmzasız, "Küçük Bilgiler: On Beşinci Asırda İstanbul'da Matbaa", s. 16.

İmzasız, "Dün ve Yarın Neşriyatı: *Dinler Tarihi* (Hilmi Ömer Budda)", s. 17.

Dr. A. Süheyl Ünver, "Kaybettiklerimiz: Muallim Cevdet, hayatı ve eserleri (1883-1935)", s. 18-20.

İmzasız, "Faydalı Bilgiler: Türkiye'de İlk Matbaalar", s. 20.

İmzasız, "Mesleğe hizmet edenler: Kırk Yıllık Kitapçı -Kanaat-", s. 21-22.

İmzasız, "Dün ve Yarın Neşriyatı: *Kapitalizm Buhranı* (çev. A. Hamdi Başar)", s. 23.

İmzasız, "Books and book-publishing", s. 26.

H. R., "Dün ve Yarın Neşriyatı: *Ruhî Mucizeler* (çev. Cemil Sena Ongun)", s. 27-28.

H. R., "Dün ve Yarın Neşriyatı: *Ticaret, Banka ve Borsa* (Muhlis Ete)", s. 29.

Nurullah Ataç, "Kitapçılık âleminde mühim teşebbüsler: Türkçe-Fransızca Resimli Dil Kılavuzu (Reşat Nuri Güntekin, Süha Delilbaşı, İsmail Hami Danişmend, Nurullah Ataç-Kanaat Kitabevi)", s. 30-32.

İmzasız "Das buch und der buchhandel", s. 33-42.

Sayı: 2, İkincikânun 1936

Burhan Belge, "Kitap ve Kültür", s. 1-2.

Sevengil, "Büyük Yazıcılar: İrfanımıza hizmet için..", s. 3-4. (Haydar Rıfat kısaca tanıtılır)

İmzasız, "Dün ve Yarın Neşriyatı: Suphi Nuri İleri'nin Eserleri", s. 5-6.

İmzasız, "Mesleğe Hizmet Edenler: İbrahim Hilmi", s. 7-9.

İmzasız, "Yeni Eserler", s. 9. (Tanıtılan eserler: *Tarih Sevgisi* (İskender Fahrettin Sertelli), *Görüşler ve Duyuşlar* (M. Behçet Perim, Edirne Vilayet Matbaası), *Bahar Çiçeği* (Muazzez Tahsin), *Terbiyede Ahlak Prensipleri* (Con Dovey'den tercüme Belkıs Halim), *Gençlik ve Kaynakları* (Doktor Kaçar))

H. R., Dün ve Yarın Neşriyatı: Suut Kemalettin'in Eserleri", s. 10-11.

İmzasız, "Küçük Bilgiler: On Yedinci Asırda Türkçe Lügat Kitapları", s. 11.

"Books and Book-Publishing", s. 12-14.

"Das Buch Und der Buchhandel", s. 16-20.

Sayı: 3, 1 Şubat 1936

- Dr. A. Süheyl Ünver – Sabahattin Ağlarıcı, “İstanbul Kütüphanelerinde eski tıp kitapları”, s. 1-4.
- Niyazi A. Okan, “Meşhur Kitap Meraklılarını Ziyaret: İbnülemin Mahmut Kemal’in Kütüphanesinde”, s. 5-8, 11.
- İmzasız, “Dün ve Yarın Neşriyatı: İlbahar Selleri”, s. 9-11.
- H. Rifat, “Dün ve Yarın Neşriyatı: Kadın ve Sosyalizm”, s. 12-13, 15.
- H. R., “Dün ve Yarın Neşriyatı: Metafizik Nedir?”, s. 14-15.
- İmzasız, “Dün ve Yarın Neşriyatı: Günün Hukukî ve İçtimaî Meseleleri”, s. 16-17.
- Türk Matbaacılığı: Selim Nüzhet, “Küçük Bilgiler: On Yedinci Asırda Türk Gramer Kitapları”, s. 17.
- İmzasız, “Mesleğe Hizmet Edenler: Hem İkrâm hem dava! -İkbal Kütüphanesi-”, s. 18-21.
- Librairie Academique Perrin et Cie tarafından dergiye gönderilen kitaplar okuyucuya tanıtılıyor. İngiltere, Almanya, İsviçre’de basılan eserlerin kısa tanıtımı yapılıyor. S. 21-26.
- İmzasız, “Yeni Çıkan Türkçe Kitaplar”, s. 27-28.

Sayı: 4, 15 Şubat 1936

- Asım Us, “Ruhun Gıdası”, s. 1.
- İmzasız, “Dün ve Yarın Neşriyatı: Hilmi Ziyanın dilimize kazandırdığı eserler”, s. 2-3, 6-7.
- İmzasız, “Mühim Teşebbüsler: Basma Yazı ve Resimleri Derleme Direktörlüğü ve Türkiye Bibliyografyası”, s. 4-6.
- Niyazi Ahmet Okan, “Meşhur Kitap Meraklılarını Ziyaret: Bir bavul dolusu basılmamış eseri olan muharrir İsmail Fennî”, s. 8-9, 16.
- İmzasız, “Mesleğe hizmet edenler: Genç şairlerin ilk eserlerini hangi kitapçı basar? Muallim Ahmet Halid’in hatıraları”, s. 11-13.
- İmzasız, “Yeni Eserler: İtalya ve Habeşistan”, s. 13.
- “Das Buch Und der Buchhandel” (Kitap ve kitap ticareti), s. 14-16.

Sayı: 5, 1 Mart 1936

- Refik Ahmet Sevengil, “En eski Çağlarda Yazılı Türk Eserleri”, s. 1-3.
- A. U. (Asım Us?), “Mustafa Kemal Şahsiyeti, Eseri ve Memleket”, s. 4.
- H. R., “Dün ve Yarın Neşriyatı: Deliliğin Psikolojisi”, s. 5.
- Niyazi Ahmet Okan, “Meşhur Kitap Meraklılarını Ziyaret: Selim Nüzhet’in Kütüphanesinde”, s. 6-8.
- İmzasız, “Dün ve Yarın Neşriyatı: Hükûmdar Millet”, s. 9-10.
- İmzasız, “Küçük Haberler: Bir Kitap Satışı”, s. 10.
- İmzasız, “Basma ve Yazma Eserleri Çürümekten Korumak için”, s. 10.
- İmzasız, “Değerli Bir Eser: Uygurlarda Tababet”, s. 11-12.
- İmzasız, “Mesleğe Hizmet Edenler: Anadolu Kitapçıları”, s. 13-14.
- Garp Kitapları, s. 15-22.

Sayı: 6, 15 Mart 1936

Asım Us, “Atatürk Türkiyesi”, s. 1-2.

“Dün ve Yarın Neşriyatı: Değişimler – Métamorphoses”, s. 3.

Niyazi Ahmet Okan, “Meşhur Kitap Meraklılarını Ziyaret: Velid Ebüzziyanın kitap sevgisi”, s. 4-6, 10.

“Mesleğe Hizmet Edenler: Anadolu Kitapevleri”, s. 7-8.

Suut Kemal Yetgin, “Dün ve Yarın Neşriyatı: Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü”, s. 9-10.

“Yeni Kitaplar”, s. 11. (O dönemde tercüme edilip basılan kitaplar)

Garp Kitapları, s. 12-16.

Sayı: 7, 1 Nisan 1936

Hasan Fehmi Turgal, “Türklerle Hind-Avrupalıların Menşe Birliği”, s. 1-2.

İmzasız, “Haydar Rıfat’ın Dilimize Çevirdiği Eserler: Tarihî Şahsiyetler”, s. 3-4.

“Yeni Kitaplar”, s. 3.

“Dün ve Yarın Neşriyatı: Ruhi Hayatta Lâşuur”, s. 5-6.

“Dün ve Yarın Neşriyatı: Kautskiye Göre Sosyalizm”, s. 7-8.

Niyazi Ahmet Okan, “Meşhur Kitap Meraklılarını Ziyaret: Celal Nuri’nin zengin kütüphanesinde faydalı ve zevkli bir saat”, s. 9-12.

Refik Ahmet Sevengil’in “Çıplaklar” romanı 11 Nisan’dan itibaren *Kurun* gazetesinde tefrika edilecekti. **, “Tarih Köşesi: Matbaa Düşmanlığı”, s. 14-16.

“Garp Kitapları”, s. 17-22.

Sayı: 8, 15 Nisan 1936

İmzasız, “Bir Fransız mecmuası”, s. 1-2.

Refik Ahmet Sevengil’in “Çıplaklar” romanı 18 Nisan’dan itibaren *Kurun* gazetesinde tefrika edilecekti.

Sevengil, “Dün ve Yarın Neşriyatı: Dinler Tarihi”, s. 3-5.

Niyazi Ahmet Okan, “Meşhur Kitap Meraklılarını Ziyaret: Profesörlükten Bahçıvanlığa”, s. 6-8, 10.

“Sivas Kitapçıları”, s. 9-10.

“Garp Kitapları”, s. 11-15.

Sayı: 9, 1 Mayıs 1936

Refik Ahmet Sevengil, “Genç Şairlerimiz ve Eserleri-Mehmet Behçet Yazar (Ahmet Sait Basımevi, 1936)”, s. 1-3.

İmzasız, “Dün ve Yarın Neşriyatı: Filozofi ve Sanat-Suut Kemal Yetkin”, s. 3-4.

N. Ahmet Okan, “Meşhur Kitap Meraklılarını Ziyaret: Hakkı Süha’nın Kütüphanesinde”, s. 5-7, 11.

Ömer Rıza Doğrul, “İstanbul Kütüphanelerinde yeryüzünde eşi bulunmayan değerli muharrirlerinin el yazılarıyla yazma eserler – Hintli profesörün mecmuamıza beyanatı”, s. 8-10.
İmzasız, “Yeryüzünde en eski basma kitap Türkçe’dir”, s. 10.
“Garp Kitapları”, s. 12-16.

Sayı: 10, 15 Mayıs 1936

** , “De Profundis, Oscar Wilde’ın hayatındaki trajedi-Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 1-3.
“Anadolu Kitapçıları: Bitlis’te İlk Kitapçı”, s. 3.
Niyazi Ahmet Okan, “Meşhur Kitap Meraklılarını Ziyaret: Değerli Bir Bilginimiz – Mehmet Zeki (Pakalın)”, s. 4-6.
Refik Ahmet Sevengil, “Edebiyat Âleminde: Kırk Yıl – Halit Ziya Uşaklıgil’in Hatıraları, cilt 1, İst 1936”, s. 7-8.
“Dün ve Yarın Neşriyatı: Yeni Adam – çev. Haydar Rıfat”, s. 9-10.
“Garp Kitapları”, s. 11-15.

Sayı: 11, 1 Haziran 1936 (Bu sayıda yanlışlık yapılarak sayı:10 olarak basılmış)

Ömer Rıza Doğrul, “Okumak Nedir? Ne Okumalı, nasıl okumalı?”, s. 3-5.
“Beynelmilel eski kütüphaneler”, s. 5.
Hikmet Münir (Ebcioğlu) (1939-1942 yıllarında *Vakit* gazetesinin Polis romanları serisini kaleme almış-Türk Edb. İsimler Sözlüğü), “Meşhur Kitap Meraklılarını Ziyaret: 3400 cilt kitap yanınca – İskender Fahrettin (Sertelli)”, s. 6-8.
M. N. Göçmen, “Neurscheinunöen der Türkischen literatur: Dei Geschichte der Türkischen Republik (Türk Edebiyatındaki Yenilikler: Türkiye Cumhuriyeti Tarihi)”, s. 8.
“Garp Kitapları” (Yeni Çıkan ve Gelen Eserler), s. 9-12.
“Pul ve Pulculuk”, s. 13-14.

Sayı: 12, 15 Haziran 1936

Niyazi Ahmet Okan, “Kitap haftası ve kitap bayramı lazım”, s. 3,7.
** , “Dün ve Yarın Neşriyatı: Etika-Ahlakın menbaı ve inkişaf”, s. 4-7.
“Garp Kitapları”, (Yeni çıkanlar ve gelenler), s. 9-11.
“Pul ve Pulculuk” s. 12-13.
“Foto Amatör”, s. 14.

Sayı: 13, 1 Temmuz 1936

Tâbii: Ulus, “Ankara – Türkiye’deki Yeni Oluşun Bir İzahı”, s. 3-4.
İmzasız, “Emirle Dirilen Ölüler”, s. 4.
Nâsır İnal, “Edremit’te Sükûn İçinde Çalışan Âlim: Tahir Harimî Balcıoğlunu kütüphanesinde ziyaret”, s. 5-7.
“Garp Kitapları”, s. 8-10.

“Pul ve Pulculuk”, s. 11-12. (Türk uçak pulları)

“Foto Amatör”, s. 13-14.

“Dün ve Yarın Neşriyatı, 56. Kitaba ulaşmış”

Sayı: 14, 1 Ağustos 1936

İmzasız, “Bir Cevap: Kitap ve Kitapçılık niçin Türk kitaplarından bahsetmiyor?”, s. 3-4.

Garp Kitapları, Yeni çıkan ve gelen eserler, s. 5-7.

Meslek Kitapları, s. 8.

Pul ve Pulculuk, “Türkiye filâtelik kulübü haberleri”, s. 9-11.

Türk Dili Kurumu tarafından bastırılan kitaplar, s. 11.

Foto Amatör, s. 13-14.

Dün ve Yarın Neşriyatı, (50 kitap), s. 15-16.

Sayı: 15, 1 Eylül 1936

Garp Kitapları, s. 3-5.

Pul ve Pulculuk, “Türkiye filâtelik kulübü haberleri”, s. 6-9, 12.

Foto Amatör, s. 10-11.

İmzasız, “Garpta ve Bizde kitapçılık”, s. 13.

Sayı: 16, 15 Eylül 1936

İmzasız, “Kitap Sevenler Köşesi”, s. 3.

İmzasız, “Kitap ve Kitapçılık gelecek sayısından itibaren yepyeni bir şekilde çıkacak”, s. 4.

Niyazi Ahmed, “Meşhur kitap meraklılarını ziyaret: İbrahim Hakkı Konyalı”, s. 5-7.

“Garp Kitapları”, s. 8-9.

“Pul ve Pulculuk: Rusya'nın Tiflis pulu, Pullar üzerindeki gemi resimleri,” s. 10-11, 14.

“Foto Amatör, Spor Fotoları”, s. 12-13.

“Dün ve Yarın Neşriyatı, (60 kitap)”, s. 15-16.

nr. 17, 1 İkteşrin 1936

Lebib Muammer, “Çıplaklar Romanı”, s. 3-4, 13-14.

Niyazi Ahmet, “Hakkı Nezih anlatıyor”, s. 5-6.

İmzasız, “Kıymetli yazma eserler: Kitap der methi piri”, s. 7.

“Garp Kitapları, s. 8-10.

“Pul ve Pulculuk”, s. 11-12.

“Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 15-16.

Nr. 18, 15 İlkteşrin 1936.

Bir Kitap meraklısı, “Evlıya Çelebi'nin 9'uncu cildi: Büyük emekle başarılımış eserde düzeltilmesi lazım gelen noktalar”, s. 3-4, 11-13.

Niyazi Ahmet, “Mehmet Halit Bayrı anlatıyor: Eğer tabiri caiz ise kitap benim eğlencemdir”, s. 5-6.

İmzasız, “Yazma Eserler: Kıssa-i Midilli”, s. 6.

İmzasız, “Yeni eserler: Vakıt Cep Kitapları”, s. 6.

İmzasız, “Kitap Sevenler Köşesi”, s. 7.

Vahdet Gültekin, “Kitap Sevenlerdenim”, s. 7-8.

“Garp Kitapları”, s. 9-11.

“Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 14.

Sayı: 19, 1 İkinciteşrin 1936

Peyami Safa, “Kitap kıran fırtınası”, s. 3.

Bir Numaralı Kitapsever (Vahdet Gültekin), “Kitap Sevenler Köşesi: Kitap nasıl okunur?”, s. 4, 8.

Niyazi Ahmet, “Kitap meraklılarını ziyaret: Zahir Hasırcıoğlu'nun Kitapları”, s. 5-6.

İmzasız, “Yazma Eserler”, s. 6.

İmzasız, “Yeni Eserler”, s. 7-8.

“Garp Kitapları”, s. 9-11.

“Pul ve Pulculuk”, “Tibet ve Pulları”, s. 12-14.

“Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 15.

Sayı: 20, 15 İkinciteşrin 1936

N. A., “İlim ve İhtisas”, s. 3-4.

“Kitap Sevenler Köşesi”, s. 4.

Niyazi Ahmet, “Kitap Meraklılarını Ziyaret: Ahmet Hamdi Tanyeli, Türkiye'de 50 defa basılan bir kitap koleksiyonu”, s. 5-7, 11.

“Garp Kitapları”, s. 8-11.

“Pul ve Pulculuk”, “Kırım Yarımadasının Pulları”, s. 12-14.

“Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 15.

Sayı: 21, 1 İlkânun 1936

Kandemir, “Niçin Okumuyoruz?”, s. 3-5.

Abdurrahman Şeref, “Tarihî Vesikalarımız Nelerdir?: Evrak-ı Atika ve Vesaik-i Tarihiyemiz”, s. 6-7. (devamı var)

İmzasız, “Kitap ve Sulh”, s. 8.

“Yeni mecmualar”, s. 8.

“Garp Kitapları”, s. 9-11.

“Pul ve Pulculuk, 3 Bin Senelik Çin Postaları”, s. 12-14.

“Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 15.

Sayı: 22, 15 İlkânun 1936

İmzasız, “Eski ve Yeni Babiâli Kitapçıları” (Babiâli’deki eski kitapçılar: Agâh Sabri, Çiftçi, İstanbul, Arakel, Dersaadet, İrfan, Şems, Darüşşafaka, İzmir, Fransız, Şarkiye, Karabet, Kasbar, Umumi, Asır, Türk, Muhtar Halit, Köprü üstü, Şafak, Osmanlı, Vatan, Yeni Osmanlı, Terakki, İtimat, Matoğlu, İstanbul. Babiâli’de bugünkü kütüphaneler (kitapçılar): Cumhuriyet, Tefeyyüz, İlmiye, Anadolu, Aziz, Şark, Hilmi, Gayret, İnkılâp, Yeni Kitapçı, Genç Kitapçı, Muallim Halit, Zaman, Cihan, Maarif, Kâinat, Remzi, Çocuk, Suhulet, Kanaat, Vakit, Fransız), s. 3-4.

İmzasız, “Kitapçı Mihran öldü”, s. 4-5.

Abdurrahman Şeref, “Tarihî Vesikalarımız”, s. 5-7.

Niyazi Ahmet, “Üstad İbnülemin Mahmut Kemalle Bir Konuşma: Sokağa düşen kıymetli kitaplar”, s. 8.

“Garp Kitapları”, s. 9-10.

“Pul ve Pulculuk, Pul meraklıları ne bilmelidir?”, s. 12-14.

“Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 15.

Sayı: 23, 1 Sonkânun 1937

İmzasız, “Eski ve Yeni Kitapçılar” (Beyazıt’ta kitapçılık yapanların, Bedesten’in eski kitapçılarının, Sahaflardaki eski kitapçılar ve kitapçılığı bırakanların ismi tek tek zikredilir), s. 3-4.

İmzasız, “Vakit Kütüphanesi Cep Kitapları”, s. 4.

N. A., “Zaman Kütüphanesi sahibi kitapçılığın sırlarını anlatıyor”, s. 5-6.

Abdurrahman Şeref, “Hazineievrak ve Vesikalarımız”, s. 7-8.

“Garp Kitapları”, s. 9-11.

“Pul ve Pulculuk, Habeş Pulları”, s. 12-14.

“Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 15.

Sayı: 24, sene:2, 15 Sonkânun 1937

İmzasız, “16.’ncı Asırda Kitap ve Matbaa”, s. 3-4.

Abdurrahman Şeref, “Tarihî vesikalarımız”, s. 5.

Hüseyin Namık, “Ali Emiri Efendinin kitap merakı”, s. 6-7.

“Garp Kitapları”, s. 8-11.

“Pul ve Pulculuk, Avusturya’da 1936 Pulculuk günü”, s. 12-14.

“Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 15.

Sayı: 25, sene: 2, 1 Şubat 1937

L. M., “Kitapçılığın Himayesi”, s. 3-4.

“Vakit Cep Kitapları”, s. 4.
İmzasız, “Yeni Çıkan eserler”, s. 5-6.
“Garp Kitapları”, s. 7-9.
“Pul ve Pulculuk”, s. 10-14.
“Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 15.

Sayı: 26, sene: 2, 15 Şubat 1937

İmzasız, “Babiâlinin eski kitapçıları”, s. 3-4.
İmzasız, “Kitapçı Niyazi öldü”, s. 5.
İmzasız, “Liza”, s. 6.
İmzasız, “Hazine-i Evrak'ta bulunan yeni bir vesika”, s. 6.
“Garp Kitapları”, s. 7-9.
M. N., “Pul ve Pulculuk”, s. 10-14.
“Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 15.

Sayı: 27, sene: 2, 1 Mart 1937

İmzasız, “50 senedir devam eden kitap derdi”, s. 3-4.
İmzasız, “Liza”, “Kafkas Hikâyeleri”, “Ders ve plan örnekleri”, “Sağlam mecmuası”, s. 5-6.
“Garp Kitapları”, s. 7-9, 12.
“Tebabet Kitapları”, s. 10-12.
“Pul ve Pulculuk”, s. 13-14.
“Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 15.

Sayı: 28, sene: 2, 15 Mart 1937

A. Hamdi Tanyeli, “Tıbbiye matbaasında ilk tabolunan tıbbî risale”, s. 3-4.
İmzasız, Eski Kitaplar, s. 4.
Hakkı Süha Gezgin, “Türkiye’de Şehirciliğin Tarihî İnkışafı”, s. 5-6.
N. A., “Kitap Fihristleri”, s. 6.
“Garp Kitapları”, s. 7-9.
“Pul ve Pulculuk”, s. 10-14.
“Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 15.

Sayı: 29, sene: 2, 1 Nisan 1937

Asım Us, “Kütüphanelerimiz”, s. 3-4.
Zeynel Akkoç, “Guttenberg matbaayı nasıl icat etti?”, s. 5, 7.
N. A., “Bir senede 17.350 kitap satan adam”, s. 6-7.
“Garp Kitapları”, s. 8-9.
“Pul ve Pulculuk, Taklit Pullar ve Muayeneleri”, s. 10-14.

“Dün ve Yarın Neşriyatı”, s. 15.

Sayı: 30, sene: 2, 15 Nisan 1937 (En büyük şairimiz Abdülhak Hamit öldü)

Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, “Abdülhak Hamit”, s. 3-4.

Refik Ahmet Sevengil, “Abdülhak Hamit”, s. 5-6.

İmzasız, “Hamid’in ‘Ölüm’e dair sözleri”, s. 6.

İmzasız, “En büyük ve milli şairimizin tercümeihâli”, s. 7-8.

Hikmet Münir, “Abdülhak Hamit ölmeden önce, ölümü anında ve öldükten sonra”, s. 8-10.

Abdülhak Hamid, “Çanakkale kahramanı”, s. 10.

“Garp Kitapları”, s. 11.

N., “Pul ve Pulculuk, Pullar üzerinde taçlı kadınlar”, s. 12-14.

Dün ve Bugün Neşriyatı”, s. 15.

Diğer Kaynaklar

Akbayar N.; Koloğlu O., (1996). *Gazeteci Bir Aile Us'lar*, Ankara: Çağdaş Gazeteciler Derneği Yayınları.

Akçay, E., (2022). *1917-1938 Yılları Arasında Vakit Gazetesindeki Edebî Faaliyetler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı AD: Manisa.

Akkoç, Z., (1937). “Guttenberg matbaayı nasıl icat etti?”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 Nisan 1937, no. 29, s. 5, 7.

Belge, B., (1936). “Kitap ve Kültür”, *Kitap ve Kitapçılık*, İkincikânun 1936, no. 2, s. 1-2.

Doğrul, Ö. R., (1936). “Kitap: Bugünkü şekline gelinceye kadar hangi safhalardan geçti?”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 İkincikanun 1936, no. 1, s. 4-6.

Doğrul, Ö. R., (1936). “İstanbul Kütüphanelerinde yeryüzünde eşi bulunmayan değerli muharrirlerinin el yazılarıyla yazma eserler – Hintli profesörün mecmuamıza beyanatı”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 Mayıs 1936, no. 9, s. 8-10.

Henden, M. İ., (1966). *1908'de Çıkan Aşiyân, Bahçe, Kadın, Ceride, Misbah Dergileri Üzerine Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Mezuniyet Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi TDE Bölümü: İstanbul. <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/04191.pdf>. Erişim tarihi: 13.11.2023.

[imzasız], (1936). “Küçük Bilgiler: On Beşinci Asırda İstanbul'da Matbaa”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 İkincikanun 1936, no. 1, s. 16.

[imzasız], (1936). “Faydalı Bilgiler: Türkiye'de İlk Matbaalar”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 İkincikanun 1936, no. 1, s. 20.

[imzasız], (1936). “Mesleğe hizmet edenler: Kırk Yıllık Kitapçı -Kanaat-”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 İkincikanun 1936, no. 1, s. 21-22.

[imzasız], (1936). “Mesleğe Hizmet Edenler: İbrahim Hilmi”, *Kitap ve Kitapçılık*, İkincikânun 1936, no. 2, s. 7-9.

[imzasız], (1936). “Mesleğe Hizmet Edenler: Hem İkrâm hem dava! -İkbal Kütüphanesi-”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 Şubat 1936, no. 3, s. 18-21.

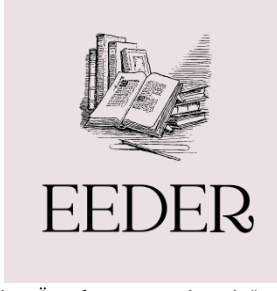
[imzasız], (1936). “Mesleğe hizmet edenler: Genç şairlerin ilk eserlerini hangi kitapçı basar? Muallim Ahmet Halid'in hatıraları”, *Kitap ve Kitapçılık*, 15 Şubat 1936, no. 4, s. 11-13.

[imzasız], (1936). “Basma ve Yazma Eserleri Çürümekten Korumak için”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 Mart 1936, no. 5, s. 10.

[imzasız], (1936). “Tarih Köşesi: Matbaa Düşmanlığı”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 Nisan 1936, no. 7, s. 14-16.

[imzasız], (1936). “Yeryüzünde en eski basma kitap Türkçe'dir”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 Mayıs 1936, no. 9, s. 10.

- [İmzasız], (1936). “Bir Cevap: Kitap ve Kitapçılık niçin Türk kitaplarından bahsetmiyor?”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 Ağustos 1936, no. 14, s. 3-4.
- [İmzasız], (1936). “Garpta ve Bizde Kitapçılık”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 Eylül 1936, no. 15, s. 13.
- [İmzasız], (1936). “Eski ve Yeni Babîâli Kitapçıları”, *Kitap ve Kitapçılık*, 15 İllkânun 1936, no. 22, s. 3-4.
- [İmzasız], (1937). “16.’ncı Asırda Kitap ve Matbaa”, *Kitap ve Kitapçılık*, 15 Sonkânun 1937, no. 24, s. 3-4.
- [İmzasız], (1937). “Babîâlinin Eski Kitapçıları”, *Kitap ve Kitapçılık*, 15 Şubat 1937, no. 26, s. 3-4.
- [İmzasız], (1937). “50 senedir devam eden kitap derdi”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 Mart 1937, no. 27, s. 3-4.
- Kandemir, (1936). “Niçin Okumuyoruz?”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 İllkânun 1936, no. 21, s. 3-5.
- N. A., (1936). “İlim ve İhtisas”, *Kitap ve Kitapçılık*, 15 İkinciteşrin 1936, no. 20, s. 3-4.
- N. A., (1937). “Zaman Kütüphanesi sahibi kitapçılığın sırlarını anlatıyor”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 Sonkânun 1937, no. 23, s. 5-6.
- N. A., (1937). “Kitap Fihristleri”, *Kitap ve Kitapçılık*, 15 Mart 1937, no. 28, s. 6.
- Nemutlu Ö., (2018). “Rûbab Mecmuasındaki Manisalılar”, *Geçmişten Günümüze Manisa Şehzade II. Mehmet ve Manisa Tarihi-Kültürü-Ekonomisi*, C. 2, s. 1389-1398, Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yayınları.
- Polat, N. H., (2005). *Rûbab Mecmuası ve II. Meşrutiyet Dönemi Türk Kültür, Edebiyat Hayatı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özbek, Ö., (2009). “*Kitapçılık*”, “*Kitap*” ve “*Yeni Kitap*” Dergileri Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı AD: Niğde.
- Öztürk, S.; Hacıismailoğlu A. M., (2012). “Hakkı Tarık Us”, *İslam Ansiklopedisi*, C. 42, s. 188-189, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Safa, P., (1936). “Kitap kıran fırtınası”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 İkinciteşrin 1936, no. 19, s. 3.
- Sevengil, R. S., (1936). “Kültür Yolunda”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 İkincikanun 1936, no. 1, s. 2-3.
- Turinay, N., (2019). “Türkiye’nin en eski kitap dergisi Kitap ve Kitapçılık”, *Yeni Şafak*, <https://www.yenisafak.com/hayat/turkiyenin-en-eski-kitap-dergisikitap-ve-kitapcilik-3512594>. Erişim tarihi: 22.11.2023.
- Us, A., (1936). “Ruhun Gıdası”, *Kitap ve Kitapçılık*, 15 Şubat 1936, no. 4, s. 1.
- Us, A., (1937). “Kütüphanelerimiz”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 Nisan 1937, no. 29, s. 3-4.
- Us, H. R.; Gezgün, H. S. (1958), *Hakkı Tarık Us 1889-1956*, İstanbul: Vakıf Matbaası.
- Ünver, A. S.; Ağlarıcı, S., (1936). “İstanbul Kütüphanelerinde eski tıp kitapları”, *Kitap ve Kitapçılık*, 1 Şubat 1936, no. 3, s. 1-4.
- Yücel, Ö. F., (2022). *Türk Matbuatında Vakıf Gazetesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Gazetecilik AD: Ankara.

Yakup ÖZTÜRK* Rukiye KIR**

Türk Tiyatro Tarihi Açısından Necdet Mahfi Ayrıl'ın Meydan Mecmuasındaki Yazıları***

*Necdet Mahfi Ayrıl's articles in Meydan Magazine from the Perspective
of Turkish Theater History*

ÖZ

Necdet Mahfi Ayrıl (1908-2004) Türk tiyatro ve sinema oyuncusudur. Darülbedayi dönemi Türk tiyatrosunun sonuna yetişmiştir. Muhsin Ertuğrul'un onayı ile tiyatroya kabul edilmiştir. 1932'de *Yedi Köyün Zeynep'i* oyunu ile ilk defa sahneye çıkmıştır. Birbirinden önemli projelerde çalışmıştır. Sadece tiyatro ile yetinmemiş kamera karşısına geçerek sinema filmlerinde de yer almıştır. Uzun yıllar sinemada Muhsin Ertuğrul'un asistanlığını yapmıştır. 1968'de sanat hayatının otuz altıncı yılında kendisi için jübile gecesi tertip edilmiştir. *Türk Tiyatrosu* dergisi bu gecenin hatırasına Necdet Mahfi Ayrıl Özel Sayısı yayımlamıştır. Necdet Mahfi Ayrıl, sahne ve oyunculuk ile irtibatını sürdürdüğü sırada zengin sayılacak bir arşiv de kurmuştur. Elindeki malzemenin İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları'nın arşivinden daha zengin olduğunu söylemiştir. Emekliliği sonrasında *Meydan* mecmuasında "Tiyatro Sohbeti" üstbaşlığı ile yazılar kaleme almıştır. Bu makalede Ayrıl'ın söz konusu dergideki yazılarından hareketle onun Türk tiyatro tarihine katkıları tespit edilmiştir. Çalışmada Ayrıl'ın biyografisi ve sanat hayatı da sunulmuştur. Tiyatro sanatçısının sahip olması gereken özellikler ya da sanatçının uzak durması gereken davranışlar Ayrıl'ın yazılarında öne çıktığı için bu makalede bunlara da yer verilmiştir. Türk tiyatrosuna hizmet etmiş farklı tiyatro hareketlilikleri, kurumlar ve kuruluşlar da Ayrıl'ın yazılarından hareketle bir tasnif dâhilinde burada öne çıkarılmıştır. Hatıra üslubundaki bu yazılar oldukça dağınık bir kompozisyonadadır. Ayrıl'ın oyun eleştirmenliği teorik bir zeminden yoksun, duyguya dayalıdır.

Anahtar Kelimeler: Tiyatro, Türk tiyatrosu, Meydan mecmuası, eleştiri, "Tiyatro Sohbeti"

ABSTRACT

Necdet Mahfi Ayrıl (1908-2004) was an actor. He has taken roles in Turkish theater and cinema. He reached the end of the Turkish theater period called Darülbedayi. He was accepted to the theater with the approval of Muhsin Ertuğrul and acted for the first time in 1932 with the play *Yedi Köyün Zeynep'i*. He worked as Muhsin Ertuğrul's assistant in the cinema for many years. A jubilee night was organized for him in 1968, in the thirty-sixth year of his artistic life. *Türk Tiyatrosu* magazine published a Necdet Mahfi Ayrıl Special Issue in memory of this night. He has a rich archive and he said that this archive is larger than the archive of Istanbul Municipality City Theatres. After his retirement, he regularly wrote articles under the title "Theater Conversation" in *Meydan* magazine. In this article, Ayrıl's contributions to Turkish theater history have been identified. In the study, Ayrıl's biography and artistic life are presented. Ayrıl asks how an artist should be and answers this in his writings. This is also mentioned in this article. Ayrıl also talks about different Turkish theater institutions. These articles, written in a memoir style, are quite scattered. Ayrıl's criticism is not theoretical. It is based on emotion.

Keywords: Theatre, Turkish theatre, Meydan magazine, criticism, "Tiyatro Sohbeti"

* Doç. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, yakup.ozturk@bilecik.edu.tr

** Y. Lisans Öğrencisi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, derukiye844@gmail.com

*** Araştırma Makalesi, Geliş Tarihi: 04.12.2023 Kabul Tarihi: 22.12.2023 Yayın Tarihi: 31.12.2023 DOI: 10.31465/eeder.1399956

Giriş

Necdet Mahfi Ayrıl, İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları'nda uzun yıllar çalışmış, emekliliğinden sonra çeşitli radyo, sinema, TV dizisi ve özel tiyatrolarda rol almış Türk tiyatro oyuncusudur. Ayrıl'ın sanatçı kimliği yanında sahne hayatına dair kaleme aldığı yazıları ile tiyatro tarihçiliği de vardır. Aynı zamanda bir arşivcidir. Son derece zengin bir arşive sahip olduğunu hatta bu arşivin İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları'nı aşacak niceliğe ulaştığını kendisi dile getirir: “Bende, bizim şehir tiyatrosuna ait öyle evrak vardır ki, Tiyatronun arşivinde yoktur, tabii fotoğraflar da... Merak işte... Bunlar gibi neler neler, mesela, eski tiyatrolara ait el ilanları da vardır... Eski Türkçe yazılı olarak dahi...” (Ayrıl, 1982: 56) *Günün Kadını* ve *Meydan* mecmuasında daha çok kendi kuşağı sanatçılar ve onların rol aldığı oyunlara odaklanmıştır. Bu çalışmada sadece *Meydan* mecmuasındaki yazıları incelenmiştir. Bu yazılar, Ayrıl'ın sıkça vurguladığı ancak yayımlayamadığı hatırat kitabını ortaya çıkaracak metinlerdir. *Günün Kadını* mecmuasındaki yazıları ile birlikte derlendiğinde 1930'lardan 1980'lere İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları'nda sahnelenen oyunlar, idareciler ve sanatçılar hakkında Ayrıl'ın hatıralarına dayanan bir kitap ortaya çıkarılabilir. Necdet Mahfi Ayrıl, birkaç dil bildiği için kütüphanesi yabancı ve yerli kitaplarla doludur. Araştırıp yazması bu kütüphanenin semeresidir. (Baban, 1968: 7) Burada *Meydan*'dan hareketle Necdet Mahfi Ayrıl'ın biyografisi, sahne aldığı tiyatro oyunları, sinema filmleri, TV dizileri, ailesi hakkında bilgi verilecek, kendi döneminde Türk tiyatrosunun durumu üzerine kaleme aldığı yazılar incelenecektir. Yazının ilk bölümünü Ayrıl'ın biyografisi, ikinci kısmını Türk tiyatrosu ve tiyatro oyunculuğuna dair düşündükleri ve tiyatro kuruluşları oluşturacaktır.

1. Necdet Mahfi Ayrıl'ın Hayatı ve Sanatçı Kimliği

Necdet Mahfi Ayrıl, 19 Ağustos 1908'de İstanbul'un Paşabahçe semtinde kendi ifadesiyle ihtişam içinde doğmuş, dadılar, sütineler ve lalalarla büyümüştür. Babası Mehmet Mahfi Bey, annesi Fatma Mesadet Hanım'dır. Mehmet Mahfi Bey, Bulgaristan Selvi eşrafından Hafız Mehmet Efendi'nin oğludur. İttihatçılık zamanında paşa rütbesine erişmiş fakat İtilafçılar döneminde rütbesi indirilmiş bir miralaydır. Şairlik yönü de olan Mehmet Mahfi'nin çoğunluğu *Ceride-i Havadis*'te çıkmış yüz elli kadar şiiri vardır. Matbu birkaç eseri daha olan Mehmet Mahfi'nin *Servet-i Kalb* adıyla dergiler dışında kalan şiirlerini kitaplaştırdığını,¹ Harbiye ve Darüşşafaka'da edebiyat öğretmenliği yaptığını ifade edebiliriz. Ayrıl'ın annesi Fatma Mesadet Hanım'ın ataları Sultan III. Ahmed'e dayanır. Şehir Tiyatroları yayın organı olan *Türk Tiyatrosu*'nun Necdet Mahfi Ayrıl Özel Sayısı'nda İ. Galip Arcan'ın Ayrıl'la yaptığı bir mülakatta ailenin şeceresini görürüz:

“Sultan Ahmed-i Sâlis'in kızı Saliha Sultan Hazretlerinin, Girit fatihi Gazi Hüseyin Paşa mahdumu Sarı Mustafa Paşa, evliliklerinden doğan Fatıma Hanım Sultan, kızı ve damadı Zeynep Hanım Sultan ve Zühtü Paşa oğlu Yakup Bey'in kızı Fatma Hanımefendi'nin oğlu, Mısır Musallimi Ali Paşa'nın oğlu, Hasan Kazım Paşa'nın kızı Fatma Mesadet Hanım ve kızı Nimet ile oğlu Necdet Mahfi Ayrıl.” (Arcan, 1968: 18)

Aile, eski İstanbul hayatında yaygın bir teamül olarak kış ve yaz mevsimlerini şehrin farklı semtlerinde geçirir. Necdet Mahfi Ayrıl da bu sebeple kışları Suriçi'nde geçirdikleri için dört

¹*Servet-i Kalb*, Matbaa-i Âmire'de 1307 tarihinde basılmış 48 sayfalık bir kitaptır.

yaşında Yerebatan'daki Mekteb-i Vatan'da ilk eğitimine başlar. Yaz mevsimlerinde ikamet edilen Beykoz'daki Midhat Efendi ve Paşabahçe'de açılan bir okulda da bu eğitimini tamamlar. 1919'da on bir yaşında iken Galatasaray Lisesi'ne leylî talebe olarak kaydedilir. Babası, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilan edildiği gün kronik öksürük rahatsızlığından vefat etmiştir. Bu vefat dolayısıyla ekonomik darlığa düşen aile, iki yıl daha Necdet Mahfi'yi Galatasaray'da okutabilmiştir. Onuncu sınıfta Galatasaray'dan ayrılmıştır. (1925)

Necdet Mahfi Ayrıl'ın bir mektep sırasında gördüğü eğitim burada son bulmuştur. Liseden ayrıldıktan sonra o zamanın Ulaştırma Bakanı (Münakalat Vekili) olan eniştesi Ali Çetinkaya onu Alman Şark Bankası'na yerleştirmiştir. Vazifesi bankanın Galata şubesinde muhasebeciliktir. Eşi ile de burada tanışmıştır. Alman bankasından sonra belediyede müdür Sâmih Bey'in tavsiyesiyle, Yıldız Sarayı'nda açılan Mario Serra'da yani talih ve baht oyunları Yıldız Belediye Gazinosu'nda belediye namına hesaplara bakmak üzere muhasebeci olmuştur. (Büyükarkın, 1968: 6) Buradan sonra bir sene kadar açıkta kalmış ancak kendisine meşguliyet bulmakta gecikmemiştir. Annesi ve kızkardeşi ile Beşiktaş'ta oturdukları sıra Alman bankasında çalışırken tanıştığı Hélène ile evlenmiş ve Elektrik Şirketi'nin Cartothèque des Computers servisine kaydedilmiştir. Burada da bir sene kadar mesai harcamıştır. Askerlik vazifesini de bu yıllarda yapmıştır. Necdet Mahfi Ayrıl'ı Türkiye'ye kazandıran tiyatro sanatçılığı da askerlik dönüşü başlamıştır. Hayatının sonuna kadar bu kimliğini muhafaza etmiştir.

Öte yandan Necdet Mahfi Ayrıl'ın anne ve babasının sanata meraklı hatta sanatçı kimliğe sahip oldukları yukarıda ifade edilmiştir. Bunun dışında kendisinden sonra dünyaya gelen aile fertleri arasında da kalabalık bir sanatçı topluluğu vardır. Her biri sanatın farklı dallarında uğraş vermiştir. Kızı Jeyan Tözüm (ö. 2023) film stüdyo ses mühendisi Rauf Tözüm² ile evlenmiştir. Bu çiftin İris adında bir de kızları vardır. Sanatla meşgul olan Ayrıl'ın eşi Hélène amatör olarak birkaç oyunda rol almıştır. Türk okullarında fahri olarak müzik öğretmenliği görevini yürütmüştür. Ayrıl'ın kız kardeşi Nimet Hanım, İstanbul, Adapazarı ve İzmir'de Fransızca öğretmenliği yapmıştır. Ağabeyinden önce Darülbeydi'ye girmiş ve bazı rollerin provalarında yer almıştır. Muhsin Ertuğrul, *Gölge* ve *Kokotlar Mektebi* oyunlarında ona rol vermiştir. Millî Eğitim okullarındaki görevlerinden ayrılmak istemediği için tiyatroya devam etmemiştir. Çünkü tiyatroyu meslek edindiğinde Millî Eğitim'den emeklilik hakkını kaybedecektir. Şiirleri olduğu Necdet Mahfi Ayrıl tarafından ifade edilir. (Arcan, 1968: 18) Nimet Hanım'ın oğlu Ümit İnal, tenordur. Diğer oğlu Armağan Şenol ise caz şantörü, orkestra şefi, piyanisttir. Kızı Parla Şenol film sanatçısıdır. Ailenin en meşhur sanatçısı kızı Jeyan Tözüm'dür. Babasının beş yaşında elinden tutarak tiyatro sahnesine çıkardığı Jeyan Tözüm, uzun yıllar Türk sinemasına dublaj sanatçılığı ile hizmet etmiş, pek çok oyunda ve sinema filminde rol almıştır. Ayrıl, "Bizim Dershane 1" yazısında Jeyan Mahfi Tözüm'ü beş yaşında iken, Henrik İbsen'in *Peer Gynt* piyesinde sahneye çıkardığını anlatır. Aktör, yönetmen, mütercim, şair ve yazar İ. Galip Arcan "Necdet, sen tiyatrodaki hiçbir şey yapmadıysa sanata öyle bir kız sanatkar verdin ki, sade bu yeter." demiştir. (Ayrıl, 1981: 62)

Necdet Mahfi Ayrıl'ın tiyatro sevgisinin aileden geldiği bilinir ancak onun doğduğu muhitin de bunda tesiri vardır. Henüz sünnet düğününde babasının ne istediğini sorması üzerine düğün

---

² Necdet Mahfi Ayrıl'ın torunu İris'in babası, kızı Jeyan Tözüm'ün kocası Rauf Tözüm'ün ölümü üzerine derginin Ocak 1979 tarihli sayısında "Aclarım" başlıklı bir yazısı vardır.

eğlencesi olarak tiyatroyu istediğini kendisi ifade eder. (Zobu, 1968: 19) O yıllarda Beykoz'a gelip giden kumpanyaların çocuk yaşta Necdet Mahfi'nin dünyasını şekillendirdiği görülür. Beykoz'da Salim Bey Tiyatro Kumpanyası heyeti, "icra-yı lubiyat" eylemektedir. Komiklerinin adı İmam Hakkı'dır. Komikliğine katıla katıla güldüğü için bu heyetin düğüne davetlerini arzu etmiştir. Cemiyete katılan büyük kalabalığı hatırlıktan çıkaramayan Necdet Mahfi, sünnet düğünü yapılan sahneyi de bozdurmamıştır. Sabahları erkenden Paşabahçeli kız ve erkekleri toplayarak Salim Bey Tiyatro Kumpanyası'nın bir taklidi ile yaz boyunca sahneyi kullanmışlardır. Onun tiyatroya adım atmasına asıl tavassut eden o dönemin 1. Fırka Kumandanı Rüştü Paşa'dır. Askerlik vazifesinden ayrılırken Rüştü Paşa, Necdet Mahfi'ye bir işi olup olmadığını sormuştur. Aklında tiyatro sahnesine çıkmak olan genç Necdet Mahfi, zamanın valisi ve aynı zamanda belediye başkanına bir mektup yazılarak kendisinin Darülbedayi'e yerleştirilmesini paşadan rica etmiştir. Rüştü Paşa bu arzuyu karşılıksız bırakmamış, kaleme aldığı mektubu Necdet Mahfi'ye vermiştir. O da elinde mektupla vali Muhittin Üstündağ'a çıkmıştır. Mektup önce tiyatro müdürüne havale edilmiş, nihayetinde Muhsin Ertuğrul'a ulaşmıştır.

Necdet Mahfi Ayrıl'ın sahneye ilk çıkışı 1932 yılındadır. İstanbul Şehir Tiyatroları'nda geçecek otuz altı yılının başlangıcı bu tarihtir. Ayrıl, bu süre içerisinde iki yüzden fazla oyunda rol almıştır. 24 Eylül 1932 tarihinde Tepebaşı tiyatrosunun yukarı fuayesinde prova edilen Seniha Bedri Göknıl tarafından Türkçeye çevrilen *Yedi Köyün Zeynep'i* isimli adaptasyon bir piyeste figüran olarak tiyatroya başlamıştır. O günleri bir yazısında şöyle anlatır:

"1932-33 tiyatro sezonu, ilk piyeste provaları, sahne tamir edilmekte olduğundan, Tepebaşı, seyirciler, üst fuayesinde yapılmakta idi. Ben de işe orada başlamıştım. O ilk piyeste, biz bir çoğumuz, operet talebesi namı altında müracaat etmiş, elliye yakın namzetten bir kısmı da bu piyeste çalışacaklardı. Zavallı Hadi'cik, Cahide'cik, Ferih ve ben bu çalışacaklar arasındaydık. Tarladan öğle yemeklerini, dağarcıklarının, kırdı, etrafında toplanan köylü figüranlardık..." (Ayrıl, 1976a: 62)

Necdet Mahfi Ayrıl, tiyatroya başlaması hakkında "Unutulan" yazısında kendisi gibi tiyatro dışı bir işte çalışarak tiyatroya girmenin ancak Türkiye'de olacağını, Avrupa'da böyle bir uygulamaya rastlamanın mümkün olmadığını dile getirir. Bu, aslında tiyatroya dair hiçbir geçmişi olmadığını da vurguladığı bir itirafıdır. Ayrıl, o dönem kendisi gibi başka sanatçıların da çıktığını anlatır:

"Ben bir işte çalışırken bıraktım, tiyatroya olan aşkımdan, girdim. Muhsin beni ne tanırdı ne ederd. Tiyatroya ait hiçbir mazim de yoktu. Yani ne bir Halkevinde ne başka bir tiyatrodaki sahneye çıkmıştım. Ama o zamanlar, böyle bizler gibi gençlere tiyatronun ihtiyacı vardı. Onun için alıyordu Muhsin her müracaat edeni, hatta... Mesela zavallı Hâdi'cik, muallimliğini bırakmış, Talat'cik, çalıştığı işini bırakmış, Kâni postanede memur iken memurluğunu bırakmış." (Ayrıl, 1977a: 57)

Necdet Mahfi Ayrıl, Galatasaray Lisesi gibi talebelerinin sanat faaliyetlerine açık bir okulda okumasına rağmen öğrenciliği sırasında böyle bir imkân bulamamıştır. Mütareke devrinde okulda müsamere yapmak, tiyatro oynamak hevesi mümkün olmamıştır. İstanbul'un Anadolu'dan gelen haberlerle sarsıldığı 1921 yılında Galatasaray Lisesi'nde Fethi İsfendiyaroğlu'nun sınıfında talebedir. Ayrıl, hocası ile ilgili bir hatırayı da aktarır. İsfendiyaroğlu, Galatasaray Lisesi müdürü iken bir akşam Necdet Mahfi Ayrıl'ı Tepebaşı

Tiyatrosu'nun antresinde görür ve “Aferin Necdet, bir mektebi bıraktın, fakat başka bir mektebe başladın.” diyerek eski öğrencisine iltifat eder. Bir yazısında bu hatırasını nakleden Ayrıl, tiyatronun gerçekten halk için bir mektep olduğunu dile getirir. (Ayrıl, 1976b: 56)

Bu dönem tiyatrodan herhangi bir ücret almadığı dönemdir. O vakitler haftada bir piyes değişmektedir. Daimî kadroda olmayıp da rol verildikçe gündelik alanlar seksen ile yüz elli kuruş gündelik kazanabilmektedir. Ancak tiyatro sahnesinde yol alması için uzun yıllar beklememiştir. Fransız kültürünü erken yaşlarda hazmetmiş olması sahnede Fransız klasiklerini canlandırırken bir Fransız sanatçısına dönüşmesi kısa sürede dikkatleri çekmiştir. Hatta *Les plus beaux yeux de monde* piyesini Fransızca oynamıştır.³ (Yenice, 1976c: 54)

Onun Darülbeydi sanatçılarından Necdet, Muhsin, Behzat, Hâzım, Galip ve Sadi'den sonra bir kuşağın temsilcisi olduğu da ifade edilir. (Baban, 1968: 5) Hatta daha eskilere giderek Kel Hasan, Abdi, Naşid ve Dümbüllü gibi ortaoyunu ve tuluatçıların halkasının devamı olarak değerlendirilmiştir. (Ezine, 1968: 19)

Necdet Mahfi Ayrıl, Şehir Tiyatroları çatısı altında Haysiyet Divanı üyeliği de yapmıştır.

3 Ağustos 1968'de Açık Hava Tiyatrosu'nda bir program tertip edilerek jübilesi yapılır. Jübileye iştirak edenler arasında Münir Nureddin Selçuk, Perihan Altındağ Sözeri gibi müzisyenler, Orhan Boran, Zati Sungur, Dümbüllü İsmail gibi sanatçılar da vardır.

Ayrıl 1975'te emekliye ayrılmıştır. Aralarında Muhsin Ertuğrul'un da olduğu sekiz kişi o yıl çıkan 12 sayılı kararname gereğince emekli edilmiş ancak tazminatları verilmemiştir. Danıştaya bunun için dava açmışlar sonucu beklemektedirler. Ayrılmak zorunda bırakılmışlardır.

1979 sonu ile 1980 başlangıcında haftada bir pazar günleri TV'de Öztürk Serengil'in tertiplemediği 12 bölümlük *Gülünüz, Güldürünüz* dizisinde çalışmıştır. “Bizim Dershane” dizisinin de dokuz bölümünde oynamıştır.

Eylül 1982'deki “Tiyatro ve Ben” yazısında uzun bir süredir mecmuaya yazı gönderemediğini kendisi ifade eder. Bu yazıda 1982 senesinde bir tiyatrodan oynama cesareti gösterdiğini söyler. Bir önceki yıl kendisini beş tiyatro angaje etmek istemiştir. Bu tiyatroların kurucuları Haldun Dormen, Nejad Uygur, Ali Poyrazoğlu, Gazanfer Özcan ve Tuncay Özinen'dir. Ancak Şehir Tiyatrosu sanatçılarından Rauf Altınak, Ayrıl'ı o sene oynanacak bir Musahipzade piyesine davet etmiştir. Ancak Ayrıl, Nejad Uygur'un teklifini kabul etmiştir. Rolü çok yorucu değildir. Yorucu olan tiyatronun yoludur. Ayrıl, Ataköy'de oturmakta, tiyatro ise Feriköy'dedir. *Cibali 1945* oyunu için bu yolu gidip gelmiştir. Yazının devamında Nejad Uygur'un bazı hususiyetleri ve beş erkek çocuğunun kimlikleri, içlerinden tiyatro sanatı ile meşgul olanların önemlerini maddî bilgiler ile anlatır. Yazının sonunda Uygur tiyatrosu ile Samsun'da bulduklarından bahseder.

5 Haziran 2004'te vefat etmiştir. Kabri Zincirlikuyu Mezarlığı'ndadır.

---

³ Mecmuanın Nisan 1976 tarihli sayısında İnci Yenice “Fransızca temsil edilen bir tiyatro eserinde rol alan tek Türk sanatçı Necdet Mahfi Ayrıl” başlıklı bir yazı kaleme alır. Yazının başında emekliye ayrılmasından dolayı Ayrıl'ı artık sahnede izleyemeyecek olmanın kederi paylaşılır. Ayrıl'ın biyografisine yer verilir. Bu makalede yer almayan biyografik bilgi şudur: Boş zamanlarında ansiklopedik kitaplar okur. Yüksek tahsil yapamamış olmasını böylece gidermeye çalışır. Pul koleksiyonu meraklısıdır. Amatörce fotoğraflar ve filmler çeker. (Yenice, 1976: 54)

İlk figüranlık denemelerinden sonra Ekrem Reşid'in yazıp Cemal Reşid'in bestelediği ve 1933 yılında sahneye konan *Lüküs Hayat* operetinde artık belirli bir rolün sahibi olmuştur. (Sevengil, 1968: 12) 1932-1933 sezonunda İ. Galip Arcan'ın tercümesi olan *Mucize* piyesi sözlü oynadığı ilk oyundur. (Ayrıl, 1979a: 51) Johann Straus'un *Yarasa* operetinde Dr. Falke, *Pusuda* oyununda Yılanoğlu ile öne çıkmıştır. Seniha Bedri Göknil tarafından Türkçeye çevrilen *Kral Lear*'de Muhsin Ertuğrul'un karşısında soytarı, *Kibarlık Budalası*'nda müzik hocası, *Cimri*'de La Fleche, *Figaro'nun Düğünü*'nde Figaro rolleriyle önemli bir komedyen olduğunu kanıtlamıştır. *İstanbul Efendisi*'ndeki Terzi Agop, yine Musahipzade Celal'in *Aynaroz Kadısı*'nda Hezargradi Dehri, Goldoni'nin *Kahvehane* piyesinde Don Marzio, Reşat Nuri Güntekin'in *Hülleci* oyununda Parnak, Cevat Fehmi'nin *Koca Bebek* piyesinde Bobstil Hasan rolleri ile adını geniş kalabalıklara duyurmuştur. Kızı Jeyan ile *Çizmeli Kedi* çocuk oyununda aynı sahneyi paylaşmıştır. Necdet Mahfi Ayrıl pek çok sinema filminde de rol almıştır. *Paydos*'ta Melahat İçli ile oynamıştır. *Adak Tepe*, *Akasya Palas*, *Hürriyet Apartmanı*, *Cici Berber*, *Sihirli Boru*, Elia Kazan'ın *America America* rol aldığı bazı filmlerdir.

2. Meydan Mecmuasındaki Yazıları

Necdet Mahfi Ayrıl'ın "Tiyatro Sohbeti" başlığıyla kaleme aldığı yazılar bazı uzun fasılalarla 1976-1982 yılları arasına yayılır. Bu yazılar, üst başlıkta da geçtiği üzere sohbet türünden olup müellifin son derece esnek ve hatta dağınık üslubuna zemin hazırlamıştır. Ayrıl'ın bir fıkra yazarı olmadığı, kalem ile irtibatını defter ve hatırat tutarak sürekli hâle getirdiğini bilmemize rağmen yazıların profesyonel bir kaleminden çıkmadığı söylenmelidir. Bu yazıların bir gün kitaplaşması durumunda nitelikli bir editöryal süreçten geçmesi gerektiğini de bu şekilde vurgulamak gerekir. Bu bahis bir yana bırakıldığında *Meydan*'daki yazıları belli bir tasnife tâbi tutmak mümkündür. Tiyatro sanatı ve sahne sanatçılığı hakkında ileri sürülen tespitler dışında her bir yazı Ayrıl'ın bizzat yaşadıklarından ibarettir. *Meydan* mecmuasında Ayrıl'ın yazılarını biyografiler yani Türk tiyatrosuna muhtelif cephelerden hizmet etmiş kişiler hakkında yazdıkları, tiyatro-sinema ilişkisi, tiyatro sanatçısının özellikleri, Türk tiyatrosunda kurumlar, kuruluşlar biçiminde sınıflandırmak mümkündür.

2.1. Biyografiler

Necdet Mahfi Ayrıl, çeşitli gerekçelerle Türk tiyatrosuna hizmet etmiş sanatçıları anmaktan, onları bir yazı ile kayda geçirmekten geri durmayan bir isimdir. Pek çoğunda vefat hadiseleri bu yazılara kaynaklık etse de bu her zaman böyle olmamış, Ayrıl, kadirşinaslık arzusuyla yaşayan sanatçılardan da bahsetmiştir. İsimleri tiyatro tarihlerinde bile bulunmayan bazı sanatçıları bu yazılar vesilesiyle yaşatmak son derece önemlidir. Aile fertlerinden de bahsetmesi hem Ayrıl'ın biyografisini aydınlatması hem de söz konusu sanatçıların yakından tanınması için önemlidir. Birazdan sözünü edeceğimiz üzere Türk tiyatro sanatçısı Nejat Uygur ve ailesi hakkında verilen bilgiler tiyatro ansiklopedilerinin bile göremeyeceği türdendir. Ayrıl'ın yazılarında göze çarpan ilk isimlerden biri Ferih Egemen'dir. "Ferih Egemen ve Unutamadıklarım" yazısında Kemal Rifat Tözem ve Hafı Kadri Alpman hakkında da malumat buluruz.

Ferih Egemen, Necdet Mahfi Ayrıl'ın *Yedi Köyün Zeynep'i* piyesinde birlikte tiyatroya başladıkları Darülbedayi sanatçılarındandır. Senelerce çocuk tiyatrolarını idare ettiği için çocuk tiyatrosu neredeyse onun bir malı olmuştur. 11 Mayıs 1976'da Harbiye Tiyatrosu'nda jübilesi yapılmıştır.

Kemal Rifat Tözem, aktör, rejisör ve piyes yazarıdır. Ses sanatçısı Azize Tözem ile evlidir.

Hafi Kadri Alpman, yazıda eski tiyatro amatörü olarak tarif edilir. Vefat ettiğinde otuz senelik gazetecidir. En son *Tercüman* gazetesinde bir aylık dergi çıkarmak üzere çalışmaktadır. O sıralarda çıkması hazırlıkları yapılan bir ansiklopedi için Pars Tuğlacı'ya yardım etmiştir. Hafi Kadri Alpman, vefatından bir sene önce *Portreler* adıyla bir kitap yayımlamıştır. 20 Haziran 1976 Pazar akşamı vefat etmiştir. Alpman'ın Ayrıl'ın biyografisinde hususî bir yeri vardır. Bu çalışmada da bahsini ettiğimiz jübile akşamını filme çekmiş ve Ayrıl'a hediye etmiştir.

Portreler arasında Cahide Sonku da kendisine yer bulur. Zeki Müren, Jeyan Mahfi Ayrıl ve Cahide Sonku'nun *Beklenen Şarkı* filminin televizyonda gösterileceği haberi üzerine bir paragraf kaleme alan Necdet Mahfi Ayrıl, Sonku'nun hırs ve kıskançlığını da vurgular. Filmin baş genç kız rolünü oynayan Jeyan Mahfi Ayrıl'ın adını afişe yazdırmaması üzerine “Bizim mesleğimiz, sanatımız bir hırs ve kıskançlık sanatıdır. Karakteri sağlam olan bundan hiçbir şey sezdirmez etrafına... Lakin karakersiz olan da aman Allah, ‘Allah’ dedirtir etrafındakilere...” der. (Ayrıl, 1976b: 57)

Türk tiyatro tarihinde yabancı sanatçılar arasında Andre Antoine'dan sonra en önemli isimlerden kabul edilen Max Meinecke'e de Ayrıl'ın yazılarındadır. Max Meinecke'nin Türkiye'ye gelişinde Ayrıl'ın aktardığına göre, çevirmen-gazeteci, tiyatro eleştirmeni Burhan Arpad'ın rolü vardır. Arpad, çok iyi Almanca bildiği için Meinecke'yi Avusturya'dan gidip getirmiştir. (Ayrıl, 1977b: 59) Ayrıl, bu tiyatro adamı ile çalışmıştır. Ölümünün ardından kaleme aldığı yazıda onun da bizim ölülerimizden biri kabul edilebileceğini söyler. Çalıştığı süre boyunca yerinde oyunlar seçmiş ve sahneye koymuştur. Resmini yapıp verdiği dekorların santimi santimine sahneye oturmasına hayret edilir. Meinecke, aynı zamanda bir dekoratördür. Piyeslerinin bütün eskizlerini kendisinin çizmesi de önemlidir. Meinecke, 1952-1953 sezonunda İstanbul'a gelmiştir. Birtakım “basit hamleler” dolayısıyla Meinecke İstanbul'dan kaçmış, Ankara Devlet Tiyatrosu onu kendisine mal etmiştir. Ayrıl, muhtemelen taziye için Meinecke'nin kızını Avusturya Konsolosluğu yoluyla telefonda aradığını belirterek yazıyı bitirir.

Necdet Mahfi Ayrıl'ın, yazılarında vefatları dolayısıyla yer verdiği şahsiyetlerin yanında tiyatroya bir dönem hizmet edip ayrılmış sanatçılar da vardır. Celal Bulkad bu isimlerden biridir. Bulkad, bir dans hocasıdır. “*Ballet master*”dır. Almanya'da tahsil görmüş, son derece iyi Almancaya sahiptir. Ekrem Reşid Rey ve Cemal Reşid Rey'in operetlerinin balelerini Bulkad monte etmiştir. Bunların yanı sıra sahnelenen tercüme operetlerin baleleri de onun sanatından çıkmıştır. (Ayrıl, 1977a: 56) Celal Bulkad, tiyatrodan ayrıldıktan sonra zamanın çok yüksek kadın terzilerinden biri ile çalışmıştır. Daha sonra yine kadın terziliği üzerine kendi atölyesini açmıştır. İstanbul'un iki büyük sinemasının idare müdürlüğünü de yapmıştır.

Türk tiyatro tarihi açısından meçhul şahsiyetlerden biri olan Nureddin Işıl, Ayrıl'ın hatıralarında yaşar. Işıl'ın sahnede pek fazla kabiliyeti olmadığı söylenir. Ancak zeki, çalışkan, nazik ve terbiyeli bir kimsedir. Tiyatroda Küçük lakabıyla çağrılmıştır. Operet senelerinde tiyatroya girmiştir. Şehir tiyatrolarından ayrılrsa da tiyatroyu bırakmamış, kendi başına çocuk tiyatroları tertip etmiştir. İstanbul'da ve Türkiye'nin farklı şehirlerinde çocuk temsilleri vermiştir. Muhsin Ertuğrul'un *Şehvet Kurbanı* filminde Ertuğrul'un oğlunun çocukluğunu oynamıştır. Işıl'ın tiyatroya bir başka katkısı da eşini tiyatroya kaydettirerek

tanınmış bir tiyatro sanatçısı olmasını sağlamasıdır. Ayrıl, bu kadının ismini yazısında vermez. Bir tiyatro sanatkarları cemiyeti de olmadığından izini kaybettirenlerin şimdi nerelerde olduğunu bilemediğimizi dile getirir. (Ayrıl, 1977a: 56)

Bir diğer sanatçı ise Sabih Gözüm'dür. Tiyatroyu bırakarak Almanya'ya gitmiş, tahsil görmüştür. Yazının kaleme alındığı tarihlerde Güzel Sanatlar Akademisi'nde ikinci müdür ve tezyinat şubesi profesörüdür. (Ayrıl, 1977a: 57)

Necip Fazıl Kısakürek'in Muhsin Ertuğrul'la dostluğu dolayısıyla Türk tiyatrosunda yer edinmesi, oyunlar kaleme alması malumdur. Necdet Mahfi Ayrıl'ın yazılarında da iki şahsiyet arasındaki irtibatın doğurduğu birtakım hatıralara tesadüf etmek mümkündür. Ayrıl'ın yazılarında TV reklam ve programları ile TV'de yayımlanan dizi ve sinema filmlerinden uzun bahisler vardır. Bunlardan birinde de Necip Fazıl Kısakürek'in *Bir Adam Yaratmak* piyesinin yayımlanmasından bahseder. Bu filmde bir tek Türkçe hatası olmamasını Necip Fazıl Kısakürek'in çekimler sırasında müdahalede bulunmuş olabileceğine yorar. Ardından "Necipciğim" diyerek Kısakürek'i uzun senelerdir tanıdığından söz açar. Ayrıl, Necip Fazıl'ı, sanatçının eserlerinin Muhsin Ertuğrul tarafından oynandığı zamanlardan tanıdığını anlatır. Bu eserlerin bir ikisinde Ayrıl'ın da birer küçük rolü olmuştur. Necip Fazıl'ın bu temsiller ve provalar sırasındaki titizliğini şu sözlerle dile getirir: "Çok titizdir. Öylesine ki, şayet bir akşamki temsilde, olur a, Muhsin, cümlelerin içindeki virgülden biraz kısa dursa veya biraz uzun duraklama yapsa, hemen sahneye gelir, Muhsin'e bile söylerdi." (Ayrıl, 1977c: 59) Üstelik bu durum tiyatronun tüzüğüne de aykırıdır. Bu tüzüğe göre hiçbir tiyatro yazarı sahne tarafına giremez. Oysa Necip Fazıl, bir piyesinin temsilinde her akşam sahneye gelmekte ve Muhsin Ertuğrul'a bir şeyler söylemektedir. O sıralarda Ayrıl da sahne direktörüdür. Bu durumdan rahatsız olup Ertuğrul'a bir mektup yazmıştır. Bu mektupta "İçtüzüğümüzün filan maddesine istinaden içeriye girmemesi lazım gelen piyesin yazarı sayın Necip Fazıl'ı her akşam odanıza - sahnedeki locanıza- kabul ediyorsunuz. Bir daha tekerrür etmemesini, aksi takdirde lazım gelen muamelenin yapılacağını arz ederim." demiştir. Neticede Necip Fazıl tiyatroya geldiğinde önce Ayrıl'dan müsaade isteme nezaketini gösterir. Yazının devamında Necip Fazıl'la dostluğundan ve *Büyük Doğu*'nun takipçisi olduğundan sitayişle bahseder.

Hazım Körmükçü adı, Türk tiyatrosunda ayrı bir yerde durur. Necdet Mahfi Ayrıl da, diğer yazılarında sözünü ettiği şahsiyetleri paragraflar hacminde anlatırken Hazım Körmükçü için müstakil bir yazı kaleme almıştır. Ayrıl, 1 Nisan'da Hazım Körmükçü'nün vefatı dolayısıyla Ankara televizyonunda bir anma programında konuşmuştur. Körmükçü'nün cenazesi Teşvikiye Camii'nden kalkmıştır. Elleri üzerinde bir "memleket kahramanı" gibi Rumeli Caddesi'nden geçirildiğinde apartmanların pencereleri ona saygıda bulunanlarla doludur. Tiyatroda en son Musahipzade'nin *Mum Söndü* oyununu oynarken hastalanmış, bir daha kalkmamak üzere yatağa düşmüştür. Ayrıl ihtiyat kaydı düşerek İstiklal Caddesi'nde eski Fransız tiyatrosu yanındaki, İstiklal apartmanında vefat ettiğini yazar. Tabutunu merdivenlerden indirirken merdivenlere birkaç damla kan döküldüğünü görmüştür. (Ayrıl, 1979a: 50) Hazım Körmükçü, Zincirlikuyu'da Muhsin Ertuğrul'un mezarının yanında medfundur.

Necdet Mahfi Ayrıl, Hazım Körmükçü ile üç defa farklı mecralarda oynamıştır. *Deli Dolu* opereti, *Boks Maçında* tiyatrosunda ve *Akasya Palas* filminde onun oğlu rolündedir. Gerçek hayatta da Körmükçü'nün iki oğluna Fransızca dersleri vermek için sıkça evine gitmiştir.

(Ayrıl, 1979b: 58) Hazım Körmükçü, üç çocuğunu tiyatrodan kazanacağı para ile büyütme gücünü çekince Muhsin Ertuğrul ve belediye başkanı-vali Üstündağ'dan izin alarak Parmakkapı'da Tayyare piyango bileti bayii gişesi açmıştır. Muhsin Ertuğrul, dönemin en büyük film şirketi olan İpekçilerle çalışmış, yılda birkaç film çekebilmiştir. Hazım Körmükçü bu çoğunluğu müzikal komedilerde rol alınca, Ertuğrul'un reji asistanı Ayrıl'la da hukuku ilerlemiştir.

Necdet Mahfi Ayrıl'ın emeklilik sonrası tiyatro faaliyetlerini yürüttüğü en önemli mecra Uygur tiyatrosu olmuştur. Nejat Uygur ile tanışıklığı daha önceye dayansa da bu yapı altında bir araya gelmeleri Ayrıl'ın elindeki bilgiyi zenginleştirmiştir. Aileyi daha yakından tanımıştır. Ekim 1982 tarihli “Yeniler ve Eskiler” başlıklı yazısında da Nejat Uygur'un biyografisine yer vermiştir. Buna göre Nejad Uygur, 1944'te Halkevi'nde çalışmaya başlar. 1948'de Güzel Sanatlar Akademisi Heykel Bölümü'ne devam eder. 1949'da profesyonel olur. 1950'de tulut tarzı tiyatroya adım atar. 13 yıl Anadolu'da turnelere katılır. 1960'ta Altan Karındaş ile oynamaya başlar. Kendi tiyatrosunu kurması 1961'de olmuştur. Aksaray Küçük Opera'da, Şehzadebaşı, Beyoğlu Tiyatrosu (O yıllarda Haldun Dormen'in çalıştırdığı tiyatrodur), Aksaray, Şişli Ümit Tiyatrosu binası ve 1981'de Feriköy'deki eski İdil sinemasında tiyatrosunu sürdürmeye devam etmiştir. (Ayrıl, 1982: 56) Ayrıl'ın sözünü ettiğimiz emeklilik sonrası Uygur tiyatrosuna daveti de bu sıradadır.

“Türk Tiyatrosunun Dertleri ile Başbaşa” yazısında Cemal Sahir'den bahseder. Türkiye'ye ilk Viyana ve Macar operetlerini getiren sanatçıdır. Onları tercüme edip sahneye koymuş ve baş rollerini oynamıştır. Ayrıl, Sahir'in ölümünden iki gün öncesine kadar yanındadır. Cemal Sahir için Ankara'da Üniversite hocalarının bir gece tertip etmeleri beklenmiştir. Ayrıl bunun için oradaki kadın öğretim üyelerine mektup yazmış, onlar da biz bir şey yapamayız, İstanbul Şehir Tiyatrosunun Operet kısmı yapsın demişlerdir. Ayrıl “Ne yazık ki Şehir Tiyatrosunun Operet kısmı kalkalı otuzbeş seneyi geçiyordu.” diyerek bir cehaleti hatırlatır. Ayrıl, *Günün Kadını* mecmuasında tiyatro yazıları yazarken bu hadiseden de bahsetmiştir. (Ayrıl, 1976d: 60)

Necdet Mahfi Ayrıl'ın *Meydan* mecmuasındaki yazılarında Türk tiyatrosu, sanatı ve sinemasına hizmet eden sanatçıları anması bu şekildedir. Bu yazıların ortaya çıkışı daha çok sözü edilen sanatçının vefatından sonra olur. Bazılarının isimleri tiyatro tarihlerinde bile bulunmaz. Bu sebeple Ayrıl'ın yazdıkları bir tarih niteliği taşır.

2.2. Tiyatro Sanatı ve Sanatçısının Özellikleri

Kırk yılı aşkın bir süre yüzlerce film ve tiyatro oyununda rol almış, bir yanı sıra Darülbedayi geleneğini sürdürmüş bir sanatçı olan Necdet Mahfi Ayrıl, yazılarında genelde izlediği oyunlardan sonra tiyatro sanatçısının ne türden özellikler taşıması gerektiğine dair bazı iddia, tespit ve tekliflerde bulunmuştur. Buna göre bir tiyatro sanatçısında öncelikle kabiliyet olmalıdır. Arkasından çok çalışmak ve işi olurlarına bırakmamak gelmelidir. (Ayrıl, 1976b: 56)

Tiyatro sanatı kendine has bir seyirciye sahiptir. Ayrıl, “Sahnedeki Adam” yazısında bir tiyatro teriminden söz açar. Çok dikkatli seyirciye “sanatkâr seyirci” denir. (Ayrıl, 1977d: 62) 1944-1945 sezonunda Emekli Sandığı'nın malı olan Emek Sineması'na da komşu “Yeni Komedi” tiyatrosunda Cevad Fehmi'nin *Hacı Kaptan* piyesinde sahnenin en gerisinde sessizce gazete okuyan bir karakteri canlandırmıştır. Paşabahçe'den oyuna davet ettiği eski komşularından birinin, Ayrıl'ın yaz sezonu bitip semtine döndüğünde bu sahneyi hatırlatması sanatkâr

seyircinin ne demek olduğunu dile getirmek için Ayrıl'a bir imkan sunar. Sahne tekniği açısından saat tekniği kurallarınca, ön tarafta bir sahne oynanırken, arkada kalan oyuncuların hiç hareket etmeden durmaları gerekir ki öndeki sahne maskelenmesin. Yani seyircinin ilgisini kendi üzerine çekmemesi gerekir. Ayrıl da o sahnede hareketsizce sadece gazete okumuştur. Ancak aylar sonra Paşabahçeli komşuları ona bu sahne için "Necdet, arkada bir gazete okuyuşun vardı... Çok güzeldi, hâlâ gözlerimin önündedir." demiştir. (Ayrıl, 1977d: 62)

Ayrıl, tiyatrodan umumiyetle bir seyirci için oynanır sözünü de hatırlatır. Bunun manası Ayrıl'ın yorumuyla şudur: "O kadar seyircinin içinde bir seyirci vardır ki, o her şeyi görür... Onun gözünden hiçbir şey kaçmaz." (Ayrıl, 1976e: 54) Radyo ve televizyonda durum böyle değildir. Kimsenin kulağından, gözünden bir şey kaçmaz. Bu sebepten hataları görmek de kolaydır. En başta dil yanlışları gelir. Ayrıl'a göre Türkçe diye bir şey kalmamıştır. Üstelik bu hataları dublaj sanatçıları da yapmaktadırlar. Sözelimi bir tarih filminde sinyör, senyör, senyor isimlerinin karmakarışık söylenmesi, hangisinin doğru olduğunun bilinmemesindedir. Bu eleştiriler karşısında "Halk ne anlar?" diyerek işin içinden çıkmaktadırlar. Ancak Ayrıl'a göre sanatçı, halka en doğrusunu vermek zorundadır. Muhakeme edildi yerine mahkeme ettiler diyen bir aktörün aktör olamayacağını söyler. Bir Karagöz sanatçısının perdeyi kapatırken "sürç-ü lisan"ı, "surç-u lisan" diye telaffuz etmesini doğru bulmaz.

Necdet Mahfi Ayrıl, bu türden sorunların aktör ve aktrislerin genellikle alaylı olmasından kaynaklandığını dile getirir. Kendi kuşağı da buna dâhildir. İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatrosu mensupları konservatuvardan yetişme değildir. O yıllarda böyle bir kurum da yoktur. Muhsin Ertuğrul, İstanbul Belediyesi Konservatuarı'nda bir tiyatro sınıfı açmış, başlangıçta otuz beş talebe buraya devam ederken dört beş sene sonra bu sayı üçe, dörde düşmüştür. (Ayrıl, 1976e: 54)

Sahnede bir oyuncunun yapmaması gerekenlere de zaman zaman yazılarında değinir. Mesela bir oyuncu partnerinin yüzüne gelen ışığa mani olmamalıdır. Sahnede arkada durması gerekiyorsa piyes harici bir harekette bulunmamalıdır. Bir ayağı yorulsa bile o karaktere uydurarak değiştirmelidir. Yüzü kaşınsa, rolündeki karakteri icabı kaşınmalıdır. Bir kadın sanatçının koltuğa otururken etekliliğini düzelterek oturması felakettir. Bir erkek sanatçı, pantolonunun ütüsünü düşünerek kendisini kanepeye yerleştirmemelidir. Heyecanlı bir anda otururken kimse eteğini ve pantolonunu düşünmezse sanatçı da sahnede bunu yapmamalıdır. (Ayrıl, 1977d: 62)

Necdet Mahfi Ayrıl'ın yazılarında tiyatro ve sahne söz konusu olduğunda pek çok zaman bir kabiliyet göstergesi biçiminde algılanan taklide menfî anlamlar yüklenir. Yazılarında sıklıkla taklidin bir sanat, mukallitin sanatçı olamayacağını iddia eder. Şarkıcıları da sanatçı olarak görmez. Ancak sanatkar şarkıcılar, opera şarkıcılarıdır. (Ayrıl, 1977c: 62) Taklit bir gaye, ideal olarak görülmemelidir. O, ancak sanatçıya yardımcı olacak bir vasıta. Yazılarından birinde bu hususta şunları dile getirir:

"İnsan müthiş mukallit olabilir ama bu sanat demek değildir, hiçbir zaman. Fakat buna karşılık öyle büyük bir sanatkar vardır ki, hiç taklit yapamaz... Ama o, işte sanatkardır. Taklit ise, sanatkar için yardımcı bir elemandır. Sahnede veya filmde, bir eyaletin bir şahsını canlandırarak olursa bir sanatkar, eğer o eyaletin konuşma tarzını da biliyorsa onu yardımcı olarak rolüne ekleyip ikisini birden, aksatmadan yürütebilirse, işte taklidin kıymeti o zaman ortaya çıkar." (Ayrıl, 1977e: 58)

“Eskiler ve Yeniler” yazısı da tiyatro sanatçısının özelliklerine dair konuştuğu yazılardandır. Ancak bu yazının bir önemi de bahsini ettiği hatırat kitabıdır. Bir hatırat yazacağından bahsettiği yer bu yazıdır. (Ayrıl, 1978a: 54) On sekiz sene sahne direktörlüğü yapmasında oyuncuların disipline göz açtırmamasının da payı vardır. Emeklilik sonrasında çokça oyuncuları eleştiren yazılar yazmış hatta sahneye sarhoş denecek derecede alkollü çıkan oyuncular olduğunu anlatmıştır.

2.3. Tiyatro-Sinema-Yazar İlişkisi

Necdet Mahfi Ayrıl'ın yazılarında sinema ve tiyatro mukayesesinin yapıldığı satırlar da vardır. Tiyatronun yanında uzun yıllar Türk sinemasına aktör olarak hizmet etmiş, üstelik Muhsin Ertuğrul'un sinema yönetmenliği sırasında onun on beş sene asistanlığını yapmıştır.⁴ (Ayrıl, 1978b: 53) Ayrıl, tiyatro ile sinemanın benzerlik açısından hiçbir irtibatı olmadığı kanaatinde. En kabiliyetli yönetmenlerin bile beğenmedikleri sahneleri birkaç kere tekrarlattıktan sonra içlerinden en beğendiklerini seçtiklerini dile getirir. Türk sinemasında bu imkan da ekonomik sebeplerle yoktur. O sebepten bir sahne bir kerede çekilir ve biter.

Bir tiyatro oyuncusunun sahnede canlandığı eserin yazarı ile ilişkisinin de hangi boyutlarda olacağı önemlidir. Oyuncu, metin üzerinde tasarruf hakkına sahip midir ya da modernize altında geçmiş zaman eserinin güncel meselelerle yeniden yazılması doğru bir tercih midir, türünemeklilik s

den sorular bu ilişkinin temelini oluştur. Necdet Mahfi Ayrıl, bu hususta genel cümleler kurmamış, kendisinden hareketle gizli bir tavsiyede bulunmuştur. “Konuşanlar Konuşmayanlar. (Ayrıl, 1980a: 60) yazısında “Sahnede olsun, filmde olsun, hatta radyo skeçlerinde olsun, yazarın bir enstrümanı olmaya gayret ettim. Yani yazarın eserini çalıştım, etüdlerini yaptım, bir yerden o mevzubahis rolüm için bir şey öğrenmek icap ediyorduydu gittim, mahallinde onu tetkik ederek öğrenmeye, içime yedirmeye ondan sonra da, halka satabilmeye çalıştım.” der. Necdet Mahfi Ayrıl, bazı yerli eserlerde ise daha iyi olabileceğini düşündüğü kısımları yazarın iznini alarak tashih ile oynamıştır.

2.4. Tiyatro kuruluşları

Türk tiyatro tarihine katkısı bakımından Ayrıl'ın yazılarında tiyatro cemiyetleri, dernekleri, İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları'ndan emekli edilme süreçleri, tiyatro bina ve topluluklarına dair malumat bulmak mümkündür. Bu çalışmada bunların bazılarından söz etmek gerekir. İlki Muhsin Ertuğrul'un kurduğu Emekli Sahne sanatkârları Yurdu Cemiyeti'dir. Senelerce hesaplarını da Necdet Mahfi Ayrıl tutmuştur. Yazının kaleme alındığı tarihlerde bu cemiyetin başkanı Vasfi Rıza Zobu'dur. (Ayrıl, 1977A: 57)

Necdet Mahfi Ayrıl, kendisiyle birlikte sekiz tiyatro sanatçısının emekli edilmesine, üstelik emeklilik sonrasında tazminatlarını alamamalarına öfkesini her fırsatta dile getirmiştir.⁵ Tazminat hadisesi şahsî bir mesele gibi görünmenin yanında Türk tiyatro tarihinin karanlık dönemlerini de yansıtır. Bu tazminatı alamayan sekiz kişi vardır. Bunların beşi Darülbedayi'i

---

⁴ Bir dönem Ayrıl'ın lakabının “Muhsin'in sağ kolu” olduğunu da ifade edebiliriz. (Ayrıl, 1978a: 54)

⁵ Oyuncuların kıdem tazminatını ödemeyen Belediye Başkanı Ahmet İsvan'dır. Bu hususta ayrıntılı bilgi derginin Temmuz 1978 tarihli “Şehir Tiyatroları ve Emeklileri” yazısında bulunabilir.

kuranlardır. Geri kalan üç kişi de bunlara eklenerek 1933'te İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatrolarını hayata geçirmişlerdir. Necdet Mahfi Ayrıl da bu isimler arasındadır. (Ayrıl, 1977A: 58)

Türk tiyatrosunun Darülbedayi'den İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatrolarına geçişi de Ayrıl'ın yazılarından takip edilebilir. Necdet Mahfi Ayrıl, memleketimizde dinimizin müsait olmaması dolayısıyla başlangıçta Ermeni vatandaşlarımızın tiyatrolarda temsiller verdiklerini hatırlattıktan sonra yavaş yavaş Türk aktörlerinin de devreye girdiğini dile getirir. Hakkı Necip Ağırman bunların başındadır. Ermeni sanatçılar arasında da kıymetini teslim ettikleri vardır. Vahram Papazyan, Minakyan, daha sonra Fransa'ya yerleşen Maksudyan, kadınlardan da Elize Binemicyan ve Kınar Hanım yazılarında anılır. Sonraları Fehim Efendi gibi işi ele alan sanatkarlar olmuştur. 1914'te Fransız sanat adamı Antoine, İstanbul'a getirilerek Darülbedayi-i Osmanî'yi ortaya çıkarılmıştır. I. Dünya Savaşı senelerinde Antoine, Türkiye'den ayrılmak zorunda kalmıştır. Muhsin Ertuğrul'un Darülbedayi'deki ağırlığından önce Behzat, Galip, Vasfi, Muvahhid ve Raşid Beyler görev almıştır. Bu kurum daha sonra İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları'na dönüşmüştür.

Türklerin modern tiyatroya modernleşme döneminde adım atmakta gecikmelerinin en büyük sebebi İslam dininin bu sanata cevaz vermediği düşüncesidir. Ayrıl bundan dolayı Müslüman oyuncuların sahneye çıkamadığını hatırlatır. Öte yandan sanatçıların mahkemelerdeki şahitliğinin dahi kabul edilmediği dönemler olmuştur. Ayrıl'a göre Türklerde yeni başlayan tiyatro sanatı böylece "pek zavallı bir düşünceye kurban git"miştir. Buna rağmen başta Muhsin Ertuğrul olmak üzere az önce ismi anılanlar dışında Hazım Bey, Bedia, Neyyire, Şaziye ve Necla Hanımlar o zamanın en modern piyeslerini, dramlarını, komedi, trajedi ve operetlerini oynamışlardır. Böylece dönemin vali ve belediye başkanı Muhiddin Üstündağ'dan maddî destek görmüşlerdir. Kendilerini iyice kabul ettirdikten sonra 1933-1934 sezonunda Darülbedayi ismini bırakarak İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatrosu adını almışlardır. Ayrıl, o dönemdeki heyecan ve seviyenin hızla kaybolduğunu, yeni sanatçılar arasında kabiliyetliler olsa da aralarından eski ustalarına yakışan birinin çıkmadığını dile getirir. Burada Muhsin Ertuğrul'un Paris'ten tiyatrodaki arkadaşlarına yazdığı bir mektuptan pasajlara yer verir. Buna göre Muhsin Ertuğrul 1931'de Paris'te on sekiz günde on beş oyun görmüştür. Bunlar arasında Türk oyuncularının yapamadığı, yapmadığı hiçbir şey yoktur. (Ayrıl, 1978c: 60)

Necdet Mahfi Ayrıl, Muhsin Ertuğrul'a son derece bağlı bir tiyatro adamıdır. Onun tiyatro idareciliği dönemini öncesi ve sonrasıyla sıkça yazılarında mukayese eder. Ertuğrul, tiyatrodan uzaklaştırıldıktan sonra kurum sermayesini büyüttüğü hâlde halka yeni sahne ve oyunlar kazandıramayacak kadar tembellek içine düşmüştür. Kasım 1979 tarihli "Tiyatro İyiyi Kötüden Ayırır" yazısı bu hususta eleştiri ile doludur. 1979-1980 sezonunda tiyatronun İstanbul'un hangi muhitlerinde sahneleri vardır görürüz. Bunlar Üsküdar Doğancılar Parkı'nın karşısında, Kadıköy eski halkevi binasında, Harbiye'de, Fatih Saraçhane'de su bentleri yanındadır. Ayrıl, bir de "Bence mevki olarak en kıymetlisi" diyerek Tepebaşı'ndaki Deneme Sahnesi'ni ilave eder.⁶ (Ayrıl, 1980b: 64) Bu yazıda Şehir Tiyatroları'nın yeni sezona yeni bir oyun

---

⁶ Necdet Mahfi Ayrıl, "Sizin Dershane" yazısında Deneme Sahnesi'nden söz açar. Bu sahne İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatrolarına mensup olduğu, oyuncuları buradan maaş aldığı hâlde neden sadece Deneme Sahnesi adı ile anılmaktadır diye bir soru sorar. Yani İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları kimliğini adında taşıyamaması, onun

koyamayarak başlamasını eleştirir. Kurum iyi paralar kazandığı hâlde bunu neden yapamamıştır diye sorar. Ve sıkça olduğu üzere Muhsin Ertuğrul dönemi ile mukayese yapar. Ertuğrul, kiralık binalarda bile her sezona yeni bir operetle başlayacak kadar titizdir.

Ayral'ın yazılarında öne çıkan kurumlardan biri de Ankara Devlet Tiyatrosu'dur. Bu kuruma mensup sanatçıların mektepli, İstanbul Şehir Tiyatroları oyuncularının ise alaylı olmalarını sıkça mukayese eder. (Ayral, 1978c: 61) Hiçbir zaman alaylı olmayı övmemiştir. Kendilerinin mektepli olmamalarını bir eksiklik olarak görür. Ona göre aktör, umumî eğitimden sonra muhakkak konservatuvar eğitimi almalıdır. Ankara Devlet Tiyatrosu bir de Bursa'da Ahmed Vefik Paşa'nın tiyatro açışının 100. yılı anısına Moliere'nin *Hastalık Hastası* oyununu monte etmesi dolayısıyla karşımıza çıkar. Oyun devlet tiyatrosu heyeti tarafından Bursa'da oynanmıştır. (Ayral, 1979c: 56)

Oyun eleştirileri ve İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatrolarına bakışını da bu başlık altında değerlendirmek mümkündür. Buna bir emsal olması bakımından Reşat Nuri Güntekin'in *Hülleci* oyunu gösterilebilir. Bu oyun 1978 yılında İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları'nda sahnelenir. Ayral sözlerine “Bu kadar kötü bir şeyi nasıl oluyor da sahneye koyuyorlar...” diyerek başlar. Bu oyun için eski Türk-İslam âdetini bilen birine neden danışılmadığını sorar. Oysa başta Vasfi Rıza Zobu olmak üzere bu hususta malumat sahibi kimseler vardır. Ayral'ın oyuna getirdiği eleştiri aslında İslam dininin gerekliliklerinin oyunda yansıtılmamasından değildir. İmam tipini oynayan oyuncunun uzun ve bol saçlarla sahneye çıkmasıdır. (Ayral, 1978d: 54) Ayral'ın teorik bir zeminde tiyatro eleştirileri yaptığı söylenemez. Getirdiği eleştirilerin büyük kısmı hissî tepkilerle doludur. Beğendim ya da beğenmedim üslubu üzerinden bir eleştirmenlik yapar. Mesela bu oyunda Dudu rolünü oynayan kadının erkek yanında sigara içmesini doğru bulmaz. Kaynak metinde ve dönemde böyle bir şey söz konusu değilse metne müdahale edilmesi, yönetmenin inisiyatif alması ya da bir yenilik getirmesi onun tiyatro anlayışına aykırıdır. *Yedi Kocalı Hürmüz* oyunu hakkındaki eleştirilerinde de bunlar vardır. (Ayral, 1979c: 56)

“Sahne Adabı ve Tulûat Ustaları” yazısında, yazının kaleme alınmasından 25-40 sene evvel meşhur kantoculardan Küçük Virgini ile tanıştığını anlatır. Tuluat tiyatrosunda kantocular kantolardan sonra piyeste de rol almışlardır. Bu küçük malumattan sonra Ayral'ın eleştirilerinde Türkçe hassasiyetinin öne çıktığından bahsetmek gerekir. Öncelikle Türkçede liyezonların kaybolmasını eleştirir. Esas Türkçe tabirini kullanarak “dördelle” dendiğini katıyetle “dört elle” dememek gerektiğini yazar. (Ayral, 1978d: 55)

Ferhan Şensoy'un “Sizin Dershane” eserinin TV dizisi uyarlaması olması dolayısıyla kaleme alınan dizi ile aynı başlıktaki yazıdan yeni bir tiyatro kurulduğu haberi verilir. (Ayral, 1980b: 64) Kocamustafapaşa'daki tiyatrodaki Bekir Büyükarkın'ın 1973'te yazdığı *Soytarı* piyesi oynanacaktır. Bu oyun o tarihlerde Ayral'ın da içinde olduğu bir kadro tarafından oynanmıştır. Yeni tiyatronun açılışında bu oyunun seçilmesi ve kadroya Ayral'ın davet edilmesi, önceden oyunu oynadığı için daveti de kolayca kabul edeceği düşüncesindedir. Aralarında Sadri Alışık

---

bağımsız bir kurum gibi ya da üvey evlat gibi görülmesini eleştirir. Ayral, sorduğu soruya cevap vermemektedir. Ayral bu soruyu sorar. Cevap vermez. (Ayral, 1980b: 64)

da vardır. Soyтары, Ayrıl'ın aktardığına göre 1973-1974 sezonunda 200 temsil ile oynanmıştır. Bekir Büyükarkın'a ait Şehir Tiyatroları'nda dört eser daha oynanmıştır.

Bir sonraki yazıda *Sizin Dershane* yazarı ile TRT arasında bir anlaşmazlık çıktığı iddiasıyla TV oyununun devamı gelmediği 11. bölümde son bulunduğu ifade edilir. "Bizim Dershane 1" yazısında da dizi, TV'den kalktıktan sonra proje heyeti ile birlikte Anadolu turnesinde bu oyunu oynamaya nasıl gittiklerini anlatır. Oyuncuların tek tek sahne ve tiyatro ile irtibatlarını belgeler. Turne 35 gün sürmüştür. Ayrıl, bir hayli zayıflayarak eve dönmüştür. Temsiller İzmit, Bursa ve Eskişehir, Adana, Mersin, Kayseri, Konya, Ürgüp gibi geniş bir çeşitli bölgelerde verilmiştir. Bursa Çekirge'de Yeşil Otel'de konaklamışlar, oyunlarını Dilek sinemasında oynamışlardır.

Sonuç

Türk tiyatro oyuncusu Necdet Mahfi Ayrıl'ın Meydan mecmuasındaki yazıları hatıra türünde yazılmış birer tiyatro sohbetidir. Daha çok kendi kuşağı oyuncuları hakkında hatıralara dayanan bu yazılarda yer yer sahnelenen oyunlara dair izlenim ve eleştiriler de yer alır. Ayrıl'ın bir tiyatro teorisyeni olmadığı ancak ömrünü tiyatroya verdiği ortadadır. Buna rağmen oyun eleştirilerinde bilgiden çok duygunun devreye girdiği görülür. Oyunları hangi teknik gerekçelerle beğenmediği ya da eleştirdiği anlaşılamaz. Bununla beraber Ayrıl'ın yazılarında bir bütünlükten söz etmek mümkün değildir. Parça parça ve asıl meseleden uzaklaşarak araya istitrat kabilinden bahisler aldığı görülür. Belki bu sebepten yazılarının üst başlığına "Tiyatro Sohbeti" demiştir.

Meydan mecmuasında 1975'teki emekliliğinden sonra yazmıştır. Bu makalede orada yayımlanan bütün yazılarına atıf yapılmamıştır. Türk tiyatro tarihine katkısı olabileceğini düşündüğümüz kısımlar tespit edilmiş bunun haricinde esas amacımıza katkısı olmayacak meselelerden uzak durulmuştur. Ayrıl, 1930'ların başından 1970'lerin orasında kadar yaklaşık kırk beş yıl İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları'nda oyuncu ve sahne amiri olarak yer almıştır. Bu uzun süre içerisinde birbirinden farklı disiplinlerle meşgul sanatçılar tanımıştır. Bu isimlerin bir kısmı tiyatro çatısından ayrılarak başka yapılara katılmış ya da tiyatrodan uzaklaşmıştır. Bugün tiyatro ansiklopedilerinin dahi hatırlamadığı bu isimleri Ayrıl kayda geçirmiştir.

Necdet Mahfi Ayrıl, tiyatronun yanında onlarca filmde rol almış hatta Muhsin Ertuğrul'un rejisörlüğü döneminde onun on beş yıla yakın asistanlığını yapmıştır. Hâliyle sinema ve tiyatro arasında mukayese yapabilecek bir tecrübeye sahiptir. Yazılarında sinema ve tiyatro ilişkisine dair söyledikleri de tespit edilerek bu makalede ele alınmıştır. Kısaca söylemek gerekir ki Ayrıl için sinema ve tiyatro arasında herhangi bir irtibat söz konusu değildir. Ayrıl benzer bir mukayeseyi mensubu olduğu Şehir Tiyatroları ile Ankara Devlet Tiyatrosu arasında da yapar. Kendilerinin alaylı, Ankara oyuncularının ise okullu olduklarını hatırlatır. Sahne oyuncusunun konservatuvardan gelmesi gerektiğini, kendilerinin bu açıdan bir eksiklik içinde kaldıklarını itiraf eder. Ayrıl bu eksikliği kapatmak için düzenli okumuş, zengin bir kütüphane kurmuştur. Bu kütüphaneye bağlı olarak elindeki arşivin zenginliği de gözden uzak tutulmamalıdır.

Necdet Mahfi Ayrıl'ın aktör ve yazar kimliği Türk tiyatrosuna uzun yıllar hizmet etmiş, özellikle kendi dönemi oyun ve oyuncuları hakkında verdiği bilgiler Türk tiyatro tarihine katkı sağlamıştır. Onun bu cephesine bizim için son derece önemli olan bir de arşivciliği ilave olunmalıdır. Meydan mecmuasındaki yazılarını tetkik edenler onun zengin bir arşive sahip olduğunu satır aralarındaki ifadelerden anlamakta gecikmeyeceklerdir. Bu tahmin ve yoruma

dayalı durum yazılarından birine de yansımış ve elindeki arşivin Şehir Tiyatroları arşivinde bile olmadığını söylemiştir. *Meydan* mecmuasındaki yazılar bu arşivin küçük bir temsilcisidir. Türk tiyatro edebiyatı tarihçilerinin Ayrıl'ın bu arşivinin akıbetini tayin etmeleri gerekmektedir.

Meydan mecmuasındaki yazılarının tamamı yazıların üst başlığı olan “Tiyatro Sohbeti”nden anlaşıldığı üzere sahnelere ve sahne oyunculuğuna ayrılmıştır. Çok az yerde gündelik meselelere de değindiği görülür. İstanbul'da vasıta sorunu, vasıta yetersizliği, şoförlerin eksikliği gibi sosyal meselelere sözü getirir. Bunun dışında tek gayesi tiyatro sanatı ve Türk tiyatrosunu anlatmaktır.

Meydan mecmuasında kaleme alınan yazıların Türk tiyatrosuna katkılarından biri de bahsi geçen kurumlar ve kuruluşlar hakkında söylenenlerdir. Ayrıl, her şeyden önce Muhsin Ertuğrul'a son derece bağlı bir oyuncudur. Tiyatroya onun döneminde girmesinin yanında hem tiyatro idareciliği hem de sinema yönetmenliği sırasında Ertuğrul'un yanında idari görevler almıştır. Muhsin Ertuğrul'a olan bu bağ, Ayrıl'ın Şehir Tiyatrolarına bakışında Ertuğrul öncesi ve sonrası biçiminde bir mukayeseye gitmesine de sebep olmuştur. O, kendisinden sonraki tiyatro idaresini ve çalışma biçimini beğenmemiş, bu hususta yazılarında sıkça eleştirilerini dile getirmiştir.

Kaynakça:

- Arcan, İ. G. (1968), “Bir Yıldızla Konuştum”, *Türk Tiyatrosu Necdet Mahfi Ayrıl Özel Sayısı*, s. 18.
- Ayrıl, N. M. (1976a), “Ferih Egemen ve Unutamadıklarım”, *Meydan*, s. 62, Ağustos 1976.
- Ayrıl, N. M. (1976b), “Taklit Sanat Değildir”, *Meydan*, s. 56, Ekim 1976.
- Ayrıl, N. M. (1976d), “Türk Tiyatrosunun Dertleri ile Başbaşa”, *Meydan*, s. 60.
- Ayrıl, N. M. (1976e), “Seyirciyi Küçümseyen sanatkar Aldanır”, *Meydan*, s. 54.
- Ayrıl, N. M. (1977a), “Unutulanlar”, *Meydan*, s. 57.
- Ayrıl, N. M. (1977b), “Gülelim mi Ağlayalım mı”, *Meydan*, s. 59.
- Ayrıl, N. M. (1977c), “Sanat Ne Kadar Ucuz”, *Meydan*, s. 59.
- Ayrıl, N. M. (1977d), “Sahnedeki Adam”, *Meydan*, s. 62.
- Ayrıl, N. M. (1977e), “Gülünüz Güldürünüz Programının Öyküsü”, *Meydan*, s. 58.
- Ayrıl, N. M. (1978a), “Eskiler ve Yeniler”, *Meydan*, s. 54.
- Ayrıl, N. M. (1978b), “Tiyatrodan Sinemaya”, *Meydan*, s. 53.
- Ayrıl, N. M. (1978c), “Darülbedayi'den Şehir Tiyatrosuna”, *Meydan*, s. 60.
- Ayrıl, N. M. (1978d), “Sahne Adabı ve Tuluat Ustaları”, *Meydan*, s. 54.
- Ayrıl, N. M. (1979a), “Büyük Hazım”, *Meydan*, s. 51.
- Ayrıl, N. M. (1979b), “Muhsin Ertuğrul, Hazım ve Ben”, *Meydan*, s. 58.
- Ayrıl, N. M. (1979c), “Tiyatro İyiyi Kötüden Ayırır”, *Meydan*, s. 56.
- Ayrıl, N. M. (1980a), “Konuşanlar Konuşmayanlar”, *Meydan*, s. 60.
- Ayrıl, N. M. (1980b), “Sizin Dershane”, *Meydan*, s. 64.
- Ayrıl, N. M. (1981), “Bizim Dershane 1”, *Meydan*, s. 62.
- Ayrıl, N. M. (1982), “Yeniler ve Eskiler”, *Meydan*, S. s. 56.
- Baban, C. (1968), “Burçlara Çekilen Bayrak”, *Türk Tiyatrosu Necdet Mahfi Ayrıl Özel Sayısı*, s. 7.

- Büyükkarın, B. (1968), “Bizim Necdet Mahfi Ayrıl”, *Türk Tiyatrosu Necdet Mahfi Ayrıl Özel Sayısı*, s. 6.
- Ezine, C. (1968), “Necdet Mahfi Ayrıl’ın Jübilesi ”, *Türk Tiyatrosu Necdet Mahfi Ayrıl Özel Sayısı*, s. 19.
- Sevengil, R. A. (1968), “Necdet Mahfi Ayrıl”, *Türk Tiyatrosu Necdet Mahfi Ayrıl Özel Sayısı*, s. 12.
- Yenice, İ. (1976), “Fransızca temsil edilen bir tiyatro eserinde rol alan tek Türk sanatçı Necdet Mahfi Ayrıl”, s. 54.
- Zobu, V. R. (1968), “Necdet Mahfi Ayrıl”, *Türk Tiyatrosu Necdet Mahfi Ayrıl Özel Sayısı*, s. 19.

EEDER

100 Edebi Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı

Aralık 2023

Atıf/Citation: Özlük, N. (2023). "Yeni Sene Mecmuası". *Edebi Eleştiri Dergisi*. Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı, s. 74-83.

Nuran ÖZLÜK*

Yeni Sene Mecmuası**

Yeni Sene (New Year) Magazine

ÖZ

Harf inkılabından birkaç ay önce 9 Ağustos 1928'de neşrine başlanan Yeni Sene, 25 Ekim 1928'de 15. sayısı ile yayın hayatından çekilmiştir. Harf inkılabının desteklediği ve ufak çaplı denemelerinin yapıldığı mecmuanın başyazarı Ahmet Süleyman olarak belirtilse de yazıların çok büyük bir kısmı Habil Âdem, Hıfzı, N. İ., İ. N., H. A. gibi müstear isimler kullanan Naci İsmail Pelister'e aittir. Musavver bir dergi olan Yeni Sene'de baskın edebî tür hikâyedir. Hatıra, roman tefrikalarının yanında birkaç şiir de dergide yayımlanmıştır. Bu çalışma ile cumhuriyetin ilanından sonra neşredilen süreli yayınlardan biri olan Yeni Sene muhteva ve şekil bakımından tanıtılmış, 15 sayının sistematik indeksi verilerek günümüz okurunun ve araştırmacılarının dikkatine sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yeni Sene, Naci İsmail Pelister, Habil Âdem, Süreli Yayın, Cumhuriyet Devri.

ABSTRACT

The Yeni Sene, which started to be published on August 9, 1928, a few months before the alphabet revolution, ended its publication on October 25, 1928 with its 15th issue. Although the editorial writer of the magazine, in which the alphabet reform was supported and small-scale experiments were made, is stated as Ahmet Süleyman, a large part of the writings belong to Naci İsmail Pelister, who uses pseudonyms such as Habil Âdem, Hıfzı, N. İ., and İ. N. The Yeni Sene is an illustrated magazine and its main literary genre is stories. In addition to memoirs and novel series, a few poems were also published in the magazine. With this study, the Yeni Sene, one of the periodicals published after the proclamation of the Republic, was introduced in terms of content and form, and a systematic index of 15 issues was presented to the attention of today's readers and researchers.

Keywords: Yeni Sene, Naci İsmail Pelister, Habil Âdem, Periodicals, Republic Era.

* Prof. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, nuranozluk@ibu.edu.tr

** [Araştırma Makalesi] Geliş Tarihi: 07.03.2023 Kabul Tarihi: 05.12.2023 Yayın Tarihi: 31.12.2023 DOI: 10.31465/eeder.1261650

9 Ağustos 1928-25 Teşrin-i Evvel [Ekim] 1928 tarihleri arasında toplam 15 sayı neşredilen *Yeni Sene*'nin Başmuharriri Ahmet Süleyman, Mesul Müdürü Nurullah Nafiz'dir ve son sayıda İdare Müdürü Sehavettin'tir.

Mecmuanın 1-4, 8-15. sayıları Halk Matbaası, 5-7. sayıları Orhaniye Matbaasında basılmıştır.

Yeni Sene'nin ilk 2 nüshasında İstanbul Ankara Caddesi'ndeki idarehanesi 3. sayıda Ankara Caddesi İlhami Fevzi Matbaası fevkinde, 15. sayıda Babıali civarında Ebussuut Caddesi'ndeki Halk Matbaasındadır.

Derginin pazartesi ve perşembe günleri yayımlanan 1-7 ve 15. sayıları ön ve arka kapak dâhil 8, sadece perşembe günleri intişar eden 8-14. sayıları ise 12 sayfadır. 6. sayıda dergide yenilikler yapılacağı okura haber verilmiştir:

“Bekleyiniz!.. Merakla, Helecanla Bekleyiniz!..

Neyi bekleyeceğinizi mi soruyorsunuz?.. Evet bu hakikaten sorulacak bir sualdir ve işte biz de göğüslerimizi kabarta kabarta size cevap veriyoruz! (Yeni Sene)nin şimdiye kadar hiçbir yerde, hiçbir mecmuada görülmeyen yeni, yeniliklerini bekleyiniz!.. Yeni Sene, yepyeni, bir mecmua olacak... Evet pek az bir zaman sonra Yeni Sene tamamen bugünün, bu asrın, renkli, sahifesi çok ve dolgun gazetesi olacak... İşte bu yenilikleri merakla, zevkle, arzu ve helecanla bekleyiniz...” (1928: 2)

7. sayıda derginin sayfa sayısı, intişar günü vd. değişikliklerin yapılacağı “Her Hâlde Okuyunuz!” başlıklı yazı ile duyurulmuştur:

“Muhterem kariler gazetemiz şimdiye kadar huzurunuzda haftada iki defa olarak çıkıyordu.

Birçok karilerimizden almış olduğumuz mektuplara nazaran heyet-i tahririye ve heyet-i idaremizin fevkalade bir içtima ile ekseriyet ihraz eden karilerimizin arzu ve emellerini müzakere ettik.

Neticede haftanın yalnız perşembe günü 12 büyük ve dolgun sahife ile gazetemizi sevgili okuyucularımıza takdime karar verdik.

Binaenaleyh karilerine daima bir yenilik ve bir fevkaladelik göstermeye azmeden gazetemiz (Yeni Sene) gelecek perşembe günü karilerine pek büyük fedakârlık ve pek kıymetli yazılar takdimle matbuatta büyük bir inkılap yapacaktır.

Onun için bilumum okuyucularla bayilerimize beyan ederiz ki gazetemiz bu pazartesi çıkmayarak perşembe günü bambaşka ve yepyeni bir şekilde çıkacak, muntazaman perşembe günleri neşrine devam edecektir. Bu hususta kari ve bayilerimizin kusurumuzu af ile hüsn-i teveccühlerinin bekasını temenni ve istirham ederiz.” (1928: 2)

Abone şeraiti; senelik 300, altı aylık 150, üç aylık 80 kuruş, memalik-i ecnebiye için yalnız senelik 600 kuruş olan mecmuanın sayfa sayısı artırılarak haftada bir gün yayımlanması ile abone şeraiti senelik 250, altı aylık 150, memalik-i ecnebiye için seneliği 500 kuruş şeklinde değiştirilmiştir.

Yeni Sene'nin fiyatı 1-7. sayılarda her yerde 3 kuruş iken yapılan değişiklikle 8-15. sayılarda fiyatı her yerde 5 kuruştur.

İlk sayısında derginin yayımlanma sebebi, amacı ve okurla münasebeti açıkça beyan edilmiştir:

“Yeni Sene

Muhterem karilere (Yeni Sene) ismi altında takdim ettiğimiz mecmuanızın takip edeceği gaye ve meslek hakkında kısaca birkaç söz söylemek isteriz.

Şerait-i neşriyenin herkesçe malum olan müşkülleri karşısında karilerimizin teveccühünü temin ve kendilerini tatmin etmek için hiçbir fedakârlıktan çekinmeyerek ucuz bir fiyatla ve mütekâmil bir şekilde arz ettiğimiz bu mecmua, sadece sıkıntılı zamanlarda vakit geçirecek bir dost olmakla kalmayacak, ayrıca cihan içtimai hadiselerinin, ilim ve fen hareketlerinin hakiki bir aynesi hizmetini görmesi itibarıyla karilerinin malumatını da tevsi hususunda büyük yardımları olacaktır.

Mecmuanız, karilerinin bütün arzularını yerine getirmek için muktadir bir tahrir heyeti teşkil etmiştir. Ayrıca mesleğimizi alakadar edecek her türlü hadise ve hareketlerden haberdar edilmek üzere Avrupa'nın muhtelif mühim şehirlerinde muntazam bir istihbarat teşkilatı vücuda getirilmiştir.

Bu mesai ve fedakârlıklardan da anlaşılır ki düşündüğümüz yegâne şey, karilerimizin istifadesinden ibarettir.

Mecmuamız, her kariyi ayrı ayrı gıyabi birer aziz dost olarak tanımaktadır. Bu itibarla bütün muhterem karilerimizin de bizi samimi ve candan bir arkadaş telakki ederek gerek şahıslarını alakadar eden meselelerde ve gerek mecmuamızda görmek istedikleri yenilikler hakkında bize malumat vermelerini de ayrıca rica ederiz.

(Yeni Sene) her nüshasında yeni bir eser-i terakki göstereceğini vadediyor ve hizmetlerine mukabil muhterem karilerinden yalnız teveccüh bekliyor.

Yeni Sene (1928: 2)

“Yeni Sene

Herkesin gazetesi olmayı gaye bilmiştir. Gazetenizde neler görmek istiyorsanız bildirin. Arzularınız bizim arzumuz olacaktır.” (1928: 2)

Yeni Sene'nin başmuharririn ismi her ne kadar Ahmet Süleyman olarak verilse de yazıların büyük bir kısmı Naci İsmail [Pelister] tarafından N. İ., İ. N., H. A., Vehbi, Habil Âdem, Kandil, Züppe (Şahin, 1995: 8, 10) gibi imzalarla kaleme alınmıştır.

Başmuharrir Ahmet Süleyman/A. S. imzasını taşıyan ilk yazı derginin 6. sayısında yayımlanmaya başlanan “Bizim Köşe” başlıklı sütununda karşımıza çıkmıştır. “Bizim Köşe” sütununda yazan diğer isim Nurullah Nafiz'dir.

Mecmuadaki metinler ağırlıklı olarak hikâye (Konuları çoğunlukla gayr-ı ahlakidir.) nevinde, hatıra, roman tarzında tefrikalar da yayımlanmış, şiir türüne ise 8. sayıdan itibaren az da olsa yer verilmiştir. Bunların dışında aile saadeti, cilt bakımı, kehribarların nasıl yapılandırıldığı, İstanbul'da kirli suyun, temizlenmesi, intihar, nezaket gibi yaşanan hayata dair kişisel ve içtimai konular da derginin münderecatında çok yer tutmamaktadır. Mustafa Kemal'den övgüyle bahsedilen dergide harf inkılabı desteklenmiş ve bu yolda yayınlar yapılmıştır.

Derginin başyazarı Ahmet Süleyman, 6. nüshadaki “Son Söz!” başlıklı yazısında okuma yazma oranı düşük bir ülke olduğumuzdan bahsetmiş ve bunun sebepleri arasında hayat şartları ve dolayısıyla çalışmak zorunluluğunun dışında okumanın zorluğunu belirtmiş ve harf inkılabı ile ilgili olumlu düşüncelerini açıklamıştır:

“Evet okumak, karışık kaideler, sedamıza uymayan harfler, münasebetsiz işaretler yüzünden öyle esrara boğulmuş, öyle muammalaşmıştı ki çalışmak yüzünden, okumaya sarf edilecek vakti pek az olan bizlerin okuyamaması da vaktimizin kifayetsizliğinden, okumanın zorla sokulduğu, güçlük mecrasından ileri geliyordu. Bugün:

Her şeyde inkılap, her şeyde bize uygun, Türk milletinin zekâsına muvazi bir yol kabul eden, bu yolda kolaylıkla yürümenin usullerini gösteren büyük Gazi, bütün dünya inkılaplarını sarsacak yeni bir inkılap doğurdu bu deha ve yenilikler anası bizi öyle bir zorluktan kurtardı, öyle bir itila, öyle bir ilim kolaylığına nail etti ki... Bu büyük nimetin şükran borcunu hiçbir şeyle ödeyemeyeceğiz...

Yeni harflerimizin ismi birçoklarının dediği gibi Latin harfleri değildir. Yeni harflerimiz halis Türk harfleridir. Mademki onlar bizim oldu. Niye Latin ismini alsınlar?

Birkaç zaman sonra matbaasının hazırlıkları ikmal edildiği vakit, Yeni Sene'nizin de bu güzel ve lisanımızı temsil hususunda emsalsiz harflerle donandığını göreceksiniz.

Son söz olarak sizi Gazi'nin gösterdiği yollarda yürümeye, el birliğiyle ilerlemeye davet edelim... Çalışalım efendiler...” (1928: 2)

İlk sayıdan itibaren tarihi, sayfa ve nüsha numaraları, fiyatı Arap rakamlarıyla yazılan dergide harf inkılabı ile ilgili küçük çaplı bazı uygulamalar da yapılmıştır: 11. sayıda yazının başlığı (Gazi), arka kapakta derginin ismi, 12. sayıda yine yazının başlığı (En Büyük İnkılap) ve muharriri Ahmet Süleyman'ın adı, 14. sayıda ön kapakta derginin ve başmuharririn isimleri yeni harflerle yazılmıştır. Ahmet Süleyman, harf devrimi ile ilgili “En Büyük İnkılap” serlevhalı yazısının son paragrafını yeni harflerle kaleme almış ve okuyucuya fikrini sormuştur: “Hem size

gayet samimi bir şey söyleyeyim bir yukarıda yazdıklarına bakın bir de şu birkaç satırcığa: Hangisi daha manidar” (1928: 2)

Yeni Sene'de gülmeye/güldürmeye yönelik “Şen Fıkralar”, 12. sayıda eklenen “Mizah Sahifesi” ve bu sayfada bulunan karikatürlerin dışında yine aynı nüshada dergiye dâhil edilen “Hayat Düsturları” ve “Aşk Düsturları” sütunları da mevcuttur.

3. sayıda başlayan “Yeni Sene Karileriyle Baş Başa” sütununda derginin beğenilmesi, teveccühe teşekkür, okuyucuların gönderdiği yazıların kaçınıcı sayıda yayımlanacağı bilgisi, hazırladıkları kitap için Sudi Kütüphanesine müracaat edilebileceği gibi tavsiyeler yer almaktadır. Yine bu sütunda Güzin Abla'nın ilk numunelerinden sayabileceğimiz okuyucuların sorularını yanıtlayan, sıkıntılarını çözmeye çalışan, soruya yer vermeden cevabın ve iyi dileklerin iletilmesi de söz konusudur.

Dergi için okurla iletişim hâlinde olmak önemlidir. “Ciddi yazılar için karilerimize sütunlarımız açıktır” denilen mecmuanın 3. sayısında taşrada muhabirlik yapmak isteyenlere bir duyuru yayımlanmıştır: “Yeni Sene mecmuası karilerine köşe ve bucaktan haber vermek için (taşra muhabir) teşkilatına başlamıştır. Muhabirliğimizi deruhte edecek okuyucularımız bir an evvel lütfen mektupla bildirsın.” (1928: 8). Derginin muhtelif sayılarında ise *Yeni Sene*'nin taşra muhabirlerinden bazıları açıklanmıştır: Tarsus: Reşat Edip Bey, Ankara: Kadri Bey, İzmir: Halit Zeki Bey, Tekirdağ: Süreyya Bey, Konya: M.

Mecmuanın 3. sayısında “Bedava İş Acentesi” başlığı ile bir duyuru yapılmıştır: “Yeni Sene karilerine bir fedakârlık olmak üzere bedava bilumum işlerini takip edecektir. Arzu eden karilerimiz İstanbul'da (resmî, gayr-ı resmî, hususu vesair) işlerini idarehanemize bildirsın seri ve ilk vasıta ile takip edecek ve mesele hakkında mektupla cevap verecektir.” (1928: 8)

3. sayıda “Tabi ve Karilerimizin Dikkatine: Gazetemiz hakkında her türlü şikâyetleri lütfen başmuharrirliğe bildiriniz.” denirken 4. sayıda “Bayilerimizin Ehemmiyetle Nazar-ı Dikkatine” başlıklı yazıda bazı bayiler tarafından derginin 5 kuruşa satıldığı yolunda okuyuculardan şikâyetler geldiği bildirilmiş ve ülkenin her yerinde 3 kuruşa satılmasının sağlanması rica edilmiştir. Dergi yönetimi ile bayiler arasında bunun dışında maddi sıkıntılar da yaşanmıştır. Dergide yayımlanan iki “Açık Mektup”la Ceyhan, İzmir, Salihli, Balıkesir ve Trabzon bayilerinden alacaklar talep edilmiştir.

Yeni Sene'nin arka kapağında verilen kuponlarla çeşitli müsabakalar tertip edilmiştir. Bunlardan ilkinde dergi adresine eksiksiz şekilde 8 kuponunun gönderilmesi istenmiş ve bir heyet huzurunda yapılacak çekilişle kazanan 1.500 kişiye verilecek bisiklet, gramofon, yazı takımı, kol saati, şapka, baston, mürekkepli kalem, albüm, boyun bağı, kadın ve erkek çorabı, cep mendili, cep defteri, sigara ağızlığı, kartpostal, Türkiye Cumhuriyeti haritası, diş fırçası, diş macunu, sabun, çakı, kitap gibi mükâfatlar vadedilmiştir.

Bir diğer müsabakada da 4 kupon biriktirip gönderen 2.000 okura 45 lira değerinde bir oda takımı, pardösü, potin, takım elbise, palto, şemsiye, eldiven, yazı takımı, istedikleri sinemalarda 4 kişilik bir loca, kolalı gömlek, ipek kravat, Enver Behnan'ın *Kara Oğuz* kitabı. Bu müsabakanın 15. nüshada okuyucuların yoğun talepleri üzerine sayı ve mükâfat adetleri artırılmış; yüz, elli ve yirmi beşer liralık nakdi mükâfatın 20.000 kişiye dağıtılacağı duyurulmuştur.

9. sayıda yeni harflerle yazmaya dayalı bir başka müsabakada 15.000 okuyucuya imtihan sonucunda mükâfat verileceği bildirilmiş ve müsabakanın şartları açıklanmıştır:

- “1. 1 satırlık yeni Türkçe ile herhangi bir mevzu üzerinde bir şey yazacaksınız.
2. Tarih, imza kâmilen yeni harflerle olacaktır.
3. Adresler gayet okunaklı olmalıdır.
4. Bilakayt bu müsabakaya herkes iştirak edebilecektir.
5. Gönderilecek yazılar, gazetemizden kesilecek kuponla birlikte olacaktır.

Müsabakamızda muvaffak olanlardan 15.000 kişiye hediye veriyoruz:

2.500 kişiye birer kitap, 500 kişiye bir aylık abone, 12.000 kişiye heyet-i mümeyyizenin imzasını havi süslü tebrik ve takdir kartı.” (1928: 12)

Müsabakaları kazananlar, derginin 10. sayısından itibaren açıklanmaya başlanmıştır.

Yeni Sene'de tayyare piyngosu, Türk Neşriyat, Ahmet Süleyman Kütüphanesi, Papağan, yeni çıkan kitaplar, derginin bir sonraki sayısında yayımlanacak yazılar gibi bazı reklamlar da vardır.

4. nüshada derginin kendi reklamının bir manzume ile yapılması da dikkati çekmektedir:

“Birisıyla arkadaş olmuştum geçenlerde
Pek sevdim onu konuşurum görsem nerede
Herkes sever onu çünkü o pek tatlı dilli
Arkadaşlık hissi her hareketinden belli
İsterim her vakit dinlemek o munis sesi
Görüşürüz ancak perşembe, pazartesi
Teessürle ayrılırız, fakat gelir yine
Söyleyeyim! Bu dostumun ismi (*Yeni Sene*)” (1928: 8)

Musavver bir dergi olan *Yeni Sene*'de metinlerin bazılarında eklenenler dışında metinlerden bağımsız resimler de vardır. Resimlerin altlarındaki yazılardan bazıları şunlardır: İstanbul manzaralarından Kız Kulesi, zevkli deniz teması, plaj oyunları, bahr-i muhitte bir balina avı, kediler keman çalarken, Finlandiya'da oduncu bir maymun.

Derginin 1. sayısı hariç diğer nüshalarında hem ön hem arka kapak mevcuttur. Ön kapaktaki resimlerden bazıları Avrupa kadınlarının yaz eğlenceleri, kadınların deniz eğlenceleri, deniz sefası, deniz kenarında gençlerin oyunu, deniz kenarında spor hareketleri, Paris müzikhol artistleri, iç sayfalardaki metinle ilgili resim (Zaloğlu Rüstem), 30 Ağustos Tayyare Bayramı münasebetiyle Atatürk ve savaş uçaklarının/tayyarelerin yer aldığı bir İstanbul resmi.

İsim verilerek belirtilen okur yazılarının kaçınıcı nüshada yayımlanacağı, “Tarihte Kanlı Sahife”, “Sefer Yolunda” gibi metinlerin “pek yakında” neşrine başlanacağını söyleyenlere rağmen mecmuada bunlara yer verilmemiştir.

“Acı, feci, esrar, dehşat, korkunç” vb. kelimelerinin yanında “Bekleyiniz!.. Merakla, Helecanla Bekleyiniz!..”, “Bilseniz, bilseniz *Yeni Sene*; okuyucuları için neler hazırlıyor?” gibi okuyucuda merak duygusu uyandıran başlıkların kullanıldığı görülmektedir. Mecmuanın genel olarak dili ve üslubu sade ve açıktır.

Yeni Sene'de fazla olmasa da tefrikaların bazılarında muharririn/nakilin/müstensihin isminin yazılmadığı ya da sadece baş harflerinin verildiği metinlerde bu harflerin yer değiştirdiği ve tefrikaların numaralandırılmasında baskı/dizgi hataları vardır. Bunlar aşağıda yer verilen indekste eklenen dip notlarda belirtilmiştir.

Sayfa sayısı 8. sayıdan itibaren 12'ye çıkarılan ancak 15. nüshada tekrar 8 sayfaya düşürülen dergide “*Yeni Sene* Bayilerine” yapılan duyuruda tahrir heyeti ve idare kısımlarında değişiklikler yapıldığı, idarehanenin nakledildiği, bundan sonra bütün işlemler için İstanbul Ebussuut Caddesi'ndeki Halk Matbaası'nda *Yeni Sene* müdüriyeti adresine müracaat edilmesi istense de bu yazının yayımlandığı 15. sayıyla *Yeni Sene*'nin iki buçuk aylık yayın hayatı sona ermiştir.

Yeni Sene Mecmuasının Sistematik İndeksi

9 Ağustos 1928 Sayı: 1

Yazar/Nâkil/Müstensih	Metin	Sayfa
Yeni Sene	Yeni Sene	2
-	Yeni Sene	2
-	Şen Fıkralar	2
-	Mezardan Gelen Ses 1	3
Habil Âdem	400.000 Sarı Lirayı Avrupa ve Amerika'da Nasıl Yedim Bitirdim 1	4
H. A.	Heyecanlı Tahtelbahir Muharebeleri 1	5
-	Türkiye Arsen Lüpen'i: Çivi Hüseyin'in Maceraları 1	6
Melih Rakım	Piliç	7

13 Ağustos 1928 Sayı: 2

Yazar/Nâkil/Müstensih	Metin	Sayfa
Nurullah Nafiz	İçtimai Faciaları Örtün Esrar Nedir?	2-3
-	Mezardan Gelen Ses 2	3
-	400.000 Lirayı Avrupa ve Amerika'da Nasıl Yedim Bitirdim 2	4
İ. N.	Heyecanlı Tahtelbahir Muharebeleri 2	5
-	Arsen Lüpen: Çivi Hüseyin'in Maceraları 2	6
Melih Rakım	İmam Bayıldı	7
-	Şen Fıkralar	8

16 Ağustos 1928 Sayı: 3

Yazar/Nâkil/Müstensih	Metin	Sayfa
Melih Rakım	Dön, Gel!..	2
İ. N.	Heyecanlı Tahtelbahir Muharebeleri 3 ¹	3
-	Arsen Lüpen: Çivi Hüseyin'in Maceraları 3	4
Habil Âdem	400.000 Lirayı Avrupa ve Amerika'da Nasıl Yedim Bitirdim 3	5
-	Mezardan Gelen Ses 3	6
Nurullah Nafiz	Niçin ve Nasıl Kendilerini Öldürmek İsterler?	7-8
-	Yeni Sene Karileriyle Baş Başa	8

20 Ağustos 1928 Sayı: 4

Yazar/Nâkil/Müstensih	Metin	Sayfa
-	Mezardan Gelen Ses 4	2
Nurullah Nafiz	Kızımın Aşkından Aklımı Kaybeden Babalar da Var!..	3
-	Şen Fıkralar	3
İ. N.	Heyecanlı Tahtelbahir Muharebeleri 4	4
-	Arsen Lüpen: Çivi Hüseyin'in Maceraları 4	5
Habil Âdem	400.000 Lirayı Avrupa ve Amerika'da Nasıl Yedim Bitirdim 4	6
Melih Rakım	Sağlam Ayakkabı	7-8
-	Yeni Sene Karileriyle Baş Başa	8

23 Ağustos 1928 Sayı: 5

Yazar/Nâkil/Müstensih	Metin	Sayfa
-	Mezardan Gelen Ses 5	2
N. İ.	Heyecanlı Tahtelbahir Muharebeleri 5	3
Naci İsmail	Bütün Türklerin Büyük Romanı: Zaloğlu Rüstem 1	4-5
Hıfzı	İstanbul Kahramanı: Osman Kaptan'ın İngilizlerle Geçen Maceraları 1	6
-	Arsen Lüpen: Çivi Hüseyin'in Maceraları 5	7

¹ Tefrika numarası 3 olması gerekirken 2 yazılmıştır.

Yazar/Nâkil/Müstensih	Metin	Sayfa
Melih Rakım	Tanıdıklar!	8
<i>27 Ağustos 1928 Sayı: 6</i>		
Ahmet Süleyman	Bizim Köşe: Son Söz!	2
-	Mezardan Gelen Ses 6	2, 8
-	Arsen Lüpen: Çivi Hüseyin'in Maceraları 6	3
Naci İsmail	Bütün Türklerin Büyük Romanı: Zaloğlu Rüstem 2	4
Hıfzı	İstanbul Kahramanı: Osman Kaptan'ın İngilizlerle Geçen Maceraları 2	5
N. İ.	Tahtelbahir Muharebeleri 6	6
Kandil	Bir Mektuptan: Gözcü	7
-	Yeni Sene Karileriyle Baş Başa	8
<i>30 Ağustos 1928 Sayı: 7</i>		
A. S.	Bizim Köşe: En Büyük Bayram	2
Ahmet Süleyman	Kartalların Bayramı	2
Züppe	Mollalar	2, 8
-	Mezardan Gelen Ses 7	3
Naci İsmail	Bütün Türklerin Büyük Romanı: Zaloğlu Rüstem 3	4
Hıfzı	İstanbul Kahramanı: Osman Kaptan'ın İngilizlerle Geçen Maceraları 3	5
N. İ.	Tahtelbahir Muharebeleri 7	6
-	Arsen Lüpen: Çivi Hüseyin'in Maceraları 7	7
<i>6 Eylül 1928 Sayı: 8</i>		
Ahmet Süleyman	Bizim Köşe: Yeni Şeklimiz	2
-	İntihar Meselesi	2
-	Şen Fıkralar	2
N. İ.	Heyecanlı Tahtelbahir Muharebeleri 8 ²	3
Kandil	Haydan Gelen Huya Gider!	4, 7
-	Arsen Lüpen: Çivi Hüseyin'in Maceraları 8	5
Naci İsmail	Bütün Türklerin Büyük Romanı: Zaloğlu Rüstem 4	6-7
Ömer Faruk	Onbaşı	8
-	Katil Nasıl Meydana Çıktı?	8-9
Hıfzı	İstanbul Kahramanı: Osman Kaptan'ın İngilizlerle Geçen Maceraları 4	10
-	Mezardan Gelen Ses 8	11-12
-	Yeni Sene Karileriyle Baş Başa	12
<i>13 Eylül 1928 Sayı: 9</i>		
A. S.	Bizim Köşe: Bunu Okuyun!..	2
-	Aile Saadeti	2
N. İ.	Heyecanlı Tahtelbahir Muharebeleri 9	3
Hıfzı	İstanbul Kahramanı: Osman Kaptan'ın İngilizlerle Geçen Maceraları 5	4
Naci İsmail	Bütün Türklerin Büyük Romanı: Zaloğlu Rüstem 5	5
-	Analık	6
Ömer Faruk	Türk'ün Aşkı	7

² Tefrika numarası 8 olması gerekirken 6 yazılmıştır.

-	Kehribarlar Nasıl Yapıştırılır	7
-	Şen Fıkralar	7
Kandil	Aptal, Sersem!..	8-9
-	Fener Bekçisinin Ölümü	9
-	Arsen Lüpen: Çivi Hüseyin'in Maceraları 9	10
-	Çarliston Belası	11
***	Doktorumuz Ne Diyor?	12
-	Paris Mezbahasında Nasıl Hayvan Kesilir	12
-	Yeni Sene Karileriyle Baş Başa	12

20 Eylül 1928 Sayı: 10

Yazar/Nâkil/Müstensih	Metin	Sayfa
A. S.	Bizim Köşe: Yaza Veda!	2
Halide Hikmet	Kadınlar Nasıl Güzelleşebilirler?	2
Hıfzı	İstanbul Kahramanı: Osman Kaptan'ın İngilizlerle Geçen Maceraları 6	3
-	Arsen Lüpen: Çivi Hüseyin'in Maceraları 10	4
N. İ.	Heyecanlı Tahtelbahir Muharebeleri 10	5
Züppe ve Kandil	Rudolf'a Benziyorum!.. 1	6-7
Naci İsmail	Bütün Türklerin Büyük Romanı: Zaloğlu Rüstem 6	8
-	Esrarengiz Seda!..	9
Kandil	Bir Otel Faciası	10-11
-	Kömürlükte	11
Ziya Vehbi	Gazi Seyahatte	11
Ömer Faruk	Riyakâr	11

27 Eylül 1928 Sayı: 11

Yazar/Nâkil/Müstensih	Metin	Sayfa
Ahmet Süleyman	Bizim Köşe: Gazi	2
Ömer Faruk	İpek Saçların	2
-	Kadının Fendi	2
Hıfzı	İstanbul Kahramanı: Osman Kaptan'ın İngilizlerle Geçen Maceraları 7	3
-	Çivi Hüseyin 11	3
Kandil	Zamane Çocuğu	4
Naci İsmail	Bütün Türklerin Büyük Romanı: Zaloğlu Rüstem 7	5
-	? Sefirinin Güzel Kızı Nasıl Kaçırıldı? 1	6-7
C. C.	Kesik Elin İntikamı	8
-	Yangın Nerede?..	9
-	Erkeğin Kadına Malik Olmak Çareleri	9
-	Şen Fıkra	9
Züppe ve Kandil	Rudolf'a Benziyorum!.. 2	10
N. İ.	Heyecanlı Tahtelbahir Muharebeleri 11	11

4 Teşrin-i Evvel [Ekim] 1928 Sayı: 12

Yazar/Nâkil/Müstensih	Metin	Sayfa
Ahmet Süleyman	Bizim Köşe: En Büyük İnkılap	2
-	Altın Yapıyorum, Müthiş Bir Servetle Dünyayı Elime Alacağım, Benimle Beraber Olanlar da Zengin Olacaklardır	2
-	Mizah Sahifesi	3
-	? Sefirinin Güzel Kızı Nasıl Kaçırıldı? 2	4
Züppe	Müthiş Bir Cinayet	5
Züppe ve Kandil	Rudolf'a Benziyorum!.. 3	5

-	Kenyaz Potemkin Zırhlısı, Nasıl Rus Donanmasına Karşı İsyan Etmmişti? 1	6
Kandil	Yaşasın Çarliston!	7
-	Bir Ayı Avı	8
-	Dilara'nın Masalı	9-10
-	Hayat Düsturları	10
-	Aşk Düsturları	10
-	Burası da Kocamın...	11
Ziya Vehbi	Düğüne Hasret	11
-	Sinema Artisti Köpek Rin Tin Tin'in Hayatı	12
<i>11 Teşrin-i Evvel [Ekim] 1928 Sayı: 13</i>		
Yazar/Nâkil/Müstensih	Metin	Sayfa
Ahmet Süleyman	Bizim Köşe: Nezaket Meselesi	2
***	Şeyhler ve Fakirler Milleti Nasıl Aldatıyor? Nasıl Mucize Gösteriyoruz Diye Soyuyorlardı?	2
-	Mizah Sahifesi	3
Züppe ve Kandil	Rudolf'a Benziyorum!.. 4	4
-	? Sefirinin Güzel Kızı Nasıl Kaçırıldı? 3	5
-	Kenyaz Potemkin Zırhlısı, Nasıl Rus Donanmasına Karşı İsyan Etmmişti? 2	6
Kandil	Abbas Ağa İşi Azıttı	7
-	Yengeçlerin Esiri	8
-	Güzel Kadının Masalı	9
Ci(e)m	54 Numaralı Oda	10
-	Hizmetçinin Gömlekleri	11
-	Hayat Düsturları	11
-	Aşk Düsturları	11
-	Açık Mektup	12
<i>18 Teşrin-i Evvel [Ekim] 1928 Sayı: 14</i>		
Yazar/Nâkil/Müstensih	Metin	Sayfa
Ahmet Süleyman	Bizim Köşe: Erkekleşen Kadınlar	2
-	İnsan Gibi Hayvanlar	2
Ziya Vehbi	Sakarya Kenarında	2
-	Kenyaz Potemkin Zırhlısı, Nasıl Rus Donanmasına Karşı İsyan Etmmişti? 3	3
Züppe ve Kandil	Rudolf'a Benziyorum!.. 5	4
-	? Sefirinin Güzel Kızı Nasıl Kaçırıldı? 4	5-6
Gölge	İstanbul'un Kibar, Maruf ve En Cüretkâr Dolandırıcılarının Hakiki Hüviyetlerini Hayat ve Maceralarını Naklediyoruz!.. 1	5-6
-	Mahmure'nin Masalı	8
Kandil	Bir Yaz Rüyası	9-10
-	Babamı Kendi Elimle Öldürdüm	10
Züppe	Bir Macera	11
-	Açık Mektup	12
<i>25 Teşrin-i Evvel [Ekim] 1928 Sayı: 15</i>		
Yazar/Nâkil/Müstensih	Metin	Sayfa
Nurullah Nafiz	Bizim Köşe: Aç Çocuklar	2
Züppe ve Kandil	Rudolf'a Benziyorum!.. 6	2
-	Kenyaz Potemkin Zırhlısı, Nasıl Rus Donanmasına Karşı İsyan Etmmişti? 4	3

Gölge	İstanbul'un Kibar, Maruf ve En Cüretkâr Dolandırıcılarının Hakiki Hüviyetlerini Hayat ve Maceralarını Naklediyoruz!.. 2	4
-	Çivi Hüseyin Mısır'da 1	5
-	Bar Kadınları Gençlerimizi Nerelere Kadar Sürüklerler?	6
Horoz	S= 10X4/7?	7
-	Şen Fıkralar	8

Kaynakça

- Adapazarlı Mustafa Nuri (1928). *Yeni Sene*, nr. 4, s. 8.
- Ahmet Süleyman (1928). "Bizim Köşe: En Büyük İnkılap", *Yeni Sene*, nr. 12, s. 2.
- Ahmet Süleyman (1928). "Bizim Köşe: Son Söz!", *Yeni Sene*, nr. 6, s. 2.
- Şahin, M. (1995). "Habil Âdem Hakkında", *Toplumsal Tarih*, nr. 13, s. 6-11.
- (1928). "Bedava İş Acentesi", *Yeni Sene*, nr. 3, s. 8.
- (1928). "Bekleyiniz!.. Merakla, Helecanla Bekleyiniz!..", *Yeni Sene*, nr. 6, s. 8.
- (1928). "Her Hâlde Okuyunuz!", *Yeni Sene*, nr. 7, s. 2.
- (1928). "Yeni Sene Karileriyle Baş Başa", *Yeni Sene*, nr. 3, s. 8.
- (1928). "Yeni Sene, "Bizim Köşe: Yeni Sene", *Yeni Sene*, nr. 1, s. 2.
- (1928). "Yeni Sene", *Yeni Sene*, nr. 1, s. 2.
- (1928). "Yeni Sene Müsabaka Açtı", *Yeni Sene*, nr. 9, s. 12.

EEDER

100* Edebi Eleştiri Dergisi
TÜRKİYE CUMHURİYETİNİN YÜZÜNCÜ YILI

e-ISSN: 2602-4616

Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı

Aralık 2023

Atıf/Citation: Ayaz, H. (2023). "Uyanış Dergisi: Edebi, Fikrî Faaliyetler ve Açıklamalı Dizin". *Edebi Eleştiri Dergisi*. Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı, s. 84-105.

Hüseyin AYAZ*

Uyanış Dergisi: Edebi, Fikrî Faaliyetler ve Açıklamalı Dizin**

Uyanis Magazine: Literary Writings And Annotated Index

ÖZ

Süreli yayınlar, yayımlandıkları dönemin kaydını tutmaları bakımından değerlidir. Birer güncel vesika hüviyeti taşıyan dergiler, olay ya da durumları sıcağı sıcağına kaydettikleri için ilgili zaman diliminin atmosferini yansıtır. Nisan 1955-Ocak 1956 arasında 10 sayılık kısa bir yayın hayatı olan Uyanış, tanıdığı olduğu dönemi siyasi, ekonomik, edebî, tıbbi, sanatsal vb. pek çok açıdan bugünün okuruna yansıtmakla birlikte anılan disiplinlerin söz konusu dönem özelinde faydalanabileceği bir kaynak niteliği de taşımaktadır. Bu yaklaşımla, çalışmada, Uyanış dergisinin biçim özellikleri ile genel yayın politikası değerlendirilerek sayfalarında yer verdiği edebî ürünler ele alınmış ve çalışmanın sonuna Uyanış dergisinin zengin içeriğini yansıtan ve dergiye doğrudan ulaşma imkânı bulamayan araştırmacılar için inceleme fırsatı sunan bir açıklamalı dizin eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uyanış dergisi, Basın, A. Faruk Kakıncı, Demokrat Parti, Ankara

ABSTRACT

Periodicals are valuable because they keep track of the period in which they were published. Magazines, which are contemporary documents, reflect the atmosphere of the relevant time period as they record events or situations in the moment. Uyanis, which had a short 10-issue publication life between April 1955 and January 1956, reflects the period it witnessed to today's readers in many political, economic, literary, medical and artistic aspects. Thus, it also serves as a resource that the mentioned disciplines can benefit from specifically for the period in question. With this approach, in the study, the literary products included in its pages were discussed by evaluating the stylistic features and general publishing policy of Uyanis magazine. An annotated index has been added at the end of the study, reflecting the rich content of Uyanis magazine and providing an opportunity to review it for researchers who do not have the opportunity to access the magazine directly.

Keywords: Uyanis magazine, Press, A. Faruk Kakinc, Demokrat Parti, Ankara

* Dr., ayazhuseyn@gmail.com

** [Araştırma Makalesi] Geliş Tarihi: 17.11.2023 Kabul Tarihi: 25.12.2023 Yayın Tarihi: 31.12.2023 DOI: 10.31465/eeder.1389942

Giriş

Süreli yayınlar, yer verdikleri güncel konularla dönemlerinin yazılı tanıkları ve sıcak aktarıcıları olmaları bakımından değerli kaynaklardır. Diğer yandan kamuoyu oluşturma işlevine de sahip olan dergi ve gazeteler, tarihin her döneminde iktidarlarca birer propaganda aracı olarak da kullanılmak istenmiştir. “İktidar sahiplerinin, iktidarlarını sürdürmek ve meşruiyetlerini sağlamak için düşünce ve inançlarının kamuoyuna duyurularak kamuoyunun desteğini sağlamaları yaşamsal niteliktedir” (Yıldız, 1996: 481). Bu anlayış, kendi meramını anlatmak ve çok sesliliği tesis etmek yaklaşımından çıkıp muhalif düşünceyi susturmaya dönüştüğü anda iktidar ve basın arasında birtakım sorunlar da ortaya çıkmaktadır. Bunun bir örneği, Demokrat Parti iktidarında da söz konusu olmuş ve 1950-1960 arası, basına ilişkin birçok yasal düzenlemenin yapıldığı; gazete ve dergilere ilişkin taraflı tutumların belirginleştiği; desteklenen ve zemmedilen dergilere, gazetelere dair tartışmaların gündemde olduğu bir dönem olarak dikkat çekmiştir. Basın özgürlüğüne dair vaatlerle iktidara gelen DP, zaman içinde bu vaatlerinin tersi bir tavra bürünmüş ve birçok yaptırım ve kısıtlamayı uygulamaya koymuştur. İktidarın elinde bulundurduğu resmî ilan ve reklamları dağıtma biçimi de bir baskı unsuru olarak kullanılmıştır. Süreli yayınların, varlığını devam ettirebilmek için ihtiyaç duyduğu finansal desteğin kaynağını oluşturan bu resmî ilan ve reklamların dağıtımını hususu sıkça tartışılmıştır (Ökte, 2023: 242). Bu kaynaktan doğrudan beslenen¹ basın organlarının yanı sıra iktidar lehine tam bir propaganda aracı olmayıp varlığını devam ettirmek için iktidara yakın görünmeye çalışan dergi ve gazeteler de olmuştur.

Demokrat Parti önceki dönemden farklı, daha dışadönük bir kültür ve sanat politikası benimsemiştir. CHP iktidarından devraldığı komünizm karşıtlığını sürdürmenin yanı sıra daha Avrupa'ya dönük bir yaklaşıma ABD'yi de eklemiştir (Yılmaz, 2023: 2185). Demokrat Parti, benimsediği bu kültür politikasını çeşitli yayın organlarıyla halka sunmaya ve bunu yaygınlaştırmaya çalışmıştır.

Demokrat Parti'nin basın üzerindeki ağırlığını iyice hissettirdiği 1955-56 yıllarında yayımlanan dergilerden biri de Uyanış dergisidir. Edebiyat, sanat, sinema, tıp, teknoloji, siyaset konulardaki güncel ve sanatsal yazıların yayımlandığı bir mecra olmanın yanı sıra Demokrat Parti yanlısı bir yayın politikasını benimseyen Uyanış dergisi dönemsel bağlam içinde değerlendirilmeyi hak eden dergilerden biridir. Bu çalışmada şekil özellikleri, yayın politikası, yazar kadrosu ve yayın perspektifi açısından değerlendirilen derginin zengin içeriğini göstermesi adına açıklamalı dizini de oluşturulmuştur.

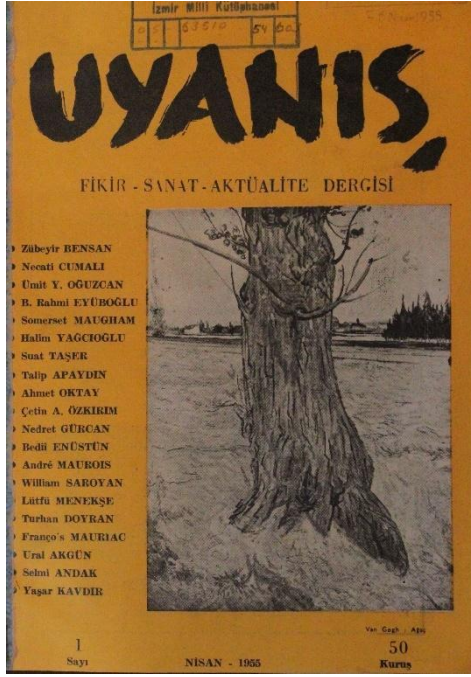
1. Şekil Özellikleri

Uyanış dergisinin tam koleksiyonu, “0014539 1955-1956” yer numarasıyla İzmir Millî Kütüphanede mevcuttur. Dergi, Nisan 1955-Ocak 1956 arasında 10 sayı olarak Ankara'da yayımlanır. Kısa bir yayın hayatı olan derginin ilk sayısı, “fikir-sanat-aktüalite dergisi” ibaresini taşımaktadır. Ağustos 1955 tarihli 5. sayıdan itibaren dış kapaktaki bu ifade korunurken mizanpaj kısmındaki aynı ifade “aylık siyasi ve edebi dergi” olarak değiştirilir. Derginin sayfa sayısı en az 32, en fazla 34 olmuştur. İmtiyaz sahibi ve mesul müdürü A. Faruk Kakinç'tir. Derginin ilk üç

¹ Falih Rıfkı Atay'ın “besleme basın” olarak andığı yapıyı doğuran “bu resmi ilan yolsuzluğu yıllarca sürmüş, iktidara gelen her parti kendi yanında gördüğü gazete sahiplerini devlet desteğiyle kaldırmıştır” (Ökte, 2023: 249).

sayısı Güzel İstanbul Matbaası'nda, kalan sayıları Örnek Matbaası'nda basılır; fiyatı 50 kuruş, yıllık abonelik bedeli 500 kuruştur.

Derginin her kapağı farklı renkte ve merkezinde bir çizim, desen ya da bir fotoğraftan oluşan büyükçe bir görsel ile hazırlanmıştır. İlk sayının kapağında Van Gogh'un "Ağaç"; ikinci ve üçüncü sayıların kapağında sırasıyla Utrillo'nun "Sokak" ve "Montmartre" adlı çizimleri yer alır. Dördüncü sayının kapağında ismi ve çizeri belirtilmemiş nehir kenarından bir şehir görünümü varken beşinci sayının kapağında bir odada aynaya yaslanmış duran yarı çıplak bir kadın çizimi

mevcuttur. Bu çizimin de adı ve çizeri belirtilmemiştir. Yedinci sayıda Picasso'nun "Panayır" adlı çizimine; dokuzuncu sayıda Cemil Eren'in, onuncu sayıda ise Erdiñ Dinçer'in desenlerine yer verilmiştir. İç sayfalarda özellikle şiirlerin yanında yer alan desenler ve çizimlerin tamamı siyah beyazdır. Ayrıca ilk sayfa hariç derginin diğer sayfalarında yer alan düzyazılar her sayfada iki sütun şeklinde düzenlenmiştir.

Dergideki reklamlar dikkat çekici yoğunluktadır. Çoğunlukla ön kapağın iç, arka kapağın iç ve dış kısmında yer alan reklamlar, üçüncü sayıdan itibaren derginin sonuna eklenen bir sayfada ve dergi içinde verilmeye başlanmıştır. Ziraat Bankası, Vakıflar Bankası, İş Bankası, İller Bankası, Makine Kimya Endüstrisi gibi kurum reklamlarının yanında Garanti Bankası, KLM Havayolları, Moran Abut Reklam, Bursa Mobilya ve Mefruşat, Hızal Dershane ve Terceme Bürosu gibi özel kuruluşlara ait reklamlar da

mevcuttur. Araç, yedek parça ve yakıt reklamlarının da yoğunlukta olduğu görülmektedir: Vehbi Koç ve Ortakları Mobilgas Petrol Şirketi, Ford Koç T.A.Ş., Shell İca benzini, Ford Zerel oto yedek parça şirketi, Necati Topçu NSU Bisiklet, Otopar Ford ve Chevrolet yedek parçaları. Dergide yer alan bunca reklam, derginin finansal olarak desteklendiğini göstermekte ve reklam gelirlerinin hatırı sayılır düzeyde olduğunu düşündürmektedir. Dergideki reklam yoğunluğu, derginin söz konusu dönemde süreli yayımların reklam ve ilan verme yetkisini elinde bulunduran iktidar (Ökte, 2023: 251) tarafından desteklendiğinin de bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Sayı	Sayfa	Tarih	Fiyat ve Abonelik	İmtiyaz Sahibi ve Mesul Müdürü	Matbaa
1	34	Nisan 1955	50 kr. Yıllık: 500 kr.	A. Faruk Kakinç	Güzel İstanbul Matbaası
2	32	Mayıs 1955	"	"	"
3	32	Haziran 1955	"	"	"
4	32	Temmuz 1955	"	"	Örnek Matbaası
5	32	Ağustos 1955	50 kr. Yıllık: 500 kr. Altı Aylık: 250 kr.	"	"
6	32	Eylül 1955	"	"	"
7	34	Ekim 1955	"	"	"
8	34	Kasım 1955	"	"	"
9	32	Aralık 1955	"	"	"
10	32	Ocak 1956	"	"	"

Tablo1., Uyanış Dergisi Şekil Özellikleri Tablosu

2. Yayın Politikası

Belirli bir yayının politikasını ya da bir manifestoyu ifade eden herhangi bir bildirisi olmayan derginin ilk sayısının ilk yazısı Zübeyir Bensen imzalı "İlim ve İftira" başlıklı yazıdır. Bu yazıda Bensen; Doçent Mehmet Köymen'in, yayınladığı bir broşürle Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dekanı Akdes Nimet Kurat'ı Türklük aleyhine hisler taşımakla itham ettiğini belirtir ve bunu şiddetle eleştirir. Ardından Köymen'i Kırat'ın eserini bilerek çarpıtmak ve manipüle etmekle suçlar. Dergi böyle bir polemik yazısıyla okuyucularının karşısına çıkar.²

Edebî anlamda bir manifestoya rastlanmasa da derginin güncel, siyasi ve ekonomik konularda Demokrat Parti yanlısı söylemi benimsediği görülür. 2 Mayıs 1954 tarihinde yapılan seçimi büyük bir farkla kazanan DP politikalarının olumlandığı dergide CHP'nin tutumu ve söylemleri sıklıkla eleştirilmektedir. Derginin ilk sayısındaki, CHP'li bir vekilin yaptığı nükteye yönelik eleştirinin yanında "Ayın Önemi" başlıklı bölümde yer alan "Partiler Arasında Yeni Hava" yazısı bunun açık bir göstergesidir:

"Seçimleri takiben başlayan partiler arasındaki fırtınalı devre, son zamanlarda yerini daha sakin bir havaya bırakmıştır. Bazı şahsî münasebetlerin düzelmesinden sonra, bu güzel cereyanın ilk müjdecisi olan Başvekil'in İzmir nutku ile demokrasi hayatımızda büyük bir hamle yapılmıştır. İçinde bulunduğumuz devrede böyle bir iyi niyet beyannamesi ferahlık verdiği gibi, muhalefet partilerindeki müfritlerin, bundan sonra şahsî kin ve ihtiraslarının tatmin edilememesinden ileri gelen politikalarının yürümiyeceğinin idrâki için kendilerine iyi bir örnektir" (İmzasız, 1955a: 17).

Derginin, DP yanlısı bir yayının politikasını benimsediği sayfalarında yer verdiği güncel olaylara ilişkin yorumlarda da kendini göstermektedir. Örneğin, CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek'in partiler arası yakınlaşmayı nasıl karşıladığına dair soruya verdiği "Laf torbaya girmez, söz güzel, fakat mevzuat lâzım, tedbirler alınmadıkça sade bizi değil, başkalarını da inandırmak zordur" (İmzasız, 1955b: 15) cevabı üzerine şu yorum yapılmıştır:

"Sayın Genel Sekreterin bu sözlerinin altındaki asıl mânâyı kavramak güçtür. Muhalefetin, iktidar değişikliğinden sonra, senelerdir devam edegelen şuursuz saldırma politikasının –bütün yapılanlara rağmen- D.P. iktidarınca unutulurken, memleket menfaatlarını ön plânda tutmasıyla, dostluk elini uzatmasının derin mânâsı, C.H.P.nin başında bulunanların bazılarınca, ne yazık ki hâlâ iyi anlaşılammış galiba" (İmzasız, 1955b: 15).

Bunun yanında, dergide DP içinde gerçekleşen kimi olayların da eleştirildiği görülmektedir. Başbakan Adnan Menderes'in Fuad Köprülü'yü hariciye vekilliğinden devlet vekilliğine tayin etmesi ve hariciye vekilliğini kendi uhdesine alması, imzasız yayımlanan "Ayın Önemi" başlıklı bölümde tepkiyle karşılanmıştır.

"Bu değişiklik, Mecliste olduğu kadar, bütün memlekette de bir sürpriz tesiri yapmıştır. D.P.nin kurucularından biri olan ve beş yıldır Hariciye Vekilliğinde bulunan Fuad Köprülü'nün ani olarak Devlet Vekilliğine tâyin edilişi hayretle karşılanmıştır. Hükümet reisinin hangi sebeple bu değişikliği yaptığı bilinmemekle beraber, Fuad Köprülü'nün beş yıldır vazifesini muvaffakiyetle yaptığı meydandadır" (İmzasız, 1955b: 15).

Ancak bundan üç ay sonra yerine gelen kişinin hariciye içinden geldiğini ve bunun yerinde bir atama olduğunu ifade eden bir yazı da yayımlanmıştır. Zübeyir Bensen imzasını taşıyan, "Yeni Hariciye Vekili ve Londra Konferansı" başlıklı bu yazıda Köprülü'nün hariciye vekilliğinden

² Konuyla ilgili açılmış dava ve detayları hakkında bakınız. Aydemir, U. (2021). *Akdes Nimet Kurat (1903-1971): Bir Tarihin Portresi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.18-21.

alınmasının partinin iç işleriyle yakından ilgilenmesi gerekçesini taşıdığı ifade edilir. Fatin Rüştü Zorlu'nun hariciye vekilliğine getirilmesi ise bu makama hariciyeden birinin getirilmesinin nedenleri ve faydaları ile açıklanır (Bensan, 1955: 1-4).

DP'nin benimsediği, yönü Batı'ya dönük politikanın bir yansıması olarak dergide Batı yanlısı bir söylem geliştirilerek komünizm rejimi eleştirilmiş ve başta Rusya olmak üzere birçok komünist devletin işleyiş sistemi ve halka dayattıkları olumsuzluklar dile getirilmiştir. Sekizinci sayıda yer alan "Ekmek-Davasası" adlı yazıda Barbara Vereker, komünist rejimin hâkim olduğu Macaristan ve Polonya'da basına yansıyan hâliyle ekmek fırınlarındaki üretim sıkıntısı ve hijyen sorununu ele almıştır. Dokuzuncu sayıda Julius Could, "Komünizm Altında Menajerlik" başlığında komünizmin hâkim olduğu Çekoslovakya ve Macaristan gibi uydu devletlerde yöneticilerin partinin beklentileri ve zorlamaları ile işçi hakları arasında kalmışlığını dile getirir. Onuncu sayıdaki Syngman Rhee imzalı "Birarada Yaşamak Mümkün Mü?" yazısı, Rusya'nın birlikte yaşama söylemlerinin Kuzey Kore'ye yaptığı askerî yığınak ve anlaşmayla uyuşmaması ve komünizm tehlikesini ele alır. Aynı sayıdaki "Komünizm ve Spor" başlıklı yazıda Harry Price, komünist ülkelerde uluslararası müsabakalara seçilecek sporcuların iyi birer sporcu olmalarının yanında parti ideolojisine de sıkı bir şekilde bağlı olmalarına önem verildiğini ve sporcunun müsabakalara katılmak üzere gittiği ülkelerde kaçmasını önlemek adına akrabalarının rehlin tutulduğunu dile getirmiştir.

Bunun yanında özellikle ekonomik açıdan Batı'ya yakın olmak üzerine bir söylem üretilmiş ve bunun ulusal çıkarlara da uygun olacağı çeşitli yazılarda ifade edilmiştir. W. Rees Mogg imzasını taşıyan ve altıncı sayıda yayımlanan "Ekonomik İşbirliği" başlıklı yazı, Avrupa Ekonomik İş Birliği Teşkilatının kuruluşu ve Marshall Yardımı ile liberal ekonomiye geçiş ve iyi komşuluk ilişkilerinin üye devletlere kazandırdığı faydalar hakkındadır. Yedinci sayıda imzasız olarak yayımlanan "İktisadi Meselelerimiz", Financial Times'tan alınmıştır ve Türk hükümetinin aldığı ekonomik tedbirleri yerinde, olumlu bulan bir yaklaşımı dile getirir.

Derginin yazar kadrosunda yer alan bazı isimler de dergi ile DP yakınlığını ortaya koymaktadır. İktidar partisine yakınlığıyla bilinen "Zafer" in başmuharriri Mümtaz Faik Fenik'in kızı Advıye Fenik gazeteci kimliğinin yanı sıra DP İl İdare Kurulu ve Ankara Belediye Meclis üyesidir. Ahmet Bedii Enüstün, inşaat yüksek mühendisidir. Enüstün, bürokrasinin çeşitli kademelerinde görev almış ve ayrıca 9. ve 10. dönem Demokrat Parti Çanakkale milletvekilliği yapmıştır (Yıldırım ve Zeynel, 2010: 624). Halûk Nihat Pepeyi de 1954'te Demokrat Parti'den Kütahya, Ekim 1957'de İstanbul milletvekilliğine seçilmiştir (Yıldırım ve Zeynel, 2010: 723).

Uyanış dergisi edebî anlamda bir manifesto ya da bir yayın politikası ortaya koymamış olsa da derginin siyasal ve ekonomik anlamda DP politikalarına paralel bir tutumu benimsediği söylenebilir.

3. Yazar Kadrosu

Yazar kadrosu geniş ve büyük çoğunlukla Ankara'dan olan dergide bürokratlardan, milletvekillerinden, akademisyenlerden, sinema ve tiyatro çevresinden, yazar ve şairlerden pek çok isim yer almaktadır. Dergide toplam 118 farklı imza vardır ve bunlar arasında yalnızca ikisinin kadın olması dikkat çekicidir. Bu isimler Advıye Fenik ve Nermin Abadan Unat'tır. Ayrıca dergide 34 de yabancı isim görülür.³ Bununla birlikte çok sayıda imzasız yazı da

³ Bu isimleri alfabetik olarak şu şekilde sıralamak mümkündür: Anatole France, Andre Maurois, Barbara Vereker, Barley Alison, Bertold Brecht, Carlos Boulosan, E. G. Benito, Edwin Arlington Robinson, Elizabeth Barker, Erich Maria Remarque, Ernest Hemingway, Erskin Caldwell, François Mauriac, François Perroux, Giovanni Guareschi, Harry Price, Henry Bordeaux, John Steinbeck, Julius Could, Lu Siun, M. Marc Blancpain, Marguerite Provence,

mevcuttur. Bunların çoğunluğu güncel tiyatro, sinema, edebiyat vb. haberler iken kimi zaman tıp ve ekonomi konulu yazılarla bazı denemelerin de imzasız yayımlandığı görülmektedir.

Zübeyir Bensan, derginin başyazarı konumundadır. Derginin 2-3-4. sayıları hariç diğer sayılarının başyazarını yazmıştır. Gündeme ilişkin yazılarının konusu siyaset ve hukuktur. Uzun yıllar Dışişleri Bakanlığının çeşitli birimlerinde bürokrat olarak çalışan Bensan, farklı ülkelerde büyükelçilik yapmıştır. Bunun yanında 1955 yılında Varlık yayınlarından çıkan iki de çevirisi vardır: François Mauriac'ın *Le Fleuve de Feu* adlı romanını Ateşten Nehir, Jean Paul Sartre'in *Les Jeux Sont* adlı senaryo romanını da *İş İşten Geçti* adlarıyla çevirmiştir.

Tarik Dursun Kakıncı; şair, romancı, hikâyeci, çevirmen ve yönetmen kimliklerine sahip çok yönlü bir edebiyatçıdır. Aynı zamanda *Uyanış* dergisi imtiyaz müdürü A. Faruk Kakıncı'nın kardeşidir. Çeşitli dergilerde farklı müstear isimlerle yazılar yayımlar (Demir, 2019:11). *Uyanış*'ta da 4 şiir 1 hikâye çevirisinde kendi adını kullanmıştır. Bunun dışında Muzaffer A. Esin takma adıyla dergide sinema üzerine yazıları, Yaşar Kavgır adıyla kitap değerlendirmeleri, ayrıca M. Hasan Göksu adıyla da yazıları mevcuttur.

Edebiyat, sinema, kültür, politika, bürokrasi ve akademi çevrelerinden birçok farklı isme sayfalarında yer vermiş olan *Uyanış* dergisindeki tüm imzalar alfabetik sırayla ve toplu olarak aşağıda verilmiştir:

A. Faruk Kakıncı, Abdullah Rıza Ergüven, Advie Fenik, Ahmet Albay, Ahmet Oktay, Anatole France, Andre Maurois, Asaf Yalçın, Ayaç Edgü, B.M., Barbara Vereker, Barley Alison, Bedii Enüstün, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Bertold Brecht, Bümin Gaffar⁴, Cahit Sıtkı Tarancı, Carlos Boulosan, Cemal Yıldırım, Cemil Eren, Çetin A. Özkırım, Doğan Nadi, E. G. Benito, Edwin Arlington Robinson, Elizabeth Barker, Erdem Alakant, Erdil Özkan, Erdiñ Dinçer, Erdoğan Tokmakçioğlu, Ergun Sav, Ergun Tosun, Erich Maria Remarque, Ernest Hemingway, Erskin Caldwell, Etem Yazgan, Falih Rıfkı Atay, François Mauriac, François Perroux, Giovanni Guareschi, Güner Sümer, Güney Dinç, Halikarnas Balıkcısı, Halim Yağcıoğlu, Halis Topçu, Halûk Nihat Pepeyi, Harry Price, Henry Bordeaux, İbrahim Minnetoğlu, İlhan Geçer, İsmet Ercan, İsmet Yalazkan, John Steinbeck, Julius Could, Kâmran S. Yüce, Kemal Aydın, Kemal Mutiş, Lu Siun, Lütfü Bağış, M. Balkuvver⁵, M. Hasan Göksu, M. Sunullah Arısoy, M. Turgut Akın, Marc Blancpain, Marguerite Provence, Masayoshi Iwabutchi, Mehmet Bertan, Mehmet Kemal, Muzaffer A. Esin, Muzaffer Buyrukçu, Nahit Ulvi Akgün, Nâzım Kemal, Necati Cumalı, Nedret Gürcan, Nermin Abadan, Nevzat Üstün, Oben Güney, Orhan Duru, Osman Numan Baranus, Ömer Atılâ S., Özdemir İnce, Özdemir Nutku, Paul Struye, Peter Howard, Prof. Dr. İng. Sait Ali Ankara, R. Tagore⁶, Rabindranath Tagore, Refet A. Kocabekir, Robert Schneider, Sabih Şendil, Sait Faik, Santiago Nadal, Selim Eren, Selmi Andak, Semih Silistre, Sevim Dil, Seyfettin Başçılar, Seyfettin Turhan, Somerset Maugham, Suat Taşer, Syngman Rhee, Şahap Arat, Şahinkaya Dil, T. Uyar, Talip Apaydın, Teoman Sarıkâhya, Trevor Williams, Turhan Doyran, Turhan Dökmeci, Ümit Y. Oğuzcan, W. Rees Mogg, Walt Whitman, William Saroyan, Y. Gruda,

---

Masayoshi Iwabutchi, Paul Struye, Peter Howard, R. Tagore/Rabindranath Tagore, Robert Schneider, Santiago Nadal, Somerset Maugham, Syngman Rhee, Trevor Williams, W. Rees Mogg, Walt Whitman, William Saroyan.

⁴ Fikret Hakan: Gerçek adı Bumin Gaffar Çıtanak olan oyuncu, sinemaya adım atmasının ardından adını mahkeme kararıyla Fikret Hakan olarak değiştirmiştir. Sanatçı, henüz lise yıllarında İstanbul Ekspres Gazetesi'nde röportajlar, şiirler yayımlamıştır. 1954 yılında "Tellak Ali" adlı ilk öykü kitabını yayımlayan yazar, öykücülüğü 1958 yılına kadar devam ettirmiştir. Öyküleri Seçilmiş Hikâyeler, Dost ve *Uyanış* dergilerinde yayımlanmıştır (Yılmaz Çebin, 2019: e-kaynak).

⁵ Dergide yer alan Mehmet Bertan ve M. Balkuvver imzaları aynı kişiye aittir: Tam adıyla Mehmet Bertan Balkuvver.

⁶ Dergide yer alan R. Tagore imzası da Hintli yazar Rabindranath Tagore'a aittir.

Yahya Bozbeiroğlu, Yaşar Güngör, Yaşar Kavdır, Yaşar Nabi, Zeyyad Selimoğlu, Zeyyat Selimoğlu, Zübeyir Bensan.

4. Edebî ve Fikrî Faaliyetler

Dergide toplam 84 şiir yayımlanmıştır. Bu şiirlerden on tanesi Ümit Yaşar Oğuzcan'a aittir ve Oğuzcan bu sayıyla dergide en fazla şiiri yayımlanan isimdir. Yahya Bozbeiroğlu ve Şahinkaya Dil'in beşer; İsmet Yalazkan, M. Sunullah Arısoy, Nedret Gürcan, Oben Güney'in üçer şiiri Uyanış'ta yayımlanmıştır. Dergide, Türk şiirinin önemli isimlerinden Talip Apaydın, Suat Taşer, Özdemir İnce, Necati Cumalı, İlhan Geçer, Orhan Duru'nun da şiirlerine rastlanmaktadır. Bunların dışında Abdullah Rıza Ergüven, Aytaç Edgü, Erdil Özkan, Etem Yazgan, Güner Sümer, Güney Dinç, Halim Yağcıoğlu, Halis Topçu, İbrahim Minnetoğlu, İsmet Ercan, İsmet Yalazkan, Kâmrân S. Yüce, Kemal Mutiş, M. Sunullah Arısoy, M. Turgut Akın, Mehmet Bertan, Nahit Ulvi Akgün, Nedret Gürcan, Nevzat Üstün, Osman Numan Baranus, Refet A. Kocabekir, Sabih Şendil, Selim Eren, Sevim Dil, Şahap Arat, Teoman Sarıkâhya, Turhan Dökmeci, Yaşar Güngör dergide şiirleriyle yer alan diğer isimlerdir.

Ümit Y. Oğuzcan imzasıyla yayımlanan ve daha sonra kitaplarında da yer alan şiirler; "İlk Hürriyet", "İnsanca", "Merhamet", "Kerem", "Ölümsüz", "Aşkımızın Son Çarşambası", "Roman", "Bıyık", "Adam", "Dönüş" adlarını taşır.

Cemal Süreya (1992: 185) tarafından İkinci Yeni'nin kayıp şairlerinden biri olarak nitelendirilen Yahya Ergün Bozbeiroğlu; "Yalnız Adam", "Çile Bilmek Çilesini Bozkırım", "Karşılama", "Bir Eski Plâktı Anlatıyordu", "Yarı Ayık" başlıklı şiirleriyle dergide yer almaktadır. İmge yoğun ve kapalı anlatımıyla dikkat çeken, bireysel konuların ve duygulanımların dile getirildiği bu şiirlerde İkinci Yeni tarzının benimsendiği görülür.

Şahinkaya Dil'in dergide yayımlanan şiirlerinin bentler ve uzun satırlar biçiminde yazıldığı görülür. Kapalı ve imgeli bir anlatımdan ziyade açık bir anlatımı tercih eden şair; "Yedinci Tablo", "Yeşeren Aydınlık" ve "Ağaran Dünya" şiirlerinde doğa, geçmişe özlem gibi bireysel duygulanımları işler. Bunun yanında "Yeşeren Toprak" şiirinde söylev tarzında epik bir üslupla memleket temasını ele aldığı görülür.

Suat Taşer'in "Abuzettin Bey" adlı şiiri argo dilinde bir şiir denemesi olarak dikkat çekmektedir. Şair bu şiirin altında "Argo dilinde bir deneme olarak yazılan bu şiirin demek istediği merak edildiğinde, Ferit Devellioğlu'nun 'Türk Argosu' isimli kitabına el atılabilir." (Taşer, 1955: 8) ibaresine yer vermiştir.

Dergide 7 de çeviri şiir yer almaktadır. Bunların 4'ü Rabindranath Tagore'dan Tarık Dursun K.'nin yaptığı "Utanyorum", "Aşk Konusunda Şiir", "Çağrı", "Gittin" başlıklı şiir çevirileridir. Bunun yanı sıra Özdemir Nutku ve Tarık Dursun K.'nin çevirisini birlikte yaptıkları Edwin Arlington Robinson'a ait "Luke Havergal"; Zinnur Metigil'in Marguerite Provence'den yaptığı "Bana 'Hayır' Demiyeceksin" ve son olarak Suat Taşer'in Walt Whitman'dan yaptığı "Kendimin Şarkısı" başlıklı şiir çevirileri yer almaktadır.

Dergide şiirin yanı sıra hikâye türünde edebî ürünler de yer almaktadır. Dergide 6'sı yerli, 8'i çeviri olmak üzere toplam 14 hikâye yer almaktadır. Dergide yayımlanan yerli hikâyeler; Sait Faik'in "Sevgiliye Mektup", Ergun Sav'ın "Gene Fagotlar Başladı", Muzaffer Buyrukçu'nun "Tek Ayak Üstünde Yaşayan Biri", Ömer Atılâ S.'nin "Acılı", Erdoğan Tokmakçıoğlu'nun "Son Üstün", Bümin Gaffar'ın "Üç Kişiye Bir Sır" adlı hikâyeleridir.

Dergide yer alan çeviri hikâyelerin 3'ünün çevirmeni Adnan Atillâ'dır. Atillâ; Ernest Hemingway'dan "Savaşın Önce", Erskin Caldwell'den "Öldürmek" ve William Saroyan'dan

"Haftada Sekiz Dolar" adlı hikâyelerin çevirisini yapmıştır. Bunların dışında Lütfü Menekşe'nin William Saroyan'dan çevirdiği "Meksikalı", Erich Maria Remarque'in "Ardıç Kuşu", Tarık Dursun K.'nin Carlos Boulosan'dan çevirdiği "Yalnız Gece", Z. B.'nin Anatole France'tan çevirdiği "Aşkın Bedeli", Ahmet Angin'in Lu Siun'dan çevirdiği "Kongi-Kj" adlı hikâyeler de Uyanış'tadır.

Derginin ikinci sayısında yer alan Sait Faik'e ait ve daha önce Bilgi Yayınevi'nin Sait Faik Bütün Eserleri serisinin 8. kitabında 1942 yılıyla yayımlanmış "Sevgiliye Mektup" öyküsü, İstiklal Harbi'ne katılmak zorunda kalan bir erkeğin sevgilisine yazdığı bir mektuptur (Abasıyanık, 1993: 56-58). Mektup, savaşa karşı sevgi ve aşk vurgusunu taşımaktadır. Hikâyenin sonundaki tek insan sesinin kötülüğü karşısında koronun övülmesi hatta koronun çocuk ve kadınlardan oluşmasının daha güzel olacağı söylemi dikkat çekmektedir.

Ergun Sav'ın "Gene Fagotlar Başladı" başlıklı hikâyesi, âdeta bir bilinç akışını gözler önüne sermektedir. Kahraman anlatıcının muhtemelen o an maruz kaldığı görsellerin zihninde oluşturduğu duygular ile aklında taşıdığı düşüncelerin bir arada akışı sunulmaktadır.

Muzaffer Buyrukçu'nun "Tek Ayak Üstünde Yaşayan Biri" başlıklı hikâyesi, askerden dönen ve ayağının tozuyla çok sevdiği dostu Arap Sami'yi bulup onunla hasret gidermek isteyen kahramanın heyecanını anlatır. Sinema salonundaki film arasında bulduğu dostunun kendisine karşı kayıtsızlığı ve filmin devamını izlemeye gitmesi üzerine kahramanın yaşadığı hayal kırıklığıyla hikâye sona erer.

Ömer Atılâ S.'nin "Acılı" hikâyesi, bir adamın sevmenin ötesinde alıştığı eşini kaybedişinin ardından ne yapacağını bilemeyişi anlatır. Kahraman, bir yandan eşinin yokluğunu anlamlandırmaya çalışırken diğer yandan da tutması gereken yası, duyduğu üzüntüyü dışarıya nasıl yansıtacağını bilemez. Birkaç alternatifi değerlendirdikten sonra saçlarını beyaza boyayıp eşinin sevdiği türden bir şakayla insanları kandırmayı planlar.

Erdoğan Tokmakçioğlu'nun "Son Üstün" adlı hikâyesi, aşk acısı çeken sarhoş bir kahramanın yağmurlu bir gecede sokağın köşesinden sevdiği kızın evini gözetlerken arkadaşıyla arasında geçen diyaloglardan oluşan bir hikâyedir.

Bümin Gaffar'ın "Üç Kişiyeye Bir Sır" adlı hikâyesi, 62 yaşında cinsel iktidarsızlık yaşayan Aptülşazi Bey'in içine düştüğü bunalımla sigara ve içkiye kendini kaptırarak kısa sürede yaşamını yitirişini anlatmaktadır.

Dergide çeşitli eleştiri yazıları da yer almaktadır. Bunlar, eleştirinin nasıl olması gerektiğine, edebiyatın işlevine ve sanatçının görevine dair yazılardır. Ayrıca dergide birçok kitap ve süreli yayına dair değerlendirme yazıları da mevcuttur. Eleştiri türüne dair dikkat çekici iki yazı, İlhan Geçer ve Nâzım Kemal tarafından kaleme alınmıştır. İlhan Geçer, "Tenkid Üzerine" başlıklı yazıda eleştirmenin nasıl olması gerektiği üzerinde durur. Nitelikli eleştirmen eksikliğinden yakınan Geçer, edebiyatın ilerlemesi ve bilinmesinde eleştirinin büyük önemi olduğunu belirtir. Bunun için de eleştiride yazar ya da şairin kimliğinden ziyade edebî metne odaklanması gerektiğini dile getirir. Geçer'e göre tarafsız, kültürlü, bilgili; kısaca donanımlı ve gelişmeye açık eleştirmenlerin yetiştirilmesine ihtiyaç vardır. Nâzım Kemal de "Bizde Tenkid" başlıklı yazısında eleştirmenin taşınması gereken özellikleri değerlendirir. Edebî metnin biçimine sıkışıp kalmış ve olanı tasvir etmekten öteye geçemeyen, objektifliğe kendini kaptırılmış, geleneksel eleştiri anlayışının yetersizliğini ifade eder. Ona göre gerçek eleştirmen, daha sübjektif ve bilgi temelli bir sezgiyle metni muhteva ekseninde ele alarak derinlemesine analiz edebilmelidir. Söylenenle birlikte söylenmeyi ya da söylenmek isteneni anlayıp ortaya koymalı, bir anlamda sanatsal üretime açılım getirmeyi hedeflemelidir.

Dergide edebiyatın işlevi üzerine de iki yazı yer almaktadır. Bunların ilki Ahmet Oktay'a ait "Notlar" üst başlığını taşıyan, "Kötümser Edebiyat" ve "Edebiyatımızda Olumlu Tip Yoksunluğu" alt başlıklarından oluşan yazıdır. Diğeri ise Özdemir Nutku imzasını taşıyan "Şairin Çevresindeki İnsan" başlıklı yazıdır.

Ahmet Oktay, metinlerinde yaşama dair olumsuz ve umutsuz tavır takınan yazarların bu tavrını karşılaştıkları kötü insanları kötü hâle getiren toplumsal sebepleri çözümleyememeleriyle açıklar. Oktay, yazarların maruz kaldıkları kötü kişi ve hadiselerin toplumsal nedenlerini doğru analiz edemedikleri için kadere bağladıklarını, kimilerinin de çocukluğa ya da geçmişe sığındıklarını ifade eder. Buna Haldun Taner ve Oktay Akbal'ı örnek gösteren yazar, asıl yapılması gerekenin okura içinde bulunulan hâlin bilincini sunmak ve bu durumdan çıkış için bir umut ve inanç vermek olduğunu belirtir. Oktay'a göre bunun için de metinlerde değişime inanan, hayatı seven, savaşıma gücü olan kısaca idealize edilmiş tiplerin inşa edilmesi gerekir.

Özdemir Nutku, Oktay'ın kötümser edebiyata karşı çıkan yazısına atıfla onun söylediklerini destekler. Nutku, I. ve II. Dünya Savaşlarının şairleri karamsarlığa ittiğini belirttikten sonra karamsar şairleri eleştirir. İnsanı merkeze alan şairin onu olduğu gibi anlatmakla yetinmesinin doğru olmadığını belirtir. Şair, insanı içinde bulunduğu problemlerle birlikte resmetmenin ötesinde var olan sorunlara çözüm yolları da önermeli ve böylece okura umudu sunmalıdır. Özdemir Nutku, bir başka yazısında ele aldığı bu konuya farklı bir açıdan yaklaşır. "Çağdaş Edebiyatın Değişim Gücü ve Edebiyatta 'Acceleration'" başlıklı yazısında edebiyattaki değişim hızını ele alır. Edebiyattaki değişimin toplumsal, ekonomik ve psikolojik değişime bağlı olduğunu dile getiren yazar, 20. yüzyılda bilim, teknoloji, sanayi vb. alanlardaki değişim hızının arttığını ve buna paralel olarak edebiyatta da değişimin hızlandığını belirtir. Bu hızın özellikle edebî akımlar üzerinden takip edilmesinin mümkün olduğunu dile getirir ve bu görüşünü verdiği tarihsel örneklerle destekler. Nutku, sözü günümüze getirdiği yazısının sonunda İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Orhan Veli'yle gelen yitik sanatçı tipinin artık miadını doldurduğunu ve onun yerini "üklülü ve umutlu sanatçı"nın alacağını iddia eder.

Ahmet Oktay, dergideki diğer yazısı "Yeni Gerçekler Var Mı"da edebiyatta yenilik olgusunu ele almaktadır. Sonunda "İlhan Berk'e karşı olsun diye" yazdığını ifade ettiği bu yazıda bazı sanatçıların edebiyatın eskidiğinden ve yeniliğe ihtiyacı olduğundan bahsettiğini dile getirir. Yeniliğin topluma etki etme ve onu peşinden sürüklenme işi olduğunu belirten Oktay, bunun da yeni bir özün ortaya konmasıyla mümkün olabileceğini iddia eder. İçinde bulunulan edebiyat anlayışının Cumhuriyet'in ilanı ile yani öz değişimiyle ortaya çıkan bir yeniliğin devamı olduğunu belirtir. Oktay, memleketin ve memleket insanının anlatılmasını öngören bu anlayışın henüz tam anlamıyla yerine getirilemediğini de ifade eder. Bu bakış açısıyla toplumsal bir öz değişiminin söz konusu olmadığı şu süreçte gerçek bir yenilikten bahsetmenin de mümkün olamayacağını iddia eder.

Dergide edebî yazıların yanı sıra sinema, ekonomi, teknoloji, siyaset, tıp alanında da birçok telif ve çeviri yazı yer almaktadır. Sinema yazıları Japon sinemasından İtalyan filmciliğine, sinematografinin keşfi ve gelişimi ile romandan sinemaya ilk uyarlamalara kadar geniş bir yelpazeye ulaşmaktadır.

Ekonomi yazıları hem iç ekonomiye hem de ülke dışındaki ekonomik gelişmelere dairdir. Söz konusu yazılarda Türkiye'nin döviz durumu, alınan ekonomik tedbirlerin dışarıdaki yansımaları ve stokçuluğa dair birçok iç meselenin yanı sıra ortak para ile dünya ekonomisinin kurulabilmesi, Avrupa Ekonomik İş Birliği Teşkilatı'nın faydaları, İngiltere'deki işçi sorunları ve Macaristan ile Polonya'daki ekmek üretim sıkıntısı gibi dış meseleler de konu edilmiştir.

Dergide tıp ve sağlık konulu güncel gelişmeleri yansıtan çeşitli yazılar yer almaktadır. Beyin nakli üzerine yapılan güncel çalışma ve deneyler, hipertansiyon tedavisinde kullanılan yeni yöntem ve ilaçlar, bulaşıcı hastalıklara karşı geliştirilen ve geliştirilmekte olan ilaçlar ve aşılar ile Alexander Fleming'in antibiyotiklerin keşfine etkisi burada ele alınan konulardır. Bunun yanı sıra ilaç araştırma maliyetlerinin yüksekliği ve bunun ilaç fiyatlarına zorunlu yansması da ilaç endüstrisi bağlamında dergide kendine yer bulmuş meselelerdendir.

Kendini “aylık siyasi ve edebi dergi” olarak tanımlayan Uyanış, bu doğrultuda, siyasi konulara çokça yer vermiştir. Her sayıda “Ayın Önemi” başlığıyla verilen ve hem dış hem iç siyasete ilişkin gelişmeleri ele alan kısım bunun en belirgin göstergesidir. Ayrıca güncel gelişmelere dair analiz ve değerlendirmelerin yapıldığı çeşitli yazılar da yayımlanmıştır. Türkiye-İrak Paktı, Kıbrıs'taki karışıklık, Paris Antlaşması ile Batı Almanya'nın bağımsızlığı, Fransa'nın Kuzey Afrika'daki müstemlekeci siyaseti, Fas, Tunus ve Cezayir'in Fransa karşısındaki bağımsızlık mücadelesi, Kuzey ve Güney Kore gerilimi bunlara örnek olarak verilebilir.

Diğer yandan atom enerjisinin sanayide kullanımının siyasi, ekonomik ve toplumsal alanda doğuracağı sonuçlar ile atom bombasının muhtemel bir savaşta ortaya çıkaracağı büyük felakete dair birkaç aydının imzaladığı ve atom tehlikesine dikkat çeken bildirinin detayları da ele alınan konular arasındadır. Bununla birlikte dikkat çeken bir başka yazı da Prof. Dr. İng. Sait Ali Ankara imzasını taşıyan "Sun'i (Yapma) Yağmurlar"dır. Sait Ali, Yüksek Ziraat Enstitüsünde yürüttüğü suni yağmur oluşturma çalışmalarını ve bunların ziraata faydalarını anlatmaktadır.

Sonuç

Kendini edebî ve siyasi bir dergi olarak tanımlayan Uyanış, Nisan 1955 - Ocak 1956 tarihleri arasında 10 sayı olarak Ankara'da yayımlanır. Dergideki geniş yazar yelpезesiyle dönemin edebî, siyasi, ekonomik ve bilimsel konularını ele alan yazılar neşredilir. Edebî anlamda belirgin bir yayın politikası olmayan dergide, genel olarak, olumlu ve idealize edilmiş karakterlerin ve metinlerin yazın dünyasında var olması gerektiği vurgulanır. Dergi, farklı edebî anlayışlardan yazarlara yer vermekle birlikte siyasi olarak Demokrat Parti yanlısı bir söylemi benimser. Dergide, 1954 yılındaki genel seçimi yüksek bir oy oranıyla kazanan DP'nin politikaları olumlanır ve bunları destekleyen çeviri ya da telif yazılar kaleme alınır.

DP'nin siyasal, ekonomik ve sanatsal anlamda Batı'ya dönük politikalarının bir yansıması olarak dergide Batı yanlısı bir söylem geliştirilerek Batı'yla iyi ilişkiler kurmanın ulusal çıkarlarla da örtüştüğü çeşitli yazılarda ifade edilir. Özellikle bu bağlamda Batılı yayınlardan alınan çeviri yazıların yoğunluğu da dikkat çekmektedir. Yazarlar arasında DP milletvekillerinin ve DP'ye yakınlığıyla bilinen farklı dergi ve gazetelerde yazılar yazan isimlerin bulunması iktidarla Uyanış arasındaki yakınlığı daha belirgin hâle getirmektedir. Dergide yer alan reklamların yoğunluğu da iktidarın bu yayın politikasından memnun olduğuna dair bir gösterge kabul edilebilir.

Tüm bu yönleriyle Uyanış, dönemin siyasi, ekonomik, sosyal ve edebî yapısının daha iyi anlaşılması için önemli bir kaynak niteliğindedir. Dolayısıyla çeşitli alanlardan araştırmacılara veri sunması bakımından derginin açıklamalı dizini hazırlanmış olup çalışmanın sonuna eklenmiştir.

Kaynakça

- Abasıyanık, S. F. (1993). *Sait Faik Bütün Eserleri 8*, İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Aydemir, U. (2021). *Akdes Nimet Kurat (1903-1971): Bir Tarihçinin Portresi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Bensan, Z. (1955). "Yeni Hariciye Vekili ve Londra Konferansı", *Uyanış*, S. 6, s. 1-4.

- Demir, C. (2019). *Tarık Dursun Kakinç'ın Romanlarında Sosyal Unsurlar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ordu.
- İmzasız. (1955a). "Partiler Arasında Yeni Hava", *Uyanış*, S. 1, s. 17.
- İmzasız. (1955b). "Kasım Gülek Döndü", *Uyanış*, S. 2, s. 15-16.
- Ökte, S. K. (2023). "Demokrat Parti Döneminde Basınla İlişkiler Çerçevesinde "Resmi İlan ve Reklam" Uygulamaları (1950-1960)", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 72, s. 240-277.
- Süreya, C. (1992). *Uzat Saçlarını Frigya*, İstanbul: Yön Yayıncılık.
- Taşer, S. (1955). "Abuzettin Bey", *Uyanış*, S. 5, s. 8.
- Yıldırım, S.; Zeynel, B. K. (Ed.). (2010). *TBMM Albümü (1920-2010) 2. Cilt 1950-1980*, Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları.
- Yıldız, N. (1996). "Demokrat Parti İktidarı (1950-1960) ve Basın", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 51(01), s. 481-505.
- Yılmaz Çebini, B. (2019). "Fikret Hakan", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hakan-fikret>. Erişim Tarihi: 01.11.2023.
- Yılmaz, E. (2023). "Demokrat Parti Döneminde (1950-1960) Kültür/Sanat Alanındaki Değişim Süreci", *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 9(60), 2181-2188.

[EK]

Uyanış Dergisi Açıklamalı Dizini

Sayı 1 - Nisan 1955

- Zübeyir Bensan, "İlim ve İftira", (Doç. Dr. Mehmet Köymen'in, Prof. Dr. Akdes Nimet Kurat'ın Türklük aleyhine hisler taşıdığına ilişkin ithamına dair bir eleştiri), s. 3-5.
- Necati Cumalı, "İmbatla Gelen", (Şiir), s. 4.
- Ümit Y. Oğuzcan, "İlk Hürriyet", (Şiir), s. 5.
- Bedri Rahmi Eyüboğlu, "Dilimizin Pası", (Kalabalıklar önünde konuşma becerisi kazanmak hak.) s. 6-7.
- Somerset Maugham, "Genç Yazarlar Üstüne", (Genç yazarların ilgi görmek adına yeni konu bulma kaygısından ziyade en iyi bildiklerini yazmaları gerektiği hak.) s. 8-9.
- Bedii Enüstün, "Esas Hastalık Nerede", (CHP sözcüsünün bütçe görüşmelerinde dile getirdiği bir noktaya dair eleştiri hak.), s. 9.
- Halim Yağcıoğlu, "Eski Çağları Yaşayan", (Şiir), s. 10.
- Suat Taşer, "Özgürlük Sarhoşu", (Orhan Asena'nın Tanrılar ve İnsanlar adlı oyununun uyarlanma ve sahnelenme tekniği hak.), s. 11-13.
- Talip Apaydın, "Kendi Şarkım", (Şiir), s. 13.
- Ahmet Oktay, "Yeni Gerçekler Var Mı", (İlhan Berk'e karşı olarak yazıldığı ve yenilikten bahseden yazarların topluma bakmaksızın yeniliğin sadece özünü ele aldıkları hak.), s. 14-15.
- Çetin A. Özkırım, "İtalyan Filmciliği", (İtalya'da hükümetin neorealist rejisörlere sosyal konuları işlemeleri yönünde yaptığı baskı hak.), s. 15-16.
- Nedret Gürcan, "Yanılgı", (Şiir), s. 16.
- İmzasız, "Ayın Önemi", (CHP'nin Nihat Erim meselesi, Türk-İrak Pakti'nin uluslararası yankıları, Amerika Dışişleri Vekili John Foster'in Formoza ziyareti, Japonya'daki seçimlerin sonucu, Rusya'da yapılan kabine değişikliği hak.), s. 17-18.
- Andre Maurois, "Amerikanın Dış Siyaseti", (Amerika'nın güncel dış siyaseti hak.), s. 18-20.

- William Saroyan, (Çev. Lütfü Menekşe), "Meksikalı", (Hikâye, Meksikalı bir işçi ailesi hak.), s. 21-23.
- Turhan Doyran, "Shakespeare ve Sinema", (Senato Castellani üzerinden Shakespeare'in başarılı sinema uyarlamaları hak.), s. 24-26.
- Nevzat Üstün, "Serçenin Hikâyesi", (Şiir), s. 25.
- François Mauriac, (Çev. Ural Akgün), "Paul Claudel", (Şair Claudel'in ölümü üzerine, onun Tanrı'ya bağlılığı ve imanı hak.), s. 27.
- İmzasız, "Olaylar", (Kültür ve sanat haberleri), s. 28-29.
- Selmi Andak, "Tiyatro", (Haldun Dormen'in rejisörlüğünde kurulan Cep Tiyatrosu adındaki amatör tiyatro grubu hak.), s. 29-30.
- İmzasız, "Sinama", (Canlı Ekmek ve Les Diaboliques adlı filmler hak.), s. 30-31.
- Yaşar Kavgır, "Kitaplar", (Celal Bayar'ın Atatürk'ten Hatıralar, Oktay Rifat'ın Karga ile Tilki, Stefan Zweig'in Bir Kalbin Ölümü, Nevzat Üstün'ün Cüceler Çarşısı, Samim Kocagöz'ün Cihan Şoförü adlı kitapları hak.), s. 31-33.
- İmzasız, "Dergiler", (Varlık'ın Mart sayısı, Yeditepe'nin 80. sayısı, 3. sayısı yayımlanan Şimdilik ve Yeni Ufuklar dergisinde eleştiri üzerine bir yazı hak.), s. 33-34.

Sayı 2 - Mayıs 1955

- Nermin Abadan, "Türkiye'nin Turizm Davası", (Turizmi geliştirmek için öncelikle iç turizmi canlandırarak yatırım ve çalışmaların yapılması gerektiği hak.), s. 1-2.
- Refet A. Kocabekir, "Anlamlı Şiir", (Şiir), s. 2.
- Andre Maurois, "Okumaya Dair", (Sinema ve tiyatronun taşıdığı öneme rağmen kitabın yerini tutamayacağı hak.), s. 3-4.
- Güner Sümer, "Son", (Şiir), s. 4.
- İmzasız, (Çev. Ali İrfan Hızal), "Alexander Fleming", (Fleming'in antibiyotiklerin keşfine etkisi hak.), s. 5-7.
- Suat Taşer, "Şinanay Havası Eski Zamandan Kalma Yahut Bir Burunun Aşkı", (Şiir), s. 6-7.
- Cemal Yıldırım, "Bernard Shaw", (Shaw'ın yaşamı ve sanat anlayışı hak.), s. 8-9.
- A. Faruk Kakıncı, "Davet", (Şiir), s. 9.
- Adviye Fenik, "Palyaço", (Gösteri yaparken düşen bir palyaçonun numara yaptığı sanılarak gülünmesi, öldüğü anlaşıldığında ise öylece bırakılıp gösterinin kalanının izlenmesi hak.), s. 10.
- Halûk Nihat Pepeyi, "Uyku ve Ölüm", (Uyku ve ölüm arasındaki yakınlık hak.), s. 10.
- Robert Schneider, "Atom Devrinde Kudret ve Hürriyet", (Atom enerjisinin sanayide kullanımının siyasi, ekonomik ve toplumsal alanda doğuracağı sonuçlara dair Neue Zeitung gazetesindeki değerlendirmeler hak.), s. 11-13.
- Rabindranath Tagore, (Çev. Tarık Dursun K.), "Çağrı", (Şiir), s. 13.
- İsmet Yalazkan, "Birinciler", (Şiir), s. 14.
- İmzasız, "Ayın Önemi", (Kasım Gülek'in partiler arasındaki yeni düzene dair görüşleri, M. Fuat Köprülü'nün hariciye vekillikinden devlet vekilliğine alınmasına tepki, Halkçı gazetesinin başyazarı H. Cahit Yalçın'ın başbakanın affıyla serbest bırakılması, Kıbrıs meselesi, Churchill'in başbakanlıktan çekilmesi, Japonya'daki iktidar değişikliğinin ardından Amerika ile bozulmaya başlayan ilişkiler hak.), s. 15-16.
- Paul Struye, "Arap Âleminde Kaynaşma", (Türkiye-İrak Pakti'nin Arap devletler arasındaki yakınlaşmaya etkisi hak.), s. 16-18

- Ümit Y. Oğuzcan, "İnsanca", (Şiir), s. 18.
- İmzasız, "Delilik ve Dehâ", (Yazar, düşünür ve devlet adamlarının ilhama dayanan dehaları ve deliliğe varan alışkanlıkları hak.), s. 19-20.
- Ahmet Albay, "Onikinci Gece", (Shakespeare'nin On İkinci Gece adlı tiyatro eserinin kaynağı ve özgün yönleri ile Cüneyt Gökçer tarafından sahneye konulan biçimi hak.), s. 20-22.
- Yahya Bozbeiroğlu, "Yalnız Adam", (Şiir), s. 21.
- Sait Faik, "Sevgiliye Mektup", (Hikâye) , s. 23-25.
- Abdullah Rıza Ergüven, "Yalnızlar", (Şiir), s. 24.
- Bedri Rahmi Eyüboğlu, "Sait Faik", (Sait Faik'in yaşamının ve kişiliğinin hikâye ve yazılarında ortaya koyduğu söylemlerle örtüştüğü hak.), s. 25.
- İmzasız, "Cür'etli Bir Teşebbüs", (Beyin nakli üzerine yapılan güncel çalışma ve deneyler hak.), s. 26.
- İmzasız, "Olaylar", (Kültür ve sanat haberleri), s. 27.
- İmzasız, "Müzik", (Leyla Gencer konseri, İÜTB'nin Fen Fakültesi'nde verdiği konser, İstanbul Şehir Korosu etkinliği, Adnan Saygun'un Schiller'in Kabri adlı operası, Franz Lehár'ın Tebessümler Diyarı Opereti hak.), s. 27-28.
- İmzasız, "Tiyatro", (Emmanuel Robles'in Bir Ümit İçin adlı oyunu, Tiyatro Derneği'nde Ziya Metin tarafından oluşturulan Okuma Tiyatrosu hak.), s. 28-29.
- İmzasız, "Resim", (Ferruh Başağa'nın, Leyla Gamsız'ın, Nurullah Berk Atölyesi öğrencilerinin ve Sabih Gözen Atölyesi öğrencilerinin sergileri hak.), s. 29.
- Muzaffer A. Esin, "Sinema", (John Ford'un The Quiet Man ve Mogambo, Carmine Gallone'nin Cavalleria Rusticana, Henry King'in Klimanjaro'nun Karları adlı filmleri hak.), s. 29-31.
- Yaşar Kavdır, "Kitaplar", (Yaşar Kemal'in Teneke, İlhan Berk'in Köroğlu, Sait Faik'in Tüneldeki Çocuk, Ö. F. Toprak'ın Dağda Ateş Yakanlar adlı kitapları hak.), s. 31.
- Lütfü Bağış, "Dergiler", (Yenilik dergisinde yayımlanan Aydın'ın Sorumluluğu başlıklı yazı ile İstanbul dergisindeki şiirlerin yenilikçi olmadığı ve Mehmet Kaplan'ın ortak üslup konusundaki görüşleri hak.), s. 32.

Sayı 3 - Haziran 1955

- François Perroux, "Dünya Parası ve Şartları", (Dünya ekonomisinin kurulabilmesinin koşulları hak.), s. 1-2.
- Ümit Y. Oğuzcan, "Merhamet", (Şiir), s. 2.
- Ümit Y. Oğuzcan, "Kerem", (Şiir), s. 2.
- Cemal Yıldırım, "İlim ve Sanat", (Tarihin her döneminde ilim ve sanatın birlikte gelişim gösterdiği, birinin diğerine engel olmadığı ve bunun toplumsal zekâ ve kültür birliği içinde gerçekleştirilebileceği hak.), s. 3-4.
- Aytaç Edgü, "Oynamak İçin", (Şiir), s. 4.
- Kemal Aydın, "Remarque Serüveni", (Savaş karşıtı Erich Maria Remarque'ın romanlarının kaynağı ve roman sanatı hak.), s. 5-6.
- Cemil Eren, "Devlet Resim ve Heykel Sergisi", (16'ncısı düzenlenen Devlet Resim ve Heykel Sergisi'nde ürünleriyle yer alan sanatçılar ve eserleri hak.), s. 6-7.
- Doğan Nadi, "Ümid Dünyası", (Sürekli konuşulan fakat bir şey yapılmayan cezaevlerinin ıslahı hak.), s. 7.
- İlhan Geçer, "Tenkid Üzerine", (Sanatçının kişiliğinden sıyrılarak metne bakabilecek kültürlü, bilgili ve öğrenmeye açık eleştirmenlerin yetiştirilmesi gerektiği hak.), s. 8.

- İmzasız, "Amerikada Aile Konserleri", (Seattle Senfoni Orkestrası'nın şehrin dış mahallelerinde yaşayan halka senfoni dinletmek için uyguladığı yöntem hak.), s. 9.
- Halim Yağcıoğlu, "Cevriye ve İnzibat Üstüne Tekerleme", (Şiir), s. 10.
- Güner Sümer, "Jezabel", (Sanat Severler Kulübü'nde kurulan oda tiyatrosunun sergilediği Jezabel oyunu ve oyuncuların performansı hak.), s. 11-12.
- Elizabeth Barker, "Kıbrısta Karışıklığa Sebebiyet Verenler", (Kıbrıs'taki sükûnete ve İngiliz hükümetine karşı Yunanistan merkezli yürütülen girişimler hak.), s. 12-14.
- Şahinkaya Dil, "Yeşeren Toprak", (Şiir), s. 14.
- İmzasız, "Ayın Önemi", (Menderes'in Yugoslavya seyahati, Alman İktisadi Teşkilatı Başkanı Prof. Friedensburg'un Türkiye'nin iktisadi ve endüstri kalkınması üzerine hazırladığı rapor, Paris Antlaşması ile Batı Almanya'nın bağımsızlığı, Fransa'nın Kuzey Afrika'daki müstemlekecilik siyaseti, Hindistan Başbakanı Nehru'nun komünizm övgüsü hak.), s. 15-16.
- Zeyyad Selimoğlu, "İki İntihar", (Nazi Almanya'sının önde gelen isimlerinden Rudolf Hess ve Hollywood'un meşhur isimlerinden Susan Hayward'ın intiharları hak.), s. 16-17.
- Rabindranath Tagore, (Çev. Tarık Dursun K.), "Gittin", (Şiir), s. 17.
- Erich Maria Remarque, "Ardıç Kuşu", (Yazarın Hayat Kıvılcımı adlı romanından), s. 18-21.
- M. Sunullah Arısoy, "Bir", (Şiir), s. 18.
- İmzasız, "Bademcikler ve Çocuk Felci", (Bademcikleri alınmış çocukların daha fazla oranda çocuk felcine yakalandıkları hak.), s. 21-22.
- Ergun Sav, "Gene Fagotlar Başladı", (Hikâye), s. 22-23.
- Yahya Bozbeiroğlu, "Çile Bilmek Çilesini Bozkırım", (Şiir), s. 23.
- İmzasız, "Olaylar", (İtalya'da çalışan bariton Orhan Günek'in yurda dönüşü, Pulitzer Edebiyat Ödülü, Elia Kazan'ın Türkiye gezisi, Sir Malcolm Sargent'e hediye edilen altından plak, Monaco Armağanı, Sait Faik Armağanı hak.), s. 24.
- Muzaffer A. Esin, "Sinema", (O. Henry'nin en beğenilen 5 eserinin filme aktarılması, Alberto Lattuada'nın Fahişeler Pansiyonu adlı filmi, Orhan Dilmen'in Son Baskın filmi hak.), s. 24-26.
- İmzasız, "Tiyatro", (İzmir Şehir Tiyatrosu'nun kuruluşu, Milli Türk Talebe Birliği'nin organize ettiği bale ve opera gösterileri, İstanbul Dram Tiyatrosu'nda sergilenen Hile ve Sevgi oyunu hak.), s. 26.
- İmzasız, "Resim", (Rübens'in keşfedilen yeni bir tablosu, Meral Nuray ve Asena Dora'nın resim-şiir sergisi, Sinan Bıçakçıoğlu'nun karikatür sergisi, Numan Pura'nın resim sergisi hak.), s. 26.
- İmzasız, "Müzik", (Suna Kan konseri, Feyha Talay'ın Fransız Besteci Saint Saens konulu konferansı hak.), s. 27.
- Lütfü Bağış, "Dergiler", (Şairler Yaprığı dergisinin 13. sayısı, Varlık dergisinin Mayıs sayısı ve Son Mavi'nin yeni sayısı hak.), s. 27-29.
- Yaşar Kavdır, "Kitaplar", (Falih Rıfkı Atay'ın Atatürk'ün Bana Anlattıkları, Ümir Yaşar Oğuzcan'ın Dillere Destan ve Dolmuş şiir kitapları, Nahit Ulvi Akgün'ün Birisi adlı şiir kitabı, Franz Kafka'nın Ceza Sömürgesi adlı eserinin Varlık yayınlarından çıkan çevirisi hak.), s. 29-30.
- İmzasız, "İlan", (Uyanış'a abone olanlara A. Faruk Kakıncı'nın Gece Yarısı adlı şiir kitabının hediye edileceği hak.), s. 30.

Sayı 4 - Temmuz 1955

- İmzasız, "Türkiye'nin Döviz Durumu", (Türkiye'nin döviz girdisinin az olmasından dolayı yaşadığı iktisadi sıkıntı ve DP hükümetinin bu sıkıntının üstesinden gelebileceği hak.), s. 1-3.
- E. G. Benito, "Resimde Yeni Olmak", (Yeni resim anlayışının temel özelliğinin bitmemişlik, yarım kalmışlık olduğu ve bir ilerleme değil geriye gitme olduğu hak.), s. 3-4.
- Semih Silistre, "Tennessee Williams", (Pulitzer Ödülü'nü kazanan Tennessee Williams'ın oyunlarına kaynaklık eden çocukluğu ve ilk gençliği hak.), s. 5-6.
- Yaşar Nabi, "San'at Ne İçindir", (Yaşar Nabi'nin Tercüman gazetesinde çıkan, sanatın işlevi üzerine basmakalıp tartışmaların anlamsızlığı hakkındaki yazısı), s. 6-7.
- Mehmet Bertan, "Bir Bilinmiyenli", (Şiir), s. 7.
- Prof. Dr. İng. Sait Ali Ankara, "Sun'i (Yapma) Yağmurlar", (Yazarın Yüksek Ziraat Enstitüsünde yürüttüğü suni yağmur oluşturma çalışmaları ve bunların ziraata faydaları hak.), s. 8-10.
- Masayoshi Iwabutchi, "1954 Yılında Japon Filmciliği", (Japon sinema sektöründe ön plana çıkan eğilimler ve filmler hak.), s. 10-11.
- İmzasız, "Sahte Tablo Ticareti", (Avrupa'da meydana gelen tablo taklitçiliği, sahte tablo satışı, kanuni boşluk ve Ressam Utrillo'nun başından geçen bir sahtecilik olayı hak.), s. 11-12.
- İsmet Yalazkan, "Doğu Üniversite'sine Selam", 13, (Şiir), s. 13.
- İmzasız, "Hipertansiyon Artık Önemli Değildir", (Hipertansiyon tedavisinde kullanılan yeni yöntemler ve ilaçlar hak.), s. 14-15.
- İmzasız, "Ayın Önemi", (Amerika'ya sunulan kredi talebinin reddi, DP ve CHP arasında oluşan gerilim, İstanbul'da Hilton Otel'in açılışı, Rusya'daki Kruşçef hükümetinin Batı'ya dönük yeni politikası, Gazze'de yaşanan sorunlar, Arjantin Devlet Başkanı Genral Peron'u devirme girişimi, Kıbrıs'ta yaşanan olaylar ve İngiltere'nin üzerine düşeni yapmaması hak.), s. 16-18.
- Refet A. Kocabekir, "Yarın Diye Bir Şey Vardır", (Şiir), s. 18.
- İmzasız, "Dans", (Einstein'ın modern dansı beğenmeyişi ve gayriahlaki buluşu hak.), s. 18.
- Ahmet Albay, "Volpone", (Küçük Tiyatro'da sahnelenen Ben Jonson'un Volpone oyunu hak.), s. 19-21.
- Ümit Y. Oğuzcan, "Ölümsüz", (Şiir), s. 20.
- İmzasız, "Olaylar", (1955 Fransız büyük edebiyat armağanını Jean Schlumberger'in kazanması, Yıldız V. Moran'ın fotoğraf sergisi, Leylâ Gencer'in Avrupa turnesi, Unesco Türkiye Millî Komisyonu toplantısı hak.), s. 23-24.
- İmzasız, "Resim", (Hayriye Zincirkıran'ın öğrencilerinin eserlerinden oluşan resim-elişi sergisi, Lerzan Bengisu'nun tahta oyma ve yontma eserleri sergisi, Muammer Karaca Tiyatrosu'nun salonlarından birini sanat galerisine çevirmesi hak.), s. 24.
- İmzasız, "Tiyatro", (İstanbul Üniversitesi Gençlik Tiyatrosu'nun Ankara'da şube açma çalışması, İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun Gülhane Parkı'ndaki temsilleri, Şehir Tiyatrosu'nun yurt içi turnesi hak.), s. 24-25.
- İmzasız, "Müzik", (İspanya'da eğitim alan Piyanist Yüksel Koptagel'in Milli Kütüphane salonundaki resitali, Şehir Korosu'nun İtalya'da yapılacak müzik festivaline gidişinin döviz yetersizliği nedeniyle iptali, Erdoğan Çaplı'nın müziğe dair temaslarda bulunmak için Almanya'ya gidişi, Konservatuar diploma konkuruna katılan sanatçıların konseri hak.), s. 25-26.
- Yaşar Kavdır, "Kitaplar", (Falih Rıfkı Atay'ın seçme yazılarından oluşan Çile adlı eseri, Adnan Ardağ'ın Şarkıların Vatani Kalplere şiiir kitabı, Jean Paul Sartre'ın İş İştten Geçti romanı,

Erich Maria Remarque'nin *Aşk ve Ölüm* adlı romanı, Dinçer Sümer'in *Güne Bakan* adlı şiir kitabı hak.), s. 26-28.

Lütfü Bağış, "Dergiler", (Çağılı'nın Haziran sayısı, Kaynak dergisinde Ahmet Köksal'ın "Dolaba Köyünden Hasan oğlu Ali'nin Türküsü" adlı şiiri ve Sami N. Özerdim'in Atatürk'e dair yazısı, Şimdilik dergisinde Tevfik Akdağ'ın Türk aydınının yokluğuna dair yazısı ve Cemal Süreya'nın "Şu da Var" şiiri, Varlık'ın Haziran sayısında Hasan F. Erginol'un aydınların korkaklığına dair yazısı hak.), s. 28-30.

İmzasız, "Terbiye Meselesi", (Don Camillo filminin kahramanı Fernandel'in başından geçen bir hadise hak.), s. 30.

Sayı 5 - Ağustos 1955

Zübeyir Bensan, "Kriz Var", (İktidarın ve muhalefetin son dönemde ülke içinde yaşanan siyasi krizdeki payı hak.), s. 1-4.

Marguerite Provence, (Çev. Zinnur Metigil), "Bana 'Hayır' Demiyeceksin", (Şiir), s. 4.

Güner Sümer, "Oyun Bitti", (Devlet Tiyatrosu'nda sahnelenen Volpone ve Othello oyunları ile Çığır Sahne'nin sergilediği Hep Çocuk Kalacağız adlı oyun hak.), s. 5-7.

İmzasız, "Sevindirici Facia", (Bir intihar haberinin düşündürdüğü insani değerler hak.), s. 7.

Suat Taşer, "Abuzettin Bey", (Şiir), s. 8.

İmzasız, "Birleşmiş Milletlerin Onuncu Yılı", (Birleşmiş Milletler anayasasının hazırlanmasında görev alan İngiliz delege Charles Webster'in BM'nin onuncu yılı başlığıyla kaleme aldığı yazı), s.9-10

İmzasız, "Sinema Serüveni", (Sinemanın başlangıcı ve sinema tekniğinin gelişim süreci hak.), s. 11-12.

Nâzım Kemal, "Bizde Tenkid", (Eleştirmenin, yalnızca objektif ve biçimsel tenkit anlayışına yaslanan geleneksel eleştirmenlerin aksine, bunlar kadar sanatçının sezgisine ve eserin muhtevasına da odaklanarak eseri çoğaltması, genişletmesi gerektiği hak.), s. 12-13.

Doğan Nadi, "İnada İnad", (Din adına ve din uğruna işlenen ahlaksız ve hukuksuz davranışlar hak.), s. 13.

M. Sunullah Arısoy, "Hasta", (Şiir), s. 14.

İmzasız, "Tıp Köşeyi Dönüyor", (Bulaşıcı hastalıklara karşı geliştirilen ve geliştirilmekte olan ilaçlar ve aşılardan hak.), s. 15-16.

Sabih Şendil, "Lâdes", (Şiir), s. 16.

M. Hasan Göksu, "Rezil Dünya", (Faik Baysal'ın *Rezil Dünya* adlı romanı hak.), s. 17-18.

Muzaffer Buyrukçu, "Tek Ayak Üstünde Yaşayan Biri", (Hikâye), s. 19-23.

R. Tagore, (Çev. Tarık Dursun K.), "Utaniyorum", (Şiir), s. 21.

A. Faruk Kakinç, "Sabah Rüzgârı", (Şiir), s. 24

Ernest Hemingway, (Çev. Adnan Atillâ), "Savaşın Önce", (Hikâye), s. 25-26.

İmzasız, "Olaylar", (Shakespeare'in Arapçaya çevirisi, Emile Zola'nın *Therese Raquin* adlı eserinin sinemaya uyarlanması, Hüseyin Rahmi'nin *Mürebbiye* romanının sinemaya uyarlanması, Charli Chaplin'in *İyi Kral* adıyla çekeceği film, Sadi Samra'nın *Adana*'daki şiir sergisi hak.), s. 26-27.

İmzasız, "Müzik", (Devlet Operası sanatçılarının Fikret Kuntay başkanlığında Münich Müzik Festivali'ne katılımı, meşhur Tenor Benjamino Gigli'nin hastalanması, Tanınmış Türk kemancılar *Darvaş*'ın turnede gördüğü ilgi, Paul Hindemith ve Igor Stravinsky'nin *Jean Sibelius Mükafatı*'nı kazanması hak.), s. 27-28.

- İmzasız, "Resim", (Çamlıca Kız Lisesi ve Güzel Sanatlar Akademisinin yıl sonu sergileri, Ressam ve Heykeltıraş Semiramis Zorlu'nun Paris'teki sergisi, Roma'da Türk resim ve heykel sergisinin açılması hak.), s. 28.
- İmzasız, "Tiyatro", (Ankara Devlet Tiyatrosu'nun ve Karaca Tiyatrosu'nun oyun programları, Paris'te Milletler arası bir tiyatro kurulması, Picasso'nun Kuyruğu Kıstırılan Arzu oyununun ahlaka aykırı olduğu için Hollanda makamlarınca yasaklanması, Orhan Erçin'in Vodvil Tiyatrosu kurması, Dünya Gençlik Tiyatroları Festivali, Haldun Dormen'in yeni bir tiyatro kurma girişimi hak.), s. 28-29.
- Yaşar Kavdır, "Kitaplar", (Necati Cumalı'nın İmbatla Gelen adlı şiir kitabı, Francis Carco'nun Tahsin Yücel tarafından çevrilen Geçmiş Günler adlı romanı, Ernest Hemingway'in Mehmet Fuat tarafından çevrilen Denizin Değiştirdiği adlı kitabı hak.), s. 29-30.
- İmzasız, "Suat Taşer'in Eserlerinden Bazıları", (Suat Taşer'in bazı eserlerinin listesi), s. 31.

Sayı 6 - Eylül 1955

- Zübeyir Bengan, "Yeni Hariciye Vekili ve Londra Konferansı", (Hariciye vekilliğinden Mehmet Fuat Köprülü'nün alınarak yerine hariciye kökenli Fatin Rüştü Zorlu'nun getirilmesinin nedenleri ve faydaları hak.), s. 1-4.
- Ümit Y. Oğuzcan, "Aşkımızın Son Çarşambası", (Şiir), s. 3.
- Ümit Y. Oğuzcan, "Roman", (Şiir), s. 3.
- İsmet Yalazkan, "Bibim Oğluna Mektuplar", (Şiir), s. 4.
- Henry Bordeaux, (Özetleyen: Muzaffer A. Esin), "Sinema'nın Geleceği Üzerine", (Yeni bir sanat olarak ortaya çıkan sinema ve bunun gelişmesini sağlayacak iki önemli unsur olarak senaryo yazarlığının geliştirilmesi ve nitelikli konu seçiminin doğru yapılması hak.), s. 5-6.
- Yahya Bozbekiroğlu, "Karşılama", (Şiir), s. 6.
- Santiago Nadal, "Atom Devrinde Zihniyet Değişikliği", (Atom bombasının muhtemel bir savaşta ortaya çıkaracağı büyük felakete dair Bernard Russel ve Albert Einstein gibi birkaç düşünürün imzaladığı, atom tehlikesine dikkat çeken ve bundan korunmak için savaştan kaçınmak gerektiğini savunan bildiri hak.), s. 7.
- Barley Alison, "İki Heykeltıraşın Hikâyesi", (Sovyet Devleti'nin, yurda dönen sanatçılara resmî ideolojiye uymaları hâlinde alan tanınması aksi takdirde onları yok sayıp engellemesinin Kononkov ve Ezrya adlı iki heykeltıraş üzerinden anlatılması hak.)
- İmzasız, "Aynı Kâğıt", 9, (Ahmet Rasim'e dair bir anekdot), s. 8-9.
- W. Rees Mogg, "Ekonomik İşbirliği", (Avrupa Ekonomik İş Birliği Teşkilatı'nın kuruluşu ve Marshall Yardımı, liberal ekonomiye geçiş ve iyi komşuluk ilişkileri bağlamında üye devletlere kazandırdıkları hak.), s. 10-11.
- İbrahim Minnetoğlu, "Gülbeyaz", (Şiir), s. 12.
- Bertold Brecht, "Tiyatroda Mesafenin Tesiri", (Aktörün tiyatro sahnesinde izleyiciye oyun gerçekten yaşanmış hissi verme gayreti ile değil de onun bir temsil olduğunu sezdirerek oynaması gerektiği hak.), s. 13-14.
- İmzasız, "Thomas Mann", (Mann'ın ölümü üzerine hayatı, romanları ve fikir dünyasının kaynakları hak.), s. 15-16.
- Giovanni Guareschi, (Çev. O Akkayalı), "Mucize", (Giovanni Guareschi'nin Don Camillo adlı eseri hakkında kısa ve genel bir bilgi ile eserden bir bölüm), s. 17-20.

- Asaf Yalçın, "İngiltere'de Kollektif Emniyetsizlik", (İşçilerin işten çıkarılma endişesi ve sendikaların bu noktada ortaya koydukları tepkiler ve işten çıkarmalar karşısında beraber hareket edilerek grev yapılması hak.), s. 20-22.
- İmzasız, "Hangisi Müstehcen?", (Henry Miller'la okuru arasında geçen konuşmaya dair bir anekdot), s. 22.
- Şahinkaya Dil, "Yedinci Tablo", (Şiir), s. 23.
- Ömer Atılâ S., "Acılı", (Hikâye), s. 24.
- İmzasız, "Olaylar", (Bernard Shaw'ın Binbaşı Barbara adlı eserinin filme alınması, Tennessee Williams'ın Pulitzer Ödülü'nü hibe etmesi, Roman Büyük Mimari Ödülü'nün M. Ngo Trit'e verilmesi hak.), s. 25.
- İmzasız, "Resim", (Picasso, Renoir sergileri ve Çinli çocukların eserlerinin Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsünde sergilenmesi, Füreyya Kılıç'ın Cannes Uluslararası Seramik Sergisi'nde gümüş madalya kazanması hak.), s. 25-26.
- İmzasız, "Müzik", (Demirhan Altuğ'un önderliğinde kurulan Yaylı Sazlar Orkestrası, Fransa'nın Besançon şehrinde yapılacak uluslararası genç orkestra şefleri yarışması, Lizbon'da yapılacak uluslararası konkura Gül Sadak'ın iştiraki hak.), s. 26.
- İmzasız, "Tiyatro", (Haldun Dormen'in kurduğu tiyatronun çalışmalarına başlaması ve radyofonik piyes yarışması hak.), s. 26-27.

Sayı 7 - Ekim 1955

- Zübeyir Bense, "Gerçekleri Görelim", (Türklerin bugün dünya konjonktüründe yalnız kalma sebebinin, tarih boyunca fethettikleri yerlere kültürel ve dilsel asimilasyon uygulamaları olduğu hak.), s. 1-3.
- Nahit Ulvi Akgün, "Tedirgin Adam", (Şiir),⁷ s. 3.
- İmzasız, "İktisadi Meselelerimiz", (Financial Times'ta yayımlanan ve Türk hükümetinin aldığı ekonomik tedbirleri yerinde gören bir yazı.), s. 4-5.
- Ümit Y. Oğuzcan, "Bıyık", (Şiir), s. 4.
- İmzasız, "Küçük Şeyler", (Amerika'da bakkallar kralının, oğlunun Picasso aleyhine yazdığı makalenin yayımlanması için 80 bin dolar ödemesi, Sacha Guitry'in yazdığı ve dünyanın en pahalısı kabul edilen kitabın 50 bin lira olması, Andre Gide'nin bulunamadığı için değeri küçük bir servete ulaşan İsabella hikâyesi, Thomas Mann'ın 50 yıl önce yazdığı Fiorenza piyesinin sahnelenmesini istemesi hak.), s. 5.
- M. Hasan Göksu, "Şiirler Üzerinde Çeşitleme", (Ünlü şairlerin tekrara düştükleri, şekil ve biçim özenine kaydıkları ve yeni şairlerin tüm acemilikleri ile şiir söyleme gayretinde oldukları ile Coşkun Zengin, Ercüment Uçarı, Feridun Metin adlı şairlere dair değerlendirmesi hak.), s. 6-8.
- Şahinkaya Dil, "Yeşeren Aydınlık", (Şiir), s. 9.
- B.M., "Radyo ve Terbiye", (Radyonun okul öncesi, okul dönemi çocukları ile yetişkinlerin eğitiminde kullanılması ve öğretmenlerin eğitimi ile öğretmenliğe intibakları konusunda Amerika'da yapılan çalışmalar hak.), s. 10-12.
- Ahmet Oktay, "Notlar", (Kötümserliği ve umutsuzluğu okura empoze eden Haldun Taner, Oktay Akbal gibi yazarların aksine okura umudu ve gayesi olan yaşam fikrini sunan iyimser yazarların beklendiği hak.), s. 13-14.
- Teoman Sarıkâhya, "Köpek Balıkları", (Şiir), s. 14.

⁷ Sonraki sayının 31. sayfasında şiirin ilk mısrasının çıkmadığına dair bir özür ve düzeltme metni var.

- Erdem Alakant, "Kuzey Afrika Meselesi", (Fas, Tunus ve Cezayir'in bağımsızlık düşüncesiyle Fransa'ya karşı ayaklanmaları ve Fransa'nın bu devletlerin bağımsızlığını kabul etmesi gerektiği hak.), s. 15-16.
- M. Sunullah Arısoy, "Cahit Sıtkı İçin İkinci Çağrı", (Yatağa mahkûm hâle gelen Cahit Sıtkı'nın tedavisine destek vermeleri için derneklere, sanat çevrelerine ve hükümete yapılan bir çağrı hak.), s. 17-18.
- Oben Güney, "Mi-ni-çu'ya", (Şiir), s. 18.
- Carlos Boulosan, (Çev. Taruk Dursun K.), "Yalnız Gece", (Carlos Boulosan'ın Babamın İşleri kitabına dair kısa bilgiler ve bu kitapta yer alan Yalnız Gece adlı hikâye.), s. 19-22.
- Abdullah Rıza Ergüven, "Yalnızlar", (Şiir), s. 22.
- Erdoğan Tokmakçioğlu, "Son Üstün", (Hikâye), s. 23-25.
- Yahya Bozbeiroğlu, "Bir Eski Plâktı Anlatıyordun", (Şiir), s. 25.
- Nedret Gürcan, "Ben Her Gece Sizi Suluyorum", (Şiir), s. 26.
- Anatole France, (Çev. Z. B.), "Aşkın Bedeli", (Hikâye), s. 27-28.
- Kemal Mutiş, "Küçük Bir Kıza Fantezi", (Şiir), s. 28.
- T. Uyar, "Gereksiz Bir Yazar", (Roland Dorgeles'in Güzel Kadın Meyhanesi adlı hikâye kitabı hak.), s. 29.
- Y. Gruda, "Hacivatın İşleri", (Salah Birsal'in Hacivat'ın İşleri adlı şiir kitabı hak.), s. 29-31.
- Selim Eren, "Viba", (Şiir), s. 30.
- Yaşar Kavdır, "Boş Çabalar İçinde", (John Steinbeck'in Macera Yolcuları adlı romanı hak.), s. 31.
- Güner Sümer, "Sabah Yıldızı", (Şiir), s. 34.

Sayı 8 - Kasım 1955

- Zübeyir Bensan, "Muhtekirlere Ölüm Cezası", (İktisadi vurgunculuğa ve stokçuluğa idam cezası verilmesi gerektiğine ilişkin görüşün yanlışlığı hak.), s. 1-3.
- Şahinkaya Dil, "Atatürk İçin", (Şiir), s. 3.
- Falih Rıfki Atay, "Devrimci Atatürk", (Harf inkılâbının nasıl gerçekleştirildiğine ilişkin Falih Rıfki Atay'ın bir anısı), s. 4-5.
- İlhan Geçer, "Yitik", (Şiir), s. 5.
- M. Sunullah Arısoy, "Sumru'ya İlk Şiir", (Şiir), s. 6.
- Güner Sümer, "Perdeler Açıldı", (Devlet Tiyatrosu'nda sahnelenen Namık Kemal'in Akif Bey ve Büyük Tiyatro'da sahnelenen Selahattin Batu'nun Oğuz Ata oyunları hak.), s. 7-8.
- R. Tagore, (Çev. Tarık Dursun K.), "Aşk Konusunda Şiir", (Şiir), s. 8.
- İmzasız, "Ümit Y. Oğuzcan'la Bir Konuşma", (Oğuzcan'ın Aşkımızın Son Çarşambası adlı son şiir kitabı üzerine bir söyleşi.), s. 9-10.
- Ümit Y. Oğuzcan, "Adam", (Şiir), s. 9.
- Erdil Özkan, "O Gidiş Gidişindi", (Şiir), s. 10.
- Barbara Vereker, "Ekmek-Davası", (Komünist rejimin hâkim olduğu Macaristan ve Polonya'da basına yansıyan hâliyle ekmek fırınlarındaki üretim sıkıntısı ve hijyen sorunu hak.), s. 11-12.
- İmzasız, "Tuhurber'e Göre", (Anekdote), s. 12.
- Osman Numan Baranus, "Murat Rengi", (Şiir), s. 13.

- Özdemir Nutku, "Çağdaş Edebiyatın Değişim Gücü ve Edebiyatta 'Acceleration'", (Edebiyattaki değişim hızının toplumsal, ekonomik ve psikolojik değişim hızına bağlı olarak arttığı ve bunun tarihsel örnekleri hak.), s. 14-17.
- İmzasız, "Beyin", (Anekdote), s. 15.
- İmzasız, "De Sica Olmasaymış...", (Anekdote), s. 16.
- Kâmran S. Yüce, "Üçgen", (Şiir), s. 16.
- Halis Topçu, "Şimdi", (Şiir), s. 17.
- Trevor Williams, "İnsanlığın Sağlığı Uğrunda", (İlaç araştırma maliyetlerinin yüksekliği ve bunun ilaç fiyatlarına zorunlu yansımaları hak.), s. 18-19.
- Yaşar Güngör, "Evrin", (Şiir), s. 18.
- İmzasız, "Mukayese", (Anekdote), s. 19.
- Şahap Arat, "Yaşamak Serüveni Üstüne Söylenmiş Şiirler", (Şiir), s. 20-21.
- Muzaffer A. Esin, "Roman-Sinema", (Sinematografin keşfi ve romandan sinemaya yapılan ilk uyarlamalar ile aktarım esnasında seyircinin talebine göre romanların ana yapısının değiştirilmesinin nitelikli izleyicide oluşturduğu rahatsızlık ve başarının, yazarın istediği havayı ve yaratıcılığı verebilmek olduğu hak.), s. 22-24.
- F. R. Atay, "Atatürk'ün Büyüklüğü", (Anekdote), s. 23.
- İmzasız, "Röl", (Anekdote), s. 24.
- Erskin Caldwell, (Çev. Adnan Atilla), "Öldürmek", (George Caldwell'in yazarlığı ve ilk roman denemesi Poor Fool'dan bir bölüm.), s. 25-28.
- Güney Dinç, "20. Yıl", (Şiir), s. 27.
- Turhan Dökmeci, "Ha-ha-ha Hi-hi-hi", (Şiir), s. 28.
- Ergun Tosun, "Gide'nin Denemeleri", (Andre Gide'nin Denemeler adlı kitabının Suut Kemal Yetkin tarafından yapılan çevirisi hak.), s. 28.
- T. Uyar, "Köy Konusu", (Mehmet Başaran'ın köy konulu yazılardan oluşan Çarığımı Yitirdiğim Tarla adlı kitabı hak.), s. 29-30.
- İsmet Ercan, "İpin Ucu", (İhsan Şimşek'in aynı adlı ilk hikâye kitabı hak.), s. 30-31.
- Mehmet Bertan, "Mustafa Kemal ve Göktaş", (Şiir), s. 34.

Sayı 9 - Aralık 1955

- Zübeyir Bensen, "Basın Hürriyeti", (Basın hürriyetinin önemi ve çıkarılmak istenen basın suçlarıyla ilgili yasaların buna fayda sağlayacağı hak.), s. 1-2.
- Seyfettin Turhan, "Anadolunun Dili", (Türk El Sanatları Derneği'nin Yenişehir'de Adil Han'daki sergisi hak.), s. 3-4.
- Refet A. Kocabekir, "Dertleşme", (Şiir), s. 4.
- Özdemir Nutku, "Şairin Çevresindeki İnsan", (Şairin görevinin insana umut ışığı sunmak ve onu bir amaca yönlendirmek olduğu hak.), s. 5-6.
- İmzasız, "Eski Bir Film Yıldızının Tenkidi", (Anekdote), s. 6.
- Edwin Arlington Robinson, (Çev. Özdemir Nutku-Tarik Dursun K.), "Luke Havergal", (Şiir), s. 7.
- Julius Could, "Komünizm Altında Menajerlik", (Komünizmin hâkim olduğu Çekoslovakya ve Macaristan gibi uydu devletlerde yöneticilerin partinin beklentileri ve zorlamaları ile işçi hakları arasında kalmışlığı hak.), s. 8-9.
- İmzasız, "Tecrübesizlik", (Anekdote), s. 9.

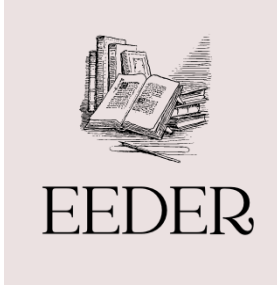
- Orhan Duru, "Aşka Uyarı", (Şiir), s. 10.
- Güner Sümer, "Kaçan Kaçana", (Haldun Dormen Tiyatrosu'nun Ankara'da sahnelediği Philip King'in See How They Run (Kaçan Kaçana) adlı oyunu hak.), s. 11-12.
- Walt Whitman, (Çev. Suat Taşer), "Kendimin Şarkısı", (Şiir), s. 12.
- John Steinbeck, "Geçmiş Günler Peşinde", (Yazarın kullandığı ilk arabalara dair anısı hak.), s. 13-14.
- Yahya Bozbekiroğlu, "Yarı Ayık", (Şiir), s. 14.
- Şahinkaya Dil, "Ağaran Dünya", (Şiir), s. 15.
- Zeyyat Selimoğlu, "Mr. Rossenberk'e Açık Mektup", (Çekilmesi planlanan Atatürk filminin yapımcısı Aaron Rosenbeg'e dikkat etmesi gerektiği hususlara ilişkin bir açık mektup.⁸), s. 16-17.
- Marc Blancpain, "Kendi Sütünü İçen İnek", (Anekdote), s. 17.
- Sevim Dil, "Arzu", (Şiir), s. 17.
- Bümin Gaffar, "Üç Kişiyeye Bir Sır", (Hikâye), s. 18-20.
- Doğan Nadi, "Kıssa Bizden Hisse Sizden", (Anekdote), s. 19.
- Oben Güney, "Seranat", (Şiir), s. 20.
- Nedret Gürcan, "Beş Deli Kurşun", (Şiir), s. 21.
- William Saroyani, (Çev. Adnan Atillâ), "Haftada Sekiz Dolar", (Hikâye), s. 22-25
- İsmet Yalazkan, "Uyartı", (Şiir), s. 25.
- M. Turgut Akın, "İzahlı Antoloji", (Şiir), s. 26.
- Muzaffer A. Esin, "Morgue Sokağı Cinayeti", (Edgar Alan Poe'nun aynı adlı hikâyesinin Çalidere Dupin tarafından sinemaya uyarlanmış versiyonu hak.), s. 27.
- Muzaffer A. Esin, "Aşk, Emek ve Hayal", (Luigi Comencini ve Vitoria De Sıca'nın birlikte yönettiği "Pane, Amore, Fantasia" adlı film hak.), s. 27-28.
- Muzaffer A. Esin, "Hava-Cıva", (Senaryosunu Sezai Solelli'nin yazdığı, yönetmenliğini Mehdi Özgürel'in üstlendiği Ölüm Korkusu adlı film hak.), s. 28-29.
- İmzasız, "Yüzü ile Astarı", (Anekdote), s. 28.
- Yaşar Kavidir, "Satılmış Adam", (Graham Greene'nin Filiz Karabey tarafından çevrilen aynı adlı romanı hak.), s. 29-30.
- İsmet Ercan, "Haraç Mezat", (Suat Taşer'in yeni çıkan, aynı adlı şiir kitabı hak.), s. 30-31.

Sayı 10 - Ocak 1956

- Zübeyir Bensan, "Siyasi Partiler", (Siyasi partilere ilişkin hukuksal düzenlemelerin yetersizliği ve parti içi tüzüğün yerine getirilmeyişinin denetlenmemesinin doğurduğu değişmez genel başkan anlayışını ve bunun ortaya çıkardığı siyasi buhranı yapılacak düzenlemelerle ortadan kaldırmaya dair öneriler hak.), s. 1-3.
- Peter Howard, (Çev. Ali İrfan Hızal), "Devrimizin Muamması", (İdeolojilerden ayrılmış salt bir demokrasinin insanların tabiatının değişimiyle ona göre eğitilmesiyle mümkün olacağı fakat bu gerçekleştirilememesi hak.), s. 3-4.
- Halikarnas Balıkcısı, "İktidarların Karşılaştığı En Büyük Tehlike", (Pohpohçulara dayanan iktidarın sürekliliğinin zor olduğu ve çıkarı için yer seçenlerin rüzgâr değiştiğinde çabucak taraf değiştirmeleri hak.), s. 5-6.

⁸ Konuyla ilgili detaylı bilgi için bakınız. Tunç BORAN (2021), "Demokrat Parti'nin Atatürk Filmi Projeleri", Belgi, 21, 253-277.

- Etem Yazgan, "Akşamlar", (Şiir), s. 6.
- Ümit Y. Oğuzcan, "Dönüş", (Şiir), s. 7.
- Syngman Rhee, (Çev. Ali Metin Tok), "Birazda Yaşamak Mümkün Mü?", (Rusya'nın birlikte yaşama söylemlerine karşın Kuzey Kore'ye yaptığı askerî yığınağın anlaşmaya aykırı olduğuna dair Kore Cumhurbaşkanı'nın uyarıları ve komünizm tehlikesi hak.), s. 8-9.
- Kemal Mutiş, "Nerdesin", (Şiir), s. 9.
- Abdullah Rıza Ergüven, "Acımsı", (Şiir), s. 10.
- Harry Price, "Komünizm ve Spor", (Komünist ülkelerde uluslararası müsabakalara seçilecek sporcuların iyi birer sporcu olmalarının yanında parti ideolojisine sıkı bir şekilde bağlı olmalarına ve kaçma teşebbüslerine karşın akrabalarının rehin tutulması hak.), s. 11-12.
- İmzasız, "Zavallı Münekkitler", (Anekdote), s. 12.
- İsmet Ercan, "Bozuk Düzen", (Şiir), s. 13.
- Cahit Sıtkı Taranacı, "Şiir Üzerine", (Şiirin kelimeleri ustaca kullanma sanatı olduğu ve bunun da marifet istediği hak.), s. 14.
- Mehmet Kemal, "Cahit Sıtkı ile Konuştum", (Felç tedavisi gördüğü hastanede ziyaret edilen Cahit Sıtkı'nın son durumuna dair bir söyleşi ve doktorların onun tedavi sürecine dair verdiği bilgiler hak.), s. 15-17.
- İmzasız, "Galeri Dergisinden", (İlan), s. 17.
- Lütfü Bağış, "Allahısmarladık Paris", (Meşhur Fransız ressam Utrillo'nun ölümü üzerine hayatı ve resim sanatı hak.), s. 18-19.
- Erdinç Dinçer, "Yaradana Telgraf", (Şiir), s. 19.
- Oben Güney, "Lâdes", (Şiir), s. 19.
- Özdemir İnce, "Garipsi Şehirde Vapur Düdükleri", (Şiir), s. 20-21.
- Özdemir Nutku, "Harputta Bir Amerikalı", (Küçük Tiyatro'da Mahir Canova'nın sahneye koyduğu aynı adlı oyun ve oyuncular hak.), s. 22-23.
- İmzasız, "Hayatının 3 'K'lı Safhası", (Anekdote), s. 23.
- İmzasız, "Saroyan Burun Değiştiriyor", (Anekdote), s. 23.
- Seyfettin Başçılar, "Sanat ve Güzellik", (Evensel anlamda, herkes için öngörülen özgürlüğün ancak sanatla kurulabileceği hak.), s. 24-25.
- Selim Eren, "Esinti", (Şiir), s. 25.
- Lu Siun, (Çev. Ahmet Angın), "Kongi-Kj", (Bir Çin hikâyesi.), s. 26-30.
- İmzasız, "Beğenilenler", (Anekdote), s. 27.
- Yaşar Kavdır, "Veba", (Oktay Akbal'ın çevirisini yaptığı Albert Camus'nün aynı adlı romanı hak.), s. 30-31.
- M. Balkuvver, "Dağda Ateş Yakanlar", (Ömer Faruk Toprak'ın aynı adlı şiir kitabı hak.), s. 31-32.

100 Edebi Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı

Aralık 2023

Atıf/Citation: Tanyıldız, A.; Yavuz, K. (2023). "İslâmiyet Gazetesi'ndeki Manzumeler Üzerine Bir Değerlendirme". *Edebi Eleştiri Dergisi*. Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı, s. 171-200.

Ahmet TANYILDIZ* Kader YAVUZ**

İslâmiyet Gazetesindeki Manzumeler Üzerine Bir Değerlendirme***

An Evaluation On The Poems In İslâmiyet Newspaper

ÖZ

İslâmiyet gazetesi 1948-1960 yılları arasında haftalık yayın yapan dönemin önemli gazetelerindedir. Temelde dini değerlerin yer aldığı bu gazete, başmuharrir Şemseddin Yeşil öncülüğünde on iki yılda 530 sayı yayınlamıştır. Bu sayıların 170 tanesinde özellikle klasik dönem şairlerine ait şiir örnekleri yer alır. Hacmi küçük olup dört sayfadan oluşan İslâmiyet gazetesinde şiirler için müstakil bir köşe ayrılmış ve tüm sayılar boyunca 282 şiir örneğine yer verilmiştir. Bu şiir örneklerinin muhtevası umumiyetle dinî-tasavvufî, ahlakî ve didaktik değerler etrafında şekillenmektedir. Gazetede Türkçenin yanı sıra Farsça ve Arapça şiirler de orijinal haliyle yayınlamıştır. Bu çalışmada İslâmiyet gazetesindeki manzum parçalar tavsif ve tasnif edilerek bir tabloda derlenecek ve şiirlerin gazetedeki mahiyeti hakkında genel bir değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Süreli yayın, İslâmiyet gazetesi, manzum kısımlar.

ABSTRACT

İslâmiyet newspaper was one of the important newspapers of the period, publishing weekly between 1948 and 1960. This newspaper, which basically covers religious values, published 530 issues in twelve years under the leadership of its chief writer, Şemseddin Yeşil. 170 of these issues contain examples of poems, especially those of classical period poets. In the newspaper İslâmiyet, which is small in volume and consists of four pages, a separate corner is reserved for poems and 282 poems are included throughout all issues. The content of these poetry examples is generally shaped around religious-sufistic, moral and didactic values. In addition to Turkish, Persian and Arabic poems were also published in the newspaper in their original form. In this study, the verse pieces in the İslâmiyet newspaper will be described and classified and compiled in a table, and a general evaluation will be made about the nature of the poems in the newspaper.

Keywords: Periodical publication, İslâmiyet Newspaper, poem parts.

* Prof. Dr.; Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ahmettanyildiz@gmail.com

** Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi, kdryavuz49@hotmail.com

*** Katkı Oranı Beyanı: Bu yazının muhteva ve sonuç kısmı Ahmet Tanyıldız tarafından yazılmış olup gazetedeki manzumelerin tespit ve tasnifi Kader Yavuz tarafından yapılmıştır.

[Araştırma Makalesi] Geliş Tarihi: 30.11.2023 Kabul Tarihi: 23.12.2023 Yayın Tarihi: 31.12.2023 DOI: 10.31465/eeder.1389942

Giriş

İslâmiyet gazetesi, 22 Mart 1948'de *haftalık dinî, içtimâî, ahlâkî gazete* olarak yayın hayatına başlamıştır. Kaynaklarda 350 sayı olduğu söylenen gazete 530 sayıya kadar yayımlanmıştır. 1960'a kadar yayın yapan gazetenin başyazarı Muhammed Şemseddin Yeşil'dir (d. 1905-ö. 1968). Cumhuriyetin ilk yıllarında etkili hitabeti ve dinî konulardaki yetkinliğiyle tanınan Şemseddin Yeşil, Diyanet Riyaseti'ndeki görevlerinin yanında yayıncılık ve vakıf işlerinde de etkin bir kişidir. Milli Kalkınma Partisi ve Demokrat Parti ile kısa süreli temasları olsa da siyasete pek müdahil olmamıştır. Bununla birlikte siyasî ve içtimâî gündemi takip etmeyi ihmal etmemiştir. Bu çerçevede tesis ettiği *Yüksek Ahlâk Derneği*'nde dinî ve kültürel faaliyetlerine devam etmiştir. 12 yıl boyunca *İslâmiyet* gazetesinin başmuharriri ve yayıncısı olarak vazife yapmıştır.¹

Şemseddin Yeşil'in yayıncılık tecrübesi sadece *İslâmiyet* gazetesi ile sınırlı değildir. Günlük gazetelerde yayınlanan yazılarının yanı sıra 1947'de haftalık *Hakikat Yolu* mecmuasını (104 sayı) Yeşilzâde Sâlih Efendi ile dönüşümlü olarak başyazarlık yapmıştır. Başyazarı olduğu *İslâmiyet* gazetesi de onun şahsiyetine ve gayesine uygun bir yayın çizgisi takip etmiştir. Yayıncılıktaki bu başarısı ve dinî kişiliği sebebiyle kimi zaman bazı zevatın hedefine girmiş, kimi yayın organlarında eleştirilere maruz kalmıştır. Söz konusu eleştirilerden biri dönemin etkili yazarlarından Ahmet Emin Yalman'ın gazeteyi hedef aldığı "*İslâmiyet gazetesi zehir saçıyor*" başlıklı yazısıdır. Şemseddin Yeşil bu eleştiriye gazetedeki başyazarısıyla sert bir karşılık vermiştir (Bk. S 155, s. 1). Bu tür kalem kavgalarına nadiren tesadüf edilmektedir. Şahıslar hedef alınmadığı için gazetenin yayın hayatında resmî bir engelleme söz konusu olmamıştır. Zira gazete sayfaları çoğunlukla dinî ve ahlâkî konulara yoğunlaşmıştır.

1. Gazetenin Muhtevası Üzerine²

İslâmiyet gazetesinin künyesi şu şekildedir: "İslamiyet (Haftalık Dinî, İçtimâî, Ahlâkî Gazete), Sahibi: Nureddin Eren, Başyazar: Şemseddin Yeşil, Hakkâkler Çarşısı, Beyazıt, İstanbul". Alt kısımda ise motto biçiminde şu cümle bulunur: "*İslâm dini bütün beşeriyete gönderildiğini aklen ve naklen ispat olunur bu aziz din istikbalin yegâne dinidir.*" Gazetenin yayın çizgisi ve teknik özellikleri 12 yıllık ömründe dikkat çekici bir değişikliğe uğramamıştır. Her sayısı ortalama 4 sayfadan oluşmaktadır. Kimi sayılar ise 3 ila 6 sayfa arasındadır. Gazetenin büyük bölümünde intizamlı bir şekilde Kur'an-ı Kerim tefsiri bulunurken geri kalan kısımlarda ise dinî-tasavvufî yazılara (*Peygamber Efendimizin Emirleri, Evliyaullah'ın Sözleri, Ârifler Sofrası gibi*) ve edebî metinlere (manzum-mensur) yer verilmiştir.

Gazetenin muhtevası genel olarak dinî konular üzerine temerküz eder. Bu sebeple konu bakımından çeşitlilik olmadığı söylenebilir. Gazete, genel itibarıyla Kur'an-ı Kerim'deki çeşitli sûrelerin meâl ve tefsirini ihtiva eden metinler, vaaz ve nasihat içerikli yazılar, kültürel ve edebî konular ile muhtevaya uygun çokça şiir örneğinden oluşmaktadır. Bunun yanında gündelik ilmihal ile ilgili soru ve cevaplar, Ramazan ayına ve oruca ilişkin düşünceler, ahlâk, amel, itikat, din hukukuna dair bazı yazılar da gazetede görülen diğer örneklerdir. 58 sayı boyunca neşredilen "*Dinde Reform İsteyenlere Cevap*" yazı dizisi bu konuda dikkat çekici bir örnektir.

¹ Yazar hakkında daha detaylı bilgiler için bk. Ceyhan, 2013: 491-492; Taş 2015.

² Gazetenin sayıları incelenirken *İDP (İslamcı Dergiler Projesi)* arşivinden yararlanılmıştır. Bk. <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/99/islamiyet>. (ET: 23.11.2023).

İslâmiyet gazetesindeki yazılar temelde Kuran-ı Kerim ayetlerinin tefsiri ve manevî değerleri muhafaza etmeye yönelik yazılardır. Tefsir yazıları gazetenin esasını teşkil eder. İlk sayıdan itibaren *Yâsîn Sûresi* tefsirine başlanmış, son sayıya kadar çeşitli sûreler tefsir edilmiştir. Son sayıda ise *Tâhâ Sûresi*'nin tefsiri bulunmaktadır. Şemseddin Yeşil'in yaptığı bu tefsirlerin dışında Nureddin Eren'in "*Neye Baksan Allah'ın Varlığına En Büyük Bir Burhan Değil Mi?*" ve Naim Ötez'in "*İbadet Dersleri*" gibi yazıları da bulunur.

İslâmiyet'in özel vurgu yaptığı sahalardan biri de kadınlara ve çocuklara dinî konuların anlatılması hususudur. Gazetede bazı yazılar doğrudan kadınlar ve çocuklarla ilgilidir: *Kuran'da Kadına Verilen Değer*, *Kızlar Niçin Evlenmiyor Evlenenler Neden Çabuk Boşanıyor*, *Orta Okul Derecesinde Bulunan Çocuklarımıza Din Dersi* gibi yazılar öne çıkar. Gazetenin tüm sayılarında mütemadi bir şekilde nasihat içerikli özlü sözler de bulunur. Kapak sayfasındaki küçük kısımlarda ve iç sayfalardaki "Ahlâk" başlığı altında didaktik cümleler sıklıkla yer alır.

Gazetede dini içerikli konuların dışında dönemin siyasî ve sosyal ortamına göre farklı başlıklar da dikkat çeker: *Adnan Menderes Çok Kıymetli Başkana*, *Ahmet Emin Yalman*, *Vatan Gazetesi*, *Ayasofya Camii Elen Kilisesi Olamaz* gibi yazılarda sosyal konulara doğrudan temas edildiği görülür.

Gazetede bölümler ve başlıklar sabit olup içerikleri değişmektedir. Bu bölüm ve başlıklardan bazıları şunlardır: *Tefsir*, *Resul-i Ekrem Efendimizin Emirleri*, *Maneviyat Bahçesi*, *İbadet dersleri*, *Arifler Sofrası*, *Ramazan Dersleri*, *İman-Küfür*, *Evliyaullah Sözleri*, *Şeriatsız Hakikat Batıl*, *Hakikatsız Şeriat da Atıl Olmaz*, *Mesnevi Köşesi*, *Evliya Bahçesi*, *Ahlak*, *İtikat Dersleri*, *İslam'daki Büyük İncelikler*, *Duygulu Gönüllere Hitap*, *Şeriatsız Hakikat*, *İmam Ali'nin Alice Sözleri*, *Rüya Tabirleri*, *İblis*, *Manevi Zevkler*, *Frenk Âlimlerin Allah'ı İspat Hususunda Serdettikleri Deliller*, *İslam Büyüklerinin Sözleri Hz. Muhammed Aleyhissalatü Vesselâm Hıra Dağından <Lailâhe İllallah> Davasını Nasıl Açtı vb.* Bu yazı dizi başlıklarının altında farklı yazarlara ait yazı ve şiir örneklerini görmek mümkündür. Ayrıca dini bilgileri okuyucu eğlenceli bir şekilde sunmak için *Fıkıh Bilmeceleri* başlığı altında bir sayıda soru sorulur diğer sayıda ise cevabı verilir.

Gazete mensur yazıların yanı sıra manzum yazılara da büyük ehemmiyet verip hatta şiir için köşe ayrılmıştır. Farklı dönemlere ait şairlerden muhtelif nazım şekli ve türünden onlarca şiire gazetede yer verilmiştir. Gazetenin ilk sayısından itibaren dinî-tasavvufî şiir örnekleri ve kıssalar dikkat çeker. Özellikle klasik dönem divan şairlerinden ve mutasavvıf şairlerden çokça şiir örneği bulunmaktadır. Mevlânâ'nın önemli eseri *Mesnevi*'den kimi bölümlerin yer aldığı *Mesnevi Köşesi* de önemlidir.

İslâmiyet'in başyazarı Şemseddin Yeşil'in gazetedeki etkisi belirgindir. Birçok sayıda onun başyazarlarına ve çeşitli konulardaki yorumları öne çıkar. Gazetenin 340. sayısından itibaren on sayı boyunca onun kitaplarının tanıtımı yapılmıştır.

2. Gazetede Şiirlerin Fihristi

Fihrist hazırlanırken önce şiirin bulunduğu sayı ve sayfa numarası belirtilmiş, ardından şiirin şairine ilişkin bilgi verilmiştir. Şairi belirtilmemiş olanlardan tespit edilenleri ise tarafımızca eklenmiştir. Daha sonra ise gazetede yer aldığı şekliyle şiirlerin ilk mısraı ile son mısraı tespit edilip yazılmıştır. Şiir örneklerinin mısra/beyit/bend sayıları değişken olduğu için bu yöntem tercih edilmiştir. Nazım şekil/türleri ile vezinleri de belirtilmiştir. Tabloda son olarak açıklama kısmı bulunmaktadır. Şiir örneklerine ilişkin izaha muhtaç noktalar ve diğer teferruat bu kısma alınmıştır. Şiirlerin tablosu, şekil itibarıyla *Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi*'ndeki düzene benzer şekilde hazırlanmıştır (Köksal, 2012). Ancak yazının mahiyeti itibarıyla tablo üzerinde kısmî değişiklikler yapılmıştır.

Sayı ve sayfa	Mahlas/İsim	İlk mısra	Son mısra	Nazım şekli/türü	Vezin	Açıklama
1/1	Câmî	Be-levhî ger hezârân nakş peydâst	Kıyâs-ı kârger ez-kâr ber-dâr	Kıta/tevhid	Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün	Şiir, Nureddin Eren'e ait yazıda alıntı metin olarak kullanılmıştır.
1/4	Osman Kemâlî	Ey gönül bil ezeli ahde samim isterler	Hâzır ol bezm-i ilâhîde nedim isterler	Tahmis	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Şiir, Bağdatlı Ruhî'nin gazeline yapılmış bir tahmistir.
2/4	Osman Kemâlî	Hudânın hak resûli sâdık'ı-l-va'di'l-emînimdir	Enîsim mûnisim yârim nigârım nâzenînimdir	Tahmis	Mefâ'îlün (x4)	Şiir, Fuzûlî-i Bağdâdî'nin gazeline yapılmış bir tahmistir.
3/4	(Erzurumlu) Emrah	Senin bâğ-ı cemâlin rengini gülşende görmüşler	Seni benden beni sende bakıp bir tende görmüşler	Müseddes	Mefâ'îlün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur.
4/4	(Erzurumlu) Emrah	Ben ol bir şahs-ı sultânım ki âlî-himmetim vardır	Özümde hüsn-i himmet hem sözümde kuvvetim vardır	Müseddes	Mefâ'îlün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur.
5/3	İbrahim Hakkı	Bildinse kendin ey cân çok sükker oldu ölmek	Hakkı bil anı zâtın hoş manzar oldu ölmek	Gazel/Nutuk	Mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün	Şiir, M.S.Y. imzalı yazıda alıntı metin olarak kullanılmıştır.
7/4	(Muallim) Feyzî	Enîn ü nâle seher-hîze ney nevâsı verir	O dem ki başucuna âl-i Mustafâsı gelir	Gazel	Mefâ'îlün fe'ilâtün mefâ'îlün fe'ilün	Şiir "Ne Yanık Bir Eda" başlığıyla verilmiştir.

7/4	Osman Kemâlî	Nasıl mübarek bir geceydi yâ Rab / Muhammed dünyaya geldiği gece	İşitdi anladı her ehl-i lisân / Şark u garb hayretde kaldığı gece	İlahi/Mevlid	Fe'ülün fe'ülün fe'ülün fe'ül	Gazetede şair bilgisi yoktur.
8/4	(Azmi)	Ey viren vahdeti eshâr ile efkâra nizam!	Azmi'nin gönlü evinden sana binlerce selâm.	Gazel	Fâ'ilâtün (x4)	Şiir "Beşeriyettin Fahri Ebedisi Resulü Ekreme Selâm" başlığıyla verilmiştir. Şiir Tokatlı Abdullah Azmi Yaman'ındır.
9/4	Osman Kemâlî	Âşıkâ sûret-i cânânede Rahmân görünür	Vasl-ı hicrân Kemâlî bana yeksân görünür	Gazel	Fâ'ilâtün (x4)	Şiir "Ne Dilber Görüş" başlığıyla verilmiştir.
11/4	Tahir Nadi	Zîver-ârâ-yi vücûd olmadan ol nûr-ı mübîn	Bir temâşâ-yı filim uğruna makhûr olma	Gazel	Fâ'ilâtün (x4)	Şiir "Tabiat" başlığıyla verilmiştir.
14/4	Osman Kemâlî	Temevvüc eylemiş deryâ-yı vahdet	Aceb ki da'vâ-yı irfâne düşmüş	Kıta	11'li hece ölçüsü	Şiir "Vahdet Dağları" başlığıyla verilmiştir.
14/4	Tahir Nadi	İçtiklerimiz bâde değil zehr-i elemdir	Geldik geleli dehre esîr-i keder olduk	Terkib-i Bend	Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün	Şiir "Terkib-i bend" başlığıyla verilmiştir.
15/1	Hassan ibn Sâbit	Ve ahsenü minke lem terakkatu 'aynî	Ke-enneke kad hulikta kema teşâu	Nutuk	-	Gazetede Hassan ibn Sabit'in Hz. Peygamber'e nutuk yazdığı belirtilmiştir.
15/4	Osman Kemâlî	Cân u ten varlık bekâsız bir vedâatdir sana	Nutk-ı hayrân bâis-i rahm ü şefâatdir sana	Gazel	Fâ'ilâtün (x4)	Şiir "Enîs-ül fukara" başlığıyla verilmiştir.
17/4	Tahir Nadi	Feleğin gerdiş-i etrâfına ve kirdârına yuf	Talih-i feyze gerektir mütemâdî himmet	Terkib-i Bend	Fâ'ilâtün (x4)	Şiir "Terkib-i bend" başlığıyla verilmiştir.
21/2	Osman Kemâlî	Bir sabah uyandım hüzn ile mâtem	Dertsiz insanları bî-derman gördüm	Kıta/ Na't	-	Şiir "Ne Dilber Görüş" başlığıyla verilmiştir. Başlığın altına Divan-ı Kemâlî'den notu yer alır.
21/2	Osman Kemâlî	Ey Habîb-i Kibriyâ sensiz Resûl-i kâinat	Yokdurur bundan büyük erbâb-ı aşka iltifât	Na't	Fâ'ilâtün (x4)	Şiir "Na't -1 Nebi" başlığıyla verilmiştir. Başlığın altında "Divan-ı Kemâlî'den" notu yer alır.
22/1	-	Bir gün vücûd ise ne gam / Değil mi âkıbet adem	Hayâtımın zevâli var / Ne olmak ihtimali var	Müsemmen-i	Mefâ'ilün mefâ'ilün	Şiir "Satılma" başlığıyla verilmiştir. Gazetede şair bilgisi

192/4				Mütekerrir		yoktur.
26/1	Şemsî	Mü'minem (Hakka) gönül sermayesi	Şemsiyem korkmam celâdet meşrebim	-	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir "Hâli Ayân- İtikadı Beyân" başlığıyla verilmiştir. Başlığın altına "Şemseddin Yeşil" notu yer alır.
31/3	Osman Kemâlî	Bülbülün aşkı eder bülbülü gülzâre	Vakt ola kim ola bir şûh-ı sitemkâre fedâ	Tahmis	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir "Tahmis-i Gazel-i Fuzûli-i Bağdadi (Rahmetullahi aleyh)" başlığıyla verilmiştir.
32/3	Leylâ Hanım	Fedâ kıl ey gönül var ise cânın	Yolundan çihâr-ı yâr-ı bâ-safânın	Na't-ı Çehar Yâr-ı Güzin	Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün	Şiir "Medh-i Celil-i Hanedan-ı Mustafa ve Çihar-ı Yar-ı Basafa" başlığıyla verilmiştir.
35/4	Osman Kemâlî	Muharremdir! Kamer mahzûn Güneş me'yûs kan ağlar	Söz ağlar, söyleyen ağlar, kalem ağlar, yazan ağlar	Mersiye	Mefâ'ilün (x4)	Şiir "Sultan-ı Şüheda İmam-ı Hüseyin Efendimiz hakkında yazılmış bir mersiye" başlığıyla verilmiştir.
64/2	Kuşadalı İbrahim Halveti	Vech-i yâre düşmüş olan, âlemd e seyrân istemez	Varını dîdâre verdi vasl u hicrân istemez	Müsemmen / Nutk-ı Şerif	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir, yazıda alıntı metin olarak kullanılmıştır. Şair bilgisi yoktur.
64/3	Nâbî	Bu gülistân benim için ne güzel, ne şeb var	Bu kâr-ı hanede bilsem neyim benim nem var	Muhammes -i Mütekerrir	-	Şiir "Yokluk" başlığıyla verilmiştir.
64/3	Osman Kemâlî	Ne benliğim vardı ne bu kâinat	Adıma cümlesi Osmân dediler	Kıt'a	Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün	Şiir "Sırrın adın ne dediler?" başlığıyla verilmiştir.
77/2	Hasan Sezâi	Dost bağının gülü oldu küşâde	Biraz eyleyip seyrâna geldik	Gazel	-	Şiirin başında şu not yazılmıştır: "Türklerin kıymetli edip ve ariflerinden Hasan Sezâi hazretleri Edirne'de Hicri 1151 tarihinde vefat edeceği gece, şu gazeli inşad buyurmuşlar."
87/3	-	Üçer, yediler erenlerdeniz	İlm-i esrârı bilenlerdeniz	Kıt'a	10'lu hece ölçüsü	Gazetede şair bilgisi yoktur.

94/2 151/3	Necâti Bey	Dilber merâmî ân olur endâm değildir	Keyfiyet olur meyde garaz câm değildir	Gazel	Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir, Necâti Bey'e aittir. (Tarlan 1997:252)
101/3	-	Âşık maşûkıyla hursend-i cünûn	Küllü hizbin bimâ ledeyhim ferihûn	-	-	Gazetede şair bilgisi yoktur. Tek beyittir.
102/3	-	Kulu kurbânıyım Allâhu Resûlü's-sakaleynin	Bütün ashâb-ı Nebî Fâtıma Hayder Haseneynin	-	Fe'ilâtün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur.
102/3	Abdulkadir Geylânî	Lî hamsetün utfî bihâ harrel-vebâ'e'l-hâtıme	El-Mustafâ ve'l-Murtezâ ve'bnâhümâ ve'l-Fâtıma	Kaside	Müstef'ilün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur. Beyit, Abdulkadir Geylanî'ye aittir. Tek beyittir.
105/3	-	Pes cihân kaydıyle olsa gönül mükedder	Bî-fâidedir eldeki tesbîh-i mücevher	-	Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün	Gazetede şairine dair herhangi bir bilgi yoktur. Tek beyittir.
106/4	Fuzûlî	Nem var ki lâf edem özümden	Mahv eyle beni benim gözümden	Mesnevi	Mef'ûlü mefâ'ilün fe'ülün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Beyit, Fuzûlî'ye aittir. Tek beyittir.
109/4	Fuzûlî	Garaz 'ıyd-ı visâlidir bu ay u gün hesabından	-	Gazel	Mefâ'ilün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur. Mısra, Fuzûlî'ye aittir. Tek mısradır. (Kılınç 2021:577).
110/3	İbrahim Hakkı	Âşık-ı yârim onun için bu diyâra geldim	Yoksa deyr-i cihân içre ben ne kâra geldim	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Tek beyittir. Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkı'ya aittir. (Küleççi ve Karabey 1997:258)
112/4	-	Vuslat demini âh ile bir dem anıyorken	Bir kül yığını oldu vücûdum âhdan yandım	-	Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
116/4	Niyâzî	Ben sanırdım âlem içre hiç yâr kalmadı	Ben beni terk eyledim gördüm ki ağıâr kalmadı	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Beyit, Niyâzî-i Mısrî'ye aittir. (Erdoğan 2008:381)
118/2	-	Oldu dördüncüsü Hayder hülefâ-yı Râşidinin	Kütüb-i münzelenin hazret-i Kur'ânı gibi	-	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Tek beyit.
121/3	Nigâhî	Âdem olmak ister isen âdem ara	Âdemi bul âdem ile âdem ol	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Beyit

	(Amidî)				fâ'îlün	Nigâhî-i Âmidî'ye aittir.(Tanyıldız ve Arslan 2017:74)
122/3	-	Edeb ehl-i keremden hâli olmaz	Edebsiz ilm okusa âlim olmaz	-	Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Tek beyit.
122/4	-	Devletin dîn iledir dînini tahkîr etme	Safha-i rûy-ı zemînden eder Allâh seni hak	-	Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Tek beyit.
123/4	Nâhifî	Kerîm odur ki mücâzâtın affede hasmın	Zamân müsâade-i intikâm verdikçe	Gazel	Mefâ'îlün fe'îlâtün mefâ'îlün fe'îlün	Beyit Nâhifî'ye aittir. Tek beyit.
125/4	Bahrî	Hak kulundan intikâmı yine 'abdiyle alır	Sanma onsuz Bahriyâ 'âlemde bir çöp debrenir	Gazel	Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün	2 beyit.
126/4	Ziya Paşa	En ummadığın keşf eder esrâr-ı derûnun	Sen herkesi kör âlemi sersem mi sanırsın	Terkib-i bend	Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün	Tek beyit.
128/1-4	Nâbî	Sakin terk-i edebden kûy-ı mahbûb-ı Hudâ'dır bu	Nazargâh-ı İlâhîdir makâm-ı Mustâfâ'dır bu	Gazel	Mefâ'îlün (x4)	Beyit Nâbî'ye aittir. Tek beyit.
131/4	Niyâzî	Âdemin gönlü evinde bahr-ı 'ummân gizlidir	Dâ'imâ susuz gezip 'ummânı bulmazsa ne güç	Gazel	Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Beyit Niyâzî-i Mısri'ye aittir. (Erdoğan 2008:392)
132/4	İbrahim Hakkı	Kendi hüsnün vech-i dil-berden hüveydâ kıldı aşk	Bu aceb ki sine-i uşşakı me'vâ kıldı aşk	Gazel	Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkı'ya aittir. (Külekçi ve Karabey 1997:330)
133/3	Nigârî	Düştü yere her kim ki kıldı bize 'adâvet	Sanma ruh-ı zîbâya nigeş 'ayn-i günehtir	-	Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün	Beyit Seyyid Hamza Nigârî'ye aittir. 2 beyittir.
134/3	-	Sitem-kârân-ı Hudâ nâ-şinâs hakkından	Efendi tecrübe ettim seher du'âsı gelir	-	Mefâ'îlün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur. Tek beyittir
136/3	Nâbî	Sezây-ı tîğ olur haddin tecâvüz eyleyen mûler	Anun-çün tîğden âzâdedir müjgâb-ı ebrûler	Gazel	Mefâ'îlün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur. Beyit Nâbî'ye aittir. Tek beyittir.
141/3	Remzî	Zamîr-i gülde gülâb-ı ruhun nihân olalı	Yoruldu bülbül-i hoş-nağme tercemân olalı	Gazel	Mefâ'îlün fe'îlâtün mefâ'îlün fe'îlün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Beyit Remzi Baba'ya aittir. Tek beyittir.

142/4	Niyâzî	Gam çekmede Ya'kûb ol Eyyûb gibi sâbir ol	Yusûf gibi mahbûb ol Ken'an'a irem dersin	Gazel	Mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Beyit Niyâzî-i Mısrî'ye aittir. (Erdoğan 2008:278)
143/4	Niyâzî	Haktan ayân bir nesne yok, gözsüzlere pinhân imiş	-	Gazel	Müstef'ilün (x4)	Mısra Niyâzî-i Mısrî'ye aittir. Tek mısradır. (Erdoğan 2008:255)
147/3	-	Melâmî fi sebilillâh melûm olsa ne gam yâ hû	-	-	Mefâ'ilün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur. Tek mısradır.
148/1	Remzî	Zamîr-i gülde gülâb-ı ruhun nihân olalı	Bu i'tidâlde tûbâ cinân cinân olalı	Gazel	Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	Beyit Remzi Baba'ya aittir. İki beyittir.
150/3 229/1	-	Hilâfından hazer eyle rızâ-yı Bârî'yi gözle	Mukadderde hatâ olmaz hemen yan gel safâ eyle	-	Mefâ'ilün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur. İki beyit.
159/2 191/4	-	Nâr-ı 'aşkın benden öğren tâb-ı hest-i süzunu	Ben ana pervânedan evvel yanan pervâneyim	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Tek beyit.
159/4	-	'Ulüvv-i kadrini kendin bilirsin	Bilirsin kendini kendin İlâhi	-	Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
162/1 174/1	Fuzûlî	Olsa isti'dâd-ı ârif, kâbil-i idrâk-i vahy	Emr-i Hak irsâline her zerredir bir Cebra'il	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir, Fuzûlî'ye aittir. (Kılınç 2021:540).
161/4	Hamdî	Hâke düşmüş katreyiz deryâya girmiş çıkmışız	Bil livâü'l-Hamdi biz, imzâya girmiş çıkmışız	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir Elmalılı Hamdi Yazır'ındır.
164/4	Azîz Mahmut Hüdâyi	Âyinedir bu âlem herşey Hak ile kâ'im	Mir'ât-ı Muhammed'den Allâh görünür dâ'im	-	Mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Tek beyittir.
166/2	-	Gül-ruhu Ahmed-i Muhtâra mukâbil bir gül	Açabilmez çalışır her sene gülşende bahâr	Gazel	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Tek beyittir.
166/2	Remzî	Zamîr-i gülde gülâb-ı ruhun nihân olalı	Yoruldu bülbül-i hoş-nağme tercemân olalı	Gazel	Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	Beyit Remzi Baba'ya aittir. Tek beyittir.
166/2	Yaman Dede	Amân lafzı senin ism-i şerîfinle müsâvîdir	Anın çün âşkın zikri amândır yâ Resûlallâh	Kaside	Mefâ'ilün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur. Tek beyittir.

168/4	Alî/Çeşmî	İnâyet her kime yüz tutsa isyânı nikâb olmaz	Güneş doğdukta zîrâ perde-i zulmet hicâb olmaz	Gazel	Mefâ'îlün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur. Beyit Gelibolulu Mustafa'ya aittir. Tek beyittir. (Aksoyak 2018: 768)
174/1	Mehmed Âkif	Ne irfândır veren ahlâka ulviyyet ne vicdândır	Ne irfânın te'sîri kalır kat'iyyen ne vicdânın	-	Mefâ'îlün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir Mehmet Akif Ersoy'a aittir. (Turinay 2021:691)
174/3	Nâhifî	Kerîm odur ki mucâzâtın affede hasmın	Zamân müsâade-i intikâm verdikçe	-	Mefâ'îlün fe'ilâtün mefâ'îlün fe'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Beyit Nâhifî'ye aittir. Tek beyittir.
176/2	-	Cûlar gibi çağlamak var	Mâzîyi anıp da ağlamak var	-	Mef'ûlü mefâ'îlün fe'ûlün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
176/3	-	Hikâye-yi gam istemem	Bu zahme merhem isterim	Kıta	8'li hece ölçüsü	Gazetede şair bilgisi yoktur.
180/3	Erzurumlu İbrahim Hakkı	Vücûd-ı cûd-ı İlâhi hayât-bahş-ı Kerîm	Havâs sun'-ı hâkim bu kâr-ı hânedâ bilsem	-	-	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkı'ya aittir.
186/2	Hafız Ahmet Tal'at Efendi	Mekke'dir nûr-ı sa'âdet hânesi	Nûra gark oldu semâvât ü zemîn	Mevlid	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Mevlid'in devamı s. 4'tedir.
187/3	Emrâh	Gedâyım sûretâ lâkin gönül tahtında sultânım	Sadâret bezm-gâhında anıñçün rif'atım vardır	-	Mefâ'îlün (x4)	Şiirin devamı s. 4'tedir. Gazetede şairi hakkında bir bilgi yoktur. Şiir Emrah'a aittir.
189/1 234/2	Fuzûlî	Şeref-i aslına ednâ-yı merâtib Mi'râc	-	Gazel	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Mısra Fuzûlî'ye aittir. Tek mısradır (Kılınç 2021:410).
190/4	-	Bilenler mâcerâ-yı meclis-i nahnu kasemnâyı	Bu bâzâr-ı kazâda şart-ı icâbı kabûl olmaz	-	Mefâ'îlün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur. İki beyittir.
190/4	Fuzûlî	Garaz 'ıyd-ı visâlidir bu ay u gün hesabından	-	Gazel	Mefâ'îlün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur. Mısra Fuzûlî'ye aittir. Tek mısradır.
192/4	Muhyî	Kopunca bir teli bağlansa da düğümlü kalır	Dokunma gönlüme şart-ı mahabbet öyle değil	Gazel	Mefâ'îlün fe'ilâtün mefâ'îlün fe'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Beyit Muhyiddin Râif Yengin'e aittir.

						Tek beyittir.
194/4	-	Bâhçe-i âlemde ey dil her kuşun bir dili var	Kumrunun gûgüleri bülbülün gulgulu var	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
195/4	Osman Kemâlî	Temevvüc eylemiş deryâ-yı vahdet	Anın tâm sûreti insâna düşmüş	Kaside	Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir Osman Kemâlî'ye aittir.
196/4	Osman Kemâlî	Âşıkâ suret-i cânânede Rahmân görünür	Bu merâyâda ne hayvân ve ne insân görünür	Gazel	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir Osman Kemâlî'ye aittir. İki beyittir.
196/4	Nigârî	Cânân dileyen dağdağa-ı cânâ düşer mi?	Cân isteyen endîşe-i cânâna düşer mi?	Gazel	Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün	Gazetede şairine dair herhangi bir bilgi yoktur. Beyit Seyyid Nigârî'ye aittir. Tek beyittir. (Bilgin 2011: 380).
201/2	Rahmî (?)	Sırrı hakîkate mazhar olunca	İsteğiyle gelmiş kurbânlar gördüm	Murabba	-	Şiir, "Karakoçlu Baba Rahmi'nin Defterinden Neler Gördüm Neler" başlığıyla verilmiştir. Şairine ilişkin bir detay verilmemiştir.
204/2	Bâkî	Fermân-ı aşka cân iledir inkiyâdımız	Allâhadır tevekkülümüz itimâdımız	Gazel	Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir Bâkî'ye aittir. (Küçük 1994:218)
204/2	-	Çaldım çegâne girdim meydâne	Canım bana mest Elhamdülillâh	-	Mef'ûlü mefâ'ilü fe'ülün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir, "Aman Ne Hoş" başlığıyla verilmiştir.
205/3 250/2	Hazreti Süreyyâ	Cânânıma Rabbim demiş olsam ne olurmuş	Ben Rabb-i celîlim demiş olsam ne olurmuş	-	Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir Hazreti Süreyyâ'ya aittir. (Özkök 2013: 3).
207/2	Muhyî	Dil subh-ı ezelde aşka dûçâr oldu	Bülbül anı meşk edip nağmekâr oldu	-	-	Şiir, "Güzel" başlığıyla verilmiştir.
207/2	Muhyî	Cibrîlim olup aşka ile zerrât-ı cihân	Manâ-yı müşahhas bilindi insân	-	-	Şiir, "Güzel" başlığıyla verilmiştir.
213/4	-	Vaiz-i kürsî-nişin vâkıf-ı esrâr değil	Kim ki bu neş'ede ol tâlib-i didâr değil	Gazel	Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
216/3	-	Aşkındır eden terbiye âyân-ı cihânı /	Aşkıyla hemîşe bulur eşyâ bu vücûdu /	-	Mef'ûlü mefâ'ilü	Gazetede şair bilgisi yoktur.

		Eflâk eder onunla bu raks ü devrânı	Zerrât-ı cihân cümle zemîn ü zamânı		mefâ'îlü fe'ûlün	
216/3	-	Fıkr-i ağıyardan müşküldür halas / Tâ ki ülfet-i yâr olmasa hâfız	Âh u vâh ile ömrüm gider hevâya / Eltâf-ı keremkâr olmasa hâfız	-	-	-
217/4	Hakkı	Maşûkî hırâmandır oldukça bu tarz olsun	Hakkı şeker-efşândır oldukça bu tarz olsun	Gazel	Mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü mefâ'îlün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir. (Külekçi ve Karabey 1997:426)
219/2	Hakkı	Âlem-i dilde hakkın cennet ü bağı vardır	Şâh-ı aşkın harem-i dilde otağı vardır	Gazel	-	Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir
219/2	Hakkı	Dildedir dildâr-ı dâim sanma birden dūr olur	Ol ki nefsin bilmedi binâda hem anda kör olur	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir.
219/4	Erzurumlu İbrahim Hakkı	Pişenizdir aşku hayretkârımız	Oldı hep âyîneyi didârımız	-	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir. (Külekçi ve Karabey 1997:294)
219/4	Sezâyî-i Gülşenî	Serâ-yı li meallâhî gönüldür	Hudâ'nın ulu dergâhı gönüldür	Nazm	Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
219/4	Hakkî	Vasf-ı lisân seninledir, vasf edemem gönül seni	Cümle cihân seninledir, vasf edemem gönül seni	Gazel	Müfte'îlün mefâ'îlün müfte'îlün mefâ'îlün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir. (Külekçi ve Karabey 1997:501)
220/1	Erzurumlu İbrahim Hakkı	Hudâdır mâni-i mu'ti felekle hâr u bârım yok	Gönül mülkünde sultân oldum asla itirâzım yok	Gazel	Mefâ'îlün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir. (Külekçi ve Karabey 1997:201)
220/1	Hakkî	Ehl-i irfân ki muhabbetten eser bulmuşlar	Hâne-yi kalbi o mahbûbe makar bulmuşlar	-	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir.
220/2	Ziya Paşa	Der-i Ali abâdır melce-i erbâb-ı imânın	Ko sofı gayret-i süfyânı ile müstefid olsun	-	Mefâ'îlün (x4)	Şiir Ziya Paşa'ya aittir. Tek beyittir.
220/2	Fuzûlî	Hüseyin düştü atından sahrâ-yı kerbelâya	Cibrîl git haber ver sultan-ı enbiyâya	-	-	Gazetede şair bilgisi yoktur.
220/2	Fuzûlî-i	Mâh-ı muharrem oldı meserret harâmıdır	Miftâh-ı ravza-i der-i dârü's-selâmdır	Terkîb-i	Mef'ûlü fâ'ilâtü	Gazetede şair bilgisi yoktur.

	Bağdâdî			bend	mefâ'ilü fâ'ilün	
220/3	Nigârî	Girdârimiz aşkın ziyâretidir	Hakkın bize başka bir kerâmetidir	Gazel		Şiir Seyyid Hamza Nigârî'ye aittir.
220/4 221/2	-	Vücûdumuz yed-i Mevlâda misl-i sâgardır	Onu için âyîne geh sâf u geh mükedderdir	Gazel	Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
220/4	Hakkî	Aşk ile mamûr olur hâne-i virânımız	Hakkî şuhûda gelmişiz aşk iledir sebâtımız	Gazel	Müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün	Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir.
221/1	Hakkî	Aşk der akla sanma ki cismin-i beşerim	Anı mâşukem vü uşşâkı ile nûr u basarem	Gazel	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir.
222/3	Hakkî	Acep kim gördü bir âşık ki vazgeçmiş bu sevdâdan	Gönüldür cennet-i irfân yücedir arş-ı âlâdan	Gazel	Mefâ'ilün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir İbrahim Hakkî'ye aittir (Külekçi ve Karabey 1997:411).
224/4	-	-	-	-	-	Şiir, gazetenin baskısında tam bir şekilde verilmemiştir.
224/3	Hakkî	Nedir hikâyet-i leylî ki doldu arsa-i Hâk	Delili Hakkî idersen taleb, oku levlâk	Gazel	Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir İbrahim Hakkî'ye aittir (Külekçi ve Karabey 1997:348).
225/2	Hakkî	Kendi hüsnün vech-i dillerden hüveydâ kıldı aşk	Seyr kıl Hakkî bu hoş resmi ki peydâ kıldı aşk	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir.
226/1	Nigârî	Nice ağlamayayım kılmayım ferhâd	Ferhâd u Mecnûnun reh-nümâsiyem	Murabba	-	Şiir Amasyalı Seyyid Hamza Nigârî'ye aittir.
226/2	Niyazî	Sağı solu gözler idim dost yüzünü görsem deyi	Haktan âyân bir nesne yok gözsüzlere pinhân imiş	Gazel	Müstef'ilün (x4)	Şiir Niyâzi-i Mısırî'ye aittir.
229/2	Hakkî	Geh müti u geh mani	Ne etmiş ise güzel etmiş	Muhammes	7'li hece ölçüsü	Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir.
231/3	Hakkî	Kendi hüsnün vech-i dillerden hüveydâ kıldı aşk	Seyr kıl Hakkî bu hoş resmi ki peydâ kıldı aşk	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir.

231/4	Hakkî	Terkeyle firâkı aslına gel	Koy fırkât-ı faslı vaslına gel	Muhammes	Mef'ûlü mefâ'ilün fe'ûlün	Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir.
231/4	-	Vücûdu aşk eder eşkâli dem-be-dem peydâ	Gönülde olsa enâniyet olmaz anda saf(â)	Gazel	Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
233/2	Hakkî	Maşûk hıramândır oldukça bu tarz olsun	Hakkî şeker efşândır oldukça bu tarz olsun	Gazel	Mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün	Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir.
233/2	Hakkî	Bulaydım dilde dildârım bana munis kem olmazdı	Dil âgâh olsa kendinden o gayra hemdem olmazdı	Gazel	Mefâ'ilün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir (Küleççi ve Karabey 1997:478).
234/2	-	Gönül olsa bûyu andan	Kelâm ü lisân görünmez	Murabba	8'li hece ölçüsü	Gazetede şair bilgisi yoktur.
234/2	Hakkî	Âşık fakîr olursa da fâhr u gnâdadır	Her dem cemâl-i yâre mukâbil sefâdadır	Gazel	Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir.
234/2	-	Bir zerrecik ahz etse kamer nûru vechinden	Mücrimleri Cibrîl kadar muhterem eyler	Gazel	-	Gazetede şair bilgisi yoktur.
234/3	Hakkî	Hemîşe hizmet-i aşk-ı Hak oldu âdetimiz	Tezellül iste tezellüldür eski âdetimiz	Gazel	Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	Şiir "Aman Ne Hoş" başlığıyla verilmiştir. Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir.
236/1	Hakkî	Hâne-i kalbin imâret kıl ki virân hoş değil	Genc ü virân içre gayri genc-i pinhân hoş değil	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir İbrahim Hakkî'ye aittir (Küleççi ve Karabey 1997:354).
236/1	Hakkî	Yâr istemez ki âşıkı ağıyâre yâr ola	Peyveste kendi hüsnüne âyinedâr ola	Nazm	Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
236/1	Hakkî	Hudâdır mâni'-i muti felekle kâr u bârım yok	Fedâ-yı aşktır cânım bir an onsuz kararım yok	Gazel	Mefâ'ilün (x4)	Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir.
237/4	Osman Kemâlî	Sen sana dost olmadıkça umma dostluk kimseden	Gösteren 184ahbub bâkî cehl ü gaflettir sana	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
237/4	Nigârî	Güftârım câri kim meyim sârî	Bî subhi şamest elhamdülillah	-	-	
238/2	-	Hâce biz bâde-i ezeliz	Şârib-i hamr-ı aşk-ı bî-bedeliz	-	Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur.

238/2-4	Hakkî	Çün ehl-i hâl hâdisinde ems ü ferdâ yok	Ki bezmimizde hemen sumt var gavgâ yok	Gazel	Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir.
240/3-4	Hakkî	Ey mâlik-i milk-i dü cihân 185ahbub kahhâr/ Yoktur sana sâni	Aşkınla eder nazm hoş efkâriyle eş'ar/ Ebkâr-i ma'ânî	Müstezad	Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün	Şiir, "Vahdet Şarabı" başlığıyla verilmiştir.
241/2	Nigârî	Hakikat güft u gûyun mahrem-i esrârilerden sor	Bu zulmü bî- nazîr-i leşkeri gaddârilerden sor	Gazel	Mefâ'ilün (x4)	Şiir, "Sor" başlığıyla verilmiştir.
241/2	Nigârî	Tutup dâmen-i 185ahbubu gönül her dem Hudâ söyler	Belâkeşler ki ol dem sergüzeşt-i Kerbelâ söyler	Gazel	Mefâ'ilün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur.
241/4	Nigârî	Var bir hâlim ki ruhsârım gören 185ahbub olur	Tab'ı ey Seyyid Nigârî hûbter 185ahbub olur	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
243/2	Nigârî	Deryâ-yı belâ neyler uşşâk-ı şîrîn-kâre	Her şâm u seher fikrim zikrim kamu yâr olsa	Gazel	Mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün	Şiirin matla beyti eksiktir. Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
243/2	Nigârî	Yâ Rab işimi hakîm-i tarrâra düşürme	Rahm eyle bana nüshâ-yı sahhâra düşürme	Gazel	Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün	Şiirin bazı beyitleri eksiktir. Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
243/2	-	Fitnelik eyleyip âşıkları 185ahbub etme	Lutf kıl mâtem-i hicrân ile 185ahbub etme	Gazel	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
243/2	Nigârî	Benim divâne gönlüm rütbe-i irfâna mâlikdir	Yanar gönlüm yakar âlemleri süzâna mâlikdir	Gazel	Mefâ'ilün (x4)	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
243/2	Nigârî	Dinle güftârımı ey vâ'iz-i cerr ey ahmak	Bu 185ahbubun taleb et rûzu rızâyı el-Hak	Nazm	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
243/2	Nigârî	Bir lahza rehi doğrudan ayırma İlâhi	Şerrâr-ı bed-i efkârü garezdâre düşürme	Gazel	Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
243/2	Nigârî	Tîr-i hasretle yâ Rab bağırımı pür-hûn etme	Terledip rûyu nigâh eyleme hayrân hayrân	Gazel	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Şiirin bir mısrası eksiktir. Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
243/2	Nigârî	Böyle serkeşlik etme kimse sana yâr olmaz	Bu da bir özge belâdır eger ağyâr olmaz	Nazm	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir
243/2	Nigârî	Konuş erbâb-ı dilân ile bir an ey vâiz	Anla bir gör ki nedir yahşi vü yaman ey vâiz	-	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.

244/2	Emrah	Aşkın eseri âşık ilhâm-ı Hudâdır/ Bir neş'e nümâdır	Elbette o dil beyti nazargâh-ı Hudâdır/ Kal ehl-i cudâdır	Mütezâd	Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün	Şiir Erzurumlu Emrah'a aittir.
244/2	Emrah	Habîbâ mihr-i 186ahbubun deminden bu zebân söyler	Lisân-ı tercümansız şerh edip mu'ciz-beyân söyler	Gazel	Mefâ'îlün (x4)	Şiir Erzurumlu Emrah'a aittir.
245/4	Hakkî	Her murâdın sen de iste hoşluğum bul ey gönül	Bahr-i aşka dal deminden dembedem dol ey gönül	Müseddes	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir.
247/4	Nigârî	Her kim ki tâlib-i mestâne değil	Güftârın tek ü şîrîn ü şahâne değil	Gazel	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
247/4	Nigârî	Hudâyî olmayan dilden ne hâsıl	Hakîkatsiz celâlîden ne hâsıl	Gazel	Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
248/4	Osman Kemâlî	İlmim amelim tâ'atım ezkâr-ı Alî'dir	Esrâr-ı Hudâ'dan garaz esrâr-ı Alî'dir	Na't	Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
255/2	Fuzûlî	Yâ Rab belâ-yı aşk ile âşinâ kıl beni	Vaslına mümkün getürmek sabâ beni	Gazel	Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâiün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
255/4	-	Melâmet sırrına vâkıf olan geçmez mi gavgâdan	Hemen bir zât-ı mutlâktır görünen bu merâyâdan	Gazel	Mefâ'îlün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur.
256/2	-	Hakka ki hemin vücûd birdir	Hak aynidir cihân gubârı	-	-	Gazetede şair bilgisi yoktur.
256/4	-	Bakup geçme bu mir'at-ı Hudâdır	Ahad'le Ahmed'e kim âşinâdır	Gazel	Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
256/4	Nigârî	Mekteb-i sevdâdan ancak ders-i mânâdır garaz	Ülfet-i âlî-âbâ evlâd-ı Zehrâdır garaz	Müseddes	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
257/1-4	Osman Kemâlî	Âşık sûret-i cânânedeki Rahmân görünür	Bu merâyâda ne hayvan ve ne de insân görünür	Gazel	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
258/4	Nigârî	Zâhid oldur ki mücerred ola dünyâsından	Pertev-i zâhir olur leyle-i esrârından	Gazel	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
258/4	Nigârî	Aşkda bî-meselem vahid-i bîtayem men	Eyler ikrâr kamu şems ü hüveydâyem men	Gazel	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Şiir Seyyid Hamza Nigârî'ye aittir.
276/3-4	Hamdî	Feyz-i ruhaniyet-i seyyid Muhammed	Meskenüm beytü's-sefâdır işte burhânım	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün	Şiir Hamdî Bey'in, Ali

		nûr ile	Alî		fâ'ilâtün fâ'ilün	Burhaneddin ismindeki birinin çocuğuna yazdığı tarihtir.
277/4	Hakkî	Lutf-ı ezel sermâyedir / Bâğ-ı cinâne girmeğe	Hakkî kâildir ay dede / Canı ile başın virmeğe	Murabba	Müstef'ilün müstef'ilün	Şiir Evliyaullah Bahçesinden başlığında verilmiştir.
277/4	Hakkî	Aşk u şevke gönüldürür mesken	Var fenâ bul deme asla sen ben	-	Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	
278/3	Nigârî	Yüzünü görse idim kanı şarâb etmez idüm	Cânımı yakmaz idim cem-i kitâb etmez idim	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
278/3	Nigârî	Reh-i sevdâde niyâz ehlinle çok nâz ettim	Ol kadar şâm u seher ışk ile pervâ ettim	Gazel	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
278/4	Murad (I. Murad)	Âb-ı rûy-ı Habîb-i Ekrem için / Kerbelâda revân dem için	Keremin çokdur ehl-i İslâm'a / Dilerim kim erişe itmâme	-	Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	I. Murat'ın Kosova savaşından bir gün önce Allah'a yakardığı münacatıdır.
279/3	Nigârî	Buldu dil-hâhım yani Allâh hem	Zikreyle yâri her gâh-ı bî-gâh	-	-	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
279/3	-	Gelen gelsin bu gün meydân-ı ışka	Teferrüc eyle çık seyrân-ı ışka	Gazel	Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
279/3	-	Hem-cinsinin ne olduğunu bilmiyor iken	Mahlûk-ı âciziz bunu bilmek bize yeter			Gazetede şair bilgisi yoktur.
279/3	-	Meânî-i sûtûrı ezber et zîrâ / Serâpâ hıfza şâyân bir kitâb-ı hayret-efzâdır	Hudâdan mâadâ her şeyde butlân âşikârdır		Mefâ'ilün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur.
279/3	-	Vech-i yâre düş olan âlemde seyrân istemez	Hâne-i kalbinde Hakdan gayri mihmân istemez	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
279/3	-	Mecnûn ki lâ ilâhe illâ der idi	Mevlâ diyecek mahalde Leylâ der idi	-	Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'iül	Gazetede şair bilgisi yoktur.
279/3	Muhyiddin Râif	Sen ki tecelli edip âyîne-i kevne bir	Hep seni hayrân eden kendi cemâlin seni	Kıt'a	müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir Muhyiddin Râif'e aittir (Güvenen 2011: 73).
280/3	Hakkî	Âşinâ-yi bahr-ı tevhîd ol dürr ü yektâyı bul	Dîdeni aç Hakkî gör mihr-i cihân-ârâyı bul	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir İsmail Hakkî Bursevî'ye aittir.

280/3	Hakkî	Ferâgat eyledim dehrin gülünden gülsitânından	Revâ sahrâlara düşse çıkıp mihnet mekânından	Gazel	Mefâ'îlün (x4)	Şiir İsmail Hakkî Bursevî'ye aittir.
280/3	-	Bahş-ı Hudâ reşh-i Mesihâdır aşk	Ahreke kalbi ve hararatihi	Terkib-i bend	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
280/3	Velî	Düşeliden aşk u şevkin âteşine	Velînin bakma gözüne kaşma	Gazel	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Şiir Evliyaullah Bahçesinden başlığında verilmiştir.
281/1	Mehmet Akif Ersoy	Ne irfândır viren ahlâka ulviyyet ne vicdândır	Yüreklerden çekilmiş farz edilse havf-ı Yezdân'ın	-	Mefâ'îlün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir Mehmet Akif Ersoy'a aittir. (Turinay 2021:691)
281/3 220/1	Hakkî	Sâhib-i hirs u tama' rüsvâdır / Kîmyâ-i şeref istiğnâdır	Ol âtâyasına Hakkî vâsık / Oldu rızkın sana senden âşık	Mesnevi	-	Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir.
281/3	Hakkî	Neylesin âşık olanlar dirhem ü dînâr ile	Kılmadı ol âşinâlık Hakkîyâ envâr ile	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	-
281/3	Hakkî	Tâlib-i derd olmayan dermâne vâsıl olmadı	Kibr ü kin erbâbının imânı yoktur Hakkîyâ	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir İsmail Hakkî Bursevî'ye aittir.
281/3	Ahmed Hamdî	Ben rind-i melâmet-zed-i meşkûrum	Zühhâd ile hem-bezm olamam ma'zûrum	Rubâî	Ahreb	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir İstanbul'da Ahmed Hamdi Bey'e aittir (Arslan 2014).
281/3	Hakkî	Hayâl-i hâbe benzer hâl-i dünyâ	Göze göstermedi dünyâ vü ukbâ	Gazel	Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün	-
281/3	Nigârî	Rütbe-i ışk-ı cünûndan haberdâr olmayan	Dembedem sûzân-ı dil evsâf-ı cânânı oku	Kıt'a	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
282/3	Muallim Nâcî	Te'alâ bahş-i rûhum bir melih-i lâmekânîdir	Gül-i ruhsârı yâd ile sirişkim ergüvânîdir	-	Mefâ'îlün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir Muallim Nâcî'nin na'tinden bir bölümdür (Hayber ve Özbay 1997: 263).
282/3	-	Ber-murâd olmak dilersen bî-murad olmak dile	İki âlem terkinî vur kuvvet-i tevhîd ile	-	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
282/3	-	Saklama cân u tenin bey' ü şîrâ kıl hakk	Lâ-cerem mel'ûnudur zira bilirsen	-	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün	Gazetede şair bilgisi yoktur.

		ile	muhtekir		fâ'ilâtün fâ'ilün	
282/3	Nigârî	Böyledir kâ'ide-i hâce-i Leylâ-i cünûn	Eyler erbâb-ı cünûn aşk ile eşbâb olmaz	Gazel	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
284/1 107/3	Hakkî	Olmasa kibr ile riyâ sensin ol beyt-i Kibriyâ	-	-	Müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün	Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir.
284/3	-	Olur yeksân zemînidir demekle âsumâniye	Mekâli her dil-i agâh için Kur'ân-ı sânidir	-	Mefâ'ilün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur.
284/3	-	Her belâ ile bu gün âlemde oldum mübtelâ	Görmedim ammâ beyim hicrâna benzer bir belâ	-	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Tek beyittir.
284/3	Nigârî	Kim yeter dâdımıza aff-ı Hudâdan gayri	Başka bir söz demezem la'n-i Hudâdan gayri	Gazel	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
284/3	Nigârî	Cünûniyet eşkin bidâyetidir	Mîr Nigârinin siyâdetidir	Gazel	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
284/4	Fuzûlî	Ey vücûd-ı kâmilin esrâr-ı hikmet masdarı	Kabîl-i feyz ola nutkundan sefâ-i cevheri	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir Fuzûlî'ye aittir.
284/4	Fuzûlî	Ey olan mi'râc-ı bürhân ulûvv-ı şân sana	Âlem içre mu'ciz-i bâkî yeter furkân sana	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir Fuzûlî'ye aittir.
285/3	Hakkî	Ârifin cânı didi mest-i likâ olmuştur	Ki cihân âyine-i aşk-ı Hudâ olmuştur	Gazel	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Şiir "Arifler Sofrası" başlığında verilmiştir.
285/3	Mısri	Gel bu sırrı Mısriyâ fâş eyleme	Sini tut bu yüzleri fâş eyleme	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir Niyazi Mısri'ye aittir.
285/3	-	Selb ider erbâb-ı aklın zihnini tedbîrde Hak	Muktezâ-i şive-i takdîrini infâ için	-	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Tek beyittir.
285/3	-	Anın isrinde âsâr-ı bekâ hissetmesem derdim	Hayât-ı câvidânîdir hayât-ı câvidânîdir	Gazel	Mefâ'ilün (x4)	Şiir "Evliyaullah Bahçesinden" başlığında verilmiştir.
285/3	-	Nefse uyup rah-ı Haktan çıkmak yol mudur?	Her murâdı Hak verir sen gayre bakmak yol mudur?	Murabba	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur.

285/3	Nigârî	Aşk zor eylese ey dil sana mağlûb olsam	Hayrdır söylesen amma de ki Hakkam Hakkam	Kıt'a	Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
286/3	Nigârî	Girdârimız aşkın ziyâretidir	Mîr Nigârînin siyâdetidir	Gazel	-	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
286/3	Nigârî	Ey gül deme kûyunda ayâ bu ne gulguldür	Bülbül gibi evrâdın tekrâr ile gulguldür	Gazel	Mef'ûlü mefâ'îlün mef'ûlü mefâ'îlün	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
286/3	Hakkî	Aceb ışka aceb ışk u ne deryâdır İlâhî	Aceb ışk u aceb aynî ne âlâdır İlâhî	Gazel	Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün	-
287/3	Niyâzî-i Mısrî	Bu gün ki cennet-i irfâna dâhil olsalar uşşâk	Yarın ki va'd olan hûrî ya gılmânı neylerler	-	Mefâ'îlün (x4)	Tek beyittir. Şiir Niyâzî-i Mısrî'ye aittir.
287/3	Hakkî	Cihânda kendini bil hâmid ol dahi mahmûd	Ol ehl ü vahdet ü şefkât sa'idi hem mes'ûd	Gazel	Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün	Şiir İbrahim Hakkî'ye aittir.
287/3	Hakkî	Katresin baherden amma cemed olmuş mâsın	Aşkısız padişâh olsan dahi sen lâlâsın	Gazel	Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün	Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir.
287/3	Hakkî	Ehl-i irfân ki muhabbetten eser bulmuşlar	Nefsden çün dil ü cân tende keder bulmuşlar	Gazel	Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün	Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir.
288/3 335/2	Rûhî	Ey vücûd etvârına cevân Habîb-i Kibriyâ	Mahz-ı lutfundan diler Habîb-i Kibriyâ	Gazel	Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün	Şiir Abdulkерim Rûhi Efendi'ye aittir.
288/3	-	Edeb yolın gözleyen erkânı bilmek gerek	Kur'ân'ı bilen kişi furkânı bilmek gerek	Gazel	Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
288/3	Aziz Mahmûd Hüdâyî	Tıynet-i Âdemde konmasa eğer sevdâ-i aşk	Cenneti bir daneye satmazdı ol dâna-i aşk	Gazel	Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
288/3	Aziz Mahmûd Hüdâyî	Miftâh-ı bâb hazret-i insân-ı kâmil ancak	Yoksa vücûdü zâ'il vehm ü bâtıl ancak	Gazel	Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
289/3	Hakkî	Yine bezm-i elestüden can kulağına sedâ geldi	Sırât-ı müstakîme Hak Te'alâ'dan nidâ geldi	Gazel	Mefâ'îlün (x4)	Şiir "Ne güzel söylemişler" başlığında verilmiştir.

289/3	Hakkî	Mürâkib ol ki dem-i aşkdan firâset bulasın	Ki ışk sözlerini dilde çün sıhhat bulasın	Gazel	Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir.
289/3	Hakkî	On sekiz bin âlemi Hak sende pinhân eyledi	Kâmil-i Hak mazhar-ı envâr-ı irfân eyledi	Murabba	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir "Evliyaullah Bahçesinden" başlığında verilmiştir.
290/3	Hakkî	Ziyâ-i şemsi hafâfiş neyler ey Hakkî	Bu sırr-ı vahdet-i kesrette itme hiç ifşâ	-	Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	Tek beyittir.
290/3	-	Gönül sakın şeker ezme dehân-ı rencûra	Güneş cemâlin beyhûde gösterme kûra	-	-	Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir. Tek beyittir.
290/3	-	Bir satr-ı kâmeti insâna Hudâ dercetti	Âdeme dikkât eden gayri ulûmu neyler	-	-	Şiir "Ne güzel söylemişler" başlığında verilmiştir.
290/3	-	Meclis-i irfâna gidip Âyet-i Kur'an okuruz	Âdeme baş eğmeyenin adını şeytân okuruz	Gazel	Fâ'ilâtün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur.
290/3	Nigârî	Düş meykede-i meyhâneme ey hâce karar et	Gelmez gözüme zevk-i dü âlem bilir âdem	Terkib-i Bend	Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
290/3	Nigârî	Hû sâkiye vü minâsına vü meyhânesine hû	Ma'nâ sözünü anla nedir eyleme da'vâ	Terkib-i Bend	Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
291/3	-	Kişi bir yol ile bulmaz Hudâyı	Meğer ede Resûle iktidâyı	-	Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün	Tek beyittir.
291/3	-	Sakın bir lem'aya etme kanâ'at	Sülûk eyle târik-i i'tidâle	-	Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün	Şiir "Arifler Sofrası" başlığında verilmiştir. İki beyittir.
291/3	-	Ehl-i lâfin kesreti var ehl-i hilâfin killeti var	-	-	Müfte'ilün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur.
291/3	-	Nakd-i ömr-i azizi verme ye	Her zamân fırsat ise girmez ele	-	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Tek beyittir.
291/3	-	Olupdur câmi' ahlâk-ı kerîme	Târik-i âdâbımı tekmîl edegör	-	-	Gazetede şair bilgisi yoktur. Tek beyittir.
291/3	-	Cânân elinin güllerinin bâğı göründü	Şakku'l-kamerin mu'cize parmağı göründü	Gazel	Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün	Gazetede şair bilgisi yoktur.

292/3	Nigârî	Cevrden ikrâh eylemez gönlümüz	İlm-i cünûn içre ne dânyâymış	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	
292/3	Nigârî	Varı virân eylemiş vü kârı riyâdan gayrı	Ne bilir olmayan âşık nice sûzân olmuş	Gazel	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
292/3	Nigârî	Ol sanemin hüsnü hüveydâyımış	Cânım alan çeşm-i ciğer-hâyımış	Gazel	Müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
292/3	Nigârî	Ârızın görseydim ol zülf-i perişânın gibi	Beklemez miydim kapında iftihâr etmez miydim	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
292/3	Nigârî	Sâkî geçen geçdi mazâ mâ mazâ	Mahv ola dilden ne ki var mâ'adâ	Terkib-i bend	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
292/3	Nigârî	Ağyâr ile kâ'im ne müştâk-ı âliyem men	Kâse-zed-i sevdâyem mey-hâr-ı veliyyem men	Kıt'a	Mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
293/3	Nigârî	Mest-i ebedîyiz ü rind-i meyhâne-güzüniz	Vechi bu ki şeb-pere biz mihr-i münîriz	Gazel	Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
293/3	Nigârî	Vermeyiz ednâya dil zirâ ki âl-i himmetiz	Cana kasd ettik dili bir çeşm-i âfitab bekleriz	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
293/3	Nigârî	Kaşını besmele ruhsârını Kur'ân okuruz	Uymayız anlara biz anları nâdân okuruz	Gazel	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
294/3	-	Pâyine düştükçe beni çiğnersin şâm u seher	Kenz-i lâyefna-yi hasreti kalb-i virânındadır	Tahmis	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
295/3	-	Ey vücûd-ı kâmilin esrâr-ı hikmet masdarı	Safha-i eflâke nakş etmiş hutût-ı ahteri	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
296/3	Rûhî	Ey vücûd civârına cevlân Habîb-i Kibriyâ	Sûreti Hak sireti Rahmân Habib-i Kibriyâ	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
297/3	-	İhtirâk-i rûhunun îcâbidir âh eylerim	Şu'le-bahş-i çeşm-i Ya'kûb-ı cünun pirâhenim	-	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
297/3	-	Olmaz mı bana hasûd ey yâr	Meyhane-güzün-i hoş-nişînem	Tahmis	Mef'ûlü mefâ'ilün fe'ülün	Gazetede şair bilgisi yoktur.

298/3	Nigârî	Habîbâ kâmetin gördüm yakîn ettim kıyâmet var	Bizimçün tâ kıyâmet bu makâm içre ikâmet var	Gazel	Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
299/3	Nigârî	Aşkda bî-meselem vâhid-i bî-tâyem men	Eyler ikrâr kamu şems-i hüveydâyem men	Gazel	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
301/3	-	Hayret-zedem aşkda ey sâhib-i kudret	Bî-vâsıla müşkül görünür yâr ile sohbet	Kaside	Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
301/4	Rûhî	Ey vücûd etvârına cevlân Habîb-i Kibriyâ	Mebde'-i küll aslına bürhân Habîb-i Kibriyâ	Kaside	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir Abdulkerim Rûhî Efendi'ye aittir.
303/3	-	Vâ'iz-i kürsî-nişîn vâkıf-ı esrâr değil	Kim kim bu neş'ede ol tâlib-i dîdâr değil	Terkib-i bend	-	Gazetede şair bilgisi yoktur.
303/3	-	Bu yolda gerekdir eyleye tâlib	Âdem ol sırrında tut gelen sevdâ	-	-	Gazetede şair bilgisi yoktur.
303/3	-	Ey âşık-ı şeydâ ey kalbi sâde	Derdine çıkmasa kalbinden emrâz	Kıt'a	-	Gazetede şair bilgisi yoktur.
304/3	Nigârî	Ey âfet-i cânım ol sitem-gâhe	Çekmezem hiçbir dem hebâ gelirem	-	-	Şiir Seyyid Mir Hamza'ya aittir.
304/3	-	Âşık fakîr olursa da fakr u gınâdadır	Her dem cemâl-i yâre mukâbil safâdadır	-	Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
305/3	İbrahim Hakkî	Ey bülbül-i cân konma habs-i kafes-i tende	Ol gülşen-i aşka yet mest ol tene ten tende	Gazel	Mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir.(Küleççi ve Karabey 1997:451)
306/3	İbrahim Hakkî	Ey tâ'ir-i eflâk terkeyle ten-i hâki	Nûş eyle sen ol râh-ı Bâkî ol o meskende	-	Mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün	Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir.
306/3	İbrahim Hakkî	Vasf-ı lisân seninledir vasf edemem gönül seni	Cümle cihân seninledir vasf edemem gönül seni	Gazel	Müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün	Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir.
308/3	Hakkî	Âlem-i dilde Hakk'ın Cenneti bâğı vardır	Şâh-ı aşkın harem-i dilde otağı vardır	Gazel	Mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir. (Küleççi ve Karabey

						1997:225)
308/3	İbrahim Hakkî	Dildedir dildâr dâ'im sanma bir dem dūr olur	Her ne var iki cihânda sende hem mestūr olur	Kaside	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir.
308/3	Hakkî	Yine bezm-i elestden cân kulağına sedâ geldi	Sırât-ı müstakîme Hak te'âlâdan hüdâ geldi	-	Mefâ'ilün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur.
308/3	Hüdâyî	Kula lâyıık olan 'ibâdet imiş	Cümleye 'asl olan 'inâyet imiş	İlahi	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir Aziz Mahmûd Hüdâyî'ye aittir.
308/3	Hüdâyî	Gülşende bülbülü zâr eden sensin	Bilicek gayra bakmadan usandı	İlâhi	-	Şiir Aziz Mahmûd Hüdâyî'ye aittir.
309/3	İbrahim Hakkî	Her ne gelirse yahşidir zîrâ o dostun bahşidir	Çün cümle anın işidir ben bed-gümânı neyerim	-	Müstef'ilün (x4)	Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir.
310/3 129/3	Şeyhülislam Yahya Efendî	Meyl eyleme ol yâre ki agyâr eli degmiş	Medyûn olan âdemde şetâret bulunur mu	-	Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün	Şiir Şeyhülislâm Yahya'ya aittir.
310/3	İbrahim Hakkî	Ey ezelf refikımız gülşenimiz bahârımız	Hakkî'ye bahş kıl fenâ tâ ola fakrı kârımız	-	Müfte'ilün mefâ'ilün (x2)	Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir.
310/3	İbrahim Hakkî	Bir Hüdâdan gayr-ı yâri istemem	Hâkden içre gubârı istemem	Nutuk	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir Erzurumlu İbrahim Hakkî'ye aittir.
310/4	Nigârî	Nâle-i Ferhâd u Mecnûn kûh u sahrâdan gelir	Dil rübâb-ı güftâr-ı şîrîn 'Alî Zehrâ'dan gelir	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir
311/3	Hakkî	'Aşkındır eden terbiye ayân-ı cihânı	Hakki nice bir vasfedesin aşk-ı ayânı	Kaside	Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
311/3	Nigârî	Ser-dâde-i hüsnaem hüsna beni sevmez mi?	Pervâne-i Mevlâyem Mevlâ beni sevmez mi?	Kaside	Mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir
315/3	-	'Abd-i mahz ol sâhil-i bahr-ı vücûda ârif ol	Böyledir rûkn-i hakikat-ı enbiyânın sünneti	Kaside	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
315/3	-	Sitemkârân-ı Hudâ nâ-şinâs hakkından	Efendi tecrübe ettim seher du'âsı gelir	-	-	Gazetede şair bilgisi yoktur. Tek

						beyittir
316/2	Nâbî	Sakin terk-i edebden kûy-ı mahbûb-ı Hudâdır bu	Nazargâh-ı ilâhidir makâm-ı Mustâfâdır bu	Gazel	Mefâ'îlü mefâ'îlü mefâ'îlü mefâ'îlü	Şiir Nâbî' ye aittir. Tek beyittir.
325/4	Sâlih	Görme birden gayri, isbât-ı ilâhî böyledir	Şive-i ahkâm-u âdat-ı ilâhî böyledir	-	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir Yeşilzâde Mehmet Sâlih'e aittir.
332/3	Niyâzî-i Mısri	Âdemdigini kim bildi ise âdem odur ancak	Yoksa görülen sûret bir gölge imiş ancak	Beyit	Mefâ'ilün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur. Şiir Niyâzî-i Mısri'ye aittir. (Erdoğan 2008:270)
334/3	-	Tecellâ habîbî fi merâî cemâlihi	Fe-fi küllî merâî lil-habîbî talâ'îhi	-	-	Gazetede şair bilgisi yoktur.
334/3	Muhyiddîn Râif	Mutrib fânî vü bezm-i sâkî fânî	Verd-i ruh-i dildâra düşüp jâle kesil	Rubai	-	
334/3	Muhyiddîn Râif	Sen niçün didârına çektin nikâb	Hâsılın zîrâ olur sıfru'l-hisâb	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	
335/3	Muhyiddîn Râif	Sensin veren eflâke fûrûgun ile fer	Sensin sade-i bahr-i hakikatde güher	Rubai /Na't	Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün	Şiir Muhyiddîn Râif'e aittir.
335/3	Muhyiddîn Râif	Âh-ı âteş-i cân-sûz-ı firâkımla bu şeb	Bir merkad-i tenhâya inen nûr gibi	Rubai	Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün	Şiir Muhyiddîn Râif'e aittir.
337/3	Muhyiddîn Râif	Bir handeyim ezhâr-ı dil-ârâda nihânım	Ben dürr-i yetimim bün-i deryâda nihânım	Gazel	Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün	Şiir Muhyiddîn Râif'e aittir.
337/3	Muhyiddîn Râif	Görünmez oldu cânân nerde kaldı	Gözüm feyz-i mül-i sâgarda kaldı	Gazel	Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ûlün	Şiir Muhyiddîn Râif'e aittir.
341/3	Nigârî	'Aşk bâzârında kâr etmezsin ey cânın seven	Dâhil-i dergâh-ı kurbettir ki kurbânın seven	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir Seyyid Hamza Nigârî' ye aittir.
341/4	Muhyî	Ham-ı ebrûsu namâzımda ne dem yâda gelir	O sanem nezdime bir tavr-ı Mesîhada gelir	Gazel	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	Şiir Muhyiddîn Râif'e aittir.
344/3	-	Dâr-ı dünyâ değil mi zıll-ı hayâl	Dem-â-dem meyli anın cüz' ü mâle	-	Fâ'ilâtün mefâ'ilün fe'îlün	Gazete şairi Hakkında bir bilgi yoktur.

344/3	-	Üfleme nâs-ı derûn-i halkı ney-i güft ü şenîdi çaldırma	Sille-i kahrına dayan nâsın sakın geç aldırma	-	-	Gazetede şair bilgisi yoktur. Tek beyittir.
345/3	İsmail Hakkî Bursevî/Hakkî	Gel imdi kendini mahv eyle Hakk'a ermek istersen	Varup vahdet sarâyında safâlar sürmek istersen	Gazel	Mefâ'îlün (x4)	Şiir İsmail Hakkî Bursevî'ye aittir.
345/3	Bursalı Mehmet Tâhir Efendi	Sûr-ı İsrâfil'e benzer evliyânın nefhası	Mürde ise dirilir küfrün koyub îmân bulur		Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir Bursalı Mehmet Tâhir Efendi'ye aittir.
345/3	-	Olmayınca 'inâyet-i Mevlâ tâc u hırka kerâmet arttırmaz	Olmasa bir kişide meşreb-i pâk şerbet-i pâk lezzet arttırmaz	-	-	Gazetede şair bilgisi yoktur.
346/3	Hakkî	Ey derûnun levh-i ruhun sûreti ümmü'l-Kitâb	Hakkiyâ Yoktur iki 'âlemde uşşâka 'azâb	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir İsmâil Hakkî Bursevî'ye aittir.
347/4	Hakkî	On sekiz bin 'âlemi Hak sende pinhân eyledi	Kâmil-i Hak mazhar-ı kâmil-i 'irfân eyledi	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir İsmâil Hakkî Bursevî'ye aittir.
349/3	Fuzûlî	Ey vücûd-ı kâmilin esrâr-ı hikmet masdarı	Masdar-ı zâtın olan eşyâ sıfâtın mazharı	Gazel/Tevhid	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün	Şiir Fuzûlî'ye aittir. Tek beyittir.
349/3	Rûhî	Ey vücûd etvârına cevân Habîb-i Kibriyâ	Görünen senden gören subhan Habîb-i Kibriyâ	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir Abdülkerim Rûhî Efendi'ye aittir.
356/2	-	Gönlümde bir iklîl-i berrin cilve-nümâ	Güç mâlik olur âlem-i fânide ana.	-	-	Gazetede şair bilgisi yoktur.
356/3	Muhyî	Pây-i Mecnûn degmemiş bir cezbe sahrâsındayım	Yâdigâr aldım bırakmam girye-i mestâneyim	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir Muhyiddîn Râif'e aittir.
356/4	Muhyî	Biz ne Rüstemler ne Sâm u Güstehemler görmüşüz	Uçlarından gerçi kan damlar kalemler görmüşüz	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir Muhyiddîn Râif'e aittir.
358/2	-	Bir semâ'-i nâme icâd eyle kim Cibrîl-i 'aşk	Şehper-i kudsisini mızrab-ı sâz etsin sana	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Gazetede şaire dair bir bilgi yoktur
358/4	Muhyî	Ba'd-ez-în olmam harîf-i mey-keşân meyhânede	Bir vurulmuş murga benzer bir yıkılmış lânede	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Şiir Muhyiddîn Râif'e aittir.
359/4	-	Hem yanar hem neşr-i envâr eylerim etrâfıma	Şem'-i bezm-i âşıkân bî-hûşe ferzâneyim	Gazel	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur.

363/3-4	-	Bilenler mâcerâ-i meclîs-i <i>nahnü kasemnâyı</i>	Bu bâzâr-ı kazâda şart-ı icâbı kabûl olmaz	-	Mefâ'îlün (x4)	Gazetede şair bilgisi yoktur.
407/4	-	Ey koca İslâm dini!	Neler ikram etmedin!	Kıta	7'li hece ölçüsü	Şairine dair bir bilgi yoktur.
417/4	Yenişehirli Avnî	Bir zerrecik ahzetse kamer nûr-ı vechinden	Mücrimleri Cibrîl kadar muhterem eyler	Na't	Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
431/1	-	Pâyine düştükçe ben çiğnersin şâm u seher	Kenz-i lâ yefna-i hasret kalb-i virândadır	Tahmis	Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	Gazetede şair bilgisi yoktur.
440/1	Muhyî	Kopunca bir teli bağlansa da düğüm kalır	Dokunma gönlüme şart-ı muhabbet öyle değil	-	Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	Gazetede şiir " <i>Gavsı Azam Sultan Abdül Kadir Geylani Hazretleri Hakikate Aid Nutukları...</i> " başlığı altında yer alır.
446/3	Abdulkadir Geylânî	Küllün rûn musabbahun fî ehlihi	Vel mevtü ednâ min şiraki na'lihi	Kaside/ Nutuk	-	Gazetede şiir " <i>Gavsı Azam Sultan Abdül Kadir Geylani Hazretleri Hakikate Aid Nutukları...</i> " başlığı altında yer alır.
451/3 452/3 453/3	Abdülkerim Cîlî	Tecellâ habîbî fi merâ'î cemâlihi	Ve yûda'u hükmü'l-mâ'u ve'l-emru vâki'u	Kaside/ Nutuk	-	<i>İslâmiyet</i> gazetesinde Abdulkâdir Geylânî'ye nisbet edilen bu kaside onun torununun oğlu Abdülkerim Cîlî'ye aittir. (Zeydan 2005: 99-100). Gazetede şiir " <i>Gavsı Azam Sultan Abdül Kadir Geylani Hazretleri Hakikate Aid Nutukları...</i> " başlığı altında yer alır.
465/2	Muhyî	Ender bulunur cihânda el-hak ender	Hak'dır diyerek bâtılı takdîs eyler	Rubai	-	Şiir "Ne güzel söylemişler" başlığıyla verilmiştir.
488/4	Osman Kemal	Erbâb-ı dili gör ne taleb var ne emel var	Hayvan gibi her işi yaman eyledi gitti	Gazel	Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün	Şiir "Ne güzel söylemişler" başlığıyla verilmiştir. Gazetede şair bilgisi yoktur.
489/4	Süreyya	Bir şeb diledim hâne-i dilden çıkıverdim	Mânend-i Süreyyâ teni câna kalıverdim	-	Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü fe'ûlün	Şiir "Ne güzel söylemişler" başlığıyla verilmiştir.

490/4	Osman Kemal	Bezm-i uşşâka duhûle aşk ile sûzân gerek	Ömrümün hâsılı ol şîve-i refîre fedâ	-	Fâ'îlâtün (x4)	Şiir "Ne güzel söylemişler" başlığıyla verilmiştir. Gazetede şair bilgisi yoktur.
491/4	Yenişehirli Avnî	Zemîn handân olur mu girye-perdâz olmadan eflâk	Zemînin tohmu nâ-bûd etmesi nemsizliğindedir	Kıta	Mefâ'îlün (x4)	Şiir "Ne güzel söylemişler" başlığıyla verilmiştir. Gazetede şair bilgisi yoktur.
492/4	-	Vasf edelim yârimizi / Başlayalım sohbetine	Uyma gönül nefesine sen / Benlik edüp sen dime ben	İlâhi	8'li hece ölçüsü	Şiir "Ne güzel söylemişler" başlığıyla verilmiştir. Gazetede şair bilgisi yoktur.

Sonuç

Başyazarlığını dönemin önemli dinî şahsiyetlerinden olan Şemseddin Yeşil'in yaptığı *İslâmiyet*, uzun süren yayın hayatı boyunca çizgisini muhafaza etmiş dinî-tasavvufî içerikli bir gazetedir. Gazete genel itibarıyla Kurân-ı Kerîm'deki çeşitli sûrelerin meâl ve tefsirini ihtiva eden metinler, vaaz ve nasihat içerikli yazılar, kültürel ve edebî konular ile muhtevaya uygun çokça şiir örneğinden oluşmaktadır.

İslâmiyet gazetesinde 40 şaire ait şiir örnekleri yer alır. Gazetede şiir için ayrılan köşelerin başlıkları şunlardır: *Ne Güzel Söylemişler*, *Evliyaullah Bahçesinden*, *Arifler Sofrası*. Şiir örneklerinin çoğu bu başlıkların olduğu kısımlarda yer alır. Bunların dışında kalan şiirler ise gazetedeki diğer yazıların içinde alıntı metin olarak kullanılmıştır. Gazete sayılarında irili ufaklı 282 şiir örneği vardır. Bunlardan 172'sinin şairi tespit edilmiş olup diğer örneklerin şairine ilişkin bilgiye ulaşılamamıştır. Şairi belirtilmemiş örneklerden bir kısmının şairi tarafımızca tespit edilmiş ve ilgili açıklama kısmına eklenmiştir. Şiirler arasında Türkçenin yanı sıra Arapça (4) ve Farsça (1) örnekler de yer alır.

Gazetede yer alan şairler ve şiir sayıları şunlardır: Abdulkadir Geylânî (2), Abdülkerîm Cîlî (1), Abdülkerim Rûhî Efendi (5), Azîz Mahmûd Hûdayî (5), Bahrî (1), Bâki (1), Bursalı Mehmet Tâhir Efendi (1), Câmî (1), Elmalılı Hamdi Yazır (1), Erzurumlu Emrah (5), Erzurumlu İbrahim Hakkî (30), Fûzulî (11), Gelibolulu Mustafa Alî (1), Hafız Ahmet Tal'at Efendi (1), Hamdi Bey (1), Hasan Sezâî (1), Hasan ibni Sabit (1), İsmail Hakkî Bursevî (5), Kuşadalı İbrahim Halveti (1), Leylâ Hanım (1), Mehmet Âkif Ersoy (1), Seyyid Hamza Nigârî (33), Muallim Feyzi (1), Muhyiddîn Râif (Muhyî) (15), Murad I (1), Nâbî (3), Nahîfî (2), Nigâhî-i Amidî (1), Niyâzî-i Mısırî (7), Nureddin Eren (1), Osman Kemâlî (14), Remzi Baba (3), Süreyyâ (1), Şemseddin Yeşil (1), Şeyhülislâm Yahya Efendi (2), Tahir Nadi (3), Tokatlı Abdullah Azmi Yaman (1), Velî (1), Yaman Dede (1), Yenişehirli Avnî (2), Yeşilzâde Mehmet Sâlih Efendi (1), Ziya Paşa (2).

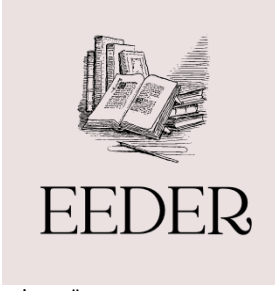
Yukarıdaki listeden de anlaşıldığı gibi gazetede yer verilen şairlerin yaşadığı zaman aralığı XI. yüzyıldan XX. yüzyıla kadar gelmektedir. Şairlerin büyük kısmı ya tasavvufî yönleriyle temayüz etmiş yahut hikemî tarz ile şiir söylemiş şahsiyetlerdir. Gazete sayfalarında klasik şiirimizin zirve isimleri Fuzûlî, Bâkî ve Nâbî'den tutun ünlü mutasavvıf şahsiyetlerden Abdülkadir Geylânî, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Niyâzî-i Mısırî, Erzurumlu İbrahim Hakkî ve Seyyid Nigârî gibi isimlere kadar oldukça geniş yelpazedeki şairlerin şiirlerine tesadüf edilmektedir. Sadece klasik şiirden değil halk şairlerinden ve Mehmed Âkif Ersoy başta olmak üzere son dönem şairlerinden de örnekler görülmektedir.

Şiirler; tevhid, münâcât, na't, ilahi, mersiye, nutuk gibi nazım türleriyle; terkeb-i bend, muhammes, müseddes, müsemmen, kıta, rubai, gazel, kaside gibi nazım şekilleriyle söylenmiş örneklerdir. Şiirlerin büyük kısmı aruz vezniyledir. 12 farklı aruz kalıbıyla söylenmiş şiir örnekleri vardır. Bunun dışında 7'li, 8'li ve 11'li hece ölçüsüyle söylenmiş halk şiiri örneklerine de rastlanır.

Kaynakça

- Arslan, M. (2014). “Hamdî, Ahmed Hamdi Bey, İstanbullu”, Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, <https://teis.yesevi.edu.tr/%20madde-detay/hamdi-ahmed-hamdi-bey-istanbullu> (ET: 11.12.2023)
- Bilgin, A. (2011). “Nigârî Dîvânî” <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194361/nigari-divani.html>. (ET: 18.12.2023)
- Bilkan, A. F. (1997). *Nâbî Dîvanı I-II*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Ceyhan, S. (2013) “Şemseddin Yeşil” *DİA*. C.43, s.491-492.
- Doğramacı, B. (1977). *Kemâlî Dîvânı'ndan Aşk Sızıntıları*. İstanbul.
- Erdoğan, K. (2008). *Niyazi-i Mısri Divanı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ergür, M. ve Çakır A. (2015). *Külliyât-ı Hazret-i Hüdâyî*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Erkal, A. (2015). *Erzurumlu Emrah Divanı*, Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Fındık, B. (2002). *Şemseddin Yeşil'in Hayatı ve Tefsir-i Fuyuzat*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara).
- Güvenen, E. (2011). *Mahfil Mecmuasındaki Şiirler Üzerinde Bir İnceleme*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kahramanmaraş).
- Hayber, A. ve Özbay H. (1997). *Muallim Naci'nin Şiirleri*, İstanbul: MEB Yayınları.
- İslâmiyet Gazetesi*, İDP-İslamcı Dergiler Projesi, <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/99/islamiyet> (ET: 18.12.2023)
- Kılınç, A. (2021). *Fuzûlî Dîvânı*, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Köksal, M. F. (2012). “Şiir mecmûalarının önemi ve mecmûaların sistematik tasnifi projesi (MESTAP)”, *Eski Türk edebiyatı çalışmaları VII, mecmua*, 409-431. İstanbul: Turkuaz Yayınları.
- Küçük, S. (1994). *Baki Divanı*, Ankara: TDK Yayınları.
- Küleççi, N. ve Karabey, T. (1997). *Erzurumlu İbrahim Hakkı Divanı*, Erzurum: Erzurum Üniversitesi Basımevi.
- Mollâ Câmî (1378). *Mesnevî-i Heft Evreng*, Tahran: Merkez-i Mütalaât-i İrânî, 2/22.
- Özgül, M. K. (2020). *Erzurumlu İbrahim Hakkı Divanı*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Selman, Ü. (2007). *Avâm-ı Nâs'da Yeşil Hoca Namıyla Ma'ruf (Halk Arasında Yeşil Hoca Diye Tanınan) Muhammed Şemseddin Yeşil Efendi Hazretleri Kimdir?* İstanbul.
- Tanyıldız, A. ve Arslan, M. U. (2017). *Diyarbakirli Nigahi Divanı*, İstanbul: DBY Yayınları.
- Tarlan A.N.(1997). *Necati Beg Divanı*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Taş, E. (2015). *Bir Cumhuriyet Dönemi Süfisi; Muhammed Şemseddin Yeşil'in Tasavvuf Anlayışı*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara)
- Yeşil, Ş. (1951). “Ahmet Emin Yalman”, *İslâmiyet Gazetesi*, 155/1. İstanbul.
- Yılmaz, M. (2013). *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- Yurtsever, M. (1990). *İsmail Hakkı Divanı*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Bursa.
- Zeydan, Y. (2005). *Abdülkâdir Geylânî Divanı* (haz. Mustafa Utku), İstanbul: Sır Yayınları.

100 Edebi Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı

Aralık 2023

Atf/Citation: İldeş, Ö. (2023). "Şiirin Taşra Baskısı: Şairler Yaprağı Dergisi". *Edebi Eleştiri Dergisi*. Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı, s. 106-170.

Özgür İLDEŞ*

Şiirin Taşra Baskısı: Şairler Yaprağı Dergisi**

The Provincial Edition of Poetry: Şairler Yaprağı [Poets' Leaf] Magazine

ÖZ

Edebiyat dergileri, edebiyatın nabzının attığı ve aktüelin öncelendiği platformlardır. İki kutuplu bir dünyanın kurulduğu 1950'li yıllarda, Türkiye'de iki kutuplu bir siyasî hayat hâkimdir. Böyle bir ortamda, edebiyat düzleminde de farklı ideolojiler seslerini duyurabilmek için kendi dergilerini çıkarma çabasına girerler. Merkezde şiddetli polemiklerin yaşandığı edebiyat dergilerinde, aynı dönemde "Türkiye'nin Tek Şiir Dergisi" sloganıyla, taşradan sesini duyurmaya çalışan ve şairliğini tescillemek isteyen heveskâr gençlere sayfalarında yer açan bir dergi ortaya çıkar: *Şairler Yaprağı*. Taşralı, varlıklı bir işadamı olan Nedret Gürcan'ın çıkardığı ve Afyon'un Dinar ilçesinden tüm yurda sesini duyurarak dönemin tanınmış bir edebiyat dergisine dönüşen *Şairler Yaprağı*, 1 Mayıs 1954 ile Temmuz Ağustos 1957 tarihleri arasında 36 sayı yayımlanır. Kendi seslerinin taşrada bir yankısı olması maksadıyla Ankara'da çıkan *Mavi* dergisinin yazar kadrosunun özellikle yazı göndererek desteklediği dergi, Nedret Gürcan'ın dönem şairleriyle olan kişisel ilişkileri sayesinde dönemin şöhretli şairlerinden de destek görür. Dönemin taşrasının maddi ve manevi zorluklarını aşarak var olma mücadelesi veren *Şairler Yaprağı*, 1950'li yılların edebiyat dünyasını domine eden ve dönemin kanonu denebilecek *Varlık*, *Mavi*, *Hisar*, *Yeditepe*, *Pazar Postası*, *Seçilmiş Hikâyeler Dergisi* gibi dergilerin yanında, edebiyatın seyrini değiştiren bir işlevi olmasa da taşranın sesi olması ve *Mavi*'nin bir nevi taşra şubesi gibi iş görmesi bakımından önemsenmesi gereken bir dergidir.

Anahtar Kelimeler: *Şairler Yaprağı*, Nedret Gürcan, 1950'li Yıllar Türk Şiiri, Edebiyat Dergisi

ABSTRACT

Literary magazines are platforms where the pulse of literature beats and the actual side of it is followed. In the 1950s, when a bipolar world was established, a bipolar political life was also maintained in Turkey. On the literary aspect, different ideologies have tried to publish their own magazines in order to become popular. While in the literary magazines where severe polemics took place in the center, at the same time, a magazine emerged with the slogan "Turkey's Only Poetry Magazine", in the pages of which enthusiastic young people from the province who tried to make their voices heard and wanted to solidify their poesy appeared: *Şairler Yaprağı* [Poets' Leaf]. *Şairler Yaprağı* [Poets' Leaf], which was published by Nedret Gürcan, a wealthy businessman from the provinces, and became a well-known literary magazine of the period, making its voice heard all over the country from Afyon's Dinar district, was published in 36 issues between 1 May 1954 and July August 1957. The magazine, which is especially reinforced by the writers of the *Mavi* [Blue] magazine published in Ankara, to make their voices echo in the provinces, also gets the support of the notable poets of the period, thanks to Nedret Gürcan's personal relationships with the poets of the period. *Şairler Yaprağı*, which strive to survive by overcoming the material and moral difficulties of the province of the period, does not have a changing function in the course of literature compared to magazines such as *Varlık* [Wealth], *Mavi* [Blue], *Hisar* [Citadel], *Yeditepe* [Seven Hills], *Pazar Postası* [Sunday Mail], *Seçilmiş Hikâyeler Dergisi* [Selected Stories Magazine], which dominated the literary world of the 1950s and can be called the canon of the period. However, it is a magazine that should be taken seriously as it is the voice of the province and acts as a sort of provincial agency of *Mavi* [Blue].

Key Words: *Şairler Yaprağı* [Poets' Leaf], Nedret Gürcan, 1950's Turkish Poetry, Literature Magazine

* Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Polatlı Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ildesozgur@gmail.com

** [Araştırma Makalesi] Geliş Tarihi: 30.11.2023 Kabul Tarihi: 21.12.2023 Yayın Tarihi: 31.12.2023 DOI: 10.31465/eeder.1398619

Giriş

Türkçede, “der-” fiilinden türetilen “dergi” sözcüğüne dair Aslı Uçar’ın önemli tespitleri vardır. Uçar, sözcüğü birincil işlevi bakımından ele alarak aslında Türkçedeki “dergi” sözcüğü ile İngilizcedeki “magazine” sözcüğünün işlevdeşliğine dikkat çeker ve bunu şu gerekçelerle temellendirir:

“İngilizcedeki magazine sözcüğü, Arapça mahzen sözcüğünden geliyor. Kâmûs-ı Türkî’de mahzen sözcüğünün Arapçada ‘mal ve eşya koymaya yarayan kapalı yer, ambar, kiler’ anlamında kullanıldığı belirtiliyor. Türkçe mağaza sözcüğünün Arapça ‘mahzenden galat olan’ Fransızca magasin sözcüğünden geldiğini görüyoruz. Sözcüğün etimolojik kökenleri, edebiyat dergilerinin birincil işlevi olan edebî üretim ve tüketim arasındaki aracılığa dikkat çeker. Bununla birlikte, bu aracılık işlevi ‘edilgen’ bir derleme ve sergilemeden ibaret değildir ve ‘mağaza’ metaforu, bu açıdan yanıltıcı olabilir. Bu noktada, edebiyat dergilerinin tarihsel olarak ikincil bir işlevinin daha olduğunu belirtmek gerekir. Edebiyat dergileri edebî yapıtların vitrini oldukları kadar, edebiyatın tartışıldığı bir forum olma işlevini de taşırlar.” (2019: 008)

Çeşitli ediplerin ellerinden çıkan eserler, derlenip toparlanarak *mahsen-magazine/magasin-mehâsin* (güzel eserler) olarak bir bütünlüğe kavuşturularak “dergi” halinde vücut bulur. Başka bir deyişle, cem olup “mecmûa”ya dönüşür. Güncelin nabzını tutan dergiler/sürelî yayımlar (periodicals, mevkûte), -sadece edebiyat dergileri değil- belirli bir süreyle mukayyet olduklarından sahaya ait aktüel bilgiyi önceleyip işler. Yani ikincil işlevleri olarak güncel bilginin (edebiyatın) tartışıldığı bir platforma dönüşür. Dolayısıyla zamanın ruhunu en iyi yakalayan ve yansıtan metinler bu mecralarda karşımıza çıkar. Sürelî yayımların bir türü olarak dergiler; mukayyet oldukları zaman diliminin siyasal, kültürel, fikrî, sosyolojik vb. olgu ve olaylarının en canlı tartışıldığı, analiz edildiği ve kimi zaman kitlelerin algılarının etki altına alındığı platformlardır. Bu itibarla dergiler ile yayımlandıkları dönem arasında karşılıklı etkileşim bağlamında diyalektik bir ilişki söz konusudur. Zamanın ruhu kendisini temsil eden ya da sesini yansıtan dergilere kapı aralarken, o ruhun vücut verdiği dergiler de zamanın karakterini yansıtmada önemli bir işlevi yerine getirir.¹ Burada, *Erbauliche Monats Unterredungen* (1663/Almanya)’den beri modern zamanların hayatımıza kazandırdığı bütün sürelî yayımların, hayatın doğal/aktüel akışının bir sonucu olduğunu ve hayatta bir karşılıklarıyla vücut bulduklarını söyleyebiliriz. Ahmet Oktay, dergilerin tesadüfen ortaya çıkmadıklarına dair bu düşünceyi *Servet-i Fünûn* üzerinden şu cümlelerle dikkatlere sunmaktadır:

“Ahmet İhsan Bey’in 1891 yılında Servetifünun dergisini yayımlamasını tek başına tesadüf ya da kişisel istek gibi nedenlerle açıklamak pek de akla yakın gelmiyor. Sadece Edebiyat-ı Cedide’nin görüşlerini yansıtmakla kalmıyordu elbet Servetifünun; dönemin bazı aydınlarının, yazarlarının topluma bakış, toplumu kavrayış açıları da değişim başlamıştı. Sık sık sansürün hışmına uğramasının nedeni de buydu. Derginin 1928 yılında Uyanış adını almasının tek nedeni de yeni harflerin kabul edilmesi değildi. Cumhuriyet düzenini benimseyen yönetici kesimlerin de aydınların ve yazarların da kültürel beklenti ufku toptan dönüşüme uğramıştı.” (2001: 172)

Ahmet Oktay, burada derginin adının değişiminde bile zamanın ruhunu yakalamak ve buna hizmet etmek bağlamında, derginin aktüel hayatın aktif bir parçası olduğuna işaret etmektedir. Aynı yazının devamında *Kadro* dergisine değinen Oktay, şu cümleleriyle *Kadro* dergisinin, dönemin ‘inkılapçı’ *kadrosunun* ruhunun bir ürünü olduğunun ve bu ruhu güçlendirmeye hizmet ettiğinin altını çizmektedir:

“Yakup Kadri, durup dururken almamıştı elbet *Kadro* dergisinin “imtiyaz sahipliğini”. Atatürk’ün en yakınındaki insanlardan biri, 1932’de Vedat Nedim, Şevket Süreyya, Burhan Asaf gibi

¹ Tam da burada Aslı Uçar’ın John Weightman’ın *The Role of the Literary Journal* başlıklı yazısından kitabına aldığı ve bu özelliği de içeren edebiyat dergisi tanımına yer vermek yerinde olacaktır: “Edebî değerleri, politikadan ve kâr amacı güden yaklaşımlardan koruyan, yazarlar için bir vitrin ve forum hizmeti gören, kolektif edebî modaların ve eğilimlerin tutarlılık kazanmasına yardımcı olan, güncel edebî üretime ilişkin sürelî yayındır.” (2019: 050)

geçmişlerinde komünistlik bulunan kişilerle işbirliğine girme gereksinimini niye duymuştu acaba? Derginin adı, arkada yatan siyasal, kültürel ve ideolojik asıl neden hakkında çok şey söylemektedir.” (2001: 172)

Ahmet Oktay, edebiyat alanında da durumun benzer olduğunu belirtir ve dergilerin zamanın ruhundan doğduğu düşüncesini *Yeni Dergi* örneğinde somutlaştırır:

“Kısaca söylemek gerekirse, kimi dergiler, dönemin ruhu'ndan zorunlu biçimde doğmuşlardır. Memet Fuat'ın unutulmaz *Yeni Dergi*'si burada ilk anımsanacak olanlardan biridir elbet. İkinci Yeni kavgasının sonuçlandığı, şiirin ölçütlerinin değiştiği bir zamanda çıkmıştır dergi. Ama, sorun sadece şiirin sorunu değildi. *Yeni Dergi* tümüyle farkı bir edebiyat anlayışını ve pratiğini temsil ediyordu. Joyce'la, Beckett'le, Kafka'yla gerçek anlamda *Yeni Dergi* ve De Yayınevi tanıştırdı okuru. Bilinç akımı ile de. Camus ve Sartre'la da. Başka türlü bir Marksizm olduğunu da Fischer'i ve Lukacs'ı yayımlayarak yine De yayınevi anımsattı okura.” (2001: 172)

Ahmet Oktay, “post-modern” edebiyat anlayışının hâkim olduğu bir dönemde, *Yeni Dergi*'nin, yeni söylemin sesi olacak bir mecmua ihtiyacının ürünü olduğunu belirtmektedir. Benzer şekilde Batı'da, geçmişi neredeyse süreli yayınların ortaya çıkışına kadar geriye giden kimi *periodicals*, bir gelenek oluşturmuş ve zamanlarının ruhunu yansıtmakla dönemlerinin edebiyat ortamlarını domine edebilme yeteneği gösterebilmiştir. Yirminci yüzyılın başlarında İtalya'da yayımlanan *Leonardo*, *La Voce* ve *Lacerba*; döneme damgasını vuran ve kültür, sanat, politika, felsefe gibi hayatın geniş bir yelpazesine uzanan yazılara yer vererek avangart bir pozisyonda İtalyan devletinin I. Dünya Savaşı sırasında aldığı politik tavra karşı şiddetli yazılara yer vermiştir. Fütürizm'in sesi olarak İtalyan entelektüalizmini şahikasına taşıyan bu dergiler, Avrupa'nın farklı entelektüel birikimlerini de sayfalarına taşıyarak bir cazibe merkezi haline gelmiştir. Yirminci yüzyılın başlarındaki kaotik siyasal ve sosyal ortamın yol açtığı avangart zihniyet dünyasının edebiyattaki yansımalarından biri olan Fütürist söylemin en önemli temsilcisi olan Marinetti'nin destekçilerinden Apollinaire, şiirde akla, geleneksel sözdizimine ve kalıplaşmış değerlere karşı, ses ve görüntü oyunlarıyla okur kitlesinin bilinç ve bilinç dışı ilişkilerinde aklın bağından uzak bir şekilde ifadesini bulduğu sanat anlayışını öncü sanat ve edebiyat dergisi *Les Soirées de Paris*'te yaymaya çalışır. Aynı zihniyetin ve dönemin ürünü olan Dadaizm; Amerika'da Marcel Duchamp ve Francis Picabia'nın, Zürih'te Tristan Tzara ve arkadaşlarının, ilk sayısı 1919 yılının mart ayında, Paris'te yayımlanan *Littérature* dergisinde toplanan bir grup genç Fransız yazar ve sanatçının kurduğu bir birliktir. Tzara, dergiyi yıkıcı görüşlerinin yayın organı olarak görür ve yayımlanan Dada manifestolarında, özellikle 5 Şubat 1920 tarihli bildiride, Dadaizm, bir başkaldırı ve inkâr eylemi olarak kamuoyuna tanıtılır. Tzara'nın edebiyatı ve sanatı tamamen inkâr ederek eyleme yönelen tavrına karşı çıkan André Breton, Dadaizm'den Sürrealizm'e evrilir. Düşüncenin gerçek işleyişini ortaya çıkarmak üzere içten geldiği gibi, aklın denetimi olmaksızın her türlü estetik ve ahlak kaygısı dışında düşüncenin ifadesini savunan Breton; *La Révolution Surréaliste*, *Le Surréalisme au Service de la Révolution*, *Variétés*, *Documents*, *Minotaure* isimli gerçeküstücülerin yayın organı dergilerde düşüncelerini yayar. Daha yakın zamanlarda 1945'te Jean Paul Sartre ve Simone de Beauvoir tarafından kurulan ve kadrosunda Raymond Aron, Simone de Beauvoir, Michel Leiris, Maurice Merleau-Ponty, Albert Ollivier, Jean Paulhan gibi egzistansiyalist aydınların bulunduğu *Les Temps Modernes*, varoluşçu felsefe ve edebiyatın temsilciliğini yapan bir dergi olarak karşımıza çıkmaktadır. Sanat ve özelden edebiyat alanındaki aktüel düşünce, akım, oluşum ve hareket gibi dinamik değişimler, güncelliğini koruması ve kitlelere daha hızlı ve kolay ulaşması dolayısıyla dergiler üzerinden daha çok yayılmaktadır.²

² Cemil Meriç, “Dergi, Hür Tefekkürün Kalesi” başlıklı yazısında kitap, gazete ve dergiye dair yaptığı mukayeseden sonra derginin güncelin nabzını tutması, düşünce ve ideolojilerin ortak aklının temsilcisi ve sesi olmasını vurguladığı şu cümlelere yer verir: “Kitap fazla ciddi, gazete fazla sorumsuz. Dergi, hür tefekkürün kalesi. Belki serseri ama taze ve sıcak bir tefekkür. Kitap, çok defa tek insanın eseri, tek düşüncenin yankısı; dergi bir zekâlar topluluğunun. Bir

Dergilerin zamanın ruhunu en iyi yansıtan platformlar oluşunu, derginin yeryüzündeki en eski tarihlerdeki varlığından beri görmekteyiz. 1755-1984 yılları arasında dört defa basılan *Edinburg Review*, ilk döneminde edebî kıymetinin yanında siyasî arenada da ses getirmiş ve etki gücünü artırmıştır. 1819’da başlangıçta misyonerlik hizmetine matuf olarak Amerika’nın en eski edebiyat dergisi olarak kurulan *Yale Review*, zamanla Thomas Mann, Virginia Woolf, José Ortega y Gasset, Wallece Stewens gibi dönemin en şöhretli ediplerine sayfasında yer vermiş etkili bir dergi hüviyeti kazanmıştır. 1889’da kurulan ve günümüzde hâlâ yayın faaliyetine devam eden şiir dergisi *Poet Lore*; Rainer Maria Rilke, Stephane Mallarmé, Paul Verlaine gibi en ünlü şairleri sayfasında bulmuştur. Günümüzde hâlâ bir kitap eleştiri dergisi olarak varlığını sürdüren *The Times Literary Supplement*, 1902’de *The Times* gazetesinin bir ilavesi olarak yayın hayatına başlamış ve yüz yılı aşan tarihinde John Ashbery, Italo Calvino, Milan Kundera, Thomas S. Eliot gibi pek çok edibe sayfalarında yer vermiştir. (Kantarcı, 2021: e-kaynak) Bu yazının konusu olan *Şairler Yaprığı* dergisi de yayın hayatını sürdürdüğü 1950’li yılların ortalarında ve ikinci yarısında, edebiyata ve şiire dair büyük polemiklerin yaşandığı kavşakta, gerek dönemin şiir dünyasında söz sahibi şöhretli şairlere gerekse edebiyat dünyası klanının içinde kendisine yer bulmak isteyen yeni yetme şair namzedi müteşairlerin müteşâirâne sözlerine yer vererek, döneminin taşraya yansıyan şiir ruhunun anlaşılmasında önemli rol oynadığı söylenebilir.

1. Bir “Tür” Olarak Edebiyat Dergileri

Edebiyat dergilerinin analiz, değerlendirme ve edebiyat tarihindeki yeri konusunda yerleşmiş bir kabul yoktur. Ne var ki edebî türler içinde edebiyat dergilerinin farklı ve yeni bir tür olarak değerlendirilmesi konusunda birtakım görüşler söz konusudur. Bu konuda Aslı Uçar’ın *1950’ler Türkiye’sinde Edebiyat Dergileri* başlıklı kitap olarak basılmış lisansüstü tezinde oldukça önemli bilgileri bulmak mümkündür. Bu kitaptaki bilgilere göre, edebiyat dergilerinin yeni bir edebî tür olarak ele alınması ve yeni gelişmekte olan bir çalışma alanı olması konusunda bazı yaklaşımlar söz konusudur. Uçar, öncelikle, edebiyat dergilerinin edebiyata bakan tarafıyla edebiyat eleştirisi; süreli yayın olmağı bakımından da medya çalışmaları arasında kalarak, her iki sahanın da yeterince sahiplenmeyerek ihmale uğrattığı ve araştırmalarda yerleşik bir kuram ve yöntemin olmadığı altını çizmektedir. Dergilerdeki yazıların çokluğunun ve çeşitliliğinin dergilere dair sistematik bir yöntem ve analizin yapılamamasında büyük bir etken olduğunu belirtir. (2019: 20) Türkiye’de edebiyat dergileri üzerine hazırlanan kitapların sayısının az olduğuna işaret eden Uçar, bu kitapların dergiler hakkında kısa, temel ve ansiklopedik denebilecek bilgilerle sınırlı kaldığını belirtir. Lisansüstü çalışmaların varlığından da bahseden Uçar, bu çalışmaların çoğunlukla belirli bir dergiye odaklandığını ve dergi hakkında detaylı bilgileri dikkatlere sunmaları bakımından değerli olduklarının altını çizer. Ve fakat bu çalışmalarda, özellikle dönem içinde yayımlanan dergilerin mukayeseli bir araştırılması yapılmadığı için, bu çalışmalarda döneme dair nesnel bir görüntünün elde edilemediği ve dolayısıyla sadece ele alınan derginin edebî bakış açısının dikkatlere sunulabildiği sonucuna varır. Şu gerçek unutulmamalıdır ki edebî dergiler dağda yetişen tek bir ağaç gibi değil, kendi habitatını oluşturan diğer muadilleriyle ele alındıkları takdirde hem döneme dair o günün aktüel bilgileriyle hem de o derginin varlık sebebi ve sürekliliğine dair sahih bilgilerle hakiki edebiyat tarihi yazıcılığına da hizmet edilmiş olunabilecektir.

---

neslin vasiyetnâmesidir dergi; vasiyetnâmesi, daha doğrusu mesajı. Kapanan her dergi, kaybedilen bir savaş, hezîmet veya intihar. Bizde hazîn bir kaderi var dergilerin; çoğu bir mevsim yaşar, çiçekler gibi. En tâli’lileri bir nesle seslenir. Eski dergiler ziyaretçisi kalmayan bir mezarlık. Anahtarı kaybolmuş bir çekmece. Sayfalarına hangi hâtralar sinmiş, hangi ümidler, hangi heyecanlar gizlenmiş, merak eden yok.” (1976: 28-29)

Edebiyat dergilerinin ayrı bir edebî tür olarak incelenmesinin oldukça yeni olduğunu ifade eden Aslı Uçar, hipotezini İngilizce literatürden üç farklı kaynakla temellendirir. Bunlardan Mark Parker, 1820 ve 1830 arası İngiliz edebiyat dergiciliğini ele alan *Literary Magazines and British Romanticism* adlı kitabında, on dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında yayımlanan *London Magazine* (1820-1821), *New Monthly* (1821-1825), *Blackwood's Edinburg Magazine* (1822-1825) ve *Fraser's Magazine* (1833-1834) dergilerini inceler. Parker bu çalışmasında, edebiyat dergilerinin ayrı bir çalışma sahası olabileceğini göstermek, İngiltere'de 1820-1830'larda edebiyat dergilerinin egemen bir edebî tür olduğunu ortaya koymak ve dergilerin Romantizm tartışmalarını nasıl şekillendirdiğini dikkatlere sunmak istemektedir. Parker, bu çalışmasında akademisyenlerin edebiyat dergilerini müstakil bir tür olarak incelemek yerine, üzerinde çalıştıkları konular hakkında bilgi devşirdikleri bir arşiv olarak görme eğiliminde olduklarını ifade etmektedir. Uçar'ın ikinci olarak ele aldığı Frank Shovlin'in 2003 yılında kaleme aldığı ve 1923-1950 yılları arasında çıkan *The Irish Statesman*, *The Dublin Magazine*, *Ireland Today*, *The Bell*, *Envoy*, *Rann* adlı İrlanda edebiyat dergilerini ele alarak incelediği *The Irish Literary Periodicals: 1923-1958* adlı çalışmasında, edebiyat dergilerini ayrı bir tür olarak ele almak istediğini bildirir. Uçar'ın incelediği üçüncü kitap, Elisabeth Kendall'ın 2006 yılında yayımladığı ve 1960'larda *Gallery 68* dergisine ve dönemin avangart akımına odaklanan *Literature, Journalism and Avand-Garde: Intersection in Egypt* adlı kitabıdır. Kendall, kitabında Mısır edebiyat dergiciliğini tarihsel gelişim sürecinde inceler. (2019: 35-50)

Batı'da bile henüz derinlik ve yoğunluk kazanmadığı anlaşılan edebiyat dergilerinin bir 'tür/genre' olarak karşılaştırılmalı ve analitik bir biçimde ele alınması, dönem edebiyatının aktüel meselelerinin olanca detayıyla ele alındığı mecralar olması bakımından edebiyat tarihinin yazılmasına son derece önemli katkı sağlayabilecektir.

2. 1950'li Yıllara Panoramik Bir Bakış

Yirminci yüzyılın ikinci yarısının başladığı 1950'li yıllar, dünyayı derinden sarsan küresel ölçekteki savaşların sonrasında (post-war) iki kutuplu dünyanın temellerinin atıldığı ve soğuk savaş olarak adlandırılan bir döneme kapı aralanan on yıla işaret eder. İkinci Dünya Savaşı sonrasında, küresel kutbun bir tarafında yer alarak dünyaya egemen olmaya çalışan Amerika Birleşik Devletleri; Avrupa'yı, kutbun bir diğer tarafında yer alan Sovyetler Birliği'nden uzaklaştırmak maksadıyla Avrupa'ya Komünizm korkusu salmıştır. Bu çerçevede, harp malulü Avrupa ülkelerini bir an önce ayağa kaldırmak için Truman Doktrini ile bu ülkelere ekonomik destekte bulunmuştur. Amerika Birleşik Devletleri, bu kapsamda Soğuk Savaş'ın etkisiyle Türkiye'yi de kendi safına çekmek ve Komünizm'den uzak tutmak amacıyla Türkiye'ye 1947'de Marshall Planı çerçevesinde yardım etmiştir. Türkiye'nin demokratikleşme sürecini başlatan bu dış "müdahale", tek parti Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) iktidarının yanında Demokrat Parti (DP)'yi var etmiş ve 1946'da ülke genelinde ilk genel seçim yapılmıştır. 1950 Genel Seçimleri'nde iktidara gelen Demokrat Parti, 1960 Darbesi'ne kadar Türkiye'de iktidara hâkim olmuş ve bu dönemde pek çok aydını, Komünizm kovuşturması ve soruşturmasına maruz bırakmıştır. Bu dönemde Amerikan Marshall yardımı çerçevesinde bilhassa köylüye sağlanan iktisadî destekle, tarımda makineleşmeye gidilmiş, bu da köyde işsizliğe yol açmış, şehirlerdeki kalkınma hareketi de buraları cazibe merkezi haline getirince, köyden şehre hızlı bir göç dalgası başlamıştır. 1950'li yıllarla edebiyatımızda kurmaca alanında hâkim olan "köy romanı" furyasında bu sosyolojik/demografik değişimin rolü en etkili faktördür. Bu dönemde somut şiir (concrete poem) ve absürt tiyatro dünya edebiyatına damgasını vuran edebî olgular olurken Türk edebiyatında, yerleşik/geleneksel edebî değerlere başkaldıran İkinci Yeni ve Sosyal Gerçekçi edebiyatın yansıması olarak köy edebiyatı/romanı etkili olmuştur.

Aslı Uçar, 1950'li yılların edebiyat dergileri istatistiği üzerinde de analitik bir değerlendirme yapar. Uçar; 1951, 1952, 1960, 1970, 1976 ve 2005 tarihli *Türkiye İstatistik Yıllığı* ve *İstatistik*

Göstergeler 1923-2002 ile Milli Kütüphane verilerine göre hazırlanmakta olan “Konularına Göre Kitap, Dergi ve Gazete Yayını” istatistiklerine dayanarak yaptığı analize göre, 1945’te Türkiye’de edebiyat dergisi sayısı 38 iken 1950’de iki kat artarak 77’ye çıkmıştır.³ Uçar, eserinde yaptığı analizde kesin sayılara ulaşamamakla birlikte, eserine konu edindiği dönemin edebiyat dergilerinin sayfalarını referans göstererek edebiyat dergisi sayısında 1950’li yıllarda önemli bir artışın olduğunu altını çizmektedir:

“Örneğin İlhan Geçer Mart 1953 tarihli Hisar dergisinin ‘Sanat Dergileri Arasında’ köşesinde şunları söylüyor: ‘Son aylarda aramıza yeni yeni katılan sanat dergilerini görüp de sevinmemek mümkün mü?’ Yine İlhan Geçer (Bülent Nafiz takma adıyla) Ekim 1955 tarihli ‘Dergiler Arasında’ köşesinde benzer bir gözlem yapıyor. Varlık dergisinde de sanat dergilerinin çoğaldığına ilişkin yazılara rastlıyoruz. Örneğin 1 Ağustos 1954 tarihli Varlık dergisindeki ‘Edebiyat Tenkidi’ başlıklı yazıda şöyle deniyor: ‘Bu kâğıt darlığında sanat dergileri durmadan çoğalıyor. Buna sevinmemek elde değil. Yeditepe’de ise ‘Dergiler’ köşesinde yurtta edebiyat ve sanata ilginin artması, okur kitlesinin gelişmesi ve dergi sayısının çoğalması nedeniyle oluşturulduğu belirtiliyor.”⁴(2019: 15-16)

Analizinin devamında, dönemin edebiyat dergilerinin önemsenerek tirajlarının olduğuna değinen Uçar, dönem dergilerinin bugünkü nüfusumuza oranlandığında şu anki edebiyat dergilerinin çok üzerinde tirajlarının olduğunu belirtmektedir:

“Bu dönemde Varlık dergisinin tirajı 7-8000, Hisar ve Mavi’nin 2000, Yeditepe’nin 500 ila 1500, Pazar Postası’nın ise 1000 civarındadır. 1950’lerde Türkiye nüfusunun yaklaşık 25 milyon, okur-yazar oranının ise yaklaşık yüzde 40 olduğunu düşündüğümüzde o dönemdeki tirajların bugünkü edebiyat dergisi tirajlarından çok daha yüksek olduğunu anlayabiliriz. Bugün yaklaşık yüzde 96 okur-yazar oranına sahip 80 milyonluk Türkiye’de, Varlık’ın o dönemdeki tirajına yaklaşan bir edebiyat dergisi yoktur. Varlık’ın tirajı, okur-yazar oranıyla ve nüfusla doğru orantılı olarak artmış olsaydı, bugün 50-60,000 civarında olurdu.” (2019: 16)

1950’li yılların edebiyat dergilerinin tirajının yüksek olmasının sebebinin dönemin “çokseslilik”inin sonucunda dergilerdeki ateşli polemikler olabileceğini öne sürüp sonra bunu *Varlık* dergisinin tirajının polemikler sonrasında düştüğü verisiyle çürüten Uçar, dönem içinde farklı fraksiyonların söyleminin dergiler üzerinden dışavurumunun bunda etkili olabileceği tespitinde bulunmaktadır. *Hisar* ve *Mavi*’nin Sosyal Gerçekçilik tartışmaları ve ortak hasım olarak Garip Hareketi’ne yüklenmelerinin; *Yeditepe* ve *Pazar Postası*’ndaki İkinci Yeni tartışmalarının dönem içinde etkili olduğunu ve genel olarak dönemin ilk yarısına Köy edebiyatı, ikinci yarısına da İkinci Yeni tartışmalarının damga vurduğunu belirtir.

Şairler Yaprağı; 1950’li yıllara damgasını vurmuş, dönemin “ana akım” ve “kanon”u konumundaki bu dergilerin yanında/uzığında, bu söylemin içindeki kimi edebiyatçılara sayfasında yer açarak ciddi bir iddia taşımadan “Türk şiir sanatına hizmet gayesi ile girerken “şiir okuyan-şiir yazan- şiir seven herkesin dostuyuz” düsturunu unutmayıp; Büyük Atatürk’ün çizdiği aydınlık yoldan yürüyeceğiz. N. G.” (G, 1954: 2) hedefiyle kendi semasında parlamaya çalışan ve taşranın sesi olma gayretinde bir mecmua olarak matbuat caddesine adım atmak istemiştir.

3. Taşrada Zengin Ama Yalnız Bir *Literatus*: Nedret Gürcan

Şairler Yaprağı’nın sahibi ve yayıncısı Nedret Gürcan’ın ailesi, Arhavi kökenlidir. Dedesinin Dinar’a kadı olarak atanması üzerine buraya yerleşirler. Aile ticaretle uğraşır ve Dinar’daki Gürcanlar Un ve İrmik Fabrikası’nın sahibidir. Gürcan’ın zenginliğinin kaynağı eski dönemlerin

³ Aslı Uçar, aynı eserinin 015. sayfasında bu analizlerini yaparken, Milli Kütüphane verilerinde ve diğer istatistiklerde “derleme kaçağı” olabileceği ihtiyatıyla temkinli olunması gerektiği hususunda yerinde bir uyarıda da bulunmaktadır.

⁴ Nedret Gürcan, dönem içinde yaşanan kâğıt sıkıntısını *Şairler Yaprağı*’nın Mayıs-Haziran 1956 tarihli 23-24. sayısında şu cümlelerle dikkatlere sunar: “Sanat aşkımız daha gü, okurlarımız daha çok ama, ilaç için olsun bir tabak kâğıdımız yok! Bu sayının kâğıdını kilosu 250 kuruştan aldık. Karaborsa bizim kapıyı da çaldı. Dergiyi yine 25 kuruşa veriyoruz. ‘Bu dergiyi 50 kuruştan aşağı satmak deliliktir.’ diyen dostlarımıza: ‘Biz bu dergiden 1 kuruş kazanmak amacını gütmüyoruz.’ cevabını verdik.”

ayanlık ve mütegalibe sistemine dayanmaz. O, yerli burjuvazi sınıfından bir ailenin varidatıyla kültür sanat faaliyetlerinin içinde yer alan birisidir. Gürcan, Dinar'da ömrünün sonlarına kadar bir yandan bu aile fabrikasını işletirken diğer yandan da kültür, sanat ve edebiyat faaliyetlerini ya organize etmiş ya da bir biçimde içinde yer almıştır. Bu bağlamda bir "literatus" olarak Gürcan'ın yayımladığı *Şairler Yaprağı*, onun ismiyle özdeşleşmiş bir edebiyat dergisi olmuştur.

Şairler Yaprağı, Nedret Gürcan'ın ilk dergi macerası değildir. O; evvela İzmir'de 1951 senesinde okulda dostluklarını edindiği Tarık Dursun K. ve Cengiz Tuncer ile 8 sayı süren *Kervan* dergisini yayımlar.⁵ Tarık Dursun K.'nin "Bir edebiyat dergisi çıkaralım, Varlık'ın tozunu attırırız." sözüyle yola çıkan ve edebiyat ortak paydasında buluşan meraklı bu üç genç, derginin giderlerinin yarısı Nedret Gürcan'dan, yarısı Cengiz Tuncer'den, hamallığı da Tarık Dursun K.'dan olmak üzere dergilerini Ekim 1951'de ilk sayısı 1000, ikincisi 2000 baskı ve 25 kuruş fiyatla sekiz sayı çıkarabilirler. Samim Kocagöz, Metin Eloğlu, Limasollu Naci, Suat Taşer, M. Sunullah Arısoy gibi dönemlerinde tanınmış kalemlerin yazılarının ve Tarık Dursun K.'nin Halikarnas Balıkcısı (Cevat Şakir) ile söyleşisinin yer aldığı dergi, İzmir'de çok revaç bulur ve kapışılır. Dergi münasebetiyle sık sık İzmir'e giden Nedret Gürcan'a babasının "Dergi mergi neyimize, biz kendi işimize bakalım oğlum" (Çeviker, 2016: 27) sözlerinin de etkisiyle dergi, kendini amorti edemeyerek ekonomik darboğaza girer ve kapanır.

İzmir'den Dinar'daki aile işletmesindeki işlerine dönen Nedret Gürcan'ın içinde dergi çıkarma ukdesi kalmıştır ve bunu gerçekleştirmek için Dinar'da yeni bir dergi çıkarmanın planını yapar. Depremle derinden sarsılan bu küçük taşra kasabası Dinar'da bir edebiyat dergisi çıkarmak gerçekten müşkül bir serüvendir. Nitekim Aziz Nesin'in, derginin yayın hayatına çıkışı vesilesiyle Gürcan'a gönderdiği bir mektubunda yer verdiği "Biz Habeşistan Savaşları'na kadar 'Adisababa' denilen yerin nerede olduğunu bilmiyorduk. Şairler Yaprağı'ndan sonra seni ve Dinar'ı, öğrendik." (Çeviker, 2016: 123) cümlesi de Gürcan'ın zorluklarını ve ne büyük bir işe giriştiğini çarpıcı bir şekilde dikkatlere sunar. Gürcan, aydınların haritada bulamayacakları ve ismini duymadıkları bir taşra kasabasında entelektüel bir faaliyet olarak dergi çıkarmaya teşebbüs eder. Bunu hayata geçirmek ve fizibilite çalışmalarını görüşmek üzere *Kervan*'ın mimarlarından Tarık Dursun K.'nin yanına Ankara'ya gider. O yıllarda Dinar'da matbaa olmadığı için Isparta'ya giden Gürcan, *Şairler Yaprağı*'nın ilk sayısının basım heyecanını ve zorlu serencamını şu cümlelerle anlatır:

Dinar'a döndüm. Matbaa yok. Tütüncü Matbaası'nın yaşlı sahibiyle tanıştım. Oğlu Turan dergiyi Isparta'da basmak istedi. Olmaz, gözümün önünde olacak, dedim. Babası sana bir pedal matbaa satalım, dedi. Hurufat, bıçak ve tüm teferruatıyla pazarlık ettim. Beş bin lira istedi. Dinar'a döndüm.

Beş kuruşum yok. Babam, 'Biz iş adamız ben dergi falan bilmem!' dedi. Avukat dedeme sarıldım, bankaya gitti beş bin lira çekti 'Git o matbaayı al!' dedi. Isparta'ya uçtum!.. Pazarlık pazarlık: Dinar'a nakliyesi, montajı ve tüm hurufat, bıçak, kâğıt gibi donanımıyla ve bir aylık tecrübe çalıştırması da bu paranın içinde... Isparta'da tanıdıklar 'Esnaf adamsın!' falan dediler. 4500 lira Wictoria marka pedal matbaayı satın aldım. Peki kim çalıştıracak? Aynı matbaadan Hamit adında işbilir bir makinisti ayarladım. Aylıkla anlaştık. Evinin kirasını da ben vereceğim. Fatura makbuz

⁵ Tarık Dursun K., bu serüveni dönemin edebiyat dünyasının gerçekliğinin yeni ve genç şairlere hayat hakkı tanımaktaki cimri tavrını vurgulayarak şöyle anlatır: "Ölümün ve ölmenin aklımıza gelmediği yıllardaydık. İzmir'deydik: Ben, Cengiz Tuncer, Ziya Metin, Galip Göksel, Muhtar Kemal, Ali Rauf Buburalaki, Esat Ahmet Balım, Cemal ve Nevzat Engindenizler... Nedret Gürcan'ı aramıza Cengiz Tuncer getirdi bir gün. Dinarlı. Taşra çocuğu. Kökü Karadenizli, biyiksiz ve çok yakışıklı. Cengiz ve M. Hasan Göksu ile Buca yatılı okulundan arkadaşlanmış.

Hepimizin şair kesildiği günlerdi. Nedret Gürcan da şairdi. Biz şairler ordusu gibiydik. Bir kusurumuzla: Şair olduğumuzu yalnız biz biliyorduk. Nereye, hangi dergiye göndersek, ses alamıyorduk. Herkes sağdı ve ünlüler, inanılmaz bir verimlilikle şiir yazıyor, yayımlatıyorlardı." (K., 1994: 103) Görüldüğü gibi dönem şiirini yönlendiren ünlülerin şiirlerinden, dergilerde kendilerine sıra gelmeyen bu şiir heveslisi gençler, içine düştükleri dönemin katı edebiyat gerçekliğinden kendi dergilerini çıkarmakla kurtuluş çaresini bulurlar.

gibi ticari baskı işlerinin parasını da o alacak. Toparlandı Dinar'a geldi. Ev tutuncaya dek bir ay matbaanın bir odasında yattı.

Şairler Yaprağı'nın ilk sayı hazırlıkları başladı. Hamile bir kadının doğum sürecinde yaşadığı sancuları yaşadım. 8 Nisan 1954 günü ilçemde ilk matbaa çalışmaya başladı.

(...)

1 Mayıs 1954'de ilk sayımız çıktı. Tarık Dursun K. olmasa yazı kadrosu da bu denli güçlü olmazdı. (Çeviker, 2016: 27-28)

Şairler Yaprağı'nın ilk dört sayısı, Dinar'da küçük bir basımevinde iptidai şartlarda piyasaya sürülür. İlk dört sayısıyla olabildikçe geniş bir edebiyatçı yelpazesine ulaşan dergiye, her sayısıyla birlikte yüzlerce okur mektubu ulaşır. Nedret Gürcan, ilk dört sayıdan sonra Şairler Yaprağı'nı 60 km uzaklıktaki Isparta'da bastırmaya başlar. Bu serüven derginin 27. sayısına kadar devam eder. Nihayet Dinar'da daha ileri teknikte bir basımevi kurulur ve dergi, son sayısı olan 35-36. sayısına kadar bu basımevinde basılarak okuruyla buluşur.⁶

Gerek fikir babası olması gerekse derginin gelişim ve tekâmül aşamasındaki katkıları ve gösterdiği üstün gayretler dolayısıyla Tarık Dursun K., aslında Şairler Yaprağı'nın “maestro di cappella”sı işlevini yürütmektedir.

Nedret Gürcan, taşradaki yalnızlığını, yaptığı işin büyüklüğünü ve ne büyük zorluklarla mücadele ettiğini şu cümlelerle ifade eder: “Dinar münevverlerinin vurdumduymazlığı karşısında 6. sayımızdan sonra dergimizi Dinar kitapçılarının vitrininden –bir daha koymamak üzere- çektik. Günde 500 gazete satılan Dinar'da, ayda 5 tane Şairler Yaprağı satılmadı. Çoklarına parasız gönderdik, okumak tenezzülünde bile bulunmadılar. Dinar hesabına içimize bir acı düştü, sekiz Dinar abonesi ile iki yıl avunduk durduk” Gürcan, ülke genelinde ses getiren ve Dinar'a dikkatleri çeken dergisinin Dinar'da hem de yerel basın tarafından ölüm sessizliğiyle karşılanmasını yadırgar ve Şairler Yaprağı ismi müstearıyla şu sözlerle serzenişte bulunur:

“Yurt basını her fırsatta dergimizden bahsederken, Dinar'ın biricik gazetesi olan Dinar Postası, ‘Şairler Yaprağı’ adını sayfalarında bir defa olsun anmadı. Bir Afyon gazetesi bunu kendisine ihtar ettiği halde, Dinar Postası'nın sahibi, Dedeoğlu ağabeyimiz oralı bile olmadı. Siyasi olaylara gösterilen binlerce sıcaklıktan bir tanesi, Dinar'ı yurdun her tarafına tanıtan dergimizde gösterilmedi.” (Şairler Yaprağı, 1956: 20)

4. Bir Taşra Hevesinden Ulusal Ölçeğe Evrilme

Şairler Yaprağı'ndan önce şiirleri *Varlık* ve *Yeditepe* gibi dönem edebiyatına yön veren ulusal dergilerde yayımlanan Nedret Gürcan, dergi vesilesiyle özellikle kültür sanatın merkezi konumundaki İstanbul, Ankara ve İzmir'e sıkça seyahat ederek dönemin en önemli edipleriyle tanışma fırsatı bulur. Gürcan, bu seyahatler sayesinde çevresini bir hayli genişleterek ve önüne çıkan fırsatları değerlendirerek devrin önemli isimlerinin dergide şiir ve yazılarıyla yer almasını sağlar. İstanbul'daki edebiyatçılar çevresine girmesini şöyle anlatır:

Yeditepe'nin sahibi Hüsamettin Bozok Bey beni bir akşam Boğaz'da Türk edebiyat yıldızlarından bazılarının bulunduğu bir topluluğa götürdü.

Çok şiirini ezbere bildiğim, sevdiğim ünlü şair Özdemir Asaf'ın Bebek'teki lokaline gidildi. Özdemir Asaf, Yıldız Moran, Agop Arad, Şahap Sıtkı İltter, Recep Bilginer...

(...)

⁶ Şairler Yaprağı, birçok bakımdan günümüzdeki *Akatalpa* dergisini çağrıştırmaktadır. Şöyle ki, birincisi, *Akatalpa* da Şairler Yaprağı gibi şiir ve şiir eleştirisi yayımlayan bir dergidir. Şiir anlayışı, İkinci Yeni doğrultusunda olmakla birlikte başka tarz şiirlere de yer verebilmektedir. *Akatalpa*; Şairler Yaprağı gibi İstanbul, Ankara ve İzmir dışında bir şehirde (Mudanya/Bursa) ve yine Şairler Yaprağı gibi sınırlı sayfa sayısı ile çıkmaktadır (günümüzde 16 sayfa). *Akatalpa* da Şairler Yaprağı gibi farklı anlayıştaki şairlerin kendine yer bulduğu ve poetik tartışmaların olduğu bir dergidir. Merkez dışında çıkan bir dergi olsa da önemli edebiyatçıları da sayfasında konuk edebilmektedir.

İstanbul'da Adalet Cimcoz'lu günlerim sürdü. Başka gelişerimde de Cemal Süreya, Yılmaz Guruda, A. Kadir gibi ünlülerle İstiklâl Caddesi'ndeki Baylan Pastanesi'nde buluşmalarımız oldu. Tarık Dursun K. da İstanbul'a taşınmış, Tokatlıyan Pasajı'nda Kurul Kitabevi'ni açmıştı. Eşi Nermin Hanım'ın yönettiği kitabevini her gün onlarca edebiyatçı, şair, roman ve öykü yazarı, müzikçi, oyuncu mekân tutmuştu.

Orada da Fazıl Hüsnü Dağlarca, Oktay Akbal, Demirtaş Ceyhun, Rekin Teksoy, Gülten Dayıoğlu, Ali Poyrazoğlu gibi ünlü onlarca yazar, oyuncu, sanatçı ve edebiyatçılarla tanıştım.” (Çeviker, 2016: 29)

Nedret Gürcan, siyasî merkez olan Ankara'da yaşayan edebiyatçı çevresiyle de yakın ilişki kurar.⁷ Gürcan, iktisadî gücünün sağladığı imkânları kullanarak edebiyatçı çevresini genişletmek için bütün fırsatları değerlendirir. Arkadaşı Ümit Yaşar Oğuzcan'ın İş Bankası Genel Müdürü Ahmet Dallı'nın Ankara Ulus'taki Karpıç Lokantası'nda edebiyatçılara vereceği yemeğe kendisini davet etmesi üzerine ilk defa 1954 senesinde Ankara'ya gider. Bu yemekte, adlarını başka dergilerden duyduğu pek çok isimle tanışıp kaynaşma imkânı bulur. Gürcan, Ankara'ya geldiği zamanlar Ankara Palas, Berlin Otel, Kervan Palas ve Barıkan Otel'de kalarak başkent edebiyatçılarıyla buluşup tanışma fırsatlarını değerlendirir.

Nedret Gürcan'ın merkeze olan sık seyahatleri yanında onun Dinar'dan uzaklardaki ediplerle sıklıkla mektuplaştığını da görüyoruz. Bu mektuplara baktığımızda Gürcan, birincil ilişkiler kurduğu ediplerle sadece şahsını değil aile fertlerini de tanıştırmıştır. Bu şahsiyetleri Dinar'a davet eden Gürcan'ın kimisine iktisadî destek de sağladığını görmekteyiz. Gürcan, bütün bunlarla yaşadığı Dinar'ı bir kültür muhiti olarak tanıtmaya gayreti gösterir. Bu doğrultuda Fahir Aksoy'a sergi açar, onun resimlerini sattırır; Metin Erksan'a *Kuyu* filmini Dinar'da çektirir; Süheyla Bedriye Tiyatrosu'nu Halkevi salonunda oyun sahnelemeye getirtir; Avni Dilligil üç defa Halkevi salonunda sahne alır.

Nedret Gürcan, bir taşra ilçesinde yayımlanan *Şairler Yaprağı*'nin etkisiyle Dinar'da kendisini ve ailesini ziyarete gelen şu sanatçıların isimlerini zikreder: “Tarık Dursun K., Bülent Ecevit, Cemal Süreya, Metin Erksan, Âşık Veysel, Cengiz Yörük, Fakir Baykurt, Mahmut Makal, Kemal Tahir, Özdemir İnce, M. Şerif Onaran ile eşi Leziz Onaran, Alim Şerif Onaran, Fikret Hakan, İlhami Soysal, Ozan Sağdıç, Cengiz Bektaş, Fahir Aksoy, Yılmaz Güney, Fikret Otyam, Tanju Cılızoğlu, Seçkin Selvi, Azime Kokmazgil, Âşık İhsani, Hasibe Ayten, Özel Arabul, Osman K. Akol, Mehmet Aydın, Türkân İldeniz, Kemal Bilbaşar, Necati Doğru, İsmail Sivri, Agâh Özgüç, Muzaffer Gökten, Musa Seyirci, Dr. Onur Şenli, Hikmet Çetinkaya, Hamiye Çolakoğlu, Arif Nihat Asya, Kuzgun Acar, Özgen Acar, Aysun Uğur Kezer, Esmâ Eser, Nuri Erkal.” (Çeviker, 2016: 35) Gürcan'ın mekânında ağırladığı sadece bu isimler bile taşranın uzaklığına rağmen onun kültür sanat faaliyetlerinin yakın takipçisi olduğunu göstermektedir. Sanatçı ve aydınlar zümresine bu yakınlık onu dinamik tutmuş, –iktisadî gücünün de avantajıyla- *Şairler Yaprağı* gibi döneminde epeyce ses getiren bir dergiye vücut vermesine imkân tanımıştır.⁸

⁷ Nedret Gürcan; *Şairler Yaprağı*'ndan sonra, Dinar'da *Yeni Dostluk* ve *Vatandaş* gazetelerini çıkarmış ve aynı zamanda ilçenin *Hürriyet*, *Milliyet*, *Cumhuriyet*, *Tanin*, *Yeni Gazete*, *Yeni Gün*, *Hadiseler Tercüman* gibi İstanbul gazetelerinin de muhabirliğini yapmıştır. Ayrıca Dinar'da Prof. Dr. Nihat Erim'in isteği üzerine 14 yıl CHP ilçe başkanlığı yapmak suretiyle bir siyasî figür olarak Ankara'ya seyahatleri olmuştur. Gürcan'ın dergicilik dışındaki bu özellikleri de etrafındaki sanatçı ve aydın halesinin genişlemesinde rol oynamıştır. Bu vesilelerle gittiği Ankara'da İlhan Berk, Suat Taşer, Mahmut Makal, Fakir Baykurt, Erdoğan Tokmakçıoğlu, Ömer Hatipoğlu gibi isimlerle tanışıp kaynaşmıştır.

⁸ Cemal Süreya, Nedret Gürcan'a dair değerlendirmesinde onun yeni şiirimizin oluşumuna katkı sağladığını belirttikten sonra onu şiirde tutan faktörün ısrarla şiir/şair çevresinin içinde bulunması olduğuna işaret eder: “Nedret Gürcan. Kasaba delikanlısının şiirini o yazdı. Şiiri, Oktay Rifat'ın yanında saygıyla durur; Metin Eloğlu ve Can Yücel'le içli dışlıdır; ayrıca bir elini Attilâ İlhan'a öbürünü Turgut Uyar'a uzatmıştır. Özellikle 1950-1957 yılları için ne güzel bir konum!” (Cemal Süreya, “999. Gün – Üstü Kalsın”, Broy Yayınları, 1991, s. 144-145'ten nakleden Çeviker, 2016: 45.) Gürcan, *Şairler Yaprağı*'ni çıkarırken sanatçı/şair çevresiyle, sosyolojik olarak aklın ve resmîyetin hâkim olduğu

Bir fabrikatör olarak İstanbul veya Ankara’da çok daha lüks bir hayatı sürdürebilecek imkâna sahip olan Nedret Gürcan’ın -ebeveyninin telkinine rağmen- Türkiye’de her aşaması ayrı bir meşakkat olan dergicilik tutkusunun kaynağı ne olabilir? Bu sorunun cevabını, Tuğrul Tanyol’un dergileri kategorize ederek piyasada yeterince dergi varken bir dergicinin dergi çıkarmaktaki maksadının ne olabileceği sorusuna verdiği cevapta bulabiliriz. Dergicinin aslında tekil olmadığını ve derginin bir isimle özdeşleşse bile bir grubun eseri olduğu hükmünü verdikten sonra, dergicinin belli bir edebiyat anlayışını ya da tavrını sergilemek için dergi çıkarıyor olabileceğini ve sözlerinin piyasadaki diğer edebiyat dergilerinde yeterince yer bulamayabileceği düşüncesinin dergi çıkarmakta önemli rol oynayacağını belirtir. Diğer dergilerin bu dergicinin ve ekibinin düşüncelerine yer verebileceğini fakat dergicinin narsisist bir tavırla ve doymak bilmez bir iştahla derginin bütün sayılarının ve sayfalarının adeta kendisine tahsis edilmesini talep edeceğinin altını çizdikten sonra, gerek marjinal gerekse merkezî bir edebiyat anlayışı olsun her yeni görüşün yeni bir dergi vasıtasıyla okuruyla özdeşleşmek arzusunda olduğunu söyler. Tanyol, *tavir dergisi* dediği bu tür dergicilikten başka, var olma çabasından doğan *varoluş dergiciliğinin* de dergi çıkarmaktaki en önde gelen güdülerden olduğunu belirtir. Tanyol’a göre genç dergici, şair, seri üretiminin derginin her sayısında yer bulamayabileceği ihtimali ya da gerçeğiyle kendi mülkiyeti olan dergiyi çıkarmaya yöneleceğini söyler. Tanyol, bir de *cansıkıntısı dergiciliğinden* bahseder. Bu gruptaki dergicilerin genellikle orta/ileri yaşta olduğunu, daha önce bir dergi tecrübesinden geçtikten sonra tekrar kendisinin var olduğunu hatırlatmak kaygısıyla ve edebiyatı tekrar değiştirebilme gücünü kendinde bulduğunu ispatlamak gayesiyle böyle bir yola koyulacağını ifade eder. Böyle bir yönelimin sebebi olarak, mevcut edebî ortamın vasatlığını bertaraf etmek amacıyla dergicinin tecrübesini ortaya koyarak bir nevi kurtarıcı rolüyle edebiyat ortamını domine etmek isteği olabileceğinin altını çizer. Tanyol, son dergici kategorisine de *kurum dergiciliğini* koyar ki, burada kurumun katı kuralları altında dergicinin özgünlüğünün beliremeyeceğini ve dergicinin buradaki varlığının tek sebebinin eski tecrübesi olduğunu ve burada sadece zincirin bir halkası olduğunu belirtir. (2001: 174-175) Tanyol’un bu tespit ve kategorizasyonu çerçevesinde düşündüğümüzde, Nedret Gürcan’ın da aslında tekil olmayarak Tarık Dursun K.’nin “maestro di cappella”sı altında bilhassa Ankara’daki *Mavi* dergisi ekibinin majör desteği ile yedeğinde yer alarak, merkez dergilerinde kendilerine itibar edilmeyen taşralı şiir heveslilerinin de var olduğunu ve bir değer olabileceği tavrını sergilemek gayesi taşıdığını görüyoruz.

Nedret Gürcan yerelden ulusala uzanma çizgisinde ulusali takip eden ve gündemine alan yayın politikasını derginin içeriğinde de gösterir. Derginin Eylül-Ekim 1954 tarihli 5-6. sayısındaki bu bölümde, Selmi Andak imzalı “Şiir Sergisi Avrupada” başlıklı bir habere yer verilir. Habere göre Ankara ‘da DTCF küçük salonunda “Resimlendirilmiş Şiir Sergisi” açılmıştır. Bu sergide Orhan Veli’den Salâh Birsal’e, Melih Cevdet’ten Behçet Necatigil’e, Cahit Sıtkı’dan Nedret Gürcan’a kadar pek çok şairin bir deseniyle şiirine yer verilir. Bu haberin bir taşra dergisi olarak *Şairler Yaprığı*’nda çıkması derginin yerelden çıkarak ulusali da gündemine almayı amaçladığını göstermesi bakımından önemlidir. Derginin sayıları arttıkça Gürcan’ın yayın politikasını yerelden ulusala hatta ulusali da aşarak uluslararasına doğru ilerlettiğini ve lineer bir çizgide ilerlediğini görürüz. Fransız şair ve film yönetmeni Jean Cocteau’nun Oxford Bilim Yurdu’nun Sheldonian

---

“ikincil ilişkiler” yerine duygusallığın hâkim olduğu, ilişkilerin samimi ve yüz yüze olduğu dolayısıyla da etkileşimin güçlü olduğu “birincil ilişkiler” kurmayı tercih etmiştir. Bu bağlamda Süreya, şairler muhitinde kalarak şiire tutunan Nedret Gürcan’a ilişkin “Şairlere şiirden çok bağlıydı. Şairlerden (arkadaşlardan) uzaklaşınca ya da onlar kendine uzak düşünce, şiir coşkusu azaldı.”⁸ (1991: 144-145) gibi çok isabetli tespitiyle aslında onun şairlerle kurduğu ilişki biçimine bir nevi eleştiri getirir.

dersliğinde 14 Haziran 1956 tarihinde aldığı fahri doktora konuşmasının metni, *Şairler Yaprağı*'nın Ocak 1957 tarihli 29. sayısında “Şiir Üzerine” başlığıyla yer alır.⁹

Nedret Gürcan'ın yerelden ulusala evrilen şiir ve genel anlamdaki sanat çizgisini değerlendiren Özdemir İnce, bu konuda şu cümlelerine yer verir:

“Bu dergi [*Şairler Yaprağı*], Türk edebiyat tarihinin en önemli dergilerinden biridir. Daha sonra ‘Mavi’ ve ‘İkinci Yeni’ şiir akımlarını kuracak olan şair ve yazarlar bu dergide yazıyorlardı. Nedret Gürcan ve ‘Şairler Yaprağı’ sayesinde Dinar sadece edebiyatçıların değil, ressamların, sinemacıların, müzisyenlerin Ege bölgesinde en önemli durak yeriydi.” (Çeviker, 2016: 11-12)

Özdemir İnce bu yorumuyla, Gürcan'ın *Şairler Yaprağı*'ndaki şair ve şiir seçimindeki isabetini, kısa bir süre sonra bu şahsiyetlerin Türk şiir tarihine damga vuracak grup ve yönelimlerin temsilcisi olduklarının altını çizerek vurgular. İnce, ayrıca Gürcan sayesinde 1950'li yıllarda 5000 nüfusuyla küçük bir taşra kasabası olan Dinar'ın sanatın pek çok alanındaki faaliyetlere ev sahipliği yapmasıyla adeta Ege Bölgesi içinde bir “sanat muhiti”ne dönüşmesiyle yerelden ulusala değişim çizgisini dikkatlere sunar.¹⁰

5. *Şairler Yaprağı* Dergisine Dair

Şairler Yaprağı, Nedret Gürcan'ın dergisidir. Nasıl ki *Servet-i Fünûn* dergisi Ahmet İhsan Tokgöz'ün, *Akbaba* Yusuf Ziya Ortaç'ın, *Yaprak* Orhan Veli Kanık'ın, *Papirüs* Cemal Süreya'nın dergisi ise *Şairler Yaprağı* da Nedret Gürcan'ın dergisidir.¹¹ Derginin finansörlüğünden, yazı işlerine, baskısından dağıtımına, dergiye gelen eleştirilere cevap yazmak ve şiir gönderen şairlere eleştirel değerlendirme yazıları yazmaya kadar derginin her şeyinden sorumlu kişi Nedret Gürcan'dır. 1 Mayıs 1954 tarihinde Dinar'da, aylık olarak yayımlanan derginin kapağındaki *Şairler Yaprağı* başlığının altında “Şiir Dergisi” alt başlığı yer alır. İlk

⁹ Jean Cocteau'nun Fahri Doktora ödülü ardından duygusu ve ödül “Jean Cocteau in Oxford” başlığıyla, Taylor Institution Library'de şu cümlelerle ifade edilir: “On Tuesday, 12 June 1956, Jean Cocteau wrote in his diary: ‘Je rentre de la cérémonie – très émouvante.’ The occasion was the conferment on the multi-faceted poet (‘omnis Minervae poeta’) of an honorary doctorate by the University of Oxford. As the Public Orator had proclaimed, ‘praesento vobis Parisiaca urbanitatis specimen, Ioannem Cocteau, poetam Francogallorum Academiae adscriptum paremque dignitatem apud Belgas adeptum, ut admittatur honoris causa ad gradum Doctoris in Litteris.’ Cocteau was proud of his membership of the French and Belgian Academies and of his honorary degrees, and he was particularly attached to what he habitually referred to as his ‘honoris causa’ from Oxford.” (2015, e-kaynak)

“Jean Cocteau, 12 Haziran 1956 Salı günü günlüğüne şunları yazar: ‘Törenden dönüyorum- çok duygulu olarak’. Bu olay, çok yönlü saire (‘Minerva’nın bütün şairlerini kapsayarak’) Oxford Üniversitesi tarafından fahri doktora verilmesiydi. Oxford’un Konuşmacının belirttiği gibi, ‘Size Paris zarafetinin bir inceliğini sunuyorum: Jean Cocteau. Fransız Akademisi’ne kaydolmuş, Belçikalılar arasında eşit saygınlık elde eden ve bir şeref olarak Edebiyat Doktoru derecesine kabul edilen bir şair.’ Cocteau, Fransız ve Belçika Akademilerine üyeliğinden ve fahri derecelerinden gurur duyuyordu ve özellikle Oxford’dan aldığı “honoris causa”ya bağlıydı.

¹⁰ Nedret Gürcan'ın bütün bu gayreti kendisine İstanbul'da şöhret getirmiştir. *Şairler Yaprağı*'nın Ocak 1955 tarihli 9. sayısında bu durum magazin bir haberin konusu olur. Gürcan'ın dergideki sekreteri Suna Beyazıt tarafından “Sanat Dedikoduları” bölümünün altında “Nedret Gürcan mı Nedret Selçüker mi?!” başlığı ile kaleme alınan yazıda anlatıldığına göre, İstanbul Tiyatro Derneği, 6 Aralık 1954 Pazartesi günü Eminönü öğrenci lokalinde bir Sanat Matinesi düzenleyecektir. Programın davetli sanatçıları arasında Nedret Arıburnu, S. Kudret Aksal, M. Cevdet Anday, Orhon Arıburnu, Neclâ Tarcan, Özdemir Asaf, Nedret Gürcan, Şükran Güngör, Cahit Irgat, Kâmuran S. Yüce, Küçük Sahne Sanatkarları, Alpar Tiyatro Derneği Sanatkarları... vardır. Bu sanat faaliyetinin anons edildiği ve İstanbul'un muhtelif semtlerine asılan duvar afişlerinde Nedret Gürcan isminin yer alması, Gürcan'ın İstanbul'daki dostlarını meraklandırır. Meğer program davetiyesinde Nedret Selçüker yerine shen Nedret Gürcan ismi yazılmıştır. Bu durum bile Nedret Gürcan'ın İstanbul sanat çevrelerinde gayet iyi tanındığını göstermektedir.

¹¹ Dergide Nedret Gürcan'ın şiirlerini derginin “imtiyaz sahibi” olmasının verdiği imtiyazla daha süslü bir mizanpajda yayımladığı görülür. Daha sonra şiir kitapları da çıkaran Gürcan'ın şairliği için Cemal Süreya, şu yorumu yapar: “Antika, ufak tefek aktüaliteyle dolu, sıcak aşk şansonları” (Onaran, Ekim 2004: 44)

sayının ikinci sayfasının altındaki künyede de “*Türkiyede Çıkan Tek Şiir Dergisi*” sloganı vardır.¹² Dergi, Temmuz-Ağustos 1957’de birleşik olarak çıkan 35-36. sayısıyla yayın hayatına son verir.¹³

Derginin ilk sayısının künyesinde, SAHİBİ ve Yazı işlerini fiilen İdare eden Mesul Md. Nedret Gürcan; Parti Caddesi No. 29 – Dinar; Dergi İdare ve tertip kurulu Nedret Gürcan, M. Reşat Ünsal, Necati An, Adil Acar [4. sayıda Adnan Peşkirioğlu]; Sayısı 25 Kr.; Yıllık abonesi 300 Kr.; Altı aylık abonesi 150 Kr.; Dizildiği ve Basıldığı Yer Dinar Matbaası-Dinar bilgileri yer almaktadır.

Şairler Yaprağı’nın ilk 5 sayısı Dinar Matbaası’nda basıldıktan sonra derginin 5. sayısı itibariyle bu matbaa kapanır. Nedret Gürcan, Isparta’dan pedallı bir baskı makinesi satın alır. Evinin yakınında kiraladığı iki göz bir evde matbaa kurulur. El dizgili matbaaya harfler tek tek yerleştirilir ve dergi sayfa sayfa basılır. Isparta’dan gelen usta bu yoğun çalışma temposuna dayanamaz ve 5. sayıdan sonra işi terk eder. Dergi, 27. sayıya kadar Dinar’a 60 km uzaklıktaki Isparta’da basılır. Ardından Isparta’dan bir usta daha getirilir ve eski matbaa çalıştırılır. Bu ustaya ucuz bir fiyatla ve taksitle sattığı matbaada dergisini parayla bastırır. (Şengül ve Çiftçi, 2002: 109-110) Derginin Eylül-Ekim 1954 tarihli 5-6. sayısı Isparta’da, Isparta Matbaası’nda basılmaya başlar. Başlangıçta 12 sayfa olan derginin sayfa sayısı 8’e düşer. Kâğıt sıkıntısı yüzünden 25. sayı tek yaprak çıkar.

Derginin sahibi ve yazı işlerini fiilen İdare eden mesul müdür olarak Nedret Gürcan derginin çıkış süreci ve amacını N. G. müstearıyla şu cümlelerle beyan eder:

Sözümüz,

Niyetimizi bir yıl öncesinden kurmuştuk. Kararımızı bir ay önce verdik. Nisan ayının ilk haftası içinde dergimizin çıkacağını ilân eden bildiri beyânamesinden yurdumuzun her köşesine gönderdik. Yankısını bekledik. Ümidimizden üstün bir ilgiyi daha dergi çıkmadan görmemiz sevincimizi büyüttü. Başarmamız gereken işin bütün güçlüklerine rağmen sanat aşkının verdiği zevk ve gayretle ilk sayımızı imkan nisbetinde kusursuz ve sevimli bir duruma getirmeye çalıştık. Bir şey yapabildik mi acaba? İşte orasını bilmiyoruz. Bu günden sonra kulaklarımız bizi okuyanlardadır.

Yayın hayatına bir iddia ile değil, Türk şiir sanatına hizmet gayesi ile girerken “şiir okuyan-şiir yazan- şiir seven herkesin dostuyuz” düsturunu unutmayıp; Büyük Atatürk’ün çizdiği aydınlık yoldan yürüyeceğiz. N. G. (1954: 2)

Nedret Gürcan’ın beyanından anlaşıldığı üzere, dergi daha kurulma aşamasındaki “bildiri beyânamesi”yle bir heyecan uyandırmış ve sahibini motive etmiştir. Büyük bir başkaldırı, iddia ve söz sahibi olmayan dergi, günün şartlarında şiirin içinde var olanlarla dostluk içinde Türk şiirine hizmet etmek gayesi güder. Gürcan, çıkış yazısının son cümlesi olan “Büyük Atatürk’ün çizdiği aydınlık yoldan yürüyeceğiz.” hedefini pekiştirircesine 2. sayfanın en üstünde Atatürk’ün “Bir millet sanattan ve sanatkârdan mahrumsa tam bir hayata malik olamaz.” sözüne yer verir.

Şairler Yaprağı, piyasaya çıkmasıyla sanat çevrelerinde büyük bir ilgi ve takdir toplamaya başlar. Şöhretli ya da şöhret namzedi birçok edebiyatçı övgü dolu sözlerle bir yandan dergiyi takdir ederken bir yandan da dergiye katkıda bulunmak için Nedret Gürcan’a cömertçe tekliflerle dolu

¹² Bu slogan zaman içinde polemige sebep olur. Nedret Gürcan, kendini şöyle savunur: “Dergimizin başlığından bu sözü kaldırdık. Öyle ya, Ataç’ından tutunda irili ufaklı birçok yazarlar doğrusu rahatsız oldular bu sözden. Yazacak bir şey kalmamış gibi “Şairler Yaprağı”nın bu başlığa hak kazanıp kazanmadığı üzerinde kalem oynattılar. Hakkımızdı bu başlık; Türkiye’de yalnız şiirle ilgilenen tek dergi olduğu için hakkımızdı. Çoğu, bu sözün altında bir böbürlenme olduğunu sandı. Neyimize böbürlenecektik? Dergimiz şiir ve şiirle ilgili yazılarla çıkıyor. Yurdumuzda aynı işi yapan başka dergi var mı? Yok. Bizden gayri hepsi, sanat ve fikir dergileridir, içinde şiir de vardır tabii. Ama bizim dergide, şiirden uzaklaşmış bir şey yoktur.” (S. 28, s. 4.)

¹³ *Şairler Yaprağı*’nın son sayısı, Temmuz-Ağustos 1957 tarihli 35-36. sayıdır. Bu sayı, piyasaya sürül(e)memiştir. Dolayısıyla kişisel koleksiyonlar hariç, hiçbir arşiv kütüphanesinde mevcut değildir. Vedat Günyol da bu sebepten derginin bu son sayısından ya haberdar olamamıştır ya da haberdar olsa bile piyasaya sürül(e)mediği için yok sayarak “Nedret Gürcan’ın çıkardığı Şairler Yaprağı (Mayıs 1854-Haziran 1957) 34 sayı sürdü.” ifadesine yer vermektedir. (Günyol, Aralık 1986: 61)

mektuplar yazmaya başlarlar. Gürcan'ın dönem edebiyatçılarıyla mektuplaşmalarından öğrendiğimize göre, derginin vücut bulmasında öncelikle Ankara'da yayımlanan *Mavi* dergisi olmak üzere şair Nedret Gürcan'ın şiir vadisinde tanıştığı pek çok edibin önemli katkısı olmuştur.¹⁴ *Mavi* dergisinin başından beri dergide yazısı çıkan Ayhan Hünel, Ahmet Oktay, Yılmaz Gruda, Tefik Akdağ, Bekir Çiftçi, Ülkü Arman, Güner Sümer, Refet A. Kocabekir, Ömer Faruk Toprak, Sunullah Arısoy, Suat Taşer, Tarık Dursun K., Tahir Pamir, Mehmet Bertan, Sabih Şendil, Etem Nazım Yazgan, Erdoğan Tokmakçioğlu, Özdemir Nutku, M. Hasan Göksu, Turhan Doyran, Cahid Alp, Orhan Tahsin, Abdullah Rıza Ergüven, Jülide Gülizar Ergüven, Şakir Sönmez, Şahinkaya Dil, İlhan Berk, Özdemir Hazar, Engin Ünsal, Aydın Arın, Orhan Duru, Oğuz Arıkanlı, Ercan A. Belen, Turgut Yücel, İlyas Halil, Cemal Süreya, Melih Cevdet Anday, Vedat Ünal, Demir Özlü, Arif Hikmet Par gibi isimlerin farklı sayıda ve sıklıkta olmak üzere *Şairler Yaprağı*'nda da yazılarının yayımlandığını görürüz. O kadar ki, *Şairler Yaprağı* eş zamanlı olarak (1 Kasım 1952-Nisan 1956, yaklaşık iki yıl eşzamanlı çıkıyorlar) neredeyse *Mavi* dergisinin taşra baskısı gibi çıkmaktadır, denilebilir. Her iki derginin de yazarlarının kesişim kümesinde bulunan en önemli isim hiç kuşkusuz Tarık Dursun K.'dir.¹⁵ *Şairler Yaprağı*'nda, dönemin önemli ve etkili dergilerinden *Mavi*, *Yeditepe* ve *Ufuklar*'da şiirleri yayımlanan Ahmet Oktay'ın da faal bir rol oynadığını görürüz. Dergi yayın hayatına başladıktan hemen sonra 26.5.1954 tarihinde Nedret Gürcan'a yazdığı mektubunda “Dergi için elimden geleni yaparım. İstekleriniz olursa bildiriniz. Ankara şairleri ile konuşmaların ilkinin üstüne almış durumdayım. Cahit Külebi ile yapacağım bu konuşmayı herhalde üçüncü sayıya yetiştirmek kabil olacak.” (Çeviker, 2016: 94) teklifleri bunu açıkça gösterir. Yine 27.7.1954 tarihli mektubundaki “*Bu sayı için şiirimi gönderiyorum.* [“]Bir Şairle Tanıştırıyoruz[”] sayfası için. Klişeyi de yarın postalayacağım. Epey geciktim ama hoş gör. Bu sayı için bir anket hazırladık. Oldukça enteresan bir anket. Onu, klişeyi, G[üner]. Sümer'in şiirini beraber postalayacağım. Yer meselesi için bir şeyler yap.” (Çeviker, 2016: 95) cümleleri Oktay'ın samimi gayretlerini ve emeğini dikkatlere sunar. İlerleyen sayılarda, Oktay'ın dergiye katkısının doğrudan yazı temin etmek ve ortaya çıkan ürünü takdir etmenin yanında eleştirel yaklaşarak derginin niteliğini yükseltmek doğrultusunda olduğunu görürüz.

Kişisel yakınlığın ve geliştirilen ilişkilerin *Şairler Yaprağı*'nda “görünmek”te etkili olduğu yine Ahmet Oktay'ın Nedret Gürcan'a derginin 3. sayısından sonra yazdığı 1.9.1954 tarihli mektupta görülür:

¹⁴ *Mavi*'de yazıları yayımlanan Güner Sümer, Nedret Gürcan'a yazdığı 22 XI.1954 tarihli mektubunda *Şairler Yaprağı*'nı benimsediğini ve bir önceki nesle adeta bayrak açtığını belirtir: “Ayrıca, görüyorum ki, ufak tefek ayrıntılar bir yana sizinle aynı yoldayız... Ve bu yol genç neslin yoludur... Evet, bu yolda beraberiz, omuz omuzayız... Bunu, bizim “Mavi”deki sizin de “Şairler Yaprağı”ndaki neşriyatımız ap-açık ortaya koyuyor. Zannedirim ki, bizden bir kuşak evvelkilerin kurduğu değerler sistemini yıkmayı siz de en az bizim kadar arzu ediyorsunuzdur.” (Çeviker, 2016: 127). Sümer, derginin eskilerin devamı ve onların süreğinde olmaktan kurtulması ve yeni/genç neslin sesi olarak kendi değerler sistemini kurmasını salık vermektedir. Bu yönüyle de *Şairler Yaprağı*'nda, *Mavi*'nin çizgisinde bir politika izlendiği görülebilmektedir.

¹⁵ Oktay Rifat'ın daha önce başka dergilerde yayımlanmış iki yazısının *Şairler Yaprağı*'nda yayımlanması üzerine, Can Yücel, *Seçilmiş Hikâyeler Dergisi*'nde, *Şairler Yaprağı* ve Nedret Gürcan aleyhinde çok sert polemik yazısı kaleme alır. Polemiğin gittikçe büyümesinden çekinen Nedret Gürcan'ın etrafındaki kimi edebiyatçı dostları, ondan bu durumun derginin faydasına olmadığı endişesiyle sonlandırmasını isterler. Nedret Gürcan da *Şairler Yaprağı*'nın Ekim 1956 tarihli 26. sayısında polemiği kapatarak temize çıkmak arzusuyla Tarık Dursun K.'ya mektup yazar, durumu ona bildirir ve bu mektubu da dergiye koyar. Yazının altında da “Zorunlu Bir Açıklama” başlığıyla dergide Tarık Dursun K.'nin emeği geçen bütün yazıların envanterini çıkararak bir nevi günah savar: “Dergimizin 2-3-4-5, 6. sayılarında çıkan anketleri ve “Sizi Bir Şairle Tanıştırıyoruz” adlı sayfaları, 7 nci sayımızın “Sizi Bir Şairle Tanıştırıyoruz” adlı sayfası, 8 nci sayımızın “Orhan Veli Sayfası”nı, 11 nci sayımızın anketini, 13 ncü sayımızın “Öleli Bir yıl Oldu” ve “Sanat Hayatlarında Unutamadıkları Olaylar” adlı sayfaları. Yine 13 ncü sayımızın “Şairler Yaprağı” imzalı “Bizim İşimiz” adlı yazısını, 14 ve 15 nci sayılarımızın “Sanat Hayatlarında Unutamadıkları Olaylar” adlı sayfalarını, 16 ncü sayımızın “Şiirin Görevi” adlı Robert Lynd'dan çeviri yazısını, 19 ncü sayımızın “Şiir Üzerine” adlı Max Eastman'ın çeviri yazısını, 20 ncü sayımızın “Yaratıcı Olmak” adlı Stefan Zweig'den çeviri yazısını.” (Şairler Yaprağı, S. 26, s. 4.) Gürcan'ın polemik dindirmek amaçlı bu işfaatından Tarık Dursun K.'nin *Şairler Yaprağı*'nın “maestro di cappella”sı olduğu da tescillenmektedir.

“Kardeşim, dergide şiirime gösterdiğin yakınlıktan dolayı çok teşekkür ederim. Bahusus bir sayfa ayırdığından dolayı... Şiirlerim, bilmem bir şeye benziyor mu? İyi veya kötü, insan bu yakınlıktan kıvanç duyuyor. Bu işin içinde olduğundan, ne demek istediğimi, bu duyguyu en az benim kadar bilirsin. Bugün Mavi olsun, Ufuklar, Yeditepe olsun şiirlerimi yayımlıyorlar. Yayınlayacaklar da. Ama ben ilk senin dergide gördüğüm, ilk anlayışı sende bulduğumdan, sana daima borçlu kalacağım.” (Çeviker, 2016: 96)

Bu satırlara dayanarak denilebilir ki önemsenecek sayıda şair, Gürcan’dan duydukları sıcaklık ve samimiyete karşı vicdanî bir borç hissiyle dergiye ilişki kurarlar.

Şairler Yaprağı’nın değişik sayılarında ismini gördüğümüz Yılmaz Gruda da 19.6.1954 tarihli mektubunda şu cümleleriyle dergiye her türlü destekte bulunma sözü verir:

“Gerçekten, buram buram samimiyet tüten mektubunu dün aldım. Sağ ol. Sana bu sayı şiir göndermek istiyorum. Fakat elimde hep uzun şiirler var. Yine harfsizlik yüzünden seni müşkülât içinde bırakır. Böyle olmakla beraber yayını kabil olmasa da sırf okuman için bir şiir gönderiyorum. Eğer, (fakat kendini hiç zora sokma, olursa) yayımlarsan iyi olur. Oku ve fikrini bildir ve iade ediver lütfen.” (Çeviker, 2016: 105)

Yılmaz Gruda’nın mektubundan –Çeviker’in de mektuba dipnot düşerek belirttiği gibi- anlaşılıyor ki derginin çıktığı 1950’li yılların ortalarında Demokrat Parti’nin iktidar olduğu yıllarda ülkemizde ciddi anlamda kâğıt ve baskı malzemeleri sıkıntısı vardır. 22 Temmuz 1954’te henüz Robert Kolej’de bir lise öğrencisi olan Ülkü Tamer’dan gelen mektuptan öğreniyoruz ki, bir taşra dergisi olarak Şairler Yaprağı’nın ilk sayıları o dönemin zor şartlarına rağmen, sahibi Nedret Gürcan’ın üstün gayretiyle, çok başarılı bir dağıtımla matbuat dünyasına kendisinden haberdar olunmuş ve hakkında övgü dolu haberler ve tanıtımlar yapılmıştır. Bu önemsenme ve sitayiş üzerine, şöhretli ya da amatör, neredeyse eli kalem tutan ve şiir yazan herkes derginin sayfalarında yerini almak istemiştir:

“Şairler Yaprağı Dergisi’nin çıktığını muhtelif gazete ve dergilerde çıkan yazılardan öğrendim. Ama onu ikinci sayısı ile tanıdım. Çok hoşuma gitti ve arkadaşlara da tavsiye ettim. Bilhassa yeni, tanınmamış imzalara, yer vermenizi takdir ettik. Arada sırada yurdumuzda bazı bölge edebiyat dergileri çıkıyorsa da maalesef ömürleri kısa oluyor. Sizin onlar gibi olmamanızı, nice senelere çıkmanızı candan temenni ederiz. Bu mektupla birlikte size kıymetsiz bir yazı ile bir şiirimi gönderiyorum. (...) Gönderdiğim 15 kuruşluk pul mukabilinde bana bir kısa mektup yazarak şiir hakkındaki fikirlerinizi bildirirseniz çok minnettar kalırım. Eğer bunu derginizde basılmağa lâyük görürseniz sevincim sonsuz olur. Diğer bir 30 kuruşluk pul mukabilinde bana derginizin ilk sayısını gönderirseniz memnun olurum.” (Çeviker, 2016: 108)

Ülkü Tamer’in bu mektubundan anlıyoruz ki dergi daha üçüncü sayısında yeterince tanınmasıyla otoritelerden tam not almış ve şiir vadisine girmek isteyen yeni ve genç şairlerin kendilerini göstermek ve rüştlerini ispat etmek istedikleri bir mecraya dönüşmeye başlar.¹⁶ Derginin çıkar çıkmaz popülerliğe kavuşması üzerine şiirin çekim alanında bulunan herkesin dergiye ilgisi artar. Tahir Kutsi Makal henüz Denizli Lisesi’nde öğrenciyken dergiyi övücü mahiyette ve dergide yazısının yer alması talebiyle 14.6.1954 tarihinde Nedret Gürcan’a mektup yazar.¹⁷ Dergiye bu

¹⁶ Derginin kapandığı son sayı öncesinde Ülkü Tamer’in 28 Haziran 1957 tarihli mektubundaki “Üç gün önce iki çeviri şiir göndermiştim size. (Aysız Sular Çarşambası) adlı bir şiirimle, okul dergimiz olan (İzlerimiz)in bu yılki sayısını gönderiyorum. Eğer (İzlerimiz)de beğendiğiniz desen olur da (Şairler Yaprağı)nda yayınlamak isterseniz klişesini adresimden isteyebilirsiniz, hemen gönderirim.” cümlelerinden anlaşıldığı üzere edebiyatçı çevresinin dergiyi ayakta tutmak için çok istekli ve fedakâr olduğunu görmekteyiz. (Çeviker, 2016: 109)

¹⁷ Henüz 17 yaşındaki bir lise öğrencisinin kaleminden şu sitayiş dolu cümleler çıkar: “Ta ezelden ve yıllardır bu memleketin, hasretini çektiği dergiyi çıkarmak şerefi sizin üzerinizde. Ne mutlu size. Günlük politika, hayat-memat meseleleri arasında her zaman gençliğe ve bütün Türk milletine demet halinde şiir verip tasarlardan kurtarıp gönüllerin pasını almak ne iyi! Mistik-mistik yaşayıp durmaktansa, yiyip-içip gezmektense ruhun gidasını temin etmek daha elzem değil midir? İstidadı olup da türlü imkânsızlıklar neticesinde çırpınamayan (gelişemeyen) genç şairlere tanınma, yükselme yolu gösterip efkâr-ı umumiyeye tanıyorsunuz. Ne mükemmel bir iş. Ne büyük mürüvvet...” (Çeviker, 2016: 118)

yoğun ilgi, derginin varlığını sürdürebilmesi maksatlı yapıcı eleştiri ve önerileri de beraberinde getirir. Özdemir Nutku, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı kürsüsünde öğrenciyken *Şairler Yaprağı*'nın ilk sayısı vesilesiyle Gürcan'a Mayıs 1954'te yazdığı mektupta şu satırlara yer verir:

“Dün dergiyi okudum. Şiirlerin çoğunu beğendim... En çok hoşuma giden nokta derginin tam bir şair derbederliği ile hazırlanmış olması. Bu havanın bozulmamasını temenni ederim. Bu gibi mecmuaların yaşamasının zaruri olduğunu düşünerek sizden ricam beni de abone kaydetmenizdir. Parasını gönderiyorum.

Yalnız eğer bir fikir yürütmemde bir mahzur yoksa şunları demek isterim. Dergiye konacak şiir veya fikir tomurcuklarını biraz daha geniş tutun, yani aynı sayıda meselâ doksan tane aşk şiiri veya deyişi olmasın. Çünkü maalesef Türk şiirinde bizi ilerlemekten alıkoyan bir unsur mevzularımızdaki değişikliğin az olmasıdır. ‘Şairler Yaprağı’ gibi edebiyatımıza bir kıymet teşkil edecek dergilerde bence bu hususa çok dikkat etmelidir.” (Çeviker, 2016: 185)

Şairler Yaprağı'nın çıkış zamanında yakaladığı ivme Anadolu'da çıkan başka taşra edebiyat dergilerine de ilham olup onları motive eder. Nitekim Sivas'ta *Çevre* adlı bir dergi çıkaran Ahmet Köksal'ın 29.VI.1954 tarihli mektubundaki “Sizin de Dinar'da *Şairler Yaprağı*'nı çıkardığınızı dergilerde okudum, fakat henüz görmedim. Her ikisi de Anadolu[']da çıkan ve sanat anlayışlarının birbirine yakın olduğunu umduğum bu dergilerin birbirlerini tutmaları ve tanıtılmalarını uygun görüyorum. Bilmem ne dersiniz?” (Çeviker, 2016: 110) cümlelerinden *Şairler Yaprağı*'nın çıkar çıkmaz tanıtımının çok iyi yapıldığını, Anadolu'da bile görülmeden sevildiğini ve dayanışma tekliflerinde bulunulduğunu görüyoruz. Hatta Köksal, 28.VII.1954 tarihli bir sonraki mektubunda, “Derginizi genel olarak beğendim. Yalnız şairler hakkındaki kıymet hükümlerinizde ve şiirlerin sıralanışında daha dikkatli ve titiz davranmanızı bilmem dostça tavsiye edebilir miyim? Bir de dergiyi daha güzel, küçük yerli motiflerle süslemeyi daha çekici kılmak bakımından ileri sürmek isterim.” (Çeviker, 2016: 111) cümleleriyle de dergiyi samimi ve yapıcı olarak eleştirmektedir. Bu da derginin yayın hayatına başlamasıyla memlekette sahiplenildiğine işaret etmektedir. Ne var ki Köksal'ın 12. XII.1955 tarihli mektubunda sarf ettiği sitem dolu şu cümleleri de derginin çok önemsendiğini gösterir ve yapıcı bir eleştiriyle Nedret Gürcan'ın dikkati çekilir:

“Tahmin ettiğiniz gibi size darılmış değilim, yalnız biraz gücenmişim. Sebebine gelince 15. sayınızdaki bir imzamanın öbür yazı ve makalelerden farklı olarak (aşağıya ve soyadı küçük olarak) dizilmiş olması. Mühim bir dikkatsizlik eğil ama, yazı ve şiirlerde bazılarını önemsiyor, bazılarını küçümsüyor gibi bir his verebilecek böyle farklar yapmamalıyız. En iyisi Yeditepe gibi bütün imzalar için değişmez tek bir şekil kullanmaktır.” (Çeviker, 2016: 113)

Bu minvalde Ali Püsküllüoğlu, derginin tanınırlığı, edebî muhitlere ulaşabilirliği ve etki gücünün farkına varmış olmalı ki 13 Aralık 1954 tarihli mektubunda Nedret Gürcan'dan “Bu ayın sonunda –daha doğrusu 1955 yılının ilk günlerinde- satışa çıkmak üzere ‘Türk Sanatı Yayınları’nın ilki olarak benim ‘PEMBE BEYAZ’ şiir kitabım hazırlandı. Bugünlerde baskısı bitmek üzeredir. Fiyatı 100 kuruştur. ‘Şairler Yaprağı’nda bunu yazarsanız, memnun olurum.” (Çeviker, 2016: 120) cümlesiyle kitabının reklamını/tanıtımını yapmasını talep etmektedir.

Dergiye yapıcı eleştiriler sürekli gelmektedir. Özdemir Nutku derginin birinci yılını doldurduktan sonra mizanpajındaki değişikliği methederek yine derginin varlığını sürdürebilmesi endişesiyle Gürcan'a eleştiri mahiyetinde 10 Mayıs 1955 tarihli mektubunda şunları dile getirir:

“Şairler Yaprağını değiştirmişsin. Daha güzel ve toplu bir hale gelmiş. Senin Dinar gibi verimsiz yerdeki bu çabani beğenirdim, fakat gene de içimde daha ne kadar çıkarabilecek acaba diye bir sual kıvrılır yatardı. Bu sayıyla da sebatını göstermiş oldun. Tebrik ederim kardeşim. Artık bu gücünü gördükten sonra Şairler Yaprağı'nın devamından umudum çok.

Eğer kabul edersen yakın bir dost sıfatıyla derginin bazı şekilci yönlerini kınayacağım. Tabii ki oralarda baskı bundan daha iyi olmaz. Buna da bir şey demiyorum, ama ne var ki kapak için iyi kompozisyon veya klişe

seçebilirsin. Bunu belki de ticaret, daha doğrusu satış amacını düşünerek yaptın, fakat kapak kompozisyonu derginin rahatını kaçırıyordu adeta.”¹⁸ (Çeviker, 2016: 186)

Memleket sathında bu kadar beğenilen ve saygı duyulan bir “edebiyat olayı” olarak *Şairler Yaprağı* dergisinin ilk sayısı analiz edildiğinde, derginin 3. ve 4. sayfalarında “Kitaplarından Seçmeler” bölümü altında, dönem içinde tanınmış ve popülerliği olan Orhan Veli, Melih Cevdet Anday, Oktay Rifat, Cahit Sıtkı Tarancı ve Bedri Rahmi Eyüboğlu, Fazıl Hüsni Dağlarca, Cahit Külebi, Necati Cumalı, Avni Dökmeci ve Suat Taşer’in şiirlerine yer verildiğini görürüz. Bu tercih, derginin yerele saplanıp kalmayarak ulusal ölçekte de şiirin içinde bulunacağını ve ilgiyi üzerine çekmek istediğinin işareti gibidir. 5. 6. 7. 8. 10. sayfalardaki “Örnek Şairlerden Yeni Şiirler” bölümünde, Faik Baysal, Yılmaz Gruda, Bedri Gider, Esat A. Balım, İlyas Halil, Tarık Dursun K. – Necdet Konuk, İbrahim Minnetoğlu, Burhan Özoyal, Ercan A. Belen, Kâmuran Özbir, Ercüment Uçarı, Refet A. Kocabekir, Câhit Alp, Turgut Yücel, Etem Nâzım Yazgan, Nihat Kuşlu, Kâmran Aşkın, M. Sami Aşar, Necdet Evliyagil, Ahmet Oktay, Kenan Akansu, Engin Ünsal, Mehmet Zeki Akdağ, Kocagöz Halil, Necat Tandoğan’ın örnek şair olarak şiirlerine yer verilir. Bunlar arasında Şakir Sönmez’in “Devir Değişti” başlıklı şiirinde de görüldüğü gibi, dergi Garip Hareketi şiiri benzeri/taklidi şiirlere yer verir.¹⁹ Derginin ilk sayısında, şiir üzerine o dönem rüşünü ispat etmiş sanatçıların/şairlerin sözlerine de yer verilir. Bununla birlikte derginin sonraki sayısında Fransız ve Alman şairlerden tercümelerin yer alacağını ve İstanbul, Ankara ve İzmir’den sanat haberlerine yer verileceğinin duyurusunun yapılması, derginin yerelden ulusala bir yelpazede şiirin aktüalitesinin içinde yer alma çabası içinde olduğunu gösterir.

İlk sayının sonlarına doğru 12. sayfada, “‘Şairler Yaprağı’, Sizleri Tanıtmakla Sevinç İçindedir.” sunumuyla “Yenilerin Şiirleri” bölümüne yer verilir. Derginin bu bölümüyle de şiir dünyasında kendine yer bulmaya çalışan yeni şairlerle karşılaşırız. Bu bölüm, yeni ve genç şiir heveslilerini tanıtmak bakımından önem arz eder. Bu bölümde, sayfa sayısının sınırlı olması ve daha fazla şiire yer vermek niyetiyle şiirler bir hayli küçük tutulur. Bu bölüm, derginin yayımlandığı 1950’li yılların ortalarında, süreli yayınlarda şiir kaleme alan şiir heveslilerinin envanterini çıkarmakta bir kaynak teşkil etmek suretiyle edebiyat tarihine büyük bir hizmet eder.

İlk sayıdaki “Bu Ayın Mektupları” bölümünde, dergiye şiir gönderen şairlerin şiirlerinin bir iki cümlelik değerlendirmesi yapılır. Bu bölüm, hem derginin takipçilerini ve şiir gönderen heveslileri önemseydiğini göstermesi hem de bu eserlere yapılan eleştiri üzerinden derginin şiir politikası ve poetikası hakkında bilgi sahibi olmamız bakımından önemlidir.

Şairler Yaprağı’nın 3. sayısından itibaren Nedret Gürcan, “Dergi Notları” başlığıyla editöryal yazı yazmaya başlar. Derginin sahibi ve yetkilisi olarak buradan okura doğrudan seslenir. Bu yazılardan derginin mutfağından ve yazı serüveninden haberdar oluruz. Kasım 1954 tarihli 7. sayının bu bölümünde Nedret Gürcan, dergiye rağbetin çok yüksek olduğunu, bir ay içinde dört yüzün üzerinde okur mektubu aldıklarını, sadece yayımlamak için ayırdıkları binin üzerinde şiir olduğunu belirtir. Bunun yanında geçen sayıdan itibaren Isparta’da basılan derginin, hacminin genişliği yüzünden artık sekiz sayfa basılacağını üzüntüsünü de ifade eder. Gürcan’ın editöryal yazıları 28. sayıdan itibaren “Bazı Şeyler” başlığı altında yayımlanmaya başlar.

¹⁸ Benzer biçimde Cemal Süreya, aynı tarihlerde 7 Nisan 1955 tarihli mektubunda Nedret Gürcan’a “Dergi yeni bir biçimde çıkacakmış, şiirlerin yanlarına, üstlerine desenler koymayı unutma, güzel oluyor. Mülkiye dergisinden aldığımız desenleri yapan çocuk var; Siyasal Bilgiler Fakültesinde öğrenci: T. Güngör Uras. Ondan Faydalanabilirsin.” Sözleriyle tesviyede bulunur. (Çeviker, 2016: 197)

¹⁹ “Gözü kara
Saçı kara
Kaşı kara
Bir kız sevsem
Önce para olmalı
Parra...” (S.1, s. 10.)

İkinci sayıyla birlikte görülen “Sanat Hareketleri” bölümünde, Refet A. Kocabekir tarafından hazırlanan “İstanbul Mektubu”, Yılmaz Gruda tarafından hazırlanan “Ankara Mektubu” yer alır. Bu bölümde, kültür sanat dünyasının merkezleri olan Ankara ve İstanbul’daki sanat olayları haberleştirilir. Bu bölümleri, dergiyi zenginleştirmek yanında taşra baskısından ve sıkıntısından kurtulmak isteyen dergiyi amatör bir ruhtan kurtararak merkezle bütünleştirme ve hatta merkeze eklemeye çabasının bir sonucu olarak görebiliriz. Özdemir Hazar, 5-6. sayıdan itibaren “Hasbihal” adlı bölümde, İzmir’den kaleme aldığı mektuplarında derginin İzmir muhabiri gibi çalışır ve İzmir’e dair kültür-sanat olaylarını bütün detaylarıyla aktarır.

Dergiye rağbetin yüksek olduğunu vurgulamak ve takdirekârlık hissini ifadesi olarak, dergiye gönderilen kitapların isimlerinin listesi ve “Türk Basınındaki Yankımız” başlığıyla ilk sayıda “Nisan Yağmuru” şiiri yayımlanan Kâmran Aşkın’ın *Hür Aydın* gazetesindeki haber/anonsu da olduğu gibi verilir. Derginin 2. sayısında da “Türk Basınında Bizim İçin Diyorlar ki” başlıklı bölümde, *Cumhuriyet* gazetesinden, *Yeni Asır* gazetesinden, *Onüç* dergisinden *Şairler Yaprığı*’nın yayın hayatına başlaması ile ilgili sitayiş dolu cümlelere yer verilir. 3. sayıda yer darlığından haber/övgü yazılarına bizzat yer verilmeyerek hangi süreli yayında kimlerin yazı yazdığı ismen zikredilir. Bu tavır, Gürcan’ın yaptığı işin doğru ve isabetli olduğunu dikkatlere sunmak istemesinin bir dışavurumu olarak değerlendirilebilir. Nitekim derginin ilk çıktığı aylarda Nedret Gürcan’a mektup yazan edebiyatçıların pek çoğu taşrada bu işi başarmanın güçlüğünden bahsetmişlerdir. Gürcan’ın yaptığı işin ulusal süreli yayınlarda karşılık bulduğunu görmesi onu daha da motive etmiştir. Cenap Ş. Gediklioğlu’nun 21 Ağustos 1954’te *Son Havadis* gazetesinde kaleme aldığı ve derginin Eylül-Ekim 1954 tarihli 5-6. sayısında yayımlanan “Şairler Yaprığı 1” başlıklı yazısı, derginin yayımlandığı günlerdeki kamuoyu nezdindeki değerinin ifadesi bakımından önemlidir:

Şair Nedret Gürcan, Dinar’da çıkardığı bu dergi ile ‘Türk Şiiri’ne yerinde bir hizmeti başarmaktadır. Türkiye’nin en seçkin şairlerini bir arada toplamakla aynı zamanda ‘Modern Türk Şiiri’ni de bol bol okurlarına sunmaktadır. Bunun yanında ‘Genç istidatlar’ da yer almaktadır. Yeni değerleri de tanımak imkânlarını buluyoruz. Hem de büyük iş şehirlerinin yayınladığı daha doğrusu büyük iş şehirlerinde çıkan dergi ve gazeteler kadar güzel basılmakta. Klişe, motif ve desenleri bu dergide bulmaktayız. (...)

Bizim memleketimizde ‘Şiir Antolojileri’nden gayri yayınlarda Türk şiirini bol bol bulmak mümkün değildir. Şimdiye kadar bizde yalnız Hikâyeleri, Tiyatro bilgilerini, ve Karikatürleri bir arada toplıyan ‘Albümler çıkar, sadece ‘şiir dergisi’ adı ile ve yalnız Türk Şiirine ayrılmış bir dergi çıkmazdı. İşte Türkiye’de ilk defa bu hizmeti yerine getiren ‘Şairler Yaprığı’ oluyor.

Arkadaşımız Salim Şengil ‘Seçilmiş Hikâyeler’ dergisiyle hikâyeciliğimize gerekli hizmeti başarmaktadır. Devamlı yayınları ile iyi bir yol tuttu. ‘Şairler Yaprığı’ ile Nedret Gürcan şiirimizde bu işi sağlamak üzere yerinde bir adım atmıştır. (1954: 16)

Görüldüğü gibi dergi, ilk sayılarında fazlaca şiire yer vermesi, genç yeteneklere fırsat tanınması ve sadece şiir türünde eser vermesi bakımından dönem içinde önemsenmektedir.

Bir fabrikatör şair tarafından yayımlanan ve finans sıkıntısı çekmeyen *Şairler Yaprığı*’nda reklam olarak, sadece yayınevi ve dergi reklamları mevcuttur. Matbuat dünyasının dışında bir ürünün reklamının yapılmadığı ve pazarlanmadığı dergide kitap, dergi, gazete ve yayın evi reklamı/tanıtımı yapılır. Nedret Gürcan’ın bir taşra dergisi olarak kendilerine gönderilen yayınların isimlerini dergi sayfalarında bizzat zikrettiğini görürüz. Bu durum, Gürcan’ın edebiyat camiasında ortaya konan ürünlerin tanıtımını keyifli bir misyon olarak görerek bu eserleri ve isimleri okurlara duyurma isteğinin yanında, taşrada çıkan kendi eserinin de bu matbuat ağının içerisinde hak ettiği yeri alma çabasının bir sonucu olarak düşünülebilir. Bununla birlikte *Şairler Yaprığı*’nın sayfalarında ismi zikredilen kitapların ve çok kısa görülen süreli yayınların edebiyat tarihine mal olabilmesinde ve dönem edebiyatının hakkıyla anlaşılmasındaki işlevlerinin belirlenmesinde de Gürcan’ın bu katkısı değerlidir. Derginin 10. sayısından sonra dergiye gelen

dergi, gazete ve kitapların sayısının arttığını ve dolayısıyla dergide bu bölümün daha fazla yer aldığı görürüz. Bu durum, derginin popülaritesinin gün geçtikçe arttığını ve diğer süreli yayın ve kitapların da burada görünmek istediklerine işaret eder.

Edebiyat dünyasının aktüel olaylarını takip eden *Şairler Yaprağı*, 1 Haziran 1954'te yayımlanan 2. sayısında, 11 Mayıs 1954'te vefat eden Sait Faik Abasıyanık için 2. sayfasında anma sayfası hazırlar. Kasım 1954 tarihli 7. sayısında iki sayfa, Kasım 1955 tarihli 17. sayısının ve Kasım 1956 tarihli 27. sayısının tamamını Atatürk'ü anma sayfaları olarak hazırlar.²⁰ *Şairler Yaprağı*'nın Haziran 1957 tarihli 34. sayısının tamamı da 17 Mayıs 1957'de vefat eden Nurullah Ataç'a ayrılır. Derginin 2. sayısından itibaren dikkat çeken bir bölüm, soruşturma/anket bölümüdür. Çoğunluğunu Tarık Dursun K.'nin hazırladığı bu bölümde edebiyatçılar sorulara çok kısa cevap verirler. Bu bölümde ediplere şu sorular yöneltilmiştir:

“Beğendiğiniz üç hikâyeci ve şair ismi sayınız.”

“Beğendiğiniz fikir yazarları, denemeciler ve eleştirmeciler?”

“Kurtuluştan bu yana yazılmış ve yarına kalacağına inandığınız ‘on’ kitap hangileridir?”

“Ataç hakkında ne düşünüyorsunuz?”

“Yazmasanız olmaz mı? Niçin?”

“Yenilikten ne anlıyorsunuz?”

“Şiirde ne olmalı, ne olmamalı?”

“Bugünkü Türk şiiri hakkında ne düşünüyorsunuz?”

“Nurullah Ataç şiirden anlar mı?”

“Evliliğin şair üzerinde menfi tesirleri var mıdır?”

“1955 yılında yayımlanmış en beğendiğiniz roman, hikâye ve şiir kitabı hangisidir?”

“Pazar Postası dergisinde salt kelimeciliği savunan ‘İkinci Yeni’ adı altında bir grup ortaya çıkarılmak isteniyor. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?”

Mustafa Şerif Onaran, *Şairler Yaprağı*'nın dönem edebiyatı içinde bir işlevi ve etkisi olup olmadığını sorduktan sonra, sorusuna şu cevabı verir:

Şairler Yaprağı'nın sormacaları, edebiyat insanlarını değerlendirmede, düşünce dizgelerinin yerleşmesinde yeterli ölçütler oluşturmasa da, edebiyat ortamına bir canlılık getirmiştir. Ayaküstü sorulan, tek bir sözcükle ya da kısaca yanıtlanan sorular, edebiyatın işlevini göstermese de, uzun süre sözü edilerek derginin adını canlı tutmuştur. (2004: 45)

Mustafa Şerif Onaran'a göre bu soruşturmaların edebiyatta bir işlevi yoktur. “Bu sormacalar içinde edebiyatımıza yön verme özelliği gösterenler de var, dedikodu olarak nitelenenler de. Hele kimlerin yanıt verdiği, yanıtların özellikleri incelenirse; çağdaş edebiyatımızın gelişmesine

²⁰ Kasım 1955 tarihli 17. sayıda Atatürk'ün tercüme ettiği bir şiire yer verilir: “*Mustafa Kemal Sofya'dan Salih Bozok'a gönderdiği bir mektupta bir Fransız Şairinin hayat hakkındaki şiirini tercüme etmiştir. Fransızcası şudur: 1. La vie est brève/Un peu de rêve/ Un peu d'amour/ Et Puis bon jour 2. La vie est vaine/ Un peu de haine/ Un peu d'espoir/ Et puis bon soir*

Bunları Mustafa Kemal, tercüme ederken ‘Bir Fransız şairi hayatı şöyle tavsif ediyor’ diyor:

1. Hayat kısırdır/ Biraz hayal/ Biraz aşk/ Ve sonra Allaha ismarladık 2. Hayat boştur/ Biraz kin/ Biraz Ümit/ Ve sonra Allaha ismarladık

Ve Salih Bozok'a tavsiye ediyor: ‘Salih bunları ezberle ve sen hayatı nasıl anladsa ona göre bunlardan birisini benimse!’” Kasım 1957 tarihli 27. sayıda da Atatürk'ten telif bir şiire yer verilir: “Gafil hangi üç asır, hangi an asır/ Tuna ezelden Türk diyarıdır./ Bilinen tarihler söylemiş bunu/ Kalkıyor örtüler, örtülen doğacak/ Dinleyin sesini doğan tarihin./ Aydınlıkta karaltı karaltıda şafak/ Yalan tarihi gömüp, doğru tarihe gidin/ Asya'nın ortasında Oğuz oğulları/ Avrupa'nın Alplerinde Oğuz torunları/ Doğudan çıkan biz, batıda yine biz/ Nerde olsa, ne olsa kendimizi biliriz./ Hep insanlar kendilerini bilseler/ Bilinir o zaman ki hep biliriz/ Türk sadece bir milletin adı değil./ Türk bütün insanların birliğidir./ Ey birbirine diş biliyen yığınlar/ Ey yığın yığın insan gafletleri/ Yırtılsın gözlerdeki gafletten perde./ Hakikat nerde?”

katkısı olmadığı görülür.” (2004: 45). Onaran, kendisinin de içinde olduğu ve Ataç hakkında özensizce, delilsiz görüş beyan edenlerin pek çoğunun edebiyat tarihinde şimdilerde esamisinin okunmadığını fakat Ataç'ın bütün çıplaklığıyla güncelliğini koruduğunu belirtmesi, aslında derginin hiç değilse bu bölümünün *magazinel* bir eda ve kaygıyla, *derinliksiz* –hatta ciddiyetsiz- hazırlandığına dikkat çekmektedir. Bu eleştiri karşısında derginin fizikî imkânlarının derinlikli analizlere yer vermeye uygun olmadığını elbette göz ardı etmemek gerekir.

Mustafa Şerif Onaran, *Şairler Yaprağı*'nın etki gücü bağlamında derginin “sormaca” bölümüne dair Ataç'ın bunları yüzeysel bulduğunu, Turgut Uyar'ın da bu “sormacalar”ın edebiyatımıza canlılık getirdiğini söylediğini belirttiikten sonra Uyar'ın Mart-Nisan 1956 tarihli 21-22. sayıdaki “Çoğunluğun Ozanı” başlıklı yazısına atıfta bulunur. Bu yazıya dair “Uyar'ın alışılmış değerleri, duyarlıkları kullanmanın çoğunluğu daha kolay etkileyebileceğini, ozanın kişiliğini geliştirmesine yaramayacağını anlatıyor.” (2004: 46) cümlesiyle yazıyı önemser.

Şairler Yaprağı'nın 2. sayısıyla birlikte “Sizi Bir Şairle Tanıştırıyoruz” bölümü yer alır. Tanıtılan şairin bir fotoğrafı ve şairin birkaç cümleden oluşan kısa biyografisine yer verildikten sonra şiirlerinden şiir örnek(ler)ine yer verilir. İlk olarak dergiye düzenli katkı sunacak olan Yılmaz Gruda'ya yer verilir. Bu bölümde diğer sayılarda da Tevfik Akdağ ve Ömer Hatipoğlu (S. 3), Ahmet Oktay (S. 4), Bekir Çiftçi (S. 5-6), Ülkü Arman (S. 7), Tanju Cılızoğlu (S. 11) yer bulur. Derginin Mayıs-Haziran 1956 tarihli 23-24. sayısında da “Size Bir Şair hatırlatıyoruz” bölümünde, aynı formatta Cengiz Tuncer'e yer verilir.

Şairler Yaprağı'nda, Nedret Gürcan'ın edebiyatçılarla mektuplaşmasından öğrendiğimize göre, dönem içinde dergilerin sayfaları arasında “desen”e yer vermek modası oldukça revaçtadır. Bu temayülün *Şairler Yaprağı*'nı da etkisi altına aldığı görürüz. 2. sayıdan itibaren çoğunlukla kapak sayfasında gördüğümüz desenleri sayfa içlerinde de sıkça görmeye başlarız.

Şairler Yaprağı'nda başta şiir türü olmak üzere çeviri metinlere de yer verilmiştir. J. V. Cunningham, Ogden Nash, Pablo Neruda, T. S. Eliot, Mevlânâ, Robert Desnos, Jacques Prevert, Eluard, Federico Garcia Lorca, Guillevic, Langston Hughes, Dylan Thomas, Kenneth Patchen, Wallece Stevens, Henri Michau, Petöfi, Jean Cocteau, Issa, Alexandre Vexbard, Rafael Alberti dergide metinlerine yer verilen yabancı edebiyatçılardır.

Derginin birinci yılı biterken derginin varlığını sürdürebilmesi ve kalitesinin artması için derginin mutfağında olan edebiyatçılardan birtakım eleştiriler gelmeye başlar. Tarık Dursun K., 10.5.1955 tarihli Nedret Gürcan'a yazdığı mektubunda, derginin son sayısının (S. 12) çok kötü bir baskıyla çıktığından yakınır. Bu durumun dergi için yazı derleyip toparlamakta kendisini büyük sıkıntıya soktuğunu ve şairlerin ya telif ücreti veren ya da mizanpajı ve baskısı güzel dergilerde şiir yayımlamak istediklerini bildirir. (Onaran, 2004: 44). Bunun üzerine derginin 13. sayısında farklı bir ebat ve daha fazla sayfa sayısı ile yayımlandığını görürüz. Bu yenilik, derginin içeriğinin de zenginleşmesini sağlar. “Kitaplardan” başlığıyla kitap tanıtım ve eleştiri bölümü bunlardan biridir. Haziran 1955 tarihli 14. sayıda M. Hasan Göksu, “Tek Sesli-Çok Sesli Şair” başlıklı yazısıyla, Attilâ İlhan'ın *Yağmur Kaçağı* kitabı ile Nahit Ulvi Akgün'ün *Birisi* şiir kitaplarını değerlendirir. 15. sayıda Ahmet Köksal, Ö. Faruk Toprak'ın *Dağda Ateş Yakanlar* isimli kitabına dair tanıtıcı eleştiri yazısı kaleme alır. 16. sayıda, Güner Sümer, “Hacivatın Karısı” başlıklı yazısında, *Hacivat'ın Karısı* şiir kitabını ele alır. 18. sayıda M. Hasan Göksu, “Bir Kötü Antologie” başlıklı yazısında Necdet Evliyagil'in *Dünya Şiirinden Seçmeler* antolojisine eleştirel yaklaşımlı bir yazı kaleme alır. 19. sayıda, Yılmaz Gruda, İlhan Berk'in *Koroğlu* şiir kitabına; İsmet Ercan da Sabri Altınel'in *İnsanın Değeri* isimli şiir kitabına dair yazı kaleme alır. 26. sayıda, Ahmet Köksal, Ümit Yaşar Oğuzcan'ın “Bir Daha Ölmek” adlı şiirini değerlendirir ve tanıtır. Bu yeni ebat ve sayfa sayısının getirdiği içerik zenginliklerinden birisi de dergiye, “Dergilerde” bölümünün kazandırılmasıdır. Haziran 1955 tarihli 14. sayıda bu bölümde, Tevfik Akdağ'ın “Şiirin Boyu” yazısı yer alır.

Şairler Yaprağı'nın Haziran 1955 tarihli 14. sayısının "Dergi Notları" bölümünde ilk defa derginin iki aylık "mecburi" bir ara vereceği ve 1 Eylül 1955'te 15. sayıyla tekrar okurla buluşacağı duyurulur. Daha zengin bir içerikle okurun karşısına çıkacağı duyurulan dergide, iki sayıda bir tekrar edecek ve tek şaire ait olacak "Şairler Yaprağı Şiir Özel Eki" adlı dört sayfalık bir ek verileceği, ilaveten üç sayıda bir çıkacak dört sayfalık bir "Bir Demette" adlı tamamen yeni şairlerin şiirlerinden oluşan bir ek verileceği ve de 25 okura değişik armağanların verileceği bir anket açılacağı duyurulur.

Başlangıçta tamamen şiir yayımlayan Şairler Yaprağı'nın ilerleyen sayılarında, dergiye katkıda bulunan bilhassa Ankara'daki Mavi çevresindeki edebiyatçılar, Nedret Gürcan'a derginin varlığını ve niteliğini sürdürebilmesi için dergide şiirin yanında şiire dair metinlere de yer vermesi gerektiği konusunda uyarıda bulunurlar. Ahmet Oktay, 16.3.1955 tarihinde Nedret Gürcan'a yazdığı mektubunda, dönem şiirine eleştirel yaklaşarak sahiplendiği Şairler Yaprağı'nda görmeyi istediği bu tür yeniliklerden bahseder: "Biliyorsun kaliteli şiir yazıldığı yok bugünlerde. Bunun sebebi, şiir üzerinde az, hattâ hiç düşünülmemesi ve dört başı mamur eleştirme yapılmamasıdır. Böyle bir değişiklik dergi için çok iyi olacak." (Çeviker, 2016: 98). Oktay'dan kısa bir süre sonra 28 Mayıs 1955'te de Attilâ İlhan, Nedret Gürcan'a yazdığı mektubunda benzer eleştiride bulunur:

"Derginin yeni şeklini daha sevdim. Uğurlu kademli olsun. Fakat bana sorarsan, şiirle ilgili deneme ve makaleleri, şiir kitapları hakkındaki etraflı tenkitleri de dergiye koymalısın. Bu bir.

İkincisi, yenileri meydana çıkarırken biraz daha ince eler, sık dokur olmalısın.

Bunlar benim şahsi fikirlerim. İçten dostluğunu göz önünde tutarak yazmaya cesaret ettim." (Çeviker, 2016: 166).

İlhan, mektubunun devamında etrafında gençlerden oluşan epeyce geniş bir çevresi olduğunu, adını bile bilmediği bu gençlerden sanki kendisi bir dergi sahibiymiş gibi pek çok şiir geldiğini, içlerinden gözünün tuttuğu bazılarını dergi sahiplerine yolladığını ve aynı işi Gürcan için de yapabileceğini teklif eder.

8 Haziran 1955 tarihinde Güner Sümer de, Nedret Gürcan'a bir mektup yazarak dergiye dair aynı eleştiriye dile getirir. "Şairler Yaprağı ikinci yılına başladı. Kutlularım. Seninle beraber bizlerin de kıvancımız büyük. Derginin yeni şekli iyi olmuş. Yalnız teknik imkânlar elverse de şiirleri biraz daha azaltıp deneme ve eleştirmelere yer versen iyi olacak." (Çeviker, 2016: 127) Anlaşıyor ki, derginin niteliğini artırarak yayın faaliyetine devam etmesini isteyen edipler, dergide salt şiirin yerine şiiri destekleyen nesir yazılarının da yer almasının önemi hususunda Gürcan'ı samimi olarak ikaz etmişlerdir.

Yukarıda bahsedilen eleştiri doğrultusunda, Şairler Yaprağı'nın Haziran 1955 tarihli 14. sayısı ile birlikte dergide şiir üzerine deneme ve eleştiri türünde yazılara da yer verilir. İlhami Sosyal'ın dönem içinde bir şiir ve şair enfasyonu olduğunu fakat ortada şiir olmadığını vurguladığı "Umut Uyandıran Şair" yazısı bunların ilkidir. 16. sayıda Suat Taşer, "Tiyatro ve Şiir" başlıklı yazısında şiirsel sahne diline değinir. Aynı sayıda çevireni zikredilmeden Robert Lynd'in "Şiirin Görevi" başlıklı yazısına yer verilir. 18. sayıda Sunullah Arısoy, bir sonraki sayıda da devam edecek olan "Duraklama mı?" başlıklı yazısında, İlhami Sosyal'ın edebiyatımızda bir duraklama devri yaşandığına dair görüşlerini analitik olarak eleştirir ve şiirimizin bir duraklama değil "durulma" süreci yaşadığını iddia eder. Bu, dergi içindeki polemik denebilecek ilk yazıdır. Turgut Uyar'ın 19. sayıda "Açık-Kapalı Şiir" başlıklı yazısı dönemdeki bazı şairlere yöneltilen "kapalı şiir" eleştirisi üzerinden "açık şiir-kapalı şiir" kavramını değerlendirir. 19. sayıda "Max Eastman"dan yapılan "Şiir Üzerine" başlıklı tercüme, şiire dair yapılan yeni bir deneme türünde yazıdır. 20. sayıda Oktay Rifat'ın "Şairin Düşünürlüğü" yazısı, iyi bir şairin iyi bir düşünür olması gerektiği teması üzerinden kurgulanmış bir şiir denemesidir. Aynı sayıda Rainer Maria Rilke'den Selmin Evrim'in tercüme ettiği "Bir Genç Şaire Mektup" yazısı, Rilke'nin genç bir şairin şiirini değerlendirmesi üzerinden kaleme alınmış poetik yoğunluklu bir yazı olarak karşımıza çıkar. Bu

sayıda bir de, İlhami Soysal'ın önceki sayılardaki “Duraklama mı?” başlıklı yazısına gelen eleştiriye karşılık yazdığı bir yazı vardır: “Şiirimiz Üzerine”. Soysal, şiirimizin bir duraklama içinde olduğu hükmünü şu cümleleriyle ispatlamaya çalışır:

“Evet şiirimizde bir duraklama vardı. 1955 yılı da daha önceki birkaç yıl gibi bir duraklama içinde geçti. İşte 1956'nın içindeyiz. Genç şairler belki bize güceniyorlar, ama ne yapalım ki gerçek böyle. Şiirimiz altın çağını yitirdi. Ve işte biz örnek veriyoruz. Bu gün Orhan Veli'nin, Oktay Rifat'ın, Fazıl Hüsni'nün yazmış oldukları üç beş şiiri ayarında şiir yazılmıyor. Hem de bu saydıklarımız ve saymadıklarımız ölçüsünde 3-5 şair hayatta olduğu halde.” (1956: 14-15)

21-22. sayıda Oktay Rifat, “Şairin Kahramanlığı” başlıklı yazısında, okurun tıpkı film artisti gibi şairin hayatını yakından tanımak istediğini, her devrin favori şair tipi ve şairinden beklentisi olduğunu, kendi devirlerinde de halkın “kahraman şairi” sevdiğini belirttiği bir deneme yazısı kaleme alır. Aynı sayıda Turgut Uyar'ın kaleme aldığı “Çoğunluğun Ozanı” başlıklı yazı da topluluğun beğenisine odaklanan ve onu anlatan ozan olmaktan ziyade, ozanın kendisi olma gayretinde olmasını, bireyciliğini vurgular. Derginin Mart-Nisan 1956 tarihli 23-24. sayısında Ahmet Arif, “Şairin Güçsüzlüğü” başlıklı, önceki sayılardaki Oktay Rifat'ın “Şairin Düşünürlüğü” ve “Şairin Kahramanlığı” yazılarındaki fikre karşı itirazını sıralayarak eleştirel bir yazı yazar. Yazının altında “Dergimizin Notu” başlıklı bir derkenarda, çoğunlukla Ahmet Arif'in görüşlerine katılmamakla birlikte bir tartışma serisi çıkması maksatlı bu yazıya yer verildiği belirtilir. 28. sayıda Oğuz Can'ın yazdığı “Yenici Olmak” başlıklı yazı, şiirde “yeni” olmanın zorluğu ve yanılığı üzerine kaleme alınmıştır. Ocak 1957 tarihli 29. sayıda Jean Cocteau'nun Oxford Bilim Yurdu'nun Sheldonian dersliğinde aldığı fahri doktora konuşmasının metni “Şiir Üzerine” başlığıyla yer alır. Şubat 1957 tarihli 30. sayıda Ahmet Köksal, “Şiir Anlamdan Kaçıyor mu” başlığıyla dönem içinde cereyan eden II. Yeni tartışması çerçevesinde, anlamdan uzaklaşım kelimeye indirgenen şiir eleştirisi bağlamında bir reddiye kurgulanır. Aynı sayıda Tahir Pamir'in “Nedret Gürcan'la Dostça Tartışma” başlıklı bir eleştiri yazısı yer alır. Yazı, dergiye “müstehcen” şiir gönderen Pamir'in şiirinin yayımlanmaması üzerine, her güzel şey gibi çirkin ve kötü şeylerin de şiirin konusu olabileceğine dair Pamir'in düşüncelerine yer verir. Aynı derginin “Bazı Şeyler” bölümünde Nedret Gürcan, Tahir Pamir ile aynı fikirde olduğunu fakat müstehcen şiirleri kabul edebilecek bir vasatın olmadığını altını çizerek aynı konuda geçmişte dört sene önce *Yeditepe* dergisine gönderdiği “İnsan İmalâtı” başlıklı şiirin Hüsamettin Bozok tarafından yayımlanmamasına dayanan tecrübesi üzerinden kendini savunur. Derginin Mart 1957 tarihli 31. sayısının üç sayfasında devam eden “Alexandre Vexbard'dan tercüme edilmiş “Konumuz: Avarelik” başlıklı yazı, felsefecilerin hayatıyla şairliğin kesişim alanından gerçekleri harmanlayarak dikkatlere sunar. 32. sayıda şiire dair yazılar çok fazla yer alır. M. Hasan Göksu'nun İlhan Berk'in Orhan Veli, Cahit Sıtkı eleştirileriyle şiir diline dair söylediklerini eleştirdiği “Şiir Dili'ymiş” başlıklı yazısı; Berk'in *Yeditepe*'de çıkan o yazısına karşı Ahmet Köksal da “Şiirde Anlam Eskidi mi?” başlıklı yazısını kaleme alır. Bu yazıda Köksal, Berk'in mezkûr yazısındaki yeni bir şiir dili yaratma yollarını eleştirir. Yılmaz Gruda'nın “Behçet Necatigil'e Övgü” başlıklı yazısında da Necatigil, “şair Necatigil epizodu” şeklinde kategorize edilerek analitik bir değerlendirme yapılır.

Şairler Yaprığı'nın Mayıs 1957 tarihli 33. sayısı, Nedret Gürcan'ın yakın çevresinin derginin geleceğine yönelik duyduğu endişelerini ifade ettikleri eleştirileri üzerine, Gürcan'ın yayım politikası olarak benimsediği “daha az şiir, daha fazla şiire dair yazı” ilkesini terk ederek, ilk zamanlardaki gibi tamamen salt şiir yayımlama prensibine döndüğünü gösterdiği bir sayıdır.

Şairler Yaprığı'ndeki “Sanat Hayatında Unutamadıkları” bölümünde bazı ediplerin anlattıkları, edebiyat tarihinde önemsenebilecek veriler sağlaması bakımından değerlidir. Bu bölümde, Ömer Faruk Toprak, Mahmut Makal, Orhan Kemal, Attila İlhan, Falih Rıfkı Atay, Suat Taşer, Muhtar Körükçü, Ayhan Hünelp hatıra türünde yazı kaleme alır.

Üç sene yayın hayatı süren *Şairler Yaprağı*'nin her sene ebadı değişir. İlk 12 sayı tabloid ebadında yayımlanır (1, 5-6=16 sayfa; 2, 3, 4= 12 sayfa; 7, 8, 9, 10, 11, 12= 8 sayfa). İlk boyut değişikliği derginin birinci yılı sonunda 13. sayıda görülür ve dergi kitap boyutunda basılır (13-25= 20 sayfa). Üçüncü ebat değişikliği derginin 25. sayıda tekrar başlangıçtaki tabloid haline dönmesi biçiminde gerçekleşir (25-36=4 sayfa [25 ve 35-36. sayılar tek yaprak]). 25. sayıyla birlikte kapak formatı değişir. Daha önceki sayılarda “*Türkiyenin tek şiir dergisi*” sloganıyla çıkan dergi, artık “*Dinar’da çıkan aylık şiir dergisi*” sloganıyla çıkmaya başlar. Kapakta yazıya yer veriliyor. 25. sayı tek yaprak çıkar. Bu durumun mahcubiyeti “Kıymetli Okuyucularımıza” hitabıyla çok küçük puntolarda şu cümlelerle ifade edilir:

Dergimizi kötü baskısından kurtarıp güzel bir baskı ile çıkarabilme çarelerini ararken kâğıttan da yoksun kaldık. 25 inci sayımızı tek yaprak çıkarabildik. Ağustos ve Eylül sayılarımız ise, hiç...

İki ay ayrılıktan sonra baskımız düzeldi mi kâğıt bulabildik mi?

Ne gezer... dergiyi küçültüp, baskımızı azaltmakla ve matbaacının elinde bulunan az buçuk kâğıdı kullanmakla ancak bu sayımızı çıkarabiliyoruz.

Yeni müracaatımıza, kâğıt fabrikası ‘Ayda 35 kilo kâğıt verilmesine çalışılacaktır’ cevabını verdi. Bu ‘kâğıt’ verilirse dergimiz devamı çıkacaktır, verilmese bile -her zaman söylediğimiz gibi- siz okuyucularımızın bağlılığı ve bizim sanat aşkımızla, başka çareler düşünüp, şimdilik ağır – aksak da olsa *Şairler Yaprağı*’nı ayakta tutacağız. (1956: 2)

Derginin Şubat 1956’da çıkan 20. sayısında, Nedret Gürcan’ın 40 günlük bir seyahate çıkacağı için mart sayısının çıkamayacağı ve 21. sayının büyük yeniliklerle nisanda çıkacağı duyurulur.²¹

Sadece 2 sayfa basılabilen 25. sayının kapağında Ahmet Arif’in “Can Yücele Cevap” başlıklı polemik yazısına yer verilir. Bu yazı, Ahmet Arif’in önceki sayıda Oktay Rifat’ı *Şairler Yaprağı*’nın daha önceki sayılarında çıkan yazılarından dolayı eleştirmesi üzerine, Can Yücel’in Rifat’ı *Seçilmiş Hikâyeler Dergisi*’nde savunan yazısına reddiye mahiyetinde bir cevaptır. Tartışmanın dozu giderek artar. Can Yücel’in *Seçilmiş Hikâyeler Dergisi*’nde yazdığı ağır yazı üzerine Nedret Gürcan, Tarık Dursun K.’ya yazdığı 25 Eylül 1956 tarihli mektubunu *Şairler Yaprağı*’nın Ekim 1956 tarihli 26. sayısında yayımlar. Bu mektupta Gürcan, Oktay Rifat’ın daha önce başka mecmuada çıkan ve sonra *Şairler Yaprağı*’nda da yayımlanan ve polemik konusu olan yazıları dolayısıyla Yücel’in ithamlarının ağırlığından muzdarip olduğunu belirtir. Dergiye aldığı bu mektubunun ardından “Zorunlu Bir Açıklama” başlığı altında Tarık Dursun K.’nin derginin o zamanki sayısına kadar dergiye yaptığı bütün katkıları tek tek yazar/ifşa eder.

Şairler Yaprağı’nın yayımlanması, dönemin zor şartlarının ve taşra imkânlarının kısıtlılığıyla çok zor süreçlerden geçer. Derginin 26. sayısının baskı kalitesinin kötülüğü Tarık Dursun K.’yı öfkelenendirir ve Nedret Gürcan’a sitem ettirir. Baskı kalitesi düştüğü ve eski yazarlarını kaybettiği için okur sayısının çok azaldığından yakınan K., 6 Kasım 1956 tarihli mektubunda Gürcan’a sitem dolu şu satırları yazar:

“Derginin bir hayli perişanlığına ne diyeceğimi şaşırıyorum. Üstelik zoruma da gidiyor bu. Çok söyledim, *Şairler Yaprağı*’nda en az senin kadar, benim de emeğim geçmiştir. Bu hale düşmesine de en çok sebep olan kişi, sensin. Az mı dil döktüm sana, az mı aklını çelmeye savaştım? Bir türlü dediğimi kabullendiremedim. N’oldu işte, görüyorsun. Elbet olanlardan sen de benim gibi memnun değilsin. Ama dikkate alacağımız büyük okur çoğunluğu da memnun değil. Asıl önemli olan da sen değilsin, ben hiç değilim. Okurunu memnun edemeyen bir dergi n’olur, bunu yakından göreceksin böyle giderse.

Gününde iki yüz sayı satabilen *Şairler Yaprağı*, bugün Ankara’da –son gönderdiğin sayı- on iki, ON İKİ ADET SATTI. Yanlış demiyorum: tam on iki adet sattı. Bayilerin çoğu da –hatırımı kıraraktan- dergiyi almaktan kaçındılar. Ağlayacak gibi oldum. Eski günlerde, yolumu keserler, “Abi, *Şairler*

²¹ Aslında bu gecikmenin sebebi Nedret Gürcan’ın 17.03.1956 tarihindeki evliliğidir.

Yaprağı gelmedi mi daha, çok soruyorlar...” derlerdi. Hey gidi, şimdi ise: “Boş ver abi be, kimse almıyor artık o dergiyi” deyip burun kıvrıyorlar.

Dergi eski yazarlarını yitirdi, baskısı kötüledi. Pis polemiklere girdi, batağa saplandı bunlarda da. Can Yücel[e] [...] kalkıp Seçilmiş’de karşılık verdin de n’oldu? Eline ne geçti? Üstelik ortada beni “şamar oğlanı”na çevirmeye kalktınız. İkinize de kırılmadım. Gün gelir, suç kimde anlaşılır elbet. Neyse, olan oldu bir kere. Ne desem boş.” (Çeviker, 2016: 79)

Tarık Dursun K.’nin burada bahsettiği yazısı, Nedret Gürcan’ın *Seçilmiş Hikâyeler Dergisi*’nin Haziran 1956 tarihli 53. sayısında yayımlanan “Dergiler Arasında” başlıklı yazısıdır. Gürcan’ın bu yazısı, aynı derginin 52. sayısında çıkan Can Yücel’in “Kahramanlar Saati” başlıklı eleştiri yazısına cevabî mahiyettedir.

Şairler Yaprağı’nın son sayısı, arkalı önlü iki sayfa olarak basılabilir. Derginin basımı, Ahmed Arif’in adı etrafındaki şayialarla istihbarat kaynaklı alınan bir bilgi dolayısıyla baskı sırasında durdurulur. Basılan tek forma kısmın da dağıtımı yapılamaz.²² Abdullah Şengül – Döndü Çiftçi, bu durumu şu cümlelerle dikkatlere sunarlar: “Ankara’dan Dinar’a gelen bir aile dostu, derginin A. Kadir ve Ahmed Arif’in şiirlerini yayımladığı için takip altında olduğunu söyler. Bunun üzerine Şairler Yaprağı’nın baskı makinesi durdurulur ve bir daha da çalıştırılmaz. (...) Gürcan, derginin kapatılmasından beş yıl sonra yani 1963’te, bu konudan dolayı bir soruşturma geçirdiğini öğrenir.” (2007: 127)

Nedret Gürcan, herhangi bir akıma bağlı olmayıp daima güzel şiirden yana olduklarını ifade etse de *Şairler Yaprağı*’nın dönem içinde şiirde hedeflediklerini, imzasız olarak okuyucuların şiirlerine verdikleri cevapta bulabiliyoruz. “Mısralarını gelişi güzel kafiyelerle örmüşünüz. Günümüzün aydın şiirini yakından takip edin, güzelin daima yenide olduğunu göreceksiniz.” (İmzasız, 1954: 15) yorumuyla geleneksel kafiye örgüsü içinde yapılanan şiire karşı olduklarını anlıyoruz. “Öz Türkçe deyişlere pek az yer verişiniz üzücü bir şey. Şiiriniz bütün olarak bize bir şey anlatmıyor. Daha çok kafiye yapmak özentisindediniz, bu da şiiriniz için yıkıntı oluyor. Dergimizdeki seçme şiirleri, örnek şairleri okuyun, size sağlayacağı faydayı inkâr etmeyeceğinize inanıyoruz.” (İmzasız, 1954: 14) yorumuyla da dönemin Öz Türkçe dil anlayışını benimsediklerini ve sağlam kafiye örgüsüne indirgenmeyen hececi ve yeni bir şiirin peşinde olduklarını görüyoruz.

Şairler Yaprağı, dönemi içinde şiir kanonunu elinde bulunduran dergilerde yer bulamayan şiir heveslisi gençlere kapısını açarak Türk şiirine büyük bir hizmet eder. Hâkim şiir anlayışının dışına çıkarak yenilik arayan ve hatta bunu deneyen şiirlere de sayfalarında korkusuzca yer açar. Nitekim derginin 29. sayısının 1. sayfasında Yılmaz Gruda’nın şiir-nesir karışımı yeni tarz şiirinin ilk örneği “Semai” şiirine yer verilir.

Mehmet Can Doğan, *Şairler Yaprağı* dergisinin edebiyat tarihi açısından önemini dönemi içerisindeki işlevini ve konumunu belirlemek bağlamında şu cümlelerle vurgular:

“Şiirin yaygınlaştırılması açısından bir işlevi olan **Şairler Yaprağı**’nda, sonradan “İkinci Yeni”de yer alacak şairlerin yanı sıra “İkinci Yeni”nin karşısında duranlar da, Garip şiirinin kötü taklitçileri de, heceyi şiir sanan meraklılar da “şiir” yayımladı. Dergi, “Mavi Çıkışı”ndan alınan hızla “İkinci Yeni” öncesi ortamın gerilimini izlemek, dönemin “merkez”den “taşra”ya taşınan şiirini ve şairini anlamak yönünden ilginç malzemeler sunmaktadır. Ankara’daki **Mavi** dergisi ekibinin dergiyeye

²² Türkiye’nin en büyük arşiv kütüphanelerinin hiçbirinde bulunmayan ve dolayısıyla 34 sayı zannettiğim *Şairler Yaprağı* dergisinin Temmuz-Ağustos 1957 tarihli son 35-36. sayısına ulaşarak makalemin EKLER kısmındaki *Şairler Yaprağı* dergisinin indeks biçimindeki içeriğinin bütün okurlara ulaşmasını sağlayan değerli yazar Turgut Çeviker’e teşekkürü bir borç biliyorum. Makale sırasında kendisinin *Nedret Gürcan’a Edebiyatçı Mektupları* kitabı da dergiyi daha iyi analiz etmemde hep başucu kitabım oldu. Bu değerli kitabı literatüre kazandırması da her türlü takdirin üzerindedir.

düzenli olarak ürün vermesi ve bu dergiyi, kendi anlayışlarını yaygınlaştırma yolunda kullanması, **Şairler Yaprağı**'nın edebiyat tarihine katkısı olarak değerlendirilebilir.” (2008: 43)

Doğan, değerlendirmesinin satır aralarında, *Şairler Yaprağı*'nın dönemi içinde bir özgünlüğü yakalayamadığını, belirli söylem ve ideolojinin sözcülüğünden ziyade taşrada şiir meraklılarının bir buluşma platformuna dönüştüğünü ve bilhassa da Ankara'daki *Mavi* dergisinin bir taşra teşkilatı ve şubesi işlevini gördüğünü vurgular.

Derginin örtük birinci adamı Tarık Dursun K., *Şairler Yaprağı*'nın daha sonra Türk şiirinde popülerleşecek kimi şairlere “altyapı” hizmeti sunması bağlamında dergiye edebiyat tarihinde önemli bir işlev yükler: “Tarık Dursun K.'ya göre Dinar ve Şairler Yaprağı sadece taşranın kısır döngüsünü kırmakla kalmamış, günümüzde adı ustaya çıkmış ne kadar şairimiz varsa, hepsi de ilk talimlerini bu dergide, Şairler Yaprağı'nda yapmışlardır. Tarık Dursun'a göre Kaynak'tan sonra bu Şairler Yaprağı, yıllar yılı şiirimize barometrelik etmiştir.”²³ Bu bağlamda *Şairler Yaprağı*'nda şiiri görülen ve sonraki yıllarda edebiyat tarihindeki yerlerini alan şairler şunlardır: Ahmet Oktay, Suat Taşer, Nedret Gürcan, Bedri Gider, Hasan Şimşek, Mehmet Kemal, Özdemir Nutku, Sabih Şendil, M. Sunullah Arısoy, Tanju Cılızoğlu, Halil Kocagöz, Osman Numan Baranus, İlyas Halil, İlhan Berk, Ö. Faruk Toprak, Refet A. Kocabekir, Güner Sümer, Ferit Edgü, Metin Eloğlu, Turgut Uyar, Yılmaz Gruda, Tevfik Akdağ, Ülkü Arman, Orhan Duru, Demir Özlü, Gülten Akın, Ahmet Köksal, Ercümet Uçarı, Ercüment Tuncalp, Halim Yağcıoğlu, Muzaffer Erdost, Oğuz Arıkanlı, A. Kadir, Ümit Yaşar Oğuzcan, Âşık Veysel, Behçet Necatigil, Ercümet Behzat Lav, Attilâ İlhan, Salâh Birsal.

Sonuç

Şairler Yaprağı, 1 Mayıs 1954 ile Temmuz-Ağustos 1957 tarihleri arasında Dinar'da 36 sayı olarak şair, yazar ve işadamı Nedret Gürcan tarafından yayımlanmış bir şiir dergisidir. 1950'li yılların ortalarında 5000 nüfuslu bir taşra kasabasından tüm yurt sathına ulaşabilecek bir dergi yayımlamanın güçlüğü, derginin edebiliği ve edebiyat tarihindeki yerinden önce ilgi çekici gelmektedir. Gürcan, iktisadî bakımdan varlıklı bir ailenin gücünü arkasına almanın bir tesellisini hissetse de taşra sıkıntısını her bakımdan derginin son sayısına kadar duyumsamıştır. Nitekim Dinar halkı yanı başlarından memleket sathına yayılan bu ‘edebiyat olayı’na bigânedir. Nedret Gürcan'ın İzmir'deki daha ortaöğretim yıllarından şiir ve dergicilik deneyimi, Dinar'da ona bu cesareti ve enerjiyi vermiştir. Gürcan, derginin çıkarılma aşamasında taşranın duyarsızlığının yanında, matbaacılıktaki teknik imkânların yetersizliği ve dönem Türkiye'sinin yaşadığı kâğıt ve mürekkep gibi matbaa malzemelerindeki sıkıntıyla mücadele etmek durumunda kalmıştır. İktisadî rahatlığı bile bu sorunu çözmeye yetmemiştir.

Dönem ve mekân şartlarının zorluğu karşısında derginin mutfağında malzeme sıkıntısı hiç yaşanmaz. Dergi, belli sayıları hariç, genellikle çok satmıştır. Nedret Gürcan'ın *Şairler Yaprağı*'ndan önceki İzmir şairlik yıllarından edindiği arkadaşları ve onların etrafında halelenen edebiyatçı çevresi, dergisinin sağlam altyapısını kurmasında son derece önemli rol oynamıştır. Başta Tarık Dursun K. olmak üzere özellikle Ankara'da yayımlanan *Mavi* dergisi çevresindeki yenilikçi şair topluluğunun desteğini güçlü bir şekilde alan Şairler Yaprağı'nın, *Mavi* dergisinin taşra şubesi gibi çalıştığını söylemek aşırı bir yorum olmayacaktır. Ne var ki, bu yazıda da gösterildiği gibi, *Mavi* dergisinde eser yayımlayan edebiyatçıların pek çoğunun aynı zamanda Şairler Yaprağı'nın sayfalarında da eserlerini görmekteyiz.

1950'li yılların Türk şiirinde Garip akımına karşı çıkararak imgeci ve kapalılığa dayanan bir şiir savunusuyla İkinci Yeni'yi savunanlar başlangıçta münferit hareket ederken, 1956'dan sonra *Pazar Postası*'nda belirginleştirdikleri şiirlerini organizeli olarak yayımlamaya başlarlar. Diğer

²³ K., T. D. (1996), “Taşra Tutsağı, Şiir Tutkunu Nedret Gürcan”, *Tutkun ve Kırgın*, İstanbul: Yaprak Yayınları, s. 7'den aktaran Şengül ve Çiftçi, 2007: 118).

tarafra şiirde daha ziyade geleneksel değeri savunan ve önce *Çınaraltı* daha sonra da *Hisar* dergisi etrafında toplanan şair grubunun dönem şiirinin ana akımını oluşturduğunu görmekteyiz. 1940'lardan gelen Toplumcu Gerçekçi çizgideki şiir de tartışmaların içinde yer almakla birlikte asıl atılımını 1960 sonrasında yapacaktır. Bu yönleriyle dönem, şiir tartışmalarının en alevli yaşandığı dönemlerdendir. Bu ortamda, Nedret Gürcan her ne kadar herhangi bir akıma bağlı olmadıklarını söylese de, “yeni”den yana olduğunu belirtmiş ve *Şairler Yaprığı'nda Mavi* dergisiyle kesişim alanında bulunan edebiyatçıların çok fazla olması dolayısıyla *Mavi* çizgisine yakın bir şiir politikası izlediğini görmekteyiz.

Mavi dergisi, Attilâ İlhan'ın dergiye bir tür müdahalesi sonrasında Sosyal Realizm iddiasında bulunurken, derginin diğer şairleri; -başlangıçtaki programsızlıklarını sürdürerek dönemin kanonik şairlerine ve sürrealizmle humor kaynaşımı alaycı bir toplumsallık benimseyen Garip şiirine karşı çıkarak- İkinci Yeni şiirine yer yer kapı aralamışlardır. İşte bu noktada *Şairler Yaprığı* da geleneksel şiirin karşısında, “yeni”nin peşinde olmak üzere, *Mavi*'nin bu politikasının bir taşra acentesi gibi yayın politikası sürdürerek ‘yeni’ şiirin oluşumuna katkıda bulunmaya çalışmıştır. Sonraki yıllarda edebiyat ortamlarında göremediğimiz pek çok yeni isme yer vermekle birlikte Türk şiirinde yer edinmiş epeyce şairin ilk şiirlerini de *Şairler Yaprığı* sayfalarında görmekteyiz.

Şairler Yaprığı'nda, tarihsel konjonktürün de denk getirişyle, aynı anda *Mavi*, *Garip*, *Hece* ve İkinci Yeni şiirleri bir aradadır. Bu tedahül ve çoğulluğa rağmen, dergide *Mavi* şiirinin poetik açıdan başat şiir olduğu pekâlâ söylenebilir. Bununla birlikte dergide İkinci Yeni tarzı şiirlere ve İkinci Yeni'nin poetik duruşunu tartışan, lehte ve aleyhte bazı kuramsal yazılara da yer verildiğini görüyoruz.

Şairler Yaprığı; *Mavi*'den zaman içinde İkinci Yeni'ye, Attilâ İlhan şiirinden Cemal Süreya şiirine doğru yaşanan geçiş sürecini kendince “katalize etme” gibi bir işleve sahip olmuş olabilir. Nitekim İkinci Yeni akımının oluşum sürecinde, akımın daha sonra önemli olacak bazı isimlerinin, (bir kısmı İkinci Yeni'yi örnekleyen) bir takım şiirleri *Şairler Yaprığı*'nda yayımlanmıştır: Cemal Süreya'nın “Elma”; Turgut Uyar'ın “Kan Uyku”, “İnadına Başiboş Aşk”, “Tel Cambazının Telden Düşerken Söylediği Şiirdir”; İlhan Berk'in “Köroğlu'ndan”, “Ferhat İle Şirin”, “Suyun Yalısı”, “Ferhat ile Şirinden Aşk Konuşuyor”, “Fenerdeki Çocuk” ve “Eleni İşığı” şiirleri bunlardandır.

Denilebilir ki, dönemin merkez dergisi *Varlık* o yıllarda İkinci Yeni tarzı şiirlere poetik olarak hiç “pas vermezken”, *Şairler Yaprığı*; bir yandan *Mavi* dergisinden devralınan edebî donanımın yardımı öte yandan Nedret Gürcan'ın kapsayıcı, açık görüşlü ve işbirici girişimciliğiyle, İkinci Yeni akımının yukarıda adı zikredilen bir kısım “formatif” ilk şiirlerini yayımlama başarısı göstermiştir; bu gerçekten takdire şayandır. Derginin kendince iyi şiirden yana, çoğulcu ve hoşgörülü yapısının sonucu olarak, *Mavi* akımı şiirleri (ve kuramı) ile İkinci Yeni tarzı şiirler (ve akımın kuramı) yan yana yer alarak, her iki akımın şiirleri, medeni bir entelektüel ortam içinde, okurun dikkatine sunulup deyim yerindeyse tartışmaya açılmıştır.

Şiir açısından çok kritik ve “diyalektik” bir geçiş dönemi olan 1950'li yıllarda, alternatif ve karşıt akımların ortasında, *Şairler Yaprığı*'nda bazı önemli İkinci Yeni şiirlerinin de yayımlanmış olması, dönemin şiirsel konjonktürü açısından fevkalade önemlidir. Öyle ki *Mavi*'den İkinci Yeni'ye evrilen süreçte, bünyesine İkinci Yeniden de “mutant” unsurlar katmaya yönelik *Şairler Yaprığı*'nın önemli bir geçiş formu olduğu pekâlâ iddia edilebilir. Sonuç olarak, *Mavi* ve İkinci Yeni tarzı şiirlerin bir arada görüldüğü *Şairler Yaprığı*, Türk şiirinin evrimsel tarihi içinde, bir yandan eklektik bir vitrin dergisi olma işleviyle, öte yandan politik/poetik bakımdan kısmen-geçişimli bir “ara form” oluşuyla öne çıkar.

Kaynakça

- [İmzasız], (1954). “Bu Ayın Mektupları”, *Şairler Yaprağı*, 1 Mayıs 1954, S. 1, s. 15.
- [İmzasız], (1954). “Bu Ayın Mektupları”, *Şairler Yaprağı*, 1 Mayıs 1954, S. 1, s. 14.
- Çeviker, T. (2016). *Nedret Gürcan'a Edebiyatçı Mektupları*, İstanbul: Ve Yayınevi.
- Doğan, M. C. (2008). *Türkiye'de Şiir Dergileri Şairler Mezarlığı (1909-2008)*, Ankara: Hayal Yayınları.
- G, N.(1954) “Sözümüz”, *Şairler Yaprağı*, 1 Mayıs 1954, S. 1, s. 2.
- Gediklioğlu, C. Ş. (1954). “Şairler Yaprağı 1”, *Şairler Yaprağı*, Eylül-Ekim 1954 S. 5-6, s. 16.
- Günyol, V. (Aralık 1986). *Sanat ve Edebiyat Dergileri*, İstanbul: Alan Yayıncılık.
- K., T. (1994). *Ben Unutmadan*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- K., T. D. (1996). “Taşra Tutsağı, Şiir Tutkunu Nedret Gürcan”, *Tutkun ve Kırgın*, İstanbul: Yaprak Yayınları.
- Kantarıcı, Z. (1 Ağustos 2021 Perşembe). *Dünya Tarihine Etki Eden 8 Dergi*, <https://www.gzt.com/skyroad/dunya-tarihine-etki-eden-8-dergi-3594646>.
- Meriç, C. (1976). *Bu Ülke*, 3. Baskı, İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Oktay, A. (2001). “Dergicilik Ruhu”, *Kitaplık*, Kasım-Aralık 2001, S. 50, s. 172.
- Onaran, M. Ş. (2004). “Boş Zamanlar/Şairler Yaprağı”, *Varlık*, Ekim 2004, S. 1165, s. 44-47.
- Soysal, İ. (1956). “Şiirimiz Üzerine”, *Şairler Yaprağı*, Şubat 1956, S. 20, s. 14-15.
- Süreya, C. (1991). *999. Gün – Üstü Kalsın*, İstanbul: Broy Yayınları.
- Şairler Yaprağı (1956). “Dergimizin, Geçmişine-Geleceğine ve Dinarlılara Dair”, *Şairler Yaprağı*, Mayıs-Haziran 1956, S. 23-24, s. 20.
- Şairler Yaprağı (1956). “Kıymetli Okuyucularımıza”, *Şairler Yaprağı*, Ekim 1956, S. 26, s.2.
- Şengül, A.; Çiftçi, D. (2007). *Taşrada Şiire Tutunmak - Nedret Gürcan*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tanyol, T. (2001). “Dergici Kim?”, *Kitaplık*, Kasım-Aralık 2002, S. 50, s. 173-175.
- Uçar, A. (2019). *1950'ler Türkiye'sinde Edebiyat Dergileri*, 2. Baskı, Ocak 2019, İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları.

EKLER

ŞAIRLER YAPRAĞI DERGİSİNİN İÇERİĞİ

SAYI 1, 1 MAYIS 1954

- Şairler Yaprağı, “Bu Sayımızda”, s. 1. [Şiiri Yayınlanan Şairlerin İsmi]
Şairler Yaprağı, “Yeniler”, s. 1, [Şiiri Yayınlanan Yeni Şairlerin İsmi]
N. G. “Sözümüz”, s. 2. [Editöryal Yazı]
Derginin Künyesi, s. 2.
Kitaplarından Seçmeler
Orhan Veli, “İstanbul Türküsü”, s. 3. [Şiir]
Cahit Sıtkı Tarancı, “Gariplik”, s. 3. [Şiir]
Bedri Rahmi Eyüpoğlu, “Pul Pul”, s. 3. [Şiir]
Melih Cevdet Anday, “Seni Düşünüyorum”, s. 3. [Şiir]
Oktay Rifat, “Farelerle İnsanlar”, s. 3. [Şiir]
Kitaplarından Seçmeler
Fazıl Hüsnü Dağlarca, “Söyle Sevda İçinde Türkümüzü”, s. 4. [Şiir]
Cahit Külebi, “Cebeci Köprüsü”, s. 4. [Şiir]
Avni Dökmeci, “Şiir ve Ben”, s. 4. [Şiir]
Necati Cumalı, “Akdeniz”, s. 4. [Şiir]
Suat Taşer, “Çıldırısıya”, s. 4. [Şiir]
Avni Dökmeci, “Kese Kağıdı”, Nedret Gürcan, “Festival”, s. 4. [Şiir Kitabı Reklamı/Duyurusu]
Örnek Şairlerden Yeni Şiirler
Faik Baysal, “Mehmetler”, s. 5. [Şiir]
Yılmaz Gruda, “Pagliacci I veya İşaret Feneri”, s. 5. [Şiir]
Bedri Gider, “Hürriyetin Beşiğinde”, s. 5. [Şiir]
Esat A. Balım, “Kerim”, s. 5. (Kervan'dan), [Şiir]
Örnek Şairlerden Yeni Şiirler
İlyas Halil, “Mürdüm Dalı”, s. 6. [Şiir]
Tarık Dursun K.- Necdet Konuk, “Bakkal Kızlarının Çirkin Aşkları yahut Anonim Türkü”, s. 6. [Şiir]
İbrahim Minnetoğlu, “Yaşamak Şarkısı”, s. 6. [Şiir]
Burhan Özoal, “Ömrüm”, s. 6. [Şiir]
Ercan A. Belen, “Ay Tutulacakmış”, s. 6. [Şiir]
Örnek Şairlerden Yeni Şiirler
Kâmuran Özbir, “Aşk Şiirlerinden II”, s. 7. [Şiir]
Ercüment Uçarı, “Işıltılı Dünya”, s. 7. [Şiir]
Refet A. Kocabekir, “Mademki Ümitliyim”, s. 7. [Şiir]
Sabri Soran, “Kader”, s. 7. [Şiir]
Câhit Alp, “Yirmi Dördüncü Dönemeç II”, s.7. [Şiir]
Turgut Yücel, “Teselli”, s. 7. [Şiir]
Örnek Şairlerden Yeni Şiirler
Necdet Evliyagil, “Yalnızlık”, s. 8. [Şiir]
Ahmet Oktay, “Paragraf'tan”, s. 8. [Şiir]
Kenan Akansu, “Sen Gelince”, s. 8. [Şiir]
Örnek Şairlerden Yeni Şiirler
Etem Nâzım Yazgan, “Mona Lisa'ya Mektup”, s. 9. [Şiir]
Nihat Kuşlu, “Babam”, s. 9. [Şiir]
Kâmrân Aşkın, “Nisan Yağmuru”, s. 9. [Şiir]

- M. Sami Aşar, “Umutsuz Aşkın Şarkısı”, s. 9. [Şiir]
Örnek Şairlerden Yeni Şiirler
Engin Ünsal, “Dudaklarındaki Sevda”, s. 10. [Şiir]
Mehmet Zeki Akdağ, “Aslım Seni”, s. 10. [Şiir]
Kocagöz Halil, “Uyku Vakti Yalnızlık Düşüncesi”, s. 10. [Şiir]
Necat Tandoğan, “Ankara’da Bahar”, s. 10. [Şiir]
Şakir Sönmez, “Devir Değişti”, s. 10. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Şiir Üzerine-İktibaslar”, s. 11. [İktibaslar]
Yenilerin Şiirleri
Hikmet Sinoplu, “Lipananın Aşkı”, s. 12. [Şiir]
Güney Dinç, “Rüyalarım”, s. 12. [Şiir]
H. Turan, “Yollar”, s. 12. [Şiir]
Altan Şuşut, “Irgat”, s. 12. [Şiir]
Ali Atan, “Gözler”, s. 12. [Şiir]
Hasan Fırat, “Sisli Dörtlük”, s. 12. [Şiir]
Mehmet Doğan, “Denize Hasret”, s. 12. [Şiir]
K. Kara Ebeci, “Arzu”, s. 12. [Şiir]
Yenilerin Şiirleri
Ayşe Suzan Utku, “Sabah Güneşi”, s. 13. [Şiir]
İrfan Görenek, “Zaman”, s. 13. [Şiir]
Yüksel Yumal, “Beklediğim Ses”, s. 13. [Şiir]
Rabia Bayraktar, “Bıktırır”, s. 13. [Şiir]
M. Necati Özsu, “Gönül İsteği”, s. 13. [Şiir]
Kâzım Ertürk, “Dertli Pınarım”, s. 13. [Şiir]
Yüksel Güner, “Zalim Rüzgar”, s. 13. [Şiir]
Bu Ayın Mektupları
Şairler Yaprığı, “Bu Ayın Mektupları”, s. 14. [Mektuplara Kısa Cevaplar]
Kâmran Aşkın, “Türk Basınındaki Yankımız, Şairler Yaprığı”, s. 14. [Mektup]
Şairler Yaprığı, “Kaynak Yayınları”, s. 14. [Reklam]
Şairler Yaprığı, “Yeditepe Yayınları”, s. 14. [Reklam]
Şairler Yaprığı, “Bize Gönderilen Kiaplar”, s. 14. [Reklam]
Bu Ayın Mektupları
Şairler Yaprığı, “Bu Ayın Mektupları”, s. 15. [Mektuplara Kısa Cevaplar]
Nedret Gürcan, “Yaşadıkça Aşk”, s. 15. [Reklam]
Nedret Gürcan, “İstanbul Sabahı”, s. 16. [Şiir]

SAYI 2, 1 HAZİRAN 1954

- Şairler Yaprığı, “Ankete Cevap Verenler”, s. 1. [İsim Listesi]
Şairler Yaprığı, Şiiri Yayımlanan Şairlerin İsim Listesi, s. 1.
Şairler Yaprığı, “Yeniler”, s. 1. [Şiiri Yayımlanan Yeni Şairlerin İsmi]
Picasso, s. 1. [Desen]
Sait Faik Öldü
Sait Faik Abasıyanık, “O ve Ben”, s. 2. [Şiir]
Suat Taşer, “Sait Faik ve Ölüm...?”, s. 2. [Şiir]
Derginin Künyesi, s. 2.
Dergimizin Orijinal Anketi
Şairler Yaprığı, “Soru: Beğenmediğiniz Üç Hikayeci ve Şair İsmi Sayımız”, s. 3. [Anket]
Kemal Aydın, “Bir Anket Üzerine Düşünceler”, s. 3. [Eleştiri]
Sizi Bir Şair İle Tanıştırıyoruz

- Şairler Yaprığı, “Yılmaz Gruda”, s. 4. [Kısa Biyografi]
Yılmaz Gruda, “Öteki Kadın veya Altınca Masal”, s. 4. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Okuyucularımıza”, s. 4. [Duyuru]
Ömer Hatipoğlu, “Düşündükçe”, s. 5. [Şiir]
Bedri Gider, “Yavru Ağaçlar”, s. 5. [Şiir]
Utrillo, s. 5. [Desen]
Sabih Şendil, “Ev”, s. 5. [Şiir]
Özdemir Nutku, “***”, s. 5. [Şiir+Otobiyografi]
Şairler Yaprığı, “Onüç”, s. 5. [Reklam]
Ahmet Oktay, “Paragraf’tan”, s. 6. [Şiir]
Tanju Cılızoğlu, “Sevda Üzerine”, s. 6. [Şiir]
Tevik Akdağ, “Köpek Balığı”, s. 6. [Şiir]
Abidin Subaşı, “Güney”, s. 6. [Şiir]
Osman Nuran Baranus, “Dünya Açılışı”, s. 6. [Şiir]
Utrillo, s. 6. [Desen]
P. Neruda, “Papaz”, Çev.: A. Rıza Unur”, s. 6. [Şiir]
Tanju Cılızoğlu, “Sevda Üzerine”, s. 6. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Dergimiz”, “Mürdüm Dalı”, “Ekin İti”, s. 6. [Reklam]
Erdoğan Tokmakcıoğlu, “Büyük Gemiler”, s. 7. [Şiir]
Picasso, s. 7. [Desen]
İsmet Ercan, “Ne Sandın Ya”, s. 7. [Şiir]
Baha Talip Tunalıgil, “Esperanza”, s. 7. [Şiir]
Necati Darendereli, “Dost Olmak İstiyorum Gecelere”, s. 7. [Şiir]
Cavit Kolday, “Elinde mi Kalır”, s. 7. [Şiir]
Refet. A. Kocabekir, “İstavrit Balığı”, s. 8. [Şiir]
Ercan A. Belen, “Yalnızlık”, s. 8. [Şiir]
Matisse, s. 8. [Desen]
Nedret Gürcan, “Sosyete Şiiri”, s. 8. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Türk Basımında Bizim İçin Diyorlar ki - ‘Şairler Yaprığı/Ergun Elgin’,
‘Türkiyede Tek Şiir Dergisi Dinarda Çıkıyor/ Selmi Andak’, ‘İstanbul Onüç Dergisinin 4.ncü
Sayısından Alıntı /İbrahim Hatiboğlu”, s. 8. [Haber]
Bu Ayın Mektupları
Şairler Yaprığı, s. 9. [Okur Mektuplarına Kısa Cevaplar]
Yenilerin Şiirleri
Şahin Candır, “Üçüncü Şarkı”, s. 10. [Şiir]
Mustafa Kavas, “Neyimiz Var”, s. 10. [Şiir]
Nurten Kalçın, “İstikbal”, s. 10. [Şiir]
Kerim Ökem, “Halime”, s. 10. [Şiir]
Ahmet Uysal, “Yaşayanlara Sevgi”, s. 10. [Şiir]
M. Necati Özsu, “Bereket”, s. 10. [Şiir]
Turan Taner, “Gazetede Kadın”, s. 10. [Şiir]
İ. Hakkı Kaytanlı, “Ne Hoş Bu Hayat”, s. 10. [Şiir]
Kemal Özer, “Karalama”, s. 10. [Şiir]
Yenilerin Şiirleri
Yaşar Bostancı, “Yağmursuz Gün”, s. 11. [Şiir]
Güney Dinç, “Elveda”, s. 11. [Şiir]
Yalçın K. Suner, “Gece Üzre”, s. 11. [Şiir]
Armağan Ahi, “Keder Yüklü”, s. 11. [Şiir]
Muvaffak İnan, “Rüzgar”, s. 11. [Şiir]

- Rabia Bayraktar, “Deniz ve Ötesi”, s. 11. [Şiir]
Mehmet Doğan, “Yıldızlar”, s. 11. [Şiir]
Sanat Hareketleri
Refet.A. Kocabekir, “İstanbul Mektubu”, s. 12. [Mektup/Haber]
Yılmaz Gruda, “Ankara Mektubu”, s. 12. [Mektup/Haber]
İlyas Halil, “İsimsiz”, s. 12. [Şiir]
Şairler Yaprağı, “Erdoğan Tokmakcıoğlu”, s. 12. [Tebrik/Haber]
Şairler Yaprağı, “Bize Gönderilen Kiaplar”, s. 12. [Reklam]

SAYI 3, 1 TEMMUZ 1954

- Şairler Yaprağı, “Beklediğiniz Fikir Yazarları, Denemeciler ve Eleştirmenler Anketine Cevap Verenler”, s. 1. [İsim Listesi]
Şairler Yaprağı, Şiiri Yayınlanan Şairlerin İsim Listesi, s. 1.
Şairler Yaprağı, “Yeniler”, s. 1. [Şiiri Yayınlanan Yeni Şairlerin İsmi]
Matisse, s. 1. [Desen]
Nedret Gürcan, “Dergi Notları” , s. 2. [Editorial Yazı]
İlhan Berk, “Fenerdeki Çocuk” , s. 2. [Şiir]
Derginin Künyesi, s. 2.
Halim Yağcıoğlu, “Memura Şiir” , s. 3. [Şiir]
Ogden Nash, “Şarkı”, Çev.: H. Yağcıoğlu, s. 3. [Şiir]
M. Sunullah Arısoy, “Özgürlük” , s. 3. [Şiir]
Ö. Faruk Toprak, “Ben Affetmem”, s. 3. [Şiir]
Sizi İki Şairle Tanıştırıyoruz
Şairler Yaprağı, “Tevfik Akdağ” , s. 4. [Kısa Biyografi]
Şairler Yaprağı, “Ömer Hatipoğlu”, s. 4. [Kısa Biyografi]
Tevfik Akdağ, “Le Rendez- Vous”, s. 4. [Şiir]
Tevfik Akdağ, “Semira’ya Gece Yarılarında Sonra Yazılmış Delice Mektuplardan”, s. 4. [Şiir]
Ömer Hatipoğlu, “Senin İçin”, s. 4. [Şiir]
Sabih Şendil, “Herşeyde Sen Varsın Ayşe”, s. 5. [Şiir]
Refet. A. Kocabekir, “Ben Anadoluyum”, s. 5. [Şiir]
Turan Taner, “DonKişot ve Ötesi I”, s. 5. [Şiir]
Bedri Gider, “Aşka Susayan”, s. 6. [Şiir]
Ercüment Uçarı, “Aydınlık”, s. 6. [Şiir]
Orhan Tahsin, “Delinin Zoru”, s. 6. [Şiir]
Baha Galip Tunalıgil, “Gani Saadet”, s. 6. [Şiir]
Monet, s. 6. [Desen]
Şairler Yaprağı, Gelecek Sayılarımızda, s. 6. [Şairler İsim Listesi]
Cenap Ş. Gedikoğlu, “Barış”, s. 7. [Şiir]
Ziya Arman, “Kuşları Salıverin”, s. 7. [Şiir]
Güner Sümer, “Öteki Şehir”, s. 7. [Şiir]
Tanju Cılızoğlu, “Gece ve Aşk”, s. 8. [Şiir]
Ferit Edgü, “Meksika”, s. 8. [Şiir]
M. Turgut Akın, “Dünyanın Dünyamı Rica Ederim”, s. 8. [Şiir]
Şairler Yaprağı, “Beğendiğiniz Fikir Yazarları, Denemeciler ve Eleştirmeciler”, s. 9. [Anket]
Şairler Yaprağı, “Türk Basınında Bizim İçin Diyorlar ki”, s. 9.
Şairler Yaprağı, Dergimize Gönderilen Kitaplar, [Kitap Listesi]
Yenilerin Şiirleri
Adnan Peşkircioğlu, “Eğridir Gölünde Düşünceler”, s. 10. [Şiir]
M. Ali Resimcioğlu, “Öylesine”, s. 10. [Şiir]

- Teoman Varol, “İlkbahar Sabahları”, s. 10. [Şiir]
Ergun Zogu, “Şişaneye Yağmur Yağar”, s. 10. [Şiir]
Rabia Bayraktar, “Aşk Diyorlar”, s. 10. [Şiir]
V. Nadir Özgen, “Zor”, s. 10. [Şiir]
Güney Dinç, “Bilsem ki”, s. 10. [Şiir]
Uğur Önal, “Çocukluğumuz”, s. 10. [Şiir]
Mustafa Kavas, “Korkutmayın Beni Ağlatmayın”, s. 10. [Şiir]
Kemal Özer, “Soytarı”, s. 11. [Şiir]
Ergun Evren, “Mecburen”, s. 11. [Şiir]
Tuncer Özoral, “III”, s. 11. [Şiir]
Yalçın K. Suner, “Memleketim Üzre”, s. 11. [Şiir]
Şahin Candır, “Salıncaklar”, s. 11. [Şiir]
Yaşar Barut, “Teşbih”, s. 11. [Şiir]
H. Altan Kurtay, “Özleyiş”, s. 11. [Şiir]
Kerim Ökem, “Sarman'ın Aşkı”, s. 11. [Şiir]
Perihan Çağlar, “Sigaram”, s. 11. [Şiir]
Altan Şuşut, “Bizim Köy”, s. 11. [Şiir]
Necati Tamer, “Yaşamak”, s. 11. [Şiir]
Nedret Gürcan, “Kalbimi Sen Alıp Gittin Erna”, s. 12. [Şiir]
Dergi ve Kitap Reklamları, s. 12.

SAYI 4, AĞUSTOS 1954

- Şairler Yaprağı, “Kurtuluştan Bu Yana Yazılmış Ve Yarına Kalacağına İnanmış ‘On’ Kitap Hangisidir”, s. 1. [Anket İsim Listesi]
Şairler Yaprağı, Şiiri Yayınlanan Şairlerin İsim Listesi, s. 1.
Şairler Yaprağı, “Yeniler”, s. 1. [Şiiri Yayınlanan Yeni Şairlerin İsmi]
Monet, s. 1. [Desen]
Şairler Yaprağı, “Gecikmemiz/ İlgi/ Gönderilen Şiirler/ Şiirde Hile/ Şair Yılmaz Gruda”, s. 2. [Editorial Yazı]
Vedat Ünal, “Türk Basınında Bizim İçin Diyorlar ki”, s. 2. [Haber]
Derginin Künyesi, s. 2.
Suat Taşer, “Kırpıntılı Şiir”, s. 3. [Şiir]
Hasan Şimşek, “Karıma”, s. 3. [Şiir]
Nedret Gürcan, “Bu Böyle Aşk”, s. 3. [Şiir]
Mehmet Kemal, “Düdük”, s. 3. [Şiir]
Sizi Bir Şairle Tanıştırıyoruz, “Ahmet Oktay”, s. 4.
Şairler Yaprağı, “Nedret Gürcan'ın Açık Mektubu”, s. 3. [Mektup]
Sizi Bir Şairle Tanıştırıyoruz
Şairler Yaprağı, “Ahmet Oktay”, s. 4. [Kısa Biyografi]
Ahmet Oktay, “Resmi Geçit”, s. 4. [Şiir]
Adalet Cimcoz, “Adalet Cimcoz'un Şairler Yaprağı'na Açık Mektubu”, s. 4. [Mektup]
M. Sunullah Arısoy, “Güven”, s. 5. [Şiir]
Bedri Gider, “Anız”, s. 5. [Şiir]
Sabil Şendil, “Böyle Gelmiş”, s. 5. [Şiir]
Özdemir Nutku, “Üç Boyutlu Adam”, s. 5. [Şiir]
Tanju Cılızoğlu, “Kiraz'a”, s. 6. [Şiir]
Yaşar Güngör, “Başka Maksud ve Türkâna gidememek”, s. 6. [Şiir]
İsmet Horzum, “Günah”, s. 6. [Şiir]
Halil Kocagöz, “Yaşadıkça”, s. 6. [Şiir]

- Ercüment Uçarı, “Tava Sapı”, s. 6. [Şiir]
Subutay Karahasanoğlu, “Malum Şehir”, s. 6. [Şiir]
Engin Ünsal, “İyimser”, s. 6. [Şiir]
Ercüment Tuncalp, “Adını Koyamadığım I”, s. 7. [Şiir]
Attila Eröncel, “Aurora Borealis”, s. 7. [Şiir]
Picasso, s. 7. [Desen]
Etem Nazım Yazgan, “Uzak Hayaller”, s. 8. [Şiir]
Şinasi Saba, “Bir İnsan Tartıyoruz”, s. 8. [Şiir]
M. Sami Aşar, “Sıhhat Raporu”, s. 8. [Şiir]
Anket
Şairler Yaprığı, “Kurtuluştan Bu Yana Yazılmış ve Yarına Kalacağını İnanmış On Kitap Hangileridir?”, s. 9. [Anket]
Kemal Özer, “Noktanın Hikâyesi”, s. 10. [Şiir]
Adnan Peşkircioğlu, “Yarın”, s. 10. [Şiir]
S. Elüst, “Yaz Geldi Her Şey Oldu”, s. 10. [Şiir]
Hikmet Taşdöner, “Lipana’nın Ayrılığı”, s. 10. [Şiir]
Rabia Bayraktar, “En Güzeli Aşk ve Şiir”, s. 10. [Şiir]
Şahin Candır, “Günah”, s. 10. [Şiir]
Güney Dinç, “Ölümsüzlere”, s. 10. [Şiir]
Mustafa Üste, “Tarlada Kozak”, s. 10. [Şiir]
Kubilay Görür, “Ayrılık Var”, s. 10. [Şiir]
Armağan Ahi, “Yeşil Yıllar”, s. 11. [Şiir]
Veli Pastutmaz, “Denize”, s. 11. [Şiir]
Attilâ Süer, “Bir Günebakan Ömrü Boyunca”, s. 11. [Şiir]
Nevin Çelikkaya, “DenizYolu”, s. 11. [Şiir]
Ali Ata, “Yıllar”, s. 11. [Şiir]
Şükrü Eroğlu, “Gemlik Vapuru”, s. 11. [Şiir]
R. Hakkı Özpençe, “Sevdalarımız Vardı Vişne Ağaçlarında”, s. 11. [Şiir]
T.S Elliot, “Bir Rüzgârlı Gece Üzerine Rapsodi’den”, Çev. Tarık Dursun K., s. 12. [Şiir]
Tevfik Akdağ, “Güvercin Ballad’ı”, s. 12. [Şiir]
Matisse, s. 12. [Desen]
Picasso, s. 12. [Desen]
Kitap Reklamları, s. 12.

SAYI 5-6, EYLÜL-EKİM 1954

- Şairler Yaprığı, “Ataç Hakkında Ne Düşünüyorsunuz Anketinin Cevapları”, s. 1. [Anket İsim Listesi]
Şairler Yaprığı, Şiiri Yayımlanan Şairlerin İsim Listesi, s. 1.
Şairler Yaprığı, “Yeniler”, s. 1. [Şiiri Yayımlanan Yeni Şairlerin İsmi]
Monet, s. 1. [Desen]
İlhan Berk, “Ferhat İle Şirin’den Aşk Konuşuyor”, s. 2. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Dergi Notları”, s. 2. [Editorial Yazı]
Bülent Ecevit, “İnsan”, s. 2. [Şiir]
Selmi Andak, “Şiir Sergisi Avrupa’da”, s. 2. [Cumhuriyet Gazetesinden Alıntı]
Derginin Künyesi, s. 2.
Suat Taşer, “Şu Allahın İşleri”, s. 3. [Şiir]
Halim Yağcıoğlu, “Prelude”, s. 3. [Şiir]
Metin Eloğlu, “Oh Ne Ala Memleket”, s. 3. [Şiir]
Turgut Uyar, “Tel Cambazının Telden Düşerken Söylediği Şiirdir”, s. 3. [Şiir]

- Monet, s. 3. [Desen]
Yılmaz Gruda, “Fon Yahut Mavi ve Sonralar”, s. 4. [Şiir]
Bedri Gider, “Bâzı Ölüler Konuştu”, s. 4. [Şiir]
Tevfik Akdağ, “Alt Tarafı”, s. 4. [Şiir]
Özdemir Nutku, “Prelüdlar”, s. 5. [Şiir]
Erdoğan Tokmakcioğlu, “Spiro Mavrilis”, s. 5. [Şiir]
Rodin, s. 5. [Desen-Rodin/Arzu]
Sizi Bir Şairle Tanıştırıyoruz s. 6.
Şairler Yaprığı, “Bekir Çiftçi”, s. 6. [Kısa Biyografi]
Bekir Çiftçi, “Ölüm Serenadı”, s. 6. [Şiir]
Ayhan Hünel, “Yıldızları Dökülmüş Göklerin”, s. 6. [Şiir]
Sabri Soran, “Bir Şey”, s. 6. [Şiir]
Ahmet Köksal, “Poema”, s. 7. [Şiir]
Başaran, “Erken Öten Horoz”, s. 7. [Şiir]
Baha Galip Tunalıgil, “Düşünüyorum”, s. 7. [Şiir]
Tanju Cılızoğlu, “Değişiklik”, s. 7. [Şiir]
Refet A. Kocabekir, “Üç Bulutlu”, s. 7. [Şiir]
Dergi Reklamı, s. 7.
Enis Turgut Sungur, “Kadıköy Mektupları’ndan”, s. 7. [Şiir]
Anket
Şairler Yaprığı, “Ataç Hakkında Ne Düşünüyorsunuz”, s. 8-9. [Anket]
Nedret Gürcan, “Nurullah Ataç İçin Yerli (Cow-Boy) Ağzı”, s. 9. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Acı Bir Ölüm”, s. 9. [Haber]
Güner Sümer, “Karanlığın Kahri”, s. 10. [Şiir]
Reaoult, s. 10. [Desen]
Şahinkaya Dil, “Büyüyen Memleketime Övgü”, s. 10. [Şiir]
Orhan Tahsin, “Gözümüzdeki Mertek”, s. 11. [Şiir]
Gülten Akın, “Uzun Yağmurlardan Sonra”, s. 11. [Şiir]
Ülkü Arman, “Valle’ d’ Amor Kadımları”, s. 11. [Şiir]
Müfide Anadol, “Şiire Dair”, s. 11. [Şiir]
Dergi ve Kitabevi Reklamları, s. 11. [Kaynak, Mavi, Doğan Kitabevi]
Sisley, s. 12. [Desen]
İsmet Ercan, “Dinemis”, s. 12. [Şiir]
Coşkun Zengin, “Davet”, s. 12. [Şiir]
Cavit Kolday, “Dilli Şiir”, s. 12. [Şiir]
Dergi ve Kitap Reklamları, s. 12. [On-Üç, Üç Yeşil Zeytin, Yaşama Sevinci]
Özdemir Hazar, “Hasbihal”, s. 13. [Mektup]
Ercüment Tuncalp, “Adını Koyamadığım II”, s. 13. [Şiir]
Agah Özgüç, “Benim de Bir Erna’m Vardı”, s. 14. [Şiir]
Muammer Yaşar, “Dragos Tepeli Kız”, s. 14. [Şiir]
Adnan Peşkircioğlu, “Evlilikde Saadet”, s. 14. [Şiir]
Şahin Candır, “Düşüncemde Kaldı Bütün Dilekler”, s. 14. [Şiir]
Gökçe Yerli, “Koy’da Sabah”, s. 14. [Şiir]
Yalçın K. Suner, “Meleğim”, s. 15. [Şiir]
Güney Dinç, “Deniz”, s. 15. [Şiir]
Kemal Özer, “Simetri I”, s. 15. [Şiir]
Halûk Şevket, “Karım”, s. 15. [Şiir]
Ergun Evren, “Mahallede Gece”, s. 15. [Şiir]
“Ki-Ka:Ku’lar”, Çev. Tarık Dursun K., s. 16. [Şiir]

Sisley, s. 16. [Desen]

Cenap Ş. Gedikoğlu, “Türk Basınında Bizim İçin Diyorlar ki, Şairler Yaprığı Şiir Dergisi (1)”, s.16. [Haber]

SAYI 7, KASIM-1954

Ahmet Köksal, “Ölümsüz Atatürk”, s. 1. [Şiir]

Nedret Gürcan, “On Altı Yılın Özleminde Atatürk”, s. 1. [Şiir]

Atatürk Deseni, s. 1.

Şairler Yaprığı, “Dergi Notları”, s. 2. [Editorial Yazı]

Mevlana, “Demedim mi?”, Yenileştiren: A. Kadir, s. 2. [Şiir]

Kitap Reklamları, s. 2. [Siler Bulvarı, Babamla Geçen Günler, Küçük İstasyonlar]

Şairler Yaprığı, “Düzeltilmeler”, s. 2.

Derginin Künyesi, s. 2.

Ömer Faruk Toprak, “Sen Söyle Ceylan”, s. 3. [Şiir]

Yılmaz Gruda, “Pekoss. Bill Mehmet”, s. 3. [Şiir]

Bedri Gider, “Atatürk’ü Anlamak”, s. 4. [Şiir]

Cenap Ş.Gedikoğlu, “16 Yılın Kaderi”, s. 4. [Şiir]

Yaşar Güngör, “Atatürk’e Şiirlerimden”, s. 4. [Şiir]

Atatürk, “Atatürk’ün Sözü”, s. 4. [Vecize]

Nihat Kuşlu, “Atatürk’üm”, s. 4. [Şiir]

Etem Nazım Yazgan, “Destan Gibi”, s. 4. [Şiir]

Özdemir Nutku, “Prelüd Opus I”, s. 5. [Şiir]

Kemal Özgür, “Güvercinler”, s. 5. [Şiir]

Sizi Bir Şairle Tanıştırıyoruz s. 6

Şairler Yaprığı, “Ülkü Arman”, s. 6. [Kısa Biyografi]

Ülkü Arman, “Saat Onikiyi İki Geçiyordu”, s. 6. [Şiir]

Ahmet Oktay, “Lapsus”, s. 6. [Şiir]

Orhan Duru, “İhtimaller Hesabı”, s. 6. [Şiir]

Özdemir Hazar, “Hasbihal”, s. 7. [Mektup]

Engin Ünsal, “Arzuların Vardır Bilirim”, s. 7. [Şiir]

Kitap ve Kitabevi Reklamları, s. 7.

Adnan Peşkirioğlu, “Atayı Anış”, s. 8. [Şiir]

Şahin Candır, “Böyle Kahbeydi Otuzsekiz Kasımı”, s. 8. [Şiir]

Ergun Evren, “Mustafa Kemal”, s. 8. [Şiir]

Ali Taygan, “Atatürk”, s. 8. [Şiir]

Kitap ve Dergi Reklamları, s. 8

SAYI 8, ARALIK 1954

Şairler Yaprığı, Şiiri Yayımlanan Şairlerin İsim Listesi, s. 1.

Ercüment Behzat Lâv, “Geri Hat- İleri Geri’den Şiirler”, s. 1. [Şiir]

Behçet Necatigil, “Donmuş Dallarda Çiçek”, s. 1. [Şiir]

Sait Faik, “Ölüm Hiç de Fena Değil”, s. 2. [Eleştiri]

Orhan Veli Kanık, “Sere Serpe”, s. 2. [Şiir]

Şairler Yaprığı, “Dergi Notları”, s. 2. [Editorial Yazı]

Dergi Künyesi, s. 2.

İlhan Berk, “Suyun Yaslısı”, s. 3. [Şiir]

Turgut Uyar, “İnadına Başboş Aşk”, s. 3. [Şiir]

Nedret Gürcan, “Bu Şiir Sanat İçin Değil İnat İçin Yazıldı”, s. 3. [Şiir]

Tevfik Akdağ, “Yaygara”, s. 4. [Şiir]

- Faruk Taşkıran, “Üçüncü Mevki”, s. 4. [Şiir]
Bedri Gider, “Vatan Sevgisi”, s. 4. [Şiir]
Güner Sümer, “Sarhoş Şarkı”, s. 4. [Şiir]
Ali Kemal Şenadam, “Esinti”, s. 4. [Şiir]
Ülkü Arman, “Mermiler Vardı”, s. 4. [Şiir]
Tanju Cılızoğlu, “Şehrin Üzerine İnen Gece”, s. 4. [Şiir]
Muzaffer Erdost, “Betimleme”, s. 5. [Şiir]
Melih Ziya Sezer, “Bulutlara”, s. 5. [Şiir]
Turgut Yücel, “Bir Dedikoduya Şiir”, s. 5. [Şiir]
Şahinkaya Dil, “Dertleşme”, s. 5. [Şiir]
Nurcan Köksal, “Böylesine Ne Demeli”, s. 5. [Şiir]
Refet A. Kocabekir, “İnsan Denen Mahluk”, s. 5. [Şiir]
Subutay Karahasanoğlu, “Korktuğum”, s. 5. [Şiir]
Tuna Arkun, “Tango Del Bluyn”, s. 5. [Şiir]
Nermin İnal, “Bu Gece”, s. 5. [Şiir]
Özdemir Hazar, “Hasbihal”, s. 6. [Mektup]
Enis Turgut Şungur, “Beklenti”, s. 6. [Şiir]
Serap Y. Gencay, “7 (Yedi)”, s. 6. [Şiir]
Kitap ve Dergi Reklamları, s. 6. [Varan, Mülkiye, Kaynak, Yoldaki Taşlar, Motorlu Tren, Yeditepe ve Yayınları, Genç Şairler Antolojisi]
Yalçın K. Suner, “Marianna”, s. 7. [Şiir]
Şahin Candır, “Tükürük”, s. 7. [Şiir]
Güney Dinç, “Santa Lucia”, s. 7. [Şiir]
Dergi Reklamları, s. 7. [On Üç, Mavi]
Şairler Yapağı, “Rabia Bayraktar”, s. 7. [Vefat Haberi, Kısa Biyografi]
Rabia Bayraktar, “Denizde Şarkı”, s. 7. [Şiir]
Bekir Çiftçi, “Uzak Şehirler İçin”, s. 8. [Şiir]
Ercüment Tuncalp, “Adını Koyamadığım III”, s. 8. [Şiir]

SAYI 9, OCAK 1955

- Nedret Gürcan, “Fantezi”, s. 1.
Ahmet Köksal, “Zaradan Desen”, s. 1. [Desen]
Şairler Yapağı, Şiiri Yayınlanan Şairlerin İsim Listesi, s. 1.
Suna Beyazıt, “Sanat Dedikoduları/Nedret Gürcan’ mı Nedret Selçüker’ mi?”, s. 2. [Fıkra]
Muzaffer Erdost, “Ben Şehir miyim ki”, s. 2. [Şiir]
Mevlânâ, “Şarap ver Şarap”, Yenileştiren: A. Kadir, s. 2. [Şiir]
Derginin Künyesi, s. 2.
Ahmet Oktay, “Başka Şarkı”, s. 3. [Şiir]
Matisse, s.3. [Desen]
Ahmet Köksal, “Sivas’tan Son Şiir”, s. 3. [Şiir]
T. S. Eliot, “Görünmez Kuvvet” Çev. Kemal Özgür, s. 3. [Şiir]
Turhan Dökmeci, “Ahmet Usta”, s. 4. [Şiir]
Ercümen Uçarı, “Belkıs”, s. 4. [Şiir]
Özdemir Hazar, “Hasbihal”, s. 5. [Mektup]
Tanju Cılızoğlu, “Sonsuzluk”, s. 5. [Şiir]
Baha Galip Tunalıgil, “Düşünen Adam”, s. 5. [Şiir]
Ünal Er, “Memet”, s. 5. [Şiir]
İsmet Yalazkan, “Ağrı Ağrı Geceler”, s. 5. [Şiir]
Ali Taygan, “Maviş”, s. 5. [Şiir]

- Câhid Alp, “Şey”, s. 5. [Şiir]
Bedrettin Danişman, “Pazardan Pazara Bayram Sevinci”, s. 6. [Şiir]
Mehmet Günfer, “Kaldırımlarda”, s. 6. [Şiir]
Ş.Avni Özez, “Bir Bolero”, s. 6. [Şiir]
Demir Özlü, “Nancy”, s. 6. [Şiir]
Agâh Özgüç, “Matilda’ya Veda Serenadı”, s. 6. [Şiir]
Kitap Reklamı, s. 6. [Yaşadıkça Aşk]
Nükhet Şarman, “Üçümüz”, s. 7. [Şiir]
A. Turan Ayyıldız, “Çağaloğlu Yokuşu”, s. 7. [Şiir]
Güngör Önder, “Rüya”, s. 7. [Şiir]
Gökçe Yerli, “An”, s. 7. [Şiir]
Ruşen Hakkı, “Bir Hakim Kızı Sevmiştii”, s. 7. [Şiir]
Salo Koen, “Sensiz”, s. 7. [Şiir]
Lâle Karabulut, “Postacı Getir Mektubumu”, s. 7. [Şiir]
Erdoğan Kvasoğlu, “Sıra”, s. 7. [Şiir]
Ârif İkizoğlu, “Olmalı”, s. 7. [Şiir]
Güner Sümer, “Şarkısız Kalanlar”, s. 8. [Şiir]
Ercüment Tuncalp, “Adını Koyamadığım 4”, s. 8. [Şiir]
Dergilerin Reklamı, s. 8. [Varlık, Yeditepe, Kaynak, Onuç, Salkım, Ürün, Mavi, Güney, Mülkiye, Demet, Varan, Seçilmiş Hikâyeler]

SAYI 10, ŞUBAT-1955

- Şairler Yaprığı, Şiiri Yayımlanan Şairlerin İsim Listesi, s. 1.
Halim Yağcıoğlu, “Selam”, s. 1. [Şiir]
Delaxrais, s. 1. [Desen]
Robert Desnos, “6 Mayıs 1936”, Çev. A. Kadir, s. 2. [Şiir]
Robert Desnos, “Saint Martin Sokağı Şarkısı”, Çev. A. Kadir, s. 2. [Şiir]
Ömer Faruk Toprak, “Biraz Işık”, s. 2. [Şiir]
Dergi ve Kitap Reklamı, s. 2. [Karga İle Tilki, Varlık]
Derginin Künyesi, s. 2.
Ercüment Behzat Lav, “İnsanoğlu’dan Şiirler/ Kul”, s. 3. [Şiir]
Nedret Gürçan, “Çıkar Yol”, s. 3. [Şiir]
Jacques Prevert, “Hoşduyu”, Çev. Tarık Dursun. K, s. 3. [Şiir]
Yılmaz Gruda, “Lezanşanekübik”, s. 3. [Şiir]
Özdemir Nutku, “Kaybolanı Bulmak İsteyen Aşkın Ölümü”, s. 4. [Şiir]
Bedri Gider, “Ah Memleketim”, s. 4. [Şiir]
Muzaffer Erdost, “Güzel Gençlik Türküsü”, s. 4. [Şiir]
Turhan Dökmeci, “Cennet Yolcusu”, s. 4. [Şiir]
Ülkü Arman, “Japon Şarkısı”, s. 5. [Şiir]
Cahid Alp, “Doğrusu”, s. 5. [Şiir]
Refet A. Kocabekir, “Muâllanın Küpeleri”, s. 5. [Şiir]
Özdemir Hazal, “Hasbihal”, s. 5. [Mektup]
Dergi Reklamı, s. 5. [Kaynak, Mülkiye, Onuç, Mavi, Varan, Güney, Salkım, Ürün, Yeditepe, Seçilmiş Hikâyeler]
Faruk Taşkiran, “Böyle Başlıyor Bu İşler”, s. 6. [Şiir]
Kenan Akansu, “Dünyalarca”, s. 6. [Şiir]
Kâmran Aşkın, “Ekmek Peşinde”, s. 6. [Şiir]
A. Necmettin Çanga, “Aramızdaki Heykel”, s. 6. [Şiir]
Necati Diren, “Bu Toprağın İnsanları”, s. 6. [Şiir]

M. Âkil Aksan, “Bilinmiyen”, s. 7. [Şiir]
Kirami Açar, “Çocukların Dünyası”, s. 7. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Dergi Notları”, s. 7. [Haber]
Yayınevi ve Kitap Reklamı, s. 7. [Varlık, Yeditepe, vs.]
İlhan Berk, “Ferhat ile Şirin”, s. 8.

SAYI 11, MART 1955

Şairler Yaprığı, Şiiri Yayımlanan Şairlerin İsim Listesi, s. 1.
Şairler Yaprığı, Anket Cevapları İsim Listesi, s. 1.
Degas, s. 1. [Desen]
Nedret Gürcan, “Paris Rüyası”, s. 1. [Şiir]
Eluard, “Orda”, Çev. A. Kadir, s. 2. [Şiir]
Federico Garcia Lorca, “Şarkı”, Çev. Tarık Dursun K., s. 2. [Şiir]
Robert Desnos, “Hasat”, Çev. Turhan Doyran, s. 2. [Şiir]
Kitap Reklamı, s. 2. [Festival]
Derginin Künyesi, s. 2.
Orhan Kara, “İkinci Defa”, s. 3. [Şiir]
Ahmet Köksal, “Pazar Yeri”, s. 3. [Şiir]
Turhan Doyran, “Anama”, s. 3. [Şiir]
İlhan Geçer, “Gina’ya Şiirler”, s. 3. [Şiir]
Cahit Obruk, “Gözlerinde”, s. 3. [Şiir]
Asena Dora, “Eski Türbe”, s. 4. [Şiir]
Ercüment Uçar, “Aşklı Meşkli Şiir”, s. 4. [Şiir]
İsmet Yalazkan, “Karanfil Sokağı ve Hypocampus”, s. 4. [Şiir]
M. Âkil Aksan, “Hikâye”, s. 4. [Şiir]
A. Faruk Kakinç, “İlk Aşk”, s. 4. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Yazmasanız Olmaz mı, Niçin?”, s. 5. [Anket]
Sizi Bir Şairle Tanıştırıyoruz, “Tanju Cılızoğlu”, s. 6. [Kısa Biyografi]
Tanju Cılızoğlu, “Ömrümü Yitirirken”, s. 6. [Şiir]
Ümit Ölmez, “Kaçak Yolcu”, s. 6. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Bize Gelen Kitaplar”, s. 6. [Kitap Tanıtımları]
Şairler Yaprığı, “Bize Gelen Dergilerden”, s. 6. [Dergi Tanıtımları]
Kitap Reklamı, s. 6. [Gece Yarısı]
Şahin Candır, “Yaşamam Ateşe Bağlı”, s. 7. [Şiir]
Esin Sakızlı, “Öteye Doğru”, s. 7. [Şiir]
Lale Karabulut, “Köylü Kadının Aşkı”, s. 7. [Şiir]
Emine Işın, “Anahtar”, s. 7. [Şiir]
Güney Dinç, “Geceye Düşen Gölge”, s. 7. [Şiir]
Yalçın K. Suner, “II nci Mektup”, s. 7. [Şiir]
Şahinkaya Dil, “Beyaz Zehir ve Dumana Üstüne Dünya”, s. 8. [Şiir]
Dergi Reklamı, s. 8. [Sanatlar, Varlık, Yeditepe, Kaynak, Onüç, Mülkiye, Varan, Mavi, Seçilmiş Hikâyeler, Ürün, Salkım, Güney, Şimdilik]

SAYI 12, NİSAN 1955

Şairler Yaprığı, Şiiri Yayımlanan Şairlerin İsim Listesi, s. 1.
Şairler Yaprığı, Anket Cevapları İsim Listesi, s. 1.
Vangogh, s. 1. [Desen]
Halim Yağcıoğlu, “Acı Gerçek Yahut Önce”, s. 1. [Şiir]
Guillevic, “Ayakta”, Çev. A. Kadir, s. 2. [Şiir]

- Robert Desnos, “Dibinde”, Çev. Turhan Doyran, s. 2. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Sevgili Okuyucularımıza ve Dergimiz Dostlarına”, s. 2. [Editoryal Yazı]
Kitap ve Dergi Reklamları, s. 2. [Seçilmiş Hikâyeler, Yağmur Kaçağı, Köroğlu, Hacivatın Karısı, Dağda Ateş Yakanlar, Anzelha, Uyanış]
Derginin Künyesi, s. 2.
Langston Hughes, “Kutlu Akşam”, Çev. Tarık Dursun K., s. 3. [Şiir]
Muzaffer Erdost, “Sır”, s. 3. [Şiir]
Ahmet Oktay, “Uzakta Bir Yerden”, s. 3. [Şiir]
Sabih Şendil, “Altüst”, s. 3. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Yazmasanız Olmaz mı. Niçin?”, s. 4-5. [Anket]
Şairler Yaprığı, “Bize Gelen Dergilerden”, s. 5. [Dergi Reklamı, Adım, Başak, Doğuş, Öğrenciler Sesi, Yararış, Türk Dünyası, Hamle, Forum, Diyelim, Çocuk ve Yuva, Çardak, Eğitim, Köy ve Eğitim, Galatasaray]
Turan Tütüncüoğlu, “Yaşamak”, s. 5. [Şiir]
Abdullah Rıza Ergüven, “Yalnızlar”, s. 6. [Şiir]
Asena Dora, “Bir Gecenin Düşündürdükleri”, s. 6. [Şiir]
Özdemir Hazar, “Hasbihal”, s. 6. [Mektup]
Fethiye Gönenç, “Geçmişteki Günlerim”, s. 7. [Şiir]
Mehmet Bertan, “İşlemiyen Saatler”, s. 7. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Bize Gelen Kitaplar”, s. 7. [Varlık Yayınevi Reklamı, Genç kızlar, Ateşten Nehir, Dönek, Avcının Notları, Büyük Ressamlar, İkisi, Divan Şiiri, David Copperfield, Diğer Yayınlar/Yeni Şiirimizden Seçmeler, Yirmi Yaşın Heyecanı]
Cemâl Nadir, “Siyah Beyaz”, s. 8. [Desen]
Nedret Gürcan, “Üç Aylık”, s. 8. [Şiir]
İsmet Ercan, “Uzaktan Uzağa”, s. 8. [Şiir]
Şahinkaya Dil, “Kadına Küsen Serserinin Türküsü”, s. 8. [Şiir]
Dergi Reklamları, s. 8. [Varlık, Yeditepe, Kaynak, Şimdilik, Mavi, Onüç, Sanatlar, Mülkiye, Ürün, Seçilmiş Hikâyeler, Salkım, Güney, Tohum]
Oktay Rıfat, “Tekerleme, Kadeh, Nisan Sabahı”, s.9
Nedret Gürcan, “Siz”, s. 8. [Şiir]

CİLT II SAYI 13, MAYIS 1955

- Mevlâna’dan, “Bu Şiir Ondan Utanıyor”, Yenileştiren: A. Kadir, s. 2. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Sanat Haberleri”, s. 2. [Haberler]
Şairler Yaprığı, “Dergi Notları”, s. 2. [Editoryal Yazı]
Şairler Yaprığı, “Gerçeğe Çağrı veya Ataç İçin”, s. 3. [Editoryal Yazı]
Derginin Künyesi, s. 3.
Şairler Yaprığı, “Birinci Yayın Yılıımızı Bitirirken”, s. 4. [Editoryal Yazı]
Şairler Yaprığı, “Bizim İçin Ne Dediler”, s. 5. [Editoryal Yazı]
İlhan Berk, “Köroğlu’ndan”, s. 6. [Şiir]
Attila İlhan, “Bir Kırmızı Bir Yeşil”, s. 6. [Şiir]
Oktay Rıfat, “Sait Faik İçin”, s. 7. [Şiir]
Sait Faik, “Yeis”, s. 7. [Şiir]
Salah Birsal, “Hacivatın Karışı”, s. 8.
Mehmet Kemal, “Zina”, s. 8. [Şiir]
Ömer Faruk Toprak, “Dağda Ateş Yakanlar”, s. 8. [Şiir]
Mahmut Makal, “Mahmut Makal Anlatıyor”, s. 9/15.
Mehmet Karaahmet, “Ankara Mektubu”, s. 10. [Mektup]
Marguert, s.10. [Desen]

- Turhan Dökmeci, “Çok Ayıp Doğrusu”, s. 10. [Şiir]
Bedri Gider, “Yalnızlık Korkusu”, s. 10. [Şiir]
Dergi Sahibi [Nedret Gürcan], “Bu Dergi Nasıl Çıkıyor”, s. 10. [Editoryal Yazı]
Dinar Kaymakamı Kemal Paşaoğlu, “Nedret Gürcan’a”, s. 11. [Mektup]
Dinar Belediye Reisi Ali Rıza Karakaya, “Nedret Gürcan”, s. 11. [Mektup]
Şairler Yaprığı, “Dergiler, Gazeteler ve Biz”, s. 11. [Dergi Reklamları, Mavi, Uyanış, Şimdilik, Mülkiye]
Oğuz Arıkanlı, “Maça Kızı”, s. 11. [Şiir]
Bekir Çiftçi, “Yalnızlık İçin Minyatür”, s. 11. [Şiir]
Li Po, “Cang Liang”, Çev. Tarık Dursun. K, s. 12. [Şiir]
Tevfik Akdağ, “Uydurma Duvarları”, s. 12. [Şiir]
Özdemir Nutku, “Yeni Çağlara Yazılan Şiir Konçertosu”, s. 13. [Şiir]
Yılmaz Gruda, “Yadsınan- IV”, s. 14. [Şiir]
Ahmet Oktay, “Bıldıri I”, s. 15. [Şiir]
Güner Sümer, “Eroica”, s. 15. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Yeni İmzaların Şiir Seçimi”, s. 16.
Şairler Yaprığı, “Esin Sakızlı, s. 16. [Kısa Biyografi]
Esin Sakızlı, “Çocuğum”, s. 16. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Güney Dinç”, s. 17. [Kısa Biyografi]
Güney Dinç, “Yirmi Yıl Sonra Yazamıyacağım Şiirlerden”, s. 17. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Bizim İşimiz”, s. 18.
Tanju Cılızoğlu, “Tren Düdükleri”, s. 19. [Şiir]

CİLT II SAYI 14, HAZİRAN 1955

- Şairler Yaprığı, Şiiri Yayınlanan Şairlerin İsim Listesi, s. 1.
Ahmet Köksal, s. 1. [Desen]
Şairler Yaprığı, Şiiri Yayınlanan Yeni Şairlerin İsim Listesi, s. 1.
Halim Yağcıoğlu, “Demirkıratlar”, s. 2. [Şiir]
M. Sunallah Arısoy, “Sonrasız”, s. 2.
İlhami Soysal, “Umut Uyandıran Şair”, s. 3-4. [Eleştiri]
Ayhan Hünel, “Küfür”, s. 4. [Şiir]
Mehmet Bertan, “Oktay Rıfat’la Konuşuyoruz”, s. 5. [Röportaj]
Oktay Rıfat, “Ben Maksada Bakarım”, s. 5. [Şiir]
İlhan Berk, “Eleni Işığı”, s. 6. [Şiir]
H. De Toulouse, s. 6. [Desen]
Sanat Hayatlarında Unutamadıkları Olaylar
Ömer Faruk Toprak, “Ömer Faruk Toprak Anlatıyor”, s. 7-8. [Hatıra]
Nedret Gürcan, “Tini-Mini Hanım”, s. 8. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Dergiler, Gazeteler ve Biz, s. 8. [Dergi Tanıtımı, Açık Oturum]
Şairler Yaprığı, “Rabindranath Tagore”, s. 9. [Kısa Biyografi]
Rabindranath Tagore, “ - ”, Çev. Tarık Dursun K., s. 9. [Şiir]
Rabindranath Tagore, “ - ”, Türkçesi: Tarık Dursun K., s. 9. [Şiir]
Orhan Gürpınar, s. 9. [Desen]
A. Kadir, “Bir Kayısı Ağacı”, s. 10-11. [Şiir]
M. Hasan Göksu, “Tek Sesli-Çok Sesli Şair”, s. 12. [Eleştiri]
Nahit Ulvi Akgün, “Saadet”, s. 12. [Şiir]
Ümit Y. Oğuzhan, “Serenat”, s. 13. [Şiir]
M. Karaahmet, “Ankara Mektubu”, s. 13-14. [Mektup]
Cahit Alp, “Yaşamalı Diyorlar”, s. 14. [Şiir]

- İsmet Yalazkan, “Kavakça”, s. 14. [Şiir]
Abdullah Rıza Ergüven, “Yalnızlar”, s. 14. [Şiir]
Etem Yazgan, “Aşkın Kaynaştığı Yer”, s. 14. [Şiir]
Şairler Yaprağı, “Bize Gelen Kitaplar”, s. 15. [Kitap Reklamı, Varlık Yayınları- Ceza Sömürgesi, Düello, Yalnız Kadın, Divan Şiiri, Kaynak Yayınları-İpin Ucu, Çeşitli Yayınlar-Gül Baba, Şarkıların Vatanı Kalpler, Güne Bakan]
Timuçin Davras, “Hatırlıyorum”, s. 15. [Şiir]
Tevfik Akdağ, “Şiirin Boyu”, s. 16-17. [Eleştiri]
Basri Karagöz, “Başka”, s. 17. [Şiir]
Kitap Reklamı, s. 17. [Yaşadıkça Aşk, Festival]
Şairler Yaprağı, “Bize Gelen Dergilerden”, s. 17. [Dergi Reklamı, Varlık, Yeditepe, Kaynak, Şimdilik, Mavi, Seçilmiş Hikâyeler, Varan, Yeni Ufuklar, Onüç, Sanatlar, Çağıltı, Forum, Demet, Eğitim, Köy ve Eğitim, Güney, Hisar, Diyelim, Acıpayam, Tohum, Yenilik, Türk Sanatı, Kıbrıs Postası, Zamantı, Yankı, Eğitim ve Psikoloji, Güneydoğu, Yeni Pınar, Öğretmen, Petek, Açıkoturum, Kök]
Yeni İmzaların Şiir Seçimi
Şairler Yaprağı, “Ruşen Hakkı”, s. 18. [Kısa Biyografi]
Şairler Yaprağı, “Şahin Çandır”, s. 18. [Kısa Biyografi]
Ruşen Hakkı, “Denklem”, s. 18. [Şiir]
Şahin Candır, “Nasıl Unuturuz”, s. 18. [Şiir]
M. Kazım Kaya, “...”, s. 19. [Şiir]
Şairler Yaprağı, “Dergi Notları”, s. 19. [Editoryal Yazı]
Kitap Reklamı, s. 19. [Reklam, Yaldaki Taşlar]
Turgut Uyar, “Kan Uyku”, s. 20. [Şiir]

CİLT II. SAYI 15, EYLÜL 1955

- Şairler Yaprağı, Şiiri Yayınlanan Şairlerin İsim Listesi, s. 1.
Lautrec, “İngiliz Kızı” s. 1. [Desen]
Şairler Yaprağı, Şiiri Yayınlanan Yeni Şairlerin İsim Listesi, s. 1.
Matisse, s. 2. [Desen]
A.Kadir, “Bir Sevda Türküsü”, s. 2. [Şiir]
Turhan Doyran, “Paris Mektubu”, s. 3-5. [Mektup]
Dergi Künyesi, s. 3.
Mücap Ofluoğlu, “Seveceksin”, s. 4. [Şiir]
Ayhan Hünalp, “Sevo’ya Telgraf”, s. 5. [Şiir]
Ziya Şafak, “Ayhan Hünalp”, s. 5. [Desen]
Şairler Yaprağı, s. 5. [Dergi Reklamı, Forum, Mavi, Varan, Onüç]
Güner Sümer, “Gençlik Şarkıları”, s. 6. [Şiir]
Sanat Hayatlarında Unutamadıkları Olaylar
Orhan Kemal, “Orhan Kemal Anlatıyor”, s. 7. [Hatıra]
Şairler Yaprağı, s. 7. [Dergi Reklamı/Haber, Yücel]
Sabih Şendil, “Sen Nerdesin Şimdi Ben Nerdeyim”, s. 8. [Şiir]
Şairler Yaprağı, s. 8. [Kitap ve Dergi Reklamı, Hasangiller, Haraç Mezat, Petek, Sanatlar]
Ahmet Köksal, “Dağda Ateş Yakanlar”, s. 9. [Eleştiri]
Refet Kocabekir, “El-Ayak”, s. 10. [Şiir]
Şairler Yaprağı, “Bize Gelen Dergilerden”, s. 10. [Dergi Reklamı, Varlık, Yeditepe, Kaynak, Sanatlar, Mavi, Şimdilik, Petek, Seçilmiş Hikâyeler, Varan, Yeni Ufuklar, Onüç, Çağıltı, Forum, Çocuk ve Yuva, Demet, Köy ve Eğitim, Güney, Eğitim, Hisar, Eğitim ve Psikoloji, Öğretmen, Pınar, Zamantı, Türk Sanatı, Tohum, Yenilik, Gayret, Çağrı, Sanat Yolu ve Özgürü]

- Picasso, s. 10. [Desen]
Subutay Karahasanoğlu, “Can Sıkıntısı”, s. 10. [Şiir]
Cahid Alp, “Yirmi Beşinci Dönemeç”, s. 11. [Şiir]
Mehmet Bertan, “Salt Hayatımız II”, s. 12. [Şiir]
Cengiz Doğan, “Tren ve Plak”, s. 12. [Şiir]
S. Güner Güçbilmez, “Baş ağın Türküsü”, s. 13. [Şiir]
Baha Galip Tunalıgil, “Benimkiler”, s. 13. [Şiir]
Selim Eren, “Beklenen”, s. 13. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Bize Gelen Dergilerden”, s. 14. [Dergi Tanıtımı/Petek, Özgürü, Demet]
M. Koçer İnce, “Cemile”, s. 14. [Şiir]
Ahmet Aksakal, “İnanın”, s. 14. [Şiir]
Ülker Niron, “Senin İçin”, s. 14. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Bize Gelen Kitaplar”, s. 15. [Yayınevi, Kitap Reklamı/Varlık Yayınları-Kadınlara Acıyın, Kaybeden Kazanıyor, Decameron Hikâyeleri, Bir Dert Ki, Kanatlılar, Bir Numaralı Evde Olanlar, Denemeler, Güzel Kadın Meyhanesi, Satılmış Adam, Seçilmiş Hikâyeler Yayınları-Annemi Hatırlıyorum, Tepedeki Ev, Haraç Mezat, Hasangiller, Kaynak Yayını-İnsanın Değeri, Çeşitli Yayınlar- Şiirler, Peynir Gemisi, Dalların Ucunda, Marikanın Donu, Yeniden, Sahipsiz, Mümkün mü?, Bu Diyar, Falcı, Garip IV]
Yeni İmzaların Şiir Seçimi s. 16-17
Şairler Yaprığı, “Kemal Özer” s. 16. [Kısa Biyografi]
Kemal Özer, “Özün Sesi”, s. 16. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Yalçın K. Suner” s. 16. [Kısa Biyografi]
Yalçın K. Suner, “Senden Gelen”, s. 16. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Aydın Arın” s. 17. [Kısa Biyografi]
Aydın Arın, “Ağlamış”, s. 17. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Emine Işınsoy” s. 17. [Kısa Biyografi]
Emine Işınsoy, “Köyde Arzu”, s. 17. [Şiir]
Coşkun Zengin, “Yük Güzellik”, s. 18. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Dylon Thomas”, s. 19. [Kısa Biyografi]
Dylon Thomas, “Bir Zamanlar”, Çev. Mehmet Turçin, s. 19. [Şiir]
Nedret Gürcan, “Hele Yar- Zalim Yar”, s. 20. [Şiir]

CİLT II SAYI 16, EKİM 1955

- Şairler Yaprığı, Şiiri Yayınlanan Şairlerin İsim Listesi, s. 1.
Lautrec, s. 1. [Desen]
Şairler Yaprığı, Şiiri Yayınlanan Yeni Şairlerin ve Biyografileri verilen Şairlerin İsim Listesi, s. 1.
Matisse, s. 2. [Desen]
Mevlânâ, “Ne Zaman”, Yenileştiren: A. Kadir, s. 2. [Şiir]
Suat Taşer, “Tiyatro ve Şiir”, s. 3-4. [Eleştiri]
Nedret Gürcan, “Nice Aşklardan Sonra”, s. 4. [Şiir]
M. Sunullah Arısoy, “Cahit Sıtkı Tarancı İçin Çağrı”, s. 5. [Fıkra]
Leyla Köşber, s. 5. [Desen]
Ahmet Oktay, “Bildiri”, s. 6. [Şiir]
Sanat Hayatlarında Unutamadıkları Olaylar s.7.
Attila İlhan, “Attila İlhan Anlatıyor”, s. 7. [Hatıra]
Kitap ve Dergi Reklamı, s. 8. [Hasangiller, Yücel]
Coşkun Zengin, “Eski Sevda”, s. 8. [Şiir]
Çetin Altan, “Cahit Sıtkı”, s. 9. [Fıkra]

- Şairler Yaprığı, “Bize Gelen Dergilerden”, s. 9. [Dergi Reklamı, Varlık, Yeditepe, Sanatlar, Petek, Varan, Yenilik, Yeni Ufuklar, Çağlıtı, Demet Eğitim, Özgürü, Çağrı, Sanat Yolu, Öğretmen, Gayret, Köy ve Eğitim, Eğitim ve Psikoloji]
- Ümit Y. Oğuzcan, “Güzelleme”, s. 9. [Şiir]
- Armağanlı Anketimiz, s. 10-11.
- Şairler Yaprığı, Okur Anketi, s. 10-11. [Anket]
- Armağanlı Anketimiz, s.10
- Kitap Reklamı, s. 10. [Memleket Efendileri]
- Kitap Reklamı, s. 11. [Festival, Yaşadıkça Aşk]
- İsmet Yalazkan, “Tuh Sana”, s. 12. [Şiir]
- Dergi Reklamı, s. 12. [Yazı, Sanatlar, Yeditepe, Petek]
- Robert Lynd, “Şiirin Görevi”, s. 13. [Eleştiri]
- Abdullah Rıza Ergüven, “Yalnızlar”, s. 14. [Şiir]
- Mustafa Çavdarlı, “İşmar”, s. 14. [Şiir]
- Dergi Reklamı, s. 12. [Seçilmiş Hikâyeler, Kaynak]
- Güner Sümer, “Hacivatın Karısı”, s. 15. [Eleştiri]
- Yeni İmzaların Şiir Seçimi. 16-17.
- Şairler Yaprığı, “Agah Özgüç”, s.16. [Kısa Biyografi]
- Agah Özgüç, “Sekiz Otuz Treni”, s. 16. [Şiir]
- Şairler Yaprığı, “Lale Karabulut”, s.16. [Kısa Biyografi]
- Lale Karabulut, “Unutamadığım Çocukluğum”, s. 16. [Şiir]
- Şairler Yaprığı, “Adnan Peşkirioğlu”, s.17. [Kısa Biyografi]
- Adnan Peşkirioğlu, “Fatih- Bebek”, s. 17. [Şiir]
- Şairler Yaprığı, “Ali Atan”, s.17. [Kısa Biyografi]
- Ali Altan, “Senli-Benli”, s. 17. [Şiir]
- Yenilerden Şiirler, s. 18.
- Erdoğan Çokduru, “Gayret”, s. 18. [Şiir]
- K. Aydın Erdem, “ Ellerim Yahut Mektup”, s. 18. [Şiir]
- Şairler Yaprığı, “Bize Gelen Kitaplar”, s. 18. [Yayınevi, Kitap Reklamı/Varlık Yayınları-Bir Cinayet, Çarığımı Yitirdiğim Tarla, Gündüz Safası, Halk Şiiri, Shakespeare, Onüç Yayınları-Tahtaravalli, Öğrenciler Sesi Dergisi Yayınları-1955 İlk Öğretmen Okulları Şiir Defteri, Epope Yayınları- Bizim İlyada’mız]
- Dergi, “Dergi Notları”, s.19
- Dergi Reklamları, s. 18. [Forum, Onüç, Doğuş, Mavi, Varan, Öğrenciler Sesi Kültür ve Edebiyat Dergisi]
- Şairler Yaprığı,”Dergi Naotları”,s. 19. [Editoryal Yazı]
- Güner Sümer, “Şarkı”, s. 20. [Şiir]

CİLT II SAYI 17, KASIM 1955

- Şairler Yaprığı, Şiiri Yayımlanan Şairlerin İsim Listesi, s. 1.
- Şairler Yaprığı, Soruşturmaya Cevap Veren Ediplerin İsim Listesi, s. 1.
- Fethi Giray, “Atatürk’e Hitabımdır”, s. 2. [Şiir]
- Atatürk Şiirleri Antolojilerinden, s. 2.
- Arif Hikmet Par, “ ”, s. 2. [Şiir]
- Cahit Külebi, “ ”, s. 2. [Şiir]
- Zeki Ömer Defne, “ ”, s. 2. [Şiir]
- Attila İlhan, “ ”, s. 2. [Şiir]
- Turgut Uyar, “ ”, s. 2. [Şiir]
- Tarık Dursun K, “ ”, s. 2. [Şiir]

- Nedret Gürcan, “ ”, s.2. [Şiir]
Yakup Kadri Karaosmanoğlu, “Atatürk”, s. 3-4. [Eleştiri]
Derginin Künyesi, s. 3.
Şairler Yaprığı, “Atatürk ve Şiir”, s. 4. [Şiir]
Güner Sümer, “Mustafa Kemal”, s. 5. [Şiir]
Cahit Sıtkı Tarancı, “Bahtiyar Adam”, s. 6. [Eleştiri]
Bekir Tez, “Atamın Ölümü Ardınca”, s. 6. [Şiir]
Sanat Hayatlarında Unutamadıkları Olaylar s. 7.
Falih Rıfki Atay, “Falih Rıfki Atay Anlatıyor”, s. 7. [Hatıra]
Ayhan Hünalp, “Atatürk’ün Ardından”, s. 8. [Şiir]
Süreyya Yiğit, “Atatürk’ün Hususi Hayatı”, s. 9. [Hatıra]
Mehmet Bertan, “İkinci Din”, s. 9. [Şiir]
Onun Sözleri, s. 10-11. [Vecizeler]
Ahmet Köksal, s. 10-11, [Desen]
Esin Sakızlı, “Atatürk İçin Yakarış”, s. 12. [Şiir]
Şahin Candır, “Kısa Ramak Kaldı”, s. 12. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Soruşturma”, s. 13. [Soruşturma/Arif Nihat Asya, Cahit Külebi, Haldun Taner, Turgut Uyar, Suut Kemal Yetkin]
Şairler Yaprığı, “Armağanlı Anketimiz”, s. 14-15. [Anket Yönergesi]
Kitap Reklamı, s. 15. [Festival, Yaşadıkça Aşk]
Şairler Yaprığı, “Necdet Tetik”, s. 16. [Kısa Biyografi]
Necdet Tetik, “Atayı Bekliyoruz”, s. 16. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Halil Gerger”, s. 16. [Kısa Biyografi]
Halil Gerger, “Uyuyormusun”, s. 16. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Bir Açıklama”, s. 17. [Mektup]
Şairler Yaprığı, “Bize Gelen Kitaplar”, s. 18. [Yayınevi, Kitap Reklamı/Varlık Yayınları-Bilinmeyen Bir Tanrıya, Bir Adam Öldü, Bir Horoz Öttü, Yaz Yağmuru, Robinson Crusoe, Süleyman Nazif, Yeditepe Yayınları-Atatürk’le Konuşmalar, İntermezzo, Aşk Şiirleri Antolojisi, Eşreften Hicviyeler/ Çocuk ve Gençlik Şiirleri Antolojisi/ Yeni Şiir Antolojisi/ Pencere]
Kitap Reklamı, s. 19. [Festival]
Nedret Gürcan, “Aşkımın Çilesi”, s. 19. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Bize Gelen Dergilerden”, s. 19. [Dergi Reklamı, Varlık, Yeditepe, Petek, Yenilik, Varan, Yeni Ufuklar, Forum, Uyanış, Demet, Eğitim, Öğretmen, Özgörü, Gayret, Eğitim ve Psikoloji, Köy ve Eğitim, Salkım, Hisar, Türk Sanatı, Doğuş, Öğrenciler Sesi, Doruk]
Halim Yağcıoğlu, “On Kasım”, s. 20. [Şiir]

CİLT II SAYI 18, ARALIK 1955

- Şairler Yaprığı, Şiiri Yayımlanan Şairlerin İsim Listesi, s. 1.
Cemil Eren, s. 1. [Desen]
Mevlana, “Hürriyet”, Yenileştiren: A. Kadir, s. 2. [Şiir]
Mevlana, “Yeniliğe Doğru”, Yenileştiren: A. Kadir, s. 2. [Şiir]
Mevlana, “Hatırla Amal!”, Yenileştiren: A. Kadir, s. 2. [Şiir]
Derginin Künyesi, s. 3.
Şahap Sıtkı, “Neme Gerek?”, s. 3. [Deneme]
Orhan Veli, “Gangster”, s. 4. [Şiir]
Nedret Gürcan, “Ne Aptal Şeymiş”, s. 4. [Şiir]
Ö.F.Toprak, “Jean Cassou, Federico Garcia Lorca’yı Anlatıyor, Elsa Triolet’nın Genç Şairlere Mektubu”, s. 5-6. [Eleştiri]

- Turhan Dökmeci, “Alo Burası Parktır”, s. 6. [Şiir]
Dergi Reklamı, s. 6. [Yücel]
M. Hasan Göksoy, “Bir Kötü ‘Antoloji’”, s. 7. [Eleştiri]
Attila Bartınlioğlu, “Renk”, s. 7. [Şiir]
Özdemir Nutku, “Prelüd Opus 3”, s. 8-9. [Şiir]
Şairler Yaprağı, “Soruşturma”, s. 10-11. [Gülten Akın, M. Sunullah Arısoy, Ahmet Arif, Osman Atilla, Selahattin Batu, Jülide Gülizar Ergüven, Abdullah Rıza Ergüven, Mahmut Makal]
Yılmaz Gruda, “İkinci Eyub’un Mektubu 3”, s. 12-13-14. [Şiir]
Ümit Y. Oğuzcan, “İmkânsız”, s. 14. [Şiir]
M. Sunullah Arısoy, “Duraklama mı?”, s. 15-16-17. [Eleştiri]
Şahinkaya Dil, “İlk Aşk veya Öpmeden Ölmek”, s. 16-17. [Şiir]
Dergi Reklamı, s. 17. [Mavi]
Sabih Şendil, “Gemi Konuştu”, s. 18. [Şiir]
Şairler Yaprağı, “Bize Gelen Kitaplar”, s. 18. [Yayınevi, Kitap Reklamı/Varlık Yayınları-Veba, Edebi Koca, Kolej Yılları, Halk Şiiri Yeni Ufuklar Dergisi Yayınları- Kasım Rüzgârı, Atatürk Şiirleri Antolojisi, Genç Şairler Antolojisi, Cıvıltı]
Şairler Yaprağı, “Bize Gelen Dergiler”, s. 19. [Dergi Reklamı, Varlık, Yeditepe, Yücel, Kaynak, Petek, Forum, Yazı, Yenilik, Varan, Uyanış, Yeni Ufuklar, Demet, Eğitim, Öğretmen, Özgörü, Gayret, Eğitim ve Psikoloji, Köy ve Eğitim, Salkım, Hisar, Türk Sanatı, Doruk, Öğrenciler Sesi, Durulu, İstiklâl, Galeri, Sanat Yolu, Çardak, Damla, Yeni Pınar, Taşra, Yeni Karabük, Erbaa, Hür Senirkent, Eğirdir Gölgesi, Genç Kilis, Demokrat Eğirdir]
Şairler Yaprağı, “Dergi Notları”, s. 19. [Editoryal Yazı]
Orhan Duru, “Yeniden”, s. 20. [Şiir]

CİLT II SAYI 19, OCAK 1956

- Şairler Yaprağı, Şiiri Yayımlanan Şairlerin İsim Listesi, s. 1.
Nedret Gürcan, s. 1, [Desen]
Şairler Yaprağı, Soruşturmada İsmi Geçen Şairlerin Listesi, s. 1.
Nedret Gürcan, “Güzellik”, s. 2. [Şiir]
Kitap Reklamı, s. 2. [Festival]
Turgut Uyar, “Açık- Kapalı Şiir”, s. 3-4. [Eleştiri]
Derginin Künyesi, s. 3.
Ümit Y. Oğuzcan, “Görünmeyen Adam”, s. 4. [Şiir]
Ahmet Köksal, “Ölmüş Bir Şairden Mektup”, s. 5. [Şiir]
Kenneth Patchen, “Köşebaşı Okulu”, Çev. Özdemir Nutku-Tarık Dursun K., s. 6. [Şiir]
Kitap Reklamı, s. 6. [Mevlânâ]
Sanat Hayatlarında Unutamadıkları Olaylar s.7.
Suat Taşer, “Suat Taşer Anlatıyor”, s. 7. [Eleştiri]
Baha Galip Tunalıgil, “Tek”, s. 8. [Şiir]
Tanju Cılızoğlu, “S’ye Mektuplar”, s. 8. [Şiir]
Şahin Candır, “Acı Yıl”, s. 8. [Şiir]
Esin Sakızlı, “Yakarış IV”, s. 8. [Şiir]
Max Eastman, “Şiir Üzerine”, s. 9. [Eleştiri]
Şairler Yaprağı, “Soruşturma”, s. 10-11. [Soruşturma- Mehmet Çınarlı, Bekir Sıtkı Erdoğan, İlhan Geçer, Sabutay Karahasanoğlu, Ümit Y. Oğuzcan, O. Fehmi Özçelik, Ünsal Özmen, Gültekin Samanoğlu, Halis Topçu, Enis Turgut]
S. Güner Güçbilmez, “Türküleri Memketimin”, s. 12. [Şiir]
Şairler Yaprağı, “Bize Gelen Kitaplar”, s. 12. [Yayınevi, Kitap Reklamı/Varlık Yayınları-İş

Adamı, Yeşilkaya Savcısı, Haziran Defteri, Yeni Hikâyeler, Çeşitli Yayınlar- Edebi Mektepler ve Edebi Cereyanlar, Dünya Şiirinden Seçmeler, Eski Yalı, Ağlamayı Unuttum, Sere Serpe] Şairler Yaprığı, “Bize Gelen Dergiler ve Gazeteler”, s. 12. [Dergi Reklamı, Varlık, Yeditepe, Yücel, Petek, Kaynak, Varan, Yeni Ufuklar, Yenilik, Forum, Yazı, Uyanış, Demet, Eğitim, Taşra, Öğretmen, Özgörü, Gayret, Eğitim, Doruk, Türk Sanatı, Öğrenciler Sesi, Doğuş, Sanat Yolu, İstiklâl, Meşale, Anayurt, Vazo, Yeşerti, Azım Damla, Erbaa, Hür Senirkent, Demokrat Isparta, Demokrat Eğirdir, Eğirdir Gölgesi] Cahit Alp, “Yirmi-Yedinci Dönemeç”, s. 13. [Şiir] M. Sunullah Arısoy, “Alışılan Yeni”, s. 14-15-16. [Eleştiri] Etem Yazgan, “Lisa’ya Kahır İçinde Yazılmış Mektuplardan”, s. 15-16. [Şiir] Reşat Sorgun, “Kaybolup Gidiyorum”, s. 16. [Şiir] Yılmaz Bütün, “Düşünmek Üzerine Şiir”, s.16. [Şiir] Yılmaz Gruda, “Yetersiz”, s. 17. [Eleştiri] Kitap Reklamı, s. 17. [Bir Genç Şaire Mektup] İsmet Ercan, “Okulsuzluk”, s. 18. [Eleştiri] Kitap Reklamı, s. 17. [Aşk Şiirleri Antolojisi, Yeşilkaya Savcısı] Şairler Yaprığı, “Soruşturmamıza ve Ataç’ın Anladıklarına Dair”, s. 19. [Soruşturma] Cemal Süreya, “Elma”, s. 20. [Şiir]

CİLT II SAYI 20, ŞUBAT 1956

Şairler Yaprığı, Şiiri Yayınlanan Şairlerin İsim Listesi, s. 1. Nedret Gürcan, “Emir Bekir Başkal Fotoğrafı”, s. 1, [Fotoğraf] Şairler Yaprığı, Soruşturmada İsmi Geçen Şairlerin Listesi, s. 1. Kitap Reklamı, s. 2. [Festival, Çağdaş Amerikan Şiirleri Antolojisi] Şairler Yaprığı, “Kapak Resmimiz”, s. 2. [Kapak Fotoğrafının Tanıtımı] Oktay Rıfat, “Şairin Düşünürlüğü”, s. 3. [Deneme] Derginin Künyesi, s. 3. Halim Yağcıoğlu, “Yazıyor-Vatan-Hürriyet-Zafer-Cumhuriyet”, s. 4. [Şiir] Sanat Hayatlarında Unutamadıkları Olaylar s. 5. Muhtar Körükçü, “Muhtar Körükçü Anlatıyor”, s. 5. [Hatıra] Dergi Reklamı, s. 5. [Reklam/Uyanış] Özdemir Nutku, “Yadsınmayan”, s. 6-7. [Şiir] Modigliani, s. 7. [Desen] Rainer Maria Rilke, “Bir Genç Şaire Mektup”, Çev. Selmin Evrim, s. 8-9/12. [Mektup] Abdullah Rıza Ergüven, “Acımsı”, s. 8. [Şiir] Jülide Gülizar Ergüven, “Aydın Günlerimin Türküsü”, s. 9. [Şiir] Şairler Yaprığı, “Soruşturma”, s. 10-11. [Soruşturma/Cüneyt Arcayürek, Nurettin Artam, Nurullah Ataç, Vüsat O. Bener, Mehmet Bertan, Bekir Çiftçi, İsmet Ercan, Haldun Dormen, Yılmaz Gruda, Bumin Güney, Tarık Dursun K., Yaşar Kemal, Mehmet Kemal, Ahmet Köksal, Muhtar Körükçü, Mahmut Makal, Özdemir Nutku, Ahmet Oktay, Güner Sümer, Hasan Şimşek, Suat Taşer, Metin Toker, Erdoğan Tpkmakçioğlu] Dergi Reklamı, s. 11. [Kaynak] Ümit Y. Oğuzcan, “Satılık Şiir”, s. 12. [Şiir] İsmet Ercan, “Hikâye”, s. 13. [Şiir] Mehmet Bertan, “Salt Hayatımız”, s. 13. [Şiir] İlhami Soysal, “Şiirimiz Üzerine”, s. 14-15. [Eleştiri] Esin Sakızlı, “Meselâ”, s. 15. [Şiir] Kitap Reklamı, s. 15. [Yaban Mavis] Şairler Yaprığı, “Dergimiz Mart Sayısı Çıkmayacak”, s. 15. [Duyuru]

- Şahinkaya Dil, “Ya İşte Böyle”, s. 16. [Şiir]
Dergi Reklamları, s. 16. [Cumartesi, Doruk]
Kitap Reklamı, s. 16. [Çilli]
Nedret Gürcan, “Umut Fakirin Ekmeği”, s. 17. [Şiir]
Nedret Gürcan, “Çıktık Kozan’ın Dağına”, s. 17. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Bize Gelen Kitaplar”, s. 18. [Yayınevi, Kitap Reklamı/Varlık Yayınları-İğreti Surat, İyilik Şeytanı, Yeni Şiirler, Güngör Kabakçioğlu- Karikatür Albümü, Bahar ve Tüveyç, Maça Kızı, Bugünkü Diliyle Mevlânâ, Şiirimiz: 1956 Antoloji, Ağacın Derdi, Abdürrezzak Efendi, Galeri Dergisi, Arık, Yeni Duruluk]
L. Frost, “Ulu Bayır”, Çev. Özdemir Nutku- Tarık Dursun K., s. 19. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Bize Gelen Dergilerden”, s. 19. [Dergi Reklamı, Varlık, Yeditepe, Kaynak, Yücel, Petek, Ufuk, Uyanış, Seçilmiş Hikâyeler, Yeni Ufuklar, Forum, Yenilik, Varan, Demet, Taşra, Öğrenciler Sesi, Doğuş, Hisar, Damla, Galeri, Anayurt, Türk Sanatı, Gayret, Eğitim, Öğretmen, Azim, Köy ve Eğitim, Arık, Yeni Duruluk]
Ahmet Oktay, “Picasso”, s. 20. [Şiir]

CİLT II SAYI 21-22, MART-NİSAN 1956

- Şairler Yaprığı, Şiiri Yayımlanan Şairlerin İsim Listesi, s. 1.
Eluard, “İyimserlik”, Çev. A. Kadir, s. 2. [Şiir]
Oktay Rıfat, “Şairin Kahramanlığı”, s. 3. [Eleştiri]
Derginin Künyesi, s. 3
Güven Aysun, “23”, s. 4. [Şiir]
Kitap Reklamı, s. 4. [Festival, Çağdaş Amerikan Şairleri]
Şairler Yaprığı, “Halk Saz Şairi Âşık Veysel Dinar’da”, s.5. [Haber]
Âşık Veysel Şatıroğlu, “Aradım”, s. 5. [Şiir]
Güner Sümer, “Abbas”, s. 6. [Şiir]
Turgut Uyar, “Çoğunluğun Ozanı”, s.7-8. [Eleştiri]
Tevfik Akdağ, “Boş İbrahim”, s. 8. [Şiir]
“Çin Türküleri”, Çev. Can Yücel, s. 9. [Şiir]
Oğuz Arıkanlı-Yılmaz Gruda, “Tutuk Şarkı”, s. 10-11. [Şiir]
Stefan Zweig, “Yaratıcı Olmak”, s. 12. [Deneme]
Kitap ve Dergi Reklamı, s. 12. [Katran, Onuç]
Özdemir Nutku, “II Asmaların Budanması”, s. 13-14. [Şiir]
Özdemir Hazar, “İzmir Mektubu”, s. 15. [Mektup]
En Büyük Jüri Okuyuculardır, s. 16-17.
Şükran Türkan Tatari, “Fazıl Hüsnü Dağlarca”, s. 16. [Kısa Biyografi]
Fazıl Hüsnü Dağlarca, “Yoklukta Sağlar/İnanç/Yara Göz/Göre/Karanlıkta Körler”, s. 16. [Şiir]
Şükran Türkan Tatari, “Can Çakmakçioğlu”, s. 17. [Kısa Biyografi],
Can Çakmakçioğlu, Balık/Bulutlar/Küçük Çocuklar/Aydede/Kuşlar/Sinema/Saksağan/Kore Akşamı/İstanbul”, s. 17. [Şiir]
Hüseyin Karakan, “Senin İçin veya S. İçin”, s. 18. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Bize Gelen Kitaplar”, s. 19. [Yayınevi, Kitap Reklamı/Varlık Yayınları-İklimler, Taşralı Kız, Öyle Bir Hikâye, Susuzluk, Bir İnsan Sesleniyor, Özleyiş, Faltaşı, Şey]
Şairler Yaprığı, Dergi Reklamı, s. 19. [Petek, Kaynak, Esin]
Nedret Gürcan, “Mutlu Dünya Çıkmazı”, s. 20. [Şiir]

CİLT II SAYI 23-24, 1956 MAYIS-HAZİRAN

- Şairler Yaprığı, Şiiri Yayımlanan Şairlerin İsim Listesi, s. 1.

- Ahmet Köksal, “Panayır”, s. 1, [Desen]
Sait Faik, “Ölümünün İkinci Yılında Sait Faik'ten”, s. 2. [Şiir]
Ahmet Köksal, “Günsel'e Ağıt II”, s. 2. [Şiir]
Ahmed Arif, “Şairin Güçsüzlüğü”, s. 3-4. [Eleştiri]
Derginin Künyesi, s. 3.
Ercüment Uçarı, “Klârnet”, s. 4. [Şiir]
Âşık Veysel Şatıroğlu, “Yârin Beyaz Gerdanı”, s. 5. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Âşık Veysel, Nedret Gürcan'la Dinar'da”, s. 5. [Fotoğraf]
Nedret Gürcan, “Dünya Yolu”, s. 5. [Şiir]
Yılmaz Gruda, “İstanbul Yıkıntısı III”, s. 6-7-8. [Şiir]
Sanat Hayatlarında Unutamadıkları Olaylar s. 9.
Ayhan Hünalp, “Ayhan Hünalp Anlatıyor”, s. 9. [Hatıra]
Dergi Reklamı, s. 9. [Yeditepe, Yenilik]
Ercan A. Belen, “Sarhoş Kafa İle Yitik Kıza Şiirler I”, s. 10. [Şiir]
Esin Sakızlı, “Dağ Başlarının Şiiri”, s. 11. [Şiir]
Hüseyin Cûdi, “Bizim Aile”, s. 11. [Şiir]
Hüseyin Karakan, “Üçüzlü Yaşama”, s. 12. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Seçme Okuyucu Mektupları”, s. 12. [Mektup]
Şairler Yaprığı, “Size Bir Şair Hatırlatıyoruz/Cengiz Tuncer”, s. 13, [Kısa Biyografi]
Dergi, “Cengiz Tuncer”, s.13
Cengiz Tuncer, “Geceler İçine Darmadağın”, s. 13. [Şiir]
Cengiz Tuncer, “Ferman Senin, s. 13. [Şiir]
Cengiz Tuncer, “İçli Dışlı Bir Oyun”, s. 13. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Dedikodu”, s. 14. [Mizah]
Türkân İldeniz, “Şarkıların Ötesi”, s. 14. [Şiir]
Tanju Cılızoğlu, “Yıldız, Ağaç, Dağ, Bir ve Adam”, s. 15. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Kurban Sana Orhan Seyfi”, s. 15. [Eleştiri] büyüklerin küçümsediğinden bahset mutlaka
Erol Aksay, “Aşkımızdaki İspanya”, s. 16. [Şiir]
Kitap Reklamı, s. 16. [Kiralık Oda, Sanık]
Özdemir Hazar, “İzmir Mektubu”, s. 17. [Mektup]
Şairler Yaprığı, “Bize Gelen Kitaplar”, s. 18. [Yayınevi, Kitap Reklamı/Varlık Yayınları-Açlık, Kaatil, Yeni Türk Hikâyecileri Antolojisi, Yaralı Hayvan, Rüzgâr Saati, Çeşitli Yayınlar-Üç Buutlu Hikâyeler, Bir Daha Ölmek, Dumlupınar Şehitleri Destanı, Aydınlık İçinde]
Kitap Reklamı, s. 19, [Festival, Çağdaş Amerikan Şairleri]
Şairler Yaprığı, “Bize Gelen Dergilerden”, s. 19. [Dergi Reklamı, Varlık, Yeditepe, Seçilmiş Hikâyeler, Yücel, Yeni Ufuklar, Son Mavi, Esin, Forum, Akis, Yenilik, Petek, Başkent Ankara, Hisar, Eğitim ve Psikoloji, Gayret, Köy ve Eğitim, Anayurt, Özgörü, Türk Sanatı, Eğitim, Türk Folklor Araştırmaları, Nasır, Rapor, Damla, Altınordu, Azim, Rüzgâr, Dolmuş, A, Demet, Galeri, Kıraç, Meşâle, Onüç]
Şairler Yaprığı, “Dergimiz Adına Gönderilen Gazeteler”, s. 19. [Tercüman, Hürriyet, Tan, Yeni sabah, Dünya, Ulus, Pazar Postası, İş Gücü, Yeni Isparta, Demokrat, Ufuk, Denizli, Hür Senirkent, Yeni Erbaa, Genç Kilis, D. Eğirdir, Özdilek, Muğla, Yeni Denizli, Lüleburgaz Postası, Menderes, Demokrat Afyon, Yeni Meram, Eğirdir Gölgesi]
Şairler Yaprığı, “Dergimizin Geçmişine- Geleceğine ve Dinarlılara Dair”, s. 20. [Editorial Yazı]

CİLT III SAYI 25, TEMMUZ 1956

- Ahmed Arif, “Can Yücele Cevap”, 1. [Mektup]
Nedret Gürcan, s. 1. [Desen]
Âşık Veysel Şatıroğlu, “Bulamadım Eşini”, s. 1. [Şiir]
Ahmet Köksal, “Yusufçuk”, s. 1. [Şiir]
Nedret Gürcan, “Can”, s. 1. [Şiir]
Ercüment Uçarı, “Piştov”, s. 2. [Şiir]
Ercan A. Belen, “Zamane Sevdası”, s. 2. [Şiir]
Şahinkaya Dil, “Bir Sabah Vakti Küfrettim Sonra Pişman Oldum”, s. 2. [Şiir]
Derginin Künyesi, s. 2.
Şairler Yaprağı, “Bize Gelen Kitaplar”, s. 2. [Yayınevi, Kitap Reklamı/Varlık Yayınları-Hep O Şarkı, Aylâklar, Mahkeme Kapısı, Acı Su, Ölümünden Hayata, Seçilmiş Hikâyeler Dergisi Yayınları-Şu Babamın İşleri, Bir Dünya Ki, Topal Koşma, Çeşitli Yayınlar-Kardelen, Kavak Yelleri]
Şairler Yaprağı, “Bize Gelen Dergi ve Gazeteler”, s. 2. [Varlık, Yeditepe, Seçilmiş Hikâyeler, Yücel, Kaynak, Yenilik, Yeni Ufuklar, Esin, Forum, Rapor, Dolmuş, Petek, Başkent Ankara, Hisar, Eğitim ve Psikoloji, Gayret, Köy ve Eğitim, Demet, A, Kıraç, Duyuş / Gazeteler-Tercüman, Hürriyet, Dünya, Ulus, Pazar Postası, Yeni sabah, Tan, İş Gücü, Yeni Denizli, Yeni Erbaa, Demokrat, Genç Kilis, Özdilek, Eğirdir Gölgesi, Hür Senirkent, Denizli]

CİLT III SAYI 26, EKİM 1956

- Mansur Tekin, “Şiir Şairlere Dair”, s. 1-2. [Eleştiri]
Limasollu Naci, “Tarık Dursun K.”, s. 1. [Fotoğraf]
Âşık Veysel Şatıroğlu, “Dağlar”, s. 1. [Şiir]
Nedret Gürcan, “Tarık Dursun K.’ya Mektup ve Zorunlu Bir Açıklama”, s. 1/4. [Mektup]
Şairler Yaprağı, “Kıymetli Okuyucularımıza”, s. 2. [Editorial Yazı]
Sabri Altınel, “Yitik Anı”, s. 2. [Şiir]
Matisse, s. 2. [Desen]
Wallace Stevens, “Şiir”, Çev. Feyyaz Kayacan, s. 2. [Şiir]
Şahinkaya Dil, “Tümdengelim”, s. 2. [Şiir]
Tahir Pamir, “ - ”, s. 2. [Şiir]
Tarık Orhan, “Bir Adam Düşünüyor”, s. 3. [Şiir]
Cemal Hoşgör, “Köşebaşı”, s. 3. [Eleştiri]
Ahmet Köksal, “Bir Daha Ölmek”, s. 3-4. [Eleştiri]
Mustafa Üste, “Menevşe Kız”, s. 3. [Şiir]
Henri Michau, “Hayatım”, Çev. Turhan Doyran, s. 4. [Şiir]
Şairler Yaprağı, “Zorunlu Bir Açıklama”, s. 4. [Editorial Yazı] ÇOK ÖNEMLİ MUTLAK BAHSET
Derginin Künyesi, s. 4.

CİLT III SAYI 27, KASIM 1956

- Âşık Veysel Şatıroğlu, “Atatürk’le Nasıl Ödeştim?”, s.1/4. [Söyleşi]
Atatürk, “Atatürk’ün Yazdığı Şiir”, s. 1. [Şiir] ATATÜRKÜN ŞİİRİ ÖNEMLİ
Nedret Gürcan, “Cahit Sıtkının Ardından Cahit Sıtkıya”, s. 1/4. [Fıkra]
Reşat Enis, “Türk Şairi Onun İçin ve Onun Arkasından Neler Söylemişti?”, s. 2. [Eleştiri]
Coşkun Zengin, “Kutsal Övgü”, s. 2. [Şiir]
Aydın Arın, “Büyük Sessizlik”, s. 2. [Şiir]

Şairler Yaprağı, “Sen Bizde Yaşadıkça Pervamız Yok Atatürk”, s. 2. [Fıkra]²⁴
Yılmaz Gruda, “Yılmaz Gruda’nın Şiirle Nesir Arası Yeni Bir Türk Şiir Denemesinin İlk Ürünü”, s. 3. [Anlatı]
Esin Sakızlı Özmen, “Yakarış”, s. 3. [Şiir]
Güven Aysun, “27”, s. 3. [Şiir]
Şairler Yaprağı, “Bize Gelen Kitaplar”, s. 3. [Yayınevi, Kitap Reklamı/Varlık Yayınları-Cüzzamlı Kadınlar, Yalancı Işık, Duvar Geçen, Dördü Birden, Sonu Gelmiyen Yol, Patronlar, Kutu Kutu İçinde, Seçilmiş Hikâyeler Dergisi Yayınları-Anzelha, Korku, Şiir Yayınları-Atatürk Şiirleri Antolojisi, Çeşitli Yayınlar-Lefkoşanın Fethi, Meyhaneden Çıkan Kıral, Günden Güne, Soy Aşkı, Türk Sanatı Dergisi Yayınları-İhsan Pazarı]
Şairler Yaprağı, “Bize Gelen Dergi ve Gazeteler”, s. 2. [Varlık, Yeditepe, Forum, Akis, Onüç, Petek, Yeni Ufuklar, Seçilmiş Hikâyeler, Demet, Hisar, Özgörü, Dolmuş, Vazife, İstikamet, Gayret, Türk Folklor Araştırmaları, Başkent Ankara, Pazar Postası, Sanat Yolu, Erek, Duyuş, Martı, Özveri, Altınordu, Nasır, Yeşerti, A. Sineme / Gazeteler- Ulus, Dünya, Tercüman, Hürriyet, Yeni sabah, İşçi Gücü, Tan, Şafak, Küçük Gazete, Posta Yeni Haber, Demokrat Isparta, Demokrat Eğirdir, Demokrat Zonguldak, Demokrat Türkiye, Hür Aydın, Sabah, Türkün Sesi, Eğirdir Gölgesi, Hür Senirkent, İşçi Sendikası Müstakil, Yeni Erbaa, Cep Gazetesi, Yeni Denizli, Genç Kilis, USİS Günlük Haberler Bülteni]
Kitap Reklamı, s. 3. [Atatürk Şiirler Antolojisi, Anzelha, İnsan Pazarı]
Tanju Cılızoğlu, “Yeşil Tutku”, s. 4. [Şiir]
Derginin Künyesi, s. 4.

YIL 3 SAYI 28, ARALIK 1956

Nurullah Ataç, “Okumak”, s. 1. [Deneme]
Tahir Pamir, “Burnunu Karıştırırlar Şiiri”, s. 1. [Şiir]
Yılmaz Gruda, “Hypothesis”, s. 1. [Anlatı]
Selmin Evrim, “Çiçek”, s. 1. [Şiir]
Cahit Öztelli, “Folklor Halk Edebiyatı Âşık Edebiyatı”, s. 1-2. [Eleştiri]
Ahmet Köksal, “Mutlu Son”, s. 1. [Şiir]
Altan, s. Kapak. [Karikatür]
Mevlânâ, “Daha Yeşil Daha Taze”, s. 2. [Şiir]
Berin Taşan, “Ay Çiçekleri”, s. 2. [Şiir]
Oğuz Can, “Yeni’ci Olmak”, s. 2-3. [Eleştiri]
Petöfi, “Petöfi’yi Anıyoruz”, Çev. Necmi Seren, s. 3. [Fıkra]
Şahinkaya Dil, “Ölüme Veto”, s. 3. [Şiir]
İsmet Ercan, “Benim Aynam”, s. 3. [Şiir]
Baha Galip Tunalıgil, “Belki Kurtulabilirsin”, s. 3. [Şiir]
Nedret Gürcan, “Bazı Şeyler”, s. 4. [Editoryal Yazı] Derginin sürecine dair ÇOK önemli yazı
Ahmet Köksal, “Orhan Veli’nin Unutulan Bir Şiiri”, s. 4. [Eleştiri]
Orhan Veli, “Orhan Veli”, s. 4. [Şiir]
Şairler Yaprağı, “Bize Gelen Kitaplar”, s. 4. [Kitap Reklamı/Şiir-Halk Şiiri XIX. Yüzyıl, Eski Toprak, Perçemli Sokak, Yanyana, Limanda Bir Gemi, Hopik Geçidinde, Çamsakızı, Üçyüz Onüç, Sınırdan Sesler / Roman-Sabah Yeli / Hikâye-Çamlıcadaki Eniştemiz, Yaz Sonu / Masal-Bir Varmış Bir Yokmuş / Tiyatro-Vatan Severler / Sineme-Sinema Sanatı / Spor-Basketbol Esasları ve Psikolojisi]
Derginin Künyesi, s. 4.

²⁴ Derginin 29. sayısında 4. sayfasında Nedret Gürcan tarafından kaleme alınan “Bazı Şeyler” başlıklı yazının “Düzelme” alt başlığında bu yazının Ali İhsan Beyhan’a ait olduğu belirtilmektedir.

YIL 3 SAYI 29, OCAK 1957

- Yılmaz Gruda, “Semai”, s. 1. [Anlatı]
Jean Cocteau, “Şiir Üzerine”, Çev. İbrahim Ünlü, s. 1-2. [Eleştiri]
Rouault, s. 1, [Desen]
Mansur Tekin, “Biten Yılın Fikir Bilânçosu”, s. 1-2. [Eleştiri]
Tarık Orhan, “Alâminüt”, s. 1. [Şiir]
Ege Ernart, “Yitik Şiir”, s. 2. [Şiir]
M. Hasan Göksu, “Alafıranga Deniz”, s. 2. [Eleştiri]
Ümit Yaşar, “Adabı Muaşeret Mektebi”, s. 2. [Şiir]
Tahir Pamir, “Şairin Yasağı”, s. 3. [Deneme]
Issa, “Japon Şiirleri”, Çev. Alp Alpöge, s. 3. [Şiir]
Esin Sakızlı Özmen, “Yakarış”, s. 3. [Şiir]
Güven Aysun, “7”, s. 3. [Şiir]
Türkan İldeniz, “Ödünç Yaşayış”, s. 3. [Şiir]
Nedret Gürcan, “Bazı Şeyler”, s. 4. [Editoryal Yazı]
Kitap Reklamı, s. 4. [Bölük Yaşantı]
Hüseyin Karakan, “Aynalarda İnsanlar”, s. 4. [Şiir]
Teoman Sarıkahya, “Karga Sekmez Yokuşu”, s. 4. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Bize Gelen Kitaplar”, s. 4. [Şiir-Okyanus’un Ötesi, Yaşamak Güzel, Günler Geçerken, Yirmisekiz / Roman-Korkunç Yıllar, Aile Çevresi, Üçümüz / Hikâye-Yeni Hikâyeler 1957]
Derginin Künyesi, s. 4.

YIL 3 SAYI 30, ŞUBAT 1957

- Ahmet Köksal, “Şiir Anlamdan Kaçıyor mu”, s. 1-2. [Eleştiri]
Yılmaz Gruda, “Finans Bir Patrimine Teorisidir”, s. 1. [Şiir]
Tahir Pamir, “Nedret Gürcan’la Dostça Tartışma”, s. 1-2 [Eleştiri]
Özdemir Nutku, “Büyük Laf Meyhanesi”, s. 1. [Şiir]
Bedri Gider, “Türkülerin Dost Sıcaklığı”, s.2. [Şiir]
Ümit Yaşar, “Ustura”, s. 2. [Şiir]
Tanju Cılızoğlu, “Yitik Adamın Son Türküsü”, s. 2. [Şiir]
Şahinkaya Dil, “Kırık Türkü”, s. 2. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Sorumuz/Pazar Postası Dergisinde, Salt Kelimeciliği Savunan, ‘İkinci Yeni’ Adı Altında Bir Grup Ortaya Çıkarılmak İsteniyor. Bu Konuda Ne Düşünüyorsunuz?”, s. 2. [Soruşturma/ Özdemir Apaydın, Edip Cansever, Demirtaş Ceyhun, Asaf Çiyiltepe, Ferid Edgü, Ergin Ertem, Yılmaz Gruda, Alev Güçlü, Oğuz Haluk, Ahmet Oktay, Demir Özlü, Teo, Hilmi Yavuz]
Halil Kocagöz, “Dünyada Bir Gece”, s. 3. [Şiir]
Ergin Sander, “Bağlı”, s. 3. [Şiir]
İsmet Ercan, “Bir- İki-Üç”, s. 3. [Şiir]
Şahin Candır, “Yaşamak”, s. 3. [Şiir]
Turgut Yücel, “Kavga”, s. 3. [Şiir]
Coşkun Zengin, “Trio”, s. 3. [Şiir]
Engin Ünsal, “Sen ve Ötesi”, s. 3. [Şiir]
Kitap Reklamı, s. 3. [Yaşıyanların İçinde]
Nedret Gürcan, “Bazı Şeyler”, s. 4. [Editoryal Yazı]
Şairler Yaprığı, “Ziya Osman Saba’yı da Kaybettik”, s. 4. [Haber]

Ziya Osman Saba, “Kimbilir”, s. 4. [Şiir]
Kitap Reklamı, s. 4. [Bölük Yaşantı]
Şairler Yaprığı, “Bize Gelen Kitaplar”, s. 4. [Reklam/Şiir-Yeni Şiirler 1957, Madame Bovary, Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok, Evlilik, Değişik Gözle]
Derginin Künyesi, s. 4.

YIL 3 SAYI 31, MART 1957

Alexandre Vexbard, “Konumuz Avarelik”, Çev. İbrahim Ünlü, s. 1-2-3. [Eleştiri]
Yılmaz Gruda, “İbrahim Artı Leyla Üzerine Yergi Denemeleri 1”, s. 1. [Şiir]
Âşık Veysel Şatıroğlu, “Bir Yar İçin”, s. 1. [Şiir]
Kitap Reklamı, s. 1. [Vezir Düşü]
Ümit Yaşar, “Tanrıya Dilekçe”, s. 1. [Şiir]
Ahmet Köksal, “Durak'ta”, s. 1. [Şiir]
Bedri Gider, “Yutturmaca Şiir”, s. 2. [Şiir]
Tahir Pamir, “Şiir Sanatı”, s. 2. [Şiir]
Sabri Altınel, “Kişideki Kişi'den VIII”, s. 3. [Şiir]
İsmet Ercan, “Bir-İki-Üç”, s. 3. [Şiir]
Kitap Reklamı, s. 3. [Ağaran Dünya, Kör Ayna]
Enis S. Özmen, “Ölmeden Ölüm”, s. 4. [Şiir]
Türkân İldeniz, “Aynalar Aynalar”, s. 4. [Şiir]
Güven Aysun, “Oniki”, s. 4. [Şiir]
Ruşen Hakkı, “Sarkık Yaşamak”, s. 4. [Şiir]
Dinçer Sümer, “Yaşadıkça”, s. 4. [Şiir]
Halis Topçu, “Küçük Dünya”, s. 4. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Bize Gelen Kitaplar”, s. 4. [Reklam/ Çocuk ve Allah, Düşen Yıldızlar, Hecenin 5 Şairi, İstanbul Caddesi, Güpegündüz, Hepyek, Vahşi Güller, Gordium, Yurdunu Kaybeden Adam, Salka Valla, Büyük Aile, Cahit Sıtkı Tarancı]
Kitap Reklamı, s. 4. [Bölük Yaşantı, Yaşayanların İçinde, Alabildiğine]
Derginin Künyesi, s. 4.

YIL 3 SAYI 32, NİSAN 1957

M. Hasan Göksu, “Şiir Diliymiş”, s. 1-2. [Eleştiri]
Yılmaz Gruda, “Behçet Necatigil'e Övgü”, s. 1-2. [Eleştiri]
Nedret Gürcan, “İlk Ninni”, s. 1. [Şiir]
Ahmet Köksal, “Şiirde Anlam Eskidi mi?”, s. 1-2. [Eleştiri]
Ahmet Oktay, “Kâzım Gecesever”, s. 2. [Şiir]
Şahinkaya Dil, “Can”, s. 2. [Şiir]
Türkan İldeniz, “İnat-Sis”, s. 2. [Şiir]
Rafael Alberti, “Candido Portinari İçin Beste”, Çev. Tahir Pamir-Erol Kut, s. 3. [Şiir-Kısa Biyografi]
Mehmet Salihoğlu, “Yeni”, s. 3. [Şiir]
Tanju Cılızoğlu, “Sen ve Ben”, s. 3. [Şiir]
Kitap Tanıtımı, s. 3. [Rıza Bey Aile Evi, Vezir Düştü]
Dylon Thomas, “Fenerler Yansa Bir”, Çev. Özdemir Nutku, s. 4. [Şiir]
İsmet Ercan, “Bir- İki- Üç”, s. 4. [Şiir]
Nedim Çapman, “Yıl Geçmiş Diye Aradan”, s. 4. [Şiir]
Şairler Yaprığı, “Bize Gelen Kitaplar”, s. 4. [Sonrası, Nefes Almak, Kör Ayna, Ağaran Dünya, Bize Gelen Dost, Vezir Düştü, Doktor Martino, Maskeli Balo, Kuşlar Gibi, Rıza Bey Aile Evi, İzlanda Balıkçısı, Pamuk Prens, Bir Odada Üç Ayna, Asrileşen Köy]

Kitap Reklamı, s. 4. [Şairler Yaprağı Yayınları-Festival, Çağdaş Amerikan Şiirleri, Bölük Yaşantı, Yaşayanların İçinde, Alabildiğine]
Derginin Künyesi, s. 4.

YIL 4 SAYI 33, MAYIS 1957

Yılmaz Gruda, “İbrahim Artı Leyla Üzerine Yergi Denemeleri II”, s. 1. [Şiir]
Yılmaz Gruda, s. 1. [Desen]
Cengiz Tuncer, “İlk Gençlik Yıllarım”, s. 1. [Şiir]
Bedri Gider, “Çiçekler”, s. 1. [Şiir]
Ahmet Köksal, “Dünya Cümbüşü”, s. 1. [Şiir]
Feyzi Halıcı, “Duyuru”, s. 1. [Şiir]
Özdemir Nutku, “Adam Köklü Erguvan Ağacı”, s. 2. [Şiir]
Tahir Pamir, “Nedret Gürcan’ın Oğlu İçin Şiir”, s. 2. [Şiir]
Asaf Çiyiltepe, “Aferin 1957”, s. 2. [Şiir]
Dinçer Sümer, “Korku”, s. 2. [Şiir]
Esin Sakızlı Özmen, “Bir”, s. 2. [Şiir]
Basri Faik İmece, “Sakal”, s. 2. [Şiir]
Subutay Karahasanoğlu, “Memleket”, s. 2. [Şiir]
Türkan İldeniz, “Perişan Düşünceler”, s. 3. [Şiir]
Câhid Alp, “Gerekli Aydınlik”, s. 3. [Şiir]
Tarık Orhan, “Bu Dünya Böyle de Güzeldir”, s. 3. [Şiir]
Selmin Evrim, “Karşı Karşıya”, s. 4. [Şiir]
Paul Colinet, “Marie”, Çev. Yaşar Güngör, s. 4. [Şiir]
Etem Yazgan, “Çılgın”, s. 4. [Şiir]
Jacques Prevert, “İç Açıcı” Çev. Halil Kocagöz, s. 4. [Şiir]
Şairler Yaprağı, “Bize Gelen Kitaplar”, s. 4. [İlk Defa, Aşk Şiirleri Antolojisi, Dünya Şiiri Antolojisi, Hürriyetin Ortasında, Üç Tepe, Görüş, Sen ve Zaman, Noktalama Şiirler, Yurdumun Nehirleri, Yaşanmış Sayfalar Önümde, Kuru Sevda, Suçumuz İnsan Olmak, Büyük Yol, Dünkü ve Bugünkü Kıbrıs]
Kitap Reklamı, s. 4. [Şairler Yaprağı Yayınları-Festival, Çağdaş Amerikan Şiirleri, Bölük Yaşantı, Yaşayanların İçinde, Alabildiğine]
Kitap Reklamı, s. 4. [Kuru Sevda]
Kitap Reklamı, s. 4. [Yaşayanların İçinde]
Derginin Künyesi, s. 4.

YIL 4 SAYI 34, HAZİRAN 1957

Tarık Dursun K, “Ataç”, s. 1. [Eleştiri]
Şairler Yaprağı, “Türk Edebiyatının Ata’sı Ataç’ımız Yok Artık”, s. Kapak. [Eleştiri]
Şairler Yaprağı, “Ataç ve Ataçgiller”, s. Kapak. [Biyografi]
Şairler Yaprağı, “Ataç’ın Ardından Yazılanlar”, s. 2-3. [Haber-İktibas]
Şairler Yaprağı, “Ataç’ı Anlamak”, s. 3. [Haber-İktibas]
Vural Sözer, “Ataç’la Yapılan Bir Konuşma”, s. 4. [Röportaj]
Nurallah Ataç, “Şiir Konusunda İlginç Bir Yazısı”, s. 4. [Deneme]
Şairler Yaprağı, “Bize Gelen Kitaplar”, s. 4. [Ziya’ya Mektuplar, İki Nokta, İhtiyar Maya, Dost, Peri Bacaları, Yaşamak Hırsı, 50 000 Dolar, Ezilenler, Al Midilli, Zenciler Birbirine Benzemez, Anadolu Masalları]
Kitap Reklamı, s. 4. [Yaşayanların İçinde, Alabildiğine]
Derginin Künyesi, s. 4.

YIL 4 SAYI 35-36, TEMMUZ-AĞUSTOS 1957

Nedret Gürcan, “Armağansızlar, s. 1-2. [Eleştiri]

Ahmed Arif, “Suskun”, s. 1. [Şiir]

Yılmaz Gruda, “Leyla Artı İbrahim Üzerine Yargı Denemeleri”, s. 1.

Özdemir Nutku, “Kendinden Uzakta Olanın Beş Üzerine Yanlızlığı [Yalnızlığı]”, s. 2. [Şiir]

Cengiz Tuncer, “De ki...”, s. 2. [Şiir]

ŞAIRLER YAPRAĞINDAN SEÇME YAZILAR

PICASSO

Soyundu gecenin içinde adamlar
kirlerinden ve tutsak boyutlarından
Bir yanları yol üstü kahvehanelerinde
nazlı ve uçarı yağmurlar yaşar,
bir yanları sevişir susuz ve yumuşak;
bir yanlarını ölüme götürür kurşunlar.

Yemişçi dükkânlarının önünden geçeriz sabahla
pencerelerde soyunan kadınlara bakarak.
Evrende sımsıkı kollar, bacaklar, evrenle kare ve üçgen
Sokak şarkıcıları altın pırıltılı yeşiller ortasında;
belleğimizde erik dalları, yıllanmış şaraplar,
sabahla denize ineriz kayalardan.

Biliyoruz bu kırmızlar Guernica'nın kanı,
ellerimizi içinde dolaştırdığımız
Guernica'nınvumudu bu maviler,
ve biliyoruz bu güvercinler
geçer bütün yağmuru göklerden.

Duvarlar uyanınca yalnız almıyoruz bir daha.
Bir pencere çıplak, yarı vahşi kadınlar
çığlıtlı dereler, şahlanmış atlar getiriyor bize.
Sevgilimiz yoksa varmış gibi geliyor,
cıgaramız yoksa birinden ödünç alıyoruz
hiç hayıflanmıyoruz kötü şarapları içerken;
ölümler, yalnızlıklar, kıyımlar
ucundan nasıl iğreti
anlıyoruz.

Ahmet Oktay

YAYGARA

Gece çoktan yarısını geçmişti
Yüreğimiz atıyordu ama aklımız yoktu
Biliyor muydunuz içinizden birini
Yani sizi sevdiğimi
Çünkü haykırdım dirilin
Ölüydünüz
Üstünüze şarkın ceviz yaprakları gibi

Bir şey bilmiyordunuz
Sen yengeçtin dişine sarılmıştın
Sen keneydin erkeğini emiyordun

Bir ciğerden soluk alıyordunuz

Ben hep onu yani sizi düşünüyordum
İçinizden birini
Vücudumun beş milyon kılı
Beş milyon ağızdan bağıyordu
Dört elimin yirmi parmağı
Yirmi parmaktan kıpırdıyordu
- Hepinizi allah kahretsin –
Duymuyordunuz

Tevfik Akdağ

Paris Rüyası

Güneşten sonra gelen hafif karanlık
Karanlığın içinden yürüdüm yalnız
Başım açık ellerimde yıldızlar
Koyu karanlıkta Saint Louis köprüsündeydim.

Saint Louis köprüsünde yalnızlık vardı
Yüzüme Paris esiyordu
Paris'in gözlerinden öptüm doyasıya
Paris ayaklarıma kapandı ağladı.

Saint Louis köprüsüne gece geldi
Gecelerin en güzeliydi el sıkıştık
Hâl-hatır sorduk gidişattan bahsettik
Yüreklerimizi sulara bıraktık.

Saint Louis köprüsünden suyuna doğru
Oktay Rifat'tan şiirler okudum
Saint Louis köprüsünde bir ben vardım
Sabaha kadar seni bekledim.

Nedret Gürcan

PEKOSS BİLL MEHMET

devâsa çığlıkların nabzı atıyor bu sokakta
bu sokakta düşlerimdeki dünyanın yıkılmışlığı
haykıra haykıra hep yek geliyor attığım bütün zarlar
hep yek: kahrolası kıvancı dışımdaki kederlerin
son defa yudumluyorum adanmış pınarları
aramıza bırakılmış bir çocuğun hüznü
aramıza karanlıklar yığılıyor
ben en güzel en saf sesi
demet demet ışık
tertemiz ellerin sıcaklığını özlüyorum

bir uçabilsem duygularımızdaki pencerelerimi
pencerelerimden bir haykırabilsem
bağırabilsem: kanımdaki yangınlarımızı

bağırabilsem nasıl düştü bileklerime sızılar
neden söktün büyüyen çocukların gözlerini
yollarımız neden ayrıldı

oysa hep aynı elma ağaçlarını taşlamıştık
aynı isyanın açtığı yerden girmişti yüreğimize ilk sevda
dudaklarımızda hep aynı mısra gülmüştü
şimdi ötelimde yaşıyorsunuz

ben kendi yoluma pusu kuruyorum
bir yumruka dağıtıyorum değerlerini beynimin
sabıkamı çiviliyoum alnımın tam ortasına
yüreğimi bir çift kağıda sarıp limon çiçeklerle donatıyorum dünyamı
gün görmemiş küfürler ferishtah bir nağra savuruyorum yaşadıklarına

sonra hanifem geliyor yaşamamızdan
gözpınarlarımda kirinden arınıyor
birtek yeşil zeytin bir tutam tuzu paylaşıyoruz
üçümüz oturup zar atıyoruz mavilere
-üçümüz: hanifem gölgesi ve ben.
benim gölgem uzanmıyor artık toprağa
ben yaşamıyorum
haykıra haykıra hep yek geliyor attığım zarlar
damarlarım çatlıyor ellerimde
acılı bir huzuru emiyorum dipdiri memelerinden hanifemin
hanifem sessizce ağlıyor: geleceklerden gelmeyeceklerden yana

pekoss bill'im diyor: pekoss-bill mehmedim benim
kahrım biraz uyuşuyor sesinde
sesinde en güzel baharın kımıldanışı
sesinde demet demet ışık
ve uzak sıcaklıkları tertemiz ellerin
ellerinden bir yağmur boşanıyor çorak toprağıma

sonra şafağın grileri koparıyor hanifemi
-sonra bu kılıç ali hamamı benim mehmentsizliğim yitirilmiş kapılar
yaşamamız düşüyor aklıma sonra
kendimi bir kere daha asıyorum bomboş sokakların darağaçlarına
Yılmaz Gruda

ELMA

Şimdi sen çırılçıplak elma yiyorsun
Elma da elma ha allahlık
Bir yarısı kırmızı bir yarısı yine kırmızı
Kuşlar uçuyor üstünde
Gökyüzü var üstünde
Hatırlanacak olursa tam üç gün önce soyunmuştun
Bir duvarın üstünde
Bir yandan elma yiyorsun kırmızı

Bir yandan sevgilerini sebil ediyorsun sıcak
İstanbulda bir duvar

Ben de çıplağım ama elma yemiyorum
Benim öyle elmalara karnım tok
Ben öyle elmaları çok gördüm ohooo
Kuşlar uçuyor üstümde bunlar senin elmanın kuşları
Gökyüzü var üstümde bu senin elmandaki gökyüzü
Hatırlanacak olursa seninle beraber soyunmuştum
Bir kilisenin üstünde
Bir yandan çan çalıyorum büyük yaşamalara
Bir yandan yoldan insanlar geçiyor çoğul olarak
Duvarda bir kilise

İstanbulda bir duvar duvarda bir kilise
Sen çırılçıplak elma yiyorsun
Denizin ortasına kadar elma yiyorsun
Yüreğimin orasına kadar elma yiyorsun
Bir yanda esaslı kederler içinde gençliğimiz
Bir yanda Sirkecinin tiren dolu kadınları
Adettir sadece ağızlarını öptürürler
Ayak üstü işlerini görmek yerine

Adımın bir harfini atıyorum.
Cemal Süreya

TEL CAMBAZININ TELDEN DÜŞERKEN SÖYLEDİĞİ ŞİİRDİR

Eğreti zamanlar kayıp geçti
Bir deli yıldızları sayıp geçti
Bir adam köprülerde ağlıyordu
O adam deliydi ben akıllıydım
Hu dedi ninnilerinde güzel kızlar
Güzel kızlar var olsun

Dünyada bir ben varım
Bir de bu olmayası sebepsizliğim
Benim anlamadığım başka şey
Biri gözlerimi kapamış bilemiyorum
Dağlarda iki kekik koksa
Biri benim içindir
İki kaya yarılrsa
Siz beni bu şehirden alın götürün
Tükenmez yağmurlarda ıslatın
Elime iki kulaç ip verin
Düğmleyip düğümleyip çözeyim
Şehrin bütün ışıklarını söndürün
Kapatın bütün kapılarını
Beni bu şehirden alın götürün

Bir elim sağ cebimde
Bir elim sol cebimde
Bu hüznü sizde bilirsiniz
Anlat deseniz anlatamam
Enine boyuna yaşarım ancak
Bu koku bilmediğim bir koku
Bu gece kayık gecelerden birine benzer
Dört yanım karanlıkta
Büyük rüzgârlardan savrulacağız
Öylece dur kollarımda öylece
Karanlıkta telâşla seni hatırlıyorum.
Turgut Uyar

ŞU ALLAHIN İŞLERİ

Sülüğü yaratan Allah
Bal arısını eşek arısını
Karşiki doktorun karısını
Bizim Müdürü
İti çakalı kurdu
Leş kargasını bülbülü
Dürdane kızını
Dürdane kızının memelerini
Sonra da beni
Allah Allah

Suat Taşer

Eleni Işığı

Bir sabah Iaos Yokios'a gidiyor Saint-Antoine
Yolda gece oluyor
Birden Fotini Vermeroğlu aklına geliyor, Fotini Vermeroğlunun evine iniyor.
Fotini evliya Saint-Antoine efendimiz geldi diyor Zürefa sokağının pencerelerine tüm kahve
ısmarlıyor.
Bir telaş kızlarda elleriyle memelerini kapıyorlar
Elpiniki gök yüzüne bakıyor gökyüzünde herşey yerli yerinde.
Fotini'nin evine sırayla Marvido Apiyos sırayla eftelya, Aya Feya sırayla Aya dikalos
Galata kulesi, koca Yüksek kaldırım, Eleni'nin o dünya kadar güzel ağzı sırayla hepsi geliyor.
Saint-Antoine dünyaya bakıyor dünya hiç kötü değil diyor Fotini Vermeroğlu hiç kötü değil.
Bir incil verir diyor
Bir incil veriyorlar
Alıyor bir çok yerlerini çiziyor yeniden yazıyor
Bir buluttan Teo Fano, Maneeli, İva Antimos, Kalina geliyor
Diz çöküyor Salomi
Yok diyor Antoina ilk yok öyle şey artık
Ellerinden tutup kaldırıyor Salomi'yi
Yani incili uzatıyor Kalina'ya
Bundan sonra incil bu diyor
Eleni'nin o yerleri ışıyor birden
Birden pırıl pırıl evren

İlhan Berk

Dağlar

Türlü türlü irenklerle belenmiş
Yeşil yaprağıle döşeli dağlar
Geyinmiş kuşanmış gelin misali
Gülüyor yüzüne meşeli dağlar

Çeşit çeşit çiçek takmış döşüne
Çekilir göçleri peşi peşine
Çıkabilsem şu yaylanın başına
Kuzulu kurbanlı şişeli dağlar

Erimiş karları çekilmiş duman
Açılmış çiçekler yürümüş çimen
Hayali kafamda yaşar her zaman
Başı oylum oylum meşeli dağlar

Yüce dağlar birbirine göz eder
Rüzgâr ile mektuplaşır naz eder
Kâhı duman bürür kâhı yaz eder
Dereli tepeli köşeli dağlar

Kış gelince beyaz çarşaf bürünür
Bahar gelir dağlar yunur arınır
Hangisine baksan cennet görünür
Sizi benimseyip coşalı dağlar

Ovalar bizimdir dağ bizim dağlar
Ağlatma Veysel'i gel gözüm dağlar
Dağlarsa sinemi gurbetlik dağlar
Sevgilimden ayrı düşeli dağlar

Âşık Veysel Şatıroğlu

ŞAİRİN KAHRAMANLIĞI

Güzel şiir yazmakla iş bitiyor mu? Nice güzel şiirler yazmış şairler var ki sevmiyoruz, nice kötü şiirler yazmış şairler de var ki onların kötü şiirleri bize batmıyor, bu şairlere bayılıyoruz.

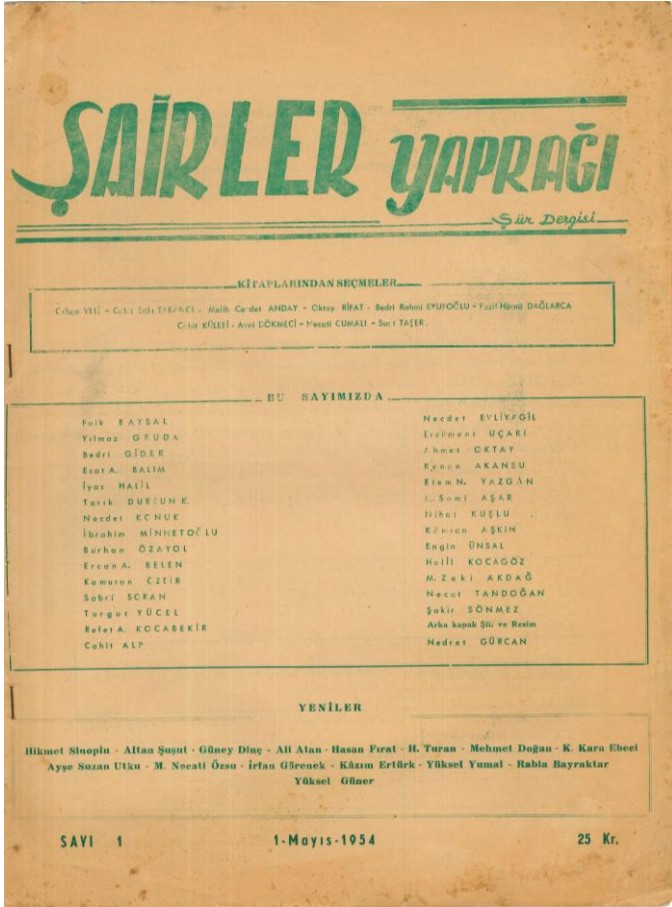
Okuyucu, sevdiği şairin yaşayışını bilmek istiyor, başından geçen vakalara ilgi gösteriyor, son nefesinde söylediği sözü merak ediyor, kimlere sevdalandığını nasıl yaşadığını öğrenmeye çalışıyor. Sinema meraklısı da böyle değil mi? O da Rita Hayword'un boyunu, kilosunu, belinin, kalçasının santimi santimine ölçüsünü öğrenmek için dergiler karıştırıp durmuyor mu? Şairler halkın karşısında, tıpkı sahnedeki gibi ölçülü biçili hareket etmek gerektiğini eğer bilmiyorlarsa bilsinler. Ama biliyorlar da. Baudelaire saçlarını yeşile boyadığı zaman halkı şaşırtmak istiyordu.

Halkın, şairin hayatıyla yakından ilgilenmesi, belki de sadece bir meraktan ileri geliyor. Şairin hayatı, esrini daha kolay anlamamıza yardım ediyor, bazı kör düğümlerin hemen çözülürmesini sağlıyor.

Acaba halk hangi şairleri seviyor? Öyleya, mademki okuyucu, şairin şiirini dışında, yaşayışıyla hatta doğrudan doğruya şahsıyla da ilgilidir, o halde olabilir ki şöyle şairleri sever de böyle şairleri sevmez. Bize geliyor ki halk her devirde başka cins şairleri severdi. Mesela XVII. yüzyıl Fransa'sında, klâsik çığırın geliştigi çağda, şiir meraklıları her halde akıllı, ahlaklı, muvazeneli

şairleri seviyorlardı. Klâsik çığır rağbetten düşüp meydan romantiklere kalınca, sevdadan başka bir şey düşünmeyen, beli kılıçlı, saz benizli o beyzade şairler göze girdi. Yakın zamanların sevilen şairlerini daha iyi biliyoruz. Bunlar her şeyden daha önce şaşkırtıcı insanlardır. Deli, acayip, sinirli ama şaşkırtıcı Nasrettin Hoca gibi eşeğe ters binen soyundan şairler. Ya da bu günün halkı hangi çeşit şairi seviyor acaba? Galiba kahraman şairi.
Oktay Rifat

ŞAIRLER YAPRAĞI'NDAN SEÇME GÖRSELLER

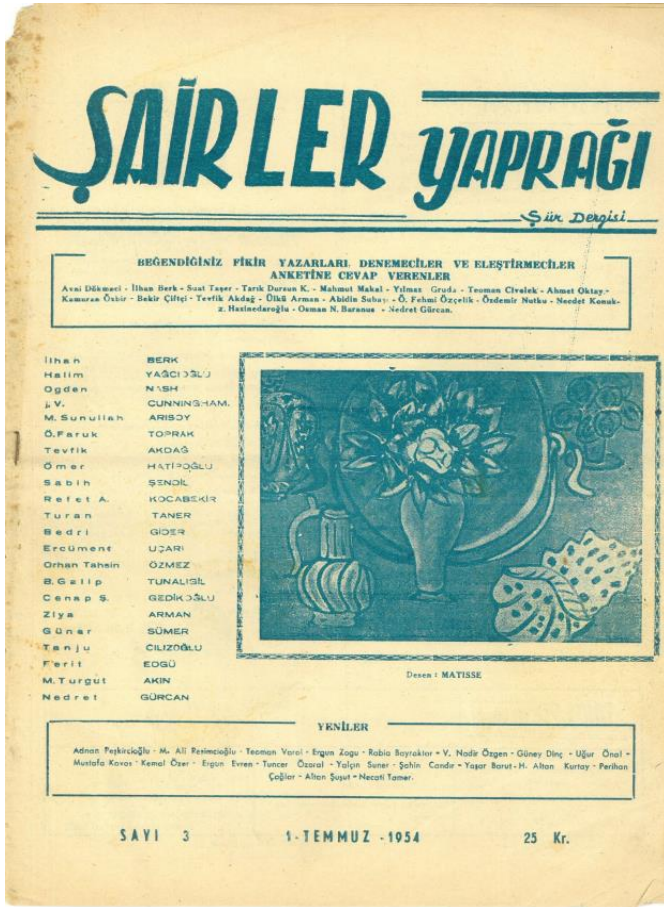

Fotoğraf 1: Şairler Yaprağı S. 1, 1 Mayıs 1954

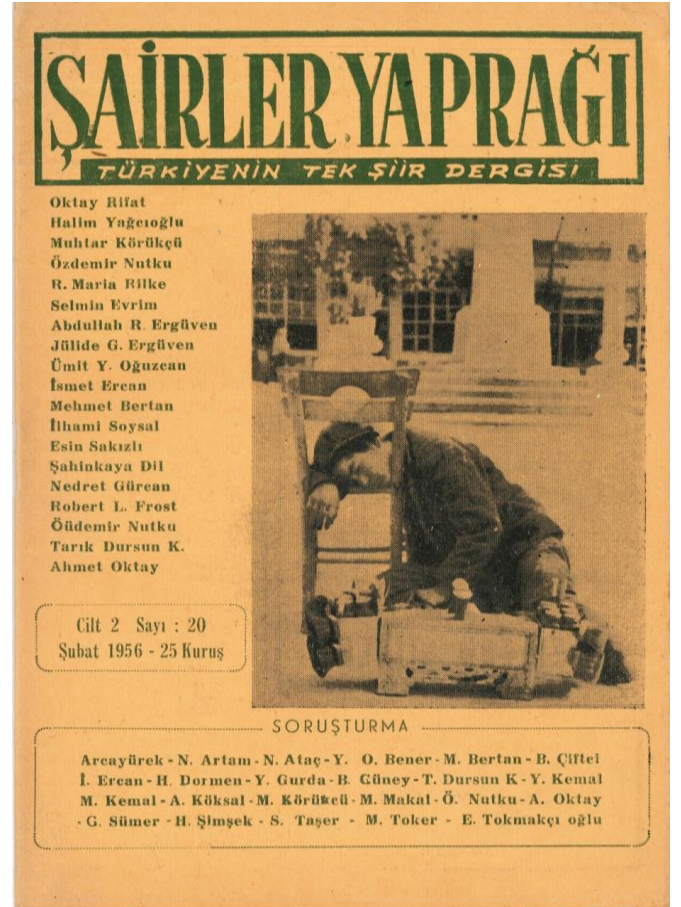

Fotoğraf 2: Şairler Yaprağı S. 2, 1 Haziran 1954

[Kaynak: Turgut Çeviker Arşivi]

Fotoğraf 3: Şairler Yaprığı S. 3, Temmuz 1954

Fotoğraf 4: Şairler Yaprığı S. 20, Şubat 1956

[Kaynak: Turgut Çeviker Arşivi]

Fotoğraf 5: Şairler Yaprığı S. 23-24, Mayıs-Haziran 1956

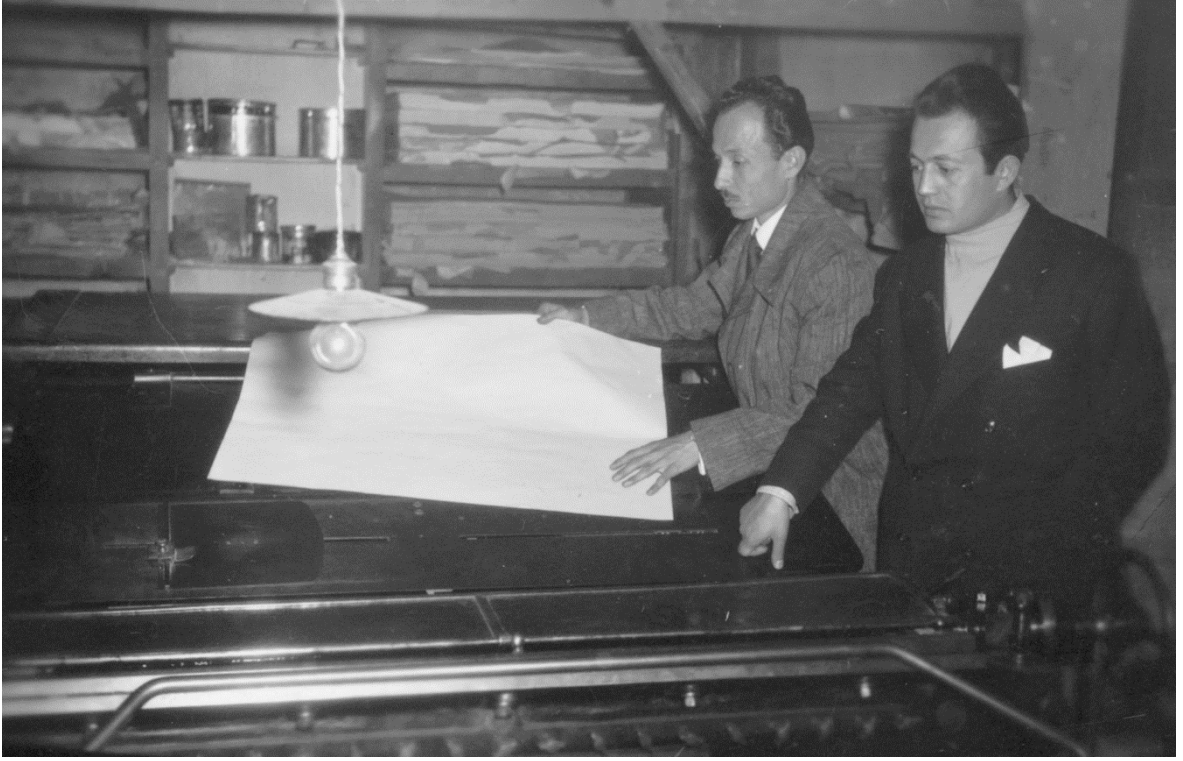
Fotoğraf 6: Şairler Yaprığı S. 25, Temmuz

1956

[Kaynak: Turgut Çeviker Arşivi]

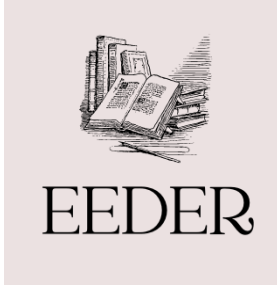

Fotoğraf 9: Nedret Gürcan, Şairler Yaprığı Matbaası'nda baskı ustasıyla birlikte (1954)

[Kaynak: Turgut Çeviker Arşivi]

100* Edebi Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Cumhuriyetin 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı

Aralık 2023

Atıf/Citation: Olpak Koç, C. (2023). "Bir Dönemin Tanığı Olarak Vakit Gazetesi". *Edebi Eleştiri Dergisi*. Cumhuriyetin 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı, s. 201-212.

Canan OLPAK KOÇ*

Bir Dönemin Tanığı Olarak Vakit Gazetesi**

As a Witness Of An Era Vakit Newspaper

ÖZ

Vakit Gazetesi 20. yüzyılın başından itibaren uzun süre yayın yaparak Türk basın yayın tarihinde önemli işlevler üstlenmiş bir gazetedir. Ahmet Emin Yalman ve Mehmet Asım Us tarafından çıkarılmaya başlayan gazete yalnız kendi güncel tarihinin değil ülkenin tarihinin de ciddi bir tanığıdır. 20. yüzyılın özellikle ilk çeyreği yalnız haber alma imkânları bakımından değil doğru ve yanlış ayırt etme açısından da gazetecilikle uğraşanları zorlayan bir dönem olur. Bir tarafta Osmanlı Devleti'nin izleri dururken diğer tarafta kendi başının çaresine bakıp kurtulması ve bağımsızlığı elde etmesi gereken bir ulus vardır. Öncü isimlerin ve kurumların taraf olma zorunluluğu oluşur. Ancak içinde bulunulan durum ikisini de zorlayan şartları taşır. İşte bu ortamda gazeteler ilk çıktıkları günden itibaren özellikle günlük haberlerin yayılmasında önemli işlevler üstlenir. Vakit Gazetesi yayın yaptığı dönem, yıl aralıkları düşünüldüğünde bu konuda adı anılabilecek gazetelerin ilk sıralarında gelir. Yayınlarında halkı bilgilendirirken devletin o yıllarda yaşadığı sosyal, siyasal, kültürel değişimlerden de etkilenir ve sütunlarına taşır. Özellikle Milli mücadele dönemi vakit gazetesinden takip edilebilir. Üstelik yazar kadrosu düşünüldüğünde yönlendirici bir güce de sahip olduğu görülür. Bu makalede Vakit Gazetesi hakkında bilgi verilerek döneminde üstlendiği işlevler anlatılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Vakit Gazetesi, Vakit gazetesinin işlevi, Yazar kadrosu, Milli Mücadele.

ABSTRACT

Vakit Newspaper is a newspaper that has undertaken important functions in the history of Turkish press by publishing for a long time since the beginning of the 20th century. The newspaper, which was started to be published by Ahmet Emin Yalman and Mehmet Asım Us, is a serious witness not only of its own current history but also of the history of the country. Especially the first quarter of the 20th century was a period that challenged those involved in journalism, not only in terms of the opportunities to receive news, but also in terms of distinguishing between right and wrong. While there are traces of the Ottoman Empire on one side, on the other side there is a nation that needs to fend for itself and achieve independence. There is an obligation for leading figures and institutions to take sides. However, the current situation has conditions that challenge both of them. In this environment, newspapers have undertaken important functions, especially in the dissemination of daily news, since the day they were first published. Considering the period and year intervals in which it was published, Vakit Newspaper is among the first newspapers that can be mentioned in this regard. While informing the public in his publications, he is also influenced by the social, political and cultural changes that the state experienced in those years and carries them into his columns. Especially the period of the War of Independence can be followed in Zaman newspaper. Moreover, when the writer staff is considered, it can be seen that it has a guiding power. In this article, information about Vakit Newspaper will be given and the functions it assumed during its period will be explained.

Keywords: Vakit Newspaper, Function of Vakit newspaper, Writer's staff, War of Independence.

* Doç.Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen edebiyat fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı, colpak@mehmetakif.edu.tr

** [Araştırma Makalesi] Geliş Tarihi: 30.11.2023 Kabul Tarihi: 21.12.2023 Yayın Tarihi: 31.12.2023 DOI: 10.31465/eeder.1398562

Giriş: Türk Matbuatının İki Vakit'i

“...Halkın ağzında bir söz vardı:
‘Bir adam gelmiş, bir şeyin yapılamayacağını bilmiyormuş,
teşebbüse geçmiş ve o işi başarmış.’
Biz de bu gazete teşebbüsünü arkadaşım
Mehmet Asım’la beraber bu manada bir cüretle başlıyoruz.”
(Yalman,1997: 356)

Türk basın-yayın tarihinde aynı isimle çıkan iki Vakit Gazetesi vardır. İlk Vakit Gazetesi 1292 (1875) yılında çıkmaya başlar. Filip Efendi tarafından yayınlanmıştır. Gazetenin 1875 yılından 1917 yılına kadar yayın yaptığı dönemde başmuharrirliğini Kemalpaşazâde Said Bey yürütmüştür. Server Rifat İskit’in aktardığına göre; Vakit 1875’de yayıma başlayan Sadakat, Meddah, Latife, Geveze ve İstikbal (kadınlara) gibi yayın organları arasında önemli bir mevkiye sahiptir. Özellikle Kemalpaşazade Said Bey’in başyazarlığı sırasında halktan büyük rağbet görmüştür. (İskit, 1939: 34) "İcmal-i Ahval" başlığını kullanarak gazetede yazan Said Bey ile daha pek çok yazar vardır. Süleyman Asaf, Namık Kemal, Ahmet Midhat, Mehmet Ayetullah (Tokin, 1963: 14) gibi isimleri de kadrosunda bulundurur.

1875 tarihli Vakit gazetesinin ilk sayfadaki başlığının altında “Her nevi havadisten bahseden gazetedir.” cümlesi yer alır. Dönemin habere erişme zorluğu düşünüldüğünde Vakit’in yapmış olduğu iç haberlerin yanında dış ülkelerle ilgili haberlerin sayıca çokluğu dikkat çeker. İlhan Yerlikaya benzer durumun Avrupa’da da görüldüğünü kaynaklarından aktararak söyler:

“Bu durum Avrupa’da günlük gazetelerin doğuşunda da görülür. Örneğin Mart 1702’de İngiltere’de Elizabeth Mallet isimli bir kadın tarafından yayınlanan "Daily Courant " isimli gazetede yalnızca dış haberler vermekte idi. Bu haberler ülke dışından gelen haber mektuplarından oluşmakta idi. O dönemde Avrupadaki diğer gazeteler de bu minval üzere idi. Vakit Gazetesinin dış haber kaynakları arasında Ajans Havass, Ajans Bardiyo ve Reuter gibi ajanslar vardı. Ayrıca Morning Post, Observer, Times Daily Telegraph, Daily News, Pall Mall gibi çeşitli yabancı gazeteler de Vakit’in haber kaynakları arasında idi.” (Yerlikaya, 1994: 202)

İnişli çıkışlı bir dönemi geride bırakarak 1917 yılında yayın hayatını sonlandıran gazetenin ardından aynı isimle yayın hayatına başlayan diğer bir Vakit gazetesi ise 22 Ekim 1917 yılında çıkar. Vakit gazetesini çıkaranlar soyadı kanunundan sonra Yalman soyadını alacak olan Ahmet Emin ile Us soyadını alacak olan Mehmet Asım’dır. Hıfzı Topuz gazetesinin çıkışıyla ilgili şu bilgileri verir:

“Bu gazeteyi 22 Ekim 1917’de Ahmet Emin Yalman ile Mehmet Asım Us kurmuştur. Gazetenin kuruluş sermayesi 500 liradır o zamanlar. Yazı işleri müdürlüğünü önce Ali Naci Karacan, sonra da Enis Tahsin Til yapmıştır. Necmettin Sadak ile Kâzım Şinasi de Akşam’dan önce Vakit’te çalışmışlardır. Gazeteye sürekli yazı yazarları arasında Hakkı Tarık Us, Ahmet Rasim, Ahmet Şükrü Esmer, Reşat Nuri vardır. Ruşen Eşref, Hüseyin Cahit Yalçın, Ziya Gökalp ve Halide Edip da zaman zaman yazı yazarlar. Yalman 1920 Martında Malta’ya sürgüne gönderilince gazetenin yönetimi Asım Us’a kalır. 18 Mart 1923’te de Yalman, hissesini 12.000 liraya Asım Us’a satarak Vatan’ı çıkaracaktır.” (Topuz, 1973: 123)

Gazetenin çıkmaya başladı yıllar mütareke dönemidir. Henüz cumhuriyet ilan edilmemiş dolayısıyla harf inkılabına uzun zaman vardır. Gazete Osmanlı Türkçesi ile yayın yapar. 31 Aralık 1928’den sonra ise doğrudan Latin harflerine geçilmez, kanuna uygun olarak hem eski alfabe hem de Latin alfabesiyle çıkar. Fakat daha sonra sadece Latin alfabesiyle devam eder. Ahmet Emin Yalman, Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim kitabında Vakit gazetesini çıkarma kararını ve ondan sonraki süreci anlatır.

Gazete çıkarma fikri ilk aklına düştüğünde henüz 29 yaşında olan Ahmet Emin, başyazarlık tecrübesi olan, Amerika’da sosyoloji, tarih doktorası yapmış, gazetecilik konusunda Columbia’da staj yapmış, üç dil bilen biridir. Kendisi de şöhretinin farkındadır. Gazete çıkaracak öz güvene sahip Ahmet Emin’in kendi ifadesiyle eksiği güvenilir bir yol arkadaşı, ortak bulmaktır. Gazete çıkarma konusunda kendisine ortak olarak dürüstlüğünden emin olduğu ve eski tanışıklığı olan Mehmet Asım’ı bulur. Ancak yalnız ortaklık yetmez halledilmesi gereken başka sorunlar da vardır. Öncelikle izin meselesi gündeme gelir.

1917 yılı İttihat ve Terakki’nin baskı uyguladığı ve basına geçit vermediği yıllardır. Yeni bir gazetenin çıkarılması zordur. Fakat yazıp çizen kişilerden oluşan bir çevreye sahip olmanın faydası görülür. Ahmet Emin’in gazete çıkarma heyecanına Ziya Gökalp ve Hüseyin Cahit yardımcı olmuş ve gerekli izin alınmıştır. Gazetenin adı ilk olarak Haber olarak kararlaştırılsa da dönemin Matbuat Müdürü olan Hikmet Nazım’ın tavsiyesi üzerine Vakıt olur. (Akbayır, 1996: 4) Ahmet Emin de izin ve ad bulma sürecini şöyle anlatır:

“İlk iş olarak, bir isim bulmak lazım geliyordu. Eskiden Lastik Said Bey’in başyazarlığı altında çıkan bir mücadeleci gazetenin adı olduğu için Vakıt adı üzerinde karar kıldık. Bundan sonra imtiyaz almak davası vardı. Bu da o zaman için kolay bir şey değildi. Parti’nin güvene layık görmediği kimselere yeni baştan gazete çıkarmak imtiyaz ve imkânını vermesi beklenemezdi. Hüseyin Cahid, Mehmed Asım’ı destekledi, Ziya Gökalp beni tuttu. Kısa zamanda bu sayede gazete imtiyazını ele geçirdik.” (Yalman, 1997: 355)

Mehmed Asım da kendi köşesinde bu ad koyma konusuna değinir. Dereden Tepeden sütununda “Artık İstanbul halkını büyü tutmaz, herkes eskisinin tersini giyiyor. Biz de yeni bir isim alıp eskitmektense, ‘Vakit’ diye eski bir isim almayı, harbin iktisadi havasına daha uygun bulduk.” (Yalman, 1997: 356) der.

Aynı konu aslında gazetenin ilk sayısında da okurlara açıklanır:

“Gazetemizin eski Vakıt ile isminden başka hiçbir münasebeti yoktur. On beş sene müddet çıkmayan bir gazetenin unvanı üzerinde matbuat kanunu mucebince hiç kimsenin hiçbir hakkı kalmaması bize “Vakit” ismini intihâb imkânını vermiştir” (Ahmed Emin, “Gazetemiz”, Vakıt, 22 Teşrin-i evvel (Ekim) 1333 (1917), N. 1, s.1)

Uzun yıllar yayın yapacak olan gazetenin adıyla ilgili sonradan farklı gelişmeler olur. 1934 yılında gazete Vakıt’ten vazgeçerek Kurun olacaktır. Fakat kısa sürede yeniden aynı ada dönüş yapılır.

Matbaasının ve idarehanesinin adresi olarak gazete sayfasında “İstanbul Cağaloğlu’nda Emniyet Sandığı karşısı gösterilir. Gerekli iletişim bilgileri ilk sayfada verilen gazeteye abonelik şartları da eklenmiştir. Dönemin para birimi ve değerleriyle senelik, aylık ve üç aylık abonelikler yapılacağı yazılıdır. İsteyenlerin yazı gönderebilmesi için klişesinin sağına “Gazeteye ait evrak Başmuharrirlik, idareye ait evrak İdare Müdüriyeti namına gönderilmelidir. İadesi arzu edilen evrak için adresli, pullu bir zarf leffedilmelidir.” cümlesi eklenir. Yine ilanlar için gerekli ilan şartları da ayrıntılı şekilde “İlan şeraiti idare müdüriyeti ile kararlaştırılır. Neşredilen ilanların halkı iğfal edecek mahiyette olmamasına itina edilmekle beraber, bunların muhteviyâtından dolayı mesuliyet kabul edilmez.” denilerek açıklanır.

Gazete ilk yıllarında fiziksel unsurlar bakımından çok zengin denilemez. İki sayfa olarak çıkmaya başlar. İlk sayfa daha çok güncel olaylar ve siyasi haberlerden oluşur. Her gazetenin olmazsa olmazı başyazıda yine buradadır. Başyazılar bazen tek sayfa bazen iki sayfa kimi zamanda yazı dizisi şeklinde peşpeşe günlerde yayımlanır. 4 Temmuz 1920 itibariyle iki sayfa değil dört sayfa çıkmaya başlar. Bunun gerekçesi gazetenin dördüncü yılını doldurmasıdır. Okurlarıyla bu durumu “gazetemiz dört yaşını doldurmak üzere, çok şükür” denilerek paylaşılır. Takip eden cumartesi gününden itibaren dört sayfa olacağı da aynı gün duyurulur. Sayfa sayısı arttıkça doğal olarak haber sayısı ve haberlerin kapladığı alan da artar. Gazete yayını devam

ettirmek için moda, sigara kâğıdı, ilaç gibi reklamlar alır ve bunu son sayfada verir. Gazete zaman zaman sayfa sayısını altıya hatta bazen de sekiz sayfaya çıkarır. Sayfa sayısının arttığı günlerde ilk sayfanın en üst köşelerine bunu belirten işaretleme yapılır. Sağ ve sol köşelere işaret parmağı açık kalan parmaklarıysa kapalı olan el resmi vardır. Ellerin yönü birbirine dönük halde resmedilir. İki resim arasında gazetenin o günkü nüshada altı sayfa olarak yayınlanacağını belirten de bir not bırakılır.

1.Yüzyıl İlk Yarısında Vakit

Bir gazete için en mühim ve zorunlu konulardan biri yayın ilkelerini belirlemesi ve o dönem için inandığı ülke menfaatine uygun bir politik duruşunun olmasıdır. Vakit, yayın ilkeleri olan bir gazetedir. Siyasi yazılara yer verdiği gibi sanat ve kültür çalışmaları da ihmal edilmez. İlk başmuharriri Ahmet Emin “Gazetemiz” başlıklı 22 Ekim 1917 de yayımlanan yazısında bu ilkeleri açıklar.

“Bugünden itibaren yevmi gazeteler arasına ismi eski, fakat kendi yeni bir gazete daha karışıyor. Otuz kırk sene evvel çıkan Vakit gazetesini tanımış bulunan ve sütunlarımızda eski bir âşına bulacaklarını ümit eden kari’lerimiz aldanacaklardır. Gazetemizin eski Vakit isminden başka hiçbir münasebeti yoktur... Tesis ettiğimiz başlıca gaye, memleketin ihtiyacına, salâhına, feyz ve terakkisine taalluk eden muin meselelerle meşgul olmak, gerek şehrimizin ve gerek taşraların hayatına ait şeylere haricî havadisten fazla ehemmiyet vermek ve bilhassa içtimaî ve iktisadî sahalarda canlı bir faaliyet göstermeye çalışmaktır.” (Ahmed Emin, “Gazetemiz”, Vakit, 22 Teşrin-i evvel (Ekim) 1917 (1333), N. 1, s.19)

Ahmed Emin, “Gazetemiz” yazısının sonunda okurlarına memleketin çıkarlarını üstün tutacaklarını taahhüt eder. Gazetecilik mesleğine saygısını belirtir ve oldukça iddialı başlar yayın hayatına, sözleri de öyle devam eder:

“Yalnız şurasına inanılmasını rica edeceğiz ki Vakit, bugünkü sahiplerinin elinde buldukça temiz ve lekesiz kalacak ve yalnız memlekete ait menfaatlerin ve gazetecilik mesleğine olan muhabbetin tesiri elinde saf ve samimi neşriyatta bulunacaktır.” (Ahmed Emin, “Gazetemiz”, Vakit, 22 Teşrin-i evvel (Ekim) 1917 (1333), N. 1, s.1)

Gazetecilik mesleğinin o günler için geldiği nokta düşünüldüğünde Vakit’in ana hedefleri ve bunun için yapmayı planladığı işler önemlidir. Ülkenin gelişmesi için gerekli olan bütün meselelerle ilgilenileceğini, toplumsal, iktisadî faaliyetleri gösterip anlatacaklarını söylerler. Muharrirleri kendi köşesinde yazacaktır. Bir başmuharrir vardır fakat zaman zaman farklı konularda o konu hakkında uzmanlaşmış kişilerinde bu sütunda yazabileceğini ifade ederler.

İki sayfa olarak çıkmaya başlayan Vakit’in son sayfasının altında verilen bilgiye göre sorumlu müdürü ve başmuharriri Ahmet Emin’dir. Gazetenin bir diğer ortağı olan Mehmed Asım da yazılarıyla okurla buluşur. Gazetesinin Yazı İşleri Müdürlüğünü önce Ali Naci (Karacan), daha sonra ise Enis Tahsin (Til) yapar. Vakit gazetesinde Ahmed Emin ve Mehmed Asım’ın dışında Necmettin (Sadak), Kâzım Şinasi, Hakkı Tarık (Us), Ahmet Rasim, Ahmet Şükrü (Esmer), Reşat Nuri, Ruşen Eşref, Hüseyin Cahit, Ziya Gökalp, Halide Edip, Doktor Adnan, Selim Sırrı, Ömer Seyfettin ve Satı Beyler gibi dönemin önemli yazarları da yazılar yazmışlardır. (Topuz, 2003: 105)

Vakit ilk yıllarında daha çok siyasi, sosyal konulara değinmek zorunda kalsa bile sonradan önemli edebi sayfalara da öncülük etmiştir. Özellikle tefrikalar o dönem için önemlidir. Bugün edebiyat tarihinde adı sıkça anılan yazarlardan Halit Ziya’nın, Reşat Nuri’nin adı ihmale uğramış olsa bile Vakit için önce muhabir sonra hem idareci hem de yazar olarak emek vermiş Refik Ahmet’in de adını da görmek mümkündür. Refik Ahmet küçük yaşlardayken babası Bekir Hıfzı Bey’i kaybedince hayata erken atılmak zorunda kalır. Zaten memleket zor durumdadır, savaş yılları toplumu her yönden bunaltır. Yalnız Refik Ahmet değil birçok genç okul yerine cephelere gider. O da ailesinin geçimi için çalışmaya başlar. Yine de şanslı bir gençtir. Yazıp çizmeye merakından haberdar olan Mercan İdadisindeki hocası aynı zamanda Mehmed Asım’ın kardeşi olan Hakkı Tarık Us onu İfham Gazetesinden Ferit Bey’e gönderir. Böylelikle iş

hayatına atılmış olur. Gazetecilik yaşamına böyle ciddi bir adımla başlayan Refik Ahmet, kapatılan İfham'ın ardından, ilerde romanlarını tefrika edeceği Vakit Gazetesine geçer; kitap halinde yayınlanmış üç romanı ve bir hikâye kitabı da yine aynı gazetenin matbaasında basılacaktır. Yazarın Cumhuriyet sonrası dejenere olan toplumu eleştirdiği romanı Çıplaklar, bir ara Kurun adını alan gazetede “İçtimaî ve milli bir davayı tetkik eden telif romandır. Kozmopolit bir muhitin eğlence hayatı yanında Anadolu'nun ve bir kısım İstanbul'un yıllarca çektiği ızdırabı yakından görüp canlı bir şekilde göstermeğe çalışıyor. Elbiseden ve ahlâktan soyunanlarla giyecek bir şeyi olmayanlar bir gönül macerasının örgüsü içinde gösteriliyor. ÇIPLAKLAR romanı inkılâp gençliğinin Mesut ve hülyalı yolunu güzel bir memleket dekoru içinde canlandırmak hedefini güdüyor.” (Kurun, 1936: 1-12.04.1936) cümleleriyle sunulur.

İfham'da meclis muhabiri olan Refik Ahmet, Vakit gazetesinde uzun yıllar kalacaktır. 1943 yılında da Vakit gazetesi yazı işleri müdürüdür. Halit Fahri Ozansoy, Refik Ahmet'in ölümü sonrası hem onun hakkında hem de Vakit'ten bahsettiği yazısında şunları söyler:

Refik Ahmet'le dostluğumuz, onun, Mehmet Asım ve Hakkı Tarık Us'un Vakit gazetesindeki yazı işleri zamanından başlar. Ben de Servet-i Fünun mecmuasının yazı işlerine bakardım ve sık sık uğrardım Vakit'e. Orada, arı gibi çalışan, not alan, yazan Refik Ahmet vardı ve onun bir taraftan neşeli ve nükteli konuşan sesi... Ailece de dostluğumuz vardı. Ben, Nişantaşı'nda, o, Osmanbey'e yakın otururduk. Birbirimizi sık sık ailece ziyaret ederdik. Rahmetli eşimle çok sevişirdi hanımı. Kızı Fatoş küçük bir kızdı henüz. Küçük ve şirin mi şirin... Zavallı dostum! Geçen yaz, bir gün Kızıltoprak'ta ziyaretime gelmiş, bana eski günlerimizi hatırlatmıştı. Tiyatro tarihimiz üzerine yıllarca, arka arkaya derin bir emekle yazıp yayınladığı eserlerinin sonuncusu olan Meşrutiyet Tiyatrosu'nu da bana getirmişti. O kitap şimdi masamın üstünde. İthafına tarih atmamış ama şu satırları ne kadar candan ve sıcak: 'Bu kitabın yazılışı sırasında hâtıralarından - faydalandığım dostum Halit Fahri Ozansoy'a sevgilerimle' R.A. Sevensil. Bu ithafın altında bir çizgi ve Ankara'daki evinin adresi. Her bakımdan, ötekiler gibi, çok titiz bir çalışma ile incelenmiş bir eser. Ona, bu son değerli kitabını yazarken, karınca kararınca, kendimin de ufacak bir hizmetimin dokunduğuna sevinmişim. O gün ikimiz de, eski günlerden, eski Bâbüali Yokuşu hatıralarından nasıl coşarak konuşmuşuk. Bu hatıralardan içimizi sızlatanları da vardı. Vakit yazarlarından Nurettin Artam'ı, Nurullah Ataç'ı, Hakkı Süha Gezgin'i, Bekir Sıtkı Kunt'u, Kenan Hulusi Koray'ı anmıştık. Şimdi kendisi de o rahmetliler arasın karıştı. Sanki geçen yazın o ikindiüstü benimle vedalaşmaya gelmişmiş! Sonra? İşte o kadar... O dost çehre de eksildi hayatımdan... Ankara'ya gitsem de bir daha onu göremeyeceğim. (Ozansoy, 1970: 3)

Türk Edebiyatı tarihinde modern romanın öncüsü kabul edilen Halit Ziya, 1901 yılında Servet-i Fünun da başlayan fakat yasaklamalar nedeniyle devam ettiremediği Kırık Hayatlar romanını 1922 yılında tam on bir yıl sonra Hakkı Tarık Us'a yazdığı telif konusunda bir mektupla Vakit'e gönderir. Bu örnekte de görüldüğü gibi hem ülkenin değişen atmosferi hem de Vakit'in güçlü duruşu yazarlar için bir imkân sağlamıştır. Yine hikâye tefrikaları da gazetede yer almıştır. Yabancı edebiyatlardan özellikle Fransız edebiyatından romanlar da çevrilerek tefrika edilir. Bunun yanında o günlerde yapılacak olan sanat faaliyetlerinin tanıtımı, yeni çıkan eserlerin tanıtımıyla gazetede bulunur.

Yukarı sayılan isimlere bakıldığında Vakit'in çıktığı yıllardan itibaren güçlü bir yazar kadrosuna sahip olduğu fark edilir. Bu kadro dönemin güvenilir haber alma ihtiyacı düşüldüğünde de gazetenin çok okunması için iyi bir sebeptir. Üstelik doğru bilgi konusunda daha ilk sayıda güvenilirliği sağlar. Vakit daha ilk sayılarında dönemin önemli bir yolsuzluğunu ortaya çıkarır. Gazetenin bu sayede oldukça ünlendiği görülür. Ahmet Emin'in kalemine göre bu ün propagandayla değil çıkardığı haberlerle sağlanmıştır. Şöyle anlatır:

“Fazla propaganda yapmadan, Vakit'in adının duyulmasında ve iyi bir okuyucu kitlesi toplamasında ilk nüshada yirmi vagonluk bir şeker yolsuzluğu hakkında verdiğimiz bir atlatma haber rol oynadı. Avusturya'dan beş kuruşa alınan şekerin üç yüz kuruşa halka satıldığını ve milyonlarca liralık vurgun yapıldığını belirten havadisın asıl göze çarpan tarafı, eski Maarif Nâzırı Şükrü Bey'in bu işte başrolü oynamasıydı. Ali Naci, Şükrü Bey'in sivil bir resmini değil, o

zamanki rütbesini gösteren sırmalı üniformasının üzerinde nişan ve madalyalar taşıyan bir resmini de basmakla haberin hakkını tam olarak vermiş, velvele yaratmayı başarmıştı. Gazete ondan sonra derhal aldı yürüdü. Yolsuzluklara karşı Sabah gazetesinde olduğundan daha şiddetli ve daha cüretli bir surette açtığımız propaganda da tesirini gösterdi. Vakit, harbin son devrinin çok sevilen ve aranan bir gazetesi oldu” (Yalman, 1997: 356)

Ahmet Emin aynı kitabında gazetenin yayına hazırlanması konusunda zamanlarını çok aldığını söyler. Üstelik ilk sayıda okurun ilgisini çekmiş olması da onlara daha fazla sorumluluk yüklemiş, gazeteden okurun beklentisini artırmıştır. Çalışmalar arttıkça fiziksel olarak tuttıkları mekân yetmez. Amedî matbaasından Cağaloğlu'nda bulunan beş katlı binaya taşınırlar. Teknik ihtiyaçları da geliştirmek gerekir. Bazı makineleri yurt dışından getirirler. Bir makineyi Ahmet Emin, Almanya seyahatinde gördüğü, tanıdığı fakat kapanmış olan bir gazeteden satın alır. Nakil işlerini ise Alman Gazete Sahipleri Cemiyeti'nin başkanı Herr Müller yapar. (Yalman, 1997: 365)

Gazeteyi çıkarmaya niyetlendiklerinde sansür nedeniyle olumsuz etkisi olan, zor izin aldıkları İttihat Terakki ile yayına başladıktan sonra da mücadeleye devam edilir. Yolsuzlukları anlatması, bu yolsuzluklara karışan isimleri açıklaması yönetimi rahatsız eder. Ancak buna rağmen gazete sahipleri belli çevrelerden “İttihadçı damgasını” da (Yalman, 1997: 327) yemekten kurtulamazlar. Çünkü harp yıllarıdır. Ülke içinde kavgayı istemezler bir taraftan millî birliğin tesisinin önemli olduğunu bildiklerinden sükûtu ister ve tavsiye ederler. Nihayetinde çıkardıkları haberler Ahmet Emin'in sürgün edilmesine neden olur. Tanzimat Döneminden beri birçok şair yazarın sürgün edildiği Malta'ya 31 Mart 1920'de o da gönderilir. Artık Vakit gazetesinin farklı bir idareciye ihtiyacı vardır. Zaten iki ortakla çıkan gazetenin idaresine Mehmet Asım geçer. Aralarındaki dostluk nedeniyle Mehmet Asım gazetede yazdığı başyazıları imzasız yayınlar. (İnuğur, 1988: 107)

Spor haberleri de ihmal edilmez. İlk sayfalarda olmasa da spordaki gelişmeler özellikle at yarışları anlatılır. Veli Efendi Çayırı'nda yapılan at yarışlarıyla beraber futbol ve bokstan da bahsedilir. 28 Mayıs 1922 tarihli Vakit'te bir güreş müsabakası “...Hamdi Bey tırnak muayenesini yaptıktan sonra tiz düdüğünü öttürdü. İki pehlivan musâfaha ederek karşılaştılar. El enselerle yekdiğerini tarttıktan sonra, Kemal Bey kol kapmak istedi, muvaffak olamayarak yere düştü. On dakika yerde geçti. Birinci devre bitmişti. İki dakika istirahatla ikinci devre başladığı zaman Kemal Bey tevaffukunu göstermeye başladı...” (Vakit, 28 Mayıs 1922, (1338) N. 1604, s.3) cümleleriyle sanki bir haber metni değil de maç canlı olarak seyrediyormuş gibi anlatım tercih edilmiştir.

Sağlık hakkında da haber yapılır. 1918 yıllarından itibaren daha da artan verem sütunlara taşınır. Yalnız yaşananlar değil o hastalıkla mücadele yöntemleri de anlatılır. Aşidan bahsedilir, hastalıktan korunma yolları hakkında bilgi verilir. Bu konularda Doktor Galip Ata'nın yazıları vardır. Ata'nın verdiği istatistiki bilgiler şu şekildedir:

“Geçenlerde gazeteler İstanbul Sıhhiye Müdüriyeti'nin emrâz-ı sâriyyeden son dört sene zarfında hesapları gösteren bir istatistiği neşretmişlerdi. Öteden beri herkesin malûmu olan acı bir hakikati, bu istatistik bir daha gösterdi: Türlü türlü isimlerle her sene kışın-yazın bize korku veren sâri hastalıkların hepsi birden dört sene zarfında 1034 kişinin ölümüne sebep olmuş iken, yalnız veremden yine aynı müddet zarfında ölenlerin altı mislinden ziyade, yani 11694 vefat olmuş” (Galip Ata, “Verem Nasıl İntişâr Etti?”, Vakit, 27 Nisan 1920, (1336), Numara 885, s.3)

Vakit yalnız Anadolu'da süren mücadelenin bilgisini vermemiştir. Bir taraftan da halkın eğlenmesini sağlayacak halkı eğitecek konularda yazar. Sanat faaliyetlerini de duyururlar. Gerçekleşmiş olan faaliyetler hakkında da “Çemberlitaş'ta, Osman Bey Matbaası Türk Ressamlar Cemiyeti tarafından tertîb edilen resim sergisi dün icra edilmiştir” (Vakit, 9 Mayıs 1921 (1337), N. 1228, s. 2) bilgi verilir.

“Atatürk’ün başyazarlığı: Vakit’in tarihinde en önemli olaylardan biri Atatürk’ün 22-26 Ocak 1937 tarihlerinde beş gün Vakit’e yazı yazmasıdır. Bunlar Asım Us adıyla yayımlanmıştır gazetede. O yıllarda gazetenin yazı işleri müdürü olan Niyazi Ahmet Banoğlu “Atatürk başmuharrir” adlı bir cep kitabında Atatürk’ün bu yazıları Dolmabahçe Sarayında nasıl hazırlayıp gazeteye yolladığını anlatmaktadır. (Niyazi Ahmet Banoğlu, Atatürk başmuharrir, İstanbul, 1957) Hatay davasının en heyecanlı günlerinde yayımlanmış olan bu yazıların konusu Türk-Fransız ilişkileri ve Hatay sorunudur.” (Topuz, 1993: 158)

2.Vakit Gazetesinde Milli Mücadele

Vakit Gazetesinin yayınlanmaya başladığı yıllar zorluklarla mücadele edildiği bir dönemdir. Ülke Birinci Dünya Savaşı’nın ağır şartlarında yaşar. Üstelik ortak olunan devletlerin başarısızlığıyla Osmanlı Devleti’nin de yenik çıkılması muhtemeldir. Bunun olası etkileri bir yıl sonra, 1917 de imzalanan Mondros Mütarekesi’nde görülür. Daha ilk sayısından beri cesur haberlerle çıkan gazete elbette ki bu dönemin havasından etkilenir. Gazete sayfalarında adım adım ilerleyen milli mücadelenin izleri ilk zamanlar daha az olmakla beraber takip edilebilir. İstanbul gazetelerin hala merkezi gibi görünür. Burada çıkan gazetelerden Vakit’inde içinde bulunduğu Yeni Gün, Akşam, İleri gibi gazeteler tarafını Milli mücadeleden yana seçer. Ancak bunların tersine bir yönü seçenlerde vardır. Peyam-ı Sabah, Türkçe İstanbul, Alemdar, Yeni Gazete, Zaman, Hadisât Anadolu’da filizlenen direnişe karşı olumsuzlayan yayınlar yapmaya devam ederler.

Mondros Mütarekesinden sonra yaşananların sonrasında gazetesinin verdiği tepkiyi yine Ahmet Emin’in hatıralarında aktarır.

“Mütarekenin imzalanması müteakib, 2 Kasım’ı 3 Kasım’a bağlayan gece harbin sevk ve idaresinde başrolü oynayan Talat, Enver, Cemal Paşalarla umumi merkezin en nüfuzlu şahsiyetlerinden Doktor Nâzım ve Doktor Bahaeddin Şakir muhtelif yollardan yurdu terk ettiler, yabancı memleketlere kaçtılar. Başkumandan Enver Paşa’nın kadın kıyafetinde kaçması, adeta kıyameti koparmıştır. Enver Paşa memleketten değil, dünyadan kaçmayı düşünmeli idi” (Yalman, 1997, 380)

Mücadele taraftarı olan gazetenin başmuharriri Ahmet Emin ile Mustafa Kemal İstanbul’da biraraya gelirler. 18 Kasım 1918’de Pera Palas Oteli’nde gerçekleşen görüşme tarihi bir tanklıktır.

“Osmanlı Devleti’nin Meşrutî damgasını taşıyan Millet Meclisi, bugün esaslı bir desteğimizdir. Sulh müzakeresine girişecek bir hükümetin Meclise dayanması bir kuvvet, bir ümit kaynağıdır. Hâlbuki Meclisin feshedilmesi hakkında cereyanlar var. Bu fikre kapılanlar şu noktayı düşünmüyorlar ki mebuslarımızın geldikleri seçim dairelerinin mühim bir kısmında yeniden seçim yapmak imkânı yoktur. Demek ki mevcut Meclis, bütün ülkeyi temsil imkânını elinde tutan, yeri bir daha kolay kolay dolamayan bir heyettir. Bunu unutarak girişilecek hatalı hareketlerin çok fena neticeleri olacaktır”. Bu görüşme hakkında Ahmed Emin şunları da söylemektedir: “Büyük lideri saygı ile dinledim. Düşüncelerim 19 Kasım tarihli Vakit’te "Mustafa Kemal Paşa ile Mülakat" şeklinde çıktı. Bunun arkasından ben de Meclisin dağılması hakkında Mustafa Kemal’den aldığım ilhamlarla bir mücadeleye giriştim, fakat kötü kişiler bunu akıllarına koymuşlardı.” (Yalman, 1997: 384)

Vakit gazetesi tüm zor şartlara rağmen 16 Mayıs 1919 tarihinde İzmir’in Yunanlılarca işgalini okurlarına duyurur. Mehmet Asım’ın yazısı ile çıkan haberde yaşanan hayal kırıklığına değinilir. Oysa Wilson Prensiplerine uymayan nice işgaller yeni yeni başlayacaktır. Bu nedenle gazetenin bu döneme ait haberlerinde sık sık bu prensiplere uyulmadığına dair haber yapılacaktır. Gazete yönetimi bu konuda o kadar hassastır ki bu işgalin ardından haftada iki gün kalın bir çerçeve için yerleştirerek “Devletlerin Taahhüdü” başlığıyla “Wilson Prensiplerinden Türkiye’nin mukadderâtı hakkındaki madde-i mahsusa” şeklinde Wilson Prensiplerinin 12. maddesini yayınlar. Gazete bu ilk işgallerden sonra elinden geldiğince gelişmeleri takip eder ve haber haline getirir. Öyle ki eleştirel dilden de çekinmez. Örneğin 26 Mayıs 1919’da İstanbul’da Birinci Şûrâ-yı Saltanat toplantısına katılan kişilerin isim listesini verip bu kişilerin konuya

ehliyeti olmadığını çekinmeden söylemiştir. İşgallere tepki gösteren yalnız birkaç cesur gazeteci değildir. Vakit, 1920 yılının başından itibaren Trabzon, Bursa, Konya gibi şehirlerde düzenlenen mitingleri de sayfalarına taşır. Zaten artık Mustafa Kemal Anadolu'ya geçmiştir. Fakat yalnız Vakit Gazetesinde değil Milli mücadeleye önderlik edecek Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıkışı, Havza Genelgesi ve Amasya Tamîmi hakkında hiçbir haber yer alamamış veya almamıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya geçtikten sonraki süreciyle ilgili ilk haberse, 11 Haziran'da yayımlanmıştır. 11 Haziran 1919 tarihli Vakit'te yer alan ve sadece bir cümleden oluşan bu haberde, Mustafa Kemal Paşa'nın askerlik görevinden azlediliği bilgisi yer alır. 12 Temmuz tarihli nüshada ise Mustafa Kemal Paşa'nın çok sevdiği askerlik mesleğinden istifa ettiği haberine yer verilmiştir. (Yalçınkaya, 2019: 637)

Savaş şartlarında Anadolu'yla haberleşmek kolay değildir. Bu nedenle 1920'ye kadar yer alan haberlerde Anadolu'da başlayan hareketlenmeler okura kısıtlı ulaştırılır. Bir taraftan sansür devam etmektedir. İşgal edilmiş bir şehir olan İstanbul haber almanın alınan haberleri yaymanın güç olduğu bir şehir haline gelmiştir. İstanbul Hükümeti'yle işgal kuvvetlerinin baskısı artarak devam eder.

“Mütareke yıllarında İstanbul basınında Milli Mücadele haberlerinin kaynağı genellikle takalarla, motorlu kayıklarla, yük gemileriyle İnebolu'dan veya İzmit'ten getirilen haber bültenleridir. Anadolu Ajansının Ankara'da “Resmi Tebliğ” olarak yayınladığı bu bültenlerde Meclis toplantılarının özetleri ve cephe haberleri vardır. Bunları çeşitli yollardan bulan kaptanlar, lostromolar, tayfalar İstanbul'a getirir, gazetecilere satarlar. O zamanlar gazeteler bülten avcılığı için özel muhabirler tutmuşlardı.” (Topuz, 1973: 125)

Bu zor şartlarda Vakit yine de yayın politikasını değiştirmemiş ve tavrını Anadolu'dan yana koymuştur. Yolsuzlukları duyurduğu için tepkiyle karşılanan gazete yine tepki çekip sonunda cezalandırılacağı bir yazı yayımlar. “İzmir Cephesinde Vaziyet” yazısı 4 Temmuz 1920 tarihinde çıkar. Haber metni yanına eklenen Mustafa Kemal ile beraber Fevzi Paşa ve İsmet Paşa'nın resimleri gazetenin on gün kapatılmasına neden olur. Yazı işleri müdürüyse bir ay hapse mahkûm edilir. 17 Temmuz'a kadar gazete yayın yapamaz.

Vakit Gazetesi'nden bazı nüshalarda politik duruşuna uymayan, beklenmeyen haberlerin yapıldığı görülür. Aslında yalnız Vakit değil benzer şekilde İstanbul Hükümetine muhalif gazetelerde zaman zaman tersi istikamette davranarak yayın faaliyetlerini sürdürmenin yolunu aramışlardır.

Vakit Milli Mücadele ile ilgili haberleri ilk zamanlar Batı Cephesi hakkında bilgilendirmelerle yaparken haberleri aldığı yeri Anadolu'dan gelen bir yolcu veya Yunan tebliğ-i resmîleri olarak gösterir. Anadolu'daki Harekât-ı Milliye'nin yayınladığı bir Tebliğ-i Resmî de gazeteye ulaşması halinde bunu yayımlayabilmiştir. Bu durum Millî Mücadele'de net zaferlerin kazanıldığı ve sonuçların alındığı 1921 yılının başına kadar devam etmiştir. (Güner, 1998: 92) Güney ve Doğu cepheslerinde yaşananlardan daha az haber verilmesinin sebebiyse yine haberin İstanbul'a ulaşmasındaki kısıtlılıktır. Milli Mücadeleyi yürütenler güç kazandıkça özellikle 1921 sonrası haberleşme imkânları gelişecek ve artık İstanbul'a da doğru haberler gönderilecektir.

Batı Cephesine dair “Son Taarruz” yazısında şu ifadeler vardır.

“Anadolu'da bulunan Yunan kuvvetleri bir taraftan Eskişehir'e, diğer taraftan Afyonkarahisar'a doğru olmak üzere son defa taarruza geçmişlerdir. Bu taarruz, Türk 30 ve Müslüman heyetinde kemâl-i tevekkül ve sükûnetle telakki edilmiştir. Çünkü Anadolu'da Yunan taarruzu ilk defa vuku bulan bir hadise değildir. Bir hayli zamandan beri böyle bir taarruz maksadıyla Yunan kuvvetleri tarafından yapılan hazırlıklar Türkiye'ce malûm olduğu için bu hadisenin vukuuna intizar edilmekte idi...” (Vakit, 26 Mart 1921 (1337), N. 1183, s.1)

Vakit'in okurlarına moral desteği verdiği sayfalarından okunur. Anadolu'ya doğru Yunan ilerleyişinin durduğunu haber yapar. Haber metninde “Dün intişâr eden Yunan tebliği, Yunanlıların müthiş bir mukavemete marûz kaldıklarını ve bazı mahallerde on defa mukabil

taarruza duçar olduklarını bildirmektedir. Yunanlıların galip geldiklerine ve Eskişehir'e girdiklerine dair işâ edilen haberler bî-asıl u esastır" (Vakit, 31 Mart 1921 (1337), N. 1189, s.1) denilir. Zaferlerde sevinçle karşılanır ve duyurulur. "Türk silahları, bu defa pek şanlı bir muzafferiyet ihrâz etmiştir" (134 Vakit, 5 Nisan 1921 (1337)) denilerek İkinci İnönü Zaferi kutlanır. Bu konulardaki haber metinleri özel sütunlar oluşturularak gazeyete yerleştirilir ve etrafi süslenecek verilir.

Şüphesiz Milli Mücadele yalnız askerin değil bütün bir halkın çabasıyla verilmiştir. Vakıt Gazetesi de yalnız cephelelerdeki olan biteni değil halkın cephe gerisinde ordu için yaptıklarıyla kendi içlerinde ne halde olduklarını da anlatır. "Millî Ordu Takviye Ediliyor" yazısında şunlar söylenir:

"Anadolu'dan gelen son haberlere nazaran, Refet Paşa'nın Müdafaa-i Milliye Vekâleti'ni deruhte ettiği zamandan beri ordunun takviyesi için büyük bir gayretle sarf-ı mesai edilmektedir. Şimdiye kadar muhtelif sebeplerle askere alınmamış olanlar kâmilan ifa-yı vazifeye davet edildiği yeniden birçok sınıflar silâh altına çağırılmıştır. Diğer taraftan muhtelif vazifelerde istihdam edilmekte olan zabitan ve ihtiyât zabitleri de vazife-i askeriyelerine iltihaka davet edilmiştir. Her gün, zabitan ve ihtiyât zabitanı katile katile Ankara'ya vâsil olarak tayin edildikleri kıtalara iltihak etmektedirler. Ahali arasında vazife-i askeriyelerini ifa etmek üzere askere çağırılanlar, davul ve zurnalarla Ahz-ı Asker Şubelerine müracaat etmektedir. Yeni tatbik edilmekte olan usul mucebince her mahallede heyet-i ihtiyariye, davet edilen sınıflar dâhilinde bulunanları nüfus defterine bakarak muayyen zamanda camilerde içtimaa davet etmekte ve buradan müctemian Ahz-ı Asker Dairesine gidilmektedir. Silâh altına davet edilenlerden mâada, gönüllü olarak orduya iltihak edenlerin yekûnu mühim bir miktara bâliğ olmuştur. Anadolu'da düşmanın pek yakında mağlup edileceğine dair umumi bir kanaat mevcuttur. (135 Vakit, 23 Ağustos 1921 (1337), N. 1329, s.1)

Sakarya Zaferi'nde kazanılan başarı da duyurulur.

"Sakarya Meydan Muharebesi ordumuzun tam bir zaferiyle nihayet bulmuştur. Birkaç günden beri devam eden mukabil taarruzumuzla Sakarya mıntıkasındaki düşman ordusu binlerce maktul verdirilerek tamamıyla mağlup edilmiş ve tayyarelerimizin dahi iştirakiyle her taraftan icra edilmiş bir takip neticesinde muharebe meydanında ve ricat yolları üzerinde birçok esliha, eşya, malzeme-i harbiye ve otomobil terk ederek ve hatta yaralılarını taşıma vakit bulamayarak perişan bir surette çekilmeye başlamıştır. Yalnız bu ri'catı himaye için Beylik köprü şarkında terk ettiği takriben iki fırkalık bir kuvveti bugün dahi mevâkiini muhafaza etmek istemiş ise de kıtaâtımızın şedit taarruzlarıyla bu düşman kuvvetleri de pek kuvvetli olan mevâziinden tard edilmiş ve bu suretle, 21 gün devam eden Sakarya Meydan Muharebesi ordumuzun tam bir zaferiyle nihayet bulmuştur." (136 Vakit, 15 Eylül 1921 (1337), N. 1352, s.1)

Birbiri peşi sıra gelen zaferler umudu artırırken bütün halkın olduğu gibi Vakıt okurlarının da takip ettiği ve beklediği asıl başarı düşmanın bütünüyle yurttan atılmasıdır. Mustafa Kemal'in başkumandanlığında taarruz başlar. Vakıt bu büyük zaferi;

"Ordumuzun 26 Ağustos'ta başlayan taarruzu kemal-i muvaffakiyetle devam etmektedir. Anadolu'dan el-an tebliğ-i resmî gelmediği için, hakiki vaziyetin ne merkezde olduğu henüz malum olmamakla beraber, bizzat Yunanlıların tebliğleri katî bir surette ordumuzun muvaffakiyetini itiraf etmektedir. Dün şehrimizde Yunan Matbuat Kalemi tarafından 28 Ağustos tarihiyle neşredilen Hacıanesti'nin tebliğinde, ordumuzun Afyonkarahisar'ın şimalinde ve cenubunda taarruza geçtiğini ve Yunan mevâziine girdiğini itiraf ediyordu." (Vakit, 30 Ağustos 1922 (1338), N. 1692, s.1)

cümleleriyle duyurur.

Maddi sıkıntılar gazeteyi bazı konularda farklı çözümler üretmeye sevk eder. Yalnız İstanbul değil cephelelerin de birbirinden haber alması zordur. Gazete bu konuda da bir görev üstlenir. Batı Cephesi'nde savaşan askerlerin olan biteni öğrenmesi için okurlarından bir şey ister. Okurların gazeteyi okuduktan sonra cepheye göndermelerinin faydalı olacağını duyurur. 8 Şubat 1922 tarihli Vakıt'te ilk defa şu ifadeler yer alır: "Gazetenizi okuduktan sonra cephe

boyundaki gazilerimiz için Anadolu'da Garp Cephesi Kumandanlığı adresine postaya veriniz.” (Vakit, 8 Şubat 1922 (1338), N. 1495, s.1)

Siyasi başarı da Vakit'in takip edip haberleştirdiği bir konudur. 11 Ekim tarihinde Mudanya Konferansı İsmet Paşa başkanlığında İngiltere, Fransa ve İtalya heyetleriyle tamamlanır. Konferansı izleyen Ahmet Emin gazetesinde buna yer verir. “Mudanya Mukavelenâmesi” yazısında;

“Mudanya Konferansı, tereddütlü ve şiddetli günler geçirdikten sonra nihayet Şark-ı Karib'de sulhun temelini kurmaya muvaffak olmuştur. İsmet Paşa ile Müttefik Generaller arasında dün sabah tam tulû' dakikalarında imza edilen mukaveleyi ve vâzı'-ı imza, devletlerarasında yeni bir tarz-ı münasebetin mukaddimesi addetmek caizdir. Bu Mukavele, hem bir mütareke hem de bir mukaddemât-ı sulhiyye mahiyetindedir. Bilhassa akdinde bütün alakadârlar tarafından gösterilen hüsn-i niyet ve itidâl meyli, Mukavelenin âti için sağlam esaslar tesis ettiğine en kuvvetli bir zamân (kefil-garanti) dır... Mukavele, meşrû emellerimizden birçoğunu yeniden kan dökülmeksizin ve derece-i imtidâdi ve şümûlü meçhul vakalara muhâl vermeksizin tatmin etmektedir... Yunanistan için de adet yerini bulsun diye biraz naz ettikten sonra imzadan başka çare yoktur ” (A. Emin, “Mudanya Mukavelenâmesi”, Vakit, 12 Teşrîn-i evvel (Ekim) 1922, N. 1735, s. 1)

Saltanatın kaldırılmasını Anadolu Ajansından aldığı haberle duyurur.

“TBMM evvelki gün akdettiği tarihî bir içtimada Saltanat'ın ref'ine ve Hilâfet'e, Hânedân-ı Âli Osman'ın ilmen ve ahlaken erşed ve eslah olanın intihâbına ittifak-ı ârâ ile karar vermiştir. Türkiye Devleti Makam-ı Hilâfet'in istinadgâhadır... Birkaç asırdır Saray ve Bâb-ı Âlî'nin cehalet ve sefahati yüzünden devlet, azîm felâketler içinde müthiş bir surette çalkalandıktan sonra, nihayet tarihe intikal etmiş bulunduğu bir halde Osmanlı İmparatorluğu'nun müessisi ve sahib-i hakikisi olan Türk milleti Anadolu'da hem haricî düşmanlarına karşı kıyâm etmiş hem de o düşmanlarla birleşip millet aleyhine harekete gelmiş olan Saray ve Bâb-ı Âlî aleyhine mücahedeye atılarak Türkiye Büyük Millet Meclisi ve onun Hükümeti ve ordularını bi't-teşkil haricî düşmanlar, Saray ve Bâb-ı Âlî ile fiilen ve müsellahan ve malûm müşkilât-ı şedîde ve mahrumiyet-i elîme içinde cidâle girişmiş, bugünkü halâs gününe dâhil olmuştur. Türk milleti, Saray ve Bâb-ı Âlî'nin hıyanetini gördüğü zaman, Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nu ısdâr ederek, onun birinci maddesiyle hâkimiyeti Padişah'tan alıp bizzat millete ve ikinci maddesiyle icraî ve teşriî kuvvetleri onun yed-i kudretine vermiştir. Yedinci madde ile de harp ilanı, sulh akdi gibi bütün hukuk-i hükümrânîyi milletin nefsinde cem' eylemiştir.” (141 Vakit, 3 Teşrîn-i sâni (Kasım) 1922 (1338), N. 1757, s 1)

Edirne'nin alındığı haberi de “Güzel Edirne'miz Teşrîn-i sâni'nin 24'üncü Cuma günü tesellüm edilmiştir. Öğleden sonra saat iki buçukta Vali Şakir Bey, üç tabur jandarma kuvvetimiz ve erkân-ı memurîn Edirne'ye dâhil olmuş ve Hükümet Konağı ile Belediye dairesine merasim-i mahsusa ile şanlı bayrağımız çekilmiştir. Cumartesi günü öğle vakti teslim ve tesellüm mazbatasını Belediye dairesinde Vali Şakir Bey'le Müttefikîn Komisyonu azası tarafından imza edilmiştir” (142 Vakit, 27 Teşrîn-i sâni (Kasım) 1922 (1336), N. 1781, s 1) denilerek müjdelenir.

Lozan Barış Antlaşması'nı 24 Temmuz 1923'te Türkiye Büyük Millet Meclisi adına İsmet Paşa başkanlığındaki heyet imzalar. Vakit bu haberi “Sulh Şenliği”, başlığı ile şöyle yayınlamıştır: “İstanbul, bir arada gelen üç bayramı cûş ü hoş bir surette tes'îd etti. Şehir, en ücra mahallelerdeki evlere kadar bayraklarla donatılmış ve birçok yerlerde defne dalları çiçeklerle tezyînât yapılmıştır... Geceleri bütün şehir, farlar ve elektriklerle tenvîr edilmiştir. Sulhun imzası münasebetiyle dün saat beşte toplar atılmış ve beşten, beş buçuğa kadar limandaki bilumum sefâin mütemadiyen düdüğü öttürmek suretiyle sulhu tes'îd etmiştir...” (Vakit, 25 Temmuz 1923 (1339), N. 2018, s.2)

1917 yılında yayın hayatına başlayan Vakit gazetesi Milli Mücadeleyi ve sonrasında yaşananları kronolojik bir düzenle mümkün olduğunca okurlarına aktarmıştır.

3.Vakit'ten Kopuşlar

Vakit Gazetesi'nin 7-21 Eylül 1339 (1923) Müşterek Gazete adıyla çıktığı görülür. Aslında yalnız Vakit değil İstanbul'daki diğer gazetelerde aynı isimle çıkarlar. Çünkü mürettepler grev yapmıştır. Bu nedenle gazeteler, klişelerinin sağ alt kısmında sırasıyla İkdâm, Akşam, İleri ve Tercüman-ı Hakikat; sol alt kısmında ise yine sırasıyla Tevhîd-i Efkar, Tanin, Vatan ve Vakit gazetelerinin isimleri yer almaktadır. Vakit, 22 Eylül 1339'den itibaren yine kendi ismiyle normal yayınına devam etmiştir. (Tezcan, 2007: 12)

Vakit Gazetesi ilk sayıdan itibaren ortak çıkarılan bir yayındır. Bu ortaklık 1923 yılında bozulur. Ahmet Emin ile Mehmet Asım fikir ayrılığına düşerler. Mehmet Asım, Mustafa Kemal ile aynı görüşte olup inkılâp ve çağdaşlaşma fikirlerini savunurken, Ahmed Emin ise daha gelenekçi bir düşünce sahibiydi. Ahmed Emin, Vakit'teki hissesini 12.000 liraya Mehmet Asım'a satmıştır. (Topuz, 1973: 123)

Mehmet Asım Vakit'i devam ettirirken Ahmet Emin Vatan gazetesini çıkarmaya başlar. Mehmet Asım bundan sonra yanına kardeşi Hakkı Tarık'ı alır. Kendisi başmuharrirken kardeşi idari işlerden sorumludur. Gazetenin yazar kadrosu zenginleştirilir. Genç yaşta muhabir olarak gazeteye giren Refik Ahmet'in de içinde bulunduğu kadroda Hasan Rasim (Us), Ahmet Rasim, Naşit Hakkı (Uluğ), Hakkı Süha (Gezgin), Ali Haydar Emir (Alpagut), Rauf Yekta, Hüseyin Necati, Hüseyin Avni, Yusuf Ziya, Mehmet Nurettin, Ömer Rıza, Vasfi Raşit (Sevig) gibi önemli isimler yer alır. (Uysal, 1991: 12) Adları anılan yazarlar aynı zamanda yeni Türkiye'nin sözcülüğünü üstlenirler. Siyasi, sosyal haberler kadar sanat ve kültürün farklı dallarında da çok önemli yazılar yayımlanmaya başlanır.

“Topçu İhsan İstiklâl Mahkemesinin başkanıdır. İstiklal mahkemelerinde ilk basın davaları da başlar. Duruşmaların ardından Hükümetle İstanbul basını arasındaki ilişkiyi düzeltmek için İhsan Bey Atatürk'le gazete başyazarları arasında toplantı planlar. 4 Şubat 1924'te İzmir'de yapılır. “Atatürk'ün basın toplantısına katılan gazeteciler şunlardır: İkdâm sahibi Ahmet Cevdet, Tanin başyazarı Hüseyin Cahit Yalçın, İleri başyazarı Celal Nuri İleri, Akşam başyazarı Necmettin Sadak, Vakit başyazarı Mehmet Asım, Tercümanı Hakikat başyazarı Hüseyin Şükrü ve Vatan başyazarı Ahmet Emin Yalman'dır...” (Topuz, 1993: 137)

Topuz, Doğu İstiklal mahkemelerinin Elazığ'a taşınmasıyla beraber aralarında Vatan'ın ve bazı başka yayınların da olduğu gazetelerin yayınlarının durdurulması istendiğini yazar. Bu nedenle aralarında Ahmet Emin Yalman'ın da olduğu bazı isimler Elâzığ'a gönderilir. (Topuz, 1993:143-144)

Vakit bir ara yukarıda söylendiği gibi zorunlu sebeplerle Müşterek Gazete diye çıkmıştır. 1934 yılındaysa kendi kararıyla Kurun adını alır. Fakat tekrar Vakit ismine döner. 1966 yılında da kapanır. Elli yıllık bir serüvende, 22 Ekim 1917 yılında yayın yapmaya başlayan ve yevmî gazete yani günlük gazete olarak çıkan Vakit Türk basın tarihinde kritik zaman aralığında yer alır. Tarafsız olmanın mümkün olmadığı taraf olmanın da bedel ödemeyi gerektirdiği bir dönemdir.

Sonuç

Vakit Gazetesi 20. Yüzyılın ilk çeyreğinin hemen devamında çıkmaya başlamış, mütareke, Milli Mücadele dönemlerinin en hareketli günlerinde yayınına devam ettirmiş bir basın yayın organıdır. Aynı zamanda Cumhuriyet'in ilanıyla beraber yeni bir yönetim biçimine geçiş yapan ülkenin de ilk Cumhuriyet gazetelerinden biri olmuştur. Basın yayın organları yalnız haber yayma işlevini değil aynı zamanda kritik dönemlerde yönetim ve halk arasında aracı bir işlev de üstlenir. Basın hürriyetine aykırı görünse bile taraf seçmenin zorunlu tutulduğu tarafsızlığın kabul görmediği dönemde beliren bu işlev gazete yönetimlerini zaman zaman zora sokmuş kimi zaman da istemediği şekilde yayın yapmaya mecbur bırakmıştır. Kimi zaman gazeteler şekillendirici bir etkiyle moral kaynağı olarak devletlerin politikasını desteklemiştir. Bu şekilde ele alınan gazete ve dergilerin dönemini yansıtmak ve o dönemde değiştirici bir güç olarak

oynadığı rolü belirlemek mümkündür. Vakit Gazetesi Ahmet Emin'in aldığı eğitimler ve idealist bakış açısı düşünüldüğünde iddialı bir gazete olarak çıkmaya başladığı söylenebilir. Henüz gazetenin ilk çıkış günlerinde Ahmet Emin'in etrafına aldığı kişiler ve sonradan yazar kadrosuna eklenenler de listelendiğinde güçlü bir kadroyla devam ettiği tespiti yapılabilir. Uzun süreli bir yayın organı olması birden fazla dönemin etkilerini görmeyi sütunlarında görmeyi kolaylaştırır. Vakit Gazetesi de Milli Mücadele yıllarında Anadolu hareketinin yanında yer alır. Hem İstanbul'da yayın yapıyor olması hem de tarafını net bir biçimde ortaya koyması kolay değildir. Bu nedenle iletişimin kısıtlılığı da işin içine sokulduğunda ilk zamanlar daha az haber çıktığı görülür. Buna rağmen zaman zaman yaptıkları yayınlardan dolayı yine de sansüre maruz kalmaktan kurtulamazlar. Nitekim başyazar Ahmet Emin'in sürgüne gönderilmesine kadar işlerin ilerlediği görülür.

Kaynakça

- Akbayır, N. Koloğlu, O. (1996). *Gazeteci Bir Aile Mehmet Asım, Hakkı Tarık, Hasan Rasim*, Ankara: ÇGD Yayınları.
- Güner, Z. (1998). "Millî Mücadele'de Türk Kamuoyunu Oluşturan Basın", *Erdem*, 11, no. 31., s. 89-103.
- İnuğur, M. N. (1988). *Basın ve Yayın Tarihi*, İstanbul: Der Yayınevi.
- İskit, S. (1939). *Türkiye'de Matbuat Rejimleri, Tahlil ve Tarihsel Kısmı*. İstanbul: Matbuat Umum Müdürlüğü Neşriyatı.
- Ozansoy, H. F. (14 Eylül 1970). "Refik Ahmet Sevensil". *Tercüman*, s.3.
- Tezcan, A. (2007). *Ahmed Emin Yalman: Dönemi ve Gazeteciliği (1918-1938)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı, Ankara, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Tokin, F. H. (1963). *Basın Ansiklopedisi*, İstanbul.
- Topuz, H. (2003). *Türk Basın Tarihi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Topuz, H. (1973). *100 Soruda Türk Basın Tarihi*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Uysal, Z. (1991). *Us Kardeşler ve Vakit Gazetesi*, İstanbul: İstanbul Basın Kurumu Tesisleri Yay.
- Yalçınkaya, A. (2019). *Vakit Gazetesinde Milli Mücadele (16 Mayıs 1919 – 20 Kasım 1922)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü.
- Yalman, A. E. (1997). *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim, I. (1888-1922)*, İstanbul: Rey Yayınları.
- Yerlikaya, İ. (1994). "Bir Osmanlı Gazetesi Olan Vakit Gazetesi'nde (1875-1884) İlan ve Reklamlar", *Marmara İletişim Dergisi*, Sayı 8, Ekim 1994. s. 201-212.

EEDER

100 Edebi Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı

Aralık 2023

Atf/Citation: Karataş, D. (2023). "Mizah Süreli Yayınlarında Yeni Harflerin Öğretilmesi". *Edebi Eleştiri Dergisi*. Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı, s. 213-235.

Derya KARATAŞ*

Mizah Süreli Yayınlarında Yeni Harflerin Öğretilmesi**

Teaching the New Alphabet in Humour Periodical Publications

ÖZ

Süreli yayınlar; yayımlandıkları dönemin toplumsal, siyasi, gündelik olayları hakkında ipucu veren önemli kaynaklar arasında yer alır. Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte mizah süreli yayınları, inkılapları halka aktaran ve bu inkılapların halk tarafından benimsenmesini veya yerilmesini sağlayan bir görevi üstlenir. Halkı ilgilendiren ve halk üzerinde bir dönüşüm başlatacak olan Harf İnkılabının mizah süreli yayınlarına yansımaları geniş çaplı olmuştur. 1928 yılında yayın hayatını sürdüren Akbaba, Babacan ve Yeni Köroğlu gazetelerinde yeni harflerin kabul edilmesi ile ilgili pek çok yazı ve görsel yer alır. Halkı yeni harfleri öğrenmeye teşvik etmek, alfabe değişikliği ile ilgili gelişmeleri halka aktarmak amacıyla düz yazıların yanında atasözü, şiir, mâni gibi farklı türlerde yazılar yazılır. Yeni harflerin kullanılmasını sağlayan yarışmaların yanında karikatür ve resimlerle yeni harflerin benimsetilmesi ve öğretilmesi amaçlanır. Yeni harflerin öğretilmesinde yaygın ve örgün eğitimin yanı sıra süreli yayınlar da bir öğretmen vazifesi görür. Kısa bir süre içerisinde okur yazar oranının artmasında ve inkılabın gerçekleşmesinde başarıya ulaşılır.

Anahtar Kelimeler: Harf İnkılabı, mizah, basın, Latin alfabesi.

ABSTRACT

Periodical publications are important sources that give clues about the social, political and daily events of the period in which they have published. After the proclamation of the Republic, humor periodical publications convey the reforms to the public and ensure that these reforms were adopted or criticized by the public. The Alphabet Reform, which concerned the public and would initiate a transformation in the public, had wide-ranging reflections on humor periodicals. Akbaba, Babacan, Yeni Köroğlu newspapers which continued their publishing life in 1928, contain many articles and visuals about the acceptance of the new letters. In order to encourage the public to learn the new letters and to inform the public about the developments related to the alphabet change, these newspapers contain proverbs, poems and mani in addition to prose. Moreover, contests to promote the use of the new letters, caricatures and photos are used to promote and teach the new letters. Periodical publications are like teachers in teaching new letters. In a short period of time, success was achieved in increasing the literacy rate and realizing the reform.

Keywords: Alphabet Reform, humour, press, Latin alphabet.

* Arş. Gör, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, derya.karatas@ahievran.edu.tr

** [Araştırma Makalesi] Geliş Tarihi: 30.11.2023 Kabul Tarihi: 22.12.2023 Yayın Tarihi: 31.12.2023 DOI: 10.31465/eeder.1398628

Giriş

Yazılı dil ve yazı dili olarak uzun yıllardan beri kullanılmakta olan Türkçe, tarih boyunca pek çok farklı alfabe ile yazılmıştır. Alfabenin değişmesinde etkileşimde olunan kültürlerin, göç ve fetihlerin, toplumsal ihtiyaçların etkisi bulunur. Türklerin kullandığı alfabe sayısını başlıca on üç olarak belirten Talat Tekin bu alfabeler arasında geniş ölçüde kullanılan alfabeleri Köktürk, Uygur, Arap, Latin, Slav olarak sıralar (1997: 7). Eski Türkçe döneminde kullanılan Köktürk, Uygur, Brahmi, Soğd gibi alfabelerden sonra Türklerin, İslamiyetin kabulünün etkisiyle kullanmaya başladıkları düşünülen Arap alfabesi, 1928 yılında Latin alfabesinin kabulüne kadar 10 yüzyıllık bir sürede kullanılmasıyla Türkiye Türklerinin kullandıkları en uzun soluklu alfabelerden birisi olarak kabul edilir. Uzun soluklu bu alfabenin yerine yeni bir alfabenin kabul edilmesi, var olan yazı dizgesi yerine yeni bir yazı dizgesinin kabul edilmesi sebebiyle yeniden yazılaştırma (regraphization) olarak adlandırılır (İmer, 2001: 56).

Latin harflerine geçiş, resmî olarak her ne kadar 1928 yılında gerçekleşmiş olsa da bu tarihin öncesinde alfabe değişikliği konusunda bazı çalışmalar yapılır. Bu çalışmalar, daha Tanzimat Döneminde başlayarak Arap harflerinin ıslah edilmesi veya alfabenin değiştirilmesi önerileri altında yoğunlaşır. Arap harflerinin ayrı ayrı yazılması, var olan harflerin üzerine yeni hareke ve işaretler koyulması, Türkçede telaffuzu olmayan ve yazılmayan harfler için özel bir şekil oluşturma gibi farklı yöntemlerle alfabenin ıslahı konusunda adımlar atılır (Levend, 1960: 153-158). Ancak bu adımlar ufak teşebbüsler hâlinde kalır ve köklü bir değişimi sağlayamaz. Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle beraber, 1923 yılında İzmir İktisat Kongresinin devamında alfabe tartışmaları tekrar gündeme gelir. 1924 yılında Şükrü Saraçoğlu mecliste alfabe konusunu açarak değişimin gerekliliğini dile getirir. 1926 yılında Akşam gazetesi, Latin harflerinin kabul edilip edilmemesi konusunda bir anket düzenler ve sonuç Latin harflerinin aleyhine olur (Demir ve Yılmaz, 2014: 38). Aleyhtarlardan biri olan Köprülü, Batı medeniyetine daha yakın olmak için Latin harflerinin kabulüne taraftar olanları eleştirir (Levend, 1960: 397). 1926 yılında Bakü'de gerçekleşen Türkoloji Kongresinde, ortak bir Türk dili oluşturmak için Türk devletlerinin ortak bir alfabe kullanması fikri ortaya atılır. Hâlihazırda 1922 yılında Latin harflerini kullanmaya başlamış olan Azerbaycan dışında Sovyetlerin çatısı altında bulunan Türkler ve Türkiye Türkleri bu kongrede alınan kararlar doğrultusunda Latin alfabesine geçme çalışmalarına başlarlar.

9 Ağustos 1928 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk'ün Sarayburnu'nda yaptığı konuşmadan sonra alfabe değişikliği konusunda seferberlik başlatılır. Önce öğretmenlere, milletvekillerine, şair ve yazarlara yeni alfabe öğretilmeye çalışılır (Korkmaz, 1963: 43). Alfabenin öğretimi ve yaygınlaştırılması çalışmalarıyla geçen aylar nihayetinde 1 Kasım'da ilan edilen ve 3 Kasım 1928 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren kanun ile Harf İnkılabı gerçekleştirilmiş olur. İnkılabın gerçekleşmesine; Arap alfabesinin Türk halkının telaffuz edemediği birtakım sesleri içerisinde barındırması, dilde yer alan bazı sesleri ihtiva etmemesi, dile giren yabancı kelimeleri yazmak için uygun olmaması ve doğru kullanılması için Arap ve Fars dil bilgisi kurallarına hâkim olunması gerekmesi gibi gerekçeler sunulur. Yeni harflerin kabul edilmesiyle beraber alfabenin öğretilmesi, Batı dillerinden Türkçeye giren yabancı kelimelere karşılık bulma, Türk dilinin gramerinin ve sözlüğünün yazılması gibi hususlarda çalışmalara başlanır. Bizzat Atatürk'ün katılımıyla şehirlere yeni alfabe tanıtım gezileri düzenlenir. 1929 yılının başında açılan Millet Mektepleri ile yediden yetmişe herkese okuma-yazma eğitimi verilir. Basın organlarının yeni alfabenin öğrenilmesi için yaptığı telkinlerin de desteğiyle kısa sürede alfabe öğretilerek okuma-yazma oranlarının yükselmesi konusunda başarıya ulaşılır (Demir ve Yılmaz, 2014: 40).

Yeni alfabenin kabulünü beyan eden kanunun 4. maddesinde yer alan "... Türkçe hususi, resmi bilcümle mevkut, gayrı mevkut gazete, risale ve mecmuaların Türk harfleriyle basılması ve yazılması mecburidir." (<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.1353.pdf>) ifadesi süreli yayınların kökten değişimini zorunlu kılar. Dolayısıyla süreli yayınlar, hem yeni harfleri kullanarak kendi yayın hayatlarını devam ettirmek hem de halka yeni harflerin öğretilmesi noktasında propaganda aracı olarak kullanılmak üzere çift yönlü bir işlev üstlenir. Matbaada kullanılan harflerin yerine yeni harflerin satın alınması gerektiğinden pek çok gazete bu süreçte yayın hayatını devam ettiremeyerek kapanır. Devam eden gazetelerin sürümlerinde ise %35-50 arasında bir düşüş görülür. Hükümet bu düşüşe engel olmak amacıyla, basına yardım elini uzatır ve yeni harflerin ithal edilmesi için dergi ve gazete sahiplerinden gümrük vergisi alınmaz. Ayrıca basına, hükümet tarafından maddi yardım yapılır (Şimşir, 2008: 227-228). Bu çabaların ve halkın alfabeyi öğrenmesi neticesinde gazete ve dergilerin tirajları süreç içerisinde artar.

Süreli yayınlar, yeni harflerin öğretilmesi ve halka benimsetilmesi noktasında etkin bir rol üstlenir. Hâkimiyet-i Milliye, Cumhuriyet, Milliyet, Vakit gazeteleri hükümet politikalarını destekleyici bir şekilde yayın hayatına devam ederler (Şimşir, 2008: 225). Resimli Gazete, İkdâm, Tevhid-i Efkâr ve Akşam gazetelerinde ise Latin harflerine karşıt bir tutum benimsenir (Kısıklı, 2010: 122). Daha alfabe kabul edilmeden önce bazı süreli yayınlarda alfabeyi öğreten yazılar yer alır, süreli yayınların künyesinde Latin harfleri kullanılır.

Türkçenin yeniden yazılaştırılması sürecinin, sağlıklı bir şekilde yürütülmesi yazıyı kullanacak olan kesimin doğru bir şekilde öğrenmesiyle mümkündür. Bu sebeple özellikle okuma yazma oranının çok düşük olduğu bir topluma çeşitli araçlarla yeni harflerin öğretilmesi gerekir. Henüz dijitalleşmenin olmadığı ve kitle iletişim araçlarının kısıtlı olduğu bir dönemde halkı gelişmelerden haberdar etmede en etkin görevi süreli yayınlar üstlenir. Toplumun yansıması olan ve halkı muhatap alan dergi ve gazetelerde ait olduğu dönemin siyasi, sosyal gelişmeleri, halkın fikirleri, değişim ve dönüşümün yankıları yer alır. İlk yazılı örnekleri daha çok süreli yayınlar üzerinde görülen mizah; toplumsal olayları, gelişmeleri güldürü unsuru olarak kullanmakla beraber tepkinin ve mücadelenin aracıdır. Mizah süreli yayınları toplumsal konuları, eleştirileri görsellerle, güldürücü unsurlarla destekleyerek halkın dikkatini daha çok çekmeyi, hem eğlenceli hem bilgilendirici bir içerik oluşturmayı amaçlar. Bu doğrultuda halkı ilgilendiren ve halk üzerinde bir dönüşüm başlatacak olan Harf İnkılabının mizah süreli yayınlarına geniş çaplı yansımaları olmuştur.

1. Mizah Süreli Yayınları

Sözlü mizahtan yazılı mizaha geçiş, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e geçiş süreciyle paralellik gösterir. Toplumsal hayat içerisindeki değişiklikler ve gelişmeler bu geçiş zemin hazırlar. Ancak bu geçiş kesin çizgilerle birbirinden ayrılmaz ve sözlü mizah ürünlerinden olan Nasreddin Hoca, İncili Çavuş, Bekri Mustafa fıkraları ile Karagöz ve Hacivat, Ortaoyunu tiyatroları varlığını sürdürmeye devam eder (Varlık, 1985: 1092). Osmanlı Devleti'nde ilk mizah gazetesi, 1870 yılında yayımlanmaya başlayan Diyojen'dir. Diyojen'den önce bazı süreli yayınların, mizah eki çıkardığı da bilinmektedir. Diyojen'in devamında Hayal (1871), Çingiraklı Tatar (1872), Lâtime (1873), Şafak (1874), Kahkaha (1874), Meddah (1875), Geveze (1875), Çaylak (1876), Tanzimat döneminde yayımlanan başlıca mizah gazeteleri arasındadır. Tanzimat Döneminde ortaya çıkan mizah basını, özellikle II. Abdülhamid döneminde hükümet tarafından daimî olarak baskı altında tutulmaya çalışılır. Mizaha koyulan sansüre gerekçe olarak basılan veya neşredilen resimlerin bazı hükümet politikalarına, halkın namus ve haysiyetine dokunan şeyler olması gösterilir (Varlık, 1985: 1095). Bu baskı, basında sansürün kalktığı II. Meşrutiyetin ilanına kadar devam

eder. Bu tarihe kadar sadece Jön Türklerin yurtdışında çıkardıkları mizah süreli yayınları yayımlanır.

II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle birlikte basında sansür kalkar ve bütün süreli yayınlarda, süreli yayınlar tekelinde, mizah süreli yayınlarında bir rahatlama görülür. Sadece 1908 yılı içerisinde Zıppır, Karagöz, Kalem, Davul, İbiş, Geveze, Papağan başta olmak üzere 41 adet mizah süreli yayını yayın hayatına başlar. 1909 yılında bu sayı 8'e düşer. 1910 ve 1911 yıllarına gelindiğindeyse toplamda 30 adet mizah süreli yayını ilk baskısını yapar. Meşrutiyet Dönemindeki bu hareketlilik, hükümetin basına karşı takındığı tavra paralel olarak ilerler (Öngören, 1998: 62-63).

Millî Mücadele yıllarında yayın hayatına başlayan Güleriyüz ve Aydede gazeteleri kısa süreli çıksalar da Cumhuriyet dönemi mizah süreli yayınlarına zemin hazırlarlar. 1923 yılından Harf İnkılabının gerçekleştiği 1928 yılına kadar Cumhuriyet dönemi mizah süreli yayınlarında bir hareketlilik göze çarpar ve özgür bir ortam içerisinde inkılaplar, toplumsal ve siyasi olaylar dile getirilir. 1928 yılında yeni harflerin kabul edilmesi, mizah süreli yayınlarının üslubunda ve görsellerinde değişimi zorunlu kılar. Mizah süreli yayınları şekille ilgili değişimlerin yanında tematik olarak da bu değişimden etkilenir. Toplumdaki her olay gibi Harf İnkılabı da mizah gazeteleri içerisinde yer edinerek bu inkılabın neyi değiştireceği, inkılabın yararları ve zararları hakkında çeşitli yazılar yazılır, karikatürler çizilir. Aslında süreli yayınlarda alfabenin kabulünden önce de Latin harfleri yer almıştır. Daha 1920'li yılların başında Avrupa'dan ithal edilen ürünlerin reklamlarında, yabancı özel adlarda Latin harflerinin kullanıldığını görmek mümkündür. Ancak asıl değişim, 3 Kasım 1928 tarihinde resmî olarak kabul edilen inkılabın ayak sesleri olan, Atatürk'ün yeni harfler ile ilgili yaptığı konuşma sonrasında başlar. Mizah süreli yayınlarında fikir yazılarının yanı sıra alfabe tanııtma çalışmalarına da gidilir. Bu doğrultuda süreli yayınların künyelerinde Latin harfleri kullanılır, Latin harflerini öğreten köşelere yer verilir. Dolayısıyla 1928 yılında yayımlanan mizah süreli yayınlarının gündemini oluşturan en önemli konulardan biri Harf İnkılabı olur. Yeni harflerin tanııtımı, öğretilmesi ve benimsetilmesi konusunda Millet Mektepleri, Türk Ocakları, Halk evleri gibi çeşitli kurumlar üzerinden verilen yaygın eğitimin yanı sıra yazılı basının büyük desteği olmuştur (Kılıç, 2012: 194).

Yeni harflerin kabul edilmesine kadar olan süreçteki mizah süreli yayınları hakkında yapılmış olan çalışmalardan hareketle (Ünver, 2013; Ener Su, 2017), 1928 yılında yayın hayatına başlayan ya da yayın hayatına devam eden mizah süreli yayınları şunlardır: Akbaba (1922), Babacan (1928), Çalçene (1927), Mehtap (1928), Nasreddin Hoca (1927), Papağan (1924), Yeni Kalem (1927), Yeni Köroğlu (1928). Bu süreli yayınlar arasında yer alan Çalçene gazetesinin 8 Ocak 1928, Mehtap dergisinin ise 25 Ocak 1928 tarihli 1. sayıları hâricinde diğer sayılarına ulaşılammıştır. Çalçene gazetesi hakkında yapılan bir çalışmada gazetenin 14. sayısından itibaren yeni alfabeğe geçiş çalışmalarının görüldüğü ve toplamda 19 sayısının olduğu belirtilmiş (Çelebi, 2017: 100), bu sayıların hangi kütüphanede yer aldığı hakkında bir bilgiye yer verilmemiştir.

Akbaba, 1922-1977 yılları arasında yayımlanan siyasi bir mizah gazetesidir. Gazetenin kurucuları Yusuf Ziya Ortaç ve Orhan Seyfi Orhon'dur. "Pazartesi ve perşembe günleri neşrolunur milliyetperver mizah gazetesi" tanımıyla yayın hayatına başlayan Akbaba, dört sayfa hâlinde resimli olarak yayımlanır (Karataş, 2022: 840). Gazetenin Millî Kütüphane'de 1928 yılında yayımlanmış 84 adet sayısı mevcuttur.

16 Temmuz 1928 tarihinde ilk sayısı yayımlanan Babacan, pazartesi ve perşembe günleri çıkan siyasi ve mizahi bir gazetedir. Toplamda 49 sayısı bulunan gazetenin son sayısı 30 Kasım 1928

tarihlidir (Ünver, 2013: 176). Bu tarih, yeni harflerin kabulü kanununun 1 Aralık 1928 tarihinden itibaren gazete, mecmua ve diğerlerinin yeni Türk harfleriyle basılmasını zorunlu kılan 4. maddesinde zikredilen tarihin hemen öncesidir. Dolayısıyla Babacan gazetesi tamamen Latin harfleriyle basılmadan kapanmış olur. Babacan gazetesinin İstanbul Atatürk Kitaplığında 17 Eylül 1928 tarihine kadar olan 19 sayısı bulunmaktadır.

İlk sayısı 6 Ocak 1927 tarihinde yayımlanan Nasreddin Hoca gazetesinin son sayısı arşivlerde yer alan verilere göre 24 Mayıs 1928 tarihli 145. sayıdır. Gazetenin ilk 104 sayısı 1927 yılında yayımlanmış, 1928 yılında yayımlanan sayılarından 117, 118, 123, 124, 125 ve 145. sayılarına Millî Kütüphane'den erişilmiştir. Gazetenin bu sayılarında Latin harfleriyle ilgili yazı ve görsellere yer verilmemiş, Latin harfleri kullanılmamıştır.

Papağan gazetesi, Orhan Seyfi Orhon'un müdürlüğünde 23 Nisan 1924 tarihinden itibaren çıkmaya başlar (Ünver, 2013: 162). Aynı isimle 21 Mart 1928 tarihinde "çarşamba günleri neşrolunur, haftalık mizah gazetesi" tanımıyla 1. sayısı yayımlanan Papağan gazetesi 28 Kasım 1928 tarihli 37. sayısına kadar yayımlanmaya devam eder. Papağan gazetesi, Babacan gazetesinde olduğu gibi tamamen Latin harfleriyle basılmadan yayın hayatını sonlandırır. Gazete, 24 Ekim 1928 tarihinden itibaren yayımlanan sayılarında Latin harfleriyle yazılmış başlığı kullanır. Gazetede, yeni harflerle basılmış yayınların reklamları yer alır ve yeni harflerin öğretilmesi için müsabakalar düzenlenir.

6 Ekim 1927 tarihinde "perşembe günleri neşrolunur, edebî, ictimai mizah mecmuası" tanımıyla yayın hayatına başlayan Yeni Kalem dergisinin toplamda 25 sayısı bulunmaktadır. Son sayısı 5 Nisan 1928 tarihinde yayımlanan derginin 1928 yılında 13 sayısı yayımlanmıştır. Derginin 26 Ocak 1928 tarihli 15. sayısında yayımlanan *Haftanın Dedikoduları* başlığı altındaki *İsimlerimiz Dair* adlı yazıda yer alan "Bana kalırsa Latin harflerinden evvel halledilecek mesele isimlerimizdir." şeklindeki Latin harflerini desteklemeyen ifade dışında Latin harflerinin kabulü ile ilgili herhangi bir yazıya veya görsele yer verilmemiştir.

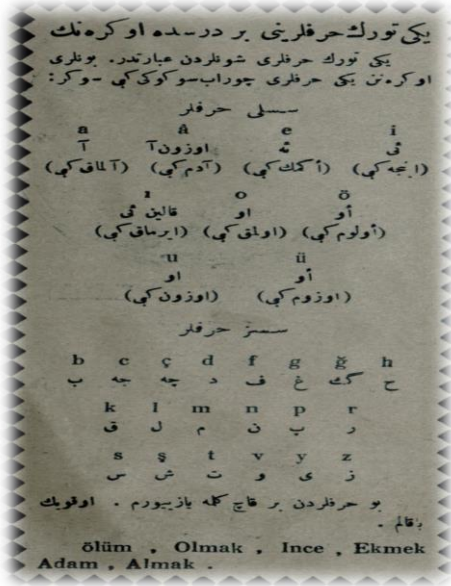
28 Nisan 1928 tarihinde ilk sayısı yayımlanan Yeni Köroğlu gazetesi, "siyasi, mizahi halk gazetesi" tanımıyla yayın hayatına başlar. Çarşamba ve cumartesi günleri olmak üzere haftada iki kez neşredilen gazetenin toplamda 96 sayısı bulunmaktadır. Gazetenin son sayısı 27 Mart 1929 tarihinde yayımlanmıştır (Ener Su, 2020: 60). Harf İnkılabına geçiş sürecinde çıkmaya başlayan Yeni Köroğlu'nun içeriğinde Harf İnkılabı ile ilgili pek çok haber bulunur. Gazetenin 17 Ekim 1928 tarihli sayısında bu tarihten itibaren siyasi, mizahi bir gazete olarak değil siyasi bir gazete olarak çıkacağı belirtilir. Gazetenin 1928 yılında yayımlanmış 71 adet sayısı Millî Kütüphane'de mevcuttur.

Nasreddin Hoca gazetesi ve Yeni Kalem dergisi, 1928 yılında yayımlanan süreli yayınlar arasında yer almalarına karşın Harf İnkılabı ile ilgili gelişmelere yer vermemiş ve halka bu haberleri öğretme faaliyetlerini yürütmemişlerdir. Papağan gazetesinde yer alan yazılar tahkiyeleştirilerek okuyucuya sunulur. Dolayısıyla bu gazetede yeni harflerin kabulüyle ilgili çok az yazı yer alır. Gazetede yeni harfleri öğreten herhangi bir yazı veya görsele yer verilmemiştir. Akbaba, Babacan, Yeni Köroğlu gazetelerinde ise durum tamamen farklıdır. Bu gazeteler, alfabe değişikliğinin öncesinde ve sonrasında gerek yeni harfleri tanıtmaya gerekse öğretme çalışmalarına yazı ve görsellerle yardımcı olurlar. Bu çalışmada, söz konusu süreli yayınların yeni harflerin öğretilmesi amacıyla işlevlerinin neler olduğu ve halkın yeni harflere nasıl alıştırıldığı ifade edilecektir. Bu doğrultuda 1 Aralık 1928 tarihine kadar Akbaba'nın 69, Babacan'ın 19, Papağan'ın 37, Nasreddin Hoca'nın 6, Yeni Kalem'in 13, Yeni Köroğlu'nun 54 sayısı incelenmiş ve tespit edilen yazı ve görseller çalışmaya konu edilmiştir.

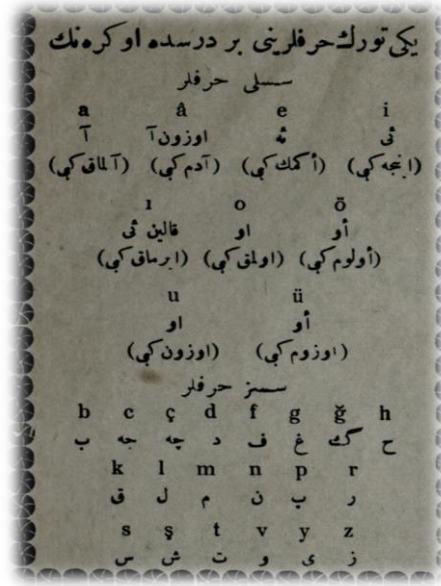
2. Mizah Süreli Yayınlarında Yeni Harflerin Öğretilmesi

2.1. Yeni Harflerin Tanıtılması

23 Mayıs 1928 yılında Millî Eğitim Bakanlığı çatısı altında kurulan Dil Encümeni tarafından Latin harfleriyle ilgili bir Alfabe Raporu hazırlanır. Bu raporun devamında Mustafa Kemal Atatürk'ün 8-9 Ağustos tarihinde yaptığı Sarayburnu konuşması ile de yeni harflere geçileceği halka duyurulur (Aktaş, 1999: 709). Bu tarihlere paralel olarak yazarlar, yeni alfabeğe geçiş hakkındaki düşünce yazılarını süreli yayınlarda yayımlarlar. Atatürk'ün yeni harflerin kabul edilmesindeki kararlı duruşu ve harflerin öğretilmesi için çıktığı yurt gezileri ile alfabe değişikliğinin olacağı kesinleşir ve süreli yayınlar yeni harfleri öğreten bilgi köşelerine vermeye başlar. Bu köşelerde eski ve yeni harfler bir arada kullanılmak suretiyle örnek kelimeler ile okura sunulur. Okura yeni yazıyı iletirmek için Latin harfleri ile yazılmış her şeyi okumaları ve günde bir sayfa yazı yazmaları tavsiye edilir. Zaten bu süreçte yediden yetmişe herkesin gündeminde yeni harflerin öğrenilmesi vardır. Dudağının rujunu tazeleyen genç kızın gözü aynada değil, alfabededir. Tenceresini kaynatan aşçı kadının elinde kepçe yerine kitap vardır (Akbaba, S. 598, 3 Eylül 1928). Babacan ve Yeni Köroğlu gazeteleri yeni harfleri halka tanıtmaya köşelerine yer vermelerine karşın Akbaba, Papağan, Yeni Kalem süreli yayınlarında böyle bir uygulama görülmez.

Resim1. Babacan, S. 17, 10 Eylül 1928

Resim2. Babacan, S. 21, 24 Eylül 1928

Resim3. Yeni Köröğlü, S. 56, 7 Kasım 1928

Resim4. Yeni Köröğlü, S 52, 24 Ekim 1928

2.2. İmla Sorunlarına Yer Verilmesi

Yeni harflere geçiş sürecinde imlâ konusunda en büyük sorun, Arap alfabesinde tek şekilde gösterilen eklerin yazımında ve Arap alfabesinde farklı yazımları olan kalın ve ince harflerin Latin alfabesinde tek harfle gösterilmesinde ortaya çıkar. Özellikle *k* ve *g* seslerinde ortaya çıktığı görülen bu karışıklığın süreli yayınlara yansımaları şöyle olmuştur:

Dersimiz

“İki kişi bir araya geldi mi, derhâl kâğıt kalem çıkıyor:

-Nasıl, imtihana var mısınız?

-Hay hay, nesine?

-Dört kelime söyleyeceğim, eğer doğru yazarsan ben seni öğle yemeğine götürürüm. Yanlış yazarsan sen beni götürürsün...

-Kabul... Söyle bakalım!

-Yaz: Kitap, kalem, Cengiz, gocuk!

Öteki, derhâl yazıyor:

(Latin harfleriyle) Kitap, Kalem, Cengiz, Gocuk!

-Alâ... Yalnız izah et. 'Kitap'ta 'ک' harfi niçin 'k' okunuyor da 'kalem'de 'ق' okunuyor ve 'Cengiz'de 'g' harfi kaf-i Farsî okunuyor da 'gocuk'ta niçin 'غ' okunuyor?

-Çok basit: Türkçede 'k' harfi 'a, o, u, ı' gibi ağır saitlerin(seslerin) önünde 'ق' okunur. Misal: Kalem, Korkak, Kuzu, Kırbaç! Hafif saitlerin, yani 'ü, ö, i, e' önünde ise 'ک' okunur. Misal: Küçük, Körpe, Kitap, Kelepir. Aynen 'g' harfi de böyledir. Ağır saitlerin yanında 'غ', hafif saitlerin yanında kaf-i Farsî okunur.” *Yusuf Ziya Ortaç* (Akbaba, S. 596, 27 Ağustos 1928)

Mektupçu Bey, Mümeyyiz Bey, Kâtip Beyler

"Yeni harfler çıktı çıkıldı herkeste bir şive davası tutturdu. İstanbullular bile bazı kelimeleri başka türlü söylüyorlar. Mesela bizim matbaamızda bir efendi var. 'Yumurta'yı 'yumırta' gibi söylüyor. Aslı tabii yumurtadır.

İşin garibi geçen gün İstanbul vilayetinde mektupçu bey ile mümeyyizin arasında bir vaka olmuş, iş mahkemeye düştü. Mümeyyiz bey galiba şark vilayetlerinde çok bulunmuş, oranın şivesini çalmış. Mesela 'kurban'a 'gurban' diyormuş. Galiba mektupçu bey, 'kurban'a 'gurban' dediği için mümeyyiz beye gülmüş. O da kızmış, dava etmiş, kâtipleri de şahit yazdırmış. Fakat bu işe şahitler de gülünce mümeyyiz bey bu defa da onlara da kızıp:

-Garı gibi ne gulüyorsunuz, demiş!

Haydi onlar da yazmışlar istidaayı, vermişler mahkemeye...

Bize kalırsa böyle şive hataları şakadan ileri gitmemelidir. Herkes şivesi için birbirine kusur bulacak olsa kimse kusursuz olmaz, işi şakaya döküvermeli vesselam. Mahkemelerimizin işi başından aşkın. Bir de bunlarla mı uğraşacak." (Yeni Köröğlü, S. 49, 13 Ekim 1928)

Ğ, K Meselesi

“Gümüşhacı köyünden bir kârimiz bazı kelimelerin ‘ka’ ile mi ‘gayın’la mı yazılacağına tereddüt ettiğini söylüyor.

Anadolu’da k ‘ق’ çok yerde ğ ‘غ’ gibi söyleniyor. Fakat yeni Türkçede asıl olarak İstanbul şivesi kabul edilmiştir. Gazetemizin yeni harfli yazıları tam İstanbul şivesidir. Bizim Anadolu kârimlerimiz bu şive ile, İstanbul dili ile konuşmak isterlerse yeni yazılarımızı dikkatle takip etmelidirler. Mesela: guruş değil kuruş, Gonya değil Konya’dır.

Bunlar gibi birçok kelimeler vardır ki asıl konuşuluşunu sırası geldikçe yazacağız.” (Yeni Koroğlu, S. 57, 10 Kasım 1928)

İmla konusundaki tutarsızlıkların sebeplerinden birisi de Arap harflerinde tek bir şekilde gösterilen bir ekin farklı şekillerde okunabilmesidir. Yusuf Ziya, Akbaba’da yayımlanan 3 Eylül 1928 tarihli 598. sayıda yer alan yazısında eklerin yazımındaki karmaşayı şöyle belirtir:

“-Derdiniz nedir?... Şikâyetiniz neden?

Cevapları şu:

-Efendim biz "dır" diyoruz, "tır" diyemiyoruz.

-Efendim biz "görmeyorum" diyoruz, "görmüyorum" diyemiyoruz.

-Ne büyük dert... Ne mühim kusur... Değil mi?.. Zavallı maluller!

Dün gece yatağıma girdikten sonra ben de bunu düşünmeye başladım: ‘Gelmişdir... Gelmiştir... Yokdur... Yoktur’... Acaba nasıl söylüyoruz? ‘dır’ mı, ‘tır’ mı, ‘dur’ mu, ‘tur’ mu? Tekrar kendi kendime söylenmeye başladım: ‘Görmüyorum, görmeyorum, görmüyorum...’ Acaba nasıl telaffuz ediyorum: ‘mıyorum’ mu, ‘meyorum’ mu, ‘müyorum’ mu?.. O gece böyle ‘dır’lana ‘mır’lana sabahı ettim. Hani, Nasrettin Hoca’ya sormuşlar:

-Hoca, sakalını yorganın altına mı koyarsın, üstüne mi?

Hoca:

-Vallahi bilmiyorum, demiş. Bu gece dikkat edeyim de söylerim.

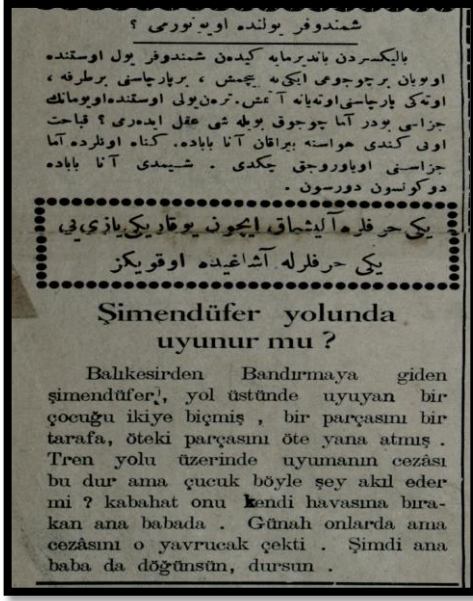
Gece yatağa girince sakalını evvela yorganın altına koymuş. Rahat edememiş. Üstüne çıkarmış. Yine rahat edememiş... Altına koymuş, üstüne çıkarmış... Üstüne çıkarmış, altına koymuş... Tıpkı benim gibi sabahı etmiş. O zaman selameti sakalı kesmekte bulup basmış makası. Aklıma bu fıkra gelince ben de selameti komisyonun kararında buldum ve ‘dır’lanmayı, ‘mır’lanmayı bırakıp tatlı tatlı, rahat rahat okumaya başladım...”

2.3. Eski ve Yeni Harflerin Bir Arada Kullanılması

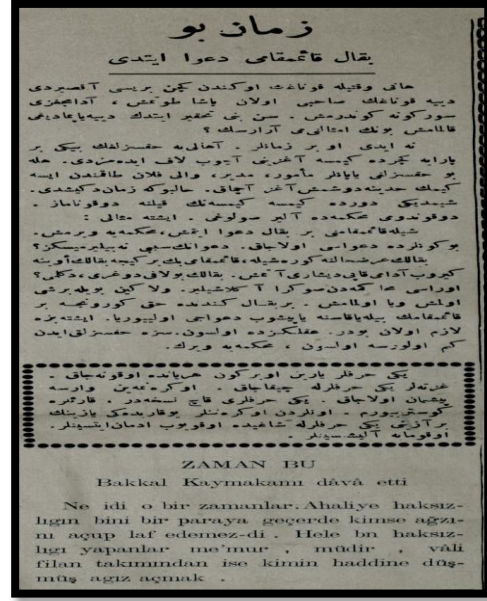
Süreli yayınlarda Latin harflerine geçiş çalışmalarının başladığı dönemden itibaren Latin harfleri de yer edinmeye başlar. Aynı yazının hem Arap hem Latin alfabesiyle verildiği örneklerle okurun pratik yapması amaçlanır. Bu dönemde, Latin harflerinin yazımında pek çok yanlış vardır. Yurt dışından harf getirilmesinde yaşanan sıkıntılar, bazı seslerin hangi dizge ile karşılanacağını henüz bilinmiyor olması bu yanlışlara sebep olur. Zaman içerisinde süreli yayınların dilinin standartlaştığı ve yanlışların asgari düzeye indiği görülür. Akbaba gazetesi Latin harflerini kullanma konusunda erken davranarak 23 Ağustos 1928’den itibaren künyesinde ve bazı yazıların başlıklarında Latin harflerini kullanır.

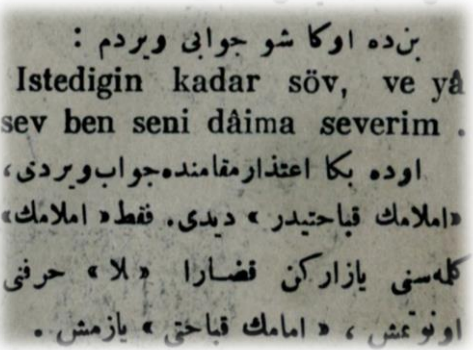
Resim5. Akbaba, S. 600, 10 Eylül 1928

Resim6. Babacan, S. 21, 24 Eylül 1928

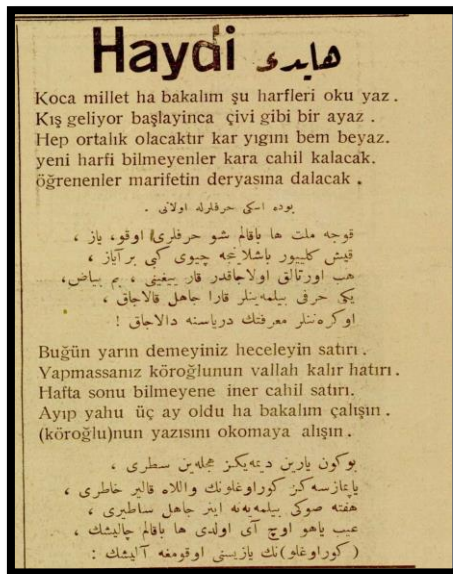
Resim7. Babacan, S. 20, 20 Eylül 1928

Resim8. Papağan, S. 25, 5 Eylül 1928

Resim9. Papağan, S. 30, 10 Teşrinievvel 1928

Resim10. Yeni Köroğlu, S 51, 20 Ekim 1928

2.4. Yeni Harflerin Öğrenilmesini Teşvik Eden Yazı ve Görseller

Yeni harflerin kabul edilmesi sürecindeki seferberlikte, halkı teşvik etmek için özellikle cahillik vurgusu yapılarak yeni harflerin öğrenilmediği takdirde kitabın, gazetenin karınca yuvası sanılacağı, cahillere ekmek verilmediği, hükümetin milletin ilerisini düşündüğü için bu işi sıkı tuttuğu belirtilir (Yeni Köroğlu, S. 52, 24 Ekim 1928). "Bedava dersaneler, ucuz kitaplar, böyle bir dersane gibi çıkan gazeteler varken okumamak acayıptır. Bu tıpkı ayağa gelen nimeti tepmek gibidir." denilerek yeni harflerin kolay öğrenildiğine, nasıl konuşuluyorsa öyle yazıldığına, yeni harflerin özellikle hiç okuma bilmeyenler için devlet kuşu olduğuna vurgu yapılır. Mizah süreli yayınlarının başat türlerinden biri olan fıkralar, bilgilendirme ve güldürme işleviyle genellikle karikatürlerin altında verilerek yeni harflerin propagandasına katkı sağlar. Ayrıca gazetelerde öğrenim görmekte olan hocaların, öğrencilerin fotoğraflarına, yeni harfleri söken vatandaşın gönderdiği Latin harfli mektuplara yer verilerek herkesin canla başla seferber olduğu ve memleketin dört bir yanında yeni harflerin öğretildiğine dair haberler yer alır. Yeni Köroğlu'nun 5 Eylül tarihli 38. sayısında; Tekirdağ ve Bursa'dan sonra Çanakkale Gelibolu'nun imtihanlarını muvaffakiyetle verdikleri belirtilip diğer illere de hazır olmaları çağrısı yapılır. Yazının devamında bütün vilayetlerin birbirlerinden geri kalmamak için yediden yetmişe kadar şevkle ve hevesle çalıştıklarına inanıldığı belirtilir.

Halkı teşvik etmek ve yeni harflerin öğrenilmesini hızlandırmak amacıyla Babacan gazetesinde yer alan yazılarda halka Latin harflerini öğrenmeleri için nasihat verilir. Bu yazılarda yeni harfleri erkenden öğrenmenin faydaları, yeni harfleri zor anlayan insanların bile kolayca öğrenebileceği, eski yazının zorluğu vurgulanarak okuru harekete geçirmek amaçlanır. Bu alfabenin öğrenilmesiyle Frenk memleketlerinde hiç olmazsa duvar yazıları kolayca okunabilecektir:

Kolaylığın Diyecek Yok

"Bereket versin ki yeni harfleri öğrenmek işten bile değil. Akıl tahtası eksik olmayan herkes şöyle kafasını beş on gün kara yazının üstüne vurdu mu yeni harfleri sökmeye başlıyor. Yoksa hâlimiz haraptı. Neden mi dediniz? Anlatayım:

Mahalle arasındaki kasabından, bakkalından tut da küçük büyük memurlarına, kâtiplerine, müdürlerine kadar herkes yeni harfleri öğrenmek için ders alıyor. Eğer bu harfleri öğrenmek şu bizim şimdiye kadar yazıp okuduğumuz harfleri öğrenmek gibi zor olsaydı vay hâlimize. Kırkından sonra elifbaya başlayan bu esnafı, memuru aylarca işini, gücünü rafa koymaya mecbur olurduk. Mahkemeye gideceksin hâkim efendi yeni harfleri öğreniyor, işi var; diyecekler. Maliye tahsil şubesine gideceksin memur bey derste, diyecekler. Kasaba uğrayacaksın, gözlüğünü takmış, bir dizini dikmiş, üstündeki kitaba dalmış. Sana kafasını bile çevirmiyor. Velhasıl yediden yetmişe kadar herkes senelerce işi gücü bırakacaktı. Zaten bu yeni harflerin bir tek faydası varsa çabuk öğrenilmesindedir. Bir de bu harfleri bütün dünya kullanıyor. Bir Frenk memleketine gittin mi hiç olmazsa duvardaki yazıları çatır çatır okursun. Ama Latin harflerinin marifeti çabuk öğrenilmesinde olduğu için dediğim gibi şöyle birkaç göz nuru döktün mü yakaladın gitti. Onun için dayılar durmayın, devletin bastığı elifba kitabından bir tane ele geçirip yeni harfleri belleyin. Başka çare yok." (Babacan, S. 13, 26 Ağustos 1928)

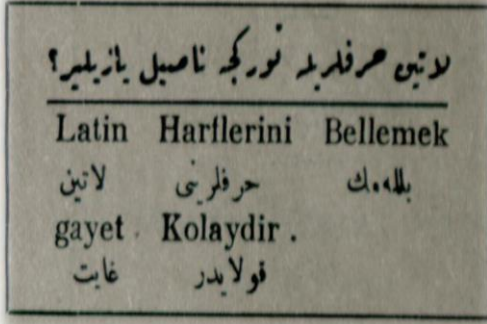
Geç Kalmaya Gelmez

"Karar çıktı, bugün yarın sağlamlaşacak. Ondan sonra memleketimizde yeni okuyanlar şu elimizdeki Arap harfleri yerine Latin harflerini öğrenecekler. Az zaman sonra kitaplar, gazeteler Latin harfleriyle basılıp satılacak; elimizdeki harfler çöp tenekesine dökülecek. Bugünden yeni harfleri bellemeye kalkanlar yarın öbür gün sıkıntı çekmezler, yavaş yavaş alışmış olurlar. Zaten Latin harfleri ayrı ayrı yazılıp bitişmediği için kolay bellendir. Sıfır numara cahil olanlara eskiden 'Elifi görünce mertek sanıyor'. derlerdi. Yeni harfleri bellemeyenlere de 'A'yı görünce Ahlat armudu sanıyor.' diyecekler, karışmam ha..." (Babacan, S. 10, 16 Ağustos 1928)

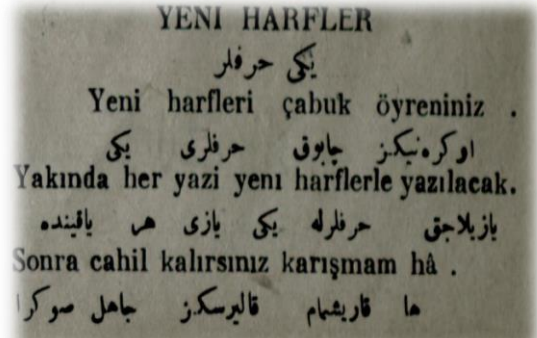

Çaresi Öğrenmek!

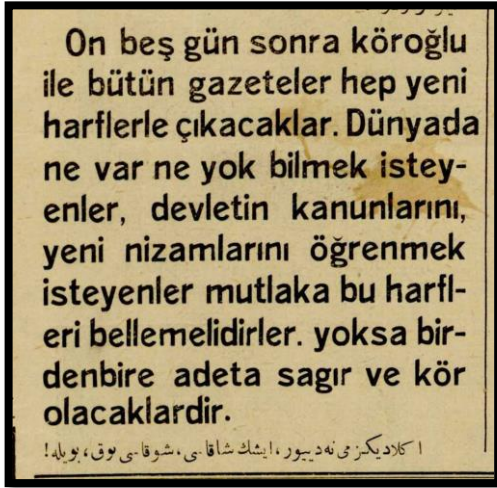
“Şu sırada reis-i cumhurumuzdan başvekilimizden tut da mebuslarımıza kadar cümlesi memleketimizin her yanında dolaşıp ahali ile baş başa veriyorlar. Bu seyahatlerden maksat hem ahalinin ihtiyaçlarını görmek, anlamak, hem de yeni yazının ahali arasında okuyup yazanlarını çoğaltmaktır. Gazi hazretleri bizzat masa başına geçip ahalimize yeni yazıyı öğretiyor. Üç beş ay sonra kuru cahil olmayan herkes yeni yazıyı öğrenmiş olacak. Eskisini bırakacak. Bu kadar ehemmiyet verilmesinden anlaşılıyor ki hâlâ gözünü açıp öğrenmeyenler için başka çare yoktur, öğrenmeli.” (Babacan, S. 19, 17 Eylül 1928)

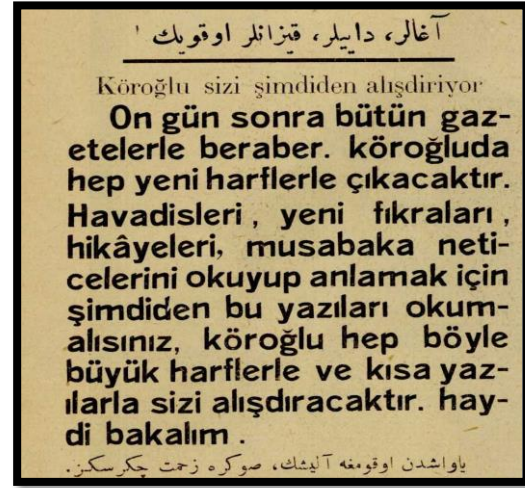
Resim11. Babacan, S. 12, 23 Ağustos 1928

Resim12. Babacan S. 15, 3 Eylül 1928

Resim13. Yeni Köroğlu, s. 58, 14 Kasım 1928

Resim14. Yeni Köroğlu, S. 60, 21 Kasım 1928

2.4.1. Atasözleri

Yeni Köroğlu gazetesinin 17 Ekim 1928 tarihli 50. sayısında, “Anadolu’dan Atasözleri” başlığı altında bir muharririn Sivas, Kayseri, Adana, Urfa ve Gaziantep’le kadar gidip halk dilinde söylenen meşhur atasözlerini derlediği belirtilir. Halis bir Anadolu evladı olan Köroğlu, bu beş yüze yakın olan atasözünü her hafta beşer, onar yazacak, hem de yeni ve eski harflerle yazıp okurları yeni harfleri okumaya alıştıracaktır. Gazetenin 17 Ekim 1928 tarihinde başlayarak 1 Aralık’ta tamamen Latin harfleriyle basılmasına kadar olan süreçteki tüm sayılarında, 62 adet atasözü hem Latin hem Arap harfleriyle yazılarak okuyucuya sunulur. Atasözleri dil eğitiminde akılda daha kalıcı olmaları sebebiyle bir araç olarak kullanılır. Atasözü ve deyimlerin, anlamın daha kalıcı olmasını sağlama, toplumsal değerleri ve kültürel mirası bugünkü kuşaklara aktarma, gelecek kuşaklara benimsetme işlevleri bulunmaktadır. Verilen atasözleri arasında hâlihazırdaki TDK Atasözü ve Deyimler Sözlüğü (2009) ile bölge ağızlarından derlenen atasözlerinin (haz.

Kaçalin, 2009) olmaması dikkat çekmektedir. Yeni Köroğlu dergisinin henüz Latin harflerine geçilmediği 50. sayısından 62. sayısına kadar yayımlanan sayılarında Latin harfleriyle yazılmış olan atasözleri aşağıdaki gibidir:

Ağası yavuz olanın etbarı kuduz olur.

Kadıya sormuşlar: “Kadı mı iyi, müftü mü?” “Neo neo.” demiş.

Kayseri'nin pastırması, ketesi; kaypak Müslümanı dinden çıkarır.

Karın kötü ise donat, evin kötü ise sıvat.

Kahpeye muska taşıtma, zampananın koynunda çıkar. (S. 50, 17 Ekim 1928)

Giyerim bir basma olurum bir yosma.

Kargaya pisliğin ilaç demişler, tutmuş denizin ortasına pislemiş.

Ergene varan yumruk yer, dula varan kuyruk yer.

Her kadının adı bir, karanlıkta tadı bir.

İyi avradın var, düğünü neydeceksin; gir oyna, çık oyna. Kötü avradın var, ölüyü neydeceksin; gir ağla, çık ağla. (S. 51, 20 Ekim 1928)

İtin kuyruğu kalıba girmekle doğrulmaz.

Sekiz olur, dokuz olur; tosun büyür öküz olur.

Aç it fırın yıkar.

Deveyi yardan uçuran bir tutam ottur.

Kapını sağlam kilitle de komşunu hırsız tutma.

Sofrada yemek, yatakta avrat beklemek güçtür. (S. 52, 24 Ekim 1928)

Hayvanın iyisi pazarda, insanın iyisi mezarda belli olur.

Yokluğu ne ocak sever ne bucak.

Gelin, erine göre salın.

Sıcak aş, soğuk su; dişi hiç eder. Genç karı, kocamış er; işi hiç eder. Kar ile sıkı poyraz, kışı hiç eder. (S. 53, 27 Ekim 1928)

Buğdayım var diye övünme, ambara girmeyince; evladım var diye güvenme, yoksulluğa düşmeyince.

Öz ağlamayınca göz ağlamaz.

İşine hor bakan boynuna torba takar.

Şahin küçük ama gökten turnayı indirir.

Öğüt veren çok, azık veren yok. (S. 54, 31 Ekim 1928)

Kadı kadana, müftü budana; ille müsellim ille müsellim.

Elimize verirler bir tezkere, yüzümüze tükürürler yüz kere.

Tükürdüğünü yalama, her gördüğünü köpek gibi dalama.

Erkek keder götürmez, çileyi çeken avrattır.

Dünyanın tadı, tuz ile kızdır. (S. 55, 3 Kasım 1928)

Kırkta bir karı sözü dinlemeli ama Allah ikisinden saklasın.

Yavaş tükürüğün sakala zararı vardır.

Yavşak büyür, bit olur; enik büyür, it olur.

Gözü danede olan kuşun ayağı tuzaktan kurtulmaz.

Devedir yükü çeken, solumak köpeğe düşer. (S. 56, 7 Kasım 1928)

Fukaranın aşısı gözünün yaşına karışır.

Kıvrak avradın ıvırı zıvırı çok olur.

Çok gezen, mâni düzen kadından kork.
Avcıya yatmadan tüfeği boşaltma. (S. 57, 10 Kasım 1928)
İki tımar bir yem yerini tutar.
Eşek su içer ama ıslık da bir ikramdır.
Otun iyisi sarp kayada kalır.
Delikli demir çıktı, mertlik bozuldu.
Arslan yatağından belli olur. (S. 58, 14 Kasım 1928)
Ağası yeğın olanın etbası sarhoş gezer.
Hıyar parası ile alınan eşeğın ölümü sudan olur.
Kervan ters dönünce topal eşek baş olur. (S. 59, 17 Kasım 1928).
Fukaranın azığı bal olsa ekşidir.
Tavuğum yumurtladı deme, kümeşe hırsız dadanır.
İte kervan emanet edersen ardından sen de git.
Yılan ne kadar eğri gitse deliğine (doğru) girer.
Akıl olmayınca başta ne kuruda biter ne yaşta. (S. 60, 21 Kasım 1928)
Yâre yazarsın nameyi, öğren Leyla demeyi.
Aş taşınca kepçenin bahası bulunmaz.
Çubuk iken çıt demeyen hazaren iken çat demez.
Namertle havuç ekenin sivrisi kıçına batar.
Balı, parmağı uzun yemez, nasiplisi yer. (S. 61, 24 Kasım 1928)
Veresi mal bulunur, peşin para ile can bulunmaz.
Çürük tahtaya mih çakılmaz.
Çatlak zurnadan makam çıkmaz.
İyi sözü kulağına küpe et, kötü söze kulağını duvar et.
Çürük damın direği çok olur. (S. 62, 28 Kasım 1928)

2.4.2. Şiir

Sıradan dildeki iletişimin aksine şiir kelimelerin veya göstergelerin birden çok şeyi temsil etmeleri üzerine kurulur (Andrews, 2018: 78). Şiirde duyguların, düşüncelerin az sözle ve imgeler yoluyla aktarılması esastır. Süreli yayınlarda yeni harflerin benimsetilmesi amacıyla yazılan şiirlerde mizah ve ironi kullanılarak lirik şiir değil toplumsal şiir örnekleri verilir. Şiir yardımıyla mizah çeşitlendirilir ve ifade edilmek istenen anlamın aktarılmasında şiir bir araç olarak kullanılır. Yeni harfleri konu alan şiir örnekleri, Akbaba ve Yeni Köroğlu gazetelerinde tespit edilmiştir.

Murabba

İsmet Paşa vâsfinda

“Uygun olsun diye mazruf-ı eser zarf ile

Aldım öğrendim elifbayı bugün sarf ile

İşbu methiye yazılsın yeni Türk sarfi ile

Söyledim Yusuf'a yazmazsa çevir yüz ondan.” (Akbaba, S. 596, 30 Ağustos 1928)

Çakdın mı?

Arap harfleri ile:

“Şimdi herkes yeni yazı sevdasıyla yanyor,
Okumanın lezzetine yavaş yavaş kanıyor,
Cehaleti düşman gibi intikamla anıyor,
Yedisinden yetmişine elde kitap çalışıyor,
Cühelaya cüheleya okumaya alışıyor?”

Latin harfleri ile:

“Yeni yazı bu milletin gözlerini açacak,
Memlekete nurlarını ateş gibi saçacak,
Arap harfi baykuş gibi uça uça kaçacak,
Yedisinden yetmişine hep efendi olacak,
Türk milleti de o zaman saadeti bulacak.” (Yeni Köroğlu, S. 46, 3 Ekim 1928)

Yanarsın Yahu

2. beyit:

“Kanun-ı evvelde yazılar yeni,
Öğrenirsen onu, okursun beni,
Yeniliğe doğru kırıp dümeni,
Bir başka dünyaya konarsın yahu!”

3. beyit:

“Cahil kalma dostum, çıkmıştır fırsat,
Lekeyi alnından üç günde sil at,
Cahilin belasından yedikçe tokat,
Yanarsın, ağlarsın, kanarsın yahu!” *Kalender* (Yeni Köroğlu, S. 46, 3 Ekim 1928)

Bir Asker Mektubu

"Yürüyelim hep ileri,
Ey Türk oğlu kalma geri,
Köroğlundan öğrenelim;
Yeni çıkan bu harfleri.

Bu yol böyle gidecektir.
Dünya bizi bilecektir.
Gazimizin emirleri,
Bizi mesut edecektir." (Yeni Köroğlu, S. 48, 10 Ekim 1928)

Benden Söylemek

“Bu deveyi gütmelidir, budur bunun cakası,
Yeni harfi öğrenmeli yoktur işin şakası,
Motor varken iş bulur mu karada kız takası,
Yeni şeye rağbet olur, eskisine bakılmaz,

Gazele kibrit durur iken mumla çıra yakılmaz!

İklasak da sıkılasak da para etmez arkadaş,
Yeni şeyi öğrenmeli ya acele ya yavaş,
Şu lafıma güzellikle kolaylıkla gel yavaş,
Bir ay sonra gazeteler hep karabaş çıkacak,
Yeni harfler eski harfi temelinden yıkacak.

Kış geliyor, ocak başı insan ister okumak,
Bir taraftan koca nine ister çorap dokumak,
Yavrucaklar analarına ister biraz sokulmak,
Bu arada Köroğlu'nu dinleyenler ferahlar,
Okumayan kederinden hem hırslanır hem ağlar.” (Yeni Köroğlu, S. 55, 3 Kasım 1928)

Yeni Nizam

“Ağalar, koca nineler ha bakalım!
Yeni kanun, yeni nizam uyandırdı milleti,
Tepeledi şu cehalet denen yaman illeti,
Yaman oldu yeni harfin Arapçaya savleti,
Yeni nizam cahilleri birer birer bulacak.
Okumanın yolu artık herkese bir olacak.

Hey babalık, koca nine ha bakalım, oku, yaz,
Memlekette kalmayacak ne tecvitçi ne yobaz,
Bilmemezlik karanlıktır, bilgi ise gül beyaz,
Karanlıktan çık bakalım, anla dünya nasılmış,
Göreceksin, medeniyet bu hayatta asılmış.

Yeni nizam çok yamandır cahillere aman yok,
Çabuk oku, çabuk öğren beklemeye zaman yok,
Cehl gibi bu alemde insanlara düşman yok,
Bir kanunda gazeteler yeni harfle çıkacak,
Türk harfleri Arapçayı süpürecek yıkacak.” (Yeni Köroğlu, S. 56, 7 Kasım 1928)

Memurların Şarkısı

"Hocalar, Türk harfinden binbir sual soruyor:
Bizleri çocuk gibi şaşırtıyor, yürüyor.
Bakın işte karşıda kara tahta duruyor.
İmtihan korkusuyla yüreğimiz vuruyor.

Gerçi bugün öğrendik dersi güzelce bizler
Fakat şimdi nedense sararıyor benizler
Karşımıza sırayla dizilmiş mümeyyizler
Bizleri çocuk gibi şaşırtıyor, yürüyor

Eski harfle yazılan cümleler olur sükût

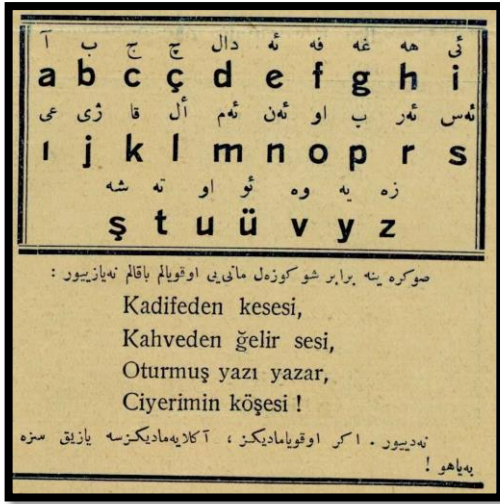
Yeni Türk alfabemiz elbet güzeldir kat kat,

Gerçi onu tamamen biz ezberledik fakat

İmtihan korkusuyla yüreğimiz vuruyor!" *Çimdik* (Akbaba, S. 620, 19 Kasım 1928), (Karataş, 2022: 846)

2.4.3. Mânî

Anonim bir halk edebiyatı ürünü olan mânîler, Türk halk şiirinin en kısa türlerinden biridir. Mânîler genellikle dört mısradan oluşur ve "aaxa" şeklinde bir kafiye yapısı vardır (Boratav, 1973: 185). Mânîlerde asıl verilmek istenen anlam genellikle son iki mısradan belirtilir. Yeni Köroğlu gazetesinde yeni harflerin öğrenilmesini konu edinen mânî örneklerinde de aynı durum söz konusudur. Mânîler söylendikleri toplumun sosyal ve siyasi olaylarından izler taşır. Dolayısıyla Harf İnkılabı gibi toplumsal bir olay da mânîlere konu olmuş ve bu inkılabın halka benimsetilmesinde araç olarak kullanılmışlardır. Yeni Köroğlu, 8 Eylül tarihli 39. sayısında bu sayıdan sonraki her sayısında okuru yeni harflere alıştırmak için bir havadisi, bir kıtayı, bir mânîyi yeni harflerle vereceğinin duyurusunu yaparak 28 Kasım'da yayımlanan 62. sayısına kadar *Rahle Başu* başlığı altında yeni harfleri öğreten bir köşeye yer verir. Bu doğrultuda yeni ve eski harflerin bir arada gösterildiği bir tablonun aşağısında Latin harfleriyle yazılmış ve genellikle yeni harflerin öğrenilmesi üzerine yazılmış mânîler, Yeni Köroğlu gazetesinde yer alır.

Resim15. Yeni Köroğlu, S. 46, 3 Ekim 1928

Resim16. Yeni Köroğlu, S. 54, 31 Ekim 1928

"Karanfilsin kararın yok,

Gonca gülsün tımarın yok,

Yeni harfler kolay ama

Senin ondan haberin yok." (S. 40, 12 Eylül 1928)

"Besmeyleyle çıktım yola,

Selam verdim sağa sola,

Çok akıllı kârilerim,

Yeni yazı kolay ola!" (S. 41, 15 Eylül 1928)

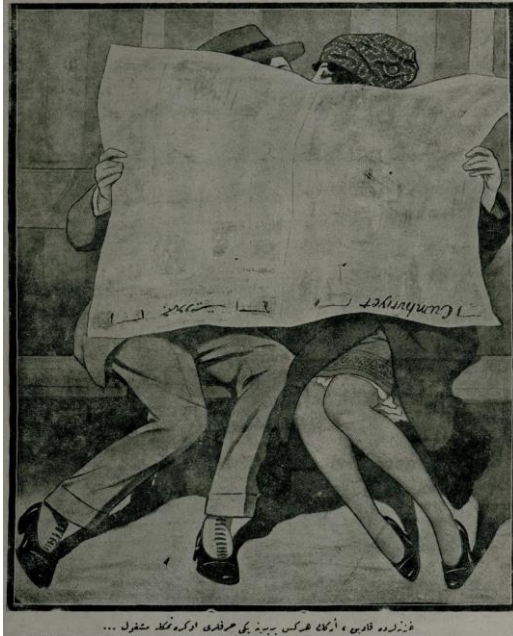
“Asmalarda üzüm var.
Yosmalarda gözüm var.
Yeni harfle yazana,
Şeker gibi sözüüm var.” (S. 42, 19 Eylül 1928)

“Yeni cami direk ister.
Benim canım börek ister.
Yeni harfler kolay ama,
Öğrenmeye yürek ister.” (S. 43, 22 Eylül 1928)

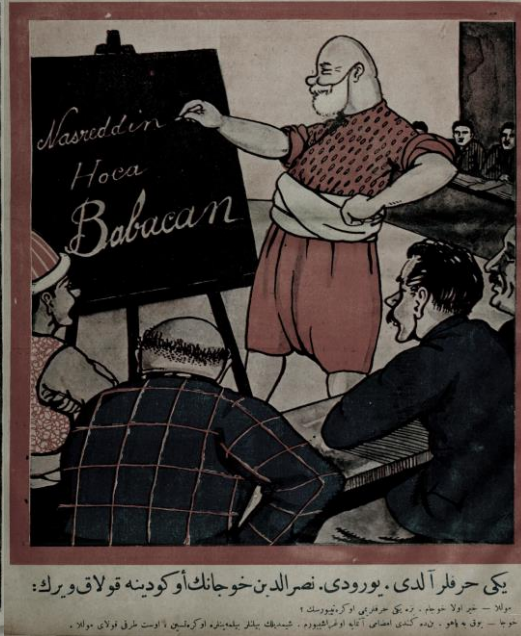
“Dağ başını duman aldı.
Yeni harfler yaman saldı.
Eski harfin kalkmasına,
İki aylık zaman kaldı.” (S. 50, 17 Ekim 1928)

2.4.4. Karikatür

Mizah ürünü fıkra, mizahi hikâye, mizahi şiir, karikatür, yazısız karikatür, kukla veya komedi gibi değişik türlerde ortaya çıkar (Öngören, 1998: 34). Fotoğrafların ve dijitalleşmenin olmadığı bir dönemde görseller karikatürler yardımıyla sunulur. Karikatürlerin malzemelerinden birisi toplumsal olaylar ve gelişmelerdir. Basın özgürlüğünün oluşmasıyla birlikte karikatürler övgü ve hicivlerin ifadesinde de araç olmuşlardır. Harf İnkılabı ile ilgili süreli yayınlarda yer alan karikatürlerde genellikle inkılabın toplum nezdindeki durumu ortaya koyulmuştur. Akbaba gazetesinde ise Atatürk'ün inkılabı için çalışmaları geniş ölçüde yer almıştır.

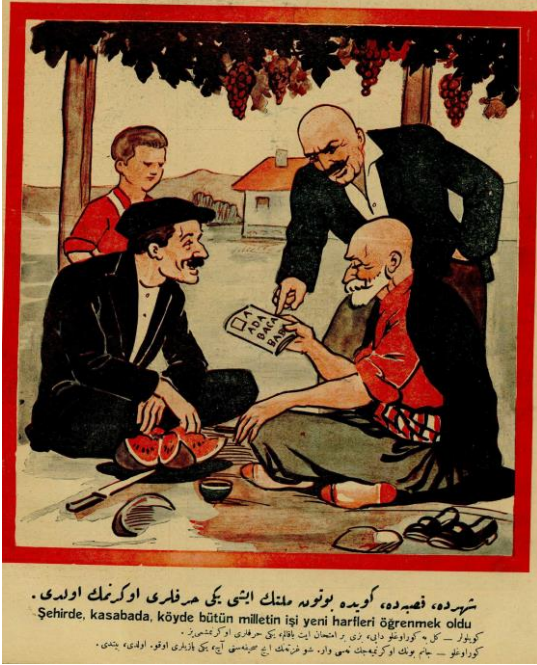
Resim17. Papağan, S. 32, 24 Teşrinievvel 1928

Resim18. Babacan, S. 10, 16 Ağustos 1928

Resim19. Akbaba, S. 615, 1 Teşrinisani 1928

Resim20. Yeni Köroğlu, S. 43, 22 Eylül 1928
Köylü: -Gel be Köroğlu dayı, bizi bir imtihan et bakalım, yeni harfleri öğrenmiş miyiz!
Köroğlu: -Canım, bunun öğrenmeyecek nesi var. Şu gazetenin iç sayfasını aç, yeni yazıları oku. Oldu, bitti.

Resim21. Babacan, S. 20, 20 Eylül 1928
Başkumandan yeni harf seferberliğini teftişe çıktı.
Hoca: -Paşam, ecdattan kalma düşmanımız olan cehalete karşı millet eline kalem alıp hazır ol vaziyetinde emrini bekliyor.

Resim22. Babacan, S. 14, 30 Ağustos 1928

Çocuk: -Efendi baba, gözünü dört aç. Dersini iyi belle. Yoksa karışmam, sipsivri cahil kalırsın; mahalledeki çocuklar seni yuhaya tutarlar.

2.4.5. Reklamlar

Yeni harflere geçiş sürecinde matbuat âlemi hareketlenmiş ve yeni harfleri öğreten kitapçıkların, kitapların basımı başlamıştır. Bu yayınların reklamları hâlihazırdaki süreli yayınlar üzerinde yapılmış, yeni harfleri öğrenmek isteyenlerin bu yayınlardan faydalanmaları gerekliliği vurgulanmıştır.

Resim23. Akbaba, S. 612, 22 Ekim 1928

Sevgili Kârilerimiz,

Kahkaka'yı, Akbaba'nın ilavesi olarak takdime karar verdik.

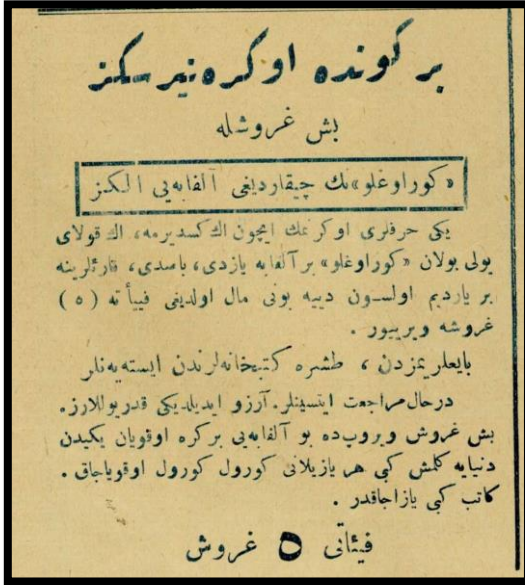
Yeni harflerimizle çıkan ilk gazete olmak gibi tarihî bir şeref taşıyan Kahkaha, kârilerinden bir rağbet görmüştü. Biz de bu rağbete bir mukabele-i şükran olmak üzere, Kahkaha'yı Akbaba'nın ilavesi olarak kârilerimize hediye etmeye karar verdik. Kahkaha, bundan sonra da muntazaman Akbaba'nın ilavesi olarak intişar edecek ve kârilerine yeni harflerle şen fıkralar, hikâyeler anlatan neşeli bir arkadaş olacaktır.

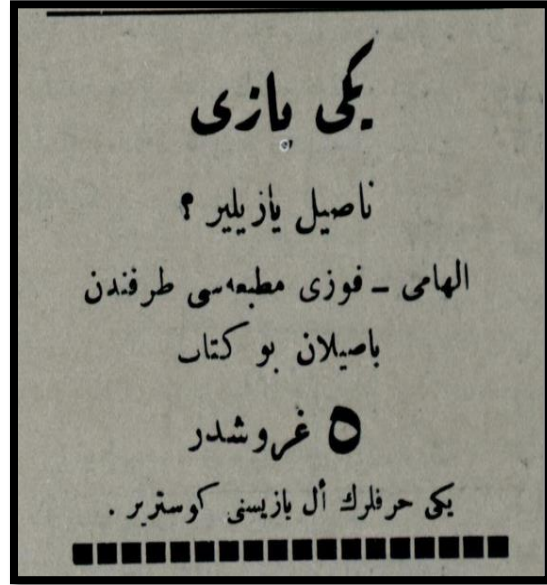
Resim24. Babacan, S.19, 17 Eylül 1928

Resim25. Akbaba, S. 608, 8 Ekim 1928

Resim26. Yeni Köroğlu, S. 37, 1 Eylül 1928 Bir Günde Öğrenirsiniz.

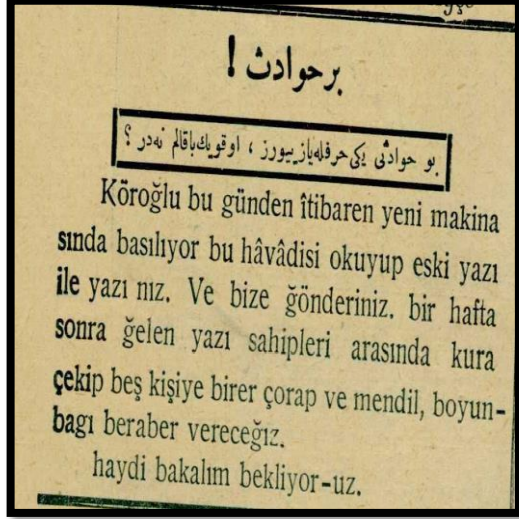

Resim27. Papağan, S. 25, 5 Eylül 1928 Yeni Yazı Nasıl Yazılır?

2.4.6. Müsabakalar

Süreli yayınlarda yeni harflerin halk tarafından benimsenmesi ve halkın yeni harfleri öğrenmesi için müsabakalar düzenlenir. Yeni Köroğlu gazetesi bu süreçte dört adet müsabaka düzenler. Bu müsabakalardan ilki 22 Eylül tarihinde duyurulur ve yeni harflerle yazılmış bir metnin Arap harfleriyle yazılması istenir. 29 Eylül'de ilan edilen ikinci yarışmada da okurlardan o sayıda yer alan bir fıkrayı ve yazıyı eski harflerle yazmaları istenir. Üçüncü müsabakanın duyurusu 6 Ekim tarihli 47. sayıda yapılır. Müsabakanın konusu 6 Ekim ve 20 Ekim tarihleri arasında gazetede çıkacak olan toplam 6 fıkranın yeni yazı ile yazılmasıdır. Yarışmanın sonucunda ödül olarak 100 okura kışlık yün yelekler, eldivenler, şemsiyeler, hanım çorapları, hanım başörtüleri, gramofon, gaz sobaları, paltoluk kumaşlar vs. birçok hediye verilecektir. Gazetenin 7 Kasım 1928 tarihli 56. sayısında, yeni harfler ile ilgili dördüncü müsabakanın duyurusu yapılır. Gazetelerin yeni harflerle çıkmasına yirmi gün kala okurlarını biraz daha idman ettirmek, hem de onlara bu vesile

ile birer hediye vermek isteyen Köroğlu yarışmaya katılan 100 kişiye küçük, büyük hediyeler verecektir. Müsabakanın konusu "yeni harflerin kâmilen başlayacağı 1 Kânunuevvel'e kadar çıkacak Köroğlu nüshalarının "be yahu" manzumelerini yeni harflerle" yazmaktır.

Resim28. Yeni Köroğlu, S. 43, 22 Eylül 1928

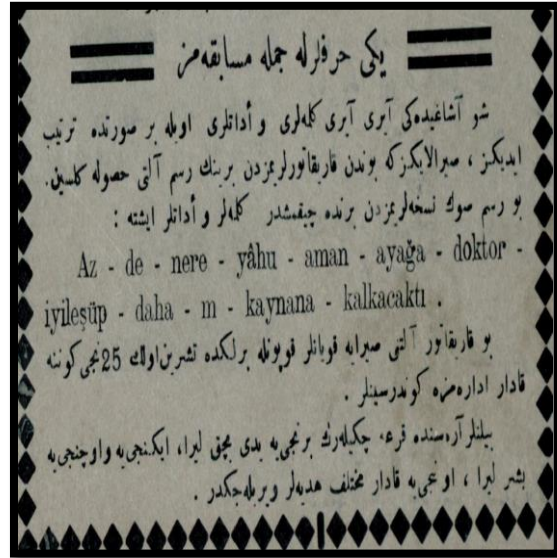

Resim29. Yeni Köroğlu, S. 45, 29 Eylül 1928

Papağan gazetesinde yeni harflerin öğretilmesi amacıyla hem bir bilmece hem bir cümle yarışması hazırlanır. Resim30'da karışık hâlde duran Latin harflerinin kaç tane olduğu ve bu harflerin neler olduğu sorulur. En çok harfi bulup gazeteye yollayanlar arasından kura çekilerek birinciye altın kol saati, ikinciye ipekli gömlek veya kombinezon, üçüncüye el çantası veya cüzdan, dördüncüden onuncuya kadar birer ipekli mendil, on beşinciye kadar birer abone verilecektir. Resim31'de ise Latin harfleriyle verilen kelimelerin ve edatların gazetede yayımlanan bir karikatürün birinin resim altı yazısı oluşturacak şekilde sıralanması istenmiştir. Cevap gönderenler arasında kura çekilerek birinciye yedi buçuk lira, ikinci ve üçüncüye beşer lira, onuncuya kadar muhtelif hediyeler verileceği belirtilmiştir.

Resim30. Papağan, S. 26, 12 Eylül 1928

Resim31. Papağan, S. 28, 26 Eylül 1928

Resim32. Akbaba, S. 605, 27 Eylül 1928

Yeni Türk harfleriyle bir fıkra müsabakası açıldı. Akbaba, bu nüshasında kâriilerine faydalı bir müsabaka açtı. Hem yeni Türk harflerini öğrenmek hem yazdığınız bir fıkranın imzanız ile neşredildiğini görmek hem de fıkra başına birer lira kazanmak isterseniz derhâl yeni müsabakamıza iştirak ediniz.

Sonuç

Akbaba, Babacan, Nasreddin Hoca, Papağan, Yeni Kalem ve Yeni Köroğlu gazeteleri, 1928 yılında yayımlanmakta olan mizah süreli yayınlarıdır. Nasreddin Hoca gazetesinin son sayısı 24 Mayıs 1928'de, Yeni Kalem dergisinin son sayısı ise 5 Nisan 1928 tarihinde yayımlanır. Bu tarihler, Harf İnkılabı fikrinin ortaya atıldığı ve çalışmaların yoğunlaştığı zamanın öncesine denk gelir. Dolayısıyla Nasreddin Hoca ve Yeni Kalem süreli yayınlarının içerisinde yeni harflerin kullanılması ile ilgili herhangi bir veri yer almaz. Yeni Kalem dergisinin 26 Ocak 1928 tarihli sayısında Latin harfleri ile ilgili bir yazının bulunması ocak ayında Latin harflerine geçilmesi ile ilgili bir düşüncenin var olduğuna işaret eder.

Papağan gazetesinin son sayısı tamamen Latin harflerine geçilmesinin hemen öncesi olan 28 Kasım 1928 tarihidir. Gazetede; 24 Ekim'de başlığın Latin harfleriyle yazılmaya başlanması, Latin harfli birkaç reklama yer verilmesi, birkaç yazıda Arap ve Latin harflerinin bir arada kullanılması ve Latin harflerinin kullanılmasını sağlayan iki müsabaka düzenlenmesi dışında Latin harfleriyle ilgili öğretici yazı ve görseller yer almaz. Gazete mizahi ve edebî bir gazete olarak adlandırılrsa da bu mizah genellikle kadın erkek ilişkileri, moda, aşk, kadınların sosyal hayatı gibi konular üzerinden yapılır. Gazetede yer alan karikatürler de bu konular etrafında şekillenir. Papağan'ın, muhteva itibarıyla edebî bir gazete olmasından dolayı Harf İnkılabı'na etkin bir şekilde yer vermediği görülmektedir.

Akbaba, Babacan ve Yeni Köroğlu gazeteleri, yeni harflere geçiş sürecinde yayımlanmaya devam eden ve yeni harflerin halka benimsetilmesi noktasında faaliyetler yürüten mizah süreli yayınlarıdır. Bu yayınlar, yeni harflerin öğretilmesi için adeta bir okul görevi görmüş ve inkılabın başarılı bir sonuca ulaşmasına etki etmişlerdir. Gazetelerin özellikle Eylül, Ekim ve Kasım aylarında yayımlanan sayılarında yeni harflere dair yazı ve görseller yoğunlaşmıştır. Akbaba ve Yeni Köroğlu gazeteleri bu süreçte daha cesur davranmış, Arap harflerinin yanında Latin harflerine de yer vermiştir. Akbaba gazetesi, yeni harflerin öğretilmesinden ziyade uygulanması noktasında karikatürler ve düşünce yazıları ile inkılabın benimsenmesine yardımcı olmuştur. Babacan ve Yeni Köroğlu gazeteleri gerek Latin harflerinin kullanılması gerekse öğretilmesinde sıkı faaliyetler yürütmüşlerdir. Babacan gazetesi cahillik vurgusu ile okurların bir an önce yeni harfleri öğrenmesi gerektiğine vurgu yapmış, okuru harekete geçiren yazılar yayımlamıştır. Bu yazılarda yeni harflerin kolaylığına, kısa sürede öğrenilebileceğine dair telkinlerde bulunulmuştur. Ayrıca yeni harfleri öğreten bilgi köşelerine de yer vererek bir okul vazifesi üstlenmiştir. Gazete, bu süreçte yoğun bir alfabe seferberliğinde bulunmasına karşın süreli yayınların tamamen Latin harfleriyle basılacağı 1 Aralık 1928 tarihinin öncesinde son sayısını yayımlamıştır. Yeni Köroğlu, yeni harflere geçiş sürecini düz yazıların yanında atasözü, şiir, mâni

gibi türlere de yer vererek daha zengin ve eğlenceli bir hâle getirmiştir. Gazetenin Rahle Başı adı altında verdiği derslerde hem Latin harfleri halka tanıtılmış hem de bu harfleri kullanması için çeşitli aktivitelere yer verilmiştir. Bu sayede yeni harflere geçiş sürecinin daha akılda kalıcı olmasına ve öğrenirken eğlenilmesine zemin hazırlanmıştır. Ayrıca gazetelerin düzenledikleri yarışmalar, bir rekabet ortamı oluşturarak sürecin hızlanmasına yardımcı olmuşlardır. Dolayısıyla mizah süreli yayınları, Harf İnkılabının kısa bir süre içerisinde gerçekleşmesine, halkın yeni harfleri öğrenmesine ve benimsemesine yardımcı olarak önemli bir vazifeyi üstlenmiş, inkılabın etkisini sağlamışlardır.

Kaynakça

- Aktaş, A. (1999). "Atatürk ve Harf Devrimi", *Erdem*, 11(33), s. 699-714.
- Andrews, W. G. (2018). *Şiirin Sesi, Toplumun Şarkısı, Osmanlı Gazelinde Anlam ve Gelenek*, çev.: Güney, T., İstanbul: İletişim Yayınları.
- Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü (2009), <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim tarihi: 18.10.2023.
- Boratav, P. N. (1973). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler (2019). haz. Kaçalın, M. S., Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Çelebi, E. (2017). "Kastamonu Basımında Bir Mizah Gazetesi: Çalçene (1927-1929)", *TÜRÜK Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(10), s. 96-110.
- Demir, N. ve Yılmaz, E. (2014). *Bitmeyen Öykü: Alfabe Tartışmaları*, (Ed.: Murat Yılmaz). Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi.
- Duman, H. (2000). *Osmanlı-Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri (1828-1928), I.-III. Cilt*. Ankara: Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı.
- Ener Su, A. (2017). *1900-1928 Yılları Arası Mizah Gazete ve Dergilerinin İncelenmesi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Ener Su, A. (2020). "Halka Latin Harflerini Öğreten Bir Mizah Gazetesi: Yeni Köroğlu", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S. 47, s. 57-88.
- İmer, K. (2001). *Türkiye'de Dil Planlaması: Türk Dil Devrimi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Karataş, D. (2022). "Akbaba Dergisinin 1928 Yılında Çıkan Sayılarında Harf İnkılabı ve Türkçenin Kullanımı", *Prof. Dr. Ensar Aslan'a Armağan*, ed. Bekki, S-Saygılı Savaş, Y., Ankara: Fenomen Yayıncılık.
- Kılıç, F. (2012). *Yeni Türk Alfabesinin Kabulü ve Öğretiminde Kullanılan Yöntemler-Araçlar*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü: Ankara.
- Kısıklı, E. (2010). "Harf İnkılabı'nın Türk ve Dünya Basımındaki Yankıları", *Erdem*, S. 56, s. 117-162.
- Korkmaz, Z. (1963). *Türk Dilinin Tarihî Akışı İçinde Atatürk ve Dil Devrimi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Levend, A. S. (1960). *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, Ankara: Türk Dil Kurumu Basımevi.
- Öngören, F. (1998). *Cumhuriyet'in 75. Yılında Türk Mizahı ve Hicvi*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Şimşir, B. N. (2008). *Türk Yazı Devrimi*, 2. Baskı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Tekin, T. (1997). *Tarih Boyunca Türkçenin Yazımı*, Ankara: Simurg Yayıncılık.
- Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.1353.pdf>, Erişim tarihi: 18.10.2023.
- Ünver, M. (2013). *Eski Türkçe Mizah Dergilerinin Açıklamalı Bibliyografyası (1870-1928)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü: İstanbul.
- Varlık, M. B. (1985). "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Mizah", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

EEDER

100 Edebi Eleştiri Dergisi

TÜRKİYE CUMHURİYETİNİN YÜZÜNCÜ YILI

e-ISSN: 2602-4616

Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı

Aralık 2023

Atıf/Citation: Akçay, E. (2023). "Vakit Gazetesinde 'Yazarları Himaye' Meselesi". *Edebi Eleştiri Dergisi*. Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı, s. 236-251.

Emrah AKÇAY*

Vakit Gazetesinde "Yazarları Himaye" Meselesi**

The Issue of "Protecting Writers" in Vakit Newspaper

ÖZ

Vakit gazetesi 1917 yılında Ahmet Emin Yalman ve Mehmet Asım Us ortaklığıyla kurulmuştur. 1923'te Ahmet Emin Yalman'ın *Vakit*'ten ayrılmasıyla gazetenin yönetimi "Us Kardeşler" olarak bilinen Mehmet Asım Us, Hakkı Tarık Us ve Hasan Rasim Us'a geçmiştir. *Vakit* gazetesi yayın hayatı boyunca hem yazar kadrosuyla hem de yayımladığı yazılarla Türk edebiyatına yön vermiş önemli bir basın organıdır. Bu çalışmada Cumhuriyet'in ilanından sonra sanatçıların ve yazarların devlet tarafından himaye edilmesi meselesini değerlendiren *Vakit* gazetesindeki yazılar ele alınmıştır. 1929-1935 yılları arasında Büyük Buhran'ın Türkiye'deki yazarlara etkisiyle birlikte yazarların çektiği ekonomik sıkıntılar ve bunların nedenleri üzerine yayımlanan yazılar değerlendirilmiştir. 1936-1938 yılları arasında gündeme gelen devlet himayesinin yaratacağı olumlu-olumsuz sonuçlar üzerine kaleme alınan yazılar doğrultusunda yazarları himaye meselesi incelenmiştir ve *Vakit* gazetesinin bu meseleye genel bakışı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Vakit* gazetesi, Cumhuriyet, edebiyat, para, himaye

ABSTRACT

Vakit newspaper was founded in 1917 as a partnership between Ahmet Emin Yalman and Mehmet Asım Us. After Ahmet Emin Yalman left *Vakit* in 1923, the management of the newspaper was transferred to Mehmet Asım Us, Hakkı Tarık Us and Hasan Rasim Us, known as the "Us Brothers". *Vakit* newspaper is an important press organ that has shaped Turkish literature with its staff of writers and the articles it published throughout its publication life. In this study, the articles in *Vakit* newspaper evaluating the issue of state patronage of artists and writers after the proclamation of the Republic are discussed. Articles published between 1929 and 1935 on the impact of the Great Depression on writers in Turkey, the economic hardships suffered by writers and the reasons for these hardships are evaluated. In line with the articles written on the positive and negative consequences of state patronage between 1936 and 1938, the issue of patronage was analyzed and the general view of *Vakit* newspaper on this issue was tried to be revealed.

Keywords: *Vakit* newspaper, Republic, literature, money, protection

* Öğr. Gör. Dr., Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, eakcay@bandirma.edu.tr

** [Araştırma Makalesi] Geliş Tarihi: 15.11.2023 Kabul Tarihi: 29.12.2023 Yayın Tarihi: 31.12.2023 DOI: 10.31465/eeder.1391594

Giriş

Orta Çağ Doğu ve Batı monarşilerinde devlet; patrimonyal yapıda olup egemenlik gücü, mülk ve tebaa, mutlak bir şekilde hükümdar ailesine ait sayılır ve yalnız onun lütuf ve inayetine erişenler, toplumun en şerefli ve zengin tabakasını oluştururdu. Bu devletlerde bilginler ve sanatçılar hükümdarın prestijini, sarayın şanını yükseltmek için gerekli ögeler sayılırdı. Sanatçılar da bir taraftan sanatını ortaya koyardı. Osmanlı gibi sosyal onur, statü ve mertebelerin mutlak egemen bir hükümdar tarafından belirlendiği bir toplumda bu gerçek daha belirgindi. “Kültür Patronajı”, Orta Çağ İran’ında ve Orta Asya’sında da çok gerilere giden bir gelenektir. Osmanlı padişahları da özellikle Orta Asya ve Azerbaycan’da Türkçe ve Farsçaya hâkim münşileri, şairleri ve âlimleri kendi payitahtına çekebilmek için çok çaba sarfetmişlerdir. Batı’da Rönesans İtalya’sında servetin kaynağı topraktan ve tarımdan ticaret ve sanayi alanlarına kayınca burjuva sınıfı feodal-patrimonyal efendilerin yerini almaya başlamıştır. Bu tür bir ekonomik değişim Doğu’da görülmemiştir ve merkezîyetçi patrimonyal devlet daha çok güçlü duruma gelmiştir. Sanatçılar da saraya ve devlet ricaline daha bağımlı hale gelmiştir (İnalçık, 2005: 9-13). “Kültür Patronajı” tarih boyunca sadece monarşilerde değil diğer birçok farklı siyasi yapı tarafından da bir propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Özellikle yakın geçmişte İtalya’da Faşizm, Almanya’da Nazizm, Rusya’da Komünizm kendi ideolojilerinin yerleşmesi için sanatı bir araç olarak kullanmışlardır (Gezer, 2017: 3093). TBMM’nin 23 Nisan 1920’te kurulmasından 1950’ye kadar devam eden Cumhuriyet döneminde de sanatçıların devlet himayesi altına alınması geleneği devam etmiştir. Özellikle bu dönemde edebiyatta kanonlaştırma sürecinde Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Abdülhak Hamit Tarhan gibi birçok yazar ve şairin milletvekili yapıldığı bilinmektedir (Çıkla, 2007: 47-68). İktidar-sanat ilişkisi bağlamında Türk düşünce dünyasına derin etkiler bırakan 1932-1935 yılları arasında yayımlanan *Kadro* dergisini de örnek gösterebiliriz. Kurucuları arasında Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Şevket Süreyya Aydemir ve Vedat Nedim Tör gibi yazarların iktidarda yer alan seçkinlere çok yakın olmaları sayesinde derginin ekonomik ve kültürel hayat hakkındaki bazı görüşleri iktidar partisinin resmî ideolojisi ve devlet politikası haline gelmiştir. Dergi kapandıktan sonra yazarları yüksek mevkilere ve makamlara getirilmişlerdir (Sunar, 2004: 511-526).

Fransa’da ilk gazete (*La Gazette*) 1631 yılında yayımlanmaya başlar. “Gazet” adı Venedik’ten alınmıştır. O dönemlerde Venedik’te geçen bir paranın adı bu gazeteye verilmiştir. Bizde ise ilk gazete bu tarihten tam iki yüz yıl sonra, 1831 yılında *Takvim-i Vekâyi* adıyla yayımlanır (Gerçek, 2019: 196). Tanzimat’tan sonra Türkçe özel gazetelerin neşredilmeye başlamasıyla birlikte Osmanlı toplumu Batı’nın yaşadığı dört yüz yıllık basılmış kitap kültürünü sindirmeden gazete kültürüyle tanışmıştır. Böylece gazete kültürünün ağır bastığı bir döneme girilmiştir. Gazetenin yayın alanında kitabın önüne geçmesindeki en büyük etki, kitap olarak yayımlanabilecek birçok konunun önce bir gazetede tefrika edilerek daha sonra ayrıca bir kitap olarak basılması alışkanlığının yerleşmesidir. (Koloğlu, 2020: 24). Batı’dan gelen tefrika usulüyle Tanzimat’tan 1950-1960’lı yıllara kadar edebiyatın, halkı ve edebiyat severleri kendisine gazeteler yoluyla bağladığı söylenebilir. Tanzimat’tan itibaren yazarların edebî eserleri, fıkra, deneme, makale ve eleştiri türündeki yazıları önce dönemin gazete sütunlarında boy göstermiştir. Bu anlamda birçok büyük yazarları bünyesinde barındıran gazetenin “yetiştiricilik” fonksiyonunu da görmek mümkündür (Çıkla, 2009: 37-39).

Mehmet Asım Us ve Ahmet Emin Yalman ortaklığında yedi yüz altın liralık bir sermayeyle kurulan (Us, 2012: 12) *Vakit*¹ gazetesinin ilk nüshası 22 Teşrinievvel 1917'de yayımlanmıştır. *Âti/İleri*, *Akşam*, *Yeni Gün*, *Tasvir-i Efkâr*, *İkdam* ve *Tanin* gazeteleri gibi *Vakit* de Millî Mücadele'yi desteklemiştir (Varlık, 1985: 1201). Millî Mücadele'den sonra Mehmet Asım Us'un Mustafa Kemal'in izinden gitmek istemesi, dolayısıyla iktidara bağlanması Ahmet Emin Yalman'ı rahatsız eder. Yaşanan bu fikir ayrılığı sonucunda Ahmet Emin Yalman 1923'te ortaklıktan ayrılır (Akbayar ve Koloğlu, 1996: 44). Gazetenin yönetimi tamamen Us Kardeşlere (Mehmet Asım Us, Hakkı Tarık Us, Hasan Rasim Us) geçer. Öz Türkçe hareketinin başladığı sıralarda Atatürk'ün isteği üzerine 1934'te gazetenin adı *Kurun* olarak değiştirilir. Atatürk'ün vefatından ardından 1939'da yeniden *Vakit* adıyla neşredilir. Her ne kadar çok partili hayata geçişle beraber eski önemini yitirmişse de yayın hayatı boyunca gerek siyasî gerekse edebî yazırlarla Atatürk ilke ve inkılaplarının halka benimsetilmesi yönüyle *Vakit* gazetesi önde gelen gazetelerden biri olmuştur. Ayrıca 1917-1938 yılları arasında Ömer Seyfettin, Reşat Nuri Güntekin, Halide Edip Adıvar, Ruşen Eşref Üneydin, Ziya Gökalp gibi devrin meşhur şair ve yazarlarına sütunlarında sık sık yer vermiştir. Yeni nesil genç yazarlara da kendilerini edebiyat dünyasına tanıtmaya imkânını sağlamıştır. *Vakit*'te Türk edebiyatındaki konular, meseleler, tartışmalar çok yakından takip edilerek bu konularla ilgili detaylı değerlendirmelerin yapıldığı çeşitli teorilerin üretildiği makaleler yayımlanmıştır. Özellikle daimî yazar kadrosunda bulunan Sadri Ertem, Refik Ahmet Sevengil ve Hakkı Süha Gezgin gibi isimlerin edebiyat teorisi, eleştirisi ve tarihiyle ilgili yazılarıyla edebiyatı yönlendirmiş ve Türk edebiyatı tarihine ışık tutmuş önemli bir yayın organıdır (Akçay, 2022: 451-452).

Çalışmamızda 1923-1938 yılları arasındaki Atatürk Dönemi'nde *Vakit* gazetesinde gündeme gelen “yazarları himaye” meselesiyle ilgili yazıları değerlendirerek gazetenin bu meseleye dair görüşlerini ortaya çıkarmaya çalışacağız. *Vakit*'te, yazarların himaye altına alınmasına dair yazılar 1929'dan itibaren görülmeye başlar. 1929-1935 yılları arasında yayımlanan yazılarda daha çok sanattan, edebiyattan para kazanılamaması, edebiyatın ticarileşmesi ve yazarların geçim sıkıntısı çekmeleri üzerinde durulur. 1936-1938 yılları arasında da yazarların devlet himayesine alınmasının yaratacağı olumlu-olumsuz sonuçlar tartışılır. *Vakit*'te 1929-1938 arasında yayımlanan yazılardan yola çıkarak yazarları himaye meselesini “Edebiyat ve Para” ve “Yazarları Himaye ve Yazarların Özgürlüğü” başlıkları altında incelemeyi uygun gördük.

1. Edebiyat ve Para

24 Ekim 1929'da Amerika Birleşik Devletleri'nde başlayan ve kısa süre içerisinde dünyaya yayılan Büyük Buhran, yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti'ni de olumsuz etkilemiştir (Yavuz, 2021: 377-390). Olumsuz ekonomik koşullar sanatçıları da geçim derdine düşürmüştür.

Vakit gazetesinde Büyük Buhran ortaya çıkmadan önce “Akıl Hocası” imzalı “Edebiyat ve Para” başlıklı yazıda yazar kendisine gönderilen R.C. imzalı bir mektuptan bahseder. Bu mektupta R.C. yazarlıkta nasıl başarılı olunabileceğini ve Batılı yazarlar gibi nasıl çok para kazanılabileceğini sorar. “Akıl Hocası” da artık edebiyatın ticarileştiğini ve ticarete aklı eriyorsa edebiyatta da başarılı olabileceğini belirtir. Yazara göre ticarileşmeyle beraber reklam ön plana çıkmıştır.

¹ *Vakit* gazetesinin basın tarihimizdeki yeri, muhtevası ve edebî faaliyetleri; Us Kardeşler ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (Uysal, 1991), (Akbayar-Koloğlu, 1996), (Us, 2012), (Sarı, 2019), (Yücel, 2022), (Akçay, 2022). Bunların dışında belli yıllar arasında *Vakit*'te yayımlanan yazılara yönelik bibliyografik yüksek lisans çalışmaları için bk. (Demir, 1994), (Ersoy, 2011), (Türkarlan, 2011), (Güldürmez, 2016), (Oflaz, 2021), (Temel, 2023).

Ticaret kurallarının edebiyata uygulanması Amerika'da başlamış ve Avrupa'ya yayılmıştır. Artık ürünlerin gazete sayfalarındaki ilanlarla satışlarının artmasına benzer bir şekilde, Amerika ve Avrupa'da reklamı yapılan edebiyat eserlerinin satışı artmaktadır. Ancak Avrupalı yazar denildiğinde hepsinin zengin insanlar olduğunu düşünmememiz gerektiğini; aralarında ömrü sefalet içinde geçen yazarların da bulunduğunu örnek vererek açıklar:

"Fransada Tankrat Martel [Tancredi Martel] isminde bir muharrir vardı. Pek birinci sınıftan bir muharrir değil, fakat birkaçı burada benim külüstür kütüphaneme girmiş birçok roman ve birçok makaleler yazmış bir adam.

Bu Tankret Martel iki hafta evvel bir tavan arasında açlıktan ve soğuktan vefat etmiş, yattığı yerde ölüsünü saracak bir yatak çarşafı bulamamışlar. (Les Nouvelles Literaires) ismindeki mecmua bu zavallı adam için mersiyeye benzer bir yazı yazıyor." (Akıl Hocası, 1929, 21 Şubat: 2)²

"Edebiyat ve Para" başlıklı yazıda özellikle edebî eserlerin dergi ve gazete sayfalarında ilan ve reklam yoluyla tanıtımları yapılması gerektiği üzerinde durulur. Selami İzzet, 1933'te kaleme aldığı "Sanat ve Para" adlı yazısında "Akıl Hocası"yla aynı görüşleri paylaşır (1932, 24 Kânunuevvel: 3). Ona göre bizdeki genel kanaat, Batı'da sanatçılar zenginken ülkemizde sanatçılarımızın sefalet içinde yaşadığı yönündedir. Bu anlayış o kadar benimsenmiştir ki aksi düşünülemez. Halbuki Batı'da da sanat zannedildiği gibi her zaman para kazandırmamaktadır. Maurice Dekobra gibi popüler yazarların aksine Charles Dickens, Honore de Balzac, Oscar Wilde gibi büyük yazarlar da parasızlıktan borç içinde yaşamışlar ve bu yüzden hapse mahkûm olmuşlardır. Batı'da olduğu gibi bizde de sefalete düşmüş yazarların yanında refaha kavuşmuş yazarlar da vardır. Oysa Selami İzzet; şikâyetle bulunmak, durumdan sızlanmak için sadece sefalet düşen yazarlara bakmamızın yanlış olduğunu dile getirir. Durumu değerlendirirken rahat yaşamış ve yaşayan yazarlarımızı da dikkate almamız gerektiğinin altını çizer.

Hüseyin Rahmi Gürpınar, 1933'te neşrettiği "Şimdiki San'at ve San'atkâr"da konuyu farklı açılardan değerlendirmiştir. Ekonomik buhranın özellikle sanatı etkilediğini ifade eden yazara göre sanatçılar geçim sıkıntısından ötürü aklı ile midesi arasında yaşam mücadelesi vermektedir ve yazarın "şuûr"u "istikâmet"ini şaşırmıştır. Bunun sonucunda eserler; fikir, düşünce, görüş bakımından başıboş kalmıştır. Bu sebeple Hüseyin Rahmi, sanat bakımından bir kıymeti olmayan, âdeta günü kurtaran, basit, alelâde eserlerin ortaya çıktığını "Bedihi bir şeyi burada tekrarlamaktan niçin çekinelim. Bugün gazete ve mecmualarımızda bu çerçeveye sokulmak istenen eserler gündelik sür gitsin kalemlerle yazılmış ne kadar banal şeylerdir." (1933, 9 Kânunusani: 6) sözleriyle ifade eder. Hüseyin Rahmi'ye göre bu durumun başlıca sebebi halkın "yüksek sanata" tahammül edemediği için gerçek sanatçıların okuyucu bulamamalarıdır. Çünkü "romanın her sahifesi kanlara bulanmadıkça okuyanlarda bediî hayır behimî heyecan" uyandırmadıkça kitaplar satmamaktadır. Hüseyin Rahmi, romanın yanı sıra tiyatrodaki Darülbedayi'de sahnelenen oyunlarda da aynı özelliğin yani "halkı memnun etme"nin ön planda olduğunu dile getirir. Özellikle "Tüyleri ürpertici bir sahne, bir vak'a, bir roman..." sözleriyle reklamı yapılan eserler, halk tarafından ilgiyle karşılanmaktadır. Bu sebeple bir yazar, reklamı yapılan heyecanlı romanlar gibi eser yazamadığında kendine okuyucu bulamamakta ve yaşadığı

---

² Çalışmamızda gazeteden alıntı yaptığımız metinlerin aslına sadık kalarak olduğu gibi aktarmaya çalıştık. Birkaç yerde anlam bulanıklığını gidermek ve yabancı sözcüklerin orijinal yazımlarını göstermek amacıyla köşeli ayraç "[ ]" kullandık.

geçim sıkıntısı devam etmektedir (1933, 9 Kânunusani: 6). Hüseyin Rahmi, burada sanatçıların maddi yönden zor durumda olmasını, içinde yaşadığı toplumun kültür seviyesiyle de ilişkilendirir. Sadri Ertem ile Hakkı Süha Gezgin; konuyla ilgili yazılarında sanatçıların, estetik zevk ve sanat görüşü bakımından diğer kişilere göre “yaratıcı, üstün fikirli” olduklarını vurgular ve bu özelliklerinden ödün vermeyerek eserlerini ortaya koymalarını ister. Sadri Ertem, “Sanatkârın Derdi” başlıklı yazısında, sanatçıların çektikleri sıkıntıları farklı bir bakış açısıyla değerlendirir. Yazısında “inkılapçı insan tipi”ni önden gidenler; “yeni günleri, yeni yaşayışları, yeni ruhları fetheden” insanlar olarak tanımlar. Ona göre bunlar arasında “büyük kahramanlar, kâşifler, âlimler, sanatçılar, diplomatlar ve filozoflar” yer alır. Bu insanlar, rahat bir hayatın içinden çıkmadığı gibi onların hayatlarında sürekli aşmaları gereken engeller vardır:

“Hiçbir sosyete, hiçbir yeniliği, hiçbir ileri hareketi:

-Oh, ne iyi imiş diye kolayca benimsemez. Güçlükler, yoksulluklar, hattâ hakaretler, kötülükler birinci plândaki adamın önüne birer birer tel örgü gibi yığılır.

Politikadan san'ate kadar büyük adamın nasibi budur.

Önden giden çığır açan, yol arıyan san'at adamı da günü gelinceye kadar yarı anlaşılan, karanlık konuşan bir insandır.

O, rahat değildir.” (Ertem, 1935, 1 Mayıs: 3)

Sadri Ertem, gelecek için bir model, bir timsal olacak eserleri veren sanatçıların, fikir adamlarının genellikle bir hüznün ve acı içinde olduğunu belirtir. Fakat Sadri Ertem'e göre sanatçının kederi; onun kıymetinin bilindiği, sanatının anlaşıldığı gün sona erecektir. Tıpkı “hüznün içinde ölen Nedim'in şimdi gülebilmesi”ne benzer diyerek sanatçıların, “öncü, çığır açıcı” fikirlerinden taviz vermemelerini savunur:

“Büyük sanat adamının hayatında hüznü normal bulalım. Rahat, hayatı evvelden biçilmiş örneklere göre tanıyan sanat adamı ancak maneviyatı göbek salıvermiş etli dudaklarında budalalığın sırtıttığı bir yağ tulumudur. Onun tek canlı tarafı edebiyat kaidelerile geviş getirmektir.” (1935, 1 Mayıs: 3).

Hakkı Süha Gezgin de “Satılık Sanat!” başlıklı manidar yazısında konuyla ilgili görüşlerini Batı edebiyatından örneklerle açıklar. Yazar, Fransız Akademisi üyelerinden Pierre Benoit'nın *Novel Litterer*'de yayımladığı ve “düşüncenin pazara çıkış tarihi” üzerine düşüncelerini aktardığı makalesinden örnekler vererek sanat-para ilişkisini değerlendirir. Hakkı Süha'ya göre önceleri “zekâ ve kalem” sanatçıya sadece şan ve ün getirmiştir. İnsanlık, şiir ve sanatta profesyonelliğe ancak yirminci asırda erişebilmiştir. Bu bakımdan eski sanatçılar “dehalarını”, yeteneklerini satmaktansa dilenmeye razı olmuşlardır. Her ne kadar Doğu'da ve Batı'da yetişen sanatçılar saraylara, şatolara ve konaklara sığınmaktan çekinmemişlerse de bu durum onlara ağır gelmemiştir. Çünkü bir kralın, bir vezirin ya da akıllı bir zenginin himayesine giren fikir adamları kendini fikirlerini anlayan bir çevreye girmiş saymışlardır. Hükümdarlar da şöhretlerini, himayerine aldıkları bu dehalara borçludur. Hakkı Süha Gezgin, eski sanatçıların sadece güzeli aradıklarını, bu uğurda sanatlarını satılığa çıkarmadıklarını ifade eder. Sanatın da ancak bu tür sanatçıların elinde yükselebileceğini belirterek dehanın, para ile ölçülemeyeceğini anlatır:

“Eski sanatkâr yalnız güzeli arar, başka bir varlığa başını çevirmezdi. Düşüncenin, duygunun pazara çıktığı günlerden beri, kalemlerin banknotla kefenlendiğini görüp tiksindik. İnanmadığımız, duymadığımız yazanlar çoğaldı. ‘Püşkin’ [Puşkin] sanatkârı anlatan sözünde: ‘O, dehasının kıvılcımlı örsünde altın bir ok yapar ve sonra bu oku güneşe doğru fırlatarak boşluktaki yaldızlı uçuşuna bakar.

İşe o kadar' der. Sanat, ancak böyle görenlerin elinde parlayıp sevildi. Eskiden de şimdiki kalem bazirgânları yetişse idi, dünyada şiirlerin allahı, fikrin mabedi kurulmayacak, kulluk edenler bulunmıyacaktı. Dehanın para ile ölçülmeğe başlaması, yer yüzünde onu alçaltmak için örülmüş bir tuzaktır." (Gezgin, 1935, 17 Birincikânun: 3)

Vakit gazetesinde "edebiyat-para" ilişkisini ele alan yazıların bir kısmında sanat, paraya tercih edilirken diğer yandan sanatın gücü, üstünlüğü savunulmuştur. Özellikle toplumcu-gerçekçi edebiyatın öncü yazarlarından biri olan Sadri Ertem ile sanatın üstünlüğünü eserlerinde öne çıkaran Hakkı Süha Gezgin'in konuyla ilgili görüşlerinde sanatın, bir ticari kazanç sağlama aracı olamayacağı vurgulanmıştır.

2. Yazarları Himaye ve Yazarların Özgürlüğü

1936'dan itibaren *Vakit* gazetesinde, yazarların edebiyattan para kazanma meselesi yerini yazarların devlet tarafından himaye görmeleri ve bu durumun ortaya çıkaracağı olumlu-olumsuz sonuçların tartışılmasına bırakır. Özellikle genç ressamların devlet himayesine alınacağı haberlerinden sonra genç yazarların da himaye isteklerini dile getirmelerinin üzerine, *Vakit* sütunlarında bu mesele her yönüyle tartışılan bir konu haline gelir. Yazarların himaye altına alınmasıyla ilgili ilk yazı Sadri Ertem tarafından "Muharririn Hürriyeti" başlığıyla kaleme alınır. Sadri Ertem, konuyu yazarın özgürlüğü çerçevesinde değerlendirir (Ertem, 1936, 3 İkincikânun: 3). Ona göre yazarın, "nazarî mahiyette" bir özgürlüğü vardır. Yazarın; sanatını göstermek için kaleme, mürekkebe ve kâğıda muhtaç olduğu günden bu yana özgürlüğü gitgide daralmıştır. Rönesans'tan önce kendisi için yazdığı düşünülen sanatçı; "kendisine benzeyen birtakım kişilerin istekleri"yle ve sanatçılardan oluşan okur kitlesinin tenkitleriyle sınırlanmıştır. Muharrirler okuyucularını tanımıştır ve onlarla yüz yüze gelmiştir. Sıkı meslek disiplini, sanat görüşü, sanatçının bütün varlığı üstünde hâkim bir konumdadır. Rönesans'la birlikte yazarın yeni yurdu saray olmuştur. Rönesans hükümdarlarının; kendi zaferlerini söyleyecek, aşk efsaneleri anlatacak ve saraydaki insanları eğlendirecek insanlara ihtiyacı vardır. Sanat da saraylara bu şekilde yerleşmiştir ve Rönesans sanatçısı da geçimini saray hazinesinden gelen parayla sağlamıştır. Böylece saraydan kazandığı unvanlar, rütbelere, nişanlar, hediyeler; sanatçının özgürlüğünü kısıtlamaya başlamıştır.

Matbaaların kurulmasıyla sanatçılar kendilerini yavaş yavaş saraylardan çekerek geçimlerini bir meslek adamı olarak sağlamaya başlamışlardır. Sadri Ertem, sanatçının kendi işini meslek haline getirmesini bir kazanç olarak görür; fakat sanatçının bu durumda da tamamen özgürleşemediği fikrindedir. Ona göre sanatçının karşısına, özgürlüğünü kısıtlayan başka zincirler yani toplum ve "finans kuvvetleri" çıkmıştır:

"Sanatkârın kendi işini bir meslek haline koyması bir kazançtı. Fakat bu zamanda onu hür olduğunu, istediğini, istediği gibi söylediğini sanmak hatalıdır. Onun gene boğazında bir zincir vardır: Küttele!

Küttele onu sürükler. Küttele ona istediğini yazdırır. Kendi arzusuyla kütlenin arzusu arasında mutabakat olduğu takdirde kendini hür sanır. Fakat bu zaman, baskı makinelerinin ve yazı müesseselerinin finans kuvvetlerinin eline geçmediği günler de bir hakikattir." (1936, 3 İkincikânun: 3).

Yazarlar, eserlerini bastırabilmek için ya kitapçılara ya da "organize müesseseler"e muhtaçtırlar. Kitapçılar toplumun istekleri ölçüsünde, müesseseler de kendi finans politikaları ve idarecilerinin şahsi politikaları doğrultusunda kitap basmaktadırlar. Bu durum karşısında Sadri Ertem, muharrirlerin özgür olamayacağının altını çizer.

Bir sonraki yazısında Sadri Ertem, “Sanat nasıl korunmalıdır?” sorusuna cevaplar arar (Ertem, 1936, 13 Birinciteşrin: 5). Yazısının başında sanatın; politikanın emrine girerek sanatçıya bir rant sağlamadan, dünya ölçeğinde bir değer haline nasıl getirilebileceğini sorar. “Sanat yağlı göbeğin, refahın harcı değildir. Büyük sanatkâr ıstırap ve sefaletle çıraklık ederek mertebesini bulmuştur.” cevabını kabul etmez. Sanatçıyı sadece sanatçı yapacak ve sanatçının seviyesini yükseltecek imkânların hazırlanmasını ister. Ona göre ülkemizde kültür-sanat seviyesini yükseltecek imkânları yaratmak “fertlerin harcı” değildir. Sanatçıları “fert halinde” beslemek de istenilen sanatçıyı yaratmaya yeterli değildir:

“İstidatlı bir genç ressam tasavvur ediniz. Bu adamın nelere ihtiyacı yoktur? Evvelâ yaşayacaktır. Şüphesiz ki bu bizde en kolay halledilebilecek, yani bir ferdin çalışması ile elde edilecek bir şeydir. Fakat ferdin, kendi kendisine halledemeyeceği meseleler sanatın asıl bel kemiğini teşkil eder. Meselâ müzeler, sanat galerileri, muhtelif memleketlerin sanat kültürleri ile karşı karşıya gelmeden bir sanat adamının dünya mifyasında üstün bir seviyeye ermesi mümkün değildir.

Aynı şeyi, edebiyattan, musikiye kadar bütün sanat eserlerine tatbik edebilirsiniz.” (1936, 13 Birinciteşrin: 5).

Sadri Ertem, sanatın himayesinin öncelikle yetenekli sanatçıların memleket genelinde keşfedilmesiyle başlayacağını ileri sürer. Keşfedilen sanatçıların; memleketi gezip görmesinin, sanat kültürlerini yükseltmesinin “fertler” tarafından sağlanamayacağına dikkat çeker. Ülkemizde “sanatı sanat için himaye”nin bir zorunluluk olduğunu dile getiren Sadri Ertem’e göre, sanatçıya eser verme imkânını ortaya çıkaran özgürlük de ancak devlet desteğiyle temin edilebilir.

Sanatçının özgürlüğüne dair bir diğer yazısında Sadri Ertem, sanatçıyı meydana çıkaran şartların sadece “hürriyet ve hürriyetsizlik” gibi tabirlerle açıklanamayacağından bahseder (Ertem, 1937, 25 Haziran: 2). Ona göre, sanatçı çok eski zamanlarda ortaya çıkmıştır. Buna karşın “hürriyet” sözü politik bir kavram olarak toplum hayatına çok kısa bir süre önce girmiştir. Hürriyet sözünden psikolojik anlamda ya da “determinizm” dışında “sonsuz bir hürriyet” anlamı kastediliyorsa, dünyada insanlar yaşadıkça buna imkân yoktur. Politik anlamda hürriyet mümkündür; bu da “zaruretler”den herhangi birini seçmektir. Edebiyat tarihimizde sanatçının varlık sebebinin politik hürriyet olmadığına dair birçok örnek vardır:

“Sanatkâr varlığının sebebi eğer şu, bugün harcıalem şekilde ileri sürülen politik hürriyet ise bütün dünya sanat hayatını, sanat tarihini inkâr etmek lâzım gelecektir.

Kafalarını, bir espri ve yahud bir fikir için feda eden sanat adamları, sanat için hürriyetin bir sebep olmadığını göstermeğe kâfidir.

Nefî, Nesimî, ilk plânda insanın aklına gelen isimlerdendir.

En koyu istibdad devirlerinde, cemiyetlerin ferdlerine asla göz açtırmadıkları zamanlarda bile en büyük sanat adamlarının yetiştiğini görürüz.” (Ertem, 1937, 25 Haziran: 2).

Sadri Ertem, sanatçıyı yaratan unsurun onun “derunî hayatı” olduğunu söyler. Sanat eserinin yazılı hâle gelmesi, elden ele dolaşması belki özgürlüğün olmadığı zamanlarda çok zordur. Buna karşın hiçbir “istibdad” insanlardaki “bir çene ile bir kulak arasındaki fisiltı” denilen kuvvetle mücadele edememiştir. Böylece birçok şaheser, “fisiltılarla” bir insanın ruhundan başka insanların ruhuna nüfuz etmiştir. Sanatçıyı meydana getiren unsurlar “hürriyet-hürriyetsizlik” kavramlarının dışında aranmalıdır.

Atatürk Dönemi’nde Atatürk ilke ve inkılaplarının halka daha iyi anlatılması ve benimsetilmesi amacıyla güzel sanatlara ayrı bir önem verilmiştir. 1933 yılında düzenlenmeye başlayan “İnkılap

Sergileri", devletin bu alanda daha fazla girişimlerde bulunmasına öncülük etmiştir (Bileydi Koç, 2023: 46-47). 1933'te *Vakit*'te çıkan bir habere göre, Güzel Sanatlar Akademisi ve Milli Eğitim Bakanlığı iş birliğiyle sanatçılarla ilgili birtakım kararlar alınmıştır. Güzel Sanatlar mensupları bir kongre düzenleyecektir ve bu kongrede görüşülecek konularla ilgili sanatçılar çeşitli işler yapmaya davet edilecektir. Akademi'den mezun olan genç sanatçılar devlet himayesine alınacaktır. Ayrıca devlet ve kurumlar tarafından yeni inşa edilecek bir binanın keşif projesine yüzde beş kadar bir miktar da ilave edilerek inşa edilecek bina; resim, heykel gibi eserlerle kıymetlendirilecektir (San'atı Himaye, 1933, 3 Mart: 8).

Genç ressamın devlet tarafından himaye altına alınacağı haberinden sonra 1937'de genç yazarların da ressamlar gibi himaye istediklerine dair imzasız olarak kaleme alınan kısa bir yazı yayımlanır. Bu yazıya göre, Yaşar Nabi, Cahit Uçuk ve Cahit Sıtkı gibi yazarlar ve şairler Kültür Bakanlığıyla iletişime geçerek ressamlar gibi kendilerinin de himayelerini isteyeceklerdir. Genç yazarların ve şairlerin günün şartları altında kendilerini yeterince edebiyata veremedikleri ve böylece edebiyatın da kendilerinden istifade edemediği şu sözlerle açıklanır:

"Muharrir ve şairler, bugünkü vaziyet dahilinde çalışmak imkânlarının diğer başka günlük meşgaleler arasında dağıldığını ve netice olarak memleket edebiyatının kendilerinden istifade edemediğini ileri sürmektedirler. İşe devlet müdahale ettiği takdirde hem Türk edebiyatının inkişafına büyük bir yardım olacağı hem de daha verimli bir vaziyet ihdas edileceği kanaatinde dirler." (Genç muharrirler ve şairler de himaye isteyecekler, 1937, 12 Nisan: 1-4).

Bu kısa yazının ardından *Vakit*'te yazarları himayeyle ilgili bir anket açılır. Bu ankette Sait Faik Abasıyanık, Osman Cemal Kaygılı, Salih Zeki Aktay, Ziya Osman Saba ve Cahit Sıtkı Tarancı'nın cevapları aktarılır. Sait Faik Abasıyanık, gençlerin himaye isteğine hak verir. Ona göre, edebiyatçıların çalışmaları dağınık haldedir ve sanatçılarımız biraz da tembeldir. Devletin himayesi, sanatçıyı bu tembelliğinden çıkaracak ve kudretinin dağılmasını önleyecektir (San'atkarın himayesi için ediblerimiz ne düşünüyorlar?, 1937, 13 Nisan: 7).

Osman Cemal Kaygılı da gençlerin edebiyat âleminde daha iyi ve faydalı eserler verebilmeleri için himaye altına alınmalarının iyi olacağı fikrindedir. Yazarların ve şairlerin geçim derdi içinde farklı mesleklerde çalışmasıyla edebiyatın gelişmesi mümkün değildir. Bununla birlikte edebiyatçıları devlet yardımı alıyor diye eline kalem alan her kişinin de çıkıp "Ben edebiyatçıyım yardım isterim." diye ortaya atılmaması gerektiğini söyleyerek gerçekten değerli olan ve takdir edilen gençlerin himaye altına alınmasını tavsiye eder (1937, 13 Nisan: 7).

Ziya Osman Saba'ya göre gençlerin himayesi şüphesiz iyi olacaktır. Himayeyle beraber sanatçının özgürlüğünü de göz önünde bulundurmaktır şarttır. Ancak bu mümkün değilse, sadece tercüme işlerinde himaye uygulanabilir. Çünkü tercüme kütüphanemiz ancak devlet desteğiyle mümkün hâle gelebilecek planlı bir çalışmayla zenginleşebilir. Cahit Sıtkı Tarancı da Ziya Osman Saba'nın tercüme işleriyle ilgili düşüncelerine katılır. Şimdilik telif eserleri bir tarafa bırakarak himayede önceliği tercüme işlerine vermek gerektiğini ileri sürer. Senelerden beri tercüme kütüphanesinin zenginleştirilememesinin nedeni olarak "fert mesaisinin dağınık bir şekilde harcanması"nı gösterir. Devlet himayesinin sanatçı için faydalı olacağını ve bu sayede aslına sadık ve edebî bir tercüme kütüphanesine kavuşacağımızı dile getirir (1937, 13 Nisan: 7).

Ankette himaye meselesine tek karşı çıkan Salih Zeki Aktay'dır. Ona göre, yazarların himaye altına alınması; sanata en büyük darbeyi vurmaktır ve edebiyatı öldürmek demektir. "San'at kendi kendine, bizzat kendisi olduğu zaman ve kendi hürriyetinin havası içinde inkişaf ettiği vakit san'at

olur.” Sanat bizde senelerden beri en büyük himayeyi görmüştür; fakat himaye gören sanatçıların eserleri hiçbir zaman yüksek sanat kalitesine ulaşamamıştır (1937, 13 Nisan: 7).

Himaye haberi ve anketinin ardından Nurullah Ataç, “Sanatkârları Himaye Meselesi” başlıklı bir yazı kaleme alır. Salih Zeki Aktay’ın “Sanat kendi kendine, bizzat kendisi olduğu zaman ve kendi hürriyetinin havası içinde inkişaf ettiği vakit sanat olur.” sözlerini değerlendirir (Ataç, 1937, 15 Nisan: 3). Salih Zeki’nin, sanatçının “müstakil” kalmasını istemesini haklı bulur; hükümetin yapacağı yardıma karşılık olarak birtakım isteklerinin olabileceğini belirtir. Bu istek de edebî eserlerde hükümetin kendi ideolojisinin müdafaasıdır. Rusya’da devlet himayesinde çalışan yazarların çok zayıf eserler ortaya koyduklarını ve bu duruma Tolstoy’un bile isyan ettiğini ifade eder. Devlet himayesinin resimde, müzikte ve heykelde mümkün olabileceğini; fakat edebiyatta mümkün olamayacağını “Ressam ile bestekâr, şekillerden ilham alıp yine şekiller yaratırlar; halbuki şair, muharrir histen, fikirden hız alarak şekiller yaratır. Bunun için onun, yalnız sanatkâr sıfatı ile değil, düşünen bir adam olmak sıfatı ile de azamî hürriyete ihtiyacı vardır.” (1937, 15 Nisan: 3) sözleriyle açıklar.

Nurullah Ataç’a göre yazarlar ve şairler özgürlükten mahrum kalınca “cansız kalıplar” yaratırlar. Yazarları hükümet kontrolünde olan, özgür olmayan bir hava içinde yaşayan ülkelerde bilhassa şeklin zayıflamasından ve şekle karşı bir husûmet doğmasından şikâyet edilmektedir. Ancak şeklin bozulmasına sebep olan heyecanın zayıflaması ve dışarıdan zorla aşılınmış bir heyecan haline gelmesidir. Birçok büyük eser, yazarların “müesses nizama” karşı isyanını içerir. Buna karşın devletin himayesinde olan yazarların uysal ve “muvafık” olması zorunludur. Aksi takdirde devlet himayesini kaybeder. Savunduğu ideolojiye samimiyetle ortak olsa dahi sürekli söylediklerinin “dogma”ya uygun olup olmadığını gözetmek zorundadır. Haliyle kendi hislerini, fikirlerini söyleyemez hâle gelir.

Şair ve yazarların devletten himaye görmesini isteyenlerin, himayenin bu türden zararlarını da düşünmeleri gerektiğini vurgulayan Nurullah Ataç, Salih Zeki Aktay’ın “Edebiyatı öldürmek için ve sanata en büyük darbeyi vurmak için bundan daha iyi bir şey düşünülemez!” sözlerini ülkemiz açısından pek yerinde bulmaz. Yazarları başka işlerde çalışmaya mecbur olan bizim gibi ülkelerde sadece yazılarıyla geçinebilen çok az muharrir vardır. Farklı bir işle meşgul olan birçok yazarımız da edebiyattan uzaklaşmaktadır. Arzu edilen durum; yazarların devletten alacağı himayeye değil, doğrudan doğruya okurlarından kazanacağı para ile geçinebilmesidir. Ancak günümüzde buna imkân olmadığı için devletin, okur kitlesinin yerini alması beklenmektedir. Kalabalık bir okur kitlesinin oluşacağı ve yazarların sadece yazılarıyla geçinmelerinin mümkün olacağı güne kadar genç-ihtiyar, her yazarın devletten himaye beklemeye hakkı olduğunu ileri sürer. Zamanında edebiyat dışı birtakım işler verilerek himaye edilen birçok yazarımız, şairimiz olmuştur. Nurullah Ataç, bu tür himayenin de yazarları edebiyattan uzaklaştırdığını ve edebiyatımızın gelişmesine engel olduğunu ifade eder (1937, 15 Nisan: 3).

“Himaye Meselesi (II)” başlıklı yazısıyla himayeye dair düşüncelerini dile getirmeye devam eden Nurullah Ataç’a göre sanatçıların himaye edilmesi gereklidir (Ataç, 1937, 23 Nisan: 3). Ancak hangilerinin değerli eserler verebileceğini ve desteğe değer olduğunu kestirebilmek zordur. Hangi genç yazarların ümit veren yeteneklere sahip olduğunu belirlemek için liyakatli ediplerden oluşan heyetin, bir akademi kurabileceğini ileri sürer. Bu akademinin kararlarına da tamamen güvenilemeyeceğini düşünür; çünkü “sanat yeteneğinin müsbet bir ölçüsü” yoktur. İlk eserleriyle edebiyatımızda ümitlerle karşılanmış; ancak sonradan hemen yok olan bazı genç yazarların

görüldüğünü dile getirir. Haliyle akademiye oluşturan üyelerin her ne kadar kıymetli kişiler olsa da onların da iyiyi ortaya çıkarma konusunda yanılacaklarını söyler. Oluşturulmasını teklif ettiği akademinin kendince olumsuz gördüğü özelliklerini sıraladıktan sonra Nurullah Ataç, akademinin olumlu sonuçlarını şu şekilde açıklar:

"Bir kere kendi azaları için faydalıdır: onlara, asıl vazifeleri[nin] edebiyatla uğraşmak olduğunu unutturmadan, geçinmelerine, serbestçe çalışmalarına yetecek parayı temin eder. Edebiyat adamlarımız ekseriya kendilerine, başka işler verilmek suretile himaye ediliyor; o işlerde ise kendilerinden asıl beklenen şeyin, yeni eserler vermek olduğunu çok defa unutuyorlar, artık çalışmaz, kitab yazmaz oluyorlar. Halbuki bir edebiyat akademiası teşkil olursa oraya seçilecek kimselerin çalışmak, eser vermekte devam etmek mecburiyetinde olduklarını daha kuvvetle hissedeceklerini sanıyorum." (1937, 23 Nisan: 3)

Ona göre akademideki üyeler, genç yazarlarla mecburen meşgul olacaklardır. Genç yazarlarımız, yaşlı yazarlar tarafından dikkate alınmadıklarının farkındadırlar. Oysa genç bir sanatçının en çok gücüne giden şey görmezden gelinmesi, büyük edebiyatçılardan bir tepki alamamasıdır. Akademi gereklidir, bir dereceye kadar da iyidir; fakat birtakım sakıncaları da vardır. Bu sakıncaların önüne geçmek için bazı "teşekküller" de bulunmalıdır. Bu "teşekküller" in başlıcası da mecmualardır. Nurullah Ataç, devletin birçok mecmua neşretmesini ve bu mecmuaların da ayrı ayrı akımları temsil etmesi gerektiğini tavsiye eder. Mecmuaları çıkaranların da bununla kendini geçindirebileceklerini ifade ederek mecmuaların birbiriyle rekabet içinde olmalarının da edebiyatı canlandırabileceğini dile getirir. Devletin aynı zamanda sanatçılara yazılar ısmarlayabileceğini, bu yazıları da mecmualarda yayımlayabileceğini, kitap olarak basabileceğini, gazetelere ve kitapçılara dağıtabileceğini öne sürer (1937, 23 Nisan: 3).

Himaye tartışmasına Hakkı Süha Gezgin de "Sanat İmaretanelerine Doğru" başlıklı makalesiyle katılır. Yazısında, bir ülkede sanatın toplum tarafından bir ihtiyaç olarak görülmesine kadar devletin sanatçıları desteklemesi gerektiği görüşündedir. Hüseyin Baykara ve Ali Şir Nevâî ilişkisinden hareketle geçmişte himaye göremeyen birçok yetenekli sanatçının kendini gösteremeden yok olup gitmiş olabileceğini düşünür:

Edebiyat, resim, musiki, mimarî diye andığımız güzel sanatların, bir vatan için değerini herkesten önce, baştakiler sezer. Çünkü uyanık ve ileri adam onlardır. Ve onları başa geçiren de bu geniş düşünüşleridir.

Tarihin akışını değiştirmek kimsenin elinde değil. Geçmişte böyle oldu. Bugün de böyle oluyor, yarın da böyle olacak. 'Hüseyin Baykara'yı 'Alişir Nevai'nin eserlerinde büyümüş görüyoruz. Sanatkârın dehâsı, bir ikinci güneşinin cömertliğiyle Baykaranın gölgesini asırlar üstünden aşırarak zamanımıza kadar getirdi. Fakat bu, yalnız 'Alişir'in emeğinden doğmuyor.. Baykarasız bir Alişir'de asla bu kudret beliremezdi. Kim bilir bu güneş olmak için yaratılmış kaç istidad, bir himaye ufku bulamamak yüzünden sönüp gitti." (Gezgin, 1937, 17 Nisan: 3)

Hakkı Süha, Divan edebiyatımızdaki şairlerinden ve Batı'da Rönesans sanatçılarından örnekler vererek bu sanatçıların saray himayesiyle eserlerini ortaya koyabildiklerini söyler. Çünkü bu sanatçıların eserlerini çoğaltmaya, yaymaya ve şöhretlerini arttırmaya güçleri yoktur. Bunun için anlayışlı bir zengine, zamanın hükümdarlarına "yanaşmak" zorunda kalmışlardır. Sanatın ancak "ıstırap"la ortaya çıkabileceği düşüncesine karşı çıkar. Açlığın, hiçbir şekilde sanatı yükseltmeyeceğini; aksine yeteneği öldüren ve insanı hayvanlaştırabilen bir durum olduğunu açıklar. İnsanın da hayvanlıktan ne kadar uzaklaşırsa sanata o kadar çok yaklaşacağını ifade eder. Ona göre 19. yüzyıldan sonra edebiyat kendi ayakları üzerinde durabilecek bir hâle gelmiştir.

Okuma zevki halka indikçe sanatçıların değeri yükselmiştir. Böylece himaye altında olmadan bazı sanatçılar eser yaratma imkânına kavuşabilmiştir. Bu durum da milletlerin ilerlemesinde önemli bir adım sayılabilir. Haliyle genç edebiyatçılarımızın himaye isteğinin yadırganması yanlıştır. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de bazı gençlere şair, yazar oldukları ve kendilerinden gelecekte iyi eserler beklendiği için bankalarda, Halkevlerinde, şirketlerde devlet memurluğu verilmektedir. Hakkı Süha Gezgin; şaire sadece şiir yazsın diye aylık bağlanmayacağını, ona geçimini sağlayacak bir iş bulunacağını ya da yazdıklarının satın alınacağını belirtir. Ayrıca geçmişte sanatçıları himayenin çareleri aranırken akla sadece sanatçılara Darülaceze’de birer oda tahsis etmekten başka bir şey gelmediğini dile getirerek bu çarelerden çok daha iyi şartları sağlamamız gerektiğinin altını çizer (1937, 17 Nisan: 3). Hakkı Süha’nın bu yazıdaki ıstırapla ilgili olumsuz düşünceleriyle daha önce kaleme aldığı ve yukarıda değindiğimiz 1935 yılında kaleme aldığı “Satılık Sanat!” başlıklı yazısındaki ıstırapı yüceltici düşüncelerinin çelişmesi dikkate değer bir ayrıntıdır.

“Sanat ve Refah” başlıklı diğer bir yazısında “Refah sanatı öldürür mü?” sorusuna cevaplar arar (Gezgin, 1937, 17 Haziran: 3). Eskiden dehanın, ıstırapın ve yoksuzluğun içinden çıkan bir cevher olduğuna inanıldığını belirtir. Batı’da 18. yüzyılın sonu ile 19. yüzyılın başlarında yaşamış yazarlara bakıldığında çoğunun tavan aralarında yoksuzluk içinde yaşamalarının da bu inanışın izlerini taşıdığını ifade eder. Bunun sonucu olarak da bu dönemdeki eserler, değer ölçüleri bozulmuş olan topluma karşı bir hınç ve hicivle doludur. Ona göre sanat ve refah tezi bu eserlere “iki manalı bir dava halinde” sindirilmiştir ve bunları okuduktan sonra yazarın hangi kutba yakın olduğu pek kestirilemez. Geriye dönüp baktığımızda arkada sanatçılar için acı bir sanat tarihi vardır:

“Sanatkâr, bir zamanlar hokkabaz, sihirbaz, kâhin diye geçindi. Bu, içinde yaşadığı topluluğa üstün zekâsının bir hakkı idi. Fakat arada sanat kurban oluyor, eser doğmuyordu.

Daha sonraları sarayların, şatoların çengisi, zevk ve keyf vasıtası oldu. Caize ile hediye ile yaşadı, yahud süründü. Vicdanında altın zincirlerin ağırlığını taşıdı. Dili, düşündüğünü değil, hoşça gideni söyledi. Sazından gönlünün nağmeleri taşamadı. Çöle düşmüş ırmaklar gibi vakitsiz kurudular.

Hayvanın bile esiri kötü iken, üstün bir insan demek olan sanatkârların köleliği, insanlığın ruhunda çok ağır bir leke, kara bir damga bırakır.

Ne yazık ki yeryüzünde bu utanılacak damgadan kurtulmuş, bir tarih parçası yoktur.” (Gezgin, 1937, 17 Haziran: 3)

Hakkı Süha, aç bir sanatçının eser vermesinin ve yaratıcılığını geliştirmesinin mümkün olmadığını dile getirir. Fuzuli’yi, Habibi’yi, Michelangelo’yu, Leonardo da Vinci’yi, François-Auguste Rodin’i örnek göstererek bu sanatçıları diğer sıradan insanlardan ayıran en önemli farkların gördükleri terbiye, yardım ve kavuştukları imkânlar olduğunun altını çizer. Yazarların ve şairlerin kendilerini geliştirmeleri için zengin bir kütüphaneye, felsefi kültüre ulaşmaları gerektiğini ileri sürer. Bunların da ancak parayla gerçekleştirilebileceği ısrarla vurgular. Ona göre sırtını zengin bir kütüphaneye dayamayan sanatçı ne kadar ince ruhlu olursa olsun saman alevi gibi gelip geçicidir, arkasından bir iz bırakmadan kaybolur. Haliyle refah, sanatın düşmanı değil aksine en büyük dostudur (Gezgin, 1937, 17 Haziran: 3).

“Edebiyat Devletçi Olabilir mi?” başlıklı yazısında Hakkı Süha Gezgin, gazetelerde bu konuyla ilgili anketlerinin yapılmasından hareketle düşüncelerini dile getirir. Sanatın her çağda kutsal bir varlıkmiş gibi sayıldığını, sınırlarına hürmet edildiğini belirtir. Ona göre, sanatı “bir devlet dairesi

haline" sokmak isteyenler ortaya çıkmışsa da bu durum, sanata bir düşmanlık ve onun asaletine bir hakaret olarak görülmemelidir. "Güzelliği yaratma heyecanıyla uğraşanları bir rejim çerçevesi içinde toplu görmek isteyenler" her şeyden önce sanatçıyı aklıktan kurtarmaya uğraşmaktadırlar. Sanatçı aç kalırsa sanatın kendisi de gelişemeyecektir (Gezgin, 1937, 23 1.Kânun: 3).

Hakkı Süha, ıstırabın dehâyı yarattığını düşünenlerin, alelade bir ıstırabı değil, ancak "cinsî zekâların sezdikleri iç ağrılarını" kastettiklerini ileri sürer. Yüksek zekâ ve olgun gönül buhranlarını "maddî mahrumiyetlerle ölçmeyi gülünç bir aldanma" olarak görür. Sanatta himayenin gerekliliği-gereksizliğiyle ilgili tartışmaların devam ettiğini aktaran yazara göre her iki görüş de kendince haklıdır. Asıl dikkat edilmesi gereken noktanın gerçek ve ölümsüz sanat eserleri olduğunu şu sözlerle aktarır:

"Tarihin verdiği örnekler üstünde durursak şunu görürüz: Zaman zaman sanat değil, sanatkâr, bir sarayın, bir konağın bir şatonun saçakları altına sığındı. Bir tacın alkışçısı, bir kahramanın hayranı kesildi. Bunların kimi zekâsının sahnesinde kuklalar oynattı. Zaman, bu eserlerin üstündeki yıldızları döke döke geçti.

Sahteler çırçıplak kaldılar. Şimdi onları, divanların, şu mecmualarının yapraklarında ölü böcek koleksiyonları gibi sıralanmış görüyoruz." (1937, 23 1.Kânun: 3)

Günümüze kadar gelebilmiş olan ölümsüz gerçek sanat eserlerine baktığımızda, "sağlam bir inaniş temeli"nin görüldüğünü ileri sürer. Yunus Emre'de, Nesîmî'de, Sühreverdî'de ve Doğu'nun bütün idealistlerinde görülen canlılığı, coşkun lirizmi yaratanın da bir fikre karşı derin iman olduğunu tekrarlar. Ona göre devletçiliği bir ideal haline sokmak isteyenler de sanatı hiçbir kayda bağlı tutmak istemeyenler de haklıdır. Bütün yüreği, ruhu ve fikirleriyle bir sanatçı devletçi olabilir; ancak sanat devletçi olamaz (1937, 23 1.Kânun: 3).

Sadri Ertem, "San'atin Himayesi" başlıklı kısa yazısında Hakkı Süha Gezgin'in sanatın değil, sanatçının himaye edilmesi gerektiğine dair düşüncelerine katılsa da bu hususta bazı sakıncaların da bulunduğunu ortaya koyar (Ertem, 1938, 20 Teşrinievvel: 3). Ona göre, sanatı ve sanatçıyı himayede farklar vardır. Öncelikle himaye, sanatı meydana getiren bir sebep değildir. Herkes sanatçıların refaha kavuşmalarını, geçim dertlerinden uzaklaşarak rahat bir hayata erişmelerini istemektedir. Ancak dünya ıstıraplarından uzaklaşan sanatçı, yaşadığı toplumun ıstıraplarından da uzaklaştığında "realite"den de uzaklaşabilir. Böylece hayatla irtibatını kesen sanatçının da artık iyi bir eser meydana getiremeyeceğini ifade eder. Sanatın himayesini, sanatı meydana çıkaracak şartlarda aramak gerektiğini ileri sürer:

"Meselâ sanakârın maharetini, teknik kudretini, derunî faaliyetini artıracak sebepleri hazırlamak bir sosyete için en mühim himaye şartlarından biridir. Çünkü bunlar sanatın inkişafına, sanatkârın otorite kurmasına imkân verecektir.

Sanakârın otorite temin etmesi için yapılacak hizmet sanatkârın hayatını bir minnet veya şükran hissiyle küçültmeyecek, onu bir menfaat mukabili beslenmiş insan haline koymıyacaktır." (1938, 20 Teşrinievvel: 3).

Sanatı bir tarafa bırakarak sadece sanatçıyı himaye altına almanın bir hizmetin bedelini ödemeye benzediğini belirten Sadri Ertem'e göre, her ödeme de bir iş karşılığında gerçekleşir. Halbuki sanatçı ne bir memurdur ne de tacirdir. Onun memurlaştırılması sanat adına hiçbir şekilde yararlı olmayacaktır. Bunun yerine sanatçının refahı, eserinin kaliteli olmasını ve kaliteyi anlayan bir okur veya sanatsever zümresinin meydana getirilmesini sağlamakla yaratılabilir.

İnzasız olarak yayımlanan “Bizde Himayeye Lâyık San’atkâr Yoktur! İddiası Karşısında...” başlıklı yazıda, Matbuat Müdürü Vedat Nedim Tör’ün *Ar* mecmuasında neşredilen yazısından parçalar nakledilerek genç ressamların kendisine verdikleri cevap aktarılır. Yazının geneli edebiyattan çok plastik sanatlar ve bu alandaki sanatçılarla ilgilidir. Vedat Nedim Tör, plastik sanatlar alanında bizde himayeye lâyık bir sanatçının olmadığını vurgular. Türkiye’de bir sanat buhranı olmadığını aksine bir sanatçı buhranı olduğunu söyler. Ona göre bizde sanatçılar kendi yetersizliklerini “muHITE ve memlekete” yüklerler. Birçok sanatçının meseleyi sadece maddî boyutuyla ortaya koyması büyük bir hatadır. Sanatçılara göre devlet, bütün sanatçıları iyi bir maaşa bağlasa her şey çözülecektir. Oysa Türk sanatçısının refah seviyesi yükseldikçe üretkenliği azalmaktadır. Vedat Nedim Tör, bu durumu; Yakup Kadri’yi, Ruşen Eşref’i ve Namık İsmail’i örnek göstererek açıklar. Hakkı Süha Gezgin’in yazılarındaki düşüncelerin aksine Vedat Nedim Tör, sanatı ıstrabın ve mücadelenin bir ürünü olarak görür ve refahın sadece bir “refah âlemi” olmadığını ileri sürer. Her sanatçının muhitinin ilgisine muhtaç olduğunu; fakat bu ilgiyi “kamçılacak” olan şeyin şikâyet değil sanatçının aralıksız üretkenliği olduğunu dile getirir (Bizde Himayeye Lâyık San’atkâr Yoktur!, 1937, 4 Temmuz: 8).

Himaye meselesiyle ilgili son yazı Fikret Adil tarafından “Edebiyatımız Nasıl Dirilebilir” başlığıyla neşredilir. Yazar, Hasan Âli Yücel’in *Akşam* gazetesinde kaleme aldığı “Başiboş Edebiyatımız” başlıklı yazısını değerlendirir. Hasan Âli Yücel, edebiyatımızdaki “teşkilatsızlık” sorunu ve bu soruna karşı alınması gereken önlemler üzerine düşüncelerini aktarmıştır (Yücel, 1938, 19 Kânunuevvel: 6). Fikret Adil de Hasan Âli Yücel gibi, bir memlekette edebiyatın nasıl gelişebileceğine dair cevaplar arar. Öncelikle dünyanın her yerinde edebiyatın himaye ve alaka ile geliştiğini belirtir. Bu himaye de geçmişten günümüze hükümdarlar, devletler ve matbaalar tarafından sağlanmıştır. Ona göre bu himayelerin hepsi aynı sonucu vermemiştir:

“Asilzadelerin himayesi bir nevi liberalizme yer vermekle beraber tereddide de yol açmıştır.

Devletin himayesi resmî, idarî bir netice vermiş, edebiyattan ziyade kitabeti doğurmuştur.

Asıl edebiyatı yaratan, tâbilerin alâkası oldu. Fakat sonraları bu da ticarî edebiyata yol açtı.” (Adil, 1938, 22 Birincikânun: 2)

Fikret Adil, Nurullah Ataç’ın “Himaye Meselesi (II)” başlıklı yazısında kurulmasını tavsiye ettiği akademiyle ilgili benzer düşünceleri paylaşır. Bir akademi kurulmasının, edebiyat ödülleri tesis edilmesinin devlet tarafından sağlanacak himayenin esasını teşkil edeceğini ifade eder. Fakat matbaacıların himayesini ve alakasını temin ederek asıl edebiyatın gelişebileceğini vurgular. Gazeteler nasıl kamuoyunun temsilcileriye matbaalar da bir memleketin edebiyatının temsilcileridir. Buna karşın her şeyden önce en gerekli olan matbaalar bizde yoktur. Edebiyatın gelişmesini isteyenler, her şeyden önce kültürü ve sistemi olan bir matbaa ve daha sonra bir dağıtım teşkilatı bulmak zorundadır. Fikret Adil, matbaalardan herhangi birinin aranılan özelliklere sahip bir “tâbi” olabilirse memleketin edebiyatına ve kültürüne çok büyük hizmet edeceğini ve aynı zamanda bu işten çok para kazanacağını altını çizer. Bugün dahi onca sızlanmalarına karşın iflas etmiş bir matbaa olmadığını hatırlatır (1938, 22 Birincikânun: 2).

Vakit’teki “yazarları himaye ve yazarların özgürlüğü” ile ilgili yazıların bir kısmında yazarların devlet tarafından himaye altına alınmasına, edebiyatın gelişmesine engel olabileceği düşüncesiyle karşı çıkmıştır. Yazıların büyük bir kısmındaysa genç yazarları devletin himaye etmesi fikri desteklenmiştir. Ancak devlet himayesinin de yazarların özgürlüğü gözetilerek sağlanması gerektiği vurgulanmıştır. Özellikle Nurullah Ataç’ın, Hakkı Süha Gezgin’in, Sadri Ertem’in ve

Fikret Adil'in yazılarında sanatçıyı himayeden çok sanatçıların sanatlarını ortaya koyabilecek olanakların geliştirilmesine yönelik devlet desteğinin gerekliliği fikrini ön plana çıkarılmıştır. Bu desteğin de nasıl olması gerektiğine yönelik çeşitli tavsiyeler verilmiştir.

Sonuç

Yukarıda incelediğimiz 1929-1935 yılları arasında neşredilen yazıların ağırlıklı olarak edebiyatın ticarileşmesi karşısında yazarların yaşadığı ekonomik sorunları ve bunların nedenlerini ele aldıklarını görüyoruz. Selami İzzet, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Sadri Ertem ve Hakkı Süha Gezgin yazılarında sefalet ve refah içindeki yazarlardan örnekler vererek sanatı geliştiren unsurlara yönelik düşüncelerini aktarmışlardır. Hüseyin Rahmi Gürpınar, yazarların geçim derdine düşmeleri nedeniyle edebiyatın da gelişemediğinden bahsetmiştir. Halkın kültür seviyesini de sanatın gelişmesinde en önemli unsurlardan biri olarak göstermesi de dikkate değer bir ayrıntıdır. *Vakit* gazetesinin yazar kadrosunu uzun yıllar bulunmuş ve yazılarıyla edebiyata yön vermiş Sadri Ertem ve Hakkı Süha Gezgin; refah içinde olan yazarların iyi bir eser ortaya koyamayacağını, sanatın ancak zorluklar içerisinde mücadele eden, sanatını satılığa çıkarmayan sanatçıların ortaya koyacağı üstün sanat eserleriyle yükselebileceği fikrini ön plana çıkarmışlardır.

1936-1938 yılları arasında kaleme alınan yazılarda; ağırlıklı olarak Nurullah Ataç, Hakkı Süha Gezgin ve Sadri Ertem'in yazılarını görmekteyiz. Genç ressamların devlet himayesi göreceğine dair haberlerden sonra genç yazarların da himaye istemesi gündeme gelmiştir. Genel görüş, genç yazarların devlet himayesi görmesidir. Salih Zeki Aktay ve Vedat Nedim Tör, bu durumun sanata vurulacak en büyük darbe olduğunu ileri sürerek şiddetle karşı çıkmışlardır. Daha sonra toplumcu-gerçekçi edebiyatın öncü yazarlarından biri olan Sadri Ertem her ne kadar genç yazarların himaye edilmesini savunsa da devlet desteği alan yazarların refaha kavuşacaklarını, toplumun gerçeklerinden uzaklaşarak iyi eserler veremeyeceklerini öne sürmüştür. Ayrıca devlet himayesine giren yazarların özgür olamayacakları ve kendi duygularını, düşüncelerini dile getiremeyecekleri bir gerçektir. Sadri Ertem bu gerçek karşısında devletin, sanatçıların özgürlüğünü gözeterek sanatçıdan çok sanatı himaye etmesi gerektiği fikrini geliştirmiştir. Diğer yazarlar da devletin sanatı nasıl himaye etmesi gerektiği konusunda çeşitli çözüm yolları önermişlerdir. Hakkı Süha Gezgin, Nurullah Ataç ve Fikret Adil; sanatçılardan oluşan bir akademi oluşturulması, devletin zengin bir kütüphane tesis etmesi ve ülkede kitap basacak olan matbaacıların geliştirilmesi yönünde çeşitli çözüm yolları aramışlardır. 1933'ten sonra devlet politikası gereği Atatürk ilke ve inkılaplarının sanat yoluyla halka daha iyi bir şekilde benimsetilmesi amacıyla sanata ayrı bir önem verildiği bir gerçektir. Yeni kurulmuş bir ülke olan Türkiye Cumhuriyeti'nde, kültür-sanat faaliyetlerini geliştirebilecek tek güç devlettir. *Vakit* gazetesinde incelediğimiz yazılarda da edebiyatın geliştirilmesi için yazarlara devlet tarafından destek verilmesi, bu destek sağlanırken de yazarların özgürlüğünün gözetilmesi beklenmektedir. Özellikle *Vakit*'teki yazılarında edebiyatın "inkılapçı" olması gerektiğini şiddetle savunan Sadri Ertem'in; yazarların özgürlüğünü gözetmesi, yazarların devlet güdümüne girmesine karşı çıkması ve farklı çözüm yolları araması önemli bir ayrıntıdır. Ayrıca genç yazarları keşfederek onları geliştirecek deneyimli yazarlardan oluşacak bir akademinin kurulması, devlet eliyle zengin kütüphanelerin oluşturulması, ülkedeki kitapçıların geliştirilmesi önerileri de bu açıdan önemlidir. Yazarlara sadece memuriyet verilerek onlara bir maaş bağlanması istenmemiş, bununla birlikte onların sanatlarını ve eserlerini de geliştirebilecek çeşitli yollar tavsiye edilmiştir.

KAYNAKÇA

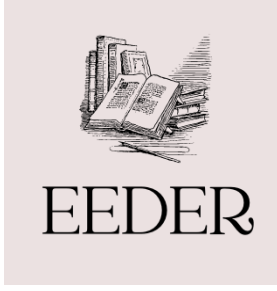
Kronolojik Gazete Yazıları

- [İmzasız], (1933). “San’atı Himaye”, *Vakit*, 3 Mart 1933, nr. 5441, s. 8.
- [İmzasız], (1937). “Dikkate Lâyık Bir Münakaşa: Bizde Himayeye Lâyık San’atkâr Yoktur! İddiası Karşısında”, *Kurun [Vakit]*, 4 Temmuz 1937, nr. 6996, s. 8.
- [İmzasız], (1937). “Genç Muharrirler ve Şairler de Himaye İsteyecekler”, *Kurun [Vakit]*, 12 Nisan 1937, nr. 6913, s. 1-4.
- [İmzasız], (1937). “San’atkârın Himayesi İçin Ediblerimiz Ne Düşünüyorlar?”, *Kurun [Vakit]*, 13 Nisan 1937, nr. 6914, s. 7.
- Adil, F. (1938). “Tahlil ve Tenkit: Edebiyatımız Nasıl Dirilebilir?”, *Kurun [Vakit]*, 22 Birincikânun 1938, nr. 7525, s. 2.
- Akıl Hocası, (1929). “Vaktin Akıl Hocası: Edebiyat ve Para”, *Vakit*, 21 Şubat 1929, nr. 3998, s. 2.
- Ataç, N. (1937). “Fikirler ve İnsanlar: Himaye Meselesi (II)”, *Kurun [Vakit]*, 23 Nisan 1937, nr. 6924, s. 3.
- Ataç, N. (1937). “Fikirler ve İnsanlar: Sanatkârları Himaye Meselesi”, *Kurun [Vakit]*, 15 Nisan 1937, nr. 6916, s. 3.
- Ertem, S. (1935). “İşaretler: Sanatkârın Derdi”, *Kurun [Vakit]*, 1 Mayıs 1935, nr. 6216, s. 3.
- Ertem, S. (1936). “İşaretler: Muharririn Hürriyeti”, *Kurun [Vakit]*, 3 İkincikânun 1936, nr. 6458, s. 3.
- Ertem, S. (1936). “İşaretler: San’at Nasıl Himaye Edilir?”, *Kurun [Vakit]*, 13 Birinciteşrin 1936, nr. 6739, s. 5.
- Ertem, S. (1937). “Fikir ve Edebiyat: Sanat ve Hürriyet”, *Kurun [Vakit]*, 25 Haziran 1937, nr. 6987, s. 2.
- Ertem, S. (1938). “İşaretler: San’atin Himayesi”, *Kurun [Vakit]*, 20 Teşrinievvel 1938, nr. 7464, s. 3.
- Gezgin, H. S. (1935). “Gezintiler: Satılık Sanat!”, *Kurun [Vakit]*, 17 Birincikânun 1935, nr. 6443, s. 3.
- Gezgin, H. S. (1937). “Edebiyat Bahisleri: Sanat ve Refah”, *Kurun [Vakit]*, 17 Haziran 1937, nr. 6979, s. 3.
- Gezgin, H. S. (1937). “Edebiyat Devletçi Olabilir mi?”, *Kurun [Vakit]*, 23 1.Kânun 1937, nr. 7166, s. 3.
- Gezgin, H. S. (1937). “Sanat İmaretanelerine Doğru”, *Kurun [Vakit]*, 17 Nisan 1937, nr. 6918, s. 3.
- Hüseyin Rahmi, (1933). “Şimdiki San’at ve San’atkâr”, 9 Kânunusani 1933, *Vakit*, nr. 5390, s. 6.
- Selami İzzet, (1932). “Sohbet: San’at ve Para”, *Vakit*, 24 Kânunuevvel 1932, nr. 5374, s. 3.
- Yücel, H. A. (1938). “Pazartesi Konuşmaları: Başboş Edebiyatımız”, *Akşam*, 19 Kânunuevvel 1938, nr. 7247, s. 6.

Diğer Kaynaklar

- Akbayar, N.; Koloğlu, O. (1996). *Gazeteci Bir Aile: Mehmet Asım, Hakkı Tarık, Hasan Rasim Us’lar*, Ankara: ÇGD Yayınları.
- Akçay, E. (2022). *1917-1938 Yılları Arasında Vakit Gazetesindeki Edebî Faaliyetler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Manisa.
- Bileydi Koç, M. (2023). “Cumhuriyet Dönemi Kültür ve Sanat Politikaları Bağlamında İnkılâp Sergileri ve Yurt Gezileri (1923-1943)”, *MUTAD*, Cumhuriyet’in 100. Yılı Özel Sayısı, s. 40-58.
- Çıkla, S. (2007, Yaz-Güz). “Türk Edebiyatında Kanon ve İnkılâp Kanonu”, *Muhafazakâr Düşünce*, 4 (13-14), s. 47-68.
- Çıkla, S. (2009). “Tanzimat’tan Günümüze Gazete-Edebiyat İlişkisi”, *Türkbilig*, 2009/18, s. 34-63.
- Demir, S. (1994). *Refik Ahmet Sevengil’in Kurun-Vakit-Büyük Gazetelerindeki Tiyatroya Dair Eski Harfli Yazıları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- Ersoy, T. (2011). *Vakit Gazetesindeki Edebî ve Kültürel Hareketlilik (23 Nisan 1920 – 29 Ekim 1923)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Gerçek, S. N. (2019). “Türk Gazeteciliği”, *Matbuat Tarihi*, haz. Kirenci M., İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları
- Gezer, Ö. (2017). “Sanat Siyaset İlişkisi: Propaganda ve Protesto”, *idil*, C. 6, S. 39, s. 3091-3110.

- Güldürmez, S. (2016). *Sabiha ve Zekeriya Sertel'in Vakit Gazetesinde Yayınlanan Amerika Mektupları Üzerine Tematik Bir İnceleme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- İnalçık, H. (2005). *Şair ve Patron -Patrimonyal Devlet ve Sanat Üzerinde Sosyolojik Bir İnceleme-*, İstanbul: Doğu Batı Yayınları.
- Koloğlu, O. (2020). *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*, İstanbul: Pozitif Yayınevi.
- Oflaz, E. (2021). *Vakit Gazetesinde Edebî ve Kültürel Hareketlilik (5 Ekim 1926 – 30 Kasım 1928)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü: Tokat.
- Sarı, S. (2019). *Gazeteci Us Ailesi ve Modernleşme*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Konya.
- Sunar, L. (2004). "Kadro Dergisi/Hareketi ve Etkileri: Türk Devlet İdeolojisi ve Sol Kemalizmin Oluşumu Bağlamında Bir Analiz", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. 2, S. 1, s. 511-526.
- Temel, B. (2023). *Vakit Gazetesindeki Edebiyat, Sanat ve Kültür Yazılarının İncelenmesi ve Sistematik İndeksi (1 Ocak 1929 – 1 Ocak 1931)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Iğdır Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü: Iğdır.
- Türkarıslan, H. (2011). *Vakit Gazetesindeki Edebî Kültürel Hareketlilik*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Uysal, Z. (1991). *Us Kardeşler ve Vakit Gazetesi*, İstanbul: Basın Kurumu Tesisi Yayınları.
- Us, A. (2012). *Gördüklerim/Duyduklarım/Duygularım*, haz. Dervişoğlu, İ., İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Varlık, B. (1985). "Mütareke ve Millî Mücadele Basını", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul: İletişim Yayınları, C. 5, s.1200 – 1210.
- Yavuz, E. (2021). "1929 Dünya Ekonomik Buhranının Türkiye'ye ve Diğer Ülkelere Olan Etkisinin İstatistik Analizi", *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Erzincan, 14 (2), s. 377-390.
- Yücel, Ö. F. (2022). *Türk Matbuatında Vakit Gazetesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü: Ankara.

100 Edebî Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı

Aralık 2023

Atıf/Citation: Ener Su, A (2023). "Ercüment Ekrem Talû'nun *Edebiyat Âlemi*'ne Yansıyan Anıları". *Edebî Eleştiri Dergisi*. Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı, s. 252-271.

Aydan ENER SU*

Ercüment Ekrem Talû'nun *Edebiyat Âlemi*'ne Yansıyan Anıları **

Ercüment Ekrem Talû's Memoirs Reflected on the World of Literature

ÖZ

Modern Türk edebiyatının ilk yıllarından itibaren edebî hayatın şekillenmesinde, gelişmesinde büyük bir rol oynayan gazetecilik, pek çok edebî şahsiyetin edebî çalışmalarının yanı sıra gazetecilik faaliyetleriyle de ilgilenmelerini sağlamıştır. Özellikle Tanzimat dönemi sanatçılarının çok yönlü kimliklerinin en önemli basamağını gazetecilik faaliyetleri oluşturmuş ve Tanzimat'la birlikte yeni edebî türlerin gelişmesinde ve yaygınlaşmasında gazetenin işlevi büyük olmuştur. Tanzimat neslinin zirve şahsiyetlerinden Rezaizâde Mahmut Ekrem'in oğlu olan Ercüment Ekrem Talû, çocukluk yıllarından itibaren edebiyat ve sanat camiasının önemli isimlerini yakından tanıma şansına sahip olmuştur. Babasının yalı ve konağında bir araya geldiği İsmail Safa, Tevfik Fikret, Rahmi Bey, Ahmet Rasim, Üstat-ı Azam, Nigâr Hanım, Süleyman Nazif, Mehmet Rauf, Halid Ziya, Manas Efendi ile ilgili anılarını *Edebiyat Âlemi* gazetesinin "Tanıdıklarım" köşesinde anlatmıştır. Bu çalışmada Ercüment Ekrem Talû'nun *Edebiyat Âlemi*'nin 12 Mayıs 1949 tarihli dördüncü sayısından itibaren on sayı devam eden anı yazıları değerlendirilmiştir. Yazar, ele aldığı şahsiyetlerle ilgili çeşitli akademik çalışmalarda temel bilgileri vermenin yanı sıra bu şahsiyetlerin bilinmeyen yönlerinin, hayatlarındaki önemli ayrıntıların ortaya çıkmasını, aydınların toplanma yerleri, bir araya geldiklerinde neler yaptıkları, konakların işlevi, gezinti yerleri hakkında bilgi edinilmesini sağlamıştır. Talû'nun anıları, hem anlattığı şahsiyetlerle ilgili biyografi ve edebiyat tarihi çalışmalarında hem de anı türünün gelişmesinde süreli yayınların rolünü göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ercüment Ekrem Talû, süreli yayın, *Edebiyat Âlemi*, konak hayatı, anı.

ABSTRACT

Journalism, which has played a major role in the shaping and development of literary life since the early years of modern Turkish literature, has enabled many literary figures to be interested in journalistic activities as well as their literary works. In particular, journalistic activities constituted the most important step in the multifaceted identities of the artists of the Tanzimat period, and the newspaper played a major role in the development and dissemination of new literary genres with the Tanzimat. Ercüment Ekrem Talû, the son of Rezaizâde Mahmut Ekrem, one of the peak figures of the Tanzimat generation, had the chance to get to know the important names of the literature and art community closely since his childhood. He told his memories of İsmail Safa, Tevfik Fikret, Rahmi Bey, Ahmet Rasim, Üstat-ı Azam, Nigâr Hanım, Süleyman Nazif, Mehmet Rauf, Halid Ziya, Manas Efendi, whom he met in his father's mansion and mansion, in the "Tanıdıklarım" column of *Edebiyat Âlemi* newspaper. In this study, Ercüment Ekrem Talû's memoirs, which continued for ten issues starting from the fourth issue of *Edebiyat Âlemi* dated May 12, 1949, were evaluated. In addition to providing basic information about the personalities in various academic studies, the author has provided information about the unknown aspects of these personalities, important details in their lives, the gathering places of intellectuals, what they did when they came together, the function of mansions, and promenades. Talû's memoirs are important both in terms of biographical and literary history studies on the personalities he describes and in terms of showing the role of periodicals in the development of the memoir genre.

Keywords: Ercüment Ekrem Talû, periodical publication, *Edebiyat Âlemi*, mansion life, memory.

* Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, aydanener@gmail.com

** [Araştırma Makalesi] Geliş Tarihi: 02.12.2023 Kabul Tarihi: 26.12.2023 Yayın Tarihi: 31.12.2023 DOI: 10.31465/eeder.1399203

1. Ercüment Ekrem Talû

Edebî şahsiyetlerin, gazetecilikle de ilgilenmeleri modern Türk edebiyatının ilk yıllarından itibaren gazeteciliğin edebî hayatın gelişmesinde, şekillenmesinde, büyük bir rol oynamasında etkili olmuştur. Özellikle Tanzimat dönemi aydınlarının birçoğu gazetecilikle uğraşmış, eserlerini, edebiyatla ilgili ilk yazılarını gazetelerde yayımlamış, böylelikle gazetecilikle edebiyat kaynaştırılmıştır. Mehmet Kaplan'ın "Romantik Büyük İhtiras ve İztıraplar Devri" (2004: 17) olarak nitelendirdiği Tanzimat'ın II. neslinden Recaizâde Mahmut Ekrem'in¹ oğlu olan Ercüment Ekrem Talû da, Ahmet Mithat Efendi ve Hüseyin Rahmi yolunu takip eden edebî şahsiyetlerden olup aynı zamanda bir gazetecidir ve romanlarını gazetelerde yayımlamıştır (Enginün, 2006: 446). Babasının Namık Kemal'e sevgisi nedeniyle Ahmet Kemal adını koyduğu, ailenin buna Ercüment'i eklediği (Karaca, 2005: 13) Ercüment Ekrem Talû'nun yazmaya heves etmesinde babasının İstinye'deki yalısında ve Beyoğlu Furuzağa'daki konağında Tefvik Fikret, Halid Ziya, İsmail Safa'nın bir araya gelerek edebiyattan konuşmaları, yazdıkları eserleri birbirlerine okumaları ve Talû'nun da onların konuşmalarını dinlemesinin etkisi olmuştur. Recaizâde Mahmut Ekrem gibi dönemin ünlü şahsiyetlerinin konak ve yalıları yalnızca ikamet edilen bir yer olmamış sanat, edebiyat, ilim, siyaset, fikir sohbetlerinin yapıldığı önemli merkezler, eğitim yuvalarına dönüşmüştür. Handan İnci'nin de belirttiği gibi "ev, bir insanın ve kültürün kimlik kartı gibidir" (2003: 17). "İnsanların, yaşadıkları mekânlar ve kimlikleri arasında sıkı sıkıya bir bağ vardır. Çünkü onlar bu "mekân"dan/"ev"den dünyaya bakar ve etraflarında olup biten her şeye bu "mekân"daki donanımları nispetinde anlam vermeye çalışırlar."(Tüzer, 2007: 225). Dönemin konak ve yalıları da, edebî hayatın şekillenmesinin yanı sıra aile bireylerinin/çocuklarının kimliklerinin oluşmasında, bilgi birikimlerinin ve bakış açılarının zenginleşmesinde önemli rol oynamıştır. Konak kültürünü yaşayarak öğrenen, babasının edebiyat âleminin önemli simalarından biri olması sayesinde küçük yaşlardan itibaren edebî bir çevrede bulunan, edebiyat ve fikir âleminde ünlü şahsiyetleri tanıma imkânı elde eden Ercüment Ekrem Talû, henüz on iki² yaşındayken Samipaşazâde Sezai'nin *Sergüzeşt* romanının da etkisiyle yazdığı on beş sayfalık *Ahretlik* adlı eserini Tefvik Fikret'e okumuş ve Tefvik Fikret'in "bu çocukta cevher var" sözüyle o günden itibaren yazarlığı benimsemiştir. Yazar, yıllar sonra yazdığı *Evliya-yı Cedit* eserini de ilk olarak babasının dostu Süleyman Nazif'e okumuştur (Tonga, 2023: 42-43; M. Salahattin'den aktaran Dayanç, 2009: 76). Küçük yaşlardan itibaren yazma hevesiyle yetişen Talû, Ahmet Rasim'i tanıdıktan sonra gazeteciliği seçmiş ve basın dünyasında kendine önemli bir yer edinmiştir. M. Salahattin'in kendisiyle yaptığı röportajda gazeteciliği "iflâhı mümkün olmayan bir illet" olarak değerlendiren (Dayanç, 2009: 26-27) Talû, gazeteciliğe ilk defa 317 tarihinde İbnülhakkı Mehmet Tahir Bey'in *Çocuklara Mahsus Gazetesi*'nde yazı yazarak başlamış ve o tarihten itibaren (*Peyâm-ı Sabah* hariç) bütün İstanbul gazetelerine yazı yazdığını belirtmiştir (M. Salahattin'den aktaran Dayanç, 2009: 80). Uzun yıllar gazetecilik mesleğine emek harcayan Talû'nun yazdığı süreli yayınlardan bir kısmı *Kadın Dergisi*, *Alay*, *Diken*, *İnci*, *Dersâadet*, *Güleryüz*, *Yarın*, *Akbaba*, *Resimli Ay*, *Yedigün*, *Çocuklara Mahsus Gazete*, *Tercüman-ı Hakikat*, *Son Posta*, *Edebiyat Âlemi*, *Yarım Ay*, *Yeni Sabah*, *Vatan*, *Tan*, *Cumhuriyet*, *İkdam*, *Vakit*'tir (Karaca, 1993: 595-670). Millî Mücadele taraftarı Talû, mücadeleye destek olmak ve halka

¹ Recaizâde Mahmut Ekrem hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Parlatur, (2012b); Uçman, (2007).

² M. Salahattin'in kendisiyle yaptığı röportajda Ercüment Ekrem ilk eserini dokuz yaşında yazdığını belirtmiştir.

bunun gerekliliğini göstermek amacıyla 1920'de Aka Gündüz ile birlikte *Alay* adlı mizah gazetesini on iki sayı olarak yayımlamıştır (Ener Su, 2017: 69-70; Ener Su, 2022: 470-472). Ercüment Ekrem Talû, çeşitli süreli yayınlarda yazdığı yazılarında “Çekirge, Ebülmuvakkar, Ercüment Ekrem, Ek-Ta, E. E. T., Karga, Kertenkele, Kerbelâi, Kerbelâ, Meşhedi, Cin Ahmet, Torik Necmi, Evliyayı Cedit, Evliya, Ermel Talû, Ulat, Âşık, ” (Tarım, 1991: 245-246; Semih, 1993: 76; Aktaş, 2004a: 149; Yalçın, 2010: 969) müstearlarını kullanmıştır.

Cumhuriyet'in ilanından sonra üç defa Matbuat Umum Müdürlüğü yapmış ve Atatürk'ün ilk Riyaseti Cumhur Başkâtibi (Türkiye'nin ilk Cumhurbaşkanı'nın Genel Sekreteri) (Yücebaş, 1957: 4; Kumsar, 2020a: 390) olan Ercüment Ekrem Talû, *Edebiyat Âlemi* gazetesinin on sayısında yakından tanıma fırsatı elde ettiği, anılarındaki önemli simaları anlatmıştır. Anılarına değer veren Talû için geçmişi hatırlamak en büyük zevktir:

“- ... Hayatımın her devresi, âdetâ hafızamda tasnif edilmiş ciltler hâlinde yaşar. Bittabi bu meyanda âsûde geçen, bende tatlı hatıralar bırakan çocukluğum ve ilk gençliğime ait hatırat daha zindedir. Bazen bunları, bir sinema şeridi hâlinde gözümün önünden geçiririm. Fikret'in hodgâm ve müstehzi tebessümü, İsmail Safa'nın melûl nazarları, Süleyman Paşazâde Sami'nin hayran çehresi, Ali Ferruh'un toparlak yüzü, Ahmet Hikmet'in o zamana göre zarif kıyafeti ve daha böyle birçok âfil sîmâların bâriz hususiyetleri bende kendi mâzime karşı hicran uyandırır. Zaman olur ki hayalâta kapılır, bugün başkalarının yed-i tasarrufunda olan İstinye'deki yalıya hayalen gider, orada oturur ve birkaç saat çocukluğumu yaşarım. Bu benim en büyük zevkimdir.” (M. Salahattin'den aktaran Dayanç, 2009: 27).

Anı, yazarın başından geçen olayı, durumu, tanıdığı kişilerin özelliklerini topluma duyurmak, onlarla ilgili yaşantılarını anlatmak amacıyla başvurulan bir anlatım türüdür. Başlangıçta tezkire, seyahatname, biyografi gibi türlerin içinde yer alan, özyaşamöyküsü,³ günlük ve gezi türüyle benzerlikler gösteren anı, Tanzimat edebiyatıyla bağımsız bir tür olarak ele alınmaya başlamıştır. Geçmişi aydınlattığı için tarih, konuların zenginliği nedeniyle sosyoloji bilimi için önemli bir kaynak kabul edilen anılar aracılığıyla, “kişilerin özel hayatının anlatımından yola çıkarak dönemin toplumsal yapısı, ahlâk kuralları, aile hayatı, alışkanlıkları, eğlenceleri, gelenekleri, zevkleri hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür. Bu sebeple hatıralar çağına tanıklık eden, geçmiş ile bugün arasında köprü kuran önemli eserlerdir.” (Uluğlar, 2006: 15). Ercüment Ekrem Talû'nun *Edebiyat Âlemi*'nde yayımlanan anı dizisi sayesinde edebiyat ve sanat dünyasının edebiyat tarihlerinde, biyografilerinde yer almayan pek çok özellikleri hakkında bilgi edinilmiştir.

2. Edebiyat Âlemi Gazetesi

21 Nisan 1949 – 08 Aralık 1949 tarihleri arasında 34 sayı yayımlanan *Edebiyat Âlemi*⁴ haftalık içtimai, ahlaki, tarihî ve edebî bir gazetedir. Gazetenin sekizinci sayfasında sahiplerinin Semahat Savçın ve Sinan Omur, idare yerinin İstanbul Vilayet Konağı karşısında Sinan Matbaası numara 15, telefon numarasının 20159, abonelik ücretinin seneliği 750 kuruş, altı aylığının 375 kuruş olduğu belirtilmiştir. Gazetenin logosunda “Edebiyat” yeşil renkle ve büyük harfle, “Âlemi” ise edebiyat kelimesinin tam ortasında kırmızı renkle ve dünya şeklinin içinde yazılmıştır. Dünyanın üst kısmında yanan bir meşale vardır.

³ Özyaşamöyküsü hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Gökalp Alpaslan, (2016).

⁴ *Edebiyat Âlemi* gazetesinin 34 sayısı İBB Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü Koleksiyonu'ndan temin edilmiştir. Gazete hakkında bir yüksek lisans tezi yapılmıştır: Orul, (2010).

1. Resim: *Edebiyat Âlemi* gazetesinin ilk sayısının (21 Nisan 1949) logosu.

Gazetenin kapak sayfasının üst orta kısmına yerleştirilen bu logonun her iki tarafında her sayıda farklı olacak şekilde özlü sözlere yer verilmiştir. İlk sayının solunda ve sağında kırmızı bir çerçeve içinde arka planı sarı renkle vurgulanmış bir şekilde sırasıyla: “Hürriyeti nefsi için nasıl istiyorsa, düşmanları için de öyle istemeyen hürriyete lâyık değildir.”, “Hürriyet; ancak vazifenin ihtiraslara galip olduğu memleketlerde mümkündür.” sözlerine yer verilmiştir. Sekiz sayfadan oluşan gazetenin sayfaları genellikle beş sütuna bölünerek yazılar yayımlanmıştır.

Semahat Savçın gazetenin ilk sayısında yayımladığı “İlk Söz” başlıklı yazısında “Bugünkü neslin ruhunda gerçek sanat duygularıyla tohumlarını canlandırmak, aynı zamanda yaradılışındaki temiz hisleri olgunlaştırmak, samimi bir edebiyat ve sanat havası yaratmak” (1949: 1) amacıyla yayın hayatına başladıklarını belirtmiştir. Edebiyatı; zaman ve mekân mefhumlarına sığmayan ve her zerresinde bin bir zevk ve renk fişkırان gerçek bir sanat deryası olarak tanımlayan Savçın, gazetede geçmişin ve yayımlandığı dönemin seçkin örneklerine, memleketin en değerli ve kıymetli kalem sahiplerinin yazılarına, Batı edebiyatının önemli örneklerine yer vereceklerini de duyurmuştur.

Gazetede çeşitli nazım şekilleriyle yazılmış şiir ve hikâye örneklerine, edebî tahlillere, tiyatro tenkitlerine, edebiyatın diğer sanatlarla ilişkisine, edebî şahsiyetlerin basılmayan eserlerine, ihmal edilen değerlerimize, edebî kıymet ve şahsiyetlerimize, Fransız, İngiliz ve Arap edebiyatı eserlerinden çevirilere, son yayımlanan eserlerin tanıtılmasına, genç yazarların eserlerine, halk edebiyatına, felsefî konulara, okulları daha verimli hâle getirme önerilerine dair yazılar yayımlanmıştır. Dünyanın çeşitli milletlerine ait sözler ve bu sözlerin geçtiği metinlerle ilgili bilgi verilmiştir. İçeriğinin şekillenmesinde okurlarının düşüncelerini de önemseyen gazete bu konuyla ilgili okurlarından gazeteyi ne şekilde görmek istedikleri ve gazetenin eksiklikleri hakkında dönüş yapmalarını istemiştir.

Edebiyat Âlemi'nin dikkat çeken bir diğer özelliği ise “Büyük Edebî Musabakamız” başlığı altında düzenlediği yarışmadır. İlk sayıdan sekizinci sayıya kadar devam eden bu yarışmaya siyasi olmamak şartıyla şiir ve nesir yazılarıyla başvurulabilmiştir. Başvuru yapılırken her nüshada verilecek olan yarışma kuponlarından birisini yazıya eklemek gerekmiştir. Gazeteye gönderilen yazılar jüri tarafından öğrenim düzeylerine göre kendi kendini yetiştirenler- yüksek tahsil mensupları, liseliler ve ortaokul mensupları şeklinde üç gruba ayrılarak değerlendirilmiştir. Her gruptan ilk dörde giren okurlar aldıkları dereceye göre çeşitli şekillerde ödüllendirilmiştir. Bu yarışma hem gazetenin satışını artırıcı hem de genç nesli yazmaya teşvik edici bir etkinlik olmuştur. Gazetede D. E. imzalı “Bibliyografya Köşesi”, M. Tevfik Ararad'ın

“Dost Köşesi”, Celal Tahsin’in “Tiyatro Köşesi”, Faik Türkmen’in “Felsefe Köşesi”, Melike Öner ve Baha Doğramacı’nın yazdığı “Edebî Kıymetler ve Şahsiyetler Köşesi”, Kandemir’in yazdığı “İhmal Edilen Kıymetler”, Mahmut R. Gazimihal’in “Musiki Köşesi”, sekizinci sayfada “Müسابakamıza Gelen Yazılar” aralıklarla da olsa birden fazla sayıda yer alan temel yazı köşelerini oluşturmuştur.

3. Ercümet Ekrem Talû’nun *Edebiyat Âlemi*’ndeki Anı Yazıları

Ercüment Ekrem Talû, *Edebiyat Âlemi*’nin 12 Mayıs 1949 tarihinde yayımlanan dördüncü sayısından 21 Temmuz 1949 tarihli on dördüncü sayısına kadar devam eden “Tanıdıklarım” başlıklı yazı dizisinde her sayıda bir ismi ele alarak anılarını yazmıştır. Yazar, çocukluk ve ilk gençlik yıllarında İstinye’deki yalı ve Beyoğlu’nda Firuzaga’daki konaklarında babası Recaizâde Mahmut Ekrem’in etrafında bir araya gelen edebiyat ve sanat tarihimizin pek çok önemli ismini tanıma imkânı elde etmiştir. Talû, her birine ait hafızasında ve gönlünde kalan izleri *Edebiyat Âlemi* gazetesinde yazarak onları yâd etmek ve rahmetle anılmalarına vesile olmak istemiştir. Babasının dostluğunu kazanmanın, onun muhitine girebilmenin kolay olmadığını vurgulayan yazar, bahsedeceği babasının dostu olan şahsiyetlerin kendisi için de aynı kıymette olduğunu belirtmiştir.

12 Mayıs 1949 tarihinde gazetenin dördüncü sayısında “Tanıdıklarım” köşesinde İsmail Safa ile başladığı yazı dizisini 19 Mayıs 1949 tarihli beşinci sayıda Tevfik Fikret, 26 Mayıs 1949 tarihli altıncı sayıda Bestekâr Rahmi Bey, 2 Haziran 1949 tarihli yedinci sayıda Ahmet Rasim, 9 Haziran 1949 tarihli sekizinci sayıda Üstad-ı Azam, 16 Haziran 1949 tarihli dokuzuncu sayıda Nigâr Hanım, 23 Haziran 1949 tarihli onuncu sayıda Süleyman Nazif, 30 Haziran 1949 tarihli on birinci sayıda Mehmet Rauf, 14 Temmuz 1949 tarihli on üçüncü sayıda Halid Ziya Uşaklıgil, 21 Temmuz 1949 tarihli on dördüncü sayıda Manas Efendi’yi anlatarak tamamlamıştır. Yazarın bu anılarının bir kısmı gazetenin ilk sayfasının sağ alt köşesinde anlattığı kişilerin fotoğraflarıyla birlikte (yalnızca Manas Efendi’nin fotoğrafı yoktur) devamı ise gazetenin altıncı ya da yedinci sayfasında olacak şekilde yayımlanmıştır. Talû’nun, gazetenin bundan sonraki sayılarında ve on ikinci sayısında herhangi bir yazısına rastlanmamıştır. Yazarın gazetede ki anı yazılarının ikisi sanat, sekizi edebiyat camiasına ait isimlerle ilgilidir. Bu nedenle yazıları sanat âleminde şahsiyetlerle ilgili anıları ve edebî şahsiyetlerle ilgili anıları olmak üzere iki ana başlık altında değerlendirilmiştir:

3.1 Sanat Âleminde Şahsiyetlerle İlgili Anıları

Bu bölümde Ercüment Ekrem Talû’nun *Edebiyat Âlemi* gazetesinin altıncı sayıda yayımlanan Bestekâr Rahmi Bey ve on dördüncü sayıda ele alınan Antuvan Manas Efendi ile ilgili anıları değerlendirilmiştir.

3.1.1. Bestekâr Rahmi Bey

Ercüment Ekrem Talû, 26 Mayıs 1949 tarihli altıncı sayıda Bestekâr Rahmi Bey⁵ ile ilgili anılarını anlatmıştır. Yazar, babasının öğrencisi olması vesilesiyle tanıdığı Rahmi Bey hakkında kısa tanıtıcı bir bilgi verdikten sonra onun fizikî özellikleri ve siyasî görevlerine değinmiştir. Recaizâde Mahmut Ekrem’in Mekteb-i Mülkiye’den öğrencisi olan Türk musikisi bestekârı Rahmi Bey, edebiyat alanındaki başarısıyla hocasının dikkatini çekmeyi başarmış bir isimdir. Küçük yaşlardan itibaren musikiye de ilgi duyan Rahmi Bey, yazın her cuma Recaizâde

⁵ Bestekâr Rahmi Bey hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Özcan, (2007); İnal, (2002).

Mahmut Ekrem'in İstinye'deki yalısında Tevfik Fikret, Ali Ekrem, İsmail Safa gibi edebî şahsiyetlerle bir araya gelir, onların edebî sohbetlerini dinlemiş ve hocasının ricası üzerine nısfiyesi ile onlara musiki ziyafeti çekmiştir. Talû, kısacık boylu, ince kara bıyıklı tombul bir genç olan Rahmi Bey'in ahlâkının güzelliğinin yüzüne yansıdığını belirtmiştir.

Ercüment Ekrem Talû, babasının birçok güftesinin Rahmi Bey tarafından çeşitli makamlarda bestelendiğini ve her bestenin bir şaheser olduğunu, güftenin şiirine nüfuz ederek ona ses verdiğini anlatmış, Hacı Arif Bey'den sonra onun gibi bir bestekâr gelmediği konusunda herkesin hemfikir olduğunu ifade etmiştir:

“Üstad Ekrem'in: “Gül hazin, sünbül perişan, bağ u zarın şevki yok...” mısraıyla başlayan meşhur şarkısına yine o meşhur besteyi yapıp ilk defa bizim evde okuduğu gün kemani Tatyos ta orada idi. Rahmi Bey'in ellerine, ayaklarına sarılarak nasıl yüzünü gözünü sürdüğü hâlâ hatırımdadır. Yine babamın: “Gel bu sevdadan hemen vazgeç gönül!...” şarkısına İsfahan'dan yaptığı bestenin de Tevfik Fikret üzerinde bıraktığı tesiri asla unutamam. Onu huşu ile dinlerken, büyük şairin gözleri dolu dolu olmuş, dudakları titremiş, alnı, şakakları heyecandan terlemişti.” (Talû, 26/05/1949: 7).

Rahmi Bey'in *Servet-i Fünûn*'da yayımlanan, güftelerini kendisinin düzenlediği şarkıları da mevcuttur. Talû, takdirlere, hayranlıklara mahcubiyetle karşılık veren Rahmi Bey'in, dâhiyane bir sanata sahip olduğunun bilincinde olmasına rağmen tevazuundan bir şey kaybetmediğini vurgulamıştır.

Ercüment Ekrem Talû, Rahmi Bey'i anlatırken babasının bir âdetinden de bahsetmiştir. Recaiîzâde Mahmut Ekrem, yatıya kalan misafirlerini akşam yemeğinden önce, bir bahane ile kısa bir süre yalnız bırakır, haremine çekilirmiş. Böylelikle kendi huzurunda çekindikleri için içki içemeyenlerin, demlenmelerine imkân tanımış. Rahmi Bey'in de bu ikrama ilgi duyanlardan biri olduğu, kemani Tatyos, şair Mustafa Reşit Bey gibi hoşsohbet kimselerin kendisine eşlik ederek ev sahibinin ince düşünceliliğini övdükleri vurgulanmıştır.

Yalıdaki bu eğlenceli, hoşsohbet ortam bir süre sonra sona ermiştir. Recaiîzâde ve ailesi İstanbul'a taşındıktan ve Nejat öldükten sonra Recaiîzâde Mahmut Ekrem'in kolu kanadı kırılmış, artık kimseyle görüşmez olmuştur. Bir matemhaneye dönen evlerine yalnızca Fikret arada sırada gelir, üstadının elemine ortak olurmuş. Bu süreçte Rahmi Bey'i hiç görmeyen Ercüment Ekrem Talû, babasının ölümünden sonra bir yaz günü Erenköy'de karşılaştıkları Rahmi Bey'le yeniden görüşmeye başlamıştır. Hâlâ şarkılar besteleyen, şaheserler yaratan Rahmi Bey artık ney ve nısfıye üflememektedir. Bazı geceler, Talû'nun dostu musikinin büyük değerlerinden olan ve genç yaşta dil kanserinden vefat eden Mahmut Celalettin'in paşazâdesi Ziya'nın evinde toplanıp, fasıl düzenlerlermiş. Rahmi Bey bu toplantılardan döndükleri bir gece Talû'nun evinin bahçesinde Ekrem'in “Gül hazin...” şiirini bir mersiye gibi okumuş ve o gece ikilinin son görüşmeleri olmuştur. Ercüment Ekrem, Ankara'da olduğu bir dönemde Rahmi Bey'in ölümünü duymuştur.

Ercüment Ekrem Talû, okuyup yazmanın yanı sıra musikiye de ilgi duyan, musiki bilgisine sahip ve iyi piyano çalan biridir. Bunda babası ile bir araya gelen Bestekâr Rahmi Bey'in de etkisinin olduğu düşünülebilir.

3.1.2. Antuvan Manas Efendi

Ercüment Ekrem Talû, *Edebiyat Âlemi*'nin 21 Temmuz 1949 tarihli on dördüncü sayısında Katolik Ermeni olan Antuvan Manas Efendi⁶'yi anlatmıştır. Talû'ya göre on dokuzuncu yüzyıl Osmanlı camiasında önemli bir yer edinen bu zât, gerçek anlamda bir şair ya da edip değildir. Ancak keskin zekâsı, dürüstlüğü, Türkçeden başka, Arapça, Farsça ve Fransızcaya hâkimiyeti çağdaşları arasında ön plana çıkmasını sağlamış, sözlü edebiyatla ilgili heccav tarafının olması onun da "Tanıdıklarım" köşesinde anılmasına vesile olmuştur. Dış görünüşü, davranışları, açık ve düzgün İstanbul Türkçesi ile dönemin Müslüman devlet adamlarından farklılık göstermeyen Manas Efendi, Namık Kemal'in, Recaizâde Mahmut Ekrem'in, Münif Paşa'nın rüştiye öğrenimlerini gördükleri Mekteb-i İrfan'da öğrenim görmüştür. Talû, bu okulun bir tür memur fidanlığı olduğunu, Manas Efendi'nin de bu okuldan sonra İstanbul'daki çeşitli okullarda öğrenim gördüğünü ve devlet memuru olduğunu belirtmiştir. Ercüment Ekrem, İstinye'deki yalılarına komşu olan Manas Efendi'yi Kanlıca Belediye dairesi müdürü olduğu dönemde tanımıştır. Talû'nun annesi Güzide Hanım, Manas Efendi'nin iyi bir tabiata sahip olan eşi Katerin Hanım'la iyi anlaşmıştır.

Ercüment Ekrem, Manas Efendi'nin tok sözlü, bir nükteye bin mevkii feda eden bir adam olduğunu, bazen bir tek kelimesiyle çam değil, bütün ormanı, dağı devirdiğini, dilinin belasını çektiğini belirtmiştir. Büyük küçük herkesten saygı gören Manas Efendi, bir ramazan akşamı Sadrazam Büyük Reşit Paşa'nın Balta Limanı'ndaki yalısına iftara gitmiş ve yemek sonrası getirilen çilek hakkında sadrazamın her söylediğini onaylayan devlet adamlarını hiç çekinmeden hicvetmiştir:

“-Bilmem, dedi, efendilerim çileği nasıl severler? Ben onu sade yemeği tercih ederim. Bu suretle taamını, lezzetini, rayihasını daha iyi duyarım.

-Misafirler hep bir ağızdan, sadrazamı teyit ettiler: -Hakkı âliniz var, efendimiz sadesi hakikaten leziz olur!

Paşa:-Amma, dedi; şeker de çileğe yakışmaz değil...

-Öyle efendimiz! Şekerlisinin de tadı başkadır.

-Bendeniz tuzla da tecrübe ettim.

-Enfes olur, efendimiz!

-Karabiberle de fena olmuyor...

-Bilâkis efendimiz! Biberin rayihası çileğin de rayihasını inzimam edince...

Manas Efendi'nin tâ uçta ağız açmadan, hayretle bakındığını gören Reşit Paşa sorar:-Manas Efendi! Siz bir şey buyurmuyorsunuz?

-Ne diyeyim, efendim? Bakıyorum. Burada bir şey değil amma meclisi hâs vükelâda da müzakereler bu minval üzere cereyan ediyorsa vay bizim hâlimize!" (Talû, 21/7/1949:7).

Talû, Manas Efendi'nin dostlarının yanlışlarını da söylemekten çekinmeyen bir kişi olduğunu da mektep ve kalem arkadaşı olan Münif Paşa ile aralarında yaşanan bir olay ile anlatmıştır. Maarif Nazırı ve vezir olan arkadaşını ziyarete giden Manas Efendi, oradakilere tanıtılırken dili uğruna belaya uğradığının belirtilmesi üzerine zararının sadece kendisine olduğunu, bir başkasına zarar vermediğini çekinmeden söylemiştir:

⁶Antuvan Manas Efendi'nin resmî görevleri hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Memiş, (2020: 63, 71, 74, 75).

“-Manas Efendi benim kadim dostum, mektep ve kalem arkadaşımıdır. Ben, min gayri liyakat terakki ve tefeyyüz eyledim. Nazır ve vezir oldum. Kendileri bendenizden daha lâıyk iken, dilinin belasına uğradı ve saffi nealde kaldılar.

...Manas Efendi derhal atılır: -Evet dedi. Paşa hazretleri pek doğru buyuruyorlar: Kulunuz durmadan söyledim, belasını kendim çekiyorum. Efendilerim hep sustunuz, belasını memleket çekiyor!” (Talû, 21/7/1949:7).

Kanlıca Belediye Dairesi Müdürlüğü görevinde bulunan Manas Efendi'nin ölüm döşeginde papaz getirmek isteyen eşine, kendisini yaratan Allah'ın huzuruna çıkmak için kılavuza ihtiyacı olmadığı ve vicdanının yolu bulacağını söylediği belirtilmiştir.

3.2. Edebî Şahsiyetlerle İlgili Anıları

Ercüment Ekrem Talû, *Edebiyat Âlemi*'nin “Tanıdıklarım” köşesinde edebî şahsiyetlerden İsmail Safa, Tevfik Fikret, Ahmet Rasim, Abdülhak Hâmit Tarhan, Nigâr Binti Osman, Süleyman Nazif, Mehmet Rauf ve Halid Ziya Uşaklıgil ile ilgili anılarını yazmıştır.

3. 2. 1. İsmail Safa

Ercüment Ekrem Talû, 12 Mayıs 1949 tarihinde gazetenin dördüncü sayısında “Tanıdıklarım” köşesinde İsmail Safa⁷ ile ilgili anılarını yazmıştır. Genç yaşta ölen İsmail Safa'nın ortadan azıcık kısa boyunu, narin vücudunu, altın sarısı sakalını, derin bakışlı daima hüzünlü bakan açık mavi gözlerini ve Darüşşafaka'nın sıcaklığının bile onu şefkate doyuramadığını, yetimliğini, hassaslığını, sevmek ve sevilmek için yaratıldığını, genç eşini ve çocuklarını bir gün bile ayrı kalsa özleyecek kadar çok sevdiğini, her şeyde ve her yerde iyilik ve güzellik gördüğünü, tabiatı sevdiğini anlatmıştır. Talû, Safa'nın gönlünün tatmin edilmemiş olmasına örnek olarak bir yaz gecesi yalılarında yatılı olarak kaldığında yaşanan bir olayı anlatmıştır. İsmail Safa'nın Ekrem'in yalısında olduğu bir gece Şura-yı Devlet memurlarından, şair ve bestekâr Rahmi Bey de orada imiş. Mısırlı prenseslerden birinin eşi olan Nedim Bey'in de gelmesiyle yalının balkonunda fasıl başlamış ve bu fasıl İsmail Safa'yı hüzünlendirmiştir:

“Yalının boğaza nazır selamlık balkonunda hafiften bir fasıl başladı. Rahmi Bey bir taksim yaptı. Arkasından, Nedim Bey bu nefis şarkıyı tutturdu. Birdenbire bir hıçkırma işitildi. Pardösüsüne bürünmüş köşede oturan Safa Bey ağlıyordu... Hassas şairin bu teessürüne oradakiler hürmet edip bir müddet sustular. Yalnız, hatırlarım: O ana kadar bu harikulade güftenin failini tanımayan Nedim Bey, yaşça hayli büyük olduğu hâlde, giderken İsmail Safa'nın elini öpmekte ısrar etti idi.” (Talû, 12/05/1949: 7).

Şairin bedbahtlığını, hassaslığını bir anıyla vurgulayan Talû, İsmail Safa'nın kendi öğrenimi üzerindeki etkisine de değinmiştir. Ağabeyi Nejad'a ve ona vezin ve kafiye mefhumlarını ilk anlatanın ve öğretenin İsmail Safa olduğunu, her kelimesi aynı kafiyede tuhaf cümleler düzenleyerek ezberlettiğini, başlıca aruz kalıplarını da kendi düzenlediği mısralarla öğrettiğini belirtmiştir. Bu bilgiler İsmail Safa'nın öğretici kimliği ve Ercüment Ekrem Talû'nun eğitiminin temeli hakkında bilgi vermesi bakımından önemlidir.

Talû, çok naif olan İsmail Safa'nın yaz kış üst üste giyinmesiyle ilgili mizahi bir anısını da anlatmıştır. İsmail Safa'ya takılmayı seven Tevfik Fikret'in, onu yafa portakalına benzettiğini belirtmiştir:

⁷ İsmail Safa ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız Karaca, (1990); Ercilasun, (2004a).

“Hasta göğsünü korumak için yaz kış üst üste giyinir, hava cereyanlarından kaçınırdı. Yine bir gece Tefik Fikret’le beraber bizim yalıda kalmışlar, aynı odada yatmışlardı. Ertesi günü Fikret, Safa’dan bahsederken gülerken: -Yafa portakalı gibi, demişti. Tüy kabası kabuğu soyulduktan sonra içinden ufacak bir şey çıkıverdi.” (Talû, 12/05/1949: 7).

Yazar, Abdülhamid’in emriyle Sivas’a gönderilen, sürgüne sebep olan hadiseye katılanların içerisinde nefye en az layık olanın İsmail Safa’nın olduğu, Sivas’ın iklimi, evlât ve eşinin hasretiyle gurbet elde vefat ettiği bilgisiyle yazısına son vermiştir.

3.2.2. Tefik Fikret

Ercümen Ekrem Talû, *Edebiyat Âlemi*’nin 19 Mayıs 1949 tarihli beşinci sayısında Tefik Fikret’i⁸ anlatmıştır. Sabahın oldukça erken bir vaktinde İstinye’deki yalılarına geldiği bir gün Tefik Fikret’le ilk kez karşılaştığını ifade eden Talû, Fikret’in fizikî tasvirini yaptıktan sonra onun cana yakınlığı, gülümseyerek, samimi bir şekilde kendine yaklaşmasıyla kısa sürede dost olduklarından bahsetmiştir. Ercümen Ekrem’e okula gidip gitmediğine, neleri okuduğuna dair sorular soran Tefik Fikret, Talû’nun o günlerde İran şairi Sadi’nin *Gülistan*’ını okuduğunu öğrenince Farsçaya hevesi olan bu gence Firdevsi’nin *Şehname*’sinden içinde “Ercümen” kelimesi bulunan bir kıta öğretmiştir ve Ercümen Ekrem o gün öğrendiği bu dört mısrayı hâlâ hatırlamakta olduğunu belirtmiştir. Yazarın bu anısından hareketle Tefik Fikret’in Firdevsi’nin *Şehname*’sini ezbere bildiği tespit edilmiştir.

Babasının Mekteb-i Sultani’den öğrencisi olduğunu öğrendiği Tefik Fikret’in sıklaşan ziyaretleriyle dostluklarının ilerlediğini, hocalarının muhabbet ve hürmetini kazanan bu şahsiyeti pek sevimli bulduğunu, kısa sürede ona ısındığını anlatmıştır. O dönemler daima güler yüzlü olan Tefik Fikret, şişmanlığına rağmen sade ve zarif giyinişiyle, boyun bağından elbisesine, ayakkabısına kadar uyum içinde oluşuyla, konuşmasının zarifliğiyle, ifadesindeki yarı alaycı eda ve kahkahalarıyla Ercümen Ekrem’in hafızasında yer etmiştir. Ercümen Ekrem’in, hocası Recaiâde Mahmut Ekrem’e son derece mütevazı; ancak başkalarına biraz kibirli davrandığını düşündüğü Tefik Fikret’in, Servet-i Fünun yıllarında mizacındaki değişiklik de dikkatini çekmiştir. Titiz ve hırçın birine dönüşen Tefik Fikret, sürekli bir şikâyet ve sızlanma hâindedir. Babasının, öğrencisini sakinleştirip yüzünü güldürmesiyle kapanan mesele bir gün kapanmamış ve Servet-i Fünuncular ikiye bölünmüştür:

“Ayrılıp ta kısmen Baba Tahir’in (*Malûmat*’ına) geçenleri Fikret düpedüz istiskal etmişti. Haklı mı idi? Haksız mı? Bu perakende hatıralar bu cihetin münakaşasına müsait değildir. Şu var ki Tefik Fikret daha düne kadar arkadaşlık ettiği onları hicvetti...”

Ayn Nadir hakaret gördü gitti

Ha Nâzım başka hikmet gördü gitti

Hela Tâhir Bey’in ahvali malûm:

O, Tâhirlle Karâbet gördü gitti

Bu hicviye onlarla Tefik Fikret’in arasında tâ Meşrutiyet’e kadar süren bir dargınlığa sebep oldu.” (Talû, 19/05/1949: 7).

Servet-i Fünun kapandıktan sonra Rumelihisarı’ndaki babasının yalısında inzivaya çekilen Tefik Fikret, Abdülhamid’in istibdadını hedef alan ve ses getiren manzumelerinin çoğunu

⁸ Tefik Fikret ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: bakınız Kaplan, (2004); Akyüz, (1947); Parlatur, (2012a); Parlatur, (2000); Bölükbaşı, (2005); Karaveli, (2005); Sertel, (1946); Ercilasun, (2004e); Sertel, (2006).

burada yazmıştır. Bu süreçte neredeyse hiç kimseye görüşmeyen şairin iletişimini koparmadığı ve sık sık ziyaret ettiği kişi hocası Recaiâde Mahmut Ekrem'dir. Ercüment Ekrem, Tevfik Fikret'in bu süreçteki ruh hâlinin çok sağlıklı olmadığını, şeker hastalığının da etkisiyle hırçınlığının, alınganlığının arttığını, her şeyden şüphe duyar hâle geldiğini şairin "Sis" şiirinden bir beyitle de örneklendirerek ifade etmiştir:

"Hırçınlığı büsbütün artmıştı... Aynı zamanda pek de alıngan olmuştu. Ufacık bir hareketten, bir ihmalden, hoşuna gitmeyen bir sözden o saat rencide oluyor ve bunu belli ediyordu. Nazarında herkes az çok şaibeliydi. Ölüler bile...

Milyonla barındırdığın ecsat arasından,

Kaç nâsiye vardır çıkacak pâk ve dirahşân?

Hasta idi, şüphesiz. Şeker hastalığı onun benliğini sinsi sinsi kemiriyordu. Önce asabı, sonra ciğerleri bu illetin zebunu oldu." (Talû, 19/05/1949: 7).

Çok sevdiği Mekteb-i Sultani'den uzaklaştırılmasıyla hayata tamamen küsen Tevfik Fikret, planlarını kendisinin çizdiği ve yapısında bir ırgat gibi çalıştığı Aşçıyan'da verem mikrobuna yenik düşmüştür. Ercüment Ekrem, Tevfik Fikret'in öldüğü 19 Ağustos 1915 tarihine dikkat çekmiş ve Abdülhamid'in cülûs gününün de ağustosun on dokuzuna rastlamasını garip bir tesadüf olarak yorumlamıştır:

"19 Ağustos... Bu tarih dikkate şayandır, çünkü Abdülhamid'in cülûs günü de böyle ağustosun on dokuzuna rastlar. Hürriyetin en büyük aşığı Tevfik Fikret'in, hürriyetin en büyük düşmanı bir padişahın cülûs gününde ölmesi garip bir tesadüf sayılmaz mı?" (Talû, 19/05/1949: 7).

3.2.3. Ahmet Rasim

Ercüment Ekrem Talû, *Edebiyat Âlemi*'nin 2 Haziran 1949 tarihli yedinci sayısında Ahmet Rasim⁹ ile ilgili anılarını yazmıştır. Talû'nun Ahmet Rasim ile dostluğunun başlangıcı diğer şahsiyetlerden farklı olmuştur. Ahmet Rasim, Muallim Naci mektebine ilgi duyan isimlerden biri olduğu için Recaiâde Mahmut Ekrem'in konağına gitmezmiş. Talû, Ahmet Rasim'in Recaiâde Mahmut Ekrem'in edebî kudretine inanmış, ona karşı daima hürmetkâr davranmış olsa da Edebiyat-ı Cedide hareketinin dışında kalan ve onlarla alay eden bir isim olduğunu vurgulamıştır. Ahmet Rasim'in *Malûmat*'taki yazılarını takip eden ve onları zevkle okuyan Talû, hiçbir zaman neşredilmeyecek olduğunu düşündüğü ilk yazı denemelerinde onları taklit ettiğini, Edebiyat-ı Cedide'nin iddialı lisan ve üslûbundan ziyade Ahmet Rasim'in sade, canlı ve güzel ifadesinin onu daha çok cezbedtiğini itiraf etmiştir. Ercüment Ekrem, matbuata girmeye karar verdiği zaman da gıyaben tanıdığı Ahmet Rasim'in yol göstericiliğine ihtiyaç duymuş, Kitapçı Arakel Efendi'den aracılık etmesini istemiştir. Arakel Efendi, aracılığı kabul etmeyince Talû, kitapçıda Ahmet Rasim'e rastladığı bir gün hâlini arz etmiş, bir hafta sonra da Ahmet Rasim'in meclisine ve *İkdâm* gazetesine dâhil olmuştur. Ahmet Rasim, himayesine aldığı Ercüment Ekrem'in yazı faaliyetlerini yakından takip eder, tercümelerini okur, yanlışlarını nezaketle gösterir ve onu her konuda aydınlatır. Talû, içki sofrasının âdabını dahi ondan öğrendiğini belirtmiş ve Ahmet Rasim'in içki sofrasındaki hiçbir mezeye dokunmadan içtiğini anlatmıştır:

"Bir akşam Kadıköyünde, vefakâr dostu Mardikin meyhanesinde karşı karşıya demlendiğimiz esnada, bir bira ısmarlayıp getirttiği mezelerden hiç birine neden el sürmediğini sormuştum. Gülerek şu cevabı vermişti: -Hani ya, senin Edebiyatı Cedidecilerin bir kafiye davası vardır.

⁹ Ahmet Rasim hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Aktaş, (2004b); Okay, (2004); Gökman, (1989).

Kafiyenin göz için değil kulak için olduğunu söylerler. Mezeler aksinedir: Bunlar da damak için değil, göz içindir!” (Talû, 2/6/1949: 7).

Ercüment Ekrem'e göre Ahmet Rasim'in musikiye yeteneği, edebiyata olan yeteneğinden daha üstündür. Yazar, alaturka musikinin çok bilgili ve becerikli üstatlarından biri olarak gördüğü Ahmet Rasim'in bestelediği şarkılarda güfte ile birleşen duygu derinliği olduğunu, Ahmet Rasim'in bunları haftalarca tasarladığını ve hoşlandığı bir mecliste ortaya çıkardığını belirtmiştir.

Talû, Ahmet Rasim'in ahbaplarının orta halli ve basit insanlar olduğunu, sevgi ve saygının en sağlam bağlarıyla ona bağlandıklarını, Ahmet Rasim'in Heybeliada'daki ıssız mezarının tek tük ziyaretçilerinin bu vefalı dostları olduğunu ifade etmiştir.

3.2.4. Üstad-ı Azam (Abdülhak Hâmit Tarhan)

Ercüment Ekrem Talû, 9 Haziran 1949 tarihli sekizinci sayıda Üstad-ı Azam Abdülhak Hâmit Tarhan¹⁰ ile ilgili anılarını yazmıştır. Talû'nun Abdülhak Hâmit Tarhan ile tanışması, babası Recaizâde Mahmut Ekrem ile Kâğıthane tepesine doğru yürüdükleri bir bahar gününe rastlamıştır. Talû'nun ağabeyi Nejad'ın ölümünün ardından, Recaizâde Mahmut Ekrem, evladının acısını avutmak için küçük oğlu Ercüment'i yanına alarak kır gezilerine çıkar, baba-oğul sessiz bir şekilde yürürlermiş. Bu gezintilerden birinde arkalarından gelen bir fayton dört beş metre önlerinde durmuş ve çok zarif giyinmiş, orta boylu, gözünde tek gözlük taşıyan, sivrice sakallı bir zat kendilerine yaklaşmıştır. Talû, babası Recaizâde Mahmut Ekrem'in bu kişiyi görür görmez “Hâmit, Hâmit perişan oldum, Nejad'ım elden gitti” diye ağlamaya başladığını belirtmiştir. Abdülhak Hâmit, Nejad'ın ölümünü duyduğu zaman Recaizâde Mahmut Ekrem'e mektup yazmış, Londra'dan izinli geldiği süreçte onu ziyaret etmeyi planlamakta imiş. İki dost arabaya doğru konuşarak ilerlemiş ve arabanın yanına geldiklerinde Abdülhak Hâmit, eşi Nelli Hanım'ı kardeşim ve üstadım dediği Recaizâde Mahmut Ekrem ile tanıştırmıştır. Nelli Hanım'ın sorusu üzerine Ercüment Ekrem Talû da kendilerine tanıtılmıştır. Bir süre sonra Abdülhak Hâmit ve eşinin yanından ayrılan baba ve oğul arasında geçen konuşmada Talû, bu kişinin şair Abdülhak Hâmit Tarhan olduğunu öğrenmiştir. Şairi babasının kütüphanesinden okuduğu *Tarık bin Zeyyad* adlı eserinden tanıyan Talû, Tarık'ın Kral Rodrigin sarayındaki hitabesinden çok etkilenmiş ve bu eserin sanatçısıyla tanışma imkânı elde ettiği için çok mutlu olmuş, eve dönüşte bu mutluluğunu annesiyle paylaşmıştır.

Ercüment Ekrem Talû, Abdülhak Hâmit Bey'i Meşrutiyet'e kadar göremese de onun bütün eserlerini okumuş, şairi âzam unvanını hak eden bu büyük şahsiyetin sanat kudretinin inceliğini kavramıştır. Talû, hakkında çok şey bildiği Abdülhak Hâmit Tarhan ve babasının büyük müşitleri Namık Kemal'in hatırasına minnet ve hürmetin kendilerini manevî olarak birleştirdiğini, bazen Abdülhak Hâmit'in ufak tefek dikkatsizliklerinin Recaizâde Mahmut Ekrem'i kızdırdığını ve ona ağır mektuplar, tenkitler yazmasına, tekdire benzeyen hitaplarda bulunmasına neden olduğunu bütün bunlara rağmen Abdülhak Hâmit'in kendinden üstün gördüğü, “üstad-ı mukteda” tanıdığı Recaizâde Mahmut Ekrem'e sevgisinde bir değişiklik olmadığını vurgulamıştır. Talû, Abdülhak Hâmit'in bu tevazuunu onun bütün kusurlarını unutturacak bir ruh asaletine sahip olduğunun göstergesi olarak yorumlamıştır. Ercüment Ekrem Talû, 1913'te babası Recaizâde Mahmut Ekrem'i kaybetmiş ve bu kaybın Hâmit'i de derinden

¹⁰ Abdülhak Hâmit Tarhan hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Safi, (2006a); Safi, (2006); Parlatur, (2014); Parlatur, (2004); Tuğluk, (2020).

etkilediğine şahit olmuştur. Recaizâde Mahmut Ekrem'in ölüm yıl dönümünde Küçüksu'daki mezarını ziyarete giden anne-oğul, Abdülhak Hâmit Bey'i Recaizâde Mahmut Ekrem'in mezarının başında ağlarken bulmuş ve bu dostluğun ne kadar değerli olduğunu anlamışlardır:

“Ölümünün yıl dönümüne rastlayan soğuk bir günde, rahmetli anacığımınla beraber, babamın Küçüksu'daki mezarını ziyarete gitmiştik. Abdülhak Hâmit Bey'i orada bulduk. Bizden önce gelmiş, taşının üstüne oturmuş, sessiz sessiz ağlıyordu. Bu türlü dostluk şimdi nerede var? Ve bunu ben nasıl unutabilirim?”(Talû, 9/6/1949: 7).

3.2.5. Nigâr Hanım (Nigâr Binti Osman)

Ercüment Ekrem Talû, *Edebiyat Âlemi*'nin 16 Haziran 1949 tarihli dokuzuncu sayısında Nigâr Hanım¹¹ ile ilgili anılarını anlatmıştır. On dokuz ve yirminci asırların seçkin kadın simalarından ve hisli şairlerinden Nigâr Binti Osman Hanım, Tuna kıyılarında doğup Marmara sularında hayatına son veren Osman Paşa'nın kızıdır. Talû, yazısına şair Nigâr Hanım'ın babasının hayatına son vermesiyle başlamıştır:

“Bir yaz günü... Büyükada'da, Macar Osman Paşa ismiyle tanınmış ferik rütbesinde bir zatın, sırtında üniformasıyla, tıpkı düşman saflarına karşı koyuyormuş gibi kumsaldan açık denize doğru soğukkanlılıkla yürüyerek dalgalar arasında kaybolduğunu işittik. Bu harekete sebep ne idi? Herhalde büyük bir teessürün neden ileri geldiği anlaşılmadı, gitti...”(Talû, 16/06/1949: 1).

Ercüment Ekrem Talû, şair Nigâr Hanım'ı zerafetin cazibeyle birleştiği, doğu ve batının terbiye ve irfanının eklendiği bir manevî değer olarak nitelendirmiştir. Dönemin âdetlerine uygun bir şekilde küçük yaşlarda evlendirilen, üç erkek çocuk sahibi Nigâr Hanım mutlu olamayınca eşinden ayrılmış, anne ve babasını kaybedince bütün ömrünü üç evladına adanmış ve onları en iyi şekilde yetiştirmiş bir annedir. Talû, Nigâr Hanım'ı, babası Recaizâde Mahmut Ekrem ve ağabeyi Nejat ile birlikte Boğaziçi'nde Rumelihisarı'nda ahşap, ufak bir yalıda ziyaret etmiş ve hanımefendiyle tanışıklığı böyle başlamıştır. Bu ziyarette Nigâr Hanım'ın okuduğu şiirleri dinleme fırsatı elde eden Talû, şairin tatlı ve heyecanlı sesinin hâlâ kulaklarından gitmediğini belirtmiştir. Ercüment Ekrem Talû, Boğaziçi'nin eşsiz güzelliğini, yaz günlerinde Küçüksu'ya ve Göksu'ya gitmenin hazzını, Göksu deresinin cuma ve pazar günleri kibar ve mütevazı kimselerin gezinti yeri olduğunu hatırlattıktan sonra Nigâr Hanım'ın da bu gezintilere dâhil olduğunu, kendisinin sandalı görüldüğü zaman diğer bütün kayık ve sandallardakilerin bakışını o tarafa yönelttiğini, birbirlerine Nigâr Hanım'ı gösterdiklerini anlatmıştır. Güzelliği, kibarlığı ve zarıflığıyla dikkat çeken Nigâr Hanım, bir süre sonra Boğaziçi'nden şehre, kendi adını taşıyan sokağın civarında ufak ahşap bir eve taşınmış ve bu evini de zevk ve itina ile döşemiştir. Talû, Nigâr Hanım'ın küçücük salonunda haftanın belli günlerinde şairlerin, ediplerin, sanatkârların toplandığını, bu kimseler arasında babası Recaizâde Mahmut Ekrem, Ahmet Rasim, Mustafa Reşit, Kemalzâde Ali Ekrem Beyler, Ressam Şeker Ahmet Paşa, Zonaro, Piyanist Furlani, Hegey, Kemani Tatyos Efendi'nin yer aldığı ve kendisinin de bu meclisin müdâvimlerinden olduğunu vurgulamıştır. Nigâr Hanım'ın oğullarıyla da arkadaşlığının olduğunu ifade eden yazar, Beyoğlu'nda çıkan *Levant Herald* gazetesinde şairin büyük oğlu Salih Münir ile beraber çalıştıklarını, Fransızca'yı bir Parisli kadar bilen, konuşan, yazan Münir'in gazetenin yazı işlerine baktığını, kendisinin de gazeteye Fransızca küçük küçük nesir parçaları verdiğini belirtmiştir.

¹¹ Nigâr Hanım hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Necatigil, (2007b); İnal, (2000); Bekiroğlu, (1998).

Ercüment Ekrem Talû, dönemin önemli mekânlarından şair Nigâr Hanım'ın evinin ve o evde düzenlenen toplantıların doğu ve batı adab-ı muâşeretinin, nezaketinin görüldüğü belki de tek yer olduğunu ifade etmiş ve burada güzel şeylerden konuşulduğunu, iyi musikinin, iyi şiirin dinlenildiğini, ev sahibinin bizzat hazırladığı ikramlıkların yenildiğini, dimağ ve ruha haz sağlandığını vurgulamıştır. Talû, bu kibar hanımefendinin Birinci Dünya Savaşı sırasındaki tifüs salgınında hayatını kaybetmesine değinerek yazısını sonlandırmıştır.

3.2.6. Süleyman Nazif

Ercüment Ekrem Talû, 23 Haziran 1949 tarihli onuncu sayıda *Servet-i Fünûn* şair ve yazarlarından Süleyman Nazif¹² ile ilgili anılarını yazmıştır. Yazar, Süleyman Nazif'in ismini ilk defa *Servet-i Fünun*'da İbrahim Cehdi adıyla yayımlanan bir manzume sayesinde duymuştur. Talû'nun annesi Güzide Hanım, eşi Recaizâde Mahmut Ekrem Bey'e İbrahim Cehdi'nin kim olduğunu sorduğunda bu müstear adla yazanın Hüdavendigâr Vilayeti mektupçusu Süleyman Nazif Bey olduğu fakat orada yarı sürgün vaziyette olduğundan büyük babasının adını kullandığı, üslubunun Namık Kemal'in üslubuna benzediği, nesrinin nazmından daha güzel olduğu bilgisi verilmiştir. Meşrutiyet'in ilanından sonra Süleyman Nazif de İstanbul'a dönmüş ve babasını görmeye giden Ercüment Ekrem Talû, Maarif Nezareti makam odasında Süleyman Nazif ile tanıştırılmıştır. Talû, genellikle cuma günleri evlerine gelen Süleyman Nazif'in ailenin sayılı dostlarından olduğunu, aile bireyleri tarafından sevilip sayıldığını belirtmiştir. Yazar, babası Recaizâde Mahmut Ekrem'in Süleyman Nazif'e Kabataş Sultanisi edebiyat muallimliğini teklif ettiğini ancak onun bu teklifi "edebiyat diye bir ilim yoktur ki talim edilsin!" (Talû, 23/6/1949: 6) diyerek kabul etmediğini ifade etmiştir. Sonrasında kırdığı potun farkına varan Süleyman Nazif, "meğerki insan sizin mertebenizde bir muallim-i edip ve edep olsun" (Talû, 23/6/1949: 6) sözleriyle Recaizâde Mahmut Ekrem'in gönlünü almıştır.

Ercüment Ekrem, Mehmet Âkif Ersoy'un, Recaizâde Mahmut Ekrem ile tanışmasında Süleyman Nazif'in rol oynadığını, başlangıçta Mehmet Âkif'ten hoşlanmayan Recaizâde Mahmut Ekrem'in sonrasında "Bu milletin *Şehname*'sini ancak siz yazabilirsiniz" diye takdir ettiği büyük şairi kendisine tanıttığı için Süleyman Nazif'e ölünceye kadar müteşekkir kaldığını vurgulamıştır.

Ercüment Ekrem Talû, Süleyman Nazif'in, babasının ölümünden sonra da vefakârâne dostluğunu annesine ve kendisine yönelttiğini, kendileriyle yakından ilgilendiğini belirtmiştir. Talû'nun yazılarını okuyan, hatalarını düzelten, yol gösteren Süleyman Nazif, Ercüment Ekrem'in edebî bilgisinin temelini atılmasında rol oynayan isimlerden biri olmuştur:

"Süleyman Nazif Bey, babamın ölümünden sonra, ona karşı sağlığında göstermiş olduğu vefakârâne dostluğu anneme ve bana intikal ettirdi. Bizi sıcak muhabbeti ve güzel sözleriyle teselliye çalıştı. Yazılarımı okuyor, hatalarımı tashih ediyor, kıymetli irşatlarını hiçbir vakit benden esirgemiyordu. Kendisinden bu sayede çok şey öğrendim. Edebî bilgimin temeli onundur." (Talû, 23/6/1949: 6).

Ercüment Ekrem Talû, yazısında Süleyman Nazif ile ilgili bir olayı da anlatmıştır. Talû'nun İstanbul'da matbuat müdürü olduğu dönemde Süleyman Nazif, *Hâdisat* gazetesini çıkarmakta imiş. Nazif'in o günlerde yayımlanan *Firak-ı Irak* adlı eserini İngiliz sansürü nedeniyle toplattırmak zorunda kalan Talû, bu eserlerin okullara dağıtılmasını sağlayınca Süleyman Nazif

¹² Süleyman Nazif hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Ercilasun, (2004d); Necatigil, (2007a); Enginün, (2004); Tuğluk, (2015); Bingöl, (2016).

çok memnun olmuş ve gazetesinde Ercüment Ekrem Talû hakkında övgü dolu yazılar yayımlamıştır. Talû, Süleyman Nazif'in Malta'ya sürüldüğü dönemde de irtibat hâlinde olduklarını, hastalandığı zaman da başucunda bulunduğunu, ölüme meydan okumanın ne demek olduğunu onda gördüğünü belirtmiştir. Süleyman Nazif, Ercüment Ekrem'in anılarında kimsenin önünde eğilmemiş, tanrının huzuruna temiz bir vicdanla çıkmış, cesur ve metin bir adam olarak kalmıştır.

3.2.7. Mehmet Rauf

Ercüment Ekrem Talû, *Edebiyat Âlemi*'nin 30 Haziran 1949 tarihli on birinci sayısında Mehmet Rauf¹³ ile tanışmasını, onunla ilgili anılarını yazmıştır. Talû, babası ile Tarabya'ya gezintiye çıktığı bir günde baştan aşağı beyaz giyinmiş, kırmızı yüzlü, gözlüklü güzel denecek kadar yakışıklı fakat epey kısa boylu bir bahriye zabıtine rastlamış, babasının ayaküstü epey konuştuğu bu zabitin kim olduğunu sorduğunda güzel nesir yazan, lisan bilen, yabancı meslektaşlarının yanında yüzümüzü ağartan değerli büyük deniz subayı, edip, koydaki gemilerinin süvarisi Mehmet Rauf Bey olduğunu öğrenmiştir. O dönemde bekâr olan, Tevfik Fikret'in halası ile henüz evlenmemiş olan Mehmet Rauf, Yeniköy'de çirozluk denilen küçük meydanlığa bakan bir evde oturmakta imiş. Ercüment Ekrem, o eve birkaç defa gittiklerini, bu ziyaretleri sırasında Mehmet Rauf'un kendilerine *Siyah İnciler*'den meşhur şiirlerini okuduğunu, o dönemde yepyeni ve güzel olan bu şiirleri haz ile dinlediğini anlatmıştır.

Servet-i Fünun topluluğunda yer alan Mehmet Rauf'un, *Eylül* romanının tefrika edildiğini, bu romanın ve birbirinden güzel mensurelerinin kendisine denizcilikte ve zabıtlıkta hiçbir zaman temin edemeyeceği bir şöhreti kazandırdığını hatta Halit Ziya Uşaklıgil ve Mehmet Rauf'tan hangisinin Edebiyat-Cedide'nin nesir üstadı kabul edileceğinin tartışıldığını belirtmiştir. Bir süre sonra kendisini büsbütün edebiyata vermiş olan Mehmet Rauf, Tarabya'daki geminin süvariliğini bırakmıştır. Büyükada'da Karanfil Mahallesi'nde bir ev tutmuş, birdenbire kırsılaşan ilhamının seyrek verimlerini aynı dönemde adada oturan üstadı Recaizâde Mahmut Ekrem, Halit Ziya, Hüseyin Siret'e sunarmış. Ercüment Ekrem Talû, Mehmet Rauf'un büyük ve karşılıksız bir aşka düştüğünü, büyüklerden gizlediği duygularını, üzüntülerini yalnız kendisine anlattığını ve başarısız bir intihar girişiminde bulunduğunu belirtmiştir. Bu aşk acısının, Mehmet Rauf'un hayatını zehirlediğini, iradesini zayıflattığını, bir süre sonra da adayı terk ettiğini ifade eden Talû, bundan sonra yazarın yazılar yazdığını, kitaplar yayımladığını, ikinci defa kurduğu ailesini geçindirmek için sürekli çalıştığını, mücadele verdiğini, çeşitli isimlerle mecmualar, romanlar yayımladığını ancak hiçbirinin tutmadığını, başlangıçta çok verimli olacağı düşünülen yazarın ilham kaynağını aşk acısının ve belki de daha başka sebeplerin kurduğunu vurgulamıştır. Talû, zamanla sıhhati de bozulan Mehmet Rauf'u Babıâli yokuşunda gördüğünde, daha birkaç yıl önce Tarabya Rıhtımı'nda gördüğü zabıt olduğuna inanmamıştır:

“Derken sıhhati de bozuldu. Bir gün Babıâli yokuşunda karşılaştığım ve bir kadının koluna dayana dayana çıkan, mefluç, bitkin adamın, daha birkaç yıl evvel Tarabya Rıhtımı'nda tanıştığım zabıt, Trandart zabiti ile aynı adam olduğuna gözlerimi inandıramadım. Zavallı Mehmet Rauf! Hassasiyetinin kurbanı olarak zavallı edip!” (Talû, 30/6/1949: 7).

¹³ Mehmet Rauf hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Tarım, (1998); Özbacı, (1997); Tarım, (2003); Ercilasun, (2004b); Törenek, (2011).

3.2.8. Halid Ziya Uşaklıgil

Ercüment Ekrem Talû, 14 Temmuz 1949 tarihli on üçüncü sayıda Halid Ziya¹⁴ ile ilgili anılarını yazmıştır. Talû, İzmir'den babası Recaiâde Mahmut Ekrem'e yazdığı mektuplardan tanıdığı Halit Ziya Uşaklıgil'i ilk kez bir bayram günü evlerine yaptığı ziyaret sayesinde görmüştür. Halit Ziya'nın Recaiâde Mahmut Ekrem'e takdim ettiği *Nemide*, *Ferdi* ve *Şürekası* eserlerini okuyan Talû, çok beğenmiş ve bu eserlerin o zamana kadar okuduğu Ahmet Mithat Efendi, Mizancı Murat, Samipaşazade Sezai romanlarından çok farklı olduğunu fark etmiştir. Talû, bu görüşmeden sonra Halit Ziya Bey'i nadiren görmüştür. Halit Ziya'nın, *Servet-i Fünun*'a hemen hemen hiç uğramadığını, yazılarını rejinin hademesiyle gönderdiğini, düzenlemeleri de kendi yapmadığı için matbaayla ilgisinin olmadığını belirten Talû, yazarın o dönemde kibar halkın toplantı yeri olan Tepebaşı ve Taksim belediye bahçelerine de yılda bir iki defa gittiğini belirtmiştir. Oysa o sıralarda özellikle Tepebaşı bahçesinin dönemin üdebasının hemen hemen her gün toplandığı önemli mekânlardan biri olduğunu, meşhur Fransız şair Alfred dö Muse'nin benzeri olan Faik Ali Bey, Süleyman Nesip, Mustafa Reşit, Mehmet Rauf ve babası Recaiâde Mahmut Ekrem'in bu bahçede daima rastlanan simalar olduğunu vurgulamıştır. Yazar, Tefik Fikret'in merdümgirizliği, Ali Ekrem ve Ahmet Reşit Beylerin de saraya mensubiyetleri nedeniyle bu gezinti yerlerine uğramadıklarını açıklamıştır. Yazısında babası Recaiâde Mahmut Ekrem'in zaman zaman rejiye uğrayıp orada maliye komiseri bulunan Namık Kemal'in arkadaşlarından ve eski Genç Osmanlılardan kardeş gibi olduğu Nur Bey'i görmeğe gittiğini, bugünlerde Halit Ziya Bey'i de ziyaret ettiğini ifade etmiştir.

Talû, ağabeyi Nejad'ın ölümünün ardından şehrin gürültüsünden uzaklaşıp üzüntüleriyle baş başa kalmak isteyen anne ve babasının Büyükada'ya göçtüklerini, Karanfil Sokak'taki küçük evlerinde evlatlarının hasretiyle kavru lan çifti Halit Ziya'nın ziyaret ettiğini, o dönemde adanın sakinliğinde evlat acısını yaşamak isteyen Uşaklıgil çiftinin de Cami Mahallesi'nde bir ev kiraladıklarını, iki edebî şahsiyetin ve hanımlarının da birbirini teselli ettiğini, yaşadıkları acının iki aileyi birbirine yaklaştırdığını belirtmiştir. O sene Halit Ziya Uşaklıgil'i yakından tanıma imkânı elde eden Ercüment Ekrem, yazarın kibar tavırlarının, konuşurkenki gülümseyen yüzünün taklide değer olduğunu, küçük küçük kâğıtlara yazdığı müsveddeleri mütevazı bir tavırla okumasının bu şaheserlerin kıymetini artırdığını düşünmüştür. Ercüment Ekrem, yazısında Halit Ziya'nın Tefik Fikret kadar olmasa da bazen iğneleyici konuşmaktan haz duyduğunu; ancak bu durumun incitmekten ziyade güldürdüğüne, yazarın çok iyi bildiği Fransızca'yı gerekli gördükçe ölçüsünü kaçırmadan kullandığına, Fransız edebiyatından örnekler verdiğine değinmiştir. Talû'nun belirttiğine göre Halit Ziya Tercüme Kalemi Müdürlüğü'nden hükümet komiserliğine geçmiş devlet hazinesinin menfaatlerini korumasına rağmen rejinin yabancı yetkililerine de kendisini sevdirmiş, onların saygısını kazanmıştır. Ercüment Ekrem, Divan-ı Hümayun teşrifat memuru olduğu dönemde Halit Ziya Uşaklıgil'in Beşinci Sultan Mehmet'in Mabeyn Başkâtipliği'ne getirildiğini ve iş için saraya gittikçe kendisini ziyaret ettiğini, bu ziyaretlerinde de Halit Ziya'nın mütevazı davrandığını, padişahın sonsuz güvenini ve sevgisini kazanmasına rağmen bunu asla suiistimal etmediğini, sarayı da Babıâli'yi de aynı derecede memnun ettiğini belirtmiştir. Hükümetin muhalefete geçmesiyle saraydaki görevinden ayrılan Halit Ziya, Frenklerin şirketlerinde meclisi idare âzalıkları ve reislik görevlerinde bulunmuştur. Ömrünün son yıllarında evlat acısıyla yeniden sarsılan Halit Ziya, Tiran'da intihar

¹⁴Halid Ziya Uşaklıgil hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Huyugüzel, (2010); Ercilasun, (2004); Uşaklıgil, (2012).

eden oğlu Vedat'ın acısını Yeşilköy'deki köşküne kapanarak yaşamıştır. Onu ziyarete giden Ercüment Ekrem'e Vedat için yazdığı eserden bölümler okuduktan sonra yaşlı gözlerle Talû'nun babasını bu matemden sonra gerçek anlamda anladığını itiraf etmiş ve iki ay sonra vefat etmiştir:

“... Kitabı kapayıp yanı başındaki iskemlenin üzerine bıraktı, titreyen ve güçlkle duyulan sesiyle:
-Ben senin babanı bu matemden sonra ancak anladım.” (Talû, 14/7/1949: 6).

Sonuç

Edebî şahsiyetlerin yaşadığı dönemin sosyal, kültürel, siyasi özelliklerini, yetiştiği ortamı, edindiği bakış açısını, eserlerinde neyi nasıl anlattığını yorumlamada, kent kültürü ve tarihi konusunda bilgi edinmede önemli bir değer olan anı çalışmaları özellikle yaşam öyküsü ve tarih çalışmalarına büyük katkı sağlamaktadır. Bu eserler, yazarın ve ele aldığı şahsiyetlerin kişisel özelliklerini vermesi açısından da bir belge niteliğindedir. Ercüment Ekrem Talû'nun zihninde ailesiyle, yaşadıkları konakta/yalıda ve babasıyla gittikleri gezinti yerlerinde meydana gelen, edebiyat, sanat ve basın hayatıyla ilgili önemli bilgiler içeren pek çok anı vardır. Bu bilgilerin bir kısmı edebiyat tarihlerinde, anlatılan şahsiyetlerle ilgili biyografi çalışmalarında ana hatlarıyla yer alsada şahsiyetlerin yaşadıkları olaylar karşısında ne hissettikleri gibi birçok ayrıntı ve yeni bilgi bu duruma yakından şahit olan Ercüment Ekrem Talû'nun anılarını yazmasıyla gün yüzüne çıkmıştır.

Konak kültüründe yetişen, yazma hevesinin yaşadığı konağın sosyal çevresiyle başladığını, kendi kişiliğinin gelişiminde yaşadıkları mekânın etkin bir rol oynadığını belirten Talû'nun anılarını yazarken, ele aldığı isimlerin fizikî ve ruhsal portrelerini, karakterlerini, onlarla nerede ve nasıl tanıştığını, bu isimlerin kendi hayatında nasıl bir rol oynadığını, edebî şahsiyetlerin kendi eğitimlerine katkısını, onlardan neyi, hangi yöntemle öğrendiğini, bu kişilerle kendisinin samimiyet derecesini, gazeteciliğe nasıl adım attığını, *İkdam* gazetesinde yazmaya başlama sürecini, bu kişilerle iletişiminin kesintiye uğradığı zamanları, adada yaşamaya başladıklarında Halit Ziya'yı daha yakından tanıdığını, anılarında yer edinen bu şahsiyetlerin çevresi tarafından nasıl bilindiklerini örnek olaylarla anlattığı görülmüştür.

Ercüment Ekrem Talû'nun anılarını yazmasıyla Tanzimat döneminin önemli isimlerinden Rezaizâde Mahmut Ekrem'in de kişiliğinin bilinmeyen yönlerinin ortaya konulduğu belirlenmiştir. Talû'nun, Rezaizâde Mahmut Ekrem'in dostluğunu kazanmanın, onun muhitine girebilmenin kolay olmadığı, babasının konağında ve yalısında neler yapıldığı, misafirperverliği, ince düşünceliliği, misafirlerine nasıl davrandığı, onları ağırlama yöntemi, yatıya kalan konukları için uyguladığı âdeti ve bunu neden yaptığı, Rezaizâde Mahmut Ekrem'in baba kimliği, Abdülhak Hamit Tarhan'ı görünce evlat acısını nasıl yaşadığı, ara sıra rejîye uğradığı, baba oğulun matbaaya, bazen Tarabya'ya gezmeye gittiği, kır gezintilerine çıktığı, bu gezintilerde baba-oğulun hiç konuşmadığı, Rezaizâde Mahmut Ekrem'in Nejad'ın hayalini düşündüğü, Talû'nun da bir gölge gibi babasını bir iki adım geriden takip ettiği, birlikte nasıl vakit geçirdikleri, neler yaptıkları ile ilgili bilgi verdiği görülmüştür. Babası ile ilgili satır aralarında verdiği bu bilgilerin yanı sıra annesinin de Edebiyat-ı Cedide hareketini ve eşiyle ilgili her şeyi yakından takip eden bir eş olduğu, karı kocanın edebiyat üzerine sohbet ettikleri tespit edilmiştir.

Ercüment Ekrem Talû'nun bu gazetede yayımlanan ünlü şahsiyetlerle ilgili anıları dönemin edebî şahsiyetlerinin eserlerini oluştururkenki ruh hâllerini, çağdaşlarının gözünde nasıl bir

insan olduklarını, özel hayatlarını nasıl yaşadıklarını göstermesi bakımından da önem arz etmektedir. Talû'nun anılarından hareketle İsmail Safa'nın hayata bakış açısı, hayat felsefesi, yetenekleri, Tevfik Fikret'le samimiyetleri, Tevfik Fikret'in çevresi tarafından nasıl tanındığı, bütün hocaları tarafından sevilip sayıldığı, Servet-i Fünuncularla yaşadığı dargınlığın sebebi, hastalığının ve yaşadığı olayların onu hayata nasıl küstürdüğü gibi konularda bilgi verdiği görülmüştür. Bunun yanı sıra Rahmi Bey'in Recaiîde Mahmut Ekrem'in güftelerini bestelediği, bestelerinin dinleyenleri derinden etkilediği, Ahmet Rasim'in Arakel Efendi'nin kitapçı dükkânını sık ziyaret eden isimlerden olduğu, gazeteye gitme sıklığı, gittiğinde neler yaptığı, sağlık sorunları, alaturka musikinin üstatlarından kabul edildiği, biraz bildiği Fransızca dışında yabancı dil bilmemesine rağmen yanında açılan her konuda söz söyleyecek bilgi birikimine sahip olduğu belirlenmiştir. Nigâr Hanım'ın her hafta akşamüzeri özel bir sandalla tek başına gezintiye çıkması, Süleyman Nazif'in neden İbrahim Cehdi ismini kullandığı, Nezaret'ten Recaiîde Mahmut Ekrem'le beraber çıktıklarında Beyoğlu'ndan Taksim'e Pangaltı'ya kadar yürüdükleri, o dönemde yapılan seçimle ilgili düşünceleri, cumaları Recaiîde Mahmut Ekrem'i ziyaret ettiği, Talû'nun matbuat müdürü olmasının Süleyman Nazif'e nasıl katkı sağladığı ve karşılığında ne yaptığı, sürgündeyken bile iletişimlerinin hiç kesilmediği Talû'nun anılarından edinilen bilgilerdendir. Ercüment Ekrem Talû'nun anılarından Recaiîde Mahmut Ekrem ve Talû'nun Mehmet Rauf'u Yeniköy'deki evinde ziyaret ettikleri, onun Heybeli'deki Bahriye Mektebi'nde lisan dersi verdiği, hassas bir kişiliğe sahip olduğu ve bunun neticesinde kısa sürede çöktüğü, Halid Ziya'nın bir evladının acısını adada yaşadığı, oğlu Vedat'ın intiharının Yeşilköy'deki köşkünde inzivaya çekilmesine neden olduğu tespit edilmiştir.

Dönemin önemli edebiyat, sanat ve eğitim merkezlerinden birinde yaşayan Ercüment Ekrem Talû'nun anılarında ailesinin kışın yaşadığı konak ve yazın ikâmet ettikleri yalı hakkında da bilgi verdiği görülmüştür. Ailenin yaşadığı bu mekânlar haremlik ve selamlık bölümleri olan, yatılı misafir ağırlayacak kadar çok odası bulunan, dost, ahbap, tanıdık kimselerin ziyaretlerinde fasılların düzenlendiği, ziyafet tepsilerinin hazırlandığı, kendisi ve kardeşleri için yetiştirici âlimlerin bir araya geldiği, eğlenceli zamanların geçirildiği mekânlar olduğu ancak Nejad'ın ölümüyle yalıdaki mutlu zamanların son bulduğu, yalının bu uğursuz olaydan sonra yalnızlığın ve sessizliğin olduğu bir matemhaneye döndüğü, bu hadiseden sonra konağa kimsenin gelip gitmediği, evlat acısı yaşayan Recaiîde Mahmut Ekrem'in kimseyle görüşmediği yalnızca Tevfik Fikret'le acısını paylaştığı ifade edilmiştir.

Yazarın, anılarını yazarken sadece anlattığı kişilerle ilgili bilgi vermediği, kent kültürü, dönemin gezinti yerleri, edebî şahsiyetlerin toplanma yerleri, edebiyat ve sanat camiasının birbirlerine yakınlık dereceleri ve bir araya geldiklerinde neler yaptıkları, hoca-öğrenci ilişkisi gibi pek çok önemli detayı da anlattığı tespit edilmiştir. Gezinti yerlerinden Kâğıthane tepesinin, Küçüksu ve Göksu'nun kibar ve mütevazı insanların gittiği yerler olduğu, buraların cuma ve pazar günleri dışında تنها olduğu, Tepebaşı ve Taksim belediye bahçelerinin yaz akşamlarının kibar halkın toplantı ve piyasa yeri olduğu, her ikisinde de müzik çalındığı, şehrin kadın-erkek önde gelen yabancılarının ve Beyoğlu'nun yadırgamadığı yerli şahsiyetlerin buralara hava almaya geldikleri, özellikle Tepebaşı bahçesinin dönemin üdebayı hemen her gün toplayan bir merkez olduğu belirtilmiştir.

Ercüment Ekrem Talû, toplumun ahlâk anlayışı, dönemin eğitim kurumları, siyasi olayları ve Avrupa'nın Osmanlı'ya bakışı hakkında da bilgi vermeyi ihmâl etmemiştir. Dönemin halkının edep, terbiye ve hayâ kavramlarını idrak etmiş olduklarını belirtmiş, Mektebi Sultani'deki hocalarının Abdülhak Hâmit'in eserlerinden bahsetmenin yasak ve tehlikeli olduğu dönemde onu anlatmaya devam edecek kadar cesur olduklarını vurgulamıştır. Kapitülasyonların yürürlükte olduğu dönemde beş büyük devletin İstanbul'da Maiyyet vapuru bulundurduklarını, ihtiyaç hâlinde İstanbul'u topa tutacak olan bu vapurların kışın Tophane açıklarında yazın da Boğaziçi'nde, Tarabya Koyu'nda bağlı olduklarını, Avrupa'nın o dönemde Osmanlı'yı yabancı düşmanı, barbar olarak gördüğünü, padişahın bu gemilerin yanına Sefine-i Humayûn ile bir tekne yerleştirdiğini açıklamıştır.

Yazarın bu anıları, anlattığı şahsiyetlerle ilgili biyografi ve edebiyat tarihi çalışmalarında anı türünün gelişmesinde, ilgili şahsiyetlerin psikolojilerinin tahlil edilmesinde, dönemin panoramasının çizilmesinde süreli yayınların/anıların rolünü göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

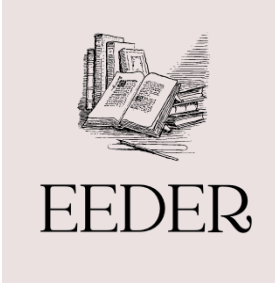
Kaynakça

- Aktaş, Ş. (2004a). "Ercüment Ekrem Talû". *Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri On İkinci Cilt*. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayıncılık. s.148-165.
- Aktaş Ş. (2004b). *Ahmet Rasim*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akyüz, K. (1947). *Tevfik Fikret*. Ankara: Sakarya Basımevi.
- Bekiroğlu, N. (1998). *Şair Nigâr Hanım*, İstanbul İletişim Yayınları.
- Bingöl, U. (2016). "Süleyman Nazif Bibliyografyası". *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Nisan 2016. Yıl 8. S. 15.
- Bölükbaşı, R. T. (2005). *Tevfik Fikret Hayatı-Sanatı-Şahsiyeti*. (Hazırlayan: Abdullah Uçman). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Dayanç, M. (2009). *Yeni Kitap Dergisinde On Yazar-On Mülakat*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ener Su, A. (2017). *1900-1928 Yılları Arası Mizah Gazete ve Dergilerinin İncelenmesi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Doktora Tezi.
- Ener Su, A. (2022). "Ercüment Ekrem Talû". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü 5. Cilt*, Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, s. 470-472. (<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/talu-ercument-ekrem>).
- Enginün, İ. (2004). "Süleyman Nazif'in Edebiyatımızdaki Yeri". *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: Dergâh Yayınları. s. 62-68.
- Enginün, İ. (2006). "Ercüment Ekrem". *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*. İstanbul: Dergâh Yayınları. s. 446-448.
- Ercilasun, B. (2004). "İsmail Safa". *Büyük Türk Klasikleri 10. Cilt*. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayınları. s. 13-21.
- Ercilasun, B. (2004b). "Mehmet Rauf". *Büyük Türk Klasikleri 10. Cilt*. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayınları. s. 120-133.
- Ercilasun, B. (2004c). "Halit Ziya Uşaklıgil". *Büyük Türk Klasikleri 9. Cilt*. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayınları. s. 337-364.
- Ercilasun, B. (2004d). "Süleyman Nazif". *Büyük Türk Klasikleri 10. Cilt*. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayınları. s. 45-68.
- Ercilasun, B. (2004e). "Tevfik Fikret". *Büyük Türk Klasikleri 9. Cilt*. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayınları. s. 276-336.
- Gökalp Alpaslan, G. G. (2016). *Özyaşamöyküsünde Yazarın Yeniden Doğuşu*. Ankara: Ürün Yayınları.

- Gökman, M. (1989). *Ahmet Rasim: İstanbul'u Yaşayan ve Yaşatan Adam - Hayatı ve Eserleri.I, II*. İstanbul: Çelik Gülersoy Vakfı Yayını.
- Huyugüzel, Ö. F. (2010). *Halit Ziya Uşaklıgil*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- İnal, İ. E. M. K. (2000). "Nigâr Hanım". *Son Asır Türk Şairleri, Cilt 3* Haz. Hidayet Özcan, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay. S .1622-1626.
- İnal, İ. E. M. K. (2002). "Rahmî". *Son Asır Türk Şairleri (Kemâlû'ş- Şuarâ) Cilt IV*. (Hazırlayan: İbrahim Baştuğ). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları. s. 1785-1787.
- İnci Elçi, H. (2003). "Türk Kültüründe Ev", *Roman ve Mekân*. İstanbul: Arma Yayınları. s. 17.
- Kaplan, M. (2004). *Tevfik Fikret Devir- Şahsiyet-Eser*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karaca, A. (1990). *İsmail Safa*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Karaca, A. (1993). *Ercüment Ekrem Talû'nun Edebiyat ve Basın Dünyasındaki Yeri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Karaca, A. (2005). *Geçmiş Zaman Olur ki Anılar Ercüment Ekrem Talû*. Ankara: Hece Yayınları.
- Karaveli, O. (2005). *Ölümünün Doksanıncı Yılında Tevfik Fikret ve Halûk Gerçeği*. İstanbul: Pergamon Yayınları.
- Kumsar, İ. A. (2020a). "Ercüment Ekrem Talû'nun Yazılarında Ankara". *Ankara Araştırmaları Dergisi*. 8 (2). S. 389-402.
- Necatigil, B. (2007a). "Süleyman Nazif". *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları. s.389.
- Necatigil, B. (2007b). "Nigâr Hanım". *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları. s.317.
- Memiş, Ş. (2020). *Anadolu Yakasının İlk Belediyesi Beykoz 10. Daire-i Belediye*. İstanbul: Beykoz Kitaplığı. <https://dokuman.beykoz.bel.tr/KulturYayinlari/10.DaireiBelediye.pdf>
- Okay, O. (2004). "Ahmet Rasim". *Büyük Türk Klasikleri 10. Cilt*. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayınları. s. 255-269.
- Orul, A. (2010). *Edebiyat Âlemi Gazetesinin Sistemik Tahlili ve Edebiyatımızdaki Önemi*. Van: Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Özbalcı, M. (1997). *Mehmet Rauf'un Romanlarında Şahıslar Kadrosu*. İstanbul: MEB.
- Özcan, N. (2007). "Rahmi Bey". *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları. 34. Cilt. s. 422-423.
- Parlatır, İ. (2000). *Tevfik Fikret. Dil ve Edebiyat Yazıları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Parlatır, İ. (2004). "Abdülhak Hamit Tarhan". *Büyük Türk Klasikleri 9. Cilt*. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayınları. s. 120-129.
- Parlatır, İ. (2012a). *Tevfik Fikret*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Parlatır, İ. (2012b). *Recaizâde Mahmut Ekrem*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Parlatır, İ. (2014c). *Abdülhak Hâmit Tarhan*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Safi, İ. (2006a). *Altın Suyuna Batırılmış Bir Hayat Abdülhak Hâmid Tarhan*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Safi, İ. (2006b). *Karlar Altında Nevbahar Lüsyen Tarhan'ın Hatıraları*. (Hazırlayan: İhsan Safi). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Savçın, S. (1949). "İlk Söz". *Edebiyat Âlemi*. 21 Nisan 1949. S. 1.
- Sertel, S. (1946). *Tevfik Fikret İdeolojisi ve Felsefesi*. İstanbul: Tan Matbaası.
- Sertel, S. (2006). *İlericilik-Gericilik Kavgasında Tevfik Fikret*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Semih, M. (1993). *Türk Edebiyatında Mahlaslar, Takma Adlar Tapşırmalar ve Lakaplar*. İstanbul: Anahtar Kitaplar.
- Tanpınar, A. H. (2012). *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tarım, R. (1991). "Ercüment Ekrem Talû Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi". *Türklük Araştırmaları Dergisi*. Marmara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi. S. 245-310.
- Tarım, R. (1998). *Mehmed Rauf-Hayatı, Sanatı, Eserleri*-Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Tarım, R. (2003). "Mehmed Rauf", *İslâm Ansiklopedisi*. (28. Cilt), Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları, ss. 5154-517.
- Tuğluk, A. (2015). "Süleyman Nazif'in Hicivdeki Ustalığı: Beau Sherif'in Boş Herif'e Dönüşümü (İnceleme-Metin)". *HIKMET-Akademik Edebiyat Dergisi (Journal of Academic Literature)* Güz 2015, Yıl 1, Sayı 1. ss. 25-38.
- Tuğluk, A. (2020). *Şâir-i A'zam ve Zekeriya Rıza'nın Şâir-i A'zam'ı*. İstanbul: Efe Akademi Yayınları.
- Tüzer, İ. (2007). "Kimliklerin Çatıştığı Mekân: "Kiralık Konak" ve Evini/Evrenini Arayan Nesiller". *Bilgi Dergisi* Bahar Sayı 41. ss. 225-239.
- Tonga, N. (2023). *Meşhurlardan Portreler (Akşam Gazetesinde Portreci İmzasıyla Yayımlanan Yazılar)*. İstanbul: Ötügen Yayınları.
- Törenek, M. (2011). *Hikâye ve Romanlarıyla Mehmet Rauf*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Uçman, A. (2007). "Recaizâde Mahmud Ekrem". *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları. 34. Cilt. s. 503-504.
- Uluğlar, E. B. (2006). "1918-1928 Yılları Arası Türk Edebiyatında Hatıra Türü". Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Uşaklıgil, H. Z. (2012). *Hikâye*. (Yayına Hazırlayan: Fazıl Gökçek). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yalçın, M.(Ed.). (2010). "Talu, Ercüment Ekrem". *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*. 2. Cilt, İstanbul: Yapı Kredi Yay. S. 968-969.
- Yücebaş, H. (1957). *Bütün Cepheleriyle Ercüment Ekrem*. İstanbul: Ahmed Halid Kitabevi.
- Edebiyat Âlemi Gazetesinin Çalışmada Kullanılan Sayıları**
- Talû, E. E. (1949). "Tanıdıklarım: Tanıdığım İsmail Safa". *Edebiyat Âlemi*. 12 Mayıs 1949. Sayı 4. S. 1,7.
- Talû, E. E. (1949). "Tanıdıklarım: Tanıdığım Tefik Fikret". *Edebiyat Âlemi*. 19 Mayıs 1949. Sayı 4. S. 1,7.
- Talû, E. E. (1949). "Tanıdıklarım: Tanıdığım Bestekâr Rahmi Bey". *Edebiyat Âlemi*. 26 Mayıs 1949. Sayı 4. S. 1,7.
- Talû, E. E. (1949). "Tanıdıklarım: Tanıdığım Ahmet Rasim ". *Edebiyat Âlemi*. 02 Haziran 1949. Sayı 4. S. 1,7.
- Talû, E. E. (1949). "Tanıdıklarım: Tanıdığım Üstad-ı Azam ". *Edebiyat Âlemi*. 09 Haziran 1949. Sayı 4. S. 1,7.
- Talû, E. E. (1949). "Tanıdıklarım: Tanıdığım Nigar Hanım ". *Edebiyat Âlemi*. 16 Haziran 1949. Sayı 4. S. 1,7.
- Talû, E. E. (1949). "Tanıdıklarım: Tanıdığım Süleyman Nazif ". *Edebiyat Âlemi*. 23 Haziran 1949. Sayı 4. S. 1,7.
- Talû, E. E. (1949). "Tanıdıklarım: Tanıdığım Mehmet Rauf ". *Edebiyat Âlemi*. 30 Haziran 1949. Sayı 4. S. 1,7.
- Talû, E. E. (1949). "Tanıdıklarım: Tanıdığım Halid Ziya". *Edebiyat Âlemi*. 14 Temmuz 1949. Sayı 4. S. 1,7.
- Talû, E. E. (1949). "Tanıdıklarım: Tanıdığım Manas Efendi". *Edebiyat Âlemi*. 21 Temmuz 1949. Sayı 4. S. 1,7.

100 Edebi Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı

Aralık 2023

Atf/Citation: Tanyıldız, S. (2023). "Haftalık Çocuk Gazetesi *Tomurcuk* (Muhteva İncelemesi ve Dizin)". *Edebi Eleştiri Dergisi*. Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı, s. 272-284.

Serap TANYILDIZ*

Haftalık Çocuk Gazetesi *Tomurcuk* (Muhteva İncelemesi ve Dizin)**

Weekly Children's Newspaper Tomurcuk (Content Analysis and Index)

ÖZ

Ülkemizde çocuklara yönelik süreli yayıncılığın yaklaşık yüz elli yıllık bir geçmişi vardır. İlk çocuk gazetesi *MümeYYiz*'den günümüze kadar çeşitli içerik ve formatlarda yayımlanmış olan çocuk dergi ve gazeteleri bulunmaktadır. Günümüzde ise dijitalleşmenin sağladığı olanaklarla imkânlar artmıştır. Çocuk yayıncılığı bundan yararlanarak zengin görsel malzeme ile beslenmekte ve çeşitli mecralarda yoluna devam etmektedir. Bu yazıda değerlendireceğimiz *Tomurcuk* da 1978-1980 arasında yayın yapmış bir çocuk gazetesidir. Millî ve manevî değerleri çocuklara aşılama amacıyla çıkarılmış olan *Tomurcuk*, iki yıllık sürede sadece 22 sayı basılabilmektedir. Çalışmamızda gazetenin tarihçesi ve muhtevası değerlendirildikten sonra açıklamalı dizinine yer verilecektir. Bununla birlikte gazeteyle alakalı çeşitli görsellere de yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Süreli yayın, çocuk gazetesi, *Tomurcuk*.

ABSTRACT

In our country, periodical publishing for children has a history of approximately one hundred and fifty years. Various children's magazines and newspapers have been published in different content and formats from the first children's newspaper, *MümeYYiz*, to the present day. Nowadays, with the opportunities provided by digitalization, the possibilities have increased. Children's publishing benefits from this by being nourished with rich visual materials and continues on its way in various platforms. *Tomurcuk*, which we will evaluate in this article, is also a children's newspaper that was published between 1978 and 1980. *Tomurcuk*, which was published with the aim of instilling national and moral values in children, could only be printed 22 issues in the two-year period. After evaluating the history of the newspaper and content in our study, an explanatory index will be provided. In addition, various visuals related to the newspaper are also included.

Keywords: Periodical publication, children's newspaper, *Tomurcuk*.

* Dr. Öğretim Üyesi, Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, dagdelenserap@hotmail.com

** [Araştırma Makalesi] Geliş Tarihi: 29.11.2023 Kabul Tarihi: 21.12.2023 Yayın Tarihi: 31.12.2023 DOI: 10.31465/eeder.1397805

Giriş

Süreli yayınlar arasında dikkat çeken türlerden biri de çocuk dergileri/gazeteleridir. Hazırlanışı, hedef kitlesi, yayın çeşitliliği açısından özel bir dikkat gerektiren bu yayın türünün önemi yadsınmaz. Matbuat tarihimizde yüz elli yılı aşkın bir çocuk dergiciliği tecrübesinden söz edilebilir. Avrupa'da çocuk dergilerinin yaygınlaşmasından sonra bu ilgi ülkemize de yansımıştır. İlk çocuk dergisi olarak kabul edilen *MümeYYiz*, 1869 yılında yayın hayatına başlamıştır (Bayram, 2005: 484-500). *MümeYYiz*'den sonra bu türe ilgi giderek artmış, Osmanlı Devleti'nin son döneminde dahi yirmiden fazla çocuk dergisi/gazetesi yayımlanmıştır. Bunlar arasında öne çıkan dergi ise şüphesiz *Çocuklara Mahsus Gazete*'dir (Küçük, 2010: 222-223). Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise çocuklara yönelik süreli yayıncılık nicelik ve nitelik açısından zenginleşmiştir. Harf inkılabıyla birlikte yüzyılın ilk çeyreğindeki iki alfabeli yayıncılık yerini Latin alfabeli örneklerle bırakmış, gazetelerin ömrü ve yazı çeşitliliği artmıştır.

1950'den sonraki dönemde Amerikan çizgi romanları furyası başlamış, dönemin tüm çocuk yayınlarının sayfaları o çizgi romanların kahramanlarıyla süslenmiştir. Bu yönelim birtakım sıkıntılara da sebep olmuş, dergi ve gazetelerdeki çocukları gözetken naif dil, yerini Amerikan menşeli karakterlerin kaba ve argolu bir söylemine bırakmıştır (Güran Yiğitbaşı, 2014: 42-43). Seksenli yıllara yaklaşırken Türkiye matbaacılığı ofset baskı ile tanışmıştır. Bu yöntem gazete ve dergilerin basımını hızlandırmış, çocuk yayıncılığı nicelik açısından gözle görülür bir ilerleme kaydetmiştir. Dönemin öne çıkan çocuk dergileri *Milliyet Çocuk*, *Kumbara*, *Tercüman Çocuk* ve *İleri Yavrutürk*'tür (Aydoğan Boschele, 2015: 127).

Yüzyılın son çeyreğinde küresel sermayenin etkisiyle Türkiye'deki basım yayın faaliyetleri yeni bir evreye girmiştir. Gazete kâğıdına devlet tarafından verilen destek (sübvansiyon) iptal edilince bireysel emeklerle çıkarılan gazete ve dergiler birer birer kapatılmaya başlamıştır. Yazımızın konusu olan *Tomurcuk*'un kapanma gerekçesi de budur. Başyazar Mustafa Yazgan, gazetenin son sayısında içine düştükleri ekonomik buhranı özetleyen acıklı bir yazı yazmış, üç bin civarındaki üyesinin aboneliklerini yenilememesi durumunda gazetenin yayın hayatına son vermek zorunda kalacağını belirtmiştir. Nitekim beklenen olmuş, kâğıda yapılan zam oranına karşılık verilemeyince gazetenin yayın hayatı sona ermiştir (Yazgan 1980: 5). Seksen darbesini izleyen yıllarda bireysel gayretlerle çıkarılan düşünce, sanat ve edebiyat içerikli dergilerin sayısında gözle görülür bir azalma yaşanmıştır (Kıbrıs, 2014: 737). Bu süreçten sonra ise kamu desteği veya sermaye merkezli yayıncılık öne çıkmış, büyük medya şirketlerinin çıkardığı veya devlet kurumlarınca desteklenen yayınlar okuyucuyla buluşmuştur.

Son dönemde teknolojik gelişmelerin katkısıyla çocuk yayıncılığı dijitalleşme dönemine girmiş, basılı materyalin etkisi azalmıştır (Kuyucu ve Kırık, 2019: 20-21). Buna rağmen özellikle kamu yayıncılığı hedefiyle yayın yapan *TÜBİTAK Bilim Çocuk*, *TRT Çocuk Dergisi* ve *Diyanet Çocuk Dergisi* gibi örneklerin yanı sıra özel sermayenin desteklediği veya bireysel emeklerle çıkarılan çocuk dergilerinin sayısı az değildir. Basım tekniklerinin gelişmesi ve dijitalleşen yayıncılık maliyetlerinin göreceli olarak azalması sebebiyle çocuklara yönelik yayınların nicelik açısından arttığı görülmektedir. Ancak sayısı yüzlerle ifade edilen bu yayınlar arasında bazı örneklerin çeşitli ekonomik kaygılardan ötürü muhteva savrukluğuna yaşamaya bir "yayın kirlenmesine" yol açmıştır (Kıbrıs 2014: 747).

1. Gazete Hakkında

Tomurcuk Gazetesi'nin yayın yaptığı yıllar, basın tarihimizdeki ekonomik kırılmalardan birinin yaşandığı kritik bir döneme denk gelmektedir. İki yıl boyunca çocuk yayıncılığında adından söz ettirmiş olan gazete, ekonomik sebeplerden ötürü kapanmak zorunda kalmıştır. *Tomurcuk*'un kapanmasının ardından benzer fikir düzleminde yayın yapacak daha güçlü dergiler ortaya çıkmaya başlamıştır. *Türkiye Çocuk*, *Can Kardeş*, *Çocuğa Selam*, *Kandil Çocuk* gibi bazıları son döneme kadar yayın hayatını devam ettirmiş olan dergiler, *Tomurcuk*'un yayın çizgisine yakın içerikler üretmişlerdir (Koçer, 2020: 1231). Ancak *Tomurcuk*'un daha belirgin ve keskin bir amaç güttüğünü gözden kaçırmamak gerekir.

Derginin resmî sahibi İbrahim Kaya olmakla birlikte sevk ve idaresi Mustafa Yazgan tarafından yapılmıştır. Açıklamalı dizinde görüleceği üzere farklı türlere ait birçok yazı ve şiirin altında onun imzası bulunmaktadır. Mustafa Yazgan devlet bürokrasisinde görev almış, çevirmenlik ve yayıncılık yapmış önemli bir kültür adamıdır. Özellikle çocuk edebiyatı sahasındaki gayretleriyle tanınmıştır. *Tomurcuk Gazetesi*'nin iki yıllık yayın serüveninde de Yazgan'ın büyük bir emeği vardır.

Döneminin önemli çocuk gazetelerinden olan *Tomurcuk*, 1978 ila 1980 arasında yayın yapmış ve 22. sayıya kadar basılabilmektedir.¹ *Tomurcuk*'un kuruluş ve basılış amacı millî kültürümüzü tanıtmak ve Türk-İslâm medeniyetini çocuklara anlatmaktır. İlk sayıda Mustafa Yazgan imzasıyla çıkan "*Tomurcuk Açılırken*" başlıklı yazıda derginin amacı ve hedefi açık bir şekilde belirtilmiştir. Buna göre "ahlâkî çocuk neşriyatı" sahasındaki ihtiyaçtan hareketle "İslâm medeniyetinin çiçekleri" olan memleket çocuklarına millî kültürü tanıtmak, derginin yegâne hedefidir. Yazgan'a göre bir ölüm-kalım mücadelesi veren Türkiye'mizin garip ve sahipsiz çocuklarına vatan sevgisini aşılama büyüklerine düşen önemli görevlerdendir. Ülkemizi haritadan silmek, vatanımızı bölmek isteyen düşmanlarımızın en büyük hedeflerinin başında çocuklarımız ve gençlerimiz gelmektedir. Milletimizin istikbali olan çocuklarımızı tembelliğe, başıboşluğa, terbiyesizliğe, gevezeliğe ve benzeri kötü yollara sevk etmek isteyenlere karşı mücadele etmek elzemdir. Bu sebeple çocukların imdat isteyen ellerinden tutmak, onları kurtarmaya çalışmak bir vazifedir. Yazgan'ın çocuk terbiyesinde ideal olarak gördüğü kültür, millî

¹ Bu yazı çerçevesinde incelenen *Tomurcuk Ahlâkî Çocuk Gazetesi*'nin mevcut tüm sayıları merhum Mustafa Yazgan'ın gazete arşivini hibe ettiği ve fiilen de görev aldığı İDP (*İslamcı Dergiler Projesi*) kapsamında dijital ortama aktarılmıştır. Yazıdaki veriler elde edilirken söz konusu projenin e-arşivinden yararlanılmıştır. Bk. <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/106/tomurcuk>. (ET: 01.12.2023).

kültürümüzdür. Bu şuuru çocuklara aşılamanın yolu “gecekondu kültürü”nü değil, dünyayı ışıklara ve hayranlığı boğan “İslâm saraylarının kültür ve medeniyeti”ni onlara tanıtmaktır (Yazgan 1978: 1). Gazetenin yayın çizgisine bakıldığında Mustafa Yazgan’ın hedef olarak belirlediği şuur doğrultusunda yazı, şiir ve görsel metinlerin seçildiği görülmektedir. Dinî, millî, ahlâkî metinler gazete sayfalarının ağırlık noktasını oluşturmaktadır.

Ekonomik sebeplerden ötürü gazetenin 9. sayısından itibaren yayın akışında birtakım aksamalar yaşanmıştır. Önce yayın ekibinin bir kısmı değişmiş, ardından o zamana kadar her sayısı müstakil olarak basılan sayılar birleştirilerek yayımlanmaya başlamıştır. Rutin yayın sürecinde dört bin civarında olan abone sayısı gittikçe azalmaya başlamış, 22. sayıdan sonra gazetenin yayın akışı durmuştur (Yazgan 1980: 5).

2. Muhtevası

Tomurcuğ’un muhtevası kimi sayılardaki münferit yazı ve görsel metinlerin dışında genel olarak bir düzen içerisindedir. Konu çeşitliliği açısından millî ve dinî günler, kültürel etkinlikler, şiir, bilmece, hikâye, fıkra, mektup, resim, karikatür, sağlık, temizlik, beslenme, çocuklarla ilgili güncel konular vb. tür ve içerikteki kısımları ihtiva etmektedir. Gazetede yazılar temelde millî ve manevî değerleri muhafaza etme hedefiyle konularına göre tasnif edilmiştir. Bunun yanında kültür ve tarih (İstanbul’un Fethi, İshak Paşa Sarayı vb.), eğlence (oyun, bulmaca, bilmece, karikatür), tabiat, hayvanlar âlemi, zararlı alışkanlıklardan korunma, zaman yönetimi gibi mevzular da müstakil olarak yer almıştır. Gazetede bazı bölümler ve yazılar sabit olup içerikleri değişmektedir. Bazı bölümler ise belli sayılar boyunca değişmeden devam etmiş, kimi uzun yazı dizileri o genel başlıklar altında yayımlanmıştır. Gazete sayılarında bu şekildeki bölümleri ve yazı dizilerini şöyle tasnif edebiliriz:

Öğretmenimden Mektuplar bölümü mektup biçiminde tasvir edilmiş bir köşedir. Bu kısımdaki imzasız mektuplarda gündemin bazı hadiseleri çocukların seviyelerine uygun bir üslupla kaleme alınmıştır. Gazetenin editör ekibinden birinin (muhtemelen Mustafa Yazgan) eliyle yazılmış olan bu mektuplar uyarıcı ve yönlendirici içerikteki yazılardan oluşur. Bu mektup köşesi ilk dört sayıda *Öğretmenimden Mektuplar* başlığını taşıırken bazı sayılarda ise *Posta Güvercini* ismiyle yerini farklı bir içeriğe bırakmıştır. Bu başlık altında ise çoğu çocuk olan gazete okurlarının mektuplarına ve fotoğraflarına yer verilmiştir. Kimi zaman gazeteyi beğenen bir okul idarecisinin veya öğretmenin öğrencilerle birlikte yazdıkları mektuplar ve iyi niyet cümleleriyle bazı fotoğraflar da bu köşede yerini bulmuştur.

Gazetenin seri olarak devam eden köşelerinden biri de *Çocuk ve Şiir* bölümüdür. Bu kısımda hem editörün çeşitli şairlerden derlediği manzumeler hem de öğretmen ve öğrenci düzeyindeki farklı

okurlardan gelen şiir örneklerine yer verilmiştir. Birinci sayıda bu köşenin amacı şu cümlelerle ifade edilmektedir: “*Ahlâkî Çocuk Gazetesi, her sayısında siz küçük okuyucularımıza bir şiir köşesi açacaktır. Bu sütunda sevgili çocuklar sizlere çok seveceğiniz ve belki de hemen ezberleyeceğiniz şiirler sunacağız. Bütün bir*

ömür boyu hafızanızdan silinmeyecek ve size bu çocukluk günlerinin tatlı hatıralarını, temiz ve lekesiz duygularını, içli ve samimi fikir ve düşüncelerini hatırlatacak olan bu şiirler, sizler için bir hazine kıymetinde olacak umundayız. Bu ilk sayımızdan itibaren neşredilecek şiirler “*Ahlâkî Çocuk Şiirleri Külliyyatı*” adı altında “*Çocuk Edebiyatımız*”a güzel bir eser hâlinde kazandırılacaktır. Allah hepimizin yardımcısı olsun.” (Tomurcuk, S1, 1978: 2). Yazıda sözü edilen ahlâkî çocuk şiirleri külliyyatı projesinin somutlaştığına ilişkin bir veriye ulaşılamamakla birlikte gazetenin birçok sayısında yer alan bu köşede hatırı sayılır miktarda şiirlerin toplandığı söylenebilir. Zira gazete yönetimi, 6. sayıda toplanan şiirlerin bir hayli fazla olduğunu söyleyerek bu köşeyi genişletme ihtiyacı duyduklarını belirtmiştir.

Tomurcuk’un önemli yazı dizilerinden biri de çocuk hikâyeleri bölümüdür. *Dinî ve Ahlâkî Çocuk Hikâyeleri* başlığını taşıyan bu köşede Christoph von Schmid’in iki hikâyesi gazetenin ilk 10 sayısında dizi hâlinde yayımlanmıştır. Ali Rıza Akdemir’in tercümesiyle yayımlanan yazıların ilki *Şövalyenin Şatosu*, diğeri ise *Sevimli Kuzu*’dur.

Gazetenin birçok sayısında karşımıza çıkan bölümlerden biri ise değerler eğitimi çerçevesinde yorumlanabilecek çeşitli dinî ve ahlâkî konulara temas edilen kısımdır. *Çocuklarımıza Din ve Ahlâk Dersleri* üst başlığıyla iman, amentü, abdest, namaz gibi konular fotoğraflar ve çizimler eşliğinde okuyucuya sunulmuştur. Gazetenin 1. sayısından 12. sayısına kadar bu üst başlık yerini korumuştur.

Dönemin sosyal konuları da gazetede kendine yer bulur. Ülkenin can yakıcı meselelerinden olan kimsesiz veya korunmaya muhtaç olan çocukların durumuna ilişkin önemli tespitleri içeren bir yazı dizisi Mustafa Yazgan imzasıyla yayımlanmıştır. Gazetenin 4.-8. sayıları arasında çıkan bu yazı dizisi *Türkiye’de Korunmağa Muhtaç Çocuklar Mes’esi* başlığını taşır. Bunun dışında yurtdışındaki Müslüman Türk ailelerin çocuklarına ilişkin yazı dizisi de 5. sayıdan 12. sayıya kadar yayımlanmış ve ilgi görmüştür.

Tomurcuk'un eğlenceli köşelerinden olan karikatür bölümü *Dobiş*, 4. sayıdan 18. sayıya kadar yayımlanmıştır. Metin Yılmaz'ın çizimiyle karşımıza çıkan *Dobiş* karakteri pratik zekâsıyla güldürücü ve düşündürücü bir profil çizer. 11. sayıdan itibaren gazete sayfalarında yer bulan *Resimli Dede Korkut Hikâyeleri* de rağbet gören köşelerdendir. 11. sayının ilk sayfasında Dede Korkut'un kişiliği ve hikâyeler hakkında kısa bir açıklama verildikten sonra takip eden sayılardan itibaren *Dirse Han Oğlu Boğaç Han* ile *Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması* hikâyeleri başarılı çizimler eşliğinde aktarılmıştır. Bu seri gazetenin son on sayısı boyunca yayımlanmaya devam etmiştir.

3. Gazete Dizini

Bu bölümde *Tomurcuk*'un dizini, kronolojik sıraya riayet edilerek hazırlanmıştır. Mayıs 1978'den Şubat 1980'e kadar yayımlanmış olan sayılardaki tüm unsurlar künye olarak sıralanmıştır. Yazarı, şairi, çizeri ve çevirmeni belli olan kısımlarda müellifin kimliği yazılmış, belli olmayanlar ise isimsiz olarak belirtilmiştir.

Künyesi: Tomurcuk Ahlâkî Çocuk Gazetesi (Haftalık), Sahibi: İbrahim Kaya (1.-8. sayılar; Mustafa Yazgan 9-21. sayılar), Yazı İşleri Müdürü: Mustafa Yazgan, Dergi Adresi: Rüzgârlı Sokak, 1/1, Ankara, Baskı: Gaye Matbaası, Ankara.

SAYI 1 (MAYIS 1978)

1. "29 Mayıs 1453 İstanbul'un Fethi", (İsimsiz), s.1.
2. "Tomurcuk Açılırken", Mustafa Yazgan, s. 1.
3. "Okullar Tatile Giyor", (İsimsiz), s. 1.
4. "Cennet Mevsimi Bahar", (İsimsiz), s. 1.
5. "Öğretmenimden Mektuplar", (İsimsiz), s. 2.
6. "Çocuk ve Şiir", Mustafa Yazgan, s. 2.
7. "Sıhhat En Büyük Nimet", (İsimsiz), s. 2.
8. "Çocuklar için Kültür Bilgi Testleri", (İsimsiz), s. 2.
9. "Çocuk, Din ve Ahlâk", (İsimsiz), s. 3.
10. "Trafik", (İsimsiz), s. 3.
11. "Bilmece, Bulmaca, Oyun", (İsimsiz), s. 3.

12. “Dinî ve Ahlâkî Çocuk Hikâyeleri (Şövalyenin Şatosu)”, Yazar: Christoph von Schmid, Çev: A. Rıza Akdemir, s. 4.

SAYI 2 (HAZİRAN 1978)

1. “Hoş Memo (Karikatür)”, (İsimsiz), s. 1.
2. “Televizyon Çok Zararlı”, (İsimsiz), s. 1.
3. “Recep, Şaban, Ramazan, Üç Aylar Müslümanlara Hayırlı Olsun”, (İsimsiz), s. 1.
4. “Yaz Sıcakları Başladı”, (İsimsiz), s. 1.
5. “Tomurcuk Her Zaman Yanınızda”, Mustafa Yazgan, s. 1.
6. “Posta Güvercini”, (İsimsiz), s. 2.
7. “Öğretmenimden Mektuplar”, (İsimsiz), s. 2.
8. “Çocuk ve Şiir”, Mustafa Yazgan, s. 2.
9. “Küçük Bir Hikâye: Her Kapıyı Açan Altın Anahtar” , Hasan Hulki Mert, s. 2.
10. “Güldüren, Düşündüren Çizgiler ve Fıkralar”, (İsimsiz), s. 3.
11. “Çocuklarımıza Din ve Ahlâk Dersleri: Namaz, Yüce İbadet”, (İsimsiz), s. 3.
12. “Dinî ve Ahlâkî Çocuk Hikâyeleri (Şövalyenin Şatosu)”, Yazar: Christoph von Schmid, Çev: A. Rıza Akdemir, s. 4.

SAYI 3 (TEMMUZ 1978)

1. “Karagöz”, (İsimsiz), s. 1.
2. “Dobiş (Karikatür)”, Çizen: Metin Yılmaz, s. 1.
3. “Çocuklar İçin Dinlenme Kampları Kurulmasını Teklif Ediyoruz”, (İsimsiz), s. 1.
4. “Tomurcuk Çocuk Teşkilâtı”, Mustafa Yazgan, s. 1.
5. “Öğretmenimden Mektuplar”, (İsimsiz), s. 2.
6. “Bilmece, Bulmaca, Oyun” (İsimsiz), s. 2.
7. “Hayvanlar’ın Dünyası”, (İsimsiz), s. 2.
8. “Nasıl? Neden? Niçin?”, (İsimsiz), s. 2.
9. “Posta Güvercini”, (İsimsiz), s. 2.
10. . “Dinî ve Ahlâkî Çocuk Hikâyeleri (Şövalyenin Şatosu)”, Yazar: Christoph von Schmid, Çev: A. Rıza Akdemir, s. 4.
11. “Çocuklarımıza Din ve Ahlâk Dersleri: Abdest”, Fotoğraf: Kenan Yılıkcı, Figür: Fâik Demirbaş, s. 4.

SAYI 4 (AĞUSTOS 1978)

1. “Mukaddes Ay”, (İsimsiz), s. 1.
2. “Güçlü Bir Çocuk Neşriyatı İçin”, (İsimsiz), s. 1.
3. “Dobiş (Karikatür)”, Çizen: Metin Yılmaz, s. 1.
4. “Tomurcuk Büyüyor”, (İsimsiz), s. 1.
5. “Türkiye’de Korunmağa Muhtaç Çocuklar Mes’elesini”, Mustafa Yazgan, s. 1.
6. “Öğretmenimden Mektuplar”, (İsimsiz), s. 2.

7. “Şanlı Malazgirt Zaferinin 907’nci Yılındayız”, (İsimsiz), s. 2.
8. “Bilmece, Bulmaca, Oyun” (İsimsiz), s. 2.
9. “Dinî ve Ahlâkî Çocuk Hikâyeleri (Şövalyenin Şatosu)”, Yazar: Christoph von Schmid, Çev: A. Rıza Akdemir, s. 3.
10. “Dinî ve Ahlâkî Çocuk Hikâyeleri (Sevimli Kuzu)”, Yazar: Christoph von Schmid, Çev: A. Rıza Akdemir, s. 3.
11. “Çocuklarımıza Din ve Ahlâk Dersleri Namaz”, Fotoğraf: Kenan Yılıkcı, Figürler: Hatice Altunbaş, Fâik Demirbaş, s. 4.

SAYI 5 (EYLÜL 1978)

1. “Okullar Açılıyor”, (İsimsiz), s. 1.
2. “Trafik Kazaları Ölüm Saçıyor”, (İsimsiz), s. 1.
3. “Dobiş (Karikatür)”, Çizen: Metin Yılmaz, s. 1.
4. “Türkiye’de Korunmağa Muhtaç Çocuklar Mes’alesi”, (İsimsiz), s. 1.
5. “Çocuk ve Şiir”, Osman Adil Uylukçu, Betül Ataseven, Nuray Altun, Mehmet Şengül İmranlı, s. 2.
6. “Posta Güvercini”, (İsimsiz), s. 2.
7. “Dinî ve Ahlâkî Çocuk Hikâyeleri (Sevimli Kuzu)”, Yazar: Christoph von Schmid, Çev: A. Rıza Akdemir, s. 3.
8. “Yurtdışındaki Müslüman Çocuklar”, (İsimsiz), s. 4.
9. “Çocuklarımıza Din ve Ahlâk Dersleri”, (İsimsiz), s. 4.
10. “Ahmedim (Şiir)”, Ercan Özdemir, s. 4.
11. “Cırcır Böceği İle Karınca (Şiir)”, Nihad Elçik, s. 4.

SAYI 6 (EKİM 1978)

1. “Resûlullah Buyuruyor: Vatan Sevgisi İmândandır”, Mustafa Yazgan, s. 1.
2. “Dobiş (Karikatür)”, Çizen: Metin Yılmaz, s. 1.
3. “Doğu Bâyezid İshak Paşa Sarayı Ve Külliyesi”, (İsimsiz), s. 1.
4. “Çocuk Ve Şiir”, Ahmet Karadağ, Osman Küçük Böğrü, Nuray Altun, Ayşe Söylemez, Ahmet Baydar, Ahmet Albayrak, Osman Kirişçioğlu, Süleyman Erkoç, s. 2.
5. “Türkiye’de Korunmağa Muhtaç Çocuklar Mes’alesi”, M. Niyazi Yılmaz, s. 2.
6. “Posta Güvercini”, (İsimsiz), s. 2.
7. “Boş Zamanları Değerlendirin”, Güneş Uytun, s. 2.
8. “Dinî ve Ahlâkî Çocuk Hikâyeleri (Sevimli Kuzu)”, Yazar: Christoph von Schmid, Çev: A. Rıza Akdemir, s. 3.
9. “Yurtdışındaki Müslüman Çocuklar Avrupa Umumi Temsilcilik Belgesi”, Mustafa Yazgan, s. 4.
10. “Küçük Hikâye: Sofra Duâsı”, (İsimsiz), s. 4.
11. “Çocuklarımıza Din ve Ahlâk Dersleri”, (İsimsiz), s. 4.

SAYI 7(KASIM 1978)

1. “İnsanlık Tarihi Boyunca Kâ’be”, (İsimsiz), s. 2.

2. “Dinî ve Ahlâkî Çocuk Hikâyeleri (Sevimli Kuzu)”, Yazar: Christoph von Schmid, Çev: A. Rıza Akdemir, s. 3.
3. “Yurtdışındaki Müslüman Çocuklar”, (İsimsiz), s. 4.
4. “Küçük Bir Hikâye: Cici Anne”, Ahmet Vefa Güler, s. 4.
5. “Dobiş (Karikatür)”, Çizen: Metin Yılmaz, s. 4.
6. “Çocuklarımıza Din ve Ahlâk Dersleri”, (İsimsiz), s. 4.

SAYI 8 (ARALIK 1978)

1. “İslâm’ın Hicrî 1399’uncu Senesi Müslümanlara Hayırlı Olsun”, (İsimsiz), s. 1.
2. “Dobiş (Karikatür)”, Çizen: Metin Yılmaz, s. 1.
3. “Müslümanlar Yılbaşı Gecesi Yapmazlar”, Mustafa Yazgan, s. 1.
4. “Posta Güvercini”, (İsimsiz), s. 2.
5. “Türkiye’de Korunmağa Muhtaç Çocuklar Mes’alesi”, M. Niyazi Yılmaz, s. 2.
6. “Şeytan’ın İstifası (Şiir)”, Şeyh Ahmet Rindi, s. 2.
7. “Dinî ve Ahlâkî Çocuk Hikâyeleri (Sevimli Kuzu)”, Yazar: Christoph von Schmid, Çev: A. Rıza Akdemir, s. 3.
8. “Yurtdışındaki Müslüman Çocuklar”, (İsimsiz), s. 4.
9. “Çocuklarımıza Din ve Ahlâk Dersleri”, (İsimsiz), s. 4.

SAYI 9 (OCAK 1979)

1. “Kış Mevsimindeyiz”, (İsimsiz), s. 1.
2. “İslâm Gerçeği Karşısında, 1979 Dünya Çocuk Yılı Safsatası, Bir Aldatmacadır”, (İsimsiz) s. 1.
3. “Dobiş (Karikatür)”, Çizen: Metin Yılmaz, s. 1.
4. “Tomurcuk Albümü”, (İsimsiz), s. 2.
5. “Dinî ve Ahlâkî Çocuk Hikâyeleri (Sevimli Kuzu)”, Yazar: Christoph von Schmid, Çev: A. Rıza Akdemir, s. 3.
6. “Çocuklarımıza Din ve Ahlâk Dersleri”, (İsimsiz), s. 4.
7. “Yurtdışındaki Müslüman Çocuklar”, (İsimsiz), s. 4.
8. “Yağmur (Şiir)”, M. Kadir Uğur, s. 4.
9. “Gözleri Açılan Kedi”, Muhittin Cinci, s. 4.
10. “Sonbahar (Şiir), Yeşim Akmonol, s. 4.
11. “Çocuk Duygusu”, Nuray Altun, s. 4.

SAYI 10 (ŞUBAT 1979)

1. “Duâ (Şiir)”, Arif Nihad Asya, s. 1.
2. “Mevsimlerin Şarkısı (Şiir)”, Gülsüm Özenç, s. 1.
3. “Hristiyanlık Denilen Masal”, (İsimsiz), s. 1.
4. “Dobiş (Karikatür)”, Çizen: Metin Yılmaz, s. 1.
5. “Tomurcuk Albümü”, (İsimsiz), s. 2.
6. “Oyun, Bulmaca, Bilmece”, (İsimsiz), s. 2.

7. “Dinî ve Ahlâkî Çocuk Hikâyeleri (Sevimli Kuzu)”, Yazar: Christoph von Schmid, Çev: A. Rıza Akdemir, s. 3.
8. “Çocuklarımıza Din ve Ahlâk Dersleri”, (İsimsiz), s. 4.
9. “Lâ ilâhe İllallah Muhammedü’r-Resûlullah”, Mustafa Yazgan, s. 4.
10. “Küçük Hikâye: İşçi Bilâl’in Cevabı”, (İsimsiz), s. 4.
11. “Bir İngiliz Öğretmeninin İlk Derse Girişini”, (İsimsiz), s. 4.

SAYI 11 (MART 1979)

1. “İçki Kötülüklerin Anası”, (İsimsiz), s. 1.
2. “Orman”, (İsimsiz), s. 1.
3. “Resimli Dede Korkut Hikâyeleri”, (İsimsiz), s. 1.
4. “Hanımlar İlim Ve Kültür Cemiyeti”, (İsimsiz), s.1.
5. “Dobiş (Karikatür)”, Çizen: Metin Yılmaz, s. 1.
6. “Resimli Dede Korkut Hikâyeleri”, (İsimsiz), s. 2-3
7. “Yurtdışındaki Müslüman Çocuklar”, (İsimsiz), s. 4.
8. “Çocuklarımıza Din ve Ahlâk Dersleri: İman”, (İsimsiz), s. 4.

SAYI 12 (NİSAN 1979)

1. “Bahar Geldi”, Mustafa Yazgan, s. 1.
2. “Dobiş (Karikatür)”, Çizen: Metin Yılmaz, s. 1.
3. “Posta Güvercini”, (İsimsiz), s. 2.
4. “Tomurcuğ’tan Sevgili Küçük Okuyuculara”, (İsimsiz), s. 2.
5. “Yurtdışındaki Abonelerimize”, Mustafa Yazgan, s. 2.
6. “Resimli Dede Korkut Hikâyeleri (Dirsen Han OĞlu Boğaç Han)”, (İsimsiz), s. 3.
7. “Çocuklarımıza Din ve Ahlâk Dersleri: Âmentü”, (İsimsiz), s. 4.
8. “Küçük Hikâye: İmam-ı Âzâm’ın Sözü”, (İsimsiz), s. 4.
9. “Nurlu Medîne Armağanı”, M. Mûsa Türkistânî, s. 4.
10. “Küçük Hikâye: Kâsım ile Annesi”, (İsimsiz), s. 4.

SAYI 13-14-15 (EYLÜL 1979)

1. “Kurban Bayramımız, İslâm Milletine Mübarek Olsun”, (İsimsiz), s. 1.
2. “Resûlullah(a.s.s.)’ın Mübârek Şeceresi”, (İsimsiz), s. 2.
3. “İslâm Tarihinden: İşte Mücâhid Budur”, s. 2.
4. “Din, Nasîhat’tır”, (İsimsiz), s. 2.
5. “İnsanlık, İslâm inkılâbı ile Gerçek Medeniyete Yüksелеcek”, (İsimsiz), s. 3.
6. “Hicrî 1400’üncü Yıl Yazı Müsabakası”, (İsimsiz), s. 4.
7. “Anneler, Babalar, Muallimler. AĞaç Yaş İken Eğilir”, (İsimsiz), s. 5.
8. “Resimli Dede Korkut Hikâyeleri (Salur Kazan’ın Evinin Yağmalanması)”, s. 6.
9. “Güldüren, Düşündüren, Çizgiler (Karikatür)”, s. 8.
10. “Hicrî 1400’e Girerken”, Erhan Sayın, s. 9.
11. “Allah’a Yalvarış (Şiir)”, Mustafa Yazgan, s. 9.
12. “Bugünkü Savaş”, Ali Fuat Baysal, s. 9.

13. “Yunan Heykeli”, Mehmet Bilâl Özcan, s. 9.
14. “Küçük Karınca”, Ahmet Albayrak, s. 9.
15. “Çocuk ve Şiir”, M. Niyazi Yılmaz, s. 9.
16. “Tomurcuk Albümü”, s. 10.
17. “Oyun, Bulmaca, Bilmece (İsimsiz)”, s. 11.
18. “İslâm Dünyasından”, Tercüme: A. Aydın, s. 12.
19. “Dobiş (Karikatür)”, Çizen: Metin Yılmaz, s. 12.

SAYI 16-17-18 (ARALIK 1979)

1. “Yavrum”, Mustafa Yazgan, s. 1.
2. “Fetih Marşı”, Arif Nihat Asya, s. 1.
3. “Osmanlı Padişahlarının Neseb Cetveli ve Saltanatta Buldukları Tarihler”, s. 2.
4. “Cennetmekân Sultan Osman Gazi Han’ın Oğlu Orhan Gazi’ye Vasiyeti”, s. 2.
5. “Cihad ve Şehidler”, Mustafa Yazgan, s. 2.
6. “Tarihî Süslemecilik San’atımız”, Rıfkı Kaymaz, s. 2.
7. “Ayasofya”, (İsimsiz), s. 3.
8. “Fâtih Devrinde İslâm Medeniyeti”, (İsimsiz), s. 3.
9. “Hicrî 1400’e Doğru”, s. 4.
10. “Hicrî 1400’üncü Yıl Yazı Müsabakası”, (İsimsiz), s. 4.
11. “Namaz”, s. 5.
12. “Resimli Dede Korkut Hikâyeleri (Dirse Han Oğlu Boğaç Han)”, (İsimsiz), s. 6.
13. “Hayvanat Bahçesi’nde Bir Gün”, s. 8.
14. “Hikâye: Fir’avun Zulmü”, Mustafa Yazgan, s. 9.
15. “Hikâye: Yavuzlar Takımı”, M. Ayşe Balım, s. 9.
16. “Tomurcuk Albümü”, s. 10.
17. “Oyun, Bulmaca, Bilmece (İsimsiz)”, s. 11.
18. “Dobiş (Karikatür)”, Çizen: Metin Yılmaz, s. 12.
19. “İstanbul’un Fethi (Şiir)”, Gönül Eren, s. 12.

SAYI 19-20-21 (ŞUBAT 1980)

1. “Doğru Yol”, Seher Baş, s. 2.
2. “Hicrî 1400 (Karikatür)”, Çizen: Metin Yılmaz, s. 2.
3. “Hicret”, Halid Erkul, s. 2.
4. “Karanlıktan Aydınlığa”, Özden Usta, s. 2.
5. “Efendimize”, Celâlettin Camcı, s. 2.
6. “Cihâd 1400”, Mustafa Çayırpınar, s. 2.
7. “Sevgili Peygamberim”, Mürşide Asar, s. 2.
8. “Yaşasın Afgan Mücâhidleri”, (İsimsiz), s. 3.
9. “Müslüman-Türk Milleti’ne Beyânname”, (İsimsiz), s. 4.
10. “Afgan Mücâhidleri (Şiir)”, Ali Hakan Çavuşoğlu, s. 4.
11. “Kızıl Moskof Ordusu Yaptığı Zulmün Altında Ezilecektir!”, s. 4.
12. “Tomurcuk’un Acı Hikâyesi”, Mustafa Yazgan, s. 5.
13. “Resimli Dede Korkut Hikâyeleri (Salur Kazan’ın Evinin Yağmalanması)”, s. 6.

14. “Sâl-nâmeler”, M. Lütfi İkiş, s. 8.
15. “Hicrî 1400’üncü Yıl Yazı Müsabakası”, (İsimsiz), s. 9.
16. “Tomurcuk Albümü”, s. 10.
17. “Oyun, Bulmaca, Bilmece (İsimsiz)”, s. 11
18. “Hicrî 1400 Tebrikli Reklâmları”, s. 11.
19. “Hicrî 1400-1980 Milâdi Takvimi”, s. 12.

SAYI 22 (ÖZEL SAYI)

1. “Tomurcuk Sona Erdi”, Mustafa Yazgan, s. 1.
2. “Tomurcuk Albümü (Okur Fotoğrafları)”, s. 2.
3. “Özlü Sözler (Derleme)”, s. 3.
4. “Tomurcuk Neşriyatı (Çocuk Kitapları)”, s. 3.
5. “Din Nasihattir, Allah Dostlarından Öğütler”, İsimsiz, s. 4.
6. “Gâvur’un İşi (Karikatür)”, İsimsiz, s. 4.
7. “Yavruma (Şiir)”, İsimsiz, s. 4.

Sonuç

Seksenli yılların hemen başında, yani çocukların berrak zihinlerinin henüz teknolojinin istilasına uğramadığı bir dönemde neşredilmiş olan *Tomurcuk Ahlâkî Çocuk Gazetesi*, yaklaşık iki yıllık yayın serüveni boyunca 22 sayıya ulaşmış, ancak ekonomik sıkıntılar nedeniyle kapanmıştır. Gazetenin başyazarı Mustafa Yazgan’ın sözlü ifadesine göre haftalık satış rakamı on iki bini yakalayan *Tomurcuk*, dört bin civarındaki sabit abonesiyle döneminin gözde çocuk yayınları arasında yer almıştır. Çocuklara yönelik yayınların çeşitliliği açısından gazetenin yeterli olduğu söylenebilir. Nitekim gazete sayfaları şiir, bulmaca, masal, hikâye, karikatür gibi çocuk edebiyatının önemli yazılı ve görsel unsurlarıyla zenginleştirilmiştir. Özellikle hikâye ve şiir bölümlerinde batı edebiyatından yapılan hikâye çevirileri, Dede Korkut Hikâyeleri ve millî şuurunu aşıl原因an kimi şiir örnekleri dikkat çekicidir.

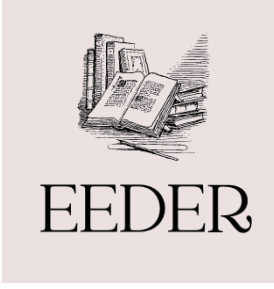
Tomurcuk’un yayın çizgisi dinî-ahlâkî zemine oturmaktadır. Yayıncının bu konudaki ısrarlı vurguları dikkatleri çekmektedir. Yazı ve şiirlerin ortak hedefi saf çocuk dimağının millî ve manevî değerlerle beslenmesini sağlamaktır. Bu tercihin yazılardaki muhteva çeşitliliğinin daralmasına yol açtığı söylenebilir. Zira içerik açısından metinlerde kimi zaman tekrara düşülmüştür.

Gazetenin yayın yaptığı yıllar Türkiye’de ideolojik kamplaşmaların belirgin olduğu bir döneme tekabül eder. *Tomurcuk* yazarları bu konularda net bir tavır sergiler. Din ve ahlâk eksenli bir yayın anlayışıyla kimi zaman üslubun keskinleştiği yazılar da görülür. Buna bağlı olarak dönemin sosyal hadiseleri kimi yazı içeriklerini etkileyecek seviyeye erişir. Söz gelimi Rusya’nın Afganistan’ı işgâli meselesi gazetenin birkaç sayısında kendine yer bulur. Bu yazılarda, komünizmin merkezi olarak nitelendirilen Rusya eleştirilip Afgan direnişi yüceltilir.

Gazetede yazılı ve görsel metinlerde doğrudan nasihat edici ve eğitici tutum belirgin şekilde görünür. Birinci sayıdaki başyazıda vurgulandığı üzere bunun izahı açıktır: Gazete, “garip ve sahipsiz Anadolu çocuğunun gözyaşlarını silmek ve ona millî kültürünü tanıtmak için” yayımlanmıştır. Söz konusu tutumun etkisiyle yazıların içeriği ve üslubu kültürel zeminden dinî alana geçişken bir seyir izler.

Kaynakça

- Aydoğan Boschele, F. (2015). "Tüketici Kitleler Olarak Çocuklar ve Çocuk Dergileri Uygulaması", *Çocuk ve Medya* (s.121-133), Nobel.
- Bayram, Y. "Türk Edebiyatının İlk Çocuk Dergisi: Mümeyyiz (1869-1870)", *Hece-Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 2005, S 104-105, s. 484-500.
- Güran Yiğitbaşı, K. (2014). "Türkiye'de Çocuk Dergiciliği: TRT Çocuk Dergisi", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S 5, s. 37-56.
- İDP-İslamcı Dergiler Projesi*, <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/106/tomurcuk>. (ET: 01.12.2023).
- İDP-İslamcı Dergiler Projesi*, "Mustafa Yazgan", <https://idp.org.tr/kisiler/mustafa-yazgan> (ET: 02.12.2023)
- Koçer, D. N. (2020). "İdeal Çocuktan Küresel Tüketiciye: Türkiye'de Çocuk Dergileri ve Çocuk İmgesi," *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, C 13, S 31, s. 1218-1237.
- Kıbrıs, İ. (2014). "Günümüz Çocuk Dergileri 1980 Sonrası Çocuk Dergilerine Genel Bakış". *Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi* (756), 736-748.
- Küçük, S. (2010). "İlk Türkçe Çocuk Dergileri ve 'Çocuklara Mahsus Gazete'", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S 24, s. 221-257.
- Kuyucu M.; Kırık, A. M. (2019). "Geçmişten Günümüze Türkiye'de Çocuk Dergiciliği ve Günümüz Çocuk Dergilerinin Oluşturduğu Fırsatlar", *Geleneksel Medyada Çocuk ve İletişim*, (ed. Ali Murat Kırık), Konya: Çizgi Yayınları, s. 13-38.
- Yazgan, M. (1978). "Tomurcuk Açılırken", *Tomurcuk-Ahlâkî Çocuk Gazetesi*, S 1, s. 1.
- Yazgan, M. (1980). "Tomurcuk'un Acı Hikâyesi", *Tomurcuk-Ahlâkî Çocuk Gazetesi*, S 21, s. 5.

100 Edebi Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı

Aralık 2023

Atf/Citation: Yıldırım, N. (2023). "Çınaraltı Dergisinde Yayımlanan Türkçe ile İlgili Yazılar Üzerine Bir Değerlendirme". *Edebi Eleştiri Dergisi*. Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı, s. 285-306.

Nilüfer YILDIRIM*

Çınaraltı Dergisinde Yayımlanan Türkçe ile İlgili Yazılar Üzerine Bir Değerlendirme**

An Evaluation of Articles on Turkish Published in Çınaraltı Magazine

ÖZ

Belli zaman aralıklarıyla yayımlanan, çıkarılış amacına uygun yazıların yer aldığı dergiler, toplumun gelişmesine katkıda bulunan, insanları çeşitli konulardan haberdar eden süreli yayınlardır. Türk basın tarihinde halka yol göstermek, onları yurttan ve dünyada olanlar hakkında bilgilendirmek için yayın hayatına başlamış önemli dergiler bulunmaktadır. Bu dergilerden biri de II. Dünya Savaşı yıllarında yayımlanan, haftalık Türkçü fikir ve sanat dergisi olan *Çınaraltı*'dir. Geniş yazar kadrosuna sahip olan bu dergi, İsmail Gaspıralı'nın "Dilde, fikirde, işte birlik" düşüncesini ana hareket noktası olarak kabul etmiştir. Tarih, edebiyat, ekonomi ve sanatla ilgili yazıların yayımlandığı *Çınaraltı* dergisinde Türkçe ile ilgili yazılar da bulunmaktadır. Dil inkılabı, Türkçenin zenginliği, şekil yapısı, yazı ve konuşma dili, ortak kültür dili gibi temel konuların ele alındığı bu yazılar; o dönemde Türk diline yönelik olarak yapılan çalışmaları, yürütülen faaliyetleri, aydınların dil inkılabına bakış açısını göstermesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Makalede 1941-1944 yılları arasında 146 sayı olarak çıkan *Çınaraltı* dergisinde yayımlanmış Türkçe ile ilgili yazılar üzerinde durulacaktır. Yazılar konularına göre sınıflandırılacak ve ilgili başlıklar altında açıklanacaktır. Bu yazılardan hareketle dönemin aydınlarının dille ilgili düşünceleri, yaptıkları çalışmalar, savundukları ve karşı oldukları fikirler ile dil inkılabının işleyiş süreci hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Çınaraltı Dergisi, Dil ve Kültür, Dilde Sadeleşme, Dil İnkılabı.

ABSTRACT

The magazines published at certain intervals which contains articles suitable for its purpose of publication, are periodicals that contribute to the development of society and inform people about various subjects. There are important magazines that started publishing to guide the public for informing about what is happening at home and in the World in the history of Turkish press. One of these magazines is *Çınaraltı* which is a Turkist intellectual and art magazine published during World war II. This magazine, which has a large staff of writers has accepted Ismail Gaspıralı's idea of "Unity in language, idea and work" as its main starting point. There are also articles about Turkish in *Çınaraltı* magazine where articles on history literature, economy and art. These articles discuss basic issues such as the language revolution, the richness of Turkish and its morphological structure, written spoken and common cultural language and has a great importance because of showing the studies and activities carried out on the Turkish language at that time and perspective of the intellectuals on the language revolution. This study will focus on the articles about Turkish language in *Çınaraltı* magazine published in 146 issues between 1941 and 1944. Articles will be classified according to their subjects and explained under relevant titles. Based on these articles, information about the period regarding language, their Works, the ideas they defended and opposed and the process of the language revolution will be given.

Keywords: Turkish, Çınaraltı Magazine, Culture and Language, Simplification in Language, Language Revolution.

* Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, niluferyildirim2003@gmail.com

** [Araştırma Makalesi] Geliş Tarihi: 01.12.2023.11.2023 Kabul Tarihi: 21.12.2023 Yayın Tarihi: 31.12.2023 DOI: 10.31465/eeder.1398971

Giriş

Basın hayatının önemli yayın organlarından biri olan dergi “Siyaset, edebiyat, teknik, ekonomi vb. konuları inceleyen ve belirli aralıklarla çıkan süreli yayını; bülten, mecmua” (Türkçe Sözlük, 2023: 975) şeklinde tanımlanmaktadır. Toplumun aydınlatılmasına, bilgilendirilmesine, belli konulardan haberdar edilmesine aracı olan dergiler, bu işlevleri bakımından insan ve kültür hayatında önemli bir yere sahiptir. “Mecmuaların süreli yayın organları olarak aydının dili, halkın ise gözü kulağı olma misyonları söz konusudur.” (Durmuş, 2013: 101). Dergiler; yayımlandıkları dönemin basın, kültür, ekonomi, siyaset, moda, insan ilişkileri gibi çok ve çeşitli konularına ışık tutarlar, sosyal hayata dair bilgiler içerirler. Sadece yurt içindeki olay ve gelişmeleri değil yurt dışında yaşanan önemli gelişmeleri de duyururlar. Dergileri önemli kılan hususlardan biri de farklı bakış açısına, düşünce dünyasına, bilgi birikimine ve kültür düzeyine sahip kişilerden oluşan yazar kadrosudur.

Türk basın tarihinde birbirinden farklı konuları içeren, farklı dönemlerde yayın hayatına başlayan çeşitli dergiler yayımlanmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra dergicilik faaliyetlerinin arttığı görülmektedir. Makaleye konu olan *Çınaraltı* dergisiyle aynı dönemlerde çıkan dergiler de bulunmaktadır. Farklı ideoloji, görüş ve bakış açısına sahip yazarlardan oluşan bu dergiler; edebiyat, fikir, sanat, tarih gibi konularda yayımladıkları yazılarla toplumu aydınlatmayı gaye edinmişlerdir. *Adımlar* (1943-1944), *Bağ* (1941-1943), *Bozkurt* (1939-1942), *Büyük Doğu* (1943-1955), *Çığır* (1933-1948), *Dünya* (1941-1944), *Fikirler* (1927-1950), *İnsan* (1938-1943), *Hamle* (Ağustos 1940-Aralık 1940), *Hareket* (1939-1979), *Millet* (1942-1944), *Orkun* (1933-1944), *Ses* (1939-1948), *Tanrıdağ* (Mayıs 1942-Eylül 1942), *Ülkü* (1933-1949), *Varlık* (1933-), *Yeni Adam* (1934-1978), *Yücel* (1935-1956), *Yürüyüş* (1941-1944) gibi dergiler *Çınaraltı*'nin yayın hayatında olduğu yıllarda yayımlanmış olan kültür, sanat ve edebiyat dergileridir.

Cumhuriyet dönemi dergicilik tarihinin en önemli dergilerinden biri de 1941-1944 yılları arasında çıkan ve İsmail Gaspıralı'nın “Dilde, fikirde, işte birlik” düşüncesiyle hareket eden *Çınaraltı* dergisidir. Derginin yayın hayatı üç dönem hâlinde incelenebilir. İlk dönem 9 Ağustos 1941 ile 15 Ağustos 1944, ikinci dönem 26 Ağustos 1944 ile 16 Eylül 1944 tarihleri arasındaki süreci kapsamaktadır. Son dönem ise 17 Mart 1948-9 Haziran 1948 tarihleri arasındaki zamandır (Aslan, 2023: 109). Dergi, 26 Ağustos 1944-16 Eylül 1944 tarihleri arasında gazete görünümünü almıştır (Yetiş, 1993: 302). İlk 146 sayısı Cumhuriyet Matbaası'nda, 1944'te çıkan 4 sayısı Şaka Matbaası'nda basılmıştır (Hacısalıhoğlu ve Kaynar, e-kaynak). Tarihlerden de anlaşılacağı üzere derginin en yoğun olarak çıktığı ve etkili olduğu dönem 1941-1944 yılları arasındaki üç yıllık zaman dilimidir. 146 sayısı yayımlanan dergi, dört yıl kapalı kalmış, 1948'de tekrar yayın hayatına başlamış ancak on bir sayının yayımlandığı bu süreç uzun soluklu olmamıştır.

Derginin adının *Çınaraltı* olmasında Ziya Gökalp'in *Küçük Mecmua*'da yayımladığı “Çınaraltı” adlı makalesi etkili olmuştur. Gökalp, bu makalesinde Türk kültürü ve medeniyetini genel hatlarıyla ele alıp değerlendirmiştir. *Çınaraltı* ismi, Ziya Gökalp'in yazısının içeriğinden de anlaşılacağı üzere “kültürel milliyetçiliği” sembolize etmektedir. Orhan Seyfi Orhon ve Yusuf Ziya Ortaç, dönemin diğer Türkçü dergileriyle içerik ve kalite itibarıyla farklılık gösteren dergilerine, kültürel milliyetçilik anlayışlarını yansıtan bu sembolü isim olarak vermeyi uygun bulmuşlardır (Tonga, 2004: 29). Eski Türk inanışlarında ve Türk kültür tarihinde önemli bir yeri olan çınar ağacı; heybeti, gücü, devamlılığı, ebediyeti simgeleyen anlamlarıyla ön plana çıkmıştır. Derginin adının çınar ağacıyla sembolize edilmesi bu bakımdan da dikkate değerdir.

Çınaraltı'nın ilk yazı işleri müdürü aynı zamanda derginin imtiyaz sahibi ve başyazarı Orhan Seyfi Orhon'dur. Derginin son döneminde bu görevleri Yusuf Ziya Ortaç üstlenmiştir. Çınaraltı dergisinin yazar kadrosu oldukça zengindir. Ali Canip Yöntem, Behçet Kemal Çağlar, Besim Atalay, Edip Ayel, Emin Ülgener, Enver Behnan Şapolyo, Hakkı Akansel, Halide Nusret Zorlutuna, Hüseyin Namık Orkun, Hüseyin Nihal Atsız, Kadri Gökalp, Mithat Cemal Kuntay, Nebil Buharalı, Orhan Seyfi Orhon, Peyami Safa, Rıza Yalgın, Şemsettin Kutlu, Şükufe Nihal, Yusuf Ziya Ortaç, Zeki Ömer Defne yazar kadrosundaki isimlerden bazılarıdır.

Çınaraltı dergisinin “ideali”ni derginin ilk sayısının ilk sayfasında Orhan Seyfi Orhon “İdeal” başlıklı yazısında şöyle anlatmaktadır: “Eksiğimiz içimizdeki büyük ve mukaddes bir yangını tutuşturacak bir ideal yokluğudur. İstikbale karşı iştahımızı arttıracak, enerjimizi çoğaltacak, bizi hodgâmlıktan, rahatseverlikten, bugüne baş eğmeden kurtaracak cesur, atılğ(g)an hararetili, dinamik yapacak bir ideal.” (Orhon, 1941a: 1). Belirlenen ideale ulaşmak için çıkılan yolda millî benliğe ulaşılması ve buna bağlı olarak Türkçülük fikrinin en üst seviyeye çıkarılması hedeflenmiştir. Derginin, kendisini “Haftalık Türkçü Fikir ve Sanat Mecmuası” olarak tanıtmaması da bu idealin özetidir.

Yayın hayatına Türkçü bir dergi hüviyetiyle başlayan Çınaraltı, sonraki yıllarda siyasi iktidarın Türkçüler üzerindeki baskılarını artırması sebebiyle zaman zaman tarafsız bir dergi olarak çıkarılmıştır. Hatta 1944 yılının Mayıs ayında dergide magazin konulu yazılar yayımlanmış ancak buna rağmen Çınaraltı, ilk çıktığı zamanlardaki Türkçü düşünce ve sanat dergisi özelliğini korumuştur (Yetiş, 1993: 302). Bu bilgidен hareketle, derginin baskılara rağmen çizgisinden genel itibarıyla ödün vermediği sonucuna ulaşılmaktadır.

Çınaraltı dergisinin temel amacı “Milliyetçilik fikrini Türk insanına tanıtmak ve benimsetmek, bu ideolojinin alt disiplinlerini felsefi boyutlarda işleyerek halka öğretmektir.” (Durmuş, 2013: 98). Türkçülük düşüncesi etrafında halkı eğitmek amacıyla yola çıkan dergide edebiyat, sanat, müzik, Türk dili, tarih ticaret, el sanatları, folklor, milliyetçilik, Türkçülük gibi çeşitli konularda kaleme alınan makalelerin dışında şiir ve öykü türünde yazılmış edebî metinlere de yer verilmiştir. Türk'ün dili, tarihi, edebiyatı yazılı ve sözlü kültür ürünleri, coğrafyası, sembol kahramanları dergideki makalelerin temelini oluşturur. Türk milliyetçiliğinin öğretilmesi ve benimsetilmesi gayesine ulaşmanın yolu Türk milletinin kendisiyle ilgili bilgilere vakıf olmasından geçmektedir. Bu yönüyle Çınaraltı çıkarıldığı dönemde önemli bir görev üstlenmiştir.

Derginin hedef kitlesi gençliktir. Türk gencini Sovyet kaynaklı ideolojilerden uzak tutmak, bu ideolojilerin dayatmalarına karşı korumak Çınaraltı yazar kadrosunun en önemli amaçlarındandır. Dergide gençlere yönelik olarak yazılan eğitim, aile, ahlak, Batı medeniyeti gibi önemli konuları içeren yazılar Peyami Safa, Yusuf Ziya, H. E. Erkilet, M. H. Akansel gibi yazarların kaleminden çıkmıştır (Durmuş, 2013: 102).

Dergiler toplumdaki fikir, sanat, edebiyat hayatındaki gelişmeleri aktaran, ele aldıkları konular hakkında okura bilgi vermek suretiyle halkı bilinçlendiren, belli fikirler etrafında bütünleşmeyi sağlayan önemli kaynaklardır. Bu nedenle dergiler üzerine yapılacak olan bilimsel çalışmalar, yayımlandıkları dönemin siyasi ve edebî konuları başta olmak üzere çeşitli konulardaki gelişmelerden haberdar olunmasına; yazarların, şairlerin, siyasetçilerin, sanatçıların düşünce dünyasına ayna tutulmasına olanak sağlayacaktır. Çınaraltı dergisi de 1941-1944 yılları arasında Türkçülük fikrini benimseyen, her türlü siyasi, sanatsal ve edebî eylemi bu fikir ışığında yapmayı hedefleyen, Türkçülük düşüncesini toplumun her tabakasına yaymayı amaçlayan bir yayın organı

olarak o dönemdeki tartışmalara ışık tutmaktadır. Derginin makaleleri arasında dil konulu olanlar da bulunmakta, bu yazılar dönemin aydınlarının dille ilgili çeşitli konulardaki düşüncelerini içermektedir.

1.Çınaraltı Dergisinde Yayımlanan Türkçe ile İlgili Yazılar

Cumhuriyet dönemi dergilerinde Türkçeyi çeşitli yönleriyle mercek altına alan çok sayıda makale yayımlanmıştır. Bu makalelerin yazılış amaçları arasında Türkçe ile ilgili gelişmeleri aktarmak, dil inkılabının seyrini bildirmek ve inkılabın tam anlamıyla başarıya ulaşabilmesi için atılması gereken adımları sıralamak, yapılan/yapılacak olan uygulamaların Türkçeye katkılarını örneklerle açıklamak, yanlış uygulamaların Türkçeye vereceği zararları anlatmak, millî benliğin oluşmasında dilin önemine dikkat çekmek, Türkçenin sadeleştirilmesi için yapılması gerekenleri belirtmek sayılabilir. Sıralanan amaçlar doğrultusunda yazılar yayımlayan dergiler, Türkçeye azımsanmayacak derecede yardım etmişler, yazar kadrolarının da desteğiyle dil konusuna dikkat çekmişlerdir. Böylece ileri sürülen fikirler uygulamaya koyulmuş, Türkçenin layık olduğu yere taşınması için somut adımlar atılmış, devlet kurum ve kuruluşları tarafından dil konusuna öncelik verilmiş, halk bilinçlendirilmiştir.

Çınaraltı dergisinde yayımlanan yazıların bir kısmı da Türkçe ile ilgili konuları içermektedir. Bu makalelerde Türkçe farklı yönleriyle anlatılmış; Türkçenin yapısı, özellikleri, zenginliği, eskiliği üzerinde durulmuştur. Yazı dili, konuşma dili, ortak kültür dili ile ilgili düşünceler, öneriler açıklanmıştır. Dil inkılabı çerçevesinde yürütülen faaliyetlerden bahsedilmiş, Türkçeyi öğretmek amacıyla yazılan kitapların değerlendirmesi yapılmıştır. Ayrıca yazılar aracılığıyla o dönemdeki dilde sadeleşme tartışmaları okurun bilgisine sunulmuştur.

Dil birliğinin Türkçülük programının ilk aşaması olduğu kabul edilmiş ve dergide yayımlanan pek çok makalede dil ve kültür birliğinin sağlanmasıyla iş birliğinin oluşacağı savunulmuştur (Tonga, 2012: 6). Fikir ve iş birliğinin sağlanabilmesi için ön şart dilde birliğin sağlanmasıdır. Bunun farkında olan *Çınaraltı* aydınları dil konusunu öncelemişler, dergide dille ilgili çeşitli konularda makaleler kaleme almışlar böylece dönemin dil çalışmalarını ve dille ilgili çalışmalara yönelik bakış açılarını yansıtan bir panorama çizmişlerdir.

Dergide Türkçeyi çeşitli yönleriyle ele alan 48 yazı yayımlanmıştır. *Çınaraltı*'nda Türkçeyle ilgili en çok yazı yazan aydınlar 9 makaleyle Ali Canip Yöntem, 7 makaleyle Besim Atalay'dır. Ali Canip Yöntem ve Besim Atalay'ın dışında yazılarının eksenine Türkçeyi koyan diğer yazarlar şunlardır: B. (1 yazı), Emin Âli Çavlı (1 yazı), Fuat Köseraif (6 yazı), H. E. Erkilet (2 yazı), Hüseyin Namık Orkun (2 yazı), Hüseyin Nihal Atsız (3 yazı), İsmet Kür (2 yazı), M. Nermi (2 yazı), Mithat Cemal Kuntay (1 yazı), Nebil Buharalı (4 yazı), Orhan Seyfi Orhon (4 yazı), Peyami Safa (1 yazı). Dergide Türkçeyi konu alan üç yazının yazarı belirtilmemiştir. *Çınaraltı* dergisinde Türkçeyle ilgili yayımlanan makaleler, konularına göre şöyle sınıflandırılabilir:

1.1. Dil Bilgisi ile İlgili Yazılar

Çınaraltı dergisinde dil bilgisi konulu yazıların temelini; kök ve ekler, harfi tarif, nisbet î'si içerikli yazılar oluşturmaktadır.

Emin Âli Çavlı "Türkçede Harfi Tarif Vardır!" başlıklı yazısında genellikle Türkçede harfi tarifi olmadığını ve bunun da bir meziyet olarak kabul edildiğini söyleyerek konuya açıklık getirmektedir. Ona göre Türkçede harfi tarif yoksa bu durum, dilin bir özelliği değil bir kusurudur çünkü harfi tarifi şekli değil anlamı ilgilendiren bir işlevi vardır. Harfi tarifi erillik ve dişilik görevi ile ilgisi yoktur. Türkçede harfi tarifi olup olmadığını araştırmak için başka dillerde bu

kavramın tanımını bulup görevini belirlemek yani karşılaştırmak gerekir. Harfi tarif, ismin yanına gelerek onun belirli, belirsiz anlam özelliklerini karşılayan bir kelimedir. Eğer Türkçede bu özellikleri içine alan bir kelime bulunursa harfi tarif var demektir. Türkçe, bu kavramları en güzel şekilde ifade eder ve dilimizde harfi tarifin görevini eksiksiz şekilde yapar. Yazar bu düşüncelerini verdiği örneklerle desteklemektedir (Çavlı, 1941: 5). Türkçede harfi tarifin anlam alanını karşılayan herhangi bir ek ya da sözcüğün bulunması, yazarın haklılığını göstermektedir.

Çınaraltı dergisinin 2. sayısında “Meseleler” ana başlığı, “Gramer Meselesi” alt başlığıyla yayımlanan makalenin yazarı B. olarak belirtilmiştir. Yazı, “Ana Hatlar(ı)ile Türk Grameri” adlı kitabın değerlendirilmesi üzerinedir. Kitabın alana bir yenilik getirmediği, kitapta yer alan bazı ifadelerde Arapça ibarelerin yanına Latince karşılıklarının parantez içinde gösterilmek suretiyle aşırıya gidildiği ve bunun gereksiz bir çaba olduğu, tanımlarda karışıklık ve karmaşa bulunduğu, basit bir tanımın belirsiz bir hâle getirildiği belirtilmektedir. Cümle konusunun içinden çıkılmaz bir şekilde aktarıldığı, kitabın 20 sayfalık bölümünü oluşturan fonetik konusuna hiç gerek olmadığı söylenmektedir. Kitaba yönelik tek olumlu eleştiri, gramerde diğer kitaplara oranla okuru sınırlendirecek uydurma tabirlerin bulunmaması olduğunun altı çizilmekte, her şeye rağmen bu çalışmanın da bir aşama olduğu dile getirilerek kitabın yazarı Tahsin Banguoğlu’na teşekkür edilmektedir (B., 1941: 11). Kitap tanıtım yazıları okura hem kitapla ilgili bilgi vermekte hem de kitabın önemine yönelik değerlendirmeleri içermektedir. Yazarı belirtilmemiş olan yazıda ilgili kitap eleştirilmiştir. Bu eleştiriler yazarın dille ilgili düşüncelerini içermesi bakımından önemlidir. Dil bilgisiyle ilgili kitaplar daha sade ve anlaşılır şekilde yazılmalı, terimlerin mümkün olduğu kadar Türkçe karşılıkları kullanılmalıdır.

1.1.1. Eklerle İlgili Yazılar

Türkçenin dil bilgisi konularını kapsayan yazıların büyük bir bölümünü ekler ile ilgili olanlar oluşturmaktadır. Ekleri konu alan yazıların çoğu da Fuat Köseraif’e aittir. Fuat Köseraif “Çe-Ça Eşitlik Eki midir?” adlı yazısının girişinde Ahmet Cevat Emre ile Avni Başman’ın Türkçede dişilik kavramı üzerindeki tartışmalarından bahsetmektedir. Eklerin de kökler gibi birtakım dillerde ortak olduğunu söyleyen yazar, +ça/+çe ekinin de bu tür bir ek olduğunu belirterek, Farsçada bu ekin küçültme işleviyle kullanıldığını, Türkçede ise farklı anlamları verecek şekilde kabul gördüğünü anlatmaktadır. +ça/+çe ekinin Türkçede dişilik kavramını ifade etmek için kullanılmaya çalışıldığını ancak dili kullananların bunu yayımlamaya gerek görmediklerini vurgulayarak ekin dişilik kavramını içermediği fikrine varmaktadır (Köseraif, 1941a: 11). Bu durum aynı ekin, farklı işlevlerle kullanılması durumuna dikkat çekmektedir. Türkçe, kelimelerde eril ve dişil özelliğinin bulunmadığı bir dildir. Dolayısıyla yazıya konu olan ek, yazarın da dediği gibi Türkçede dişilik anlamını vermemektedir.

Fuat Köseraif eklerle ilgili bir başka yazısında nisbet î’sinin yerine kullanılabilecek bir ek aramaktadır. “Sel, Sal-El, Al: Nisbet (î)sinin Yerini Tutar mı?” adlı yazısında halk diline yerleştirilmeye çalışılan ve Türkçe kelimelere de getirilmeye başlanan nisbet î’sinin yerine -Al, -sAl eklerinin ve bu eklerin varyantlarının kullanılması gerektiğini öne sürmektedir. Türkçe olarak kabul edilmeyen bu eklerin Türkçe olduğunu iddia etmekte ancak buna rağmen nisbet î’sinin yerine kullanılmasının uygun bulunmadığını belirtmektedir. Yazara göre -al, -el, -sal, -sel ektir, ek ile takı ise aynı şey değildir. Nisbet î’sinin yerine kullanılacak olan şeklin ek değil kelimenin anlamını değiştirmeyen, onu yöneltip çekimleyen bir takı olması gerekir. Bu eklerin bazı durumlarda nisbet î’sinin işleviyle kullanılması tesadüfidir (Köseraif, 1941b: 6). Yazar, *Çınaraltı* dergisinin bir sonraki sayısında yayımladığı “Türkçenin Nisbet (î)si Yerine Ne

Konabilir?” makalesinde de aynı konu üzerinde durmaktadır. Daha önceki yazısında kullanımını teklif ettiği -al, -el, -sal, -sel eklerinin nisbet î'si ile soyca denk olmadığını söylemektedir. Osmanlı Türkçesinde çok yaygın olarak kullanılan ancak Türkçenin yapısına yabancı bir dil öbeğinden aktarılan nisbet î'sinin yerine bu kez de -si ekini önermekte ve konuyla ilgili örnekler vermektedir (Köseraif, 1941c: 12).

Çınaraltı dergisinde çokluk ekleriyle ilgili iki yazı bulunmaktadır. Bu yazıların ilki Fuat Köseraif'in yazdığı “Türkçemizde Çoğul (Cemi)”, diğeri Hüseyin Namık Orkun'un kaleme aldığı “Eski Türkçede Cemi' Eki” başlıklı makalelerdir. Her iki yazıda da Türkçenin tarihî dönemlerinde kullanılan çokluk ek ve şekillerinden bahsedilmektedir. Köseraif, tarihî süreçte kelimelerin +z ve +ş ekleriyle çoğul duruma getirilmeye çalışıldığını ancak sonra bundan vazgeçilip bu eklerle farklı anlamlar veren işlevler yüklendiğini ifade etmektedir (Köseraif, 1941d: 16). Hüseyin Namık Orkun ise Eski Türkçede +IAr, +t, +z, +An ekleriyle çokluk anlamının sağlandığını söylemektedir (Orkun, 1942a: 7). Köseraif, Türkçenin ilk dönemlerinde kullanılan çokluk ekleri aracılığıyla kelimelerin çoğul duruma getirilmeye çalışıldığını ifade etmektedir. Hâlbuki bu durum dilin doğal yapısından ve herhangi bir varlığı sayı olarak çoğaltmanın gerekliliğinden kaynaklanmaktadır. Eski Türkçe döneminde kullanılan ve çokluk anlamı veren +IAr eki dışındaki ekler, bugün bazı kelimelerde kalıplaşmış ve ek olma özelliğini yitirmiştir.

“Eklerimize Dair Bir İki Söz” başlıklı yazı da Fuat Köseraif'e aittir. Yazar, dilimizin ek yönünden Avrupa dillerinden daha zengin olduğunu buna karşın gramer bilginin Türkçeyi, Avrupa dillerindeki üretkenliğe ulaştıramadığımız konusundaki üzüntüsünü dile getirmektedir. Ona göre eklerle ilgili yapılması gerekenler halk ağzından, eski ve yeni yazı dilinden ekleri toplamak, isim, sıfat, fiil vb. türlerin her birinden en yararlı ve gerekli olanlarını almak, yüksek kültürlü bir dilin ihtiyacı olan söz çeşitlerini çizelgeyle ortaya koymaktır (Köseraif, 1942b: 13). Yazarın bu düşünceleri, Türkçenin sadeleştirilmesine eklerin de tabi tutulması gerektiği gerçeğine dikkat çekmesi bakımından olumludur.

Hüseyin Nihal Atsız'ın derginin 38. sayısında yayımlanan “Türk Dilinde Ekler ve Kökler” başlığını taşıyan yazısı da dönemin dil tartışmalarını ve yazarın konuya bakış açısını göstermesi bakımından dikkate değerdir. Atsız yazısında Besim Atalay'ın 380 sayfalık “Türk Dilinde Ekler ve Kökler Üzerine Bir Deneme” adlı eserini mercek altına almaktadır. Atsız; Atalay'ın, eserinde Türkçede yüzlerce ek olduğundan söz ettiği düşüncesinden hareketle Türkçenin zengin bir dil olup olmadığını sorgulamaktadır. Dönemin dil tartışmalarının temelinde bu sorunun yattığının altını çizmektedir. Bazı dilcilerin ölü ek ve kelimelerin yeniden işler duruma gelebileceğini bu nedenle başka dillerden kelime alınması gerektiği fikrini savunduklarını, bir kısım dilcinin ise eski kelimelerin tekrar kullanılmak suretiyle diriltilebileceğini, Türkçenin “saf Türkçe” hâline gelmesini istediklerini, hiçbir yabancı unsura yer verilmemesi gerektiğini aktarmaktadır. Atsız, kendisinin ikinci grup dilcilerle aynı düşüncede olduğunu söyleyerek tarafını da belli etmektedir. Bununla birlikte kelime yapımında Türk dilinin kurallarına uygun hareket edilmesinin doğru bir yöntem olacağını söylemektedir (Atsız, 1942a: 12).

Türkçenin türetme gücü ve ek çeşitliliği bir araya gelince söz varlığının zenginleşmesi kaçınılmazdır. Dolayısıyla dil kullanıcıları mantık dâhilinde ve dilin genel kurallarına uygun şekilde Türkçenin türetme gücünü de göz önüne alarak çeşitli ekleri kullanmalı ve yeni kelimeler türetmelidir.

1.2. Uydurma Kelimelerle İlgili Yazılar

Dillerin söz varlığında yer alan kelimeler farklı özellikler taşımaktadır. Söz varlığını oluşturan kelimelerin bir kısmı dilin kendisine aitken bir kısmı da ödünçleme/alıntı özelliği taşır. Dünya üzerinde konuşulan bütün diller, mutlaka başka dillerden etkilenmişler, çeşitli sebeplerle diğer dillerden kelimeler almışlardır. Çünkü dil canlı bir varlıktır ve etkilenmeye açıktır. Dil inkılabına, dilde sadeleşme düşüncesine bağlı olarak ortaya çıkan ve “tasfiyecilik” adı verilen akımın etkisiyle Türkçede “uydurma” etiketiyle ifade edilen kelimeler belirmeye başlamıştır.

Çınaraltı dergisinde uydurma kelimeler ile ilgili Nebil Buharalı'nın “Dil Tasfiyesinde: Uydurma Kelime İddiası” adlı makalesi yer almaktadır. Nebil Buharalı bu makalesinde uydurma kelimeler üzerinde durmakta, bu konuyu ekler konusuyla açıklamaktadır. Yazar “yapma” sözcüğünün yerine “uydurma” sözünün kullanılmasının yadırganmamasını, önemli olan noktanın Türkçe köke getirilen ek ile oluşturulmuş yeni kelimenin Türk şivesine uygunluğu olduğunu belirtmektedir. Yeni kelime Türk şivesine uygunsa bu kelimenin Türkçe olduğunu, dilin bünyesinin bu kelimeyi hemen kabul edeceğini söylemektedir. Türkçede her ekin her köke gelemeyeceği konusu üzerinde duran Buharalı, dilin mantığının bunu gerektirdiğinden, yeni kelimelerin türetilmesinde bu durumun göz önüne alınmasının şart olduğundan bahsetmektedir. Her milletin kendine özgü bir ifade tarzı olduğunu belirten yazar, yeni kelimelerin ortaya çıkışının bu ifade tarzına uygun şekilde olması gerektiğinin altını çizer (Buharalı, 1943b: 12-13). Yazarın kök ve eklerle ilgili söyledikleri Türkçenin mantığıyla örtüşmektedir. Ancak kullanımında bir sakınca görmediği “uydurma” sözcüğü ciddilikten uzak bir anlamı çağrıştırmaktadır, bu nedenle “uydurma” sözcüğü yerine “yapma” sözcüğünün kullanımı daha doğru olacaktır.

1.3. İmlâ ile İlgili Yazılar

Çınaraltı'nda yayımlanan yazılar arasında yazım konusuna da değinilmiştir. İsmet Kür “İmla Derdi” başlıklı yazısına, dilin önemini ifade eden şu cümlelerle başlamaktadır: “Dil bir ulusun müşterek malıdır. Üstüne titremesi, kılına dokunulmasına asla müsa(a)de edemi(e)yeceği müşterek bir mal...” İmlanın, dilin ayrılmaz bir parçası olduğunu, yıllarca ihmal edildiğini, 1941 yılında çıkarılan imla kılavuzu ve okullarda okutulmaya başlanan dil bilgisi kitapları aracılığıyla yazım konusunun bazı kurallarla çerçeveslendiğini ifade etmekte, yazım kurallarının mantıklı esaslara dayandırıldığını belirtmektedir. Ancak imla kurallarının sadece ders kitaplarıyla sınırlı kaldığından, gazete ve dergilerdeki kelime ve deyimlerin imla kurallarına uygun yazılmamasından yakınmaktadır. Örneklerle bu durumu eleştiren yazar, suçun dergi ve gazetelerin dizgicilerinde değil imlayı bilmeyen dizgicileri gazete veya dergilerde çalıştıranlarda olduğunu dile getirmektedir. Yazara göre bu millî bir suçtur ve bir milletin aydınlanma, öğrenme ve kalkınmasında büyük önemi olan gazeteler bu şekilde ilgisiz, gelişi güzel davranmamalıdır. Bunların “en katî hatta kanunî bir aksülâmelle” karşılaşmadıklarına hayret eden aydın, devletin dilini bilmeyen, onu doğru kullanamayan gazete ve dergilere kanuni yaptırımlar uygulanmasını talep etmektedir (Kür, 1943a: 11). İsmet Kür'ün yakındığı durum, günümüzde de devam etmektedir. Basın ve yayın organları yazımı bozuk, dil bilgisi yönünden hatalı, anlam itibarıyla düşük kelime, ifade veya cümlelerle doludur. Kür hatayı, yazımı bilmeyen dizgicileri çalıştıranlarda olduğunu söylemektedir. Ancak hata sadece gazete ve dergi sahiplerinde değil dili yanlış kullanan yazar, dizgici vb. herkestedir.

Ali Canip Yöntem, *Çınaraltı* dergisinin 16. sayısında yayımlanan yazısında Hüseyin Cahit Yalçın'ın “Çalışmakta Nokta-i Nazar”, Şemsettin Sami'nin “Lisan ve İmla”, Recep Beşe'nin

“Türkçemizin İlerisi” ve “Yeni Lisan” adlı makaleler hakkında açıklamalarda bulunmaktadır (Yöntem, 1941c: 14-15). Derginin 17. sayısında “Yeni Lisan” makalesini çok geniş bir şekilde ele alan yazar, dilde sadeleşme düşüncesini anlatmakta (Yöntem, 1941ç: 15-16), 18. sayıda Yeni Lisan düşüncesini destekleyen aydınların amaçlarından bahsetmektedir. Fuat Köprülü'nün *Servet-i Fünûn* dergisinde yayımlanan “Türklük ve Yeni Lisan” yazısını da değinen yazar, Köprülü'nün zaman içinde Yeni Lisan hareketine yaklaştığını vurgulamaktadır. Aynı yazıda Cenap Şahabettin'in “Oğluma İkinci Mektup” ve Süleyman Nazif'in “Bir Mes'ele-i Müebbede” başlığını taşıyan yazılarını da değerlendirmektedir (Yöntem, 1941d: 14-16). Yazı dizisinin son makalesi 19. sayıda yayımlanmıştır. Yöntem bu makalede Ziya Gökalp'in *Yeni Mecmua*'da yayımlanan ancak adı belirtilmeyen yazısını ele almaktadır (Yöntem, 1941e: 11). Yazılar dönemin sadeleşme düşüncelerine ışık tutması bakımından önem arz etmektedir.

1.4. Cümle ile İlgili Yazılar

Çınaraltı dergisinde çıkan Türkçe ile ilgili yazılar arasında cümle konusuna değinen bir makale de bulunmaktadır. Orhan Seyfi Orhon'un “Uzun Cümle, Kısa Cümle” adlı makalesi cümle konusuna dikkat çeken tek yazıdır. Yazar, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Ülkü* dergisinde çıkan yazısındaki cümlelerin uzunluğundan bahsetmekte ve kendisinin bu konu hakkındaki düşüncelerini açıklamaktadır. Orhon; cümlenin bünyesinin düşüncenin bünyesine bağlı olduğunu, cümlenin uzunluğunun bir dilin imkân ve yeteneklerine göre şekillendiğini, cümle uzadıkça düşüncenin de yavaş yavaş açıklığı kaybettiğini söylemektedir. Yazar, uzun cümle kullanımının bir üslup yeniliği isteğinden doğduğunu düşünmekte, düz yazı özelliği taşıyan ve geniş kitlelere hitap eden ilk eserlerimizin kısa cümlelerden oluşurken nesrin edebîleşmesi, kelime oyunları ve söz sanatlarının kullanımıyla cümleler uzadığını ifade etmektedir (Orhon, 1944: 12). Metinler yazılış amaçlarına göre sanatsal ve bilimsel olmak üzere iki türlüdür. Sanatsal metinler edebî zevk uyandırmak, okurun zihninde soyut bir dünya yaratmak gibi amaçlar taşırken; bilimsel metinlerin amacı herhangi bir konu hakkında bilgi vermek, somut örnekler yardımıyla okura bilimsel anlamda katkı sağlamaktır. Metinlerde kullanılan dil de metnin amaçlarına bağlı olarak şekillenir. Cümlelerin uzunluğu da metne göre farklılık gösterir. Sanatsal metinlerde cümlelerin uzun olması yadırganamaz ancak bilimsel metinlerde uzun cümlelerin kullanımı metni amacından uzaklaştırır. Orhon'un düşüncesi de bu minvaldedir.

1.5. Yazı Dili, Konuşma Dili ve Ortak Dil ile İlgili Yazılar

Çınaraltı dergisinde yer alan yazı dili ile ilgili makalelerin çok büyük bir bölümünü Ali Canip Yöntem'in yazdığı “Yazı Dili Münakaşaları” başlığını taşıyan ve derginin 14, 15, 16, 17, 18 ve 19. sayılarında yayımlanan makale serisi oluşturmaktadır. Ali Canip, altı makaleden oluşan bu yazı dizisinde Türkçe ve yazı diliyle ilgili düşüncelerini dil ve edebiyat tarihimizden örnekler vererek okurla paylaşmaktadır.

Derginin 14. sayısında yayımlanan ilk makalede yazar, Tanzimat'tan sonra yazı dilini düzeltme düşüncesi ve bu düşünce etrafında meydana gelen tartışmaların, millî dili edebiyata hâkim kılama isteğinden doğduğunu belirtmektedir. Bu istek Avrupalı zihniyetin bir çabasıdır. Bir konuyu iyi anlamak için o konunun tarihî sürecini bilmek gerekir. Bu nedenle yazı diline dair kimlerin hangi düşünceleri savunduğunu bilmek lazımdır. Ziya Paşa ve Namık Kemal, dili sadeleştirememişlerdir. Muallim Naci kendisinden önce ve sonra gelenlere oranla açık bir Türkçe ile yazma taraftarıdır. Tefik Fikret ve arkadaşları dili sadeleştirme düşüncesinden tamamen uzaktır. Hatta Edebiyat-ı Cedide sanatçıları dili sadeleştirmeye çalışanlarla uğraşmışlardır. Ali Canip, “Tasfiye-i Lisan”

yazısından hareketle Tevfik Fikret'in yazı dilini sadeleştirme konusunda ne kadar gafil olduğunu ifade etmektedir (Yöntem, 1941a: 8-10).

“Yazı Dili Münakaşaları” dizisinin derginin 15. sayısında yayımlanan bölümünde yazar, Halit Ziya Uşaklıgil, Süleyman Nazif ve Şemsettin Sami'nin dil ile ilgili düşüncelerini aktarmaktadır. Yöntem, Halit Ziya'nın Edebiyat-ı Cedide'nin diliyle, İstanbul'da konuşulan okur-yazar dilinin aynı olduğu düşüncesini doğru bulmamaktadır. Servet-i Fünûn dergisinde çıkan ve Süleyman Nazif tarafından yazılan “Derekât-ı İdrâk” makalesini ele alan Ali Canip, o devrin gençliğine, halkçılık aleyhine yanlış telkinler yapan yazıyı eleştirmektedir. Şemsettin Sami'nin “Lisanımızın Tashihi” ve “Edebiyat-ı Müstakbelemiz” başlıklı yazılarını da değerlendiren Yöntem, Şemsettin Sami'nin Edebiyat-ı Cedide sanatçılarından farklı düşündüğünü, onları gafletten kurtarmak istediğini belirtmektedir (Yöntem, 1941b: 10-11).

Ali Canip Yöntem'in konu ile ilgili diğer makalesi “Türkçede Yazı Dili” başlığını taşımaktadır. Yazarın düşüncesine göre Türkçenin 500-600 yıl öncesine ait dönemlerdeki nesir örnekleri, yazı dili ürünleri sade, temiz ve kısa cümlelerden oluşmaktadır. Süleyman Paşa adına yazılmış bir Tebareke tefsirinden, II. Murad devrinde yapılan Farsça *Kâbusnâme* tercümesinden, Sinan Paşa'nın *Tazarrûnâme*'sinden örnekler vererek düşüncesini kanıtlamaya çalışan ve açıklamalarda bulunan yazar, ayrıca eski sadrazamlardan Sait Paşa'nın “Gazeteci Lisani” adlı risalesinden de bahsetmektedir. Divan edebiyatının ortaya çıkışıyla nesirdeki sade dilin geçerliliğini yitirdiğini, Arapça ve Farsça kökenli sayısız kelimenin dile girdiğini ve yazıda söz sanatı denilen “kelime oyuncakları”nın ön plana geçtiğini söylemektedir. Bu durumun zincir gibi uzun cümlelerle yazı yazmayı doğurduğunu belirtmektedir (Yöntem, 1942: 11-12).

Çınaraltı'nın 143. sayısında yayımlanan “Yazı ve Konuşma Dili” adını taşıyan makalenin yazarı belirtilmemiştir. Başlığından da anlaşılacağı üzere yazı ve konuşma dili konusunun ele alındığı makale, Nurettin Artam'ın *Ulus* gazetesinde çıkan yazısında yeni öz Türkçe kelimelerle eskilerin yan yana yaşadığını, yenilerin eskileri ortadan kaldırmadığını ifade ederek başlamakta ve bu durumun sebepleri açıklanmaktadır. Yazara göre bunun sebebi mevcut dönemde konuşma dilinden ayrı bir yazı dilinin kurulmakta olmasıdır. Yazı dilindeki kelimeler zamanla konuşma diline geçecektir. Yazı dilinde kullanılan kelimeler, eski konuşma dili kelimeleri gibi avam dili kelimeleri olarak sayılmamalı, onlara edebî dilin kelimeleri gibi değer verilmelidir (Belirtilmemiş, 1944: 11).

Dergide konuşma dili konusunda yazı yazarlardan biri de Orhan Seyfi Orhon'dur. Orhon “İstanbul Şivesi” adlı yazısında bir zamanlar “güzel Türkçe” olarak adlandırılan İstanbul şivesinin sinirine dokunmaya başladığından, bu şive yüzünden rahat bir şekilde konuşamadığından, kendisini doya doya sevip savunamadığından, bu nedenle de konuştuğu zaman pot kırdığından, hata yaptığından söz etmektedir. Yazar, İstanbul şivesinin içindekileri ayırt edemediği için bu “silik”, “sinsi” ve “iki yüzlü” dile düşman olduğunu sözlerine eklemektedir (Orhon, 1943: 3).

Nebil Buharalı'nın yazdığı “Konuştuğumuz Gibi Yazalım” adlı yazı da konuşma ve yazı dili konusunu ele almaktadır. Bu yazısında Buharalı, Ahmet Cevat Emre'nin *Tasvir-i Efkâr*'da çıkan “Dili Özleştirmek Davası” adlı makalesi üzerinde durmaktadır. Makalenin özünü ise Ziya Gökalp'in dili sadeleştirmek üzere işaret ettiği dört önemli kural oluşturmaktadır. Bu kurallara göre bir dil başka bir dilden kelime alabilir ancak başka bir dilin kurallarını alamaz. Yabancı dillerin kurallarıyla yapılan ve dile yerleşen tabirler kalıplaşmış olarak durur. Yabancı dillerden Türkçeye girmiş kelimeler Türkçenin ses sistemine uygun olmalı yani konuşma dilinde söylenen şekliyle yazılmalı ve Türkçeye uygun şekilde çekimlenmelidir. Türkçede karşılığı olan yabancı

kelimeler dilden tamamen atılmalıdır. Kuralları belirten yazar, kutsal ve müşterek olarak kabul ettiği dili; milliyeti, insanlığı, düşünmeyi, anlamayı, bir araya gelmeyi sağlayan bir kurum olarak görmekte ve milletin en kıymetli varlığı olarak kabul etmektedir (Buharalı, 1941b: 12).

Buharalı'nın yazdığı "Türklerarası Ortak Kültür Dili" adlı makale, dergide ortak dil hakkında yazılmış iki makaleden biridir. Ortak kültür dili konusunun Türk dünyası için "can alacak" veya "can verecek" bir konu olduğunu vurgulayan Buharalı, Türkler arasında oluşacak ortak kültür dilinin bir can damarı olacağını dile getirmektedir. Böyle bir kültür dilinin gelişip yaşaması durumunda Türk kültür birliğinin de yaşayacağını ifade etmektedir. Yazar, yazısının devamında Türkçe kültür dilinin meydana gelmesi için dilin yabancı kelimelerden arındırılmasının ve bilim terimlerinin Türkçeleştirilmesinin esas olduğunu söylemektedir (Buharalı, 1943a: 11).

Ortak kültür dili konusu üzerinde duran "Doğu İllerinde Yükselen Kardeş Sesi" başlıklı yazı Besim Atalay tarafından kaleme alınmıştır. Millî dilin en büyük belirtisinin dil olduğunu belirten Atalay'a göre, büyük bir milletin oymakları arasındaki söylem farkı ne kadar azalırsa o millet o kadar çabuk birleşir. Çünkü dil birliği gönül birliği demektir, dilleri ayrı olan milletler arasında hiçbir birlik düşünülemez. Türk Dil Kurumunun öz Türkçeden çıkardığı birçok kelimenin Türkiye'deki yazarlar tarafından beğenilip kullanılmadığını ancak Doğu Türklerinin bu kelimeleri hemen kullanmaya başladıklarını sözlere eklemektedir. Çin Cumhuriyetinin merkezinde bulunan Cung King'de Uygur gençleri tarafından çıkarılan *Yurt* adlı aylık bir derginin çıkarıldığını belirten yazar, kendisine ulaşan bu dergideki "öz kardeş" sesinin kendisini çok mutlu ettiğini söylemektedir (Atalay, 1941a: 9). Atalay bu serzenişinde haklıdır. Uygur gençlerinin dil konusundaki hassasiyetlerinin tüm Türk dünyasına yayılması ortak dilin oluşturulması konusunda en önemli adımın atılmasını sağlayacaktır.

Çınaraltı dergisinde yazı dili, konuşma dili ve ortak dil konulu yazılan ve yukarıda ele alınan yazıların temelinde yazı ve konuşma dilinin özellikleri, ortak dilin Türk kültür dünyasındaki önemi, Türk edebiyatının önemli sanatçılarının dili kullanım şekilleri ve bunlara yönelik eleştiriler yer almaktadır. Türk edebiyatının her döneminde sanatçının kullandığı üsluba bağlı olarak değişip şekillenen Türkçe, ne şekilde kullanılırsa kullanılsın değerinden bir şey yitirmemiş, Türk milletini bir arada tutan ortak payda olma işlevini daima devam ettirmiştir.

1.6. Dilde Sadeleşme ile İlgili Yazılar

Dilde sadeleşme, Türkçenin her döneminde üzerinde durulan konulardan biri olmuştur. Dil inkılabından sonraki süreçte Türkçeyi sadeleştirme konusunu içeren pek çok çalışma yapılmış, konuyla ilgili yazılar yazılmıştır. Dönemin aydınları dilde sadeleşme konusunda farklı fikirlerle sahiplerdir. Bazı aydınlar Türkçedeki yabancı unsurların tamamen atılması taraftarıyken bazı aydınlar tasfiyeciliğe karşı çıkmış, yabancı dillerden alınmış olan, Türkçede karşılığı bulunmayan Türkçeleşmiş kelimelerin dilde kalması gerektiğini savunmuşlardır. Dilde sadeleşme konusundaki farklı düşünceler, aydınlar arasında tartışmalara yol açmış ve dönemin dergilerinde konuyla ilgili yazılar kaleme alınmıştır. *Çınaraltı* dergisinde de dönemin aydınlarının fikirlerini anlattıkları, Türkçenin sadeleşmesi, dildeki Arapça ve Farsça unsurların atılması vb. konuları temel alan yazılar yayımlanmıştır.

Çınaraltı, yayımlandığı dönemde dili bekleyen tehlikelere dikkat çekmiştir. Derginin yazar kadrosu öz Türkçecilik akımına karşıdır. Yazarlar arasında bu akımın dile zarar vereceği düşüncesi yaygındır (Durmuş, 2005: 210). Sadeleşme adı altında dilin yapısının bozulmasını doğru bulmayan yazarlar, aşırıya kaçmanın bir fayda sağlamayacağı düşüncesinde hemfikirlerdir. "Çınaraltı dergisi dilin güzelleşmesi, temizlenmesi ve gelişmesi hedeflerinin birbiriyle paralel

şekilde yürümesini ve dildeki temizlik işleminin dilin güzelliğini bozmaması gerektiğini savunmuşlardır.” (Aslan, 2023: 113).

Hüseyin Nihal Atsız'ın “Dilimizi Türkleştirmek İçin Ameli Yollar” başlıklı yazısı dilde sadeleşme konusunu işleyen kapsamlı yazılardan biridir. Konuyu geniş bir şekilde ele alan Atsız, Türkçenin melez bir dil olduğunu ve “Türkleşmeye” muhtaç durumda bulunduğunu belirterek başladığı yazısında Türkçenin tarih boyunca üç büyük buhran geçirdiğini söylemektedir. Yazara göre birinci buhran 8. yüzyılın sonunda başlamıştır. Manihaizmin kabulüyle birlikte Türkçeye yeni dinin unsurları girmeye başlamış, dilin kuralları dikkate alınmamıştır. Uygurca yazılan eserlerde filler cümlelerin başına getirilmiş, bu durum dilde yaralar açmıştır. Türklerin tamamının Manihaizmi kabul etmemesi, bozuk dilin bütün Türkler arasında yayılmasını engellemiş bu nedenle ilk buhran hafif geçmiştir. 11. Yüzyılda başlayan ikinci buhran İslamiyet'in kabulü sonrası olmuştur. Yeni bir din, yeni bir edebiyatın doğmasına sebebiyet vermiştir. İslamiyet Türkler arasında Manihaizmden daha güçlü bir etki yaratmıştır. Bu etki dildeki buhranın daha geniş sahaya yayılmasını tetiklemiştir. Türk dili bu buhranın sonucunda dinî dil olarak Arapçanın, edebî dil olarak da Farsçanın egemenliğine girmiştir. Arapça ve Farsça; Türkçeyi melezleştirmiş, halk dilini fakirleştirmiştir. Batı medeniyetinin dairesine giriş dildeki üçüncü buhranı başlatmıştır. Bu buhranda Türkçeyi tehdit eden diller Fransızca ve İngilizcedir. Fransızca ve İngilizce din yoluyla değil kültür yoluyla geldikleri için daha tehlikeli olmuşlardır (Atsız, 1941: 8). Atsız'ın bu yazısında öne çıkan husus din değiştirmenin sonucu olarak Türkçeye verilen zarardır. Hayatını Türkçülük düşüncesine adanmış ve eserlerini bu ülkünün gerçekleşmesine yönelik düşüncelerle kaleme alan yazar, Türkçeye Arapça ve Farsça kelimelerin girmesini büyük bir sıkıntı olarak görür. Ayrıca bir dil için kültür dairesindeki değişimin din değişiminden daha tehlikeli olacağını belirtmiştir. Atsız'ın yakındığı bu durum dilin doğası açısından kaçınılmazdır. Her dil etkileşimde olduğu dinin ve kültürün kelimelerini alarak kullanır. Önemli olan bu alıntıların ihtiyaca bağlı olması ve ölçünün kaçırılmamasıdır.

Atsız, istiklalini kaybeden bir milletin yeniden ayağa kalkabileceğini ancak dilini kaybeden bir milletin tarih sahnesinden silineceğini söylemekte, dilin büyük bir karmaşa içinde bulunduğunu vurgulamaktadır. Dili, içinde bulunduğu bu karmaşadan kurtarmak için yapılması gerekenlerin başında devletin adının Türkçe bir kelime olan “Türkeli” şeklinde değiştirilmesi, devlet teşkilatındaki kurum, rütbe, unvan, memuriyet ve soy adlarının Türkleştirilmesi, terimlere Türkçe karşılıklar bulunarak Türk gençlerinin bu terimlerle okutulup yetiştirilmesi, Türkleştirilmesi, kurula uymayanlara para cezası verilmesi, Türk çocuklarına Türkçe isimler konmasının kanun hâline getirilmesi, işin ustası olan kişilerden dil heyetinin oluşturularak Türkçe karşılığı aranacak kelimelerin bu heyet tarafından belirlenmesi, Türk dilini koruma kanununun çıkarılması, Türkiye'deki şehirlere o şehri fetheden kahramanların isimlerinin verilmesi, okul kitaplarının tamamının Türkçülük düşüncesiyle yeniden hazırlanması, öğretmenlere düşen önemli görevlerin kendilerine anlatılması, yeni ihtiyaçların doğduğu yeni kelimelerin yabancı dillerden alınmayıp bunların Türkçe karşılığının bulunmasının prensip hâline getirilmesi yapılması gereken en önemli eylemlerdir. Aydın, yukarıda sıralanan işlemlerin yapılmaması durumunda Türkçenin beklenen zaferi sağlamanın mümkün olmayacağını altını çizmektedir (Atsız, 1941: 9-10).

Çınaraltı dergisinde dilde sadeleşme konusunda yayımlanan bir başka makale Orhan Seyfi Orhon'un yazdığı “Bütün Arapça Farsça Kelimeler Dilimizden Çıkarılabilir mi?” başlıklı yazıdır. “Dil Meseleleri” başlığı altında kaleme alınan yazıda Tahsin Banguoğlu'nun *Ülkü* mecmuasında yayımlanan makalesinde ileri sürdüğü düşünceler ele alınmaktadır. Banguoğlu; Arap ve Fars

dillerine karşı kapılar tamamen kapatılması gerektiği, Arapça ve Farsçanın dilimize yerleşen kelime oluşturma sistemlerinin tamamen atılarak Türkçedeki Arapça ve Farsça kelimelerin de dilden çıkarılmasının doğru olacağını söylemektedir (Orhon, 1941b: 14). Orhon, Banguoğlu'nun ilk iki düşüncesine tereddüt etmeden katılmakta ancak üçüncü fikrin nasıl yapılacağı konusunun, üzerinde düşünölmeye değer bir husus olduğunu belirtmektedir. Dilimizde karşılığı bulunmayan Arapça ve Farsça kelimelerle ilgili düşüncelerini açıklayan yazar, Eski Türkçede karşılığı olduğu hâlde unutulup tasarrufumuza geçen kelimelerin anlam farklılığı yaratabileceği için tamamen değiştirilemeyeceğini söylemektedir. Yeni kelimelerin Türkçeye gelişigüzel şekilde alınamayacağını, başka dillerden alınacak kelimelerin Türkçenin ses ve gramer sistemine uygun olması gerektiğini dile getirmekte ve bunu örneklerle açıklamaktadır. Türkçenin söz varlığında yer alan Arapça ve Farsça kelimelerin uzun ünlüler aracılığıyla bir ahenk oluşturduğunu bu nedenle de atılamayacaklarını ifade etmekte, Türkçeleşmiş olan Arapça ve Farsça kelimelerin tamamen dilden çıkarılmayacağını sözlerine eklemektedir. Orhon, Türkçenin verimini azaltacak uygulamalardan kaçınılması gerektiğini ve bunun millî bir görev olduğunu söyleyerek makalesini tamamlamaktadır (Orhon, 1941b: 14-15).

Orhan Seyfi Orhon'un *Çınaraltı* dergisinin 43. sayısında yayımlanan "Dil Meselesi" adlı yazısı dilde sadeleştirme konusunu işlemektedir. Yabancı kelime, yapı, unsur ve kuralların Türkçeye girmesinin asıl sebebini açıklayan yazar, bu makalesinde dil konusunun toplumun üzerinde geniş ilgi uyandırdığını söylemektedir. Dil konusunun artık millî bir dava olarak kabul edilmesinden duyduğu mutluluğu dile getiren aydın, dil konusunun şimdiye kadar halledilememesinin bu konunun önemsenmemesinden, millî varlık meselesi olarak algılanmamasından kaynaklandığını belirtmektedir (Orhon, 1942: 3). Orhan Seyfi Orhon'un Türkçenin sadeleşmesi konusunu işlediği yazılarında "Yeni Lisan" hareketinin temel kurallarını benimsediği görölmektedir.

Derginin 42. sayısında çıkan ve yine "Dil Meselesi" başlığını taşıyan yazının kalem sahibi Hüseyin Nihal Atsız'dır. Kurallarıyla belirlenmiş bir imlasi, edebî dili ve terimleri olmayan bir milletin çağdaş ve medeni olamayacağını belirten Atsız, bu yazısını Faik Ali Ozansoy'un *Çığır* dergisinin 112. sayısında çıkan "Dil Hakkında Birkaç Perişan Söz" adlı makalesi sebebiyle kaleme almıştır. Yazar, yazısını dildeki yenilik akımına karşı olan ancak eski dille güzel şiir yazmış, eski dilin dehasını çok iyi kavramış olan, medeni cesaretine hayran olduğu Faik Ali Ozansoy'un fikirlerine itiraz etmek için yazmıştır. Ozansoy'un yabancı kökten gelmiş kelimeleri Türkçe kabul etmesinin, her dilin başka dillerden kelime almak suretiyle zenginleştiği düşüncesinin doğru olmadığını söyleyen Atsız, dili geri olan bir milletin diğer sahalarda ilerlemesinin mümkün olmadığını vurgulamaktadır. Faik Ali'nin yabancı kelimeleri savunmasına karşın kendisinin de Türkçe kelimeleri savunduğunu söylemektedir. Türkçenin insan iradesiyle, aydınların çabalarıyla sadeleşeceğini, Türkleşeceğini ve benliğini bulacağını belirtmekte, bu işin sanatkarlar eliyle değil dil bilginleri tarafından yapılması gerektiğini ifade etmektedir (Atsız, 1942b: 6-7). Atsız'ın değindiği husus, dili ileri olmayan bir uygarlığın diğer sahalarda da varlık gösteremeyeceği fikridir. Dil, bir milletin öz benliğini koruyup asırlar boyu devam ettirmesinde, sözlü kültürünün yazı dil aracılığıyla ebedileştirilerek kuşaktan kuşağa aktarılmasında başat rol oynamaktadır.

Besim Atalay, *Çınaraltı* dergisinde beş tanesi "Türkçe Davası", bir tanesi "Dil Davası" adını taşıyan bir yazı dizisi kaleme almıştır. Atalay bu yazılarında dille ilgili konular üzerinde durmakta, önemli hususlara işaret etmektedir. Yazar, derginin 9 ve 10. sayılarında yayımlanan ve "Türkçe Davası" adını taşıyan iki makalesinde dilde sadeleşme konusuna değinmektedir.

Arapçaya giren yabancı bir kelimenin şeklinin hemen değiştirildiğini ve Arapların bu durumu doğal karşıladığını ancak aynı durumun Türkçe için söz konusu olmadığını söylemekte, Türkçeye giren yabancı kelimelerin Türkçeleşmesinin eski ve yeni bilginler tarafından doğru bulunmadığını belirtmektedir. Araplarda halk ile aydın kesimin birleştiğini ancak bizde ayrıldığını dile getirmekte, halkın kalem efendilerinin diliyle, kalem efendilerinin de halkın diliyle alay ettiklerinden üzüntüyle bahsetmektedir. Halk ile aydınlar arasında oluşan bu uçurumun Türk diline zarar verdiğini söyleyen Atalay, dilin kanunlarına ve kurallarına uymak istemeyen bir kelimenin dilde tutulmasına karşı olduğunu vurgulamaktadır (Atalay, 1941e: 13). Yazar bir sonraki makalesinde yazı dilini Türkçeleştirme isteğinin ataların diline saygısızlık etmek olmadığını, geçmiş ile ilginin kesilme isteğinin bulunmadığını özellikle belirtmektedir. Bu durumun aksinin milleti soysuzlaştıracağına işaret eden yazar geçmişin karanlığına gömülmek istemediğinin de altını çizmektedir. Düşüncelerini belirtirken eskiye karşı saygı duymak ile onu diriltmenin ve yaşatmaya çalışmanın başka şeyler olduğunu ifade etmektedir. Divan edebiyatının okullarda okutulmasını anlamsız bulan Atalay, Türk çocuğuna Türk'ün kendi edebiyatını öğretmeyi görev bilmektedir. Kökü Türk milletine ait olmayan zor ve karmaşık Divan edebiyatı yüzünden genç şairlerin başka edebî akımlara sürüklendiğinin, millî bir edebiyatın ancak milletin büyük bir kesimi tarafından anlaşılabilir bir dille ortaya çıkabileceğinin altını çizmektedir (Atalay, 1941f: 6). Atalay'ın bu yazısında dikkati çeken düşüncelerinden biri Divan edebiyatının okullarda okutulmasının yanlışlığıdır. Klasik Türk edebiyatı, Divan edebiyatı gibi adlarla anılan bu edebiyat Arapça ve Farsça kelimelerin fazlalığına, nazım birim ve şekillerinin büyük bir çoğunluğunun yabancı kaynaklı olmasına rağmen Türk edebiyatının önemli bir dönemidir. Edebiyatımızda iz bırakan, yeni bir duyuş ve düşünce dünyasına kapı aralayan sanatçılar bu dönemde yetişmiştir. Soyut kavramların kullanımı, söz sanatları aracılığıyla Türkçenin kelimelerini, farklı söyleyişleri hayal ettirecek şekilde nazım ve nesre işleyen bu edebiyatın okullarda okutulmaması fikri doğru değildir.

Emekli General H. E. Erkilet'in kaleme aldığı "Öz Dilimiz" adlı makale, bir milletin dilinin, o milletin varlığının ve benliğinin aynası olduğunu açıklayan cümlelerle başlamaktadır. Türk dilini dünyanın yaşayan en geniş, müstakil ve eski bir dili olduğunu ancak buna rağmen tarihî süreç içerisinde Çince, Rusça, Farsça ve Arapçadan etkilendiğini anlatan Erkilet, her dilin başka dillerden etkilenmesinin kaçınılmaz olduğunu belirtmektedir. Ancak Türkçede bu etkilenmenin makul bir seviyede olmadığını, dile başka dillerden çok fazla kelime ve kural girdiğini bunun sonucunda da dilin melezeleştiğini ifade etmektedir. Böylece güzel, sade ve kolay Türkçenin; öğrenilmesi ve öğretilmesi en zor, en karışık ve belirsiz bir duruma sokulmasından duyduğu rahatsızlığı dile getirmektedir. Türklerin, egemenlikleri altında bulundurdıkları milletlere "hoş görünmek" arzusuyla kendi dillerinden büyük ölçüde taviz verdiklerine dikkat çeken yazar, yabancı kelime ve tabirleri ödünç aldığımızı fakat bu unsurları Türkçenin sistemine göre şekillendirmekten kaçındığımızı vurgulamaktadır. Bu durumun sadece Türkçeyi değil Türklüğü de tehlikeye düşürdüğünün altını çizmektedir. Her milliyetçi Türk'e düşen görevin Büyük Atatürk'ün, Türk dili uğrunda harcadığı emekleri asla boşa gitmeyeceğine inanmak olduğunu; dilde, fikirde ve işte birliğin Türk'ün amentüsü olarak kabul edilmesi gerektiğini söyleyerek yazısını sonlandırmaktadır (Erkilet, 1941: 4).

Türkçenin ilerlemesine ve gelişmesine engel olan durumların ele alındığı, Türkçenin her türlü yükselişe hazır durumda bulunduğunu konu alan makale, Besim Atalay'ın kaleminden çıkan "Türkçe Davası" adlı yazıdır. Atalay bu yazısında Türkçenin açılmayışının ve gelişemeyişinin

sebeplerinin tarih ve coğrafyadan kaynaklandığını ileri sürmektedir. İslamiyet'in kabulünden sonra Arapça ve Farsçanın etkisi altına giren Türkçenin kendi yolunu şaşırdığını, buna bağlı olarak yükselme ve ilerlemenin durduğunu örneklerle açıklamaktadır. Türkçeye en büyük darbenin benliğini kaybetmiş Türkler tarafından vurulduğunu belirten Atalay, Türkçeyi atarak yerine Arapçayı almak isteyen Türk hakanlarını en büyük suçlu olarak görmektedir (Atalay, 1941ç: 10). Derginin sonraki sayısında yayımlanan "Dil Davası" adlı makale de "Türkçe Davası" makalesini tamamlar niteliktedir. Arapçanın geniş bir alana yayılmasının sebeplerinden söz eden yazar, başka dillerden Arapçanın söz varlığına giren kelimelerin ses ve şeklinin Arapçaya uygun hâle getirildiğini böylece kelimenin yabancılığının ortadan kalktığını, ona Arapça damgası vurulduğunu açıklamaktadır. Türkçede de durumun böyle olması gerektiğini sözlerine eklemektedir (Atalay, 1941d: 5).

Derginin 19. sayısında yayımlanan "Yeni Kelimeler" başlığını taşıyan yazı, imzasızdır. Yazarı belli olmayan bu yazıda Türkçenin sadeleştirilmesi için yapılması gerekenler belirtilmektedir. Türkçenin söz varlığındaki Arapça ve Farsça kelimelerin tamamının atılmasının dile zarar vereceği, hangi kelimenin kullanılıp hangisinin atılacağı hususunda izlenecek yolu, dille uğraşan ilim adamlarının belirlemesi gerektiği belirtilmektedir (Belirtilmemiş, 1941: 11). Türkçenin yabancı kelimelerden temizlenmesi hususu, *Çınaraltı* dergisi yazarlarının pek çoğunun üzerinde durduğu bir konudur. Bu konuda makale yazan aydınların çoğu, Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin tamamının dilden atılmasının Türkçeye zarar vereceği konusunda hemfikirdir. Türkçede karşılığı olan kelimelerin yabancı karşılıklarının atılması, Türkçede karşılığı bulunmayan ve dile yerleşmiş olan Arapça ve Farsça kelimelerin kullanılmaya devam edilmesi genel kabuldür.

Dilde sadeleşme konusunu içeren yazıların tamamından çıkarılacak sonuç, yabancı kelimelerin Türkçeden temizlenmesi, yeni kelimelere ihtiyaç duyulması halinde Türk lehçelerine ve ağızlara başvurulması gerektiği, Türkçenin yapısına aykırı kullanımların dilin sisteminden tamamen atılmasıdır. Bu hususlar Türkçenin yapısına ve mantığına uygun şekilde yapılmalı ve Türkçe zenginliğinden, ifade gücünden hiçbir şey yitirmemelidir.

1.7. Dil İnkılabı ile İlgili Yazılar

Dil inkılabı, bu inkılabın yankıları ve doğurduğu sonuçlar *Çınaraltı* dergisi yazarları tarafından çeşitli yönleriyle ele alınıp değerlendirilmiştir. Yazarlar, dil inkılabıyla ilgili yazılarında konuyla ilgili düşüncelerini dile getirmenin yanında dil inkılabı adı altında yapılanları ve tasvip etmedikleri hususları da kaleme almışlardır.

Nebil Buharalı'nın "Hakiki Türkçe ve Taklit Türkçe" adlı makalesi, kişinin milliyet ve insanlık duygusunu dil sayesinde fark ettiğini ifadeyle başlamaktadır. Mükemmel bir dilin milletin hayatını ebedileştireceğini söyleyen Buharalı, dil inkılabının uygulanması konusunda işlerin karmaşık bir duruma geldiğini, bir kısım dil bilgininin dili tamamen tasfiye etme isteğinde olduğunu bir kısmının da dile yerleşmiş ve Türkçenin malı olmuş sözcüklerin kalarak diğerlerinin dilden temizlenmesi düşüncesinde birleştiğini anlatmaktadır. Kendisinin milli ve katıksız bir dil ve bu dille yapılacak yazı, bilim ve edebiyat dili aramak için yola çıktığını belirten yazar, dil inkılabının Türk dünyasında çok büyük ve önemli bir hareket olduğunu, her büyük hareketin ve değişimin başlangıçta sarsıntılara sebep olacağını ancak daha sonra ölçüsünü bulup rayına gireceğini sözlerine eklemektedir (Buharalı, 1941a: 6-7).

Dergide dil inkılabını konu alan ve konuyla aynı başlığı taşıyan "Dil İnkılabı: Ciddi İlim Adamlarından Müteşekkil Bir Dil Heyeti Kurulmalıdır" adlı makale Hüseyin Namık Orkun'a

aittir. “Bugünkü Türkçülüğün Esasları” başlığı altında verilen makale, adından da anlaşılacağı gibi dil inkılabının başarıya ulaşması için bu işi en iyi şekilde yapacak dil bilginlerinden meydana getirilecek bir kurulun varlığının şart olduğunu vurgulamaktadır. Dil hareketinin o dönemki durumunun anlatıldığı yazıda Orkun, Türk dilinin Türk’ün en kutsal varlığı olduğunu belirtmekte ve “cahil” diye nitelendirdiği dilci geçinen ancak gerçek anlamda dilci olmayanların dile dokunmasını sakıncalı bulduğunu ifade etmektedir. Dil inkılabının henüz gerçekleşmediğini, bu inkılabın ancak bütün Türklük âlemini kapsayan bir dilin meydana getirilmesiyle başarıya ulaşacağını söylemektedir. Yazarın dil inkılabının nasıl olacağına dair düşüncelerinin temelini oluşturan düşünceleri şöyle açıklanabilir: Dil inkılabının temeli milliyetperverliktir. Bir kelimeyi Türkçe diye uydurmak, bilimsellikten uzak sözcükler üretmek kabul edilemez bir tutumdur. Dilin sahibi millet olduğu için dilde gerçekleştirilecek değişimi de millet yapmalıdır. Masa başında kelime üretmek sonuç vermeyecektir. Ciddi ilim adamlarından oluşan bir dil kurulu oluşturulmalı, dille ilgili yapılacakların esasını bu kurul belirlemelidir. İhtiyaç hâlinde Eski Türkçeden ve diğer Türk lehçelerinden kelime alınmalıdır. Yeni kelime oluşturulup kabul edilirken Türk köylüsü örnek alınmalıdır. Dil inkılabında gözden kaçırılmaması gereken esas husus her kelimenin Türkçe olması gerektiğidir. Dil inkılabını yapan her millet bu yoldan gitmiştir (Orkun, 1942b: 8). Türkçenin sadeleşmesiyle ilgili olarak kaleme alınan yazıda dikkati çeken noktalardan biri dil inkılabının başarıya ulaşması için atılacak adımları belirleyecek olan dil heyetinin, alanında uzman ilim adamlarından oluşması gerektiği hususudur. Yazar bu konuda çok önemli bir konuya dikkat çekmiştir.

Besim Atalay’ın “Türkçe Davası” adını taşıyan yazı dizisinde yer alan iki makale dil inkılabıyla ilgilidir. Atalay ilk yazısının girişinde Türk milletinin dil ve kültür konusunda daha önce dil alanında devrim yapan milletlerin geçtiği yolu izleyeceğini belirtmekte, bu sosyal yazgıdan kaçmanın mümkün olmadığını ifade etmektedir. Dil devriminin İsmet İnönü’nün 18 Şubat 1929 tarihli söyleviyle başladığını söyleyen yazar, devrimin yavaş yavaş meyvelerini vermeye başladığına dikkat çekmektedir. “Çorba lisan” olarak nitelendirdiği Osmanlı lisanının ana dili ve kültürü her geçen gün biraz daha boğduğunu, yeni temeller üzerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin Türkçe kelimelerden oluşan bir dilin olacağını, dil devrimini doğuran başlıca etkenin Türk Devleti’nin dilinin Türkçe olması gerektiğini vurgulamaktadır. “Dilimizi bozuyorsunuz!” diyerek inkılabı durdurmaya çalışanlardan bahseden Atalay, dil inkılabına karşı çıkanları üç grup hâlinde incelemektedir: Bu grupların ilki her türlü yeniliğe ve değişime karşı olmayı alışkanlık hâline getirmiş olan bilgisizler; ikincisi öz Türkçe kelimeleri öğrenme zahmetine katlanmayanlar, son grup ise eski dilde yazı veya kitap yazarak para kazananlardır. Bu üç grubun dışında bulunan bir kesimin varlığına da işaret eden yazar, bu kesimi kanları ve soyları ayrı olanların meydana getirdiğini ifade etmektedir. Yazar makalesini, yüzyılın ihtiyaçlarına cevap vermesi yönüyle değeri çok yüksek olan dil inkılabının bütün Türkleri yakından ilgilendirdiğini ve çabuk kökleşen bir inkılap olduğunu söyleyerek bitirmektedir (Atalay, 1941b: 7).

Besim Atalay’ın aynı konuyu ele aldığı “Türkçe Davası” yazı dizisinin bir başka makalesi *Çınaraltı* dergisinin 3. sayısında okurla buluşmuştur. Atalay bu yazısında o dönemde geçerli olan dille ilgili düşünce ve görüşleri dört maddeyle açıklamakta, bu maddelerde ileri sürdüğü fikirlerle dil inkılabında yapılması gerekenlere değinmektedir. Dönemin dil tartışmalarının odak noktasını oluşturan fikirler; eski dilin yani Osmanlıcanın olduğu gibi yaşaması, eski dilin yavaş yavaş düzeltilerek bu işin zamana bırakılması, Türkçenin eski dilden ve öz Türkçeden değil Fransızca

dan kelime olarak zenginleştirilmesi, cümle kuruluşunda ve söz diziminde Fransızcanın dil bilgisi kurallarının Türkçeye uygulanması, Türkçenin kendi kökünden faydalanmak suretiyle genişletilmesi ve böylece su katılmamış bir Türkçe meydana getirilmesi (Atalay, 1941c: 4).

Her köklü değişim, radikal kararlar gerektirir. Bu kararların doğuracağı sıkıntılar ve hissettireceği sarsıntılar ise kaçınılmazdır. Dil inkılabı da bu aşamalardan geçmiş, bazen aşırıya kaçılarak dile zarar verilmiştir. İnkılabın başarıya ulaşması için zamanla orta yol benimsenmiştir.

1.8. Türkçenin Gücü ve Zenginliği ile İlgili Yazılar

Yazılı belgelerden hareketle söylenecek olursa Türkçe, dünyanın en eski ve zengin dillerinden biridir. Dünya üzerinde çok geniş bir coğrafyada konuşulan Türkçe; anlatım gücü, söz varlığı, ve kalıp ifadeler bakımından oldukça zengindir. Türkçe, tarihin çeşitli dönemlerinde farklı alfabelerle yazılmış ve sayısız eserler vermiş bir dildir. Soyut ve somut ifadeler, kalıplaşmış sözler, ilişki sözleri, atasözleri, deyimler, ikilemeler, eş ve karşıt anlamlı kelimeler bir dilin zenginliğinin belirleyicileri arasındadır. Bu belirleyiciler Türkçenin ilk yazılı belgelerinden itibaren metinlerde yer almıştır. Bir dilin gücü, o dilin zenginliğiyle paraleldir. Dolayısıyla Türkçe zengin olduğu kadar güçlü bir dildir. Türkçenin tarihin her döneminde bilim, sanat ve edebiyat dili olarak kullanılması onun gücünün en belirgin delilidir. *Çınaraltı* dergisinde Türkçenin zenginliği ve gücüyle ilgili olarak yazılmış makaleler, derginin yayımlandığı dönemde bu konunun ele alınmış biçimlerini göstermesi bakımından önemlidir.

Ali Canip Yöntem tarafından yazılan “Dilde Zenginlik” makalesi, bir dilin söz varlığında yer alan kelime sayısının fazlalığının, o dilin zenginliğinin göstergesi olduğu düşüncesini ele almaktadır. Yöntem, bir kavramın aynı dilde birden fazla karşılığının olmasının bir dil için zenginlik oluşturmayacağını altını çizmektedir. Buna bağlı olarak da aralarında az da olsa bir anlam farkı bulunmayan kelimelerin dile zenginlik kazandırmadıklarını vurgulamaktadır. Yüksek bir kültür dilinde aralarında hiçbir anlam farkı bulunmayan iki kelimenin bulunmadığına işaret eden yazara göre bir dili diğer dile üstün kılan esas özellik, dilde yer alan ve aralarında anlam farkı bulunan kavramların fazlalığıdır. Edebiyat-ı Cedide sanatçılarının Osmanlıcada Türkçesi olan bir kelime yerine Arapça ve Farsça birçok kelimenin kullanımını bir kazanç olarak görmelerini eleştirmektedir. Düşüncesine temel oluşturmak için de Fransız edebiyatını örnek göstermektedir. Fransızcada böyle bir durum olmamasına karşın Fransız edebiyatının dünyanın en zengin edebiyatlarından biri olduğunu söylemektedir (Yöntem, 1942a: 6). Ali Canip’in “Bir Dili Zenginleştirenler” adlı yazısı da bir milletin diline en çok hizmet edenlerin yazar ve şairler olduğu konusunu işlemektedir. Bir dilin sadece edebiyatıyla, edebî eserleriyle zenginleşip ilerleyebileceği fikrinin ileri sürüldüğü makalede, dilde yer alan ifade unsurlarının yüksek düşünce ve duygu kavramlarını anlatabildiği derecede zengin ve değerli olduğunun altı çizilmektedir (Yöntem, 1942b: 7). Ali Canip Yöntem’in yazdığı makale, bir dilin zenginliğin esaslarını ve dile hizmet edenleri anlatan genel konular üzerinde durmaktadır. Dilin söz varlığındaki kelime sayısı dilin zenginliğiyle doğru orantılıdır. Kökeni ne olursa olsun dile yerleşmiş ve söz varlığının birer parçası olan kelimeler duygu ve düşüncelerin ifadesine yardımcı olmaktadır.

1.9. Terimlerle İlgili Yazılar

Terimler bir dilin zenginliğini ve bilim dili olduğunu gösteren kelimelerdir. Dilin söz varlığında yer alan terimlerin Türkçe olması, dilin kalitesinin de bir göstergesidir. M. Nermi, her bilginin kendi konusunu kendi dilinde işleyebilmesi gerektiğini söylediği “Dilimizin Bilim Sözcükleri” adlı

makalesinde bilim sözlerinin nasıl oluşturulacağı konusu üzerinde durmaktadır. Bu noktada bilim sözleri için bir kaynak dilin seçilmesinin dil inkılabını tehlikeye sokacağına dikkat çekmektedir. Türkçeye girecek bir bilim sözünün, türevlerini de beraberinde getireceğini ve bu kelimelerin değişmemek üzere dile yerleşeceğini ifade etmekte ve bunun yaratacağı sıkıntılı durumlara işaret etmektedir. Bilim kelimeleri için Elen ve Latin dillerine başvurulmasının dilin melezleştirilmeden ulusallaştırılmasını sağlayacağını ifade eden yazar, bu dillerden alınacak terimlerin Türkçenin yapısına göre söylenmesi gerektiğini dile getirmektedir. M. Nermi, bu düşüncesinin yanı sıra bilim sözlerinin başka dillerden alınmasının şart olmadığını bunu yaparken kendi sözlerimizden yola çıkarak terimler üretebileceğimizi de sözlerine eklemektedir (Nermi, 1942b: 12). Bir dilin bilim dili olarak kabul görmesindeki önemli hususlardan biri, terimlerini kendi bünyesinden çıkarmasıdır. Türkçede çeşitli bilim, sanat, siyaset, spor vb. alanlarda kullanılan terimler için de mümkün olduğunca Türkçe kelimeler kullanılmalı, yeni terimlerin oluşturulmasında Türkçenin ağızlarına başvurulmalıdır.

1.10. Dil-Kültür-Benlik İlişkisiyle İlgili Yazılar

İsmet Kür, H. E. Erkilet ve M. Nermi dil-kültür-benlik üçgenini yazılarına taşıyan *Çınaraltı* aydınlarıdır. Dilin kültürün ve benliğin birbirini tamamlayan parçalar olduğunu vurgulayan yazarların makalelerinde ele aldıkları konular şöyle değerlendirilebilir:

İsmet Kür “Dil Meselesi” başlığı altında kaleme aldığı yazısında insanları birbirine bağlayan kurumların temelini atan en önemli unsurun dil olduğunu vurgulamaktadır. İnsanların birbirlerini dil aracılığıyla etkilediğini, bir milleti tanımının, onun kültürünü öğrenmenin ve bu kültürden yararlanmanın o milletin dilini öğrenmekle mümkün olacağını belirten yazar; bir millete bağlanmanın, onu benimsemenin ilk adımının onun dilini bilmek, sevmek ve kabullenmek olduğunu altını çizmektedir. Yazar düşüncesini kanıtlamak için Bilecik örneğini vermektedir. Bilecik’te ve Bilecik’in bazı köylerinde Türk adını, kanını taşıyan Türklerin Türkçe konuşmadıklarından yakınmakta, bu kişilerin elli sene önce yaşadıkları topraklarda konuştukları Bulgarca, Rumence, Sırpçayı konuşmaya devam ettiklerini söylemektedir. Bu durumu “millî bir facia” olarak gören Kür, bu facianın sebeplerini şöyle açıklamaktadır: Aynı memleketten gelmiş olan göçmenlerin yerleştirilmiş olmaları doğru değildir. Bu göçmenler çeşitli yerlere dağıtılmak suretiyle yerli halk arasında eritilmelidir. Yazar ayrıca Bilecik halkının ve aydınlarının bu millî faciaya seyirci kalmalarını da eleştirmektedir (Kür, 1943b: 7).

H. E. Erkilet yazısına Türkçeyi 70 milyon kişinin konuştuğu bilgisini vererek başlamaktadır. Geniş bir coğrafyada yaşayan Türklerin Kırgız, Kazak, Azeri, Türkmen, Özbek vb. adlarla çeşitli oymaklar kurduklarını ve kendilerine özgü lehçe ve ağızlar kullandıklarını ifade etmektedir. Türk düşmanlarının bu durumdan faydalanarak bir bütün olan ancak farklı adlara sahip boylar hâlinde yaşayan Türkleri, millet adı yerine oymak adlarını kullanmak suretiyle ayrıştırmaya çalıştıklarını söyleyerek bu amaç doğrultusunda yapılanları sıralamaktadır. Her Türk oymağının ağzına veya lehçesine göre ayrı alfabe, dil bilgisi ve sözlük tertip ettirdiklerini, Türk oymaklarının kendi aralarında kelime alışverişini yasakladıklarını söylemektedir. Yapılanların Türklüğü ve Türk birliğini bozmak, Türkçülük düşüncesini baltalamak amaçlı olduğunu da sözlerine eklemektedir. Sayısız Türk boyunun her birinin büyük Türk milletinin önemli bir parçası olduğunu, kullandıkları lehçelerin, geniş ve derin Türkçeyi işleyip doğurduğunu belirtmektedir. Erkilet’e göre her Türk oymağının lehçesine saygı göstermek esastır. Türkçülük programında Türk birliği, Türk aydınlarının dikkat ve titizlikle üzerinde durmaları gereken öncelikli ve önemli bir konudur (Erkilet, 1942: 4). Yazarın makalesinde dil birliğinin milletin birliği açısından ne derece önem

taşıdığı vurgulanmaktadır. Geçmişte yaşanan ve bugün de izleri devam eden Türkleri farklı boy adlarıyla anarak ayrıştırma düşüncesi, Türk dünyası idealine karşı geliştirilmiş olan siyasi bir tezdir.

Dil, bir milletin benliğini oluşturan en önemli değerlerdendir. İnsan topluluğunun millet hâline gelmesinde hayati rol üstlenen dil, kişinin kendisini, kültürünü, tarihini kısacası benliğini bilmesinde ve bu bilinçle hareket etmesinde büyük önem taşır. *Çınaraltı* dergisinde yayımlanan “Dilimiz ve Benliğimiz” adlı yazı, bu konu üzerinde durmaktadır. Makalenin yazarı M. Nermi’dir. Nermi, dili ulusal benliğin tarihi olarak görür, kültürü sağlam olan bir dil bilgini tarihin önemli noktalarını dil sayesinde öğrenebilir. Yazar, makalesinde kelimelerin ölümü konusunu da ele almaktadır. Ona göre kelimelerin ölümü iki şekilde gerçekleşir. Bunların ilki büyük bir salgın gibi kelimeleri tüketen ölüm, ikincisi dilin normal seyirdeki gelişimiyle oğullarını, kardeşlerini, torunlarını bırakan ölümdür. Bu ölümlerin sebebi, kültür benliğinin aniden veya zaman içerisinde yavaşça değişmesidir (Nermi, 1942a: 12).

Dil, kültürün ve millî benliğin en önemli harcıdır. Kültürün taşıyıcısı olan dil, insan topluluğunun millet vasfı kazanmasında en başta gelen unsurdur. Dilini koruyan, zenginleştiren, en iyi şekilde kullanan milletler tarih sahnesinde uzun soluklu olurlar. Bu bakımdan dilin varlığı, milletin varlığı demektir. *Çınaraltı* dergisinin yazı kadrosu, yazılarını bu düşünceye bağlı olarak kaleme almıştır.

1.11. Aydınlar ve Türkçe ile İlgili Yazılar

Çınaraltı dergisinde Türkçeyi zenginleştiren ve Türkçe ile ilgili çalışmalara katkı sağlayan ilim adamlarıyla ilgili düşüncelerin aktarıldığı yazılar da bulunmaktadır. Bu tür yazılardan ilki Mithat Cemal Kuntay’ın “6 Türkçeci” başlığı taşıyan yazısıdır. Kuntay adı geçen yazısında Türkçeye hizmet eden altı önemli ismin dile sağladıkları katkıları anlatmaktadır. Kuntay’ın makalesine konu olan sanatçılar Asım Efendi, Cevdet Paşa, Vefik Paşa, Ziya Paşa, Suavi ve Namık Kemal’dir. Her ismi ayrı ayrı kaleme alan yazar, 19. yüzyılın başında Türkçenin en büyük dil olayının Asım’ın kamus tercümesi olduğunu belirtmektedir. Türkçenin ilk standart eseri olarak nitelendirdiği *Kıyas-ı Enbiya* ve Cevdet Paşa’nın ortaya çıkış öyküsünü okuyula paylaşan Kuntay, *Lehçe-i Osmani* adlı eserinde Vefik Paşa’nın Arapça ve Farsça kelimelerin olmadığı bir Türkçeye yer ayırdığını söylemektedir. Hürriyet gazetesinin 11. sayısında çıkan “Şiir ve İnşâ” makalesinin sahibi Ziya Paşa’nın ilk kez Türkçe olmayan bir Türk gazetesini ayıpladığını ifade etmektedir. Yazarın Türkçeye katkısını anlattığı son isim Kemal başlığı altında verdiği Namık Kemal’dir. Namık Kemal’in elli dört yıl önce kardeşi Ömer Nazif’e yazdığı mektupta “Mektuplarımı Türkçe isterim.” ifadesini kullandığını belirtmekte ve mektubun ilgili kısmını paylaşmaktadır (Kuntay, 1944: 6). Yazarın bu makalesinde o dönemde sade Türkçe hareketinin başlamasına zemin hazırlayan, söylemleri ve yaptıklarıyla Türkçeye hizmet eden isimler anılmaktadır.

Türk edebiyatının usta kalemlerinden Peyami Safa derginin 54. sayısında yayımlanan “Edebiyatçılar ve Lisaniyatçılar” başlıklı yazısında edebiyatçıları ve dil üzerinde çalışan bilim insanlarını karşılaştırmaktadır. Dil üzerinde çalışan bilim insanları için “lisaniyatçı” tabirini kullanan Safa, bu gruptaki kişilerin dille ilgili olayları ve gelişmeleri incelediklerini, asılları ve kökleri arayarak kelimelerin kökenlerini, tarihini ortaya çıkardıklarını belirtmektedir. Dille ilgilenen bu kişilerin sanatçı olmadıklarını, dile karşı tarafsız bir bakış açısı geliştirmeleri gerektiğini ifade etmektedir. Türk Dil Kurumunda sadece dilcilerin değil edebiyatçıların da olması gerektiğinin altını çizmektedir (Safa, 1942: 5). Yazar ileri sürdüğü düşüncede son derece haklıdır. Edebiyatçının ve dille uğraşan bilim insanının görevleri ve dile bakış açıları farklıdır.

Ancak her ikisinin de malzemesi dildir ve her iki grup da dilin malzemesini kendi amacına uygun şekilde kullanır. Ayrıca dilin özelliklerini, zenginliğini, ifade gücünün en iyi şekilde temsil eden eserlerin başında edebiyatçıların meydana getirdiği edebî ürünler bulunmaktadır. Bu nedenle Türk diliyle ilgili araştırmalar yapan çalışma gruplarının içinde edebiyatçılar da bulunmalıdır.

1.12. Türkçeye İlgili Diğer Yazılar

Çınaraltı dergisinde yayımlanan Türkçe konulu diğer yazıları IV. dil kurultayı, olgu-olay kelimelerinin açıklaması gibi Türkçenin genel konularıyla ilgili olan ve yukarıdaki başlıklar altında değerlendirilemeyen makaleler oluşturmaktadır.

Fuat Köseraif'in yazdığı "Olgu mu Olay mı?" adlı makalede "olay" ve "olga" kelimelerinin eşanlamlı olduğundan ancak hangisinin kullanılması gerektiği hususunda tereddüt bulunduğu bahsedilmektedir. Yazara göre millet vicdanı şuurlanan her ulus, dilini elekten geçirmeyi, yabancılığı yadırganan her kelimeyi dilden atmayı en önemli görev olarak görmektedir. Yeni kelime üreterek dilimizde karşılığı olmayan anlamların yerini boş bırakmamanın ulusal benlik bilgisinin bir sonucu olduğunu dile getirmekte, halk ağzında bulunan kelimelerden yararlanmak yerine yakıştırma sözler uydurmanın yanlışlığından söz etmektedir. Karmaşık bir durumda bulunan dil işlerinin el birliğiyle başarılabilmesi için gramercilerin yol göstermede geciktiğini eleştiren yazar, sanatçılardan, yazarlardan ve eğitimcilerden olgu, olay ve olga kelimelerinin hangisinin kullanılması gerektiğine dair bilgilendirme ve yönlendirmenin yapılmasını istemektedir (Köseraif, 1942a: 12). Köseraif'in kullanımı konusunda ikilemde kaldığı kelimelerden "olgu" bugün kullanılmakta ancak "olga" kelimesi Türkçenin söz varlığında yer almamaktadır. Dilin bünyesine uymayan, kullanım alanı ve yaygınlığı bulamayan bütün kelimeler zamanla kaybolmaya mahkûmdur.

Çınaraltı dergisinde Türk dil kurultayı ile ilgili yazı da bulunmaktadır. "IV. Dil Kurultayı" başlığı altında verilen ve yazarı belirtilmeyen yazı, "Haftanın Tarihi" bölümünde yer almakta ve 48. sayının ilk yazısı olma özelliğini taşımaktadır. Yazıda 13 Ağustos Perşembe günü Ankara'da Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi salonunda toplanan "Dördüncü Dil Kurultayı" hakkında bilgi verilmektedir. Kurultay üyeleri, yazarlar, öğretmenler, akademisyenler, milletvekilleri ve dil konusuyla ilgilenen uzmanların katılımcı olarak yer aldığı kurultayda, üç hedef üzerinde durulduğu belirtilmektedir. Dilin güzelleşmesi, gelişmesi ve temizlenmesi olarak belirtilen bu üç hedefin birbirini koruduğu ve tamamladığı sürece dil işlerinde doğru yolda ilerlendiğinden şüphe edilmemelidir. Hedeflerden birinin aksaması durumunda amaçtan sapılacağından söz edilmekte dili geliştirmek ve temizlemek uğruna dilin güzelliğinin bozulmasına müsaade edilmemesi gerektiği vurgulanmaktadır. Yazıda dönemin Millî Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel'in kurultayın açılışında yaptığı konuşmadan bölümler de yer almaktadır (Belirtilmemiş, 1942: 2). İlki 1926 yılında yapılan ve bugünde yapılmaya devam eden dil kurultayı, Türkçenin çeşitli konuları üzerinde çalışan Türklük bilimcileri belirli aralıklarla bir araya getirmekte ve Türkçenin gelişmesine katkıda bulunmaya devam etmektedir.

Sonuç

1941-1944 yılları arasında 146 sayısı yayımlanan ve Türk dergiciliğinde önemli rol oynayan *Çınaraltı* dergisinde Türkçe ile ilgili 48 yazı bulunmaktadır. Türkçe ile ilgili yazılar; dil bilgisi, kökler ve ekler, dilde sadeleşme, dil inkılabı, yazı dili, konuşma dili, ortak kültür dili, yazım, terimler, Türkçenin gücü ve zenginliği gibi önemli konuları içermektedir. Makaleler on altı farklı yazar tarafından kaleme alınmış, yazılardan üçünün yazarı belirtilmemiştir. Dergide Besim Atalay ve Ali Canip Yöntem'in yazı dizisi şeklinde yayımlanan makaleleri bulunmaktadır.

Çınaraltı dergisinde yayımlanan ve Türkçenin çeşitli konularına ışık tutan yazılar, dönemin dil tartışmalarını, dil inkılabının ilerleyiş sürecini, Türkçenin tarih boyunca geçirdiği değişimleri, karşı karşıya kaldığı tehlikeleri, Türkçe için çalışan onu en iyi şekilde temsil eden yazar ve şairleri yansıtması bakımından büyük önem taşımaktadır. Dönemin nabzını tutan dergi vasıtasıyla dil konusuna kafa yoran aydınların çözüm arayışlarını öğrenebilmek mümkündür. Öz Türkçecilik akımına karşı olan *Çınaraltı* dergisi yazarları, dilimize yabancı dillerden giren ve Türkçeleşmiş olan kelimelerin dilde kalmasından, aynı anlamı veren eş anlamlı kelimelerin Türkçe olanının kullanılmasından yana olmuşlardır. İhtiyaç durumunda yabancı dillerden alınan kelimelerin Türkçenin ses sistemine uygun hâle getirilmesinin doğru olacağını savunmuşlardır. Türkler arasında oluşturulacak ortak bir dilin tüm Türkleri bir araya getireceği ülküsünü taşımış, Türkçeyi belli bir sistem dâhilinde yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmayı ilk hedef olarak seçmişlerdir.

Dergi, çıkarıldığı dönemde edebiyata ilgi duyan gençlere kapı açmış, onların tanınması için aracı olmuştur. Türkçülük düşüncesini gençler başta olmak üzere tüm halka aşılama çalışmaları *Çınaraltı*, yaptığı yayınlarla bu düşüncenin yerleşmesine katkıda bulunmuştur. Aynı düşünce ve dünya görüşüne sahip yazarların fikirlerinin yayılmasına aracılık eden bu dergi, cumhuriyet döneminde damga vurmuş önemli bir yayın organı olmuştur.

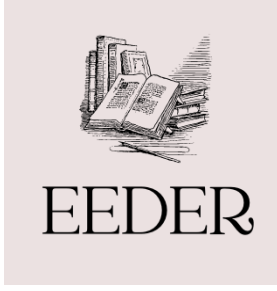
Dergide yayımlanan Türkçe ile ilgili yazılarda ele alınan konuların günümüzde de canlılığını ve önemini koruduğu görülmektedir. Türklük bilimcilerin bugün de eklerin kökeni ve kullanım alanları üzerinde çalıştıkları, Türkçenin zenginliğini ve gücünü gösteren eserleri dil bakımından inceledikleri bilinen bir gerçektir. Önceki dönemlerde başlayan ve cumhuriyet sonrasında da devam eden sadeleşme çalışmaları, günümüzde hedefine ulaşmış kabul edilmektedir. Türkçenin bilinçli kullanımına her dönemde olduğu gibi bugün de dikkat çekilmektedir. *Çınaraltı* dergisi yazarlarının sıklıkla üzerinde durdukları dil-kültür-benlik ilişkisi günümüzde de önemini korumakta, bu ilişkinin önemini gösteren çalışmalar yapılmaktadır. Bütün bu gelişmeler *Çınaraltı* dergisinde Türkçe ile ilgili olarak vurgulanan konuların günümüzde de geçerliliğini devam ettirdiğini, bu yayın organı aracılığıyla dikkat çekilen hususlar üzerinde bugün de çalışmalar yapıldığını göstermektedir. Dolayısıyla *Çınaraltı* dergisinin Türkçe üzerine düşünmeye yönelten bir görev üstlendiği söylenebilir. Bu bakımdan *Çınaraltı* Türkçeye, Türklük bilimine katkı sağlamış önemli bir dergi olarak Türk basın tarihindeki yerini almıştır.

Kaynakça

- Aslan, S. (2023). “Çınaraltı Dergisinde Türkçülük Anlayışı”, *Düşünce Dünyasında Türkiiz*, C. 14, S. 64, s. 107-130.
- Atalay, B. (1941a). “Doğu İllerinde Yükselen Kardeş Sesi”, *Çınaraltı*, 9 Ağustos 1941, nr. 1, s. 9.
- Atalay, B. (1941b). “Türkçe Davası”, *Çınaraltı*, 16 Ağustos 1941, nr. 2, s. 7.
- Atalay, B. (1941c). “Türkçe Davası”, *Çınaraltı*, 23 Ağustos 1941, nr. 3, s. 4.
- Atalay, B. (1941ç). “Türkçe Davası”, *Çınaraltı*, 6 Eylül 1941, nr. 5, s. 10.
- Atalay, B. (1941d). “Dil Davası”, *Çınaraltı*, 13 Eylül 1941, nr. 6, s. 5.
- Atalay, B. (1941e). “Türkçe Davası”, *Çınaraltı*, 4 Birinci Teşrin 1941, nr. 9, s. 13.
- Atalay, B. (1941f). “Türkçe Davası”, *Çınaraltı*, 11 Birinci Teşrin 1941, nr. 10, s. 6-7.
- Atsız, H. N. (1941). “Dilimizi Türkleştirmek İçin Ameli Yollar”, *Çınaraltı*, 6 Eylül 1941, nr. 5, s. 8-10.
- Atsız, H. N. (1942a). “Türk Dilinde Ekler ve Kökler”, *Çınaraltı*, 13 Haziran 1942, nr. 38, s. 12.
- Atsız, H. N. (1942b). “Dil Meselesi”, *Çınaraltı*, 11 Temmuz 1942, nr. 42, s. 6-7.
- B. (1941). “Gramer Meselesi”, *Çınaraltı*, 16 Ağustos 1941, nr. 2, s. 11.

- Buharalı, N. (1941a). "Hakiki Türkçe ve Taklit Türkçe", *Çınaraltı*, 4 Birinci Teşrin 1941, nr. 9, s. 6-7.
- Buharalı, N. (1941b). "Konuştuğumuz Gibi Yazalım", *Çınaraltı*, 15 İkinci Teşrin 1941, nr. 15, s. 12.
- Buharalı, N. (1943a). "Türklerarası Ortak Kültür Dili", *Çınaraltı*, 8 Mayıs 1943, nr. 85, s. 11-12.
- Buharalı, N. (1943b). "Dil Tasfiyesinde: Uydurma Kelime İddiası", *Çınaraltı*, 19 Haziran 1943, nr. 91, s. 12-13.
- Çavlı, E. Â. (1941). "Türkçede Harfi Tarif Vardır!", *Çınaraltı*, 16 Ağustos 1941, nr. 2, s. 5.
- Durmuş, G. (2005). *Çınaraltı Mecmuası Üzerinde Sistematik Bir İnceleme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kars.
- Durmuş, G. (2013). "Çınaraltı'nın Faaliyet Sahası", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, C. 34, s. 97-115.
- Erkilet, H. E. (1941). "Öz Dilimiz", *Çınaraltı*, 4 Birinci Teşrin 1941, nr. 9, s. 4.
- Erkilet, H. E. (1942). "Türkçülük Programında Dil Meselesi", *Çınaraltı*, 14 Şubat 1942, nr. 28, s. 4.
- Hacısalıhoğlu, F; Kaynar, Ö. (?). "Çınaraltı Mecmuası", Atatürk Ansiklopedisi, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/cinaralti-mecmuasi/?pdf=5582>. Erişim tarihi: 07.11.2023.
- [imzasız], (1941). "Yeni Kelimeler", *Çınaraltı*, 13 Birinci Kânun 1941, nr. 19, s. 11.
- [imzasız], (1942). "IV. Dil Kurultayı", *Çınaraltı*, 22 Ağustos 1942, nr. 48, s. 2.
- [imzasız], (1944). "Yazı ve Konuşma Dili", *Çınaraltı*, 24 Haziran 1944, nr. 143, s. 11.
- Kösearif, F. (1941a). "Çe-Ça Dişilik Eki midir?", *Çınaraltı*, 1 İkinci Teşrin 1941, nr. 13, s. 11.
- Kösearif, F. (1941b). "Sel, Sal-El, Al: Nisbet (î)sinin Yerini Tutar mı?", *Çınaraltı*, 22 İkinci Teşrin 1941, nr. 16, s. 6.
- Kösearif, F. (1941c). "Türkçenin Nisbet (î)si Yerine Ne Konabilir?", *Çınaraltı*, 29 İkinci Teşrin 1941, nr. 17, s. 12.
- Kösearif, F. (1941ç). "Türkçemizde Çoğul (Cemi)", *Çınaraltı*, 13 Birinci Kânun 1941, nr. 19, s. 16.
- Kösearif, F. (1942a). "Olgu mu Olay mı?", *Çınaraltı*, 3 İkinci Kânun 1942, nr. 22, s. 12.
- Kösearif, F. (1942b). "Eklerimize Dair Bir İki Söz", *Çınaraltı*, 31 İkinci Kânun 1942, nr. 26, s. 13.
- Kuntay, M. C. (1944). "6 Türkçeci", *Çınaraltı*, 22 Nisan 1944, nr. 135, s. 6.
- Kür, İ. (1943a). "İmla Derdi", *Çınaraltı*, 27 İkinci Teşrin 1943, nr. 114, s. 11.
- Kür, İ. (1943b). "Dil Meselesi", *Çınaraltı*, 25 İkinci Kânun 1945, nr. 118, s. 7.
- Nermi, M. (1942a). "Dilimiz ve Benliğimiz", *Çınaraltı*, 18 Temmuz 1942, nr. 43, s. 12.
- Nermi, M. (1942b). "Dilimizin Bilim Sözleri", *Çınaraltı*, 5 Eylül 1942, nr. 50, s. 11-12.
- Orhon, O. S. (1941a). "İdeal", *Çınaraltı*, 9 Ağustos 1941, nr. 1, s. 1.
- Orhon, O. S. (1941b). "Bütün Arapça ve Farsça Kelimeler Dilimizden Çıkarılabilir mi?", *Çınaraltı*, 8 İkinci Teşrin 1941, nr. 14, s. 14-15.
- Orhon, O. S. (1942). "Dil Meselesi", *Çınaraltı*, 18 Temmuz 1942, nr. 43, s. 3.
- Orhon, O. S. (1943). "İstanbul Şivesi", *Çınaraltı*, 6 İkinci Teşrin 1943, nr. 111, s. 3.
- Orhon, O. S. (1944). "Uzun Cümle Kısa Cümle", *Çınaraltı*, 15 Temmuz 1944, nr. 146, s. 12.
- Orkun, H. N. (1942a). "Türkçede Cemi Eki", *Çınaraltı*, 10 İkinci Kânun 1942, nr. 23, s. 7.
- Orkun, H. N. (1942b). "Bugünkü Türkçülüğün Esasları: Dil İnkılabı: Ciddi İlim Adamlarından Müteşekkil Bir Dil Heyeti Kurulmalıdır", *Çınaraltı*, 7 Mart 1942, nr. 31, s. 8-9.
- Safa, P. (1942). "Edebiyatçılar ve Lisaniyatçılar", *Çınaraltı*, 3 Birinci Teşrin 1942, nr. 54, s. 5.
- Tonga, N. (2004). *Çınaraltı Dergisi Etrafında Oluşan Edebî Muhit*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Tonga, N. (2005). "Çınaraltı Mecmuası Üzerine", *Türk Yurdu*, C. 25, S. 213, s. 125-129.
- Tonga, N. (2012). "İki Bacanağın İki Kardeş Mecmuası: Akbaba ve Çınaraltı", *Değirmen*, Yüzyılın Dergileri 1900-2000 Özel Sayısı, S. 29-30-31, s. 62-75.
- Türkçe Sözlük (2023). "Dergi", Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Yetiş, K. (1993). “Çınaraltı”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 8, s. 302-303.
- Yöntem, A. C. (1941a). “Yazı Dili Münakaşaları”, *Çınaraltı*, 8 İkinci Teşrin 1941, nr. 14, s. 8-10.
- Yöntem, A. C. (1941b). “Yazı Dili Münakaşaları”, *Çınaraltı*, 15 İkinci Teşrin 1941, nr. 15, s. 10-11.
- Yöntem, A. C. (1941c). “Yazı Dili Münakaşaları”, *Çınaraltı*, 22 İkinci Teşrin 1941, nr. 16, s. 14-15.
- Yöntem, A. C. (1941ç). “Yazı Dili Münakaşaları”, *Çınaraltı*, 29 İkinci Teşrin 1941, nr. 17, s. 15-16.
- Yöntem, A. C. (1941d). “Yazı Dili Münakaşaları”, *Çınaraltı*, 6 Birinci Kânun 1941, nr. 18, s. 14-16.
- Yöntem, A. C. (1941e). “Yazı Dili Münakaşaları”, *Çınaraltı*, 13 Birinci Kânun 1941, nr. 19, s. 11.
- Yöntem, A. C. (1942a). “Dilde Zenginlik”, *Çınaraltı*, 24 İkinci Kânun 1942, nr. 25, s. 6.
- Yöntem, A. C. (1942b). “Bir Dili Zenginleştirilenler”, *Çınaraltı*, 21 Mart 1942, nr. 33, s. 7.
- Yöntem, A. C. (1942c). “Türkçede Yazı Dili”, *Çınaraltı*, 23 Mayıs 1942, nr. 35, s. 11-12.

100 Edebî Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı

Aralık 2023

Atıf/Citation: Arslan, M. U. (2023). "1923'ten Günümüze Diyarbakır'da Neşredilen Kültür-Sanat ve Edebiyat Dergileri". *Edebî Eleştiri Dergisi*. Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı, s. 307-316.

Mustafa Uğurlu ARSLAN*

1923'ten Günümüze Diyarbakır'da Neşredilen Kültür-Sanat ve Edebiyat Dergileri**

Culture-Art and Literature Magazines Published in Diyarbakır Since 1923

ÖZ

Edebiyatımızda dergicilik faaliyetleri Tanzimat'la başlamış ve günümüze kadar, edebî türleri ve düşünceleri okuyucuya aktarmada köprü görevi görmüştür. Dolayısıyla dergiler, sanat ve edebiyatın gelişmesine katkıda bulunmuş, yeni şair ve yazarların yetişmesinde ise bir okul olma hüviyetine sahip olmuşlardır. Diyarbakır, özellikle XVII. yüzyılda Âgâh-ı Semerkandî öncülüğünde kurulan "Encümen-i Şuarâ" gibi edebî toplulukların varlığı ile edebiyat ve sanatta önemli bir konuma sahiptir. XIX. yüzyıldan sonra Diyarbakır'da var olan kadim kültür, neşredilen edebiyat dergilerinin çevresinde toplanan şair ve yazarlar aracılığı ile sonraki nesillere aktarılmıştır. Bu çalışmada 1923'ten günümüze Diyarbakır'da neşredilen kültür-sanat ve edebiyat dergilerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır ve bu dergilerin kimler tarafından neşredildiği, yazar kadrosu ve neşredilen yazılarla ilgili genel bir değerlendirmede bulunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Diyarbakır, edebiyat, dergi, mecmua, edebî mahfiller.

ABSTRACT

Magazine publishing activities in our literature started with the Tanzimat period and until today, it has served as a bridge in conveying literary genres and ideas to the readers. Therefore, magazines contributed to the development of art and literature and had the identity of being a school for the training of new poets and writers. Diyarbakır, especially in the 17th century. It had an important position in literature and art with the existence of literary communities such as "Encümen-i Şuarâ", founded in the 19th century under the leadership of Âgâh-ı Semerkandî. The ancient culture that existed in Diyarbakır after the 19th century was transferred to the next generations through the poets and writers gathered around the published literary magazines. In this study, it was aimed to identify the culture-art and literature magazines published in Diyarbakır from 1923 to the present day, and an attempt was made to make a general evaluation about who published these magazines, the author staff and the articles published.

Keywords: Diyarbakır, literature, magazine, magazine, literary circles.

* Doç. Dr., Dicle Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, mustafaugurlum@gmail.com

** [Araştırma Makalesi] Geliş Tarihi: 07.12.2023 Kabul Tarihi: 23.12.2023 Yayın Tarihi: 31.12.2023 DOI: 10.31465/eeder.1401525

Giriş

Türk edebiyatında dergiciliğin edebiyat tarihine katkıları şüphesiz oldukça fazladır. Kültür ve edebiyat dergilerinin bu anlamda ortaya çıkarılması ve buralarda yayımlanmış yazıların incelenmesi büyük önem arz etmektedir “Dergi, hür düşüncenin kalesidir.” diyen Cemil Meriç; genç düşüncenin dergilerde kanat çırdığını, dergilerin bir zekalar topluluğu olduğunu ve kapanan her derginin kaybedilen bir savaş, hezimet ya da intihar olduğunu dile getirmektedir (Meriç, 2018:102-103).

Güneydoğu Anadolu'nun, medeniyetler tarihi açısından olduğu kadar gazete ve edebiyat dergiciliği açısından da Anadolu'nun en zengin şehirlerinden birisi olduğu söylenebilir. Diyarbakır'da 1869 yılında “Diyarbakır” gazetesinin neşredilmesinden sonra tarih boyunca çok sayıda şair ve yazar yetiştiren şehrin kadim kültürünün günümüze yansımaları onlarca dergi ve gazeteler oluşturmuştur. Mehmet Mercan *Anadolu'da Gazetecilik ve Diyarbakır Basını* adlı eserinde Diyarbakır'da neşredilen dergiler hakkında şu bilgileri vermektedir: “Diyarbakır'da adı bilinen en eski dergiler, Ermenice ve Süryanice yayınlar yapan Kevkeb Medinho (Şark Yıldızı) ile Şifuro (Güzel Seda)dur. Her iki dergi de Süryani harfleriyle Türkçe olarak yayımlanıyordu... On beş günlük olarak yayımlanan her iki derginin de kaç sayı çıktığı bilinmiyor (Mercan, 1977:75).

Diyarbakır'da Edebiyat ve sanat dergileri ile beraber çok sayıda siyasî ve içtimaî derginin de neşredildiğini biliyoruz. Küçük Mecmua, Yeni Hilâl, Dicle Kaynağı, Karacadağ, İç-Oğuz, Çizgi, Kara Amid, Koza, Kara-Amid, Yudum, Çaba, Karacadağ (aynı isimle farklı dergi), Doğuş, Özgür, Tarancı, Diyarbakır Kültür, Bazalt Kent, Kastal, Diyarbakır Eyvan, Yeni Çizgi, Amida, Çorba, Sanat ve Edebiyat'ta Yaratı, Tigris, Sanat ve Edebiyat'ta Yaratım, Mizgin, Uzak Ülke, Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi(sbard), Pitoresk, Talebe Mecmuası (1926), Gençler Evi (1927), Birliğin Sesi (1951), Lise (1952), Yeni Öğrenci ve Kültür (1954), Demokrasiye Güven (1964), Hazan (2001), W Dergisi (2004)² gibi dergiler bilinen dergilerden bazılarıdır.

1. Diyarbakır'da Neşredilen Kültür-Sanat ve Edebiyat Dergileri

1923 yılından sonra Diyarbakır'da çok sayıda derginin neşredildiği bilinmektedir. Bu dergilerin, sosyal, siyasî, içtimaî, ekonomi, kültür, sanat ve edebiyat gibi farklı alanlarda çeşitli konuları ihtiva eden zengin bir yelpazeye sahip olduğu görülmektedir. Biz, çalışmamızda gerek kütüphane arşivlerinde gerekse hususi kütüphanelerde yer alan 1923'ten günümüze kadar yayımlanmış olan kültür, sanat ve edebiyat dergilerini tetkik ettik. Neşredilen dergilerin kurum, dernek, cemiyet, okul ya da şahıslar tarafından yayımlandığını, dergilerin bir kısmının uzun ömürlü olduğunu, bir kısmının ise bir sayı ile sınırlı kaldığını tespit ettik. Aşağıda zikredilen dergilerin yayımlandıkları dönemlerde kendi etraflarında bir edebî mahfil oluşturduklarını, bu dergilerde yazıları neşredilen başta Ceyhun Atuf Kansu, Ahmed Arif, Şevket Beysanoğlu, Ahmet Kabaklı, Ferid Edgü olmak üzere kalemlerin çoğunun ilerleyen yıllarda eserleri ile topluma kültür, sanat ve edebiyat alanında büyük hizmetler veren şahsiyetler oldukları görülmektedir. 1923'ten günümüze Diyarbakır'da neşredilen kültür-sanat ve edebiyat dergilerini şu şekilde sıralayabiliriz:

² Bk. (Beysanoğlu, 1969), (Kardaş, 2012: 125-133).

1.1. Küçük Mecmua (1922-23)

1922 yılında Ziya Gökalp'in çıkardığı Küçük Mecmua dergisi 1922 yılında ilk sayısı çıkmıştır. 33 sayı süren dergi 1923 yılında kapanmıştır. Diyarbakır vilayet matbaasında basılmıştır. İstanbul ve Ankara'ya da gönderilen dergiden Falih Rıfkı Atay, Yakup Kadri Karaosmanoğlu gibi önemli isimler alıntılar yapmışlardır (Mercan, 1998: 75).

1.2. Yeni Hilal (1924-25)

1924-1925 yıllarında yayımlanan Yeni Hilâl Mecmuası, edebî, ilmî, felsefî bir mecmuadır. Bu mecmua, Ziya Gökalp ile Küçük Mecmua'da yazılar yazmış olan ve Gökalp'in ölümünden sonra onun hayatını ve yazılarını araştıran Ali Nüzhet (Göksel) tarafından çıkartılmıştır. Yeni Hilâl Mecmuasında yazılan yazılar kendisinden önce Diyarbakır'da yayımlanan Küçük Mecmua kadar ses getirmese de izlediği yol ve hizmet açısından önemli bir yere sahiptir

Yeni Hilal Mecmuası ile ilgili bir tez çalışması yapan Aziz Aşan, derginin kaç sayı neşredildiği hususunda şu bilgilere yer vermektedir:

Beysanoğlu'nun mecmuanın kaç sayı çıktığı hakkında vermiş olduğu bilgiyi destekleyici kaynaklara ulaşılammıştır. Beysanoğlu Yeni Hilal'in 22 sayı çıktığı bilgisini vermesine karşılık, Tütengil ise kitabında 3. sayısını vermektedir. Kütüphanelerimizde tespit edilebilen 14 sayısı mevcuttur. Bu çalışmada, arşivlerimizde mevcut 13 sayısı ele alınmıştır. Yeni Hilâl, on beş günde bir çıkar edebî, ilmî, felsefî mecmuadır. Yeni Hilâl 1924 yılında Ali Nüzhet (Göksel) ve arkadaşları tarafından çıkartılmıştır. Ali Nüzhet Bey mecmuanın imtiyaz sahibi ve mesul müdürüdür (Aşan, 2008: 44).

1.3. Diyarbakir Erkek Muallim Mektebi Talebe Mecmuası (1926)

On beş günde bir çıkar, temmuz, ağustos ve eylül aylarında yayımına ara verilir. Öğretmen ve öğrencinin yazıları ile çıkan derginin hangi tarihte ve kaç sayı yayımlandığı tespit edilemedi. Usman Eti'ye göre dergi 1926 yılında yayımlanmıştır (Aşan, 2008: 38).

1.4. Gençler Evi (1927)

Kaç sayı çıktığı tespit edilememiştir. Açıldığı 1927 yılında aylık olarak çıkmış ve aynı yıl içerisinde kapanmıştır (Aşan, 2008: 38).

1.5. Karacadağ (20 Şubat 1938 - Haziran 1950)

Şubat 1938'den Haziran 1950'ye kadar toplam 138 sayı yayımlanan Karacadağ dergisi sadece Diyarbakır'da değil, Anadolu'da yayımlanan en uzun soluklu dergilerden birisi olarak kabul edilmektedir. Diyarbakır üzerinde yapılmış tarih, folklor, edebiyat, coğrafya, iktisat gibi araştırmalara geniş yer verilmiştir. Ziya Gökalp'in Küçük Mecmua'da yayımlanmış olan makale ve manzumelerinden bazıları da dergide yer almaktadır. Dergiyi idare edenler sırasıyla şu isimlerdir: Ağah Arman, Dr. Bedri Noyan, Behçet Altın, Sedat Günay, Ömer Öner, Ahmet Kabaklı'dır.

Dergi ile ilgili bir yüksek lisans çalışması yapan Canser Kardeş, Karacadağ Dergisi ile ilgili şu bilgilere yer vermektedir:

"İlk yazı işleri müdürü Avukat Ağah Armandır. Bu görevi 1. sayıdan 87-88. sayıya kadar sürdürmüştür. 89-90. sayıdan 122. sayıya kadar Yazı işleri Müdürlüğünü Sedat Günay, 123. Sayıdan kapanışına kadarki Yazı işleri Müdürlüğünü ise Ahmet Kabaklı devralmıştır. 1938'de oluşturulan ilk yazı heyeti ise su kişilerden oluşmaktaydı: Şeref Kışmir Lise Tarih-Coğrafya Öğretmeni, Kazım Baykal Lise Filozofi Öğretmeni, Ömer Öner Ziya Gökalp İlkokulu Başöğretmeni, Faik inanç Süleyman Nazif İlkokulu Başöğretmeni, Sadık Özbek Süleyman Nazif

İlkokulunda Öğretmen, Şevket Kavut[Beysanoğlu] Vakıflar Direktörlüğünde İşyar [Memur]"(Kardaş, 2007: 56).

Şevket Beysanoğlu, Kebikeç dergisinin 1996 yılı 3. Sayısında "Anılarımda Diyarbakır Halkevi" başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Bu yazısında Derginin trajî hakkında bilgi vermektedir: Derginin trajî yanılmıyorsa bin kadardı. Halkevi dergileri gelirdi, yazarlara dağıtılırdı. Biz de Karacadağ'ı gönderirdik. Parayla satıldığını hatırlamıyorum (Beysanoğlu, 1996:162). Derginin bazı sayıları kütüphanemizde mevcuttur.

1.6. Lise (1952)

Diyarbakır Lisesi, Kültür ve Edebiyat Kolu tarafından Diyarbakır matbaasında çıkartılmıştır. Dergi sadece bir sayı çıkmıştır (Mercan, 1998: 76).

1.7. Dicle (Nisan 1952)

Diyarbakır Öğretmenler Derneği tarafından çıkartılmıştır. Derginin kapağında "Aylık kültür ve eğitim dergisi" denilmektedir. Derginin yazı işlerini fiilen idare eden Faik İnanc, teknik işleri idare eden ise Mehmet Toprak'tır. Yalnız 1. sayısı yayımlanmıştır (Mercan, 1988: 77)

1.8. Çizgi (1953)

Fikir ve Sanat dergisidir. Sahibi ve yayın müdürü Neval Gürmeriç'tir. Ziya Gökalp'in "Uhuvvet Şarkısı" adlı şiiri ile "Telgrafhane Vak'ası" içinde yer alan iki tarihî telgrafın sureti ilk defa bu dergide yayımlanmıştır. Son sayısında Nurullah Ataç'ın bir yazısı vardır. Son sayısı 7. sayı olup 10 Mayıs 1953 tarihlidir.

1.9. Kara Amid (1 Nisan 1953)

İlim, fikir, sanat, edebiyat dergisidir. On beş günde bir çıkar. İmtiyaz sahibi ve yazı işleri müdürü Sabri Şenci'dir. Derginin elimizde 12 Şubat 1955 tarihinde yayımlanmış 7. sayısı bulunuyor. Derginin ne zaman kapandığı tespit edilememiştir.

1.10. Koza (Şubat 1956)

Fikir, sanat, edebiyat dergisidir. İhsan Biçici tarafından neşredilmiştir. 3 sayı çıkan dergi 1956'da kapanmıştır (Mercan,1998:78).

1.1. Kara Amid (1 Eylül 1956)

Diyarbakır Tanıtma Derneği'nin yılda üç defa çıkardığı kültür dergisidir. Derginin sahibi Diyarbakır Tanıtma Derneği, sorumlu müdür ise Av. Şevket Beysanoğlu'dur. Derginin ilk sayısı, "Ziya Gökalp Müzesi"nin açılışı nedeniyle "Ziya Gökalp" özel sayısı olarak hazırlanmıştır. Derneğin sonradan adını "Diyarbakır Tanıtma ve Turizm Derneği" olarak değiştirmesi üzerine derginin 5. sayısından itibaren sahibi Diyarbakır Tanıtma ve Turizm Derneği adına Şevket Beysanoğlu olmuştur. Tespit edebildiğimiz derginin son sayısı Haziran 1975'te yayımlanan 9. sayıdır.

1.12. Yudum (1 Mayıs 1957)

Fikir, Sanat ve edebiyat dergisidir. Sahibi Mehmet Mercan, yazı işleri müdürü ise Canip Yıldırım'dır. Mercan bir eserinde dergi ile ilgili şu bilgilere yer vermektedir: "Yazı işleri müdürlüğünü Dr. Canip Yıldırım'ın yaptığı dergi, o yılların edebiyata, şiire ve sanata yatkın ve hevesli gençleri için büyük destek oldu (Mercan, 1998: 79).

1.13. Çaba (10 Aralık 1960)

Edebiyat ve meslek dergisidir. Derginin müdürü Yılmaz Yeğin'dir. 15 günde bir yayımlanan bu dergi, Diyarbakır Öğretmen Okulu Mezunları Cemiyeti tarafından neşredilmiştir. Dergi yalnız iki sayı çıkmıştır (Mercan, 1998:79).

1.14. Karacadağ (1 Eylül 1962)

Aylık kültür, fikir ve sanat dergisidir. Sahibi Sabri Şenci, yazı işleri müdürü ise Aziz Cizrelioğlu'dur. Dergi yalnız 4 sayı çıkmıştır (Aşan, 2008,43).

1.15. Doğu (Mart 1964)

Aylık bilim, eğitim, sanat ve kültür dergisidir. Derginin sahibi Diyarbakır Eğitim Enstitüsü Öğrenci Örgütü adına Gülten Kırat, yazı işleri müdürü ise İrfan Niksarlı'dır. Mercan, derginin 5 yıldan fazla neşredildiğini ifade etmektedir (Mercan, 1998:79).

1.16. Özgür (15 Mart 1964)

On beş günde bir çıkan Eğitim, Düşün ve Sanat dergisidir. Sahibi Yılmaz Çakın, yazı işleri müdürü ise Erdoğan Toker'dir. Derginin son sayısı 14. sayı olup 19 Ekim 1964 tarihlidir (Mercan, 1998:79).

1.17. Tarancı (15 Mart 1967)

Kültür, sanat ve edebiyat dergisi olan Tarancı dergisinin sahibi Diyarbakır Halkevi adına Ruhi Nedimoğlu, yazı işleri müdürü ise Coşkun Akyol'dur. Derginin 1. sayısı Cahit Sıtkı Tarancı'ya tahsis edilmiştir. Tarancı'nın hiç yayımlanmamış üç mektubu ilk defa bu dergide yayımlanmıştır. Ayrıca dergide önemli isimlerin de yazılarına rastlanmaktadır. Başta Ceyhan Atuf Kansu 'Türkçeye Düşen Cemre'(Sayı:1 s.3) adlı yazısı, Talip Apaydın'ın 'Şiir Sevgisi ve Sonrası (Sayı: 2 s.5) adlı yazısı, Şevket Epözdemir'in 'Tutsak adlı öyküsü (Sayı: 2 s.14), Yusuf Savaş'ın 'Kör Hacı'nın Üç Tutkusu adlı öyküsü (Sayı: 2 s15-16) ve Remzi İnanç'ın 'Çoluk Çocuk' adlı öyküsü yer almaktadır.

Dergi 3 sayı neşredilmiş olup son sayısı Mayıs 1968 tarihlidir. Dergiyle ilgili müstakil bir çalışma yapan Canser Kardaş, çalışmasında şu bilgilere yer vermektedir:

"2. dönem açılan Diyarbakır Halkevi'nin yayın organı olarak yayın hayatına başlayan Tarancı Dergisi, 15 Mart 1967 - 15 Mayıs 1967 tarihleri arasında ancak üç sayı yayımlayabilmiştir. Derginin genel yayın yönetmeni Av. Ruhi Nedimoğlu'da 'Tarancı'nın gelişmesi ve devam etmesi...' temennisinde bulunuyor. Sedat Günay'ın 'Tarancı İçin' başlıklı yazısında derginin kısa ömürlü olmayacağını ve bu konuda çok iddialı olduklarını belirtmek için: '... adı Tarancı olduktan sonra değme keyfine... Cahit [Sıtkı] bile kara toprak altında, belki şiirler düzer şimdi bilinmez. ... Cahit [Sıtkı] doymadan gittiği bu güzelim yeryüzüne ne denli bağlı idiye, Tarancı da o kadar çok yaşayacak.' gibi duygusal bir dilekte bulunuyor. Bu denli iddialı yolla çıkan Tarancı dergisi 1967'de Halkevinin faaliyetlerini durdurmasıyla derginin de yayımına fiili olarak son verilmiştir (Kardaş,2012.126).

1.18. Ziya Gökalp (1974)

3 ayda bir neşredilen bir kültür dergisi olarak yayımlanmıştır. Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü Ziya Gökalp Derneği adına Şevket Beysanoğlu'dur. Derginin 15 sayısı Diyarbakırlı araştırmacı Serkan Görgülü'nün kütüphanesinde yer almaktadır. Dergi ile ilgili çalışma yapan Gülsüm Peker Alpay, derginin neşir süreci ile ilgili şu bilgilere yer vermektedir:

“4 Temmuz 1974'te Ziya Gökalp Derneği'ni kurmuştur. Ankara'da kurdukları Ziya Gökalp Derneği'nin başkanlığını ve çıkardıkları Ziya Gökalp dergisinin de yazı işleri müdürlüğünü ve başyazarlığını uzun yıllar Şevket Beysanoğlu yürütmüştür. Üç ayda bir yayınlanan bu dergi -son sayısı Aralık 1998'de yayımlanmıştır. 25 yılda toplam 84 sayı çıkmıştır. Ziya Gökalp ve Diyarbakırlı bilim ve sanat adamları üzerine araştırma yapmak isteyen aydın ve akademisyenler için bu dergi çok önemli bir kaynak olarak değerlendirilmektedir” (Alpay, 2019:30).

1.19. Kastal (9 Nisan 1976)

Mehmet Mercan'ın verdiği bilgilere göre Haydar Aslanhan'ın sahipliğini yürüttüğü dergide Ahmed Arif, Remzi İnanç, Erol Demiröz, Orhan Kotan gibi isimlerin şiir, karikatür ve yazıları yer almaktadır (Mercan, 1998: 80).

1.20. Sandal Dergisi (1991)

1991 yılında Dicle Üniversitesi öğrenci kulübü tarafından çıkartılmıştır. Yayın yönetmeni İbrahim Alkan öncülüğünde, 4 sayı sürmüştür. Dergi koleksiyoncusu Ahmet Çakmak Bey'in elinde 2 ve 4. Sayıları, Serkan Görgülü'nün kütüphanesinde ise 4. sayısı bulunmaktadır.

Deneme, şiir, öykü ve inceleme yazılarına yer veren derginin şair ve yazarları arasında; Koray Sönmez, Erdal Torun, Kemal Alin, İsmail Keskin, Dilek Şener vb. isimler yer almaktadır.

1.20. Govend (1991)

1991 yılının sonlarına doğru 16 sayı süren Govend dergisi Mazhar Kara tarafından neşredilmiştir. Geniş bir şair ve yazar kadrosuna sahip olan dergide, Kemal Burkay, Latif Özdemir, Yusuf Arez, Veysel Öngören, A. Hicri İzgören, Suzan Samancı, İ. Fikret Biçici, Ahmet Çakmak, Hüseyin Elçi, Mazhar Kara gibi isimler yazmıştır. Ahmet Çakmak Bey'in koleksiyonunda 1-2-3 ve 10. sayıları bulunmaktadır.

1.21. Yakın (1992)

Ocak 1992'de sahibi ve yazı işleri müdürlüğünü Ahmet Çakmak, genel yayın yönetmenliğini Ahmet Tellioglu'nun yaptığı tek sayı yayımlanabilen “Yakın” bir kültür sanat dergisidir. Derginin şair ve yazarları arasında Muzaffer Kale, Adnan Satıcı, İbrahim Malgaç, Ahmet Tellioglu, Ahmet Çakmak, Remzi İnanç, Muhsine Helimoğlu Yavuz gibi isimler yer almaktadır. Tek Sayısı Ahmet Çakmak Bey'in koleksiyonunda yer almaktadır.

1.22. Amida (Ocak 1998)

İlk sayısı Ocak 1998 yılında neşredilen dergi Diyarbakır Sanatçılar, Edebiyatçılar ve Sanatseverler Derneği (DİSED) tarafından neşredilmiştir. Derginin sahibi Ahmet Kaymak, genel yayın yönetmeni ise İhsan Fikret Biçici olarak kaydedilmiştir (Mercan, 1998: 80). Derginin 8 sayısı Diyarbakırlı araştırmacı Serkan Görgülü'nün kütüphanesinde yer almaktadır.

1.23. Tigris Öğrenci Araştırma Dergisi (1999)

Sahibi ve yazı işleri sorumlusu: Rıza Tayfur'dur. Bilim-Kültür-Edebiyat Dergisi'dir. ilk sayısı 1999 yılında neşredilmiştir. 16 sayı neşredilen derginin Ahmet Çakmak Bey'in koleksiyonunda 16-23 sayıları yer almaktadır.

1.24. Yaşam Yolu (2000)

2000 yılında neşredilen bir dergidir. İmtiyaz sahibi, Abdullah Birkan, sorumlu yazı işleri müdürü, Fuat Aydemir, yayın kurulu. M. Barış İl, H.Uğur Ataç, Serdar Esmer'dir. Dergide, Cenk Bişgen, Altay Martı, Fuat Aydemir, Cezmi Ersöz, Serdar Esmer, Dilan, Nejla Pamukçu, Veysi Caner, Onar Erdem gibi isimler yazmıştır. 2 sayı neşredilen dergi yine Ahmet Çakmak Bey'in koleksiyonunda yer almaktadır.

1.25. Hazan (2001)

90'larda Diyarbakır'a gelen bir edebiyat öğretmeni olan Engin Ceylan, "Hazan" adlı bir dergi neşretmiştir. Dergi etrafında buluşan ve edebiyata gönül veren öğrencilerden bazıları ilerleyen yıllarda da edebiyat kültür sanat yazıları yazmaya devam etmişlerdir. Bu tek sayılık dergiye, Azad Ziya Eren, Yusuf Serdar Esen, Murat Özyaşar, Şehmus Diken ve Metin Bora gibi isimler yazmıştır.

1.26. İfade (2003)

2003 yılında yayımlanan derginin imtiyaz sahibi, Mehmet Canlı, yayın yönetmeni Adnan Bayar, editörü ise Sabahattin A., Deniz Aydın'dır. 4 sayı çıkmıştır. Noam Chomsky ile röportaj, (Sabahattin A. Çev: Deniz Aydın) Kırılma Döneminde "Kürt Sorunu'nun Teşekkülü", "Modern Bireyin Ayinesi İş Midir?", (Fatma Karaca) "İsmet özel'de Modernlik Algısı" (Ali karayan) yazıları, Mehmet Kurt, Kemal Varol, Nazan Ağılday vb. yazar ve şairler yer almaktadır. Ahmet Çakmak Bey'in koleksiyonunda sadece 4. Sayı yer almaktadır.

1.27. Yaratı (Ocak 2003)

Ocak 2003'te neşredilen, sahibi ve yazı işleri müdürlüğünü İhsan Fikret Biçici, genel yayın yönetmenliğini Ahmet Çakmak, görsel sanat yönetmenliğini Şener Özmen'in yaptığı ilk iki sayı "Yaratı", daha sonra "Yaratım" adıyla çıkmış, sanat ve edebiyat dergisidir. Yirmi bir sayı çıkmıştır. Dergi iki ayda bir neşredilmiştir. Türkiye ve Avrupa dağıtımı olan derginin yazarları arasında öne çıkanlar şunlardır: Yaşar Kemal, Ferit Edgü, Hilmi Yavuz, İlhan Berk, Özdemir İnce, A. Hicri İzgören, Şeyhmus Diken, Selim Temo, A. Kadir Budak, Celal Soyca, Halim Şafak, Ahmet Ada, Sadık Yaşar, Mesut Aşkın, Salih Bolat, Hayati Baki, Adnan Satıcı, Metin Cengiz, Seyithan Kömürcü, Ali Akay, Naim Dilmener, Muzaffer Kale, Veysel Çolak, Altay Ömer Erdoğan, Hüseyin Peker vb. isimlerdir. Dergi 2 sayı "Yaratı", 19 sayı "Yaratım" olmak üzere 21 sayı olarak neşredilmiştir. Derginin bazı sayıları Serkan Görgülü'nün koleksiyonunda yer almaktadır.

1.28. Pitoresk (2005)

2005 yılında, A.Ziya Eren öncülüğünde, resim ve şiir ağırlıklı bir dergi olarak 4 sayı yayımlanmıştır. Derginin yazarları arasında İhsan F. Biçici, A. Hicri İzgören, Ferid Edgü, Sina Akyol, Metin Cengiz, Şeyhmus Diken, Haydar Ergülen vb. yer almıştır. Ahmet Çakmak Bey'in koleksiyonunda 1. ve 2.sayılar yer almaktadır.

1.29. İnsan Okur (1 Mayıs 2013)

Sahibi ve yazı işleri müdürlüğünü ilk üç sayıda Mehmet Yaşar Arslan'ın, daha sonra ise Uğur Yiğiz'in yürüttüğü, editörlüğünü ise Mustafa Uğurlu Arslan'ın sürdürdüğü bir fikir, sanat ve edebiyat dergisidir. Yayın hayatına başladığı ilk sayıda "Okur" adıyla çıkan dergi, sonraki sayılarda "İnsan Okur" adıyla neşredilmeye devam etmiştir. Makale, deneme, araştırma yazıları, tercüme ve çevirilerin de yer aldığı İnsan Okur dergisi, şehrin ve bölgenin edebiyat

meraklılarının ilgisini çekmiş ve çok sayıda yazar ve şair için bir okul hüviyetinde hizmet etmiştir. Dergide, Ahmet Tanyıldız, Abdulhakim Tuğluk, Ulaş Bingöl, Özkan Cığa, Usame Bozkurt, Bülent Sönmez, Abdulsamet Altuntaş gibi isimler de yazılar yazmışlardır.

Derginin, başlangıçta iki ayda bir neşredilmesi hedeflenmiş ancak çeşitli sebeplerle neşre ara verilmiş ve hazır oldukça neşredilmeye çalışılmıştır. Günümüze kadar 5 sayı neşredilmiş olan derginin yayım süreci devam etmektedir. Derginin tüm sayıları hususi kütüphanemizde mevcuttur.

1.30. Yokuş Yola (2014)

Kendisini “çıkıma hazır olduğunda çıkan edebiyat ve düşünce dergisi” diye tanımlayan Yokuş Yol’a Dergisi, ismini Turgut Uyar’ın aynı isimli şiirinden almaktadır. 2014 yılında Diyarbakır’dan yayım hayatına başlayan dergi, Türkçe, Kürtçe ve Farsça eserlere yer vermektedir. Genel yayım yönetmenliğini Cihan Ülsen’in yaptığı derginin yayım kurulu şu isimlerden oluşmaktadır: Bilal Medeni, Uğur Nazlıcan, Reha Ruhavioğlu, Hares Yalçı ve Yusuf Ekinci.

Şimdiye kadar 8 sayısını yayımlanan dergide nitelikli şiir, öykü ve çeviriler dikkat çekmektedir. Bazı sayılarda felsefi metin ve film kritiklerine yönelik denemeler de yer almaktadır. Her sayısında güçlü bir fotoğrafla birlikte çarpıcı bir söz ile okuyucuyu selamlayan derginin 2. sayısının kapağında şu ifadeler yer almaktadır: “Kim kurtaracak beni düşleyenimden!” Derginin son sayısını 2020 yılında yayımlanmıştır. Uzun süredir yeni sayısı çıkmayan derginin, “hazır olduğunda çıkan” bir dergi olduğu için, yayım hayatının sona erdiği söylenemez.

1.31. Hevsel (1 Mayıs 2016)

Hevsel; eğitim, kültür, sanat ve edebiyat dergisidir. Diyarbakır Yazarlar ve Şairler Derneği tarafından neşredilmiştir. Derginin yayım yönetmeni adı geçen derneğin de başkanı olan İhsan İpek’tir. Dergide; kültür, sanat ve edebiyata dair deneme, şiir, mûsikî ve araştırma yazıları yer almaktadır. Şehrin eli kalem tutan şair ve yazarlarının yanı sıra akademiden de bazı isimler Hevsel’de şiir ve yazılarını neşretmişlerdir. Mustafa Uğurlu Arslan, İbrahim Evirgen, Mehmet Ali Abakay, Hüseyin Acar, Mehmet Tanrıku, Veysi Fida ve Aydın Ak gibi şair ve yazarlar yazılarını bu dergide neşretmişlerdir. 10 sayı neşredilen Hevsel, periyodik olmamakla birlikte yılda birkaç sayı neşredilmeye devam etmektedir. Derginin sayıları hususi kütüphanemizde mevcuttur.

1.32. Meneviş (2019)

Kültür, sanat ve edebiyat dergisidir. Derginin editör ve yayım yönetmeni bulunmamaktadır ancak derginin yayım ve yazı kurulunda Şeyhmus Atak, Harun Tutuş, Ömer Demir, Gizlem Derin ve Adalet İlknur Esin isimleri yer almaktadır. Derginin yazarları arasında Şükrü Erbaş, Pelin Batu gibi bazı önemli yazarların da yer aldığını görüyoruz. Bir heyecanla neşredilmeye başlayan bu dergi 2 sayı neşredilebilmiştir. Yayımlanmış sayısı kütüphanemizde mevcuttur.

1.33. Sığınak (Ocak 2019)

Edebiyat, fikir ve sanat dergisidir. 2019 yılının Ocak ayında yayım hayatına başlayan Sığınak, son olarak Kasım 2023’te 12. sayısını yayımlamıştır. Derginin editörleri Huzeyfe Yalçın ve Hüseyin Yalçın’dır. İslam üst kimliğini muhafaza ederek ümmetçi bir bakış açısını edebî bir üslupla ifade etmek ve müdafaasını duruş ve diriliş sahibi öncülerin izinde sürdürmek, bilhassa neşredilen bölgede yeni bir alternatif vesile olmak amacıyla yola çıktıklarını dile getirmişlerdir.

Gençliğin baş başa kaldığı sorunlara ve toplumsal problemlere dikkatleri çekmek, Müslümanın derdi ile dertlenmeyi, dijitale mahkûm edilmiş gençliği dijital platformlar ve basım-yayım organları aracılığıyla tekrar kitaplarla buluşturmayı ve gençlerin kendilerini ifade etmesini sağlamayı hedeflediklerini dile getirmektedirler. Çağımıza fikirleriyle yön vermiş Müslüman edebiyatçıları bir de kendi kalemleriyle günümüze taşıyıp onları anlamak ve anlatmak amacını gütmüşlerdir. Derginin konuk yazar bölümünde genç okurların kendilerini ifade etmesine, edebiyata olan ilgi ve alakalarına bir imkân sunmaya çalıştıklarını ifade eden dergi yöneticileri, her sayıda İslami duruşa sahip genç şair ve yazarlardan birinin kitabının tanıtımını yapmakta, ayrıca bir yazı ya da şiirini yayımlamaktadırlar. Derginin yayımlanmış sayılarının çoğu hususi kütüphanemizde mevcuttur.

1.34. Diyârbekir (1 Nisan 2018)

Tarih, kültür, edebiyat ve sanat dergisidir. Kayapınar Belediyesi Yayınları adına sahibi, Kayapınar Kaymakamı ve Belediye Başkan Vekili Ozan Balcı, Yayın Yönetmeni ise Burak Kazan'dır. Yayın Kurulunda Ahmet Tanyıldız, Mustafa Uğurlu Arslan, Salih Erpolat ve İrfan Yıldız gibi akademisyenlerin de bulunduğu bir dergidir. 2 sayı neşredilen dergide; edebiyat, tarih ve kültürümüze ait ilmî ve popüler yazılar yer almaktadır. Derginin sayıları hususi kütüphanemizde mevcuttur.

1.35. Diyarbakır (2021)

Büyükşehir Belediyesi'nin, kentin zengin tarih, kültür, edebiyat, mûsikî ve gastronomisini okuyucusuyla buluşturan "Diyarbakır" dergisi yayın hayatına 2021 yılında başlamış ve 3 ayda bir yayımlanmıştır. 8 sayı neşredilebilmiştir. Derginin künyesinde şu bilgiler yer almaktadır:

Derginin imtiyaz sahibi Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi adına Münir Karaloğlu daha sonra ise Ali İhsan Su.Yayın yönetmeni: Ramazan Kızılkaya (Sorumlu Yazı İşleri Müdürü). Editör: Nazlı Hilal Özel, Yayın koordinatörü: Serhat Buhari Baytekin'dir. Derginin Yayın Kurulunda ise; Mustafa Uğurlu Arslan, Hasan Namlı, Nazlı Hilal Özel, Neslihan Dalkılıç, Ramazan Kızılkaya, Serhat Buhari Baytekin gibi isimler yer almaktadır.

Vali Münir Karaloğlu'nun, göreve başlamasıyla özellikle turizm alanında önemli çalışmalara imza atan Büyükşehir Belediyesi, kentin zengin kültür ve medeniyet tarihini anlatmak için Diyarbakır Dergisi'ni neşretmiştir. Her sayısında farklı bir dosya konusuyla okuyucularına hitap eden dergi ilk sayısında "Ben Diyarbakır'ım 12 bin yaşındayım" mottosuyla meraklılarına ulaştırılmıştır. Diyarbakır" dergisi ikinci sayısında "Ben Diyarbakır'ım inanç taşıyorum", üçüncü sayısında "Ben Diyarbakır'ım bereket taşıyorum", dördüncü sayısında "Ben Diyarbakır'ım medeniyet taşıyorum", beşinci sayısında "Ben Diyarbakır'ım edebiyat taşıyorum", altıncı sayısında "Ben Diyarbakır'ım müzik taşıyorum", Yedinci sayıda "Ben Diyarbakır'ım bilim taşıyorum", Sekizinci sayısında "Ben Diyarbakır'ım Tabiat Taşıyorum" başlıklı dosya konularına yer verilmiştir.

1.36. Bend Edebiyat (Mart 2022)

Dergi, edebiyat, düşünce ve medeniyet dergisi olarak neşredilmektedir. Hacı Önen editörlüğünde 2022 yılında neşredilmeye başlayan derginin ilk sayısı Mart 2022'de yayımlanmıştır.

Bend Edebiyat Dergisi, insani yaşama bir bütün olarak bakmayı hedefleyen bir grup insanın çabasının ürünüdür. Sanat, bilim, düşünce, edebiyat gibi farklı konuları ihtiva eden yazılar

yayımlanmaktadır. Bend Edebiyat dergisi yöneticileri, yer yer, diriliş düşüncesinin açtığı ufuk çerçevesinde yayımlarına devam ettiklerini dile getirmektedirler. Farklı dosyalarla neşre devam eden Bend Edebiyat dergisi yılda iki kez neşredilmeye devam etmektedir. Derginin yayımlanmış sayıları hususi kütüphanemizde mevcuttur.

Sonuç

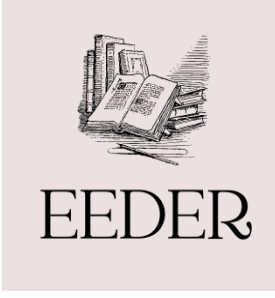
1923'ten günümüze Diyarbakır'da yayımlanan kültür, sanat ve edebiyat dergileri tetkik edildiğinde 37 dergi tespit edilmiştir. Bu dergilerden büyük bir kısmına ulaşılmış ve dergilerde yazan şair ve yazarlar ile yazıların mahiyeti tetkik edilmiştir. Çalışmamızda, incelemiş olduğumuz dergilerin muhtevasına dair bir çalışma yapılmamış, bu dergilerle ilgili genel değerlendirmelerde bulunulmuştur. Ayrıca dergilerle ilgili akademik bir çalışma yapılmış ise bunlar da belirtilmiş ve yapılan çalışmalardan da istifade edilmeye çalışılmıştır. Tetkik edilen 37 adet derginin, Diyarbakır'ın edebiyatına ve kültürüne büyük katkılar sağladığı tespit edilmiştir. Araştırma yazıları, deneme, öykü, makale, şiir, eleştiri gibi farklı edebî türlerde yazıların yer aldığı dergilerin bazılarında Kürtçe, Farsça ve Arapça şiiirlere de yer verilmiştir. Dergilerde, ilerleyen yıllarda Türk edebiyatına iz bırakan eserleri ile katkıda bulunan Ceyhun Atuf Kansu, Ahmed Arif, Şevket Beysanoğlu, Ahmet Kabaklı gibi isimlerin de yazılarına rastlanılmaktadır.

Neşredilen dergilerde yazan kalemlerin çoğu ilerleyen yıllarda da Türk kültür ve edebiyat tarihine önemli hizmetler sunmuşlardır. Dergilerin bir kısmı sadece bir sayı olarak neşredilmiş ve filizlenmeden kapanmıştır. Bazı dergiler ise 100 sayıdan fazla neşredilerek bir çınar gibi uzun ömürlü olmuştur.

1923'ten günümüze kadar Diyarbakır'da neşredilen edebiyat, kültür ve sanat alanında yayımlanan dergiler ile ilgili genel değerlendirmelerin yer aldığı çalışmanın, yapılacak yeni akademik çalışmalara katkı sunacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Aşan, A. (2008). *Diyarbakır basınından Yeni Hilal Mecmuası, (Metin Çevirisi ve Değerlendirme)*, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır.
- Beysanoğlu, Ş. (1970). *Basın ve Yayın Dünyamızda Diyar-ı Bekir*, Ankara.
- Beysanoğlu, Ş. (1996). *Kebikeç dergisi*, S. 3. Sayısı, s.162.
- Beysanoğlu, Ş. (1969). "Dergiler", *Kara Amid*, Ağustos, S. 6-7. Diyarbakır.
- Kardaş, C. (2007). *Diyarbakır Halkevleri ve Karacadağ Dergisi'nin Halk Bilimi Açısından Değerlendirilmesi*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, (1932-1951), Kayseri.
- Kardaş, C. (2012). "Yerel Edebiyat Dergilerine Bir Örnek; Tarancı Dergisi", *Düşbed*, Yıl 4, Sayı 7, Nisan 2012, s.124-133.
- Mercan, M. (1998) *Anadolu'da Gazetecilik ve Diyarbakır Basını*, Diyarbakır: Güneydoğu Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.

100 TÜRKİYE CUMHURİYETİNİN YÜZÜNCÜ YILI

Edebi Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı

Aralık 2023

Atıf/Citation: Oruç, S. (2023). "Edebiyat Dünyası ve Fahir Onger". *Edebi Eleştiri Dergisi*. Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı, s. 317-328.

Sema ORUÇ*

Edebiyat Dünyası Dergisi ve Fahir Onger**

Literary World Magazine and Fahir Onger

ÖZ

Batı'da 17.yy.da başlayan gazete ve dergicilik bizde 19.yy.da başlar. Tıpkı diğer gelişmeler ve değişimlerde olduğu gibi bu alanda da Batı örnek alınır. Ortalama 150 yıllık kısa bir geçmişe sahip gazete ve dergiciliğimizin gecikmesinin başlıca nedenlerinden biri matbaanın geç gelişidir. Osmanlı döneminde gazete ve dergicilik daha çok gazete niteliğindedir. Bu dönem gazeteleri devletin resmî organı olup haber verme niteliği taşır. Daha sonraki dönemlerde tıp, fen bilimleri, sanat, edebiyat gibi konuları içeren dergiler gazetelerden ayrılarak gelişimini sürdürür. Cumhuriyet döneminde oldukça zenginleşen dergicilik bir önceki dönemin halkı eğitmek amacı taşıyan dergiciliğinden ziyade milleti kültür ve sanatta ileriye taşıma hedefi doğrultusunda hizmet verme hedefini taşır. Çalışmamızda ele alacağımız Edebiyat Dünyası, 1948-1950 yılları arasında çıkarılmış fikir ve sanat dergisidir. Ağırlıklı olarak hikâye ve şiirlerin yer aldığı dergide, bu türlerin gelişim çizgisini ele alan yazılara da yer verilmiştir. Ayrıca kültür ve sanat konusunda pek çok fikir yazısı mevcuttur. Derginin yazar kadrosunda yer alan eleştirmen Fahir Onger, edebiyat, sanat ve sanatçı üzerine tenkit yazıları yazmıştır. Biz çalışmamızda bu tenkit yazılarını değerlendirerek Edebiyat Dünyası dergisi çerçevesinde Fahir Onger'in edebiyata katkılarını ortaya çıkarmayı amaçlamaktayız.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet, Gazetecilik, Dergicilik, Edebiyat Dünyası Dergisi, Fahir Onger.

ABSTRACT

While newspaper and magazine publishing began in the 17th century in the west, it started in the 19th century in our country. Just like in other developments and changes, the West served as a model in this field as well. One of the main reasons for the delay in our newspaper and magazine publishing, which has a short history of approximately 150 years, is the late arrival of the printing press. During the Ottoman period, newspaper and magazine publishing had the characteristics of newspapers. The newspapers of this period were the official organs of the state and served the purpose of providing news. In subsequent periods, magazines covering subjects such as medicine, science, art, and literature continued their development by distinguishing themselves from newspapers. Magazine publishing, which flourished during the Republican period, aimed to serve with the purpose of moving the nation forward in culture and art, rather than the magazine publishing of the previous period, which aimed to educate the public. Literary World, which we will discuss in our study, is an intellectual and artistic magazine published between 1948 and 1950. The magazine, which mainly featuring stories and poems, also includes articles dealing with the development of these genres. There are also many reviews on culture and art. The critic Fahir Onger, who is among the writers of the magazine, has also wrote critical articles on literature, art, and artists. In our study, we aim to reveal Fahir Onger's contributions to literature within the framework of Literary World Magazine by evaluating these critical articles.

Keywords: Republic, Journalism, Magazine Publishing, Literary World Magazine, Fahir Onger.

* Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi, s.oruc@firat.edu.tr

** [Araştırma Makalesi] Geliş Tarihi: 05.12.2023 Kabul Tarihi: 25.12.2023 Yayın Tarihi: 31.12.2023 DOI: 10.31465/eeder.1400712

Giriş

Dergicilik, Türk edebiyatında gazeteyle birlikte ortalama yüz elli yıllık bir maziye sahiptir. Batı'da XVII. yüzyılda başlayan dergi ve gazetenin bize bu kadar geç gelmesinin en büyük sebebi, matbaanın ülkemize geç girmesidir. Varlığını doğrudan doğruya matbaaya borçlu olan dergi ve gazeteler, matbaadaki gelişmelere paralel bir biçimde ilerleme kaydetmiştir. Bu nedenle bütün gelişmeler Batı'daki örneklerine uygun bir biçimde gerçekleşmiştir. İlk dönem dergileriyle gazeteler arasında bir benzerlik vardır. Bu dönem ilk basın organları olan Takvim-i Vekayi, Ceride-i Havadis, Tercümanı-ı Ahval ve Tasvir-i Efkâr “gazete” adı altında yayımlanmıştır. Örneğin; 1849-1851 yılları arasında 28 sayı çıkarılan *Vaka-i Tıbbiye* çıkarılan ilk dergi olarak kabul edilir. İlk dönem gazetelerinin daha çok devletin resmî organları ve haber niteliğinde olması, dergiciliğin gazeteden ayrılarak bilimsel nitelikli bir hüviyet kazanmasına yol açmıştır. Münif Paşa'nın *Mecmua-i Fünûn'u* fen ve felsefe bilimlerindeki muhtelif gelişmeler hakkında bilgi vermektedir. Bu dergi daha çok Batı düşüncesini öğretmek amacı taşıdığı için halkın seviyesini göz ardı edip bilgiler veren ansiklopedik değer taşır.

Cumhuriyet dönemi dergiciliği, geçmişin tecrübesiyle zenginleşerek Türk edebiyatının cümle kapısından içeriye girmiştir. Bu dönemde çıkarılan bazı dergiler, dergiciliğin geleceği açısından önem arz eder. Bunlardan biri olan ve 10 Nisan 1921 tarihinde çıkarılan *Dergâh* dergisi, 1923 yılına kadar aralıksız 42 sayı yayımlanmıştır. Daha sonraki yıllarda yayın hayatına zaman zaman ara vererek yayınlarını günümüze kadar sürdürmüştür. Şaban Sağlık'ın *Dergâh* dergisiyle ilgili görüşleri kayda değerdir:

“Dergâh dergisi düşünsel duruşu ve idealist yönü ile medeniyetimizin bütün alt unsurlarını tanıtan ve yücelten yayınlar yapmıştır. Kültür-sanat, edebiyat, felsefe, musiki, mimari-şehir, vatan-Anadolu, dil, din-ahlak, Türkcülük-Milliyetçilik, Tarih ve aşk gibi çok çeşitli konularda Dergâh dergisinin sistematik yayınlar yaptığını görmekteyiz. İşte bu yüzden de Dergâh için ‘medeniyet projesi’ tabirini kullanıyoruz.” (2021: 107).

Bu dergide yayımlanan Mustafa Şekip Tunç'un Fransız filozof Henry Bergson'la ilgili yazıları sanatkârlarımız arasında sezgiciliğin yayılması bakımından önemli rol oynamıştır. Özellikle Ahmet Hamdi Tanpınar'ın zaman anlayışında bu Fransız filozofunun bir hayli etkisi vardır. *Dergâh* dergisi, kadrosu itibariyle zamanına kadar gelen dergilerin en geniş kadrosuna sahip olduğu gibi nitelik itibariyle de üst düzeyde yazıların yayımlandığı önemli bir dergidir. Bu derginin yazar kadrosunda yer alan Yahya Kemal Beyatlı, Ahmet Haşim, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Kutsi Tecer, Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Nurullah Ataç vb. gibi isimler Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatının gelişmesinde önemli hizmetlerde bulunmuşlardır.

1933 yılında önemli bir derginin çıkarıldığı görülmektedir. Bu dergi, Yaşar Nabi Nayır tarafından çıkarılan *Varlık* dergisidir. 15 Temmuz 1933'te çıkarılan *Varlık* dergisi günümüze kadar yayın hayatını devam ettirmiştir. Derginin dijital sayfasında “Varlık niçin çıkıyor?” Sorusuna şöyle cevap veriliyor. Memlekette bir tek hakiki san'at mecmuası yok. İnkılâbın, her sahada, yokluktan varlıklar yaratmak işine girişmiş olduğu bir devirde acısı hissedilen bu boşluğu doldurmak, duyulan bir ihtiyaca cevap vermek gayesiyledir ki *varlık* çıkıyor. *Varlık*, Cumhuriyeti en büyüğümüzden emanet alan bir Türk gençliğinin, yaratıcı bir inkılâp neslinin sanat sahasında da var olduğunu göstermek ve onun için çalışmak istiyor (*Varlık* e-kaynak). *Varlık* dergisi, günümüzde de bir edebiyat ve kültür dergisi olarak çıkarılmaktadır.

Aynı yıllar içerisinde çıkan *Kadro* dergisi de anılmaya değer yayındır. Ocak 1932-Ocak 1935 tarihleri arasında çıkarılan *Kadro* dergisinin yazarları arasında “Kadrocular” adı verilen Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Şevket Süreyya Aydemir, Vedat Nedim Tör, Burhan Asaf Belge ve İsmail Hüsrev Tökin görülmektedir. Başlangıçta dönemin iktidarıyla ters düşerken zamanla iktidardan yana yer almış ve Cumhuriyet Halk Partisi’nin altı okundan birisi olan halkçılık ilkesi doğrultusunda hareket etmişlerdir. Önceleri TKP ile ciddi ilişkileri içerisinde olmalarına rağmen zamanla bu çizgiyi terk ederek Cumhuriyetçi bir rejimi benimsemiş ve bu doğrultuda yazılar yazmışlardır. Derginin öncüsü niteliğindeki Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun Tiran Büyükelçiliğine atanmasıyla birlikte 36 sayı çıkan dergi kapanır.

“Kadro Hareketi genç Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal, ekonomik ve siyasî sahalarda birtakım arayışlarının olduğu bir dönemde, kurucularının kendi görüşlerini bir alternatif olarak ortaya koymalarıyla oluşmuş bir harekettir. Ortaya çıkarken kendisine biçtiği birincil ve öncelikli rol Türk Devriminin ideolojisini yapmak, Türk Ulusal Kurtuluş Savaşını teorik bir çerçeve dahilinde formüle ederek özgünleştirmek, derinleştirmek ve dünya milletleri arasında öncü bir konuma taşımaktır. Bunu sosyalist geçmişlerinden kaynaklanan birtakım toplumsal ve siyasî analizler çerçevesinde yapmışlardır. Devleti yöneten parti (CHP) seçkinleri tarafından Türk devrimine ideoloji üretmeleri talep edilmemiştir. Hatta bu role soyunurken parti seçkinlerini rahatsız ettikleri de söylenebilir; zira daha sonraki dönemlerde devrimin ideolojisini ancak devrimin partisi yapar ilkesinden hareketle CHP yöneticileri Ülkü (1933) adında bir dergi çıkaracaklardır.” (Sunar, 2004: 515).

Necip Fazıl Kısakürek’in yayın yönetmenliğini ve başyazarlığını sürdürdüğü *Ağaç* dergisi, 14 Mart 1936-29 Ağustos 1936 tarihleri arasında 17 sayı çıkarılan bir kültür, sanat ve edebiyat dergisidir. Türkiye’deki kültürel boşluğu doldurmak amacıyla çıkarılmış olan derginin sahibi ve başyazarı Necip Fazıl Kısakürek’tir. Necip Fazıl’ın şahsi gayret ve teşebbüsü, İş Bankasının desteğiyle yayımlanmaya başlayan dergi, maddeci düşünceye bağlı sanat ve kültür faaliyetlerinin karşısında doğrudan doğruya ruhçu ve mistik dünya görüşünü temsil eder.

“Türk aydınlarının giderek mânevî boşluğa düştüğü bir dönemde yayın hayatına giren dergi, başta ruh dünyası olmak üzere, daha çok kültür ve sanat planında Türkiye’nin millî ve mânevî meselelerine eğilmiş, edebî, fikrî ve estetik konularıyla devrin şöhretlerini bir araya getirmiştir. Batı edebiyatından çeviriler yaparak okuyucusunu belirli bir kültürel seviyeye yükseltmek politikasını gütmüştür.” (Uçman, 1988: 460).

Necip Fazıl’ın anılmaya değer bir diğer dergisi, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatının uzun ömürlü dergilerinden birisi olan *Büyük Doğu* dergisidir. Dergi, 1 Eylül 1943’ten 5 Eylül 1978’e kadar 512 sayı çıkarılmıştır. Derginin muhtelif sebeplerle defalarca kapatılıp tekrar açıldığı görülmektedir. Adını, çıkışından altı yıl önce Necip Fazıl’ın yazdığı ve “Türk Millî Marşı” olarak adlandırdığı şiirden alan *Büyük Doğu*’nun ilk sayısında başlık altına “Fikir-Sanat-Hareket-İş” ibaresi konmuştur.” (Okay, 1992: 513). *Büyük Doğu* dergisi, edebî ve fikri yazıların yanı sıra daha çok siyasi yazılarıyla dikkat çekmektedir. Necip Fazıl Kısakürek, bu dergide de farklı düşünceye sahip sanatkarları bir araya getirmeyi başarmıştır. Kısakürek’in bu anlayışı, derginin kitleler arasında tutulmasını ve yer edinmesini sağlar. İlerleyen zaman içerisinde siyasal bir nitelik kazanan *Büyük Doğu* dergisi, İslâmcı hareketin önemli bir yayın organı hâline gelmiştir.

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı, dergicilik bakımından önceki dönemlere göre çok zengindir. Bu dergilerin genel ilkelerine ve amaçlarına bakılacak olursa Türkçeyi bir devlet, kültür ve dünya dili yapmak arzusunun birinci sırayı aldığı görülür. Bu dönemde, yazarlar arasında edebî yayımlar aracılığıyla halkın seviyesini yükseltmek amacı önemli bir yer tutmaktadır. Dergicilik, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatının oluşmasında ve gelişmesinde birinci sırada yer almaktadır. Uzun yıllar boyunca devlet tarafından yürütülen dergicilik faaliyetleri zaman geçtikçe

özel sektör hakimiyetine geçer. Cumhuriyet döneminin fikri ve ideolojik zenginliğine paralel olarak bazı dergiler, daha çok ideolojilerin etrafında şekillenmiştir. Yine bu dönem dergileri sıradan yazarlara ve okurlara açılması bakımından yazarlık atölyesi görevini üstlenmiştir. Türkiye'de okuyucu kitlesinin çoğalmasında adına dergilerin olumlu bir görevi yerine getirdiği söylenebilir. Bu dönemde çıkarılan *Edebiyat Dünyası* da Cumhuriyet'in inkılapları doğrultusunda, özellikle sanat ve edebiyat alanındaki yeniliklerin ele alındığı bir dergi olarak yaygın hayatında yerini alır.

1.Edebiyat Dünyası Dergisi ve Fahir Onger'in Edebiyat Üzerine Görüşleri

Mehmet Akuzun ve Sabahattin Hüsnü'nün yönetiminde 15 Ocak 1948 tarihinde İstanbul'da yayın hayatına başlayan *Edebiyat Dünyası*, 15 Şubat 1950 tarihine kadar toplam 26 sayı çıkarılmış bir fikir ve sanat dergisidir. Edip Cansever, Attilâ İlhan, Cahit Külebi, Cahit Sıtkı Tarancı, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Necati Cumalı, Ercüment Uçarı, Metin Eloğlu, Sabahattin Batur gibi şairlerin şiirleri; Sait Faik Abasıyanık, Bekir Sıtkı Kunt, Ahmet Muhip Dıranas, Oktay Akbal, Zeynel İlhan, Naim Tiralı, Muzaffer Hacıhasanoğlu, Mes'ut Önen, İhsan Ahmet gibi isimlerin hikâyeleri; Salah Birsal, Sabih, Şendil, Ahmet Köksal, Ayhan Hünalp, İhsan Ahmet, İbrahim Zeki Budurlu, Selâhattin Batu, Melahat Özgü de deneme ve eleştiri yazılarıyla bu dergide yer alırlar. Adı geçen şahsiyetler dışında derginin kadrosunda farklı şair ve yazarlar da mevcuttur.

Şiir ve hikâyelerin yoğun olarak yer aldığı dergide, “Sanat Hayat içindir”, “Sanat Barışa Hizmet Eder mi?”, “Sanat ve Sanatçının Hürriyeti”, “Sanatkârın İstirabı”, “Şiir Halk Hizmetinde mi?” gibi başlıklar altında sanatın amacının, taşıdığı niteliklerin ve sanatçının görevlerinin ve karşılaştığı sıkıntıların ele alındığı yazılarda sanat ve sanatçı hakkında görüşler belirtilmektedir. Bu yazılardan farklı olarak “Yeni Şiir” üzerinde durulan yazılarla birlikte Fuzûlî, Ahmet Haşim, Neyzen Tevfik, Necati Cumalı, Adnan Bulak gibi şairler ve bu şairlerin şiirleri hakkında muhtelif araştırma yazıları yayımlanmıştır. Ahmet Rasim'in, “Türkiye'de Resim” ve “Ankara'da Tiyatro” serili yazılarında bu türlerin Türkiye'deki gelişim çizgisi verilir. Ayrıca dergi karikatürlerle süslenirken bir yazının nasıl karikatüre dönüştürüleceği üzerine bir düşünce yazısı da yer alır. “Edebiyat Dünyası'nda Dergiler” sütununda o dönemde çıkan aylık dergiler ele alınarak o sayı tanıtılır. Ahmet Muhip Dıranas başta olmak üzere çeşitli yazarların piyeslerine de yer verilmiştir. Dergide “Akademi Binası Yapılıyor”, “Doktor Schacht Opera Yazmış”, “İzmir Şehir Tiyatrosu Yandı” gibi başlıkların yer aldığı bir “Aktüalite Haberler” sayfası da mevcuttur. Valery'den, Simon Havey'den, Walt Whitman'dan çeviriler yapılarak Batı sanatı da takip edilir. Dergide iki yazısı olan Mehmet Kaplan “Eski Mahalle Yeni Mahalle” başlıklı ilk yazısında Ahmet Kutsi Tecer'in Şehir Tiyatrosu'nda oynanan *Köşebaşı* piyesini esas alarak eski ve yeni mahalleleri karşılaştırır. İkinci yazısı olan “İnsaf”ta ise vezin ve kafiye konusundaki düşüncelerini ifade eder. Sanat ve fikir dergisi olan *Edebiyat Dünyası* içeriğinde Anadolu'nun kalkınması, memleket, vatan, kadın konularına değinilerek toplumsal fayda amaç edinilmiştir. Bu açıdan derginin 1949 yılında basılan 17. sayısının köy enstitülerine özel olması ve yine 1950 yılında basılan 24. sayının tamamının Türkçe ve dil üzerine çıkarılması dikkat çekicidir. *Edebiyat Dünyası* dergisinde pek çok isimle birlikte yazıları olan Fahir Onger, derginin özellikle tenkit kadrosunda önemli gözlemleri olan bir eleştirmendir.

Fahir Onger, derginin tenkit kadrosunda yer alan önemli bir eleştirmendir. Derginin iki sayısı hariç diğer sayılarının tümünde yazısı bulunan Onger, “1920 yılında İstanbul'da dünyaya gelir. Şark İdadisini ve Işık Lisesi'ni bitiren Onger, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü ile Yüksek Ticaret Okulu'nda öğrenim görür. Bu yıllarda Latinceye ve lengüistiğe ilgi

duyar.” (Durmuş, 2020 e-kaynak). Zengin bir aileye mensup olan Onger’in, okulu çok önemsememiş olmasına rağmen lise yıllarından itibaren edebiyata ayrı bir ilgisi vardır. Lise yıllarında okul dergisinde yazılar yazmaya başlayan eleştirmenin babasının eve getirdiği *Resimli Perşembe, Büyük Gazete, Köroğlu, Karagöz, Akbaba* gibi dergiler sanatını besleyen kaynaklardır. Ayrıca annesinin babası “Hafız Hüsnü Bey şair ve musikiseverdir. Bu kıızıyla öbür iki kızına saz ve şiir öğretmiş, klâsik Türk müziğinin belli başlı eserlerini söyleyip çalmalarını gerçekleştirmiştir.” (Seyda, 1970: 363). Böylece anne tarafının sanatkârlığı da Onger’in sanatçı yönünü besleyen bir diğer kaynaktır. Bir dönem bankada memurluk yapan Onger, daha sonra istifa eder ve ticaretle uğraşmaya başlar. Bu dönemde yayınevi kurar ancak fazla uzun sürmeden yayınevini kapatır.

Onger’in yazı hayatı 1940-1955 ve 1965-1971 olmak üzere iki döneme ayrılır. Eleştirmenin edebiyat dünyasına girişi hikâyeleriyle olmuştur. “Roza, Madelet Gene Madalet, Üç Adam Bir Kız, Geçim Dünyası, El Tayfül Necip Fazıl ve Mine’l Aşk hikâyelerini Sokak dergisi ve Serveti Fünûn- Uyanış Gazetesi’nde yayımlamıştır.” (Uğurdağ, 2010: 58). Ancak bu hikâyeler kitaplaştırılmamıştır. Müstakil tek basılı eseri 1940’lı yılların şairlerinden ve onların şiirlerinden bahsettiği “Bugünkü Şiirimiz” adlı antolojisidir. Hikâyeden çok hikâye türü üzerine düşüncelerinin daha güçlü olduğu Fahir Onger, yazarlığı değil eleştirmenliği tercih eder. Kendisi, eleştiriye yönelmesinin sebebini şöyle ifade eder:

“Bir şeyler yazma isteği, salt bir yazar olmak ereğine bağlı değildi. Bir yazı ustası olmağa özenmedim hiçbir zaman. Aydın diye tanınan kişilerin son derece bilgisiz, yeteneksiz ve düşünceden yoksun kişiler oluşuna kıızıyordum. Görünüşte kendilerine üstad edası veren bu zavallıların kafaları o kadar boştu ki, beyinlerinin kıvrımları ütülenmiş sanırdım. Sağımı solumu sarmak eğilimi gösteren bu şarlatan sürüsünden tiksindiğim içindi, gerçek aydınları aramağa başladım. Bu nedenle birçok dergi, gazete, kitap okuyor, yazarlarını değerlendirmeye çalışıyordum. Yazılarımın eleştiri türüne yönelmesinde bu ortamın etken olduğunu açıkça söyleyebilirim.” (Seyda, 1970: 370).

Serveti Fünûn-Uyanış, Varlık, Sanat ve Edebiyat, Yararış, Edebiyat Dünyası, Yenilikler, Fikirler, Soyut, Genç Nesil, Beraber, Yenilik, Kaynak, Sanat ve Toplum, Gelecek ve Türk Dili dergilerinde yazan Fahir Onger yakalandığı kanser hastalığından dolayı 1971 yılında vefat eder.

Fahir Onger’in *Edebiyat Dünyası* dergisindeki yazılarını Hikâyeciliğe Dair Yazılar, Sanat ve Sanatçıya Dair Yazılar, Edebiyata Dair Yazılar ve Diğer Yazılar olmak üzere dört başlık altında toplayabiliriz:

1.1. Hikâyeciliğe Dair Yazılar

Avrupa tarzı hikâyenin bizde Tanzimat’la başladığını belirten Onger, hikâyenin sadece hikâye anlatmak olmadığını, bugün daha başka fonksiyonlar içerdiğini anlatır. Hikâyenin sadece bir sanat eseri değil aynı zamanda insan’a yönelen ve insana hizmet eden bir tür olduğunu savunarak şiir ve hikâye arasındaki farka değinir:

“Şiirin yazı diline bağlı olmayarak gramer dışı serbest bir kompozisyonla meydana geldiğini belirtirken; tam aksine, hikâyenin yazı dilinin gramer kaidelerine sıkı sıkıya bağlı bir yapı oluşturduğunu söyler. Bu vasıf bir konuyu anlatmak noktasında birleşmelerine rağmen hikâyeyi destan ve fabliau’lardan tamamen ayırır.” (Onger, 1948a: 4).

Daha sonra Boccaccio’nun, Decameron adlı eserinden bahsedip bu eserde içerik, şahıs ve vakaların hayattan verilmesi, tasviri ve aşk konusunu işlemesinin eserin uzun yıllar okunmasını sağladığını ifade eder. Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere Fahir Onger hayatla hikâye arasındaki bağların işlevsel olması gerektiğini belirterek olağan ve olağanüstünün biçimlendirdiği destan vb.’nin dünyasından uzaklaşır. Avrupa’nın 16. yüzyıla kadar Boccaccio’nun izinden

gittiğini, hikâye ve romanın Avrupa'da 19. yüzyılda altın çağını yaşadığını belirten Onger Hoffman, Poe, Andersen, Hardy, Maupassant ve Daudet'i devrin üstatları arasında sayar.

Hikâyenin Avrupa'daki gelişim çizgisinden bahseden Onger, daha sonra bizim hikâyemize geçer. Yazarlarımızın, Batı yazarlarını taklit ettiğini ve okuyucunun bu durum karşısında kararsız ve şaşkın olduğunu söyler. Eleştirmene göre, bu dönemde Doğu'dan Batı'ya yönelmemize rağmen Batı düşüncesinin tam olarak yerleşmemesi ve terk edilenlerin yerine yenisinin koyulmaması nesrin edebî hüviyetini kaybetmesine neden olmuştur. Daha sonra Servet-i Fünûn döneminde Batı'ya biraz daha kapsamlı yaklaşıldığını; en azından Fransızca'yı okudukları okulda öğrenen yazarların tercümeleriyle yetinildiğini belirtir. 19. yüzyılda Avrupa fikir ve sanatına hayran olan sanatçıların yetişmiş olduğunu ve bunların daha şuurlu bir biçimde Batı uygarlığına yaklaşma ve tanıma arzusuna sahip olduklarını belirtir. Bu yönelimin sonucunda yeni bir dünya ve yeni fikirlerle karşılaşan sanatkârimız için Batı edebiyatı artık kana kana içilecek vazgeçilmez bir kaynak haline gelmiştir. Bunun nedenini de “insan mevzuu ve meselesi etrafında toplıyan GREKO-LATİN kültüründen Ümanizm'e bunların Rönesans'la kaynaşmasında Klasizme varan bir tefekkür sistemi her çeşit yenilikleri besleyecek ölçüde muazzam genişliği ile Avrupa esprisine bağlar.” (Onger, 1948a: 16). Avrupa hikâyesinin gelişmesinin böyle bir birikime dayandığını ifade eder.

Fahir Onger, hikâyemizin mazisi üzerinde durarak Samipaşazade Sezai'yi, Ebubekir Hazım'ı, Refik Halid'i ve Ömer Seyfettin'i hikâyemizin dünkü değerleri olarak kabul eder. Yazarın hikâye yazmada belirli bir gayeye yönelmesinin, şuurlu ve yapıcı bir edebiyatın doğmasını sağladığını düşünen Onger, 20. yüzyıl hikâyesinin elit zümreden alınıp halkın hizmetine yöneldiğini belirtir. Bu dönemde köyden şehire, şehirden köye doğru insan münasebetlerinin ilk defa hikâyeye girdiğini ifade eden Onger olağanüstülüklerin artık hikâyemizde yer almadığını bunun yerine halkın sevgisinin, nefretinin, acısının ve mutluluğunun hikâyelere girdiğini, böylelikle gerçekliğin hikâyede yer aldığı altını çizer. Modern hikâyenin realizim çerçevesinde “insanı hiçbir şekilde idealize etmeyerek onu iyi ve kötü, yüksek ve düşük, inanmış ve inanmamış, muhteşem ve sefil bütün tezatlarıyla yani tam insan halile göz önüne koyduğunu ifade eder.” (Onger, 1948b: 15). Olağanüstülüklerle ve fantastik öğelerle oluşturulan ilk hikâyelerimizin yerine modern hikâyelerimizde, günlük hayatın içinde sıradan insana ve onun yaşamına yer verilmiştir. Sanatta faydacılığı savunan Onger'e göre sanat ve sanat eseri de halkı anlatmalıdır.

Eleştirmen Onger, hikâyecilik ile ilgili son yazısında, Sadri Ertem'i bugünkü hikâyemizin başlangıç noktası olarak değerlendirir. O, Sadri Ertem'i hakça bir muharrir olarak görür ve dönemin köye yönelme hareketini Ertem'in daha şuurlu bir şekilde sanatçı anlayışıyla gerçekleştirdiğini aşağıdaki şekilde büyük harflerle belirtir:

“BUGÜNÜN EDEBİYATI CEMİYET EDEBİYATI OLMALIDIR AŞK VE ALAKA MEKTUPLARINI SEVDİKLERİNİZE YAZIP GÖNDEREBİLİRSİNİZ. MATBAA MÜREKKEBİNE, MAKİNEYE YAZIKTIR. Bundan hareketle Ertem'in KALİTEYİ KAYBETMEDEN ARİSTOKRASİDEN HALKA DOĞRU BİR YÜKSELİŞ VAR.” (Onger, 1948d: 3).

Fahir Onger'in yazdığı dönem itibarıyla 1940-1950'li yıllar II. Dünya Savaşı'nın olumsuz etkileri sonucunda Türk toplumu sıkıntılı bir süreç geçirmektedir. Onger bu süreçte toplumcu gerçekçilikten etkilenmiş ve sanatta, edebiyatta faydacı bir gayeyi savunmuştur. Dava edebiyatının, yani halka inmenin sanatçıyla mümkün olacağını ifade eden eleştirmen, Ertem'in halkçı fikirlerini eserlerine aksettirdiğinden ve bu konuda Sadri Ertem'in başarısından bahseder. O'na göre, modern edebiyatımızın ve yeni Türk hikâyeciliğinin ana vasıflarından biri bu

olmalıdır. Sadri Ertem'e göre; "Halkçı sanat, halka hocalık eden ve halka bir şeyler öğreten değil, halkı yaratıcı, beşeri sanatın hammaddesi yapan sanattır." (Onger, 1948d: 3). Sadri Ertem'in hikâyecilik ile ilgili görüşlerine yer veren Onger, yeni Türk hikâyeciliğinde yeni bir görüşün ortaya çıktığını belirterek Sadri Ertem'den itibaren aklını ve kalbini memlekete ve halka çevirmiş bir edebiyatın ve yeni bir Türk hikâyeciliğinin doğduğunu savunur. Fahir Onger'in hikâyecilerimizin yöneldiği kaynağı açıklarken halka inmek yerine halka yükselmek ve halkı beşeri sanatın hammaddesi yapmak ibarelerini kullanması kayda değerdir. Bu anlayış Cumhuriyet dönemi hikâyecilerimizin yöneldiği kaynağın sağlamlığını, genişliğini ve zenginliğini göstermesi bakımından Onger'in önemli bir başarısıdır.

1.2. Sanata ve Sanatçıya Dair Yazılar

Onger, sanatın sistematik düşünce üzerine kurulması gerektiğini düşünür. O, fikir sanat ve edebiyat adamlarının bir şeyi değerlendirirken sadece kendi düşünceleriyle yola koyulmalarını eleştirir. Biri için güzel olan bir başkası için çirkin olabilir. Onger'e göre; Sanatkâr disiplinli ve metotlu bir düşünceye sahip olmalıdır. Sanatçı günübürlük düşüncelerle sağlam ve sağlıklı bir sanat eseri ortaya koyamaz. Ona göre;

"Her şey kendi içerisinde değerli ve kıymetlidir. Onu başkasıyla kıyaslamak hatadır. Kişisel fikirlerin yerine sistematik bir düşünce ile bakıp değerlendirmek ortaya yeni şeylerin çıkmasına katkıda bulunur. Aksi durumda söz kalabalığından başka bir şey olmaz. Çünkü sistematik düşünce, metot ve disiplin içinde yaratıcı ve inşa edici bir vasıf göstermektedir. Hayat rabitası kuvvetli kişiler sistemsiz düşünceden daima kaçmışlar ve gerçeği tabiat ve cemiyetin zaruretlerinde aramışlardır." (Onger, 1948ç: 3).

Fikir ve sanat birlikte yürümeli aynı zamanda bir metot üzerine kurulmalıdır. Aksi halde metot üzerine oturtulmayan düşünce bir değer ifade etmeyecek ve sanata dönüşmeyecektir.

Millî Mücadele döneminde yoksul ve yorgun düşen halk, Cumhuriyet'in kuruluşuyla tekrar ayağa kalkmaya çalışır. Devlet kalkınma politikaları uygulayarak ülkenin içinde bulunduğu bunalımdan kurtulması için harekete geçer. Onger, devletin kalkınma politikalarıyla birlikte sanatta da bu yönden adımlar atması gerektiğini düşünür ve katıldığı Türkiye İktisat Kongresi'nde Güneydoğu Bölgesindeki bir temsilcinin konuşmasında, artık erzak yetiştirilemediğini, halkın sefil durumda olduğunu ve köylünün tarlayı, tohumu, sapanı bırakıp şehre göç ederek en aşağı derecede yaşam sürdürdüğünü ifade etmesi üzerine Onger, bir kalkınma planının yapılmasını öne sürerek bu kalkınma planında sanatın ve edebiyatın da olması gerektiğini ifade eder: "Memleket ve halkımızın bu hâldeyken, realiteden habersiz ferdi duygular terennüm eden bir edebiyatın hâlâ eski geleneğine sadakat göstermesini gayrimeşru telakki ediyorum... Sanat adamına ve edebiyatçıya düşen vazife, medeniyetin en geri bir seviyesinde hayatını sürüp giden bu memleket halkının kalkınması ve kuvvetlenmesi için eğer başka türlü çalışmak imkânına sahip değilse şiiri, hikâyesi, romanı, tiyatrosu, resmi, mimarisi ve musikisi ile harekete geçmektir." (Onger, 1948f: 7). Sanatın faydacı yönüne inanan eleştirmen, sanatçının da sorumluluk üstlenmesi gerektiğini düşünerek sanatın ve edebiyatının varlığını ve devamlılığını halkın bu sürece katıldığı ölçüde sağlayabileceği kanısındadır. Sanat anlayışımızda hakim olan sanat sanat içindir ve sanat halk içindir anlayışlarından ikincisini tercih eden Fahir Onger'in sanatın öznesi olarak halkı tercih etmesinin özünde, medeniyetin en geri bir seviyesinde hayatını sürüp giden bu memleket halkının kalkınması ve kuvvetlenmesi; sanatkârın da en azından halkına kendi geriliğini ve bu gerilikten kurtuluş yollarını göstermesi gerekmektedir, düşüncesi yatmaktadır.

Sanatçının her zaman hür bir ortamda ve hür görüşlerle sanatını yaptığına inanan Onger'e göre, bu hürriyet hiçbir zaman gerçek anlamda var olmamıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde

sanatçı sarayın hizmetindeydi. Bu dönemde sanatçı, saraya yakınsa devlet tarafından korunur, aksi hâlde sansüre ya da sürgüne uğrardı. Fahir Onger, Cumhuriyet'ten sonra da sanatçının hukuki kontrol altına alındığını belirtir: Sanatçı günümüzde, “yaratma heyecanı içinde kendini kaybetmiş. “vecd ve istiğrak” ile başı dönmüş bir yarı ilah veya meczup değil, tam aksine yaptığı işin enini boyunu ölçen ve terettüp edecek müeyyideleri hesaplayan bir cemiyet adamıdır.” (Onger, 1949c: 1). Bu duruma örnek veren Onger, bir ressamın sergi açabileceğini ancak bu serginin açılışıyla ilgili resmî izin almak zorunda olduğunu ayrıca yaptığı tüm resimlerin kanuna aykırı olmayanlarının sergilenebileceğini söyler. Hukuki şekillendirme ile birlikte halk karşısındaki sorumluluğun da sanatçıyı şekillendirdiğine inanan Onger, sanatçının asla özgür olmadığını ve kendisine gösterilen sahada dolaşmak zorunda olduğunu ifade eder.

Sanatçı, ülkenin kalkınma politikası doğrultusunda ülkesinden yana nasıl bir sorumluluk alıyorsa aynı zamanda ülkelerin barış içerisinde yaşaması için de sorumluluk olarak evrensel boyutta da görev yüklenmesi gerektiğini savunan Fahir Onger, filozof Bernard Russell'in Paris toplantısında söylediklerini önemli bulur:

“Sanatçı, muayyen bir milleti değil, var olan bütün insanlığı gözetlemeli. Milletlerin meziyetlerinden veya kahramanlıklarından ziyade insanlığın toplu hâldeki terakkisini belirtmelidir. İnsan hakları beyannamesi, bir kül hâlinde milletleri barışın idamesi yolunda vazifeye çağırıyor. “Bütün milletler ırk ve din grupları arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu teşvik etmeli ve Birleşmiş Milletlerin barışın idamesi yolunda çalışmalarını geliştirmelidir.” (Onger, 1950a: 1).

Sanat adamı ise eserlerinde barışı sağlamak için katkıda bulunacak konuları işlemelidir. Onger, hem genel anlayış itibarıyla hem kişisel kanaati gereği sanatta mutlak bir hürriyetin olmadığına inanır. Ona göre, her şeyden önce içinde yaşadığı cemiyet sanatkârı sınırlamış ve bir sansür müessesini getirmiştir. Bir diğer husus ise yaşadığı cemiyet acı çekerken sanatkâr ilhamın verdiği vecdle kendinden geçerek ferdi tahassüslerini dile getirmemelidir. Böylece tam bir iç hürriyet yerine cemiyetin hürriyeti uğruna kişisel hürriyetinden fedakârlık yapan bir sanatkâr tipiyle karşımıza çıkarır.

1.3. Edebiyata Dair Yazılar

Tanzimat'la birlikte sanatçılar toplumu eğitmeye yönelmiş daha sonra baskılar ve sansürler nedeniyle kendi kabuklarına çekilmişlerdir. Sanatçının eser verebilmesi için memleketi tanımamasının gerekli olduğunu belirten Onger, eski edebiyatımızda memleket meselelerinin sanatçılar tarafından ele alınmamasını iki sebebe bağlar: “Birincisi o devrin yazarlarının memleketi tanıma hususunda karşılaştıkları zorluk, ikincisi de memleketi tanımak diye bir hadisenin eski yazarların tarafından lüzumlu görülmeşiştir.” (Onger, 1948c: 3). Bu dönemde her şey saray için olduğundan memleket ve halka yönelme düşüncesinden uzak kalınmıştır. Millî Mücadele döneminde halkın bunalımını gören aydınlar, bu konularda eserler vermeye başlar. Cumhuriyet inkılapları ile birlikte Türk aydını ve yazarları memleketi tanımayı görev bilmişlerdir. Bunlar İstanbul'dan kalkıp Anadolu'ya gitmişler ve oraları gözlemleyerek eserlerini vermişlerdir. Bu dönemde bazı yazarlar saray edebiyatı geleneğini yürütmektedir ancak Batılı anlayışıyla kalkınmayı hedefleyen Türkiye'nin memleketi tanıyan bir sanata ve sanatçıya ihtiyacı vardır. Fahir Onger için;

“Memleketi tanımak demek, sadece memleketin coğrafyasını, ekonomisini, ticaretini, münakalesini, mahalle anâne ve inançlarını bilmek değildir. Memleketi tanımak demek; her şeyden önce memleket halkının coğrafi, ekonomik, ticari, kültürel ve siyasi şartlarla münasebetini anlamak demektir.” (Onger, 1948c:3).

Bu yüzden sanatçı masadan kalkmalı ve memleketi dolaşarak halkın yaşamını gözlemlemelidir.

Fahir Onger, eski edebiyatımızda, toplumsal meselelerden kaçmak anlayışının hüküm sürdüğünü ve bu şekilde başarılı olunacağı inancının varlığını koruduğunu ifade ederek bu anlayışta İstibdad Devri'nin (1876-1908) büyük payının olduğunu vurgular. Ebubekir Hazım Tepeyran'ın *Küçük Paşa* adlı romanına yazdığı mukaddemenin şuurlu bir edebiyatın başlangıcının işareti olduğunu belirtir: “Bu kitapta Anadolu fecayinin kaffesi değil, en evvel söylenmek lazım gelenlerden bazıları söylenmiş oldu.” (Onger, 1948e:1). Ancak bu girişimin yeterli olmadığını hâlâ kendi içinde gayesi olan bir edebiyatın devam ettiğini belirtir. Sanatçının, millete yönelmeden milletin sıkıntılarını eserlerine konu edinmeden sanatçı olmasının mümkün olmayacağını düşünen Onger için “EDEBİYATIN MESELESİ, CEMİYETE YARARLI İNSANLARIN HAYAT MACERALARIDIR.” (Onger, 1948e: 8). Sanatçı, bu macera içerisine girdikçe büyüyecektir ve bir edebiyat eseri ortaya koyacaktır.

Ona göre, Tanzimat ve Meşrutiyet hareketleri dar bir alanda kalmış ve ülkeye yayılmamıştır. Bu dönemde aydınlar köye ve köylüye yönelmemiş merkezde, masada oturarak eserlerini vermişlerdir. Onger, gerçek edebiyatın, halkı inceleyen, halkı anlatan edebiyat olduğunu inanır. Millî Mücadele dönemiyle birlikte aydın tabaka köye ve köylüye yönelir. Eleştirmen, 1910'da Ebubekir Hazım tarafından yazılan “Küçük Paşa” adlı romanı edebiyatta köyden haber getiren ilk eser olarak görür. Daha sonra “demokrasi fikrinin” ‘halk’ anlamının bu konuda şuurlu çalışmalarının edebiyatımıza bir iki eser daha kazandırmış olduğunu” (Onger, 1949a: 3) ifade eder. Fahir Onger, ülkenin kalkınmasının köyün ve köylünün kalkınmasına bağlı olduğunu dile getirerek bu konuda köy enstitülerinin gençleri yetiştirip topluma faydalı bireyler kazandırmada önemli rol oynadığını söyler. Ona göre, “yirminci yüzyılda modern bir toplumda yaşamamızla birlikte halk arasındaki bu şehirli köylü ikiliği ortadan kalkmıştır. Aklın ve bilginin önde olduğu bu yeni çağda “pozitif bilgi ne kadar gerçek ifade ederse, edebiyat ve sanat da o kadar gerçektir. Bugün gerçek sanat halkı inceleyen, halkı anlatan sanattır.” (Onger,1949a:3).

Son yüz elli yıllık edebiyatımız ve sanatçılarımızın tutumları hakkında bir değerlendirme yapan Fahir Onger, Divan edebiyatı sanatçılarının halk ve sorunlarıyla ilgili şuurlu bir yaklaşımlarının olmadığını ve bunun dönemin şartlarından kaynaklandığını belirtir. Tanzimat döneminde ise sanatkarların halka yönelme arzu ve teşebbüslerinin ise devrin yönetimi tarafından engellendiğini söyler. Cumhuriyet döneminin halka yönelmek bakımından bir milat oluşturduğunu ve sanatkarların büyük bir çoğunluğunun Anadolu'ya yöneldiği tezi üzerinde durmaktadır. Bu anlamda sanatkarın masada oturarak roman yazmayacaklarını ve Anadolu'ya yönelerek halkın sorunlarını yerinde incelemeleri gerektiği üzerinde durur. Onger'in, bu konuda Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Türk romanının geç doğuşu noktasında ileriye sürdüğü tezlerin aksini ileriye sürdüğü görülür. Tanpınar, roman yazmak için Anadolu'ya gitmek arzusunda olan bir gençle ilgili hikâyesinde romancı olmak için her şeyden önce romancı muhayyilesi ile doğulması gerektiği ve bunun için Anadolu'ya açılmanın gerekli olmadığını tezi üzerinde durur.

1.4. Diğer Yazılar

Fahir Onger, Antoloji Yapmak ve Antolojiye Girmek başlıklı yazısında son dönemde yapılan antoloji çalışmalarının nicel olarak arttığını ancak nitelik olarak düştüğünü belirterek bu durumu eleştirir. Bu durumunun neticesinde şiirin değerinin de düştüğünü ifade eder: “Çünkü bu yeni “antoloji”lerde şiirin değer ölçüsü, küçüle küçüle, şiirle ilgisi olmayan karalamalara kadar inmiştir.” (Onger, 1949b: 20). Kendisinin de bir antoloji sahibi olduğunu belirten Onger, yazdığı dönemde bu kadar fazla antolojinin olmadığını ayrıca kendi antolojisinin bugünkülerden daha nitelikli olduğunu savunur. Antoloji yapmanın önemine değinen eleştirmen, antoloji yapacak kişinin belirli ölçülere sahip olması gerektiğini ve bu ölçüler karşısında da sanatçının çok çalışarak

antolojiye girmeyi çabalamasının elzem olduğunu vurgular. Böylece hem şiirin hem de şairin kalitesi artmış olacaktır.

Cumhuriyet'in ilkelerini benimsetmede daha önce de belirttiğimiz gibi sanatçılara büyük görevler düşer. Dil devriminin halk tarafından kabul görmesi ve Türkçenin gelişmesi için de sanatçı sorumluluk alır. Ancak bazı sanatçılar da eski geleneğin devamı için ısrar etmeye devam eder. Onger, başkentte yapılan bir Dil Kurultayı'na katıldığında burada iki görüşün ortaya çıktığını görür. Birincisi hükümetin resmî görüşüdür:

“Dil devrimini bugünkü ulaştığı yerde, karışık manzarası içinde kaderine terk etmek. Buna yaşayan dilin muhafazası dendi. Bunu savunan ileri fikir taşıyanlar değil aksine zor ve kuvveti elinde tutan monarşi taraftarları idi. İkincisini benimseyenler dil devrimine inananlar umumiyetle genç nesil mensuplarıdır.” (Onger, 1950b: 1).

Bu nesil, edebiyatta devrim yaparak eski geleneklerden sıyrılmaya çalışır. Türkçe bu neslin eserlerinde hak ettiği noktaya yükselir.

Tanzimat'la birlikte Batı'yı takip eden sanatçılar, tercüme vasıtasıyla kendi edebiyatımızın gelişimi ve değişimi için adım atarlar. Lozan konuşmaları sırasında Türkiye'nin kültürece gelişmesi için Garp eserlerini tercüme etmesi konuşulmuş ve “Türkiye kendisine gösterilen bu kolaylıktan yalnız sınırları içinde faydalanabilir. Tercüme ettireceği eserler sınırları dışına çıkaramaz.” kararı alınmıştır (Onger, 1950c: 1). Böylece telif sorunu çözülmüş, telif ücreti ödenmemesi kararlaştırılmıştır. Ancak Fahir Onger'e göre bu durumun faydaları olduğu gibi zararları da vardır. Onger, bu yüzden telif haklarının üzerinde durulması gereken bir mesele olduğunu belirtir.

Fahir Onger, dergide tenkit ve deneme yazılarının dışında yazarların yeni çıkan kitaplarını tanıtan ve değerlendiren yazılar da yazar. Bunlar; Samim Kocagöz'ün “Bir Şehrin İki Kapısı”, Cahit Külebi'nin “Rüzgâr” adlı şiir kitabı, Orhan Kemal'in “Ekmek Kavgası”, Sait Faik'in “Mahalle Kahvesi” ve Nezih Cansel'in “Fener Bekçisi” adlı eserleridir.

Edebiyat Dünyası dergisinin en velut yazarı olarak Fahir Onger, edebî türlerle ilgili önemli eleştiri yazıları yazmıştır. Modern eleştiri kuramlarını göz önünde tutan Onger'in bu tutumuyla eleştirel gerçekçi bir yazar olduğu söylenebilir. O, sanatkârın içerisinde yaşadığı toplumun öncüsü olduğunu ve bu anlamda halkın içinde bulunduğu ortamla gelecekte olması gereken konumu anlatan ve belirleyen bir aydın olması gerektiğini belirtir. Bu konuda sanatkârın kendi içerisinde kapalı bir hayat yaşamamasını ve tercüme eserler aracılığıyla halkın başka hayatları da anlatarak dünyaya açılması gerektiğini vurgular.

Sonuç

Dergicilik, Türk edebiyatında yüz elli yıllık bir maziye sahiptir. Tanzimat döneminde gazeteciliğin yanında sönük kalan dergicilik, Cumhuriyet dönemiyle birlikte en yaygın yayın organlarından birisi hâline gelmiştir. Dergiler arasında tür bakımından en yaygın olanı edebiyat dergileridir. Tanzimat döneminde gazeteler aracılığıyla yönetilen edebiyat hayatı, Cumhuriyet döneminde dergiler tarafından yürütülür. Şiir, hikâye, roman, deneme ve edebî araştırma türlerinde önemli yazıların en belirgin yayın organı dergilerdir. Bu dergilerin genel ilkelerine ve amaçlarına bakılacak olursa Türkçeyi bir devlet, kültür ve dünya dili yapmak arzularının birinci sırayı aldığı görülür. Bu dönemde özellikle halkın okur yazar oranının artırılması, kültür ve medeniyet alanında yapılacak yeniliklerin halka daha hızlı ulaşmasının sağlanması, halka bu konuda farkındalık kazandırılması gibi amaçlarla, yazarlar arasında edebî yayınlar aracılığıyla halkın seviyesini yükseltmek hedefi önemli bir yer tutmaktadır. Dergicilik, Cumhuriyet Dönemi Türk

Edebiyatının gelişmesinde birinci sırada yer almaktadır. Uzun yıllar devletin katkısında yürütülen dergicilik faaliyetlerinin gittikçe özel sektör tarafından ele alındığı görülmektedir. Özel sektöre geçmekle birlikte daha geniş bir kitleye hitap eden Cumhuriyet Dönemi dergileri, sıradan yazarlara ve okurlara açılması bakımından yazarlık atölyesi görevini üstlenmiştir. Türkiye’de okuyucu kitlesinin çoğalması adına dergilerin olumlu bir görevi yerine getirdiği görülmektedir.

Bu dergilerden birisi olan *Edebiyat Dünyası* 1948-1950 yılları arasında iki yıl çıkarılmış bir edebiyat dergisidir. Yazar kadrosu içerisinde yer alan Fahir Onger, pek çok yazısı olan bir eleştirmendir. Hikâye, şiir ve roman türünde önemli yazılara imza atmıştır. Sanatın sistematik bir düşünceye sahip olmasının elzem olduğunu belirten Onger, sanatçının kendi düşünceleriyle baktığı bir şeyi karşı tarafa empoze etmesinin kaçınılmaz olduğunu, bunun da sanat olmadığını söyler. Ayrıca sanatçının hür gözükmesine rağmen gerçekte hür olmadığı düşüncesi üzerinde yoğunlaşarak eski dönemden modern döneme kadar sanatçının sürekli bir otorite tarafından sınırlandırıldığı ve sansüre uğradığı görüşünü ileriye sürer. Onger’e göre içinde yaşadığı toplum bu kadar acı çekerken günümüz sanatında mutlak bir hürriyetin olması da mümkün değildir. Ayrıca her yazısında sanatın evrenselliğinden bahseden Onger, sanatkârın barışı sağlamak için üzerine sorumluluk alması gerektiği inancındadır.

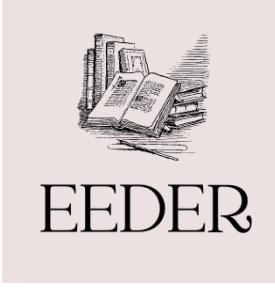
Fahir Onger, edebiyatın gerçekçi olması gerektiğini savunur. Ona göre edebiyat gerçeği anlatmalıdır. Bu gerçek, halka yönelmek ve halkı anlatmaktır. Değerinin kendi içinde olduğu bir edebiyatın başarılı olamayacağını ve boş laftan öteye gidemeyeceğini vurgular. Aydınların yerinden kalkmadan masa başında eserlerini vermesini eleştiren Onger gerçek aydının Anadolu’ya yönelen aydın olduğunu vurgular. Sanatçı Anadolu’ya ve köye giderek buralarda yaşayan insanların yaşamını gözlemler ve eserlerini de onlar için verir. Aksi durumda bu kişi sanatçı kimliğini taşımaz. Ülkenin kalkınması için köy edebiyatının gerekliliğine inanan Onger, bu konuda köy enstitülerinin faydalı işler başardığını ifade eder. Ona göre, köy enstitüleri gençleri eğiterek yeni bir nesil yetiştirmiştir. Bu yeni nesil, eski edebiyatın anelerinden edebiyatı kırtaracak aklın ve bilimin ışığında gerçeği ele alan eserler yazacaktır.

Eleştirel gerçekçi bir yazar olan Fahir Onger, sadece farklı türlerde eser vermekle kalmamış; aynı zamanda, yaşadığı dönemin edebî sorunlarına yönelik önemli yazılar yazmıştır.

Kaynakça

- Durmuş, M. (2020). Fahir Onger, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/fahir-onger> 26.11.2023.
- Okay, O. (1992). Büyük Doğu, İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C.6, ss.513-514.
- Onger, F. (1948a). “Hikâyecilik ve Türk Hikâyeciliği Üzerine Notlar”, *Edebiyat Dünyası*, S.1, ss.4-16.
- Onger, F. (1948b). “Hikâyecilik ve Türk Hikâyesi Üzerine Notlar II”, *Edebiyat Dünyası*, S.2, ss.4-15.
- Onger, F. (1948c). “Memleketi Tanımak İhtiyacı”, *Edebiyat Dünyası*, S.3, s.3.
- Onger, F. (1948ç). “Sistematik Düşünce”, *Edebiyat Dünyası*, S.5, s.3.
- Onger, F. (1948d). “Hikâyecilik ve Türk Hikâyesi Üzerine Notlar III”, *Edebiyat Dünyası*, S.6, s.3.
- Onger, F. (1948e). “Edebiyatta Meseleye Dair”, *Edebiyat Dünyası*, S.7-8, s.1.
- Onger, F. (1948f). “Sanatçıya Düşen Vazife”, *Edebiyat Dünyası*, S.11-12, ss.1-2.
- Onger, F. (1949a). “Köyden Gelen Ses”, *Edebiyat Dünyası*, S.17, s.7.
- Onger, F. (1949b). “Antoloji Yapmak ve Antolojiye Girmek”, *Edebiyat Dünyası*, S.19-20, ss.1-2.
- Onger, F. (1949c). “Devlet Karşısında Sanat Adamı”, *Edebiyat Dünyası*, S.21, ss.1-4.
- Onger, F. (1950a). “Barış İçin Sanat”, *Edebiyat Dünyası*, S.23, s.1
- Onger, F. (1950b). “Dil Tartışmaları”, *Edebiyat Dünyası*.S.24, s.1.

- Onger, F. (1950c). “Telif Hakları Üzerine”, *Edebiyat Dünyası*, S.25-26, s.1.
- Sağlık, Ş. (2021). “Bir Medeniyet Projesi Olarak Dergâh Dergisi”, *Kültür Sanat ve Düşünce Dünyasının Nabzı Dergiler 3*, Gölcük Belediyesi Yayınları, ss.95-122.
- Seyda, M. (1970). *Edebiyat Dostları*, Kıtış Yayınları, İstanbul.
- Sunar, L. (2004). “Kadro Dergisi/Hareketi ve Etkileri”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt 2, S.1, ss. 511-526.
- Uçman, A. (1988). AĞAÇ, İslâm Ansiklopedisi, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C.1, s. 460.
- Uğurdağ C. (2010). Fahir Onger'in Hayatı, Sanatı ve Eserleri, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Varlık Dergisi (2023). <https://www.varlik.com.tr/varlikDergisi.aspx>

100 Edebi Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı

Aralık 2023

Atıf/Citation: Çetinkol, M. (2023). "Faruk Nafiz Çamlıbel'in Salon Dergisinde Yayımlanan Eserleri Üzerine Bir İnceleme". *Edebi Eleştiri Dergisi*. Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı, s. 329-361.

Mustafa ÇETİNKOL*

Faruk Nafiz Çamlıbel'in Salon Dergisinde Yayımlanan Eserleri Üzerine Bir İnceleme**

A Review on Faruk Nafiz Çamlıbel's Works Published in Salon Magazine

ÖZ

Türk yayıncılığında, sadece kadınlara hitap eden dergilerin yanı sıra tema olarak kadını konu edinen dergiler de olmuştur. Yayın hayatına 1 Kasım 1947'de başlayan ve 15 Mayıs 1950'ye kadar 62 sayısı yayımlanan "Salon" dergisi de -muhtevasında farklı unsurları konu edinse de- "kadın" ve kadınla ilgili mevzuları öne çıkarmıştır. Salon dergisinde eserleri yayımlanan Faruk Nafiz Çamlıbel de kadın, aşk gibi temaları çokça işleyen sanatçılardandır. Faruk Nafiz, her ne kadar memleket edebiyatının öncüsü kabul edilse de öncelikle lirik bir şairdir. Sanatçının Salon dergisinde şiirlerinin yanında düzyazıları da mevcuttur. Fakat sanatçının dergideki düzyazıları şiirlerine oranla daha azdır. Bu çalışmada, Cumhuriyet Dönemi'nin memleketçi şairlerinden kabul edilen Faruk Nafiz Çamlıbel'in Salon dergisindeki şiirleri ve düzyazıları incelenmiştir. Çalışmanın sonunda sanatçının dergi sayfalarından kitaplarına şiirlerini alırken metin üzerinde çeşitli değişiklikler yaptığı saptanmış ve bu değişiklikler ayrıntılarıyla ortaya konmuştur. Ayrıca şairliği ile bilinen sanatkârın nesir örneklerinin de edebiyat araştırmalarına örnek oluşturacak mahiyette olduğu anlaşılmıştır. Çalışmada nitel yöntemler izlenmiş; literatür tarama, içerik analizi/metin tahlili kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Salon dergisi, Faruk Nafiz Çamlıbel, şiir, düzyazı.

ABSTRACT

In Turkish publishing, in addition to magazines exclusively targeting women, there have also been magazines focusing on the theme of women. The "Salon" magazine, which began its publication in 1 November 1947 and continued until 15 May 1950 with 62 issues, has highlighted "woman" and topics related to women, despite encompassing different elements in its content. Faruk Nafiz Çamlıbel, whose works were published in Salon magazine, is also a poet who extensively explores themes such as women and love. Although Faruk Nafiz is recognized as a pioneer in local literature, he is primarily considered a lyrical poet. The poet's prose writings are also present alongside his poems in Salon magazine. However, the number of prose writings in the magazine is comparatively fewer than his poems. In this study, the poems and prose writings of Faruk Nafiz Çamlıbel, acknowledged as one of the nationalist poets of the Republic Period, in Salon magazine have been examined. At the end of the study, it was determined that the poet made various changes to the text while transferring his poems from magazine pages to his books, and these changes were set forth in detail. Additionally, it was understood that the prose examples of the poet, known for his poetry, are noteworthy for literary research. In this study, qualitative methods including literature review and content analysis/text analysis were employed.

Keywords: Salon magazine, Faruk Nafiz Çamlıbel, poetry, prose.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, muscetinkol@gmail.com

** [Araştırma Makalesi] Geliş Tarihi: 01.12.2023 Kabul Tarihi: 26.12.2023 Yayın Tarihi: 31.12.2023 DOI: 10.31465/eeder.1399197

Giriş

Gazeteden sonra topluma ulaşmanın bir yolu olarak ortaya çıkmış olan dergiler, ilk yayımından günümüze kadar okurlarına hizmet etmektedir. Gönenç (2007: 64) ülkemizde bilinen ilk derginin 1849-1851 yılları arasında yayımlanan *Vaka-yı Tıbbiye* olduğunu belirtir. 28 sayı yayımlanan tıp konulu bu derginin Fransızca bir nüshası olduğunu da ekler. Düzenli yayın aralığına sahip ilk Türkçe dergi ise 27 Haziran 1862'de yayımlanan *Mecmûa-i Fünûn*'dur (Nalcioğlu, 2013: 11). Toplumun içinde bulunduğu döneme ve dönemde ortaya çıkan siyasi, askerî ve ekonomik olaylara dayalı olarak dergiler de çeşitlenmiş ve bazen sayıları artmış bazen de bu alanda çoraklaşma görülmüştür. 20. yüzyıl başlarından itibaren gelişen sinema ve gösteri sanatları ile beraber bu alanda da yayımlanan dergiler ortaya çıkmıştır. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Batı bloğunda yer alan Türkiye'de de Amerikan etkisi, kendini sinema ile bir üst noktaya taşımış ve Hollywood sinemasını tema kabul eden dergiler yayımlanmıştır. Bir alana yoğunlaşan bu dergilerin yanı sıra sinema, gösteri sanatları, konser, haber ve yorumları kadar edebiyata sayfalarını açan dergiler de olmuştur. Bu dergilerde edebiyat bazen diğer sanatların önüne geçmiştir. 1947-1950 yılları arasında yayımlanan *Salon*, bu konu çeşitliliğini yansıttığının yanında edebiyata da sıkça yer veren dergilerdendir. Özellikle şiir, hikâye ve sohbet türünde yazılar dergide geniş yer kaplamaktadır.

Salon dergisinde, yayımlandığı dönemin önde gelen edebiyatçılarının imzalarını görmek mümkündür. Başta Yahya Kemal Beyatlı olmak üzere Faruk Nafiz Çamlıbel, Cevat Şakir Kabaağaçlı, Sabri Esat Siyavuşgil, Sait Faik Abasıyanık, Refi Cevat Ulunay, Ercüment Ekrem Talu bu isimlerden bazılarıdır.

Faruk Nafiz Çamlıbel ile *Salon* dergisinin yolunu kesiştiren, şairin Ramiz Gökçe ile olan dostluğudur. Bu birliktelikten önce Sedat Simavi'nin sahibi olduğu *Karikatür* dergisinde Faruk Nafiz'in mizahi şiirleri, Ramiz'in de karikatürleri yayımlanmıştır. *Karikatür*'den ayrılması sonrasında Ramiz Gökçe¹, *Mizah* isimli bir dergi yayımlar ve Faruk Nafiz de bu dergide "Çamdeviren" müstearıyla sosyal tenkit içeren şiirler kaleme almıştır. Ramiz Gökçe'nin aynı dönemde Sedat Simavi'nin *Yedigün* dergisine koşut olarak yayımladığı *Salon*'da ise, müstakil sütunda, en çok şiiri yayımlanan şair Faruk Nafiz olmuştur. Milletvekili seçilmesinden sonra şairin içinde yer aldığı bu dönemde eski üretkenliğinin olmadığı bazı edebiyat araştırmacıları tarafından ifade edilmiştir.² Çoğu eseri kendi tarafından seçki olarak hazırlanan Faruk Nafiz'in *Salon*'da yayımlanan şiirleri daha sonra yayımlanan *Heyecan ve Sükûn (1959)* ile *Han Duvarları (1969)* isimli kitaplarına alınmıştır. Dergideki "Aslanla Ceylan", "Bir Günden Bir Ömür" ve "Sonbahara Kâside" isimli şiirleri hiçbir kitaba alınmamıştır. Ayrıca 8. sayıdaki "Şarkı" başlıklı şiirin ikinci dördüğüne başka bir yayında rastlanılmamıştır. 11. sayıda "Bahar" adlı şiir "Bahara

¹ Ramiz Gökçe, eserlerinde ismini imza olarak kullanır ve resim camiasında *Ramiz* namıyla tanınır, anılır.

² Bu dönem Faruk Nafiz Çamlıbel'in 1946 seçimlerinde Demokrat Parti'den milletvekili seçilmesiyle başlar. Öztürk (2017: 68-71), Faruk Nafiz'in milletvekilli olmaktan haz duyduğunu ve üç dönem gerçekleşen milletvekilliği süresince siyasi hayatının sönük geçtiğini aktarır. Şairin bu dönemde durgunluk içinde olduğunu söyleyen araştırmacılardan biri olan Enginün (2001: 35); Faruk Nafiz'in edebî hayatını tasnif ederken acemi şiirler yazdığı, Servet-i Fünun'u taklit ettiği, "şairane" edalı, basmakalıp sıfatları kullandığı 1919'a kadarki dönemi "ilk devir"; 1919-1924 arasını Ziya Gökalp'e yaklaştığı, heceyi kullandığı "ikinci dönem"; 1924-1938 arasında Memleket edebiyatı ve Sanat şiiri ile benimsediği estetiği açıkladığı "olgunluk devri", 1938-1960 arasını "durgunluk dönemi" ve 1960-1972 arasını ise "hazin tecrübeleri geçirdiği yıllar" olarak tanımlar. Sanatçının *Salon* dergisinde eser yayımladığı yıllarda, durgunluk döneminde, sadece mizahî şiirler yazdığını ve bunların kalıcı nitelikte olmadığını ifade eder. Bunun aksine Öztürk (2017: 156-157) bu dönemde yayımlanan *Heyecan ve Sükûn* kitabının "olgunluk yaşlarında şiir mazisine bir nazar" olduğunu belirterek Ahmet Kabaklı'nın bu devir şiirleri "düşünce şiirleri" altında değerlendirdiğini; Kabaklı'nın bu eserleri "iddiasız, denenmiş ve durulmuş hisleri anlatan şiirler" olarak vurguladığını aktarır.

Kâside” adıyla, 15. sayıda “Bir Pencereden” başlıklı şiir “Pencereden” adıyla, 17. sayıdaki “Nuhun Teknesi” “Nuhun Gemisi” adıyla, 19. sayıdaki “Seninle ve Sensiz” “Sinâ’ya İnen Nur” ismiyle kitaplara alınmıştır. Başlık haricinde bazen bir kelime, bir mısra, bazen bir beyit *Salon* dergisinin sayfalarından kitaba girerken değişikliğe uğramıştır. Şairin kendi tercihi olduğunu düşündüğümüz bu farklılıklar, fikir değişiklikleri kadar şiir işçiliğindeki uğraşını göstermesi bakımından da önemlidir. Öztürk (2017: 167), zaman zaman şiirindeki kuvveti mahallî söyleyiş kurban ettiğini söyler. Faruk Nafiz’in titizliğine rağmen fazla şiir yazdığını, çok yazmak kaygısıyla aynı tema etrafında döndüğünü, kolaya kaçtığını ve bu kolaycılığın çabuk sevilmesine imkân sağlamasına rağmen öz şiirin ihmal edilmesine sebep olduğunu Ahmet Kabaklı’dan aktarır. *Salon* dergisinden kitaba aktarılırken şiirlerde gerçekleşen değişiklikler şairin son edebî döneminde şiirin inşası için hassasiyet taşıdığını gösterir. Bu titizlik kendisine üstat olarak gördüğü Yahya Kemal’den etkilendiğini ortaya koyar.³

Faruk Nafiz’in *Salon*’da yer alan şiirlerinin tamamı aruz ölçüsüdür. Beyit ve bent nazım birimi kullanılmıştır. Sekiz şiirde ise dörtlük kullanılmıştır. Gazel, kaside gibi nazım biçimleri tercih edilmiştir. Bu da şairin sanatının son döneminde yetiştiği kültür dairesine döndüğünü gösterir. Dergide yirmi iki şiirinin yanı sıra Faruk Nafiz’in on iki nesri de yayımlanmıştır. Bu yazılarda ise günlük yaşam ve geçmiş konu edilmiştir. “Cihan Şairi Yahya Kemal” başlığı ile 51. sayıda yayımlanan yazı, Faruk Nafiz Çamlıbel nezdinde Yahya Kemal’in yerini ve önemini göstermesi bakımından önemlidir.

1. Salon Dergisi⁴

Salon, 1 Kasım 1947 ile 15 Mayıs 1950 tarihleri arasında 15 günde bir olmak üzere 62 sayı yayımlanmıştır. İlk sayıda künyesinde “Şimdilik Her Ayın Birinde ve Onbeşinde⁵ Çıkar” denilmiştir. Bu hâl yirmi dört sayı boyunca devam etmiştir. Yirmi beşinci sayıdan itibaren ise künyede “Her Ayın Birinde ve Onbeşinde Çıkar” ibaresi yer alır. “Şimdilik” kelimesi künyeden çıkarılmıştır, bu değişiklik Ramiz Gökçe’nin yayın aralığını değiştirme fikrinin ortadan kalktığını gösterir. Dergi, son sayıya kadar her ayın birinde ve on beşinde yayımlanmıştır. 62. sayıda ise muhabirlerinin İstanbul’da bulunmaması sebebiyle “İstanbul’un Üç Zarif Hanımı” anketini yayımlayamadıkları için dergi özür diler ve bir sonraki sayıda, bu anketi yayımlayacaklarını ifade ederler. Lakin 63. sayı yoktur. Derginin yayımlanmış ciltleri İBB Atatürk Kitaplığı (URL 2) ve BİSAV Kütüphanesinde (URL 3) mevcuttur. Bilim ve Sanat Vakfı- Türk Sineması Araştırmaları (TSA) biriminde ismi *Salon-Hollywood Sesi* (URL 4) şeklinde yer alır ki, bu isim, yanlıştır. Bahsedilen dergi 1946-1947 yılları arasında çıkmış farklı bir yayındır.

Herhangi bir eserin kapağı içerik hakkında fikir verir. *Salon* dergisinin ilk on iki sayısının kapak resimlerindeki Hollywood aktrislerini andıran çizimler, daha sonraki sayılarda ön ve arka kapaktaki Hollywood yıldızlarının fotoğrafları; sinemayı ve onlara ait magazini çağırır. Bu kapaklar dergideki sinema haberlerinin, Hollywood yıldızlarına ait magazin, gösteri

³ Yahya Kemal’in şiirde kelime seçimi konusundaki titizliğine örnek *Rindlerin Ölümü* isimli şiiridir. Tunç (2012: 2017-2024), “Serin” ve “Kanayan” kelimelerini merkeze alan çalışmada Yahya Kemal’in sözcük seçiminde ve mısraların oluşturulmasında şiir dilini merkeze almaya çalıştığını ve alışılmadık bağdaştırmalar ile gündelik dil yerine şiir dilini hâkim kıldığını ifade eder. Faruk Nafiz’in şiirler kitaba alınırken bu titizliğin bir benzerini gösterdiği söylenebilir.

⁴ 1934 yılında Kazım Sevinç’in sahibi ve umum müdürü olduğu haftalık aile ve sanat mecmuası klişesi kullanan *Salon* adlı bir dergi yayımlanmıştır. İçeriğinde salon oyunlarının tanıtımı, dünyadan ilginç haberler, sağlık ve güzellik önerileri ve sinema ile sinema yıldızlarının hayat hikâyeleri yer alır (Kaya, 2014: 122). Yine 1914 yılında beş sayı çıkan *Musavver İslâm Salon Mecmuası* adlı bir dergi de vardır (URL 1). Bunların haricinde 1946-1947 yılları arasında *Salon-Hollywood Sesi* adlı bir dergi de yayımlanmıştır.

⁵ Dergide bu şekilde bir imla mevcuttur.

sanatlarının, yazılara ve şiirlere konu olan “kadın”ın ilk gösterimidir. Ön kapakta sadece bu tarz resimler ve derginin adı vardır. Yalnız 1949 yılının ilk sayısında yılbaşı sebebiyle 1949 ibaresi vardır. 25. sayıdan itibaren sağ alt köşede kaçınıcı sayı olduğu vurgulanır. Derginin kapakları özgündür. Salon ibaresi italik yazılmıştır, ilk 48 sayıda her harfi daha dolgun gösteren bir font kullanılmıştır. 49. sayıdan itibaren harflerin yazımında inceli kalınlı (kesik uçla yazılmış gibi) bir fonta geçilmiştir, yazı yine italiktir. 59. sayı haricinde, Salon ibaresi beyaz zemin üzerine kırmızı ile yazılmıştır. 59. sayıda ise kırmızı üzerine beyaz ile yazılmıştır.

Kadın, derginin temasıdır. Hollywood konulu yazı ve haberlerde de kadınlar ön plandadır. Türk kültürünü konu edinen yazılarda, alıntılanan Türk klasik edebiyatı şiir parçalarında da esas konu kadındır. Dergide yayımlanan hikâyelerin yarıdan fazlasının müellifi olan Muazzez Tahsin Berkand’ın ve Halikarnas Balıkcısı’nın dergideki eserlerinin merkezinde de kadın vardır.

“Salonlarda Hayat”, “Aktüalite”; “Salon, Fotoğraflarla Hadiseler”; “Salonlarda Hayat, Aktüalite”, “Fotoğraflarla Hadiseler” gibi farklı adlar alan ve hemen hemen her sayıda yer alan haber sütunlarında özellikle İstanbul’u ziyaret eden dönemin ünlü müzisyenleri ve tiyatro trup⁶ları, balolar, çaylar, kutlamalar, anmalar, konser haberleri gibi çok geniş bir yelpazede bilgi akışı sağlanmış ve bütün bu haberler fotoğraf altı yazılarla sunulmuştur.⁷

Derginin dikkat çeken bir özelliği de klasik Türk müziğine geniş yer ayırmasıdır. Başta Necmi Rıza Ahıskan⁸ olmak üzere dönemin önemli hanende ve bestekârları sanat görüşleriyle dergide yer almışlardır. Safiye Ayla da Atatürk’le görüşmesini⁹ ve Halikarnas Balıkcısı ile yaşadığı hatırayı¹⁰ iki ayrı yazıda okurlara aktarır. İ. Galip Arcan da “Gülibrişim” (Salon, C.1 S.13, s. 195) adlı şiirini Müzeyyen Senar’a¹¹ ithaf eder. Bunların haricinde özellikle Necmi Rıza’nın konserleri okuyuculara ilan edilir. 6. sayıda “Salonlarda Hayat” sütununda konser fotoğrafının alt yazısında “Kıymetli ses sanatkârımız Necmi Rıza Ahıskan, geçen hafta Melek sinemasını dolduran seçkin bir dinleyici kitlesi önünde ilk konserini muvaffakiyetle vermiştir.” açıklamasında bulunulur. Alver (2023: 5), “Bu konserde okuduğu ‘Ada Sahilleri’ şarkısı her konserinde istenilen ve kendisiyle özdeşleşen bir eser olmuştur.” der. 53. sayıda yayımlanan Faruk Nafiz Çamlıbel’e ait gazeli Necmi Rıza’nın konserde okuyacağı da ilan edilir. Refi Cevat Ulunay da klasik Türk müziğini birçok yazıda konu eder.

Dergide sinema haberlerinin merkezinde Hollywood sineması vardır. Birkaç haberde de Avrupa sinemasının yıldızları konu edilir. Türk sinemasında o yıllarda gösterime giren filmler de ilan edilir, filmlerle ilgili tanıtma yazıları kaleme alınır. Kadın ve erkek sinema yıldızları tanıtılır,

⁶ Aynı tiyatrodaki çalışan oyuncular topluluğu (URL 5). Dergide bu tanımlama sıkça kullanılır.

⁷ Dergideki kültür-sanat haberlerinin yayımında ideolojik veya felsefe olarak bir ayırım gözetilmez. Lübnanlı sanatçılar da haberleştirilir, İtalyan LA Gaya Lirika Operete trupu ve Elen sanatçılar da. Viyolensel üstadı G. Cassado, trompetçi Harry James, caz bülbülleri Sevim Sevinç kardeşler yanında klasik Türk müziği de dergide kendine geniş yer bulur. Örneğin 15. sayıda Aktüalite sütununda dört farklı haber fotoğraflarla verilir: 19 Mayıs Gençlik Bayramı; Şehir Tiyatrosu sanatkârlarından Cahide Sonku’nun İngiltere’ye, Şekspir Festivaline, Londra’ya gitmesi; İtalyan La Gaya Liriki operet trubunun geniş bir alâka ve takdirle karşılanması; 23 Mayıs günü Fenerbahçe Stadında tertiplenen Bahar Festivaline Mehter Takımının iştirak etmesi. Hollywood sinemasının yanında yeni yeni boy gösteren Türk sineması da konu edilir ve çekilen filmler teknik açıdan ve içerik bakımından kritik edilir.

⁸ Hafız, ses sanatçısı ve bestekâr olan Necmi Rıza Ahıskan (1914-1994), Münir Nurettin Selçuk ile meşk etmiştir. İstanbul Radyosunda 22 yıl ses sanatkârı olarak görev yapmıştır. Aynı zamanda kumaş ticareti yaptıktan sonra çiçek ticaretiyle uğraşmıştır. Sanat hayatı boyunca gazinolardan gelen teklifleri kabul etmemiştir. 1966 yılında 35 yıllık sanat hayatının jübilesini yapmıştır (Alver, 2023: 4-5). Kumaş ticareti yaptığı sırada gerçekleşen 6-7 Eylül talanında canını mevlit okuyarak kurtarmıştır (URL 6).

⁹ S. Ayla. *Takdir ve Sanatkâr*. Salon. C.1 S. 1. s. 8.

¹⁰ S. Ayla. *Takdir ve Sanatkâr*. Salon. C.1 S. 3. s. 38.

¹¹ 45. sayıda da Müzeyyen Senar’ın Avcılar ve Atıcılar Bayramı’nda çekilmiş bir fotoğrafı vardır.

sanatçıların fotoğraflarına yer verilir. Yıldızların *Salon* dergisi için imzaladığı fotoğraflar gururla okuyucuya sunulur. Ayrıca bazı sayılarda ön kapakta ve arka kapakta aktrislerin fotoğraflarına yer verilir. Münif Fehim'in yer almadığı sayılarda kadın konulu yazıların konu mankeni de bu Hollywood yıldızları olur. Kapak fotoğrafları hariç diğer fotoğrafların hepsi siyah-beyazdır. Genelde dekolte kıyafetli, şuh fotoğraflar tercih edilmiştir. *Salon*'un yayımlandığı yıllarda çekilen Türk filmlerinin; dekor, oyunculuk, rejisörlük gibi sinema tekniği açısından kritiği de dergide kendine yer bulur. Sinema yazılarında ve sütunlarda oturmuş bir yazı dizisi yoktur. Sütunların ismi değişir ve bazı sayılarda sinemadan hiç bahsedilmez. Yazıların çoğu imzasızdır.

Derginin hiçbir sayısında yazar kadrosu veya içindekiler kısmı yer almaz. Her ciltte yazar kadrosu ve yazarların yazma periyodu değişiklik gösterir. İlk sayıdan son sayıya kadar istisnasız her sayıda yazan isim yoktur. Dergide en çok yazı kaleme alan Sabri Esat Siyavuşgil'dir. Sadece birkaç sayıda yoktur. Ayrıca SES¹² müstearını taşıyan yazılarda konu ve üslup da Siyavuşgil'i düşündürür.

Salon, sinema ve kültür-sanat dergisi olmasının yanında ciddi bir edebiyat dergisidir. Künyesindeki "edebî fantezi¹³ mecmua" iddiasını son sayıya kadar sürdürmüştür. Cumhuriyet Dönemi'nin önde gelen şairlerinden Yahya Kemal Beyatlı'ya ilk sayılarında yer veren dergide Faruk Nafiz Çamlıbel, Sabri Esat Siyavuşgil, Ercüment Ekrem Talu, Halikarnas Balıkcısı, Sait Faik Abasıyanık, Ercüment Ekrem Talu, Refi Cevat Ulunay, Eşref Şefik, Ertuğrul Şevket, Necmi Rıza Ahıskan, Zahir Güvemli, Selim Sırrı Tarcan, Eşref Şefik, Selâmi İzzet Sedes, Sermet Sami Uysal gibi isimler öne çıkar. Özellikle Sabri Esat Siyavuşgil, Ercüment Ekrem Talu, Refi Cevat Ulunay iki cilt boyunca hemen her sayıda yazı yazmışlardır. Ramiz Gökçe'nin kişisel dostlukları ve yaşadığı dönemde yayın dünyasındaki ağırlığı yazar kadrosunu belirler. Örneğin birinci sayıda Fahrettin Kerim Gökay yazısına "Kıymetli dostum Ramiz Gökçe çıkaracağı dergi için aile geçimsizlikleri üzerine benden kısa bir yazı istedi." diye başlar. Aynı yazar 24. sayıdaki yazısının girişinde "(Salon) sekreteri değerli edip ve dostum Zahir Güvemli, hasta karşısında hekim haleti ruhiyesi mevzuu etrafındaki duygularımı öğrenmek istedi." der. Halide Edip Adivar da "Kıymetli karikatürist Ramizin çıkardığı Salon adlı revüye benden de kadınlara dair bir yazı istediğini söyledikleri zaman hemen kabul ettim (Salon, *Yâr! Kadına Dair*, C.1 S. 3. s. 35)." ifadelerini kullanır. Dönemin Topkapı Sarayı Müdürü Tahsin Öz¹⁴ de Ramiz Gökçe'nin davetiyle "*Salon*"da bulunduğunu söyler.

Ramiz Gökçe, derginin sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden sıfatıyla künyedeki tek isimdir. Gökçe, *Mizah* adlı dergisi yayıma devam ederken önce *Salon*'u sonra *Peri*'yi piyasaya sunar. *Mizah*, sosyal ve siyasî eleştiri temelli iken *Salon*'da daha çok kültür-sanata ve edebiyata yer

¹² Bu kelime aynı zamanda Sabri Esat Siyavuşgil'in isim ve soy isminin de ilk harflerinden oluşmuştur.

¹³ Fantezi: 1. Sonsuz, sınırsız hayal; fantazy 2. Değişik heves, değişik beğeni, değişik düşünüş 3. Süslü ve türü değişik olan 4. Serbest biçimli beste veya alaturkada serbest biçimli şarkı (URL 5). Kültür ve sanat dergisi olan *Salon*'un içeriğini incelendikçe bu dört anlama da vâkıf olduğu görülecektir. 44. sayıda Sabri Esat Siyavuşgil'in "Biraz da Fantezi" başlıklı yazısında da bu kelime sınırsız hayal anlamında kullanılmıştır. Nişanyan Sözlüğü, kelimenin; Ahmet Vefik Paşa'nın *Lehçe-i Osmanî*'sinde (1876) tantana, süs, gösteriş, debdebe, anlamlarına geldiğini yazar. Aynı sözcük günümüzde kullanılan "sıradışı erotik davranış" anlamının tarihi olarak 1966 yılını verir (URL 8). Dergideki müstehcenlik bu seviyede değildir.

¹⁴ Türk Tarih Kurumu üyesi, Topkapı Sarayı Müzesinin eski müdürü Tahsin Öz'ün; Türk müzelerine, bilhassa Topkapı Sarayı Müzesine büyük hizmeti geçen, yayımladığı halka hitap eden yazıları ile Türk sanat tarihinin geniş ölçüde tanıtılmasında gayretleri inkâr edilemez. Tahsin Öz, bilhassa Türk sanatının süsleme ve küçük sanatlar olarak adlandırdığı kollarındaki çalışmaları ile de tanınmıştır (Eyice, 1974: 709). Bir yazısına mukabil 36. sayıda Sermet Sami Uysal'ın Topkapı Sarayı ile ilgili bir mülakatı vardır.

verilmiştir. *Peri* ise fotoroman tarzında, aktrislerin fotoğraflarının yoğun olarak yer aldığı nitelik yönünden daha düşük bir dergidir. Her dergide diğer dergilerin reklamı yer almaktadır. Ramiz Gökçe, süreli yayın sahibi olmaktan öte öncelikle karikatüristtir, ilk on iki sayının kapağını çizip imzalamıştır. Gökçe'nin imparatorluğun son yıllarından Cumhuriyet'e yetişen bir karikatürist olduğunu vurgulayan Balcıoğlu (1976: 6), Cemal Nadir-Ramiz ikilisinin karikatür sanatını ülkede yayıp sevdirmelerinin dışında bu sanatı meslek edindiklerini söyler. Yusuf Ziya Ortaç da Ramiz'i eşsiz bir mecmua karikatüristi, Cemal Nadir'i de eşsiz bir gazete karikatüristi olarak niteler (Yücebaş, 1959: 65).

1.1. Salon Dergisinin Yayınlandığı Yıllarda Türkiye'deki Edebiyat Ortamı ve Dergicilik

Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatını inceleyen Ahmet Oktay (1993), Ahmet Kabaklı (2006) ve İnci Enginün (2001), 1940 ve 1960 arasını ayrı bir dönem olarak ele alırlar. 1940-1950 tarihleri arası da bu kısmın alt başlığıdır. Bu tasnifte 2. Dünya Savaşı'yla birlikte dünyada ve Türkiye'de değişen sosyo-kültürel ve ekonomik anlayış etkili olmuştur. Ayrıca Kabaklı, eserinde 1940 şiirine ayrı bir bahis açarak 1940'ı oluşturan temeli, bir önceki dönemi irdeler; bu dönemde eser veren hemen hemen her şairi zikreder. 1940'lar kendinden önceki yirmi yılın olgunlaştırdığı bir dönemdir. Yayınların çokluğu, farklılıkları ve okurun teveccühü bunun göstergesidir. 1940'lı yıllar, Erken Cumhuriyet Dönemi'nden önce 1950 sonrası için bir kavşak, bir ayırım noktasıdır. *Salon* dergisi de 1947 ile 1951 yılları arasında yayımlanmıştır. Bir bakıma yirmi yıllık sürecin (1940-1960) ilk on yılından sonraki dönüşüm ve değişimin ortasında yer almaktadır. Dergideki müstakil şiirler ve amatör şairlerin eserlerinin topluca yer aldığı "Güzel Şiirler" sütunu; *Salon* mecmuasının şiir anlayışını ve 1940-1960 yılları arasında hangi geleneği öncelediğini ortaya koymaktadır.¹⁵

Büyükbaykal (2013: 87), derginin 17. yüzyılda birtakım kültürel, toplumsal ve ekonomik gelişmenin sonucunda gazetecilikten farklı bir mecra olarak kendini gösterdiğini belirterek Osmanlı Devleti'nde yayımlanan ilk derginin 1849-1850 yıllarında yayımlanan *Vaka-i Tıbbiye* olduğunu söylediği yazısında çeşitli kaynaklardan yararlanarak dergiyi tanımlar:

Dergi; düzenli aralıklarla yayımlanan, belirli bir ya da birkaç ilgi alanına ilişkin haber, makale, deneme, inceleme, araştırma ve eleştiri gibi yazıları, çeşitli edebî ürünleri ya da belirli konulara yönelik derlemeleri içeren ve genellikle resimli olan basılı yayınlara verilen addır. (...) Süreli yayınların gazete dışındaki en önemli türü dergi ya da eski dildeki karşılığı ile "mecmua" derlemek, toplamak anlamlarını taşıyan kelimelerden almıştır adını. Ülkemizde "mecmua" ya da dergi kavramı, kitaba yakın olan ve yılda 3-4 kez yayımlanan "revue", "reviw"lardan, gazeteye yakın olan ve haftada ya da on beş günde bir yayımlanan "magazin"e kadar tüm süreli yayınları kapsayacak şekilde algılanmakta ve kullanılmaktadır (Büyükbaykal, 2013: 87).

Osmanlı Devleti'nde yayımlanan ilk dergiden 1945 yılına kadar dönem dönem pek çok dergi yayımlanmıştır. Cengizhan Orakçı (2022: 92-98), derginin bir heves olduğunu vurgular. Dergileri yaşıtanın para değil aşk olduğunu vurgular ve Cumhuriyet Dönemi'nde *Varlık*'tan başka derginin uzun soluklu olamamasını hevesle başlayanların hevesi taze tutacak gençleri bulup çıkaramamaları ya da yetiştirememeleri olarak açıklar. Bir iddiası ve söyleyeceği sözü kalmayan dergi kapanır, der. "İddiayı sürdürecektir olan gençlerdir. Veya bir kişiye bağlı olan dergiler onun

¹⁵ Dergide yayımlanan şiirlerde dikkati çeken klasik Türk edebiyatıdır. Klasik Türk edebiyatı; nazım birimi ve nazım biçimi (Şarkı, kıta, gazel), aruz vezni ve muhteviyatı ile *Salon* dergisindeki birçok şiirde kendini göstermiştir. Güzel Şiirler sütununa gönderilen şiirler de bu yöndedir. Dergide yayımlanan edebî makalelerde klasik Türk edebiyatının beyitleri, şairleri kendilerine yer bulur. Halk edebiyatı geleneği de muhteviyatı ve koşma nazım biçimi ile yer bulur.

ölümüyle kapanır.” savını öne sürer. Salon’un niçin yayın hayatına son verdiği ile ilgili somut bilgimiz yok. Lakin Ramiz Gökçe’nin yoğun çalışmasının getirdiği yorgunluk ve hastalık neticesinde derginin kapandığı söylenebilir.

1946 seçimlerinden sonra Hasan Âli Yücel’in Millî Eğitim Bakanlığında ayrılması sonucu Hakan Sazyek (1996: 68)’in ifadesiyle Bakanlıktaki Tercüme Bürosu işlevini yitirir. Sazyek, Orhan Veli Kanık ve Necati Cumalı’nın bakanlığın Güzel Sanatlar Müdürlüğü görevlerinden bu ve başka nedenlerle istifa ettiğini belirtir. Bu istifalar *Yaprak* dergisinin kurulmasına yol açacaktır. *Varlık* dergisinin kurucularından Yaşar Nabi Nayır da 1943-1946 yılları arasında bu büroda görev almıştır. 1946’da o da istifa eder ve resmî yardımlar da kesilince dergi, Ankara’dan İstanbul’a taşınır. Tarihçelerinde (URL 9) bu dönem ikinci büyük atılım olarak adlandırılır. Yaşar Nabi, Varlık Yayınlarını kurup bir anlamda Hasan Âli Yücel’in tercüme faaliyetlerini burada sürdürür. Panait Istrati, Dostoyevski, Baudelaire, Çehov, Maupassant, Hemingway, Gogol, Dudet gibi yazarlardan çeviriler yayımlanır. Varlık Yayınlarında ilk basılan eser Cahit Sıtkı Tarancı’nın Otuz Beş Yaş isimli şiir kitabıdır. Varlık Yayınları, kapanmalarına karşı çıktığı Köy Enstitüsü birçok yazarın kitabını da yayımlar. Dergi; 1949 yılından itibaren, arada eksiklikle, on yıl boyunca genç yazar ve şairlerin eserlerine yer verilen “Yeni Şiirler 1949” ve “Yeni Hikâyeler 1949” adlarıyla yıllık benzeri bir antoloji yayımlar. 1960’ta ise bu antoloji yerini Varlık Yıllığı’na bırakacaktır.

Şükran Kurdakul, Vedat Günyol, Rauf Mutluay gibi bu dönemin dergilerini anlatan yazarlar *Salon*’dan bahsetmez. Derginin sadece edebî ürünlere değil diğer sanat dallarına yer açması kadar derginin sahibi Ramiz Gökçe’nin ediplikten ziyade karikatüristliği, Demokrat Parti taraftarlığı, Amerika’ya karşı tavrı almamış olması da bu görmezden gelmede etkilidir.

Tuncay Birkan, (URL 10) o dönemde sayılarında patlama yaşanan, *Salon* benzeri bu dergileri “edebiyatlı magazin” dergisi olarak adlandırır, bunun bir tür adı olmasını önerir. Belli bir geleneği olan bu dergilere, edebiyatlı magazin türü adı olarak konulmasını teklif eder. *Salon*, edebiyatlı magazinden ziyade “magazinli edebiyat” dergisidir. Hatta magazin; sinema, konser ve sanattan sonra gelir.

Salon dergisinin neviden o dönemde yayımlanmış dergilerden biri de *Yedigün* isimli dergidir. Sedat Simavi’nin patronluğunda Tahsin Öztin’in yazı işleri müdürlüğünü yaptığı dergi, 15 Mart 1933 ile 26 Ekim 1950 tarihleri arasında 921 sayı yayımlanır. Yalın (2012: 5-6), kapağında “Edebiyat-Fikir-Sanat-Sinema ve Aktüalite” ifadeleri yer alan derginin sanatın edebiyat yönüne ağırlık vermekle birlikte resim, müzik, tiyatro gibi sanatlarda alanında usta isimlerin yazıları olduğunu ve popüler sinema yıldızlarının boydan resimleriyle magazin yönüyle de öne çıktığını belirtir. Bu içerik *Salon* dergisiyle de bire bir örtüşür. Hatta derginin kapağında genellikle yabancı kadın fotoğraflarının yer alması da kapak benzerliğini gösterir. *Salon* da *Yedigün* gibi amatör şairlere yer açar ve onların şiirlerini değerlendirir. *Yedigün* dergisinde şiirleri yayımlanan pek çok genç şairin aynı zamanda *Salon* dergisinde de eseri yayımlamıştır.

Ramiz Gökçe’nin Simavi tanışıklığı bununla sınırlı değildir. Ramiz, genç yaşında *Şeytan* dergisinden sonra ilk karikatürlerini Sedat Simavi’nin yayımladığı *Diken* (1919-1919) dergisinde çizmiştir.

Daha sonra uzun yıllar yine Sedat Simavi’nin *Karikatür*¹⁶ (1936-1948) dergisinde başçizerlik etmiş olan Ramiz Gökçe, 1946’da bu dergiden ayrılarak *Mizah* (1946-1951) adlı dergiyi yayımlar.

¹⁶ Derginin kapak karikatürlerini, ikinci kapak karikatürleri ve arka kapak karikatürlerini çizen Ramiz Gökçe’nin alametifarikası “Tombul Teyze” bu dergide doğmuş ve son sayılara kadar arka kapakta yayımlanmıştır. Ramiz’in

Bu ayrılıkla *Karikatür* dergisinin büyük kayıp verdiğini belirten Oğuzhan (2011: 97), sonrasında derginin çökmeye başladığını ve bu yıkılışın dergi kapanıncaya kadar sürdüğünü belirterek neticede Simavi'nin, *Hürriyet*¹⁷ gazetesine tüm dikkatini verebilmek için *Yedigün* dahil tüm yayınlarını kapattığını söyler. Yayın yılları düşünüldüğünde *Salon*'un *Yedigün*'e *Mizah*'ın da *Karikatür*'e bir alternatif ya da rakip olduğu içeriklerinden çıkarılabilir.

1940'lı yıllarda farklı düşünceden pek çok yazar aynı dergi veya gazetede yazarken Türk edebiyatında ideolojik kampaşma, dergiler özelinde, 1950 yılından sonra görülecektir. Örneğin Necip Fazıl Kısakürek'in *Büyük Doğu* dergisinde Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Hüseyin Cahit Yalçın, Sait Faik Abasıyanık, Pertev Naili Boratav, Peyami Safa gibi yazarlar bir aradadır. 1950 sonrası böyle bir manzara mümkün değildir. *Salon* dergisi Batı'ya açık; yaşanan çağın farkında olarak geleneği, Türk kültürünü önceleyen bir dergidir. Batı ülkelerinin yanı sıra Yunanistan, İran, Hindistan, Lübnan, Irak, Mısır kültür sanat haberlerinde mekân veya özne olabilirken *Salon* dergisi, iki kutba ayrılma öncesinde sol görüşe ve Rusya'ya kapalıdır.

2. Faruk Nafiz Çamlıbel (1898-1973)

Faruk Nafiz Çamlıbel, Türk edebiyatında hecenin beş şairinden biri olarak anılır. Ders kitaplarının da etkisiyle sadece bu ünvanla anılır olmuştur. Meşrutiyet Dönemi'nde ilk şiirlerini yayımlayan; bir devletin yıkılışına, bir devletin doğuşuna tanık olan, iki dünya savaşı gören ve Türk toplumundaki sosyal değişimleri yaşayan ve şiirlerinde ifade eden çok yönlü sanatkar için bu kısır bir tanımlamadır. Sanatçının, şairliğinin yanı sıra tiyatro ve roman eserleri de vardır. Ayrıca o kuvvetli bir mizah şairidir. Faruk Nafiz, şiirleriyle memleket edebiyatının bayraktarlığını yapmış ve Cumhuriyet devrimlerinin sözcüsü olmuştur. Klasik edebiyatın tesirinden sonra Ziya Gökalp'in yörüngesinde heceye meyleden şair, sanatının son yıllarında yeniden klasik Türk şiirinin tesirindedir. Bu durum *Salon* dergisindeki şiirlerinde gözlemlenmektedir.

18 Mayıs 1898 Cuma günü İstanbul'da doğmuştur. Babası, eski Orman ve Maadin Nezareti Başkâtiplerinden Süleyman Nafiz Bey, annesi de Tüccar İbrahim Necati Bey'in kızı Ruhiye Hanım'dır. İlk tahsilini Bakırköy Rüştüyesinde, orta tahsilini Hadika-i Meşveret İdâdisinde tamamlayan Faruk Nâfiz, bir müddet Tıp Fakültesine devam etmişse de bu mesleğin mizacına uygun düşmemesi ve şiire olan tutkusu yüzünden tahsilini tamamlamadan edebiyat âlemine atılmıştır. Daha 16 yaşındayken ilk şiirlerini yayımlayan Faruk Nâfiz, 20-21 yaşlarında Şarkın Sultanları, Gönülden Gönüle ve Dinle Neyden adlı üç şiir kitabının şairi olarak bütün memlekete şöhretini duyurmuştur. *Yeni Mecmua*, *Büyük Mecmua*, *Yeni Şair*, *Nedim*, *Ümid*, *Kitap*, *Türk Yurdu*, *Hayat* gibi dergilerde ve *Hâkimiyet-i Milliye* gazetesinde şiirleri yayımlanmıştır.¹⁸ 1933 yılında *Anayurt* isimli bir dergi çıkarmıştır. *Akbaba*, *Karikatür*, *Mizâh* dergilerinde “Çamdeviren, Akıllı Ozan, Deli Ozan, Kalender” takma adlarıyla ince esprili ve nükteli şiirler yazarak mizâh edebiyatımızın olgun örneklerini vermiştir. Kayseri Lisesinde, Ankara Öğretmen Okulunda, Ankara Kız ve Erkek Liselerinde, Vefa Lisesinde, Kabataş Lisesinde, Amerikan Kız Kolejinde edebiyat öğretmenliği yapmıştır. 1946 yılında Demokrat Parti'den milletvekili seçilmiş ve 1960'ta Yassıada'ya gidene kadar 16 yıl bu görevi sürdürmüştür (Yücebaş, 1974: 6-9).

Öztürk (2017: 79-80); şairin Haziran 1960'tan Eylül 1961'e kadar Yassıada'da tutulduğunu, meşhur Yassıada muhakemesi nihayetinde suçsuz bulunarak beraat ettiğini Nihat Sami

dergideki ağırlığının 555. sayıya kadar sürdüğünü söyleyen Alabbasi (2021: 64), bu sayıdan sonra Ramiz Gökçe'nin dergide artık yazmadığını ve çizdiği yerlerde bir başkasının imzası olduğunu söyleyerek bu konu ile ilgili incelenen sayılarda hiçbir bilgilendirmeye rastlanılmadığını ifade eder.

¹⁷ 1 Mayıs 1948'de kurulmuştur. Karikatür dergisi ise 18 Mart 1948'de son sayısını vermiştir.

¹⁸ Yakup Öztürk, bu dergilerin yanı sıra *Peyam-ı Edebî*, *Edebiyat-ı Umumiye Mecmuası*, *Yeni Mecmua*, *Şair Nedim*, *Kitaplar*, *Yarın*, *İleri* isimli yayınları da ekler (2017: 25-26).

Banarlı'dan aktarır. 1962'de eşini kaybetmesinin ve Yassıada günlerinin bir sonucu olarak şairin mesut ve kaygusuz tebessümlerini yitirdiğini Hilmi Yücebaş'tan aktarır. Şair, 1973 yılında Türkiye'nin güney sahillerinde deniz yolculuğunda iken Samsun vapurunda hayatını kaybeder. Faruk Nafiz'in edebiyat ve sanat hayatını; eserleri bakımından (şiiirleri, romanı, piyesleri), dönem (Cumhuriyet öncesi ve sonrası, çok partili siyasi hayat, Yassıada sonrası) mekân (öğretmenlik mesleğindeki durakları; Kayseri, Ankara, İstanbul), kültür dairesi (İstanbul ve taşra) açısından sınıflandırmak mümkündür. İlk şiir kitabını yayımladığı 1918'den¹⁹ hayatını kaybettiği 1973'e kadar Türk edebiyatının her safhasında Faruk Nafiz'in ismine rastlamak mümkündür. Ders kitaplarının da vazgeçilmez ismidir. *Salon* dergisinin yayımlandığı (1947-1951) yıllar Öztürk (2017: 96)'ün aktardığına göre Necat Birinci tarafından "sükûn evresi" olarak adlandırılır. Bu dönem Banarlı (1978: 1219) tarafından "olgunluk"²⁰, Kabaklı (2006: 536) tarafından "düşünce" olarak tanımlanır, adlandırılır. Öztürk, bu sınıflandırmadan yola çıkarak şairin 1946 yılında milletvekili seçilmesinden sonraki edebî sessizliğini de göz önünde bulundurarak bu tarihin 1940-1945 arası olabileceğini söyler.²¹ Bulut (1991: 54-55), Faruk Nafiz'in milletvekili seçildikten (1946) sonra özellikle 1950 yılından sonra şiir faaliyetlerine ara vermiş gibi olduğunu belirtir. Bu dönemi "durgunluk devri" (1939-1960) diye adlandıran Bulut, bu dönemde heceden aruza, memleket edebiyatından aşk şiirlerine geçmesini sert bir dille eleştirir ve şairlikte eski gücünü kaybettiğini ifade eder. Bu dönemdeki şiirlerinde Yahya Kemal'in tesirinde bulunduğu 1919'lara geri döndüğünü söyler. Devamında Faruk Nafiz'in Türk edebiyatındaki gelişmelere ve Garip akımına tepkisiz kaldığı ifade edilir ki kendisi *Türk Edebiyatı* dergisinde (Şubat 1973) Sabahat Emir'in gerçekleştirdiği röportajda son zamanlarda yine aruzla yazmasının sebebinin sorulması üzerine şu cevabı vermiştir:

Aslında ben hece ve aruz diye kesin bir ayırım yapmıyorum. Yazışım ilham perisine bağlı. Eğer bu ilham perisi aruzla gelmişse aruzla yazıyorum, heceyle gelmişse heceyle yazıyorum. Son zamanlarda aruzu devamlı kullanmam rastgele şiir yazan, âdeta bir şiir enflasyonu yaratan şairlere biraz sorumluluk yüklemek içindir. Eline kalem alan her hevesli, kullandığı dilin inceliklerini bilmeden, vezin ve nazımdan haberi bile olmadan yazdığı uydurmaları şiir diye ortaya çıkarıyor. Edebiyatı bu başıboşluktan, bu çıkmazdan kurtarmak gerekiyor. Önce dil tanınmalı, kelimelerin değeri kavranmalı. Bunun için de alfabenin A'sından başlamak gerekir herhalde (Yücebaş, 1974: 123-124).

1950'den sonra Faruk Nafiz; Heyecan ve Sükûn (1959), Zindan Duvarları (1967), Han Duvarları (1969), Bir Ömür Böyle Geçti (1972) isimli kitapları yayımlar. Bu kitaplardan Zindan Duvarları hariç diğer üçü seçkidir.

Heyecan ve Sükûn (1959)'da *Salon* dergisinde yayımlanan 22 şiirin 19'u yer alır. Öztürk (2017: 92), bu kitabın şairin olgunluk devri şiirlerini ihtiva ettiğini belirtir. Özcan (1993: 147), bu kitaptaki şiirleri; sosyal hayattaki düzensizliğin sevkiyle, Allah'a, dinî değerlere sığınma duygusunun işlendiği şiirler; aşk temasının tefekkürle birleştirilerek işlendiği şiirler, tabiata sığınma arzusu; mâziye, tarihe sığınma arzusu; insan sevgisi olarak beş başlık altında incelemiştir. Kabaklı (2006: 538) "düşünce şiirleri" diye tanımladığı son dönemin olgunluk çağı verimleri

¹⁹Bulut (1988: 6) şairin eserlerini şiir kitapları, tiyatroları, romanı, monografisi olarak dörde ayırır. 14 şiir kitabı olduğunu belirtir. 40 sayfadan oluşan Şarkın Sultanları (Orhaniye Matbaası. İstanbul 1918) adlı ilk eserindeki 14 şiirin tamamının aruz vezniyle yazıldığını ifade eder.

²⁰Nihat Sami Banarlı, Faruk Nafiz'in sanat hayatını üç merhaleye ayırır ve şairin 1940 sonrasında en olgun şiirlerini verdiğini ifade eder (1978: 1219).

²¹(Öztürk, 2017: 91).

olduğunu ifade ederek bu şiirlerde Allah, din, tasavvuf, engin ruh arayışlarına, fizikötesi duyulara, mistik aşklara ve daha renkli tabiat tasvirlerine rastlandığını söyler. Hatıra olmuş, yüceliğe özenen, iddiasız ve durulmuş hisleri anlatan bu şiirlerin Heyecan ve Sükûn (1959)'da toplandığını belirtir. *Salon* dergisinden bu kitaba seçilen bazı şiirlerde kelimeler değiştirilmiştir. Bu değişiklikler vezni bozamaz ama anlamın yönünü değiştirir. Bazı şiirlerin başlığı değişmiş, bazısında mısra eklenmiş, bazısında mısralar terk edilmiştir. Bazı şiirlerde aruzun 14'ü ve 15'li heceye mukabil kalıpları bir arada kullanılmıştır. Dergideki 7 şiir, 1969'da tekrar Han Duvarları'nda yayımlanır. *Denizle Konuşan Adam* isimli şiir ise daha önce *Akarsu* isimli kitabın birinci ve ikinci baskısında yayımlanmıştır. *Salon* dergisinde çıkan eserlerden üç kitapta birden yayımlanan tek şiirdir. Dergide yayımlanan *Çiçekten Adalar* ve *Vahdet-i Vücûd* isimli eserler eşi Azize Hanım'a yazılmıştır.²² Kabaklı (2006: 42) da Abdülhak Hâmid'den (ve Fikret'ten) sonra şairlerin kendi eşlerine (karılarına) karşı sıcak duygulu şiirler söylemişlerine en çok bu dönemde (1940'lar) rastlandığını ifade eder.

Faruk Nafiz Çamlıbel'in şiirlerini, kesinti olsa da yayımladığı son dergi²³ olan *Salon*'daki eserleri klasik Türk şiirinin nazım biçimlerini, konusunu, temasını, aruz ölçüsünü, mazmunlarını yansıtır. Bulut (1991: 55) da bu şiirlerde daha çok Divan edebiyatı unsurlarının kullanıldığını görüldüğünü ve bu şiirlerin eskiye dönüş olduğunu ifade eder.

Öztürk (2017: 93) de aruz ve klasik edebiyattan vazgeçilememesinin sebeplerinden biri olarak şairin aldığı eğitim ve içinde bulunduğu kültür dairesini göstererek Faruk Nafiz'in hayatı boyunca şehirde kalmış, zihin dünyasını şehir ve şehrin etrafında örülen düşünce, kültür ve estetik biçimleriyle var ettiğini ifade eder.

2.1. Faruk Nafiz Çamlıbel'in *Salon* Dergisindeki Şiirleri

Sanatçının ilk kitabından Yassıada'ya kadar yaklaşık elli yıl süren sanat hayatında pek çok farklı dergide şiirleri yayımlanmıştır. Bazı dergilerin yöneticiliğini yapmış, kendisi de bir dönem dergi yayımlamıştır.

Faruk Nafiz'in şairliği, tiyatro oyunları yanında sıra bir de gazetecilik cephesi vardır. O, matbuat hayatının canlı simalarından biridir. 1919 yılında yayınlanan ve ancak iki sayı yaşayabilen *Edebî Mecmua*'yı kendisi çıkarmıştır. Faruk Nafiz, 26 Ekim 1933'te ilk sayısı çıkan ve on sayı neşredebildiği Anayurt isiminde bir sanat fikir mecmuasını da kendisi çıkarmıştır. 1926'da neşrine başlanan Hayat Mecmuası'nın 79. sayıdan itibaren mesul müdürlüğünü Faruk Nafiz yürütmüştür. Bu vazifesini mecmua kapanıncaya kadar sürdürür (Bulut, 1991: 119).

Salon dergisinde Faruk Nafiz'in ilk şiiri 15 Kasım 1947'de son şiiri 1 Mayıs 1950'de yayımlanmıştır. Şair; 2, 3, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 17, 19, 22, 23, 27, 29, 37, 39, 41, 49, 53 ve 61. sayılardaki eserleriyle *Salon* dergisinde, müstakil sütunda, en fazla şiiri neşredilen şairdir.

Aslanla Ceylan (*Salon*, C.1 S. 2, s. 13.) dergideki ilk neşredilen şiirdir. Bu şiir hiçbir kitabına girmemiştir.²⁴ Bu şiirde vezin konusunda bir çizgi tutturulmamıştır. Şiirde 15'li mısralar *Fe'ilâtün*

²² (Öztürk, 2017: 93). Sermet Muhtar Alus tarafından gerçekleştirilen bu mülakatta ayrıca Hüsnü Aşk isimli şiirin de eşi için yazıldığını öğreniriz.

²³ Halil Hadi Bulut'un Faruk Nafiz Çamlıbel hakkında biri yüksek lisans biri doktora, iki tez çalışması mevcuttur. Öztürk (2017: 90) 1991 yılındaki çalışmanın şair hakkındaki ilk doktora çalışması olduğunu ifade eder. 1988 yılındaki yüksek lisans tezinde *Salon* dergisinin ismi yoktur. Şiirlerin kronolojik listesi 1943'ten 1972'ye atlar (Bulut, 1988: 104). Doktora tezindeki 1 numaralı ekte verilen şiir listesinde *Salon* dergisi yer alır ve 21 şiirin künyesi verilir. Lakin 23. sayıdaki *Denizle Konuşan Adam* isimli şiir listede yoktur. Bulut (1991: 200)'un hazırladığı tezde de *Salon* dergisinden sonra şairin dergilerde ehemmiyetli bir şiir neşri olmadığı görülmektedir.

²⁴ Faruk Nafiz, üretken bir şairdir. Pek çok dergi ve gazetede şiir neşretmiştir. Daha sonra şiir seçkisi hâlinde kitap yayımlamıştır. *Salon* dergisindeki şiirler kitaplarında taranırken Bulut (1988)'un yüksek lisans tezi ve Soydaş (2013)'in bibliyografisi kontrol edilmiştir. Ayrıca derginin yayımlandığı yıllardan sonra şair tarafından seçki olarak neşredilen

/fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün veya Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün, 14'lü mısralar Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fa'lün kalıbıyla kaleme alınmıştır. Bu şiir münacat nazım türündedir:

Aslanla Ceylan

Güneşin senden uzaklaştığı dem bahçedeki
Biricik kandili yak, toprağa diz çök, ve de ki
Sana Rabbim, ne kadar ruhen ırağ olsak da
Yine senden dağılan zerrelere toprakta
Seni kaybettiğimizden beri yok rehberimiz,
Ve sorarlar yolu şeytanlara kâhinlerimiz,
Bizi er geç, sana iysal edecek canlar ver!

De ki, Rabbim, bize destanda da nâdir görülen
Ve güzellik, iyilik, doğruluk uğrunda ölen
Ortaçağ erlerinin benzeri insanlar ver!

Öyle insanları gönder ki demir pençeleri
Uzanır almak için tek çalınan hakkı geri;
Hepsinin kalbi kilitlenmiş onulmaz aşka,
Yoksulun, kimsesizin menfaatinden başka;
Hepsi nurunla kılıçlar kuşanan meş'aledir,
Ki cihan kasrını virâne görür, tahtı sedir...
Kahramanlarla gelirken yeniden hilkate can,
Bize Şirin dağı, Leylâ ovasından heyecan,
Hüzn ü hicran taşıyan sürmeli ceylanlar ver!

Öyle ceylanları gönder ki, bakarken, tütsün
Yüzlerinden ezeli şulesi Ruh-ül-Kudus'ün
Son teselli bize, Meryem gibi cânanlar ver!

De ki, Rabbim, biliriz biz ki değişmez dinler,
Değişir sâde değer verdiğimiz âyinler...
Bir görüp sen de hem islâmını, hem kâfirini,
Cennetinden bize göndermiyeceksen birini,
Bitsin, emret, bizi ifsâde yeten köhne masal;
Şu temelsiz, çatısız hilkate bir zelzele sal
Nuhu yok, teknesi yok halkına tufanlar ver!

***Bir Günden Bir Ömür*²⁵**

Salarak rûhumu bir rüzgâra, bir dalgalara.
Her sabâh aynı gidiş zevki Bebek'ten Hisar'a.

Heyecan ve Sükûn (1959) ve Han Duvarları (1966) isimli kitaplar gözden geçirilmiştir. Şu an piyasada olan, Çamlıbel'in toplu şiirlerini içeren kitapta, bahsi geçen Han Duvarları ve Bir Ömür Böyle Geçti isimli eserlerindeki şiirlerine ve bunların yanı sıra kitaplarına girmemiş şiirlerine de yer verilmiştir. Öztürk (2017: 168), toplu şiirler ibaresinin tartışmaya açık olduğunu ifade eder. Bu çalışmada ismi mevzubahis edilen kitap da gözden geçirilmiştir.

²⁵ Çamlıbel, F. N. *Bir Günden Bir Ömür*, Salon, C.1 S. 3. s. 36-37. Bu şiir, kitaplarına alınmamıştır.

Yol devâmınca Boğaz sâhili bahçem, havuzum
Havuz üstünde oyuncak -Sarıyer-, -Altinkum-,

Çocuk ellerle kurulmuş gibi işler gemiler;
Güllerin rengini bülbüllerin âhengi siler.

Hâmid'in doğduğu mahzun yalı kaybolsa bile
Fikret'in öldüğü köşk ortadır derdiyle.

Ne kadar gözlerim ayrılrsa da kabristandan,
Akseder gönlüme bir beste Nigâr Osman'dan

Dalarak gökleri yer yer kuşatan mazgalına
Okurum fâtiha bir lahza fetih kartalına.

Sonra, dil-şâd olup onlarla mülâkatımdan,
Aynı lezzetli dönüş aynı güzel rıhtımdan.

Gece, mehtaba bedel, fikrederek bir kadın,
Serv-i sünin gibi mısra'lara çizmek adını...

İşte on beş yılımın güne sığmış masalı;
Belki bir günden ibaret ölüm ömrün aslı.
Fâ'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

Bir Gazel²⁶

Gülzâr-ı dilde gonçe-i aşk anbean açar
Ezhâr-ı Kerbelâ gibi âteş feşân açar

Yek-renk olur harik-ı muhabbetle kâinat,
Bir dem gelir ki bülbül-i muhrik dehân açar

Her lâle bir ceriha-i dilden nişan verir
Güller misâl-i dâğ-ı derûn ergûvan açar

Bir havz-ı âteşinde veraktan sefineler
Hûnin bir ufka meş'aleden bâdbân açar

Benzer cihanda bağ-ı emel kasr-ı cennete
Fâruk anın da bâbını miftâh-ı cân açar.
Müstef'ilün / müstef'ilün / müstef'ilün / müstef'ilün

Bir Şarkı²⁷

Zulmette elâ, gölgede mâviydi o gözler,
Cennetle, cehennemle müsâviydi o gözler;

²⁶ Çamlıbel, F. N. *Bir Gazel*, Salon, C.1 S. 6. s. 84. Bu şiir şairin Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel, 1959: 162) adlı kitabında da üzerinde değişiklik olmadan yer almıştır.

²⁷ Çamlıbel, F. N. *Bir Şarkı*, Salon, C. 1 S. 6. s. 85.

Şebnem gibi yıldızları hâviydi o gözler,
Aydan da, güneşten de semâviydi o gözler...

Biz lütfunu gözlerken o göklerde gezerdi;
Göklerde ne buldıyse o gözler yere serdi;
Bir gün kara toprakla nasıl örtülüverdi;
Aydan da, güneşten de semâviydi o gözler...
Mef'ûlü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ülün

Bu şiir, Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel, 1959: 172) adlı kitapta yer almıştır. Kitabın Serv-i Sîmin adlı bölümünde Terennümler başlığı altında yayımlanan nazım parçaları arasında VII numaralı şiirdir. Sadece “Göklerde ne buldıyse o gözler yere serdi” mısraı kitapta “Göklerde ne gördüyse o gözler yere serdi” şeklinde yer almıştır.

Yûsuf ve Zelihâ²⁸

Dinle Tevrât ile Kur'anda yer almış sesini,
Dinlemek dine bedeldir bu gönül kıssesini;
Bu gönül kıssesi Yûsuf'le Zelihâ'nındır.

Bir sabah Yûsuf'e tenhâda Zelihâ dedi ki:
-Can-fedâ sen gibi memlûke cihanlar meliki,
Ne mübarektir o saçlar ki lâtif akşamdan,
Ve o gözler ki harîminde yanar bir şamdan!
Gonca yüz, servi boyun, hangi gülüstânındır?

İnciler söyledi Yûsuf ki biçilmez değeri;
-Hüs ü ân âleminin Mısra bedel şâheseri;
Nerde var sencileyin yaprağı solmaz gülzâr?
Bir temâsiyle eder samyeli gülzârı mezâr!
Kendi hâlinde bırak Yûsuf'ü ölmüş gibi sen,
Sana aksin yetişir başka nedîm istersen;
Git, temâşâyâ koyul kendini ucrâlarda;
Aynalar belki erir tunç alev in çarpar da,
Suya meylet ki havuzlar bile hayrânındır.

-Rûhun olsun, dilerim, gölgenin aksettiği su;
İşte geldim sana akşamla, kucaklar dolusu.
Böyle, gözlerden uzak yerde, çekinmek kimden?
Kim siyah zülfümü seçmezse beyaz cildimden
Tâ ebed seçmiye görsün geceden gündüzünü!
Nîmet-ullaha nasıl yan çevirirsin yüzünü
Her dalından sana bir meyve sunarken Tûba?
Dileğin veçhile mahsulüne el koy ki bu bağ,
Ey melek-çehre, senin Ravza-i Rıdvânındır!

-Şeytanın girdiği bir kasra nasıl Rab giremez?
Kul olan, sâhibinin mülküne el değdiremez!
Diler ol Ravza-i cennet, diler ol Bâğ-ı İrem,

²⁸ Çamlıbel, F. N. *Yûsuf ve Zeliha*, Salon, C. 1 S. 8. s. 117.

El uzatmam yine bir meyvene, ey nâmahrem,
Ki o nîmet bana memnu olan ihsânındır.

Ve hemen Yûsûf uzaklaştı Zelihâ'sından,
Ona yeg geldi Azîz'in sarayından zından.
...Seneler geçti bu destân üzerinden, seneler;
Değişip gitti asırlarca süren an'aneler.
Kaldı bir hâtıra Yûsûf beşerin yâdında,
O feragatten eser kalmadı evlâdında;
Benziyor kızları aynıyle Zelihâ'ya fakat!
Nerdesin, aşk u vefâ? Nerdesin, ulvî şefkat?
O zaman, kalbin eser verdiği bir mevsimdi;
Bir ikiz şeytanat olmuş kadın-erkek şimdi.
İbn-i Yûsûf de odur bint-i Zelihâ neyse;
Biri mecnundur onun diğeri dîvâneyse...
Görülen her başı boş dalga bir ummânındır.
Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

Bu şiir, şairin Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel, 1959: 191) adlı kitabında yer almıştır. Şiir kitaba alınırken bazı değişiklikler vardır:

“Dinlemek dine bedeldir bu gönül kıssesini”	“Dinlemek derse bedeldir bu gönül kıssesini”
“Can-fedâ sen gibi memlûke cihanlar meliki”	“Can verir sen gibi memlûke cihanlar meliki”
“Ve o gözler ki harîminde yanar bir şamdan”	“Ve o gözler ki harîminde yanar bin şamdan”
“Gonca yüz, servi boyun, hangi gülüstânındır”	“Gül yüzün, servi boyun, hangi gülüstânındır”
“Hüsn ü ân âleminin Mısra bedel şâheseri”	“Hüsn ü an bahçesinin Mısra bedel şâheseri”
“Nerde var sencileyin yaprağı solmaz gülzâr?/Bir temâsiyle eder samyeli gülzârı mezâr!”	“Her gülistânı eder samyeli bir günde mezâr;/Sensin ancak, sanırım, yaprağı solmaz gülzâr!”
“Kendi hâlinde bırak Yûsûf'ü ölmüş gibi sen”	“Kendi hâlinde bırak bendeni mevtâ gibi sen”
“Sana aksin yetişir başka nedîm istersen”	“Sana aksin yetişir canlı nedîm istersen”
“Git, temâşâyâ koyul kendini ucrâlarda”	“Var, temâşâyâ koyul gölgeni tenhâlarda”
“Rûhun olsun, dilerim, gölgenin aksettiği su”	“Kalbim olsun, dilerim, hüsnünün aksettiği su”
“İşte geldim sana akşamla, kucaklar dolusu.”	“İşte geldim sana aşkımla, kucaklar dolusu.”
“Böyle, gözlerden uzak yerde, çekinmek kimden?”	“Böyle, herkesten uzak yerde, çekinmek kimden?”
“Şeytanın girdiği bir kasra nasıl Rab giremez?”	“Rabbe bağlanmış olan kalbim e şeytan giremez?”
“Kul olan, sâhibinin mülküne el değdiremez!”	“Bendeler, sâhibinin mülküne el değdiremez!”
“O zaman, kalbin eser verdiği bir mevsimdi”	“O devir, kalbin eser verdiği bir mevsimdi”

Tablo1. *Yûsûf ve Zelihâ* isimli şiir dergiden kitaba alınırken yapılan değişiklikler
Çamlıbel, F. N. *Yûsuf ile Zeliha*, Salon, C.1 S. 8. s. 117. Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel, 1959: 191)

ŞARKI²⁹

Gülmese yüzün, bahçelerin kalbi kan ağlar;
Bülbül duyamaz, gül göremez bir daha çağlar...
Meşketse sular şarkını bülbül gibi çağlar,
Güllerle dolar görse gülerken seni dağlar!

Sen şehre dönerken nice hayrân arasından,
Dünyâyı gören yok yüzünün manzarasından;
Hayranlarının bir gül açar her yarasından,
Güllerle dolar görse gülerken seni dağlar!

Mef'ûlü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ülün

Bu şiirin ilk dörtlüğü Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel,1959: 171)'da yer almıştır. Kitabın Serv-i Sîmin adlı bölümünde Terennümler başlığı altında yayımlanan nazım parçaları arasında III numaralı dörtlüktür. İkinci dörtlüğüne başka bir eserinde rastlanılmamıştır.

MANZARA³⁰

Her sabâh iskeleden Köprüye kalkan gemide
Seni buldukça, o günlük, bulurum neş'emide

Öyle kaplarki Boğaz fecri bütün varlığını,
Duyamazsın sana hayran birinin baktığını.

Seyrederken sen o dağlarla yamaçlarda yazı,
Ben de seyrân ederim sende, habersiz, Boğazı.

Sen nasıl lezzet alırsan rengimden,³¹
Öyle sermest olurum ben senin âhenginden:

Seni vîran yalılar dâvet ederken hüznü,
Dalarım ben de henüz çizgiler inmiş yüzüne;

Sana ürperme verir solgun ağaçlar bâzı,
Bende bir sıtma olur saçlarının her beyazı...

Sonra bülbül dolu bir bahçede hüznün durulur;
Kaybolan şevkini gönlüm yeniden sende bulur!
Böyle her gün, gömerek aksini ruhumda sesin,
Bir Boğaz şarkısı hâlinde devâm etmedesin...

Sürecek böyle bu yol, girse de yıllar araya,
Kanmadan zerre kadar ben sana, sen manzaraya!

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

²⁹ Çamlıbel, F. N. *Şarkı*, Salon, C.1 S. 8. s. 129.

³⁰ Çamlıbel, F. N. *Manzara*, Salon, C.1 S. 10. s. 129.

³¹ 11. sayıda tashih notu düşülerek bu mısranın "Sen nasıl lezzet alırsan suların renginden" olması gerekirken yanlış dizildiği ifade edilmiş ve özür dilenmiştir.

Bu şiir daha sonra Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel, 1959: 38) isimli kitaba da girmiştir. Kitapta şiirin yazıldığı tarih 1948 olarak verilmiştir. Şiir, *Salon* dergisinde de 1948 Mart'ta neşredilmiştir. Yalnız “Seni vîran yalılar dâvet ederken hüzne” mısraı “Seni mahzun yalılar dâvet ederken hüzne”, “Dalarım ben de henüz çizgiler inmiş yüzüne” mısraı “Dalarım ben de senin çizgiler inmiş yüzüne” değişikliği ile kitaba alınmıştır.

BAHAR³²

Gezmekte bahçe bahçe Mesîhâne bir nefes;
Eylül sonunda ruhunu teslim eden heves,
Can bulmak üzredir yeni baştan bahâr ile.

Mızrâb elinde, nağmeler ağzında, derbeder,
Rüzgâr, ağaç ağaç, yeni bir şarkı meşkeder;
Ülfet zamânı geldi çemenlerde yâr ile.

Bekler büyük bir avdeti her dalda bir çelenk,
Bülbülde ses, havuzda sükût, erguvanda renk;
Mehtâb ışık tutar yola hasretle... Nerdesin?

Bir goncadır, ki ıtrını senden bulur bahâr;
Sensiz kalınca yapma çiçekten ne farkı var?..
Mevsim, seninle kolkola gelmezse, gelmesin!
Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

Şiirin yayımlandığı sayının teması “bahar”dır. Tarih 1 Nisan 1948'dir. Bu şiir daha sonra üzerinde hiçbir değişiklik olmadan Bahâra Kasîde adıyla Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel, 1959: 135) adlı kitaba da girmiştir. Kitapta, şiir Refik Ahmet Sevengil'e ithaf edilmiştir. Şiirin neşredildiği bu sayıda Sabri Esat Siyavuşgil, Ref'i Cevat Ulunay ve Ercüment Ekrem Talu da bahar mevzuunu işlemişlerdir.

LÂLE DEVRİ³³

Uğraştı gam gününde güneş, bahçıvan gibi;
Son hamlesiyle döndü gülistana her mezâr;
Sahrâyı tuttu kahkaha şeklinde lâlezâr,
Vâdiyi sardı meş'aleler, erguvan gibi.

Bir hüsn ü an müsabakasından gelir bahâr,
Mevsimlerin başına, bir iklimme şan gibi;
Göğsünde lâleler tutuşurken nişân gibi
Her kuşta, her çiçekte bir alkış; bir iftihâr...

Hayretteyim, seninle geçen hoş zaman gibi,
Her lâleden gurura yakın bir hicâb akar;
Gülден ziyâde lâlelerin hakkıdır vekar;
Bir devre vermiş ismini bir kahraman gibi.
Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

³² Çamlıbel, F. N. *Bahar*, Salon, C.1 S. 11. s. 161.

³³ Çamlıbel, F. N. *Lâle Devri*, Salon, C.1 S. 12. s. 180-181.

Şiir, Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel, 1959: 49) ile Han Duvarları (Çamlıbel, 1969: 61) isimli kitaplara da alınmıştır. Sadece her iki kitapta da dergiden farklı olarak “Her lâleden gurura yakın bir hicâb akar;/Gülден ziyâde lâlelerin hakkıdır vekar;/Bir devre vermiş ismini bir kahraman gibi” mısraları “Vurdukça lâleler, derelerden şarâb akar;/Hâlinde gizli bir azamet, haklı bir vekaar:/Târihe vermiş ismini bir kahraman gibi.” şeklinde kitapta yer almıştır. Derginin bu sayısının teması “lâle”dir. Nesir yazarları da “lâle” mevzuunda kalem oynatmışlardır.

Çiçekten Adalar³⁴

Her sâhile bir müjde götürmek emeliyle
Yaptıkdı beyaz bir gemi ilhâmın eliyle
Hisler gibi açıldı hayâl ufkuna yelken
Her saniye bir başka üzüntüyle geçerken
Birden gemimiz parçalanıp kaldı kenarda
Mihmânız o günden beri zümrüt kayalarda

Âlemler bütün bağlarımız böyle çözüldü
Zâlim kader ancak bu kazâdan beri güldü
Gördük ki saâdet bize bizden de yakınmış
Hissettiğimiz her sızı bir başkasınınmış!

Bir ben varım artık bu yeşil bahçede, bir sen,
Ruzgârla sudur başka bir âhenk iştirsen
Âlemden uzak, hâdiselerden heyecansız
Hayrânız açan gül'le uçan bülbüle yalnız.
Hergün dönerek bir yeni şarkıyla çemenden
Hergün duyarım bestelenen şarkımı senden
Kim şî'rini duymuş ki bizim hasretimizde
Mısrâ dizelim başkasının derdine biz de?

İsterse göçüp gitsin uzaklarda bir âlem
Bulmuş yeniden Cenneti Havvâ ile Âdem.
Mef'ûlü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ülün

Şiir, Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel, 1959: 11) ile Han Duvarları (Çamlıbel, 1969: 102) isimli kitaplara da alınmıştır. Bu kitapta şiirin 1942 yılında yazıldığı bilgisi vardır. Dergide neşredildiği tarih ise 1948'dir. Kitaplardaki eserlerde farklılık yoktur. Dergide ise kitaplara alınan esere göre farklılıklar vardır:

“Her saniye bir başka üzüntüyle geçerken”	“Her mevsimimiz başka bir iklimde geçerken”
Birden gemimiz parçalanıp kaldı kenarda	Bir gün gemimiz parçalanıp kaldı kenarda
Zâlim kader ancak bu kazâdan beri güldü	Talih bize ancak bu kazâdan beri güldü
Bir ben varım artık bu yeşil bahçede, bir sen	Bir ben varım artık bu yeşil kıt'ada, bir sen,
“Kim şî'rini duymuş ki bizim hasretimizde”	“Kim şî'rini duymuş ki bizim mâtemimizde”

³⁴ Çamlıbel, F. N. *Çiçekten Adalar*, Salon, C.1 S. 14, s. 209.

“İsterse göçüp gitsin uzaklarda bir âlem”	“Göçsün, ne çıkar, her gün uzaklarda bir âlem”
---	--

Tablo2. *Çiçekten Adalar* isimli şiir dergiden kitaba alınırken yapılan değişiklikler

Çamlıbel, F. N. *Çiçekten Adalar*, Salon, C.1 S. 14. s. 209.

Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel, 1959: 11)

Han Duvarları (Çamlıbel, 1969: 102)

Bir Pencereden³⁵

Bahsetme bahâr akşamı kıştan ve kederden!
Donmuş gibi vaktiyle çıkıp gittiği yerden,
Dünden bize sesler getiren rüzgârı dinle!
Bir pencereden seyredelim şehri seninle.

Bir mermere geçmişse nasıl nakşî nebâtın,
Hâlâ izi dağlardadır evvelki hayatın;
Hâlâ sesimiz dalgaları karşı yamaçta,
Hâlâ yazılan çift isim var bir ağaçta;
Hâlâ bize ilhâm ediyor dünkü sevinci.
Mehtâbı sedef bir gece yıldızları inci...

Kalbinle dolaş dizlerinin yoksa o hâli!
Canlandırarak yirmi yıl evvelki hayâli,
Rüzgârla yarış yaptığımız günleri yâdet!
Bir dem ki bu, gözlerle dolaşmak da saâdet.

Mef'ûlü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ülün

Bu şiir “Pencereden” adıyla Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel, 1959: 96) isimli kitaba da alınmıştır. Dergideki şiirle kitaptaki eser arasındaki farklar şu şekildedir:

“Donmuş gibi vaktiyle çıkıp gittiği yerden”	“Dönmüş gibi mâzinin uçup gittiği yerden”
“Dünden bize sesler getiren rüzgârı dinle!”	“Geçmişleri inşâda gelen rüzgârı dinle!”
“Hâlâ izi dağlardadır evvelki hayatın”	“Hâlâ izi var kırdaki bir evvelki hayatın”
“Hâlâ yazılan çift isim var bir ağaçta”	“Hâlâ yazılan çifte isim var bir ağaçta”
“Kalbinle dolaş dizlerinin yoksa o hâli!/Canlandırarak yirmi yıl evvelki hayâli”	“Canlandırarak eski resimlerdeki hâli/Gönlünle dolaş dizlerinin yoksa mecâli! “
“Bir dem ki bu, gözlerle dolaşmak da saâdet”	“Bir çağ ki bu, gözlerle dolaşmak da saâdet”

Tablo3. *Bir Pencereden* isimli şiir dergiden kitaba alınırken yapılan değişiklikler

Çamlıbel, F. N. *Bir Pencereden*, Salon, C.1 S. 15. s. 228-229.

Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel, 1959: 96)

Nuhun Teknesi³⁶

Bir zamân öyle kapılmıştı ki isyâna beşer.
İktizâ etti gününden daha evvel mahşer;
Nâzil olmuştu meleklerle semâdan, o zamân,
Nûha bir teknenin inşasına dâir fermân;
Tâ ki ma'sûma selâmet vere tûfanlardan

³⁵ Çamlıbel, F. N. *Bir Pencereden*, Salon, C.1 S. 15. s. 228-229.

³⁶ Çamlıbel, F. N. *Nuhun Teknesi*, Salon, C.1 S. 17. s. 258-259.

Rabbin ilhâmını kalbinde duyan peygamber
Kopacak fırtınadan kavmine salmıştı haber.
Kaç hayır sâhibi kalmışsa Benî-Âdemden,
Onlar âzâd olacaklardı büyük mâtemden...
Düştü can kaydına kim varsa havâlide bütün,
Kimse can bulmadı kıymetçe canından üstün:
Ananın kalbi o gün çıkmadı sâhib kızına,
Baba, evlâdını terketti o gün yıldızına,
O gün el çektiler âşıklar cânanlarından.
Bürünüp herbiri bir âr ü hayâ perdesine,
Koştular sahte havâri gibi Nûhun sesine;
Benziyorlardı rücu etmişe isyanlardan.

Gördüler hayrın o gün şerri sevindirdiğini
Baykuşun serçeden evvel gemiden girdiğini;
Kuzunun kurda emin olduğu son gündür o gün;
Yol bulup tekneye şeytan bile girmişti, düşün;
Girmeyen kalmadı dersem yeri insanlardan!

Biz o günden beri hâlâ o çürük teknedeyiz.
Aynı ummanda gezen aynı felâket-zedeyiz!
Kim demiş, yaslanıyor bir dağa Nûhun gemisi?
Ve ufuktan bize kuşlar geliyor müjdemsi?
Hangi cürmümüz eksildi bizim defterden,
Ki bugün lûtf ile ihsân umarız göklerden?
Kaplamiş tekneyi kertenkele, akreb ve yılan...
Eski tûfan yine etmekte devâm, anlaşılan.

Hangi kuş? Hangi haber? Hangi gülistanlardan?

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

Bu şiir Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel, 1959: 183) isimli kitabında “Nûhun Gemisi” ismiyle yer alır. Dergide “Ki bugün lûtf ile ihsân umarız göklerden?” mısraı kitapta “Ki bugün adl ile ihsân umarız göklerden?” şeklinde yer almıştır.

*Seninle ve Sensiz*³⁷

Güçtür hatırlamak sana râm olduğum demi,
Ey her bakışta bir daha ilhâmı râm eden!
Bir yerde, Bezm-i Canda mı, Divân-ı Cemde mi?
Bir yerde görmüşüm seni dünyâmı görmeden.

Târihi böyle başladı âlemde ömrümün,
Kaydetti her geçen güne aşkım bir irtifâ;
Her derde panzehir gelen ulvî tebessümün
Bin bir çiçekle kaynamış efsunlu bir şifâ.

³⁷ Çamlıbel, F. N. *Seninle ve Sensiz*, Salon, C.1 S. 19. s. 258-259.

Gönlüm kanat sesinde, gözüm pencerendedir:
Bir kavmi yok resûle tecelli zamânısın;
En lâyemut eserlerin esrârı sendedir,
En muhteşem hikâyelerin kahramânısın!

Ferman sürer seninle bu dünyâda hüsn ü ân,
Sensiz kalan gönül, kalan ömrünce yas taşır;
Destan değil, hikâye değil: Senden ayrılan.
Arzın bütün bedialarından uzaklaşır.

Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

Şiir ilk olarak Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel, 1959: 22)'da neşredilmiştir. Bu şiir, şairin Han Duvarları (Çamlıbel, 1969: 42) isimli eserinde “Sinâ'ya İnen Nur” ismiyle yer almaktadır. Bu kitapta şiir 1949 tarihlidir, dergide 1 Ağustos 1948 tarihinde neşredilmiştir. Farklılıklar şöyledir:

“Târihi böyle başladı âlemde ömrümün”	“Târihi sende başladı âlemde ömrümün”
“Kaydetti her geçen güne aşkım bir irtifâ”	“Kaydetti her geçen güne aşkım bir irtifâ”
“Gönlüm kanat sesinde, gözüm pencerendedir	“Gönlüm ayak sesinde, gözüm merdivendedir”
“Ferman sürer seninle bu dünyâda hüsn ü ân”	“Ferman sürer seninle bu âlemde hüsn ü ân”

Tablo4. *Seninle ve Sensiz* isimli şiir dergiden kitaba alınırken yapılan değişiklikler

F. N. Çamlıbel. *Seninle ve Sensiz*, Salon, C.1 S. 19. s. 258-259.

Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel, 1959: 22)

Sonbahara Kasîde³⁸

Bahçeler kimsesiz, saraylar boş;
Gel, benim telli pullu sultânım!
Gel, ki rüzgâr benim kadar sarhoş,
Ve ben eylül kadar perîşânım.

Dereler bir kasidedir, sonsuz,
Tepeler bir gazeldir avdetine;
Som cevâhirden olsa ayna, havuz,
Seni göstermeyince kıymeti ne?

Bütün eşyâda bir derinlik var,
Kapılar, perdeler kan ağlamada,
Sana mermer havuzlar ayna tutar,
Seni bekler taş aynalar sofada.

Yola düşmüş çiçek, çimen, bir alay;
Benziyorlar hazin bir armağana;
Ve huzurunda baş kesen Güneş, ay,
Kınalanmış birer zebîha sana.

Sürer en fazla, bir masalda bile,
Bir düğün kırk gün ve kırk gece;
Bütün aşkiyle, ihtirasiyle
Benim ömrüm bütün düğün bence.

³⁸ Çamlıbel, F. N. *Sonbahara Kasîde*, Salon, C.1 S. 22. s. 332.

Bir gümüş sırçadır saçında her ak,
Bir siyah inci her giden mevsim;
Seni yaz kış, başımla bir tutarak
Bir ömür geçti geçmeden hevesim...

Seni her gün duvaklarım yeniden,
Yeniden başlar aşkımın düğünü;
Gelirim, el, ayak çekildiği dem,
Sana takdime yüz görümlüğünü!

Bahçeler kimsesiz, saraylar boş;
Gel, benim telli pullu sultânım!
Gel, ki rüzgâr benim kadar sarhoş,
Ve ben eylül kadar perîşânım.
*Fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün*³⁹

Bulut (1988: 95), şairin şiirlerini tasnif ederken *Karikatür* dergisinin 27 Eylül 1945 tarihli 508 numaralı sayısında aynı adı taşıyan bir şiire yer vermiştir. Bu şiire kitaplarda rastlanılmamıştır.

Denizle Konuşan Adam⁴⁰

Silmek istersem içimden ne zaman bir sızıyı
Açıyor koynunu kardeş gibi karşımda kıyı

Bir nefes geçti mi inlerse nasıl bin yaprak.
Rüzgâr estikçe denizden sayısız ses duyarım:
“Kime benzer benim Atlas Denizinden koparak
“Seni tâ Marmara ufkunda bulan dalgalarım?

“Kim o kayser, ki cihangir olarak yoktur eşi,
“Kim o Fatih, ki dayanmış kılıcın kabzasına,
“Doğduğundan beri Tanrı'yla boy ölçen güneşi
“Geçirir miğferinin tuğ gibi altın tasına?

“Kim o Dârâ, ki şeref kardeşidir bunlarla?
“Çarmıhından sana bir put çıkaran İsa kim?
“Kim o dâhi, ki onun yaptığı kanunlarla
“Yedi kat gökteki yıldızlara olmuş hâkim?

“Kahramanlar zaferin sırrını benden duydu,
“Benden öğrendi gönüller sevilip sevmesini...
“Dalgalar coşmamış olsaydı hayat uykuydu,
“Fırçalar rengini bulmazdı ve teller sesini!”

...Dağılır şehre dönerken sise benzer kederim,
Görürüm, yükseliyor başların üstünde kafam,
Ve, nasıl bir tutar insanları kendile, derim,

³⁹ İlk ve son dördlük harici 11'li heceye sahip mısralar bu kalıpla yazılmıştır. Bazı mısralarda ikinci tef'ile “mefâ'ilün” şeklindedir. İlk ve son dördlük tekrardır, 10'lu heceye sahiptir. Müfteilâtün / müfteilâtün kalıbıyla yazılmıştır. Diğer dördlükler Fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün vezniyledir.

⁴⁰ Çamlıbel, F. N. *Denizle Konuşan Adam*, Salon, C.1 S. 23. s. 355. Dergideki noktalamaya dokunulmamıştır.

Böyle kardeş gibi enginle konuşmuş bir adam?..

Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

Bu şiir; Bulut (1988: 36)'un tespiti ile Akarsu (1940: 49), Heyecan ve Sükûn (1959: 9), Han Duvarları (1969: 40) isimli kitaplarda yer alır. Han Duvarları'nda (Çamlıbel, 1969: 40) şiirin altında 1934 tarihi vardır, dergide 1 Ekim 1948 tarihinde neşredilmiştir. Salon dergisindeki şiirin altına konulan “Üçüncü baskısı yapılan ‘Faruk Nafiz’ adlı eserden” açıklaması ile şiirin kaynağı belirtilmiştir. Dergi ile kitaplardaki farklılıklar şu şekildedir:

“Rüzgâr estikçe denizden sayısız ses duyarım	“Rüzgâr estikçe sulardan sayısız ses duyarım
“Kim o kayser, ki cihangir olarak yoktur eşi”	“Kim o Cengiz, ki cihangir olarak yoktur eşi”
“Kim o Dârâ, ki şeref kardeşidir bunlarla?”	“Kim o Kayser, ki şeref kardeşidir bunlarla?”
“Yedi kat gökteki yıldızlara olmuş hâkim?”	“Yedi kat gökteki yıldızlara oldun hâkim?”
“Dalgalar coşmamış olsaydı hayat uykuydu”	“Sularım coşmamış olsaydı hayat uykuydu”
“Görürüm yükseliyor başların üstünde kafam	“Sanırım, yükseliyor başların üstünde kafam”
“Ve, nasıl bir tutar insanları kendile, derim”	“Ve müsâvî mi tutar kendini herkesle derim,”
“Böyle kardeş gibi enginle konuşmuş bir adam?..”	“Böyle kardeşçe denizlerle konuşmuş bir adam?..”

Tablo5. *Denizle Konuşan Adam* isimli şiirin dergide ve kitaptaki farklılıkları

Çamlıbel, F. N. *Denizle Konuşan Adam*, Salon, C.1, S. 23. s. 355. Heyecan ve Sükûn (1959: 9)
Han Duvarları (1969: 40)

İKİ KIŞ ORTASINDA⁴¹

Gün dönmeden evvel döneriz şehre her akşam,
Gözler yumulur bizde Güneşten daha erken;
Ölsem de geçen kışları dünyâda unutmam:
Vâkî'di sabâh olduğu karlarda gezerken.

Rûhum! Bizi vaktiyle üşütmezdi bu karlar,
Vermezdi bu rüzgâr bize ürperme derinden;
Buz tutsa da nârin dereler, nazlı pınarlar,
Dinlerdik alev şarkısını gül bahçelerinden...

Anlat! Değişen biz miyiz, eşyâ mı cihanda?
Biz böyle değilken yine kar böyle beyazdı;
Gözler ve gönüllerden ateş tüttüğü anda
Kar titretemez bizleri, kış korkutamazdı!
Mef'ûlü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ülün

Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel, 1959: 95) isimli kitapta şu değişikliklerle yer alır:

“Gün dönmeden evvel döneriz şehre her akşam,”	“Gün dönmeden evvel dönerim şehre her akşam,”
“Gözler yumulur bizde Güneşten daha erken	“Gözler yumulur bende Güneşten daha erken
“Ölsem de geçen kışları dünyâda unutmam.”	“Ömrümde geçen kışları ölsem de unutmam”
“Vâkî'di sabâh olduğu karlarda gezerken.”	“Yâdımda sabâh olduğu bahçende gezerken.”
“Gözler ve gönüllerden ateş tüttüğü anda”	“Gönlümde yanardağlar ateşlendiği anda”

⁴¹ Çamlıbel, F. N. *İki Kış Ortasında*, Salon, C.2 S. 29. s. 449.

Kar titretemez bizleri, kış korkutamazdı!”

“Kış titretemez gövdeyi kar donduramazdı!”

Tablo6. *İki Kış Ortasında* isimli şiir dergiden kitaba alınırken yapılan değişiklikler

Çamlıbel, F. N. *İki Kış Ortasında*, Salon, C.2 S. 29. s. 449. Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel, 1959: 95)

Ayrıca kitapta ikinci dördlük ile üçüncü dördlük yer değiştirmiştir.

Vahdet-i Vücûd⁴²

Uçtukça gönül başka ufuk, başka şehirden,
Oklar sarar etrafını yağmur gibi birden.

Onlar, ki ezelden bu Ebâbili bilirlen,
Bir tehlike sezmiş gibi düşman kesilirler!

Her sahilin üstünde ararken yeni bir yâr,
Oklar seni şiddetle eder gönlüme ihtâr.

Lâkin bu çocuk yolcu, habersiz yarasından,
Gül derlemek ister şafağın manzarasından...

Zâlimler elinden, ne zarar, düşse de mecruh,
Mâdemki nihâyet sana teslim olacak rûh!

Er geç, görecekler ki dönüp bahçene konmuş,
Mâdemki kanatlandı elinden bu beyaz kuş!

İsterse kızıl goncalar açsın her adımda
Bir başka okun rahnesi yorgun kanadımda,
Lûtfunla, azâbından eser kalmaz o hâlin;
Teskîne yeter bir nice hicrân-ı visâlin!

Ömrümde birer merhaledir başka güzeller;
Onlarda hayâlim seni pullar, seni teller...

Ayrılması rûhun neye bağliyse bedenden,
Yollar gibi yıllar da ayırmaz beni senden!

Beyhûde seferden yorulup döndüğüm anda,
Derler ki, buluşmuş Kerem Aslı'yle cihanda;

Her fâsıladan sonra, emel kasrı olup şâd,
Tekrar edilir kıssa-i Şîrin ile Ferhat...

En şanlı ganimet bana sensin her akından:
Ma'na ile, maddeyle, uzaktan ve yakından,

Bir sarmaşığın dalları hâlinde giriftiz;
Efsânelerin bin bir isim verdiği çiftiz!
Mef'ûlü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ülün

⁴² Çamlıbel, F. N. *Vahdet-i Vücûd*, Salon, C.2 S. 37. s. 389.

Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel,1959: 80) ile Han Duvarları (Çamlıbel, 1969: 71) isimli kitaplara da alınmıştır. 1969 tarihli baskıda şiirin tarihi 1949 olarak yazılmıştır. Şiirin dergide basıldığı tarih de 1949'dur. Dergiden kitaba geçerken değişiklikler şu şekildedir:

“Zâlimler elinden, ne zarar, düşse de mecruh”	“Düşmanlar elinden, ne çıkar, dönse de mecruh”
“Bir başka okun rahnesi yorgun kanadımda”	“Bir başka okun rahnesi gergin kanadımda”
“Lûtfunla, azâbından eser kalmaz o hâlin”	“Lûtfunla eser kalmaz azabından o hâlin”
“Teskîne yeter bir nice hicrân-ı visâlin”	“Merhem yetişir bir nice hicrana visalin”

Tablo7. *Vahdet-i Vücûd*, isimli şiir dergiden kitaba alınırken yapılan değişiklikler.

Çamlıbel, F. N. *Vahdet-i Vücûd*, Salon, C.2, S. 37. s.389.

Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel,1959: 80)

Han Duvarları (Çamlıbel, 1969: 71)

ŞARÂBA KASİDE⁴³

Bir şâh-eser bırakmış ölürlen cihânda Cem,
Elden komaz, başıyla berâber tutar Acem;

Bir şâh-eser, ki sırrını teşkil edip sürûr,
Seccâdelerde reng olur, âvîzelerde nûr...

Cem, devredince âleme tılsımlı câmını,
İnsanlığın helâle çevirmiş harâmını;

Devran nizamını aksine dönmüş o câm ile;
Devlet sürer şu anda fakîr ihtîşam ile;

Bülbülleşir onunla hayâl, açmadan da gül:
Leylâsı olsa, olmasa, Mecnûn olur gönül...

Bin bir bahârı nakşederek bir buhurdana,
Tenhâ gününde bir melek ihsân eder bana;

Havva kadar vefâlı, Zelihâ kadar haşîn,
Meryem misâli sâde ve Selmâdan âteşin!

Kim varsa, akrabâ ve ahibbâ, birer birer
Yıllar mesâfesince yanımdan çekildiler;

Kaldın yegâne sen karagün dostum, ey şarâb!
Kervanla gelmiş olsa da kaydetmem ıztrâb:

Şeytan geçit bulup sokulur belki minbere,
Girmez keder cihanda senin girdiğin yere!

Sâyende her harâbe olur başka bir saray,
Meyhâneden güneş yaratı(r)sın, kadehten ay...

⁴³ Çamlıbel, F. N. *Şarâba Kaside*, Salon, C.2 S. 27. s. 417.

Gönlün kırıp dökerse Cemin yâdigârını,
Şair göziyle görmesin âlemde yârını!
Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

Şiir, Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel, 1959: 140) ile Han Duvarları (Çamlıbel, 1969: 74) isimli kitaplara da alınmıştır. Farklılıklar şu şekildedir:

“Cem, devredince âleme tılsımlı câmını”	“Sunmakla Cem bu âleme tılsımlı câmını”
“Devran nizamını aksine dönmüş o câm ile”	“Devran nizamı aksine dönmüş o câm ile”
“Kervanla gelmiş olsa da kaydetmem ıztırâb:”	“Kervanla gelmiş olsa da bir şey mi ıztırâb:”
“Sâyende her harâbe olur başka bir saray”	“Şavkınla her harâbe olurken birer saray”
“Gönlün kırıp dökerse Cemin yâdigârını,”	“Her kim kırıp dökerse Cemin yâdigârını,”
“Şair göziyle görmesin âlemde yârını!”	“Dünyâ göziyle görmesin ömrünce yârını!”

Tablo8. Şarâba Kasîde isimli şiir dergiden kitaba alınırken yapılan değişiklikler

F. N. Çamlıbel. Şarâba Kasîde, Salon, C.2 S. 27. s. 417.

Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel, 1959: 140)
Han Duvarları (Çamlıbel, 1969: 74)

GÜLISTAN⁴⁴

Meyden boşalıp doldu şafaklarda piyâlem,
Arzetti bir âlem ki bahâr, aynı gülistân;
Efsûn değil, efsâne değil gördüğüm âlem:
Gündüz, gece, deryâ ve kenâr, aynı gülistân...

Salkımlar açar kuşların âhengi sesinde,
Güllerden uçan râyihalar var nefesinde,
Kumral başı bir saksı ıtır penceresinde;
Hâliyle, hayâliyle o yâr, aynı gülistân.

Ta'kibe koşar bûseyi câm, işreti sohbet;
Her şeyde emel ra'sesi, her yerde muhabbet...
Cennet görünür şevk ile gayyâ bu dem elbet,
Cânân ile birlikte mezâr, aynı gülistân...

Mef'ûlü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ülün

Bu şiir Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel, 1959: 48) ile Han Duvarları (Çamlıbel, 1969: 62) isimli kitaplara da alınmıştır. Dergi ile kitaplardaki yayın farkları şu şekildedir:

“Arzetti bir âlem ki bahâr, aynı gülistân.”	“Halketti bir âlem ki bahar, aynı gülistan.”
“Cennet görünür şevk ile gayyâ bu dem elbet,”	“Cennet görünür şâire dünyâ bugün elbet:”
“Ta'kibe koşar bûseyi câm, işreti sohbet;”	“Tâkîbe koşar bûse-yi cam, işret-i sohbet;” Han Duvarları (Çamlıbel, 1969: 62). Sadece bu eserde farklıdır.

Tablo9. *Gülistan* isimli şiir dergiden kitaba alınırken yapılan değişiklikler

Çamlıbel, F. N. *Gülistan*, Salon, C. 2, S. 41. s. 675.

Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel, 1959: 48)
Han Duvarları (Çamlıbel, 1969: 62)

⁴⁴Çamlıbel, F. N. *Gülistan*, Salon, C. 2, S. 41. s. 675.

Çocukluğumdaki Gözlerle⁴⁵

Hatırlayınca neden sonra nerde olduğumu,
Durup, hayâle koyuldum geçen çocukluğumu...
Güzel köyün Sakızağacı'nda, bir mayıs gecesi,
Çözüldü ömrümün onbeş düğümlü bilmececi.
O vâhimeyle hayât aldı tanyerinde babam,
Gurûbu üç kadeh ardında seyreden bir adam;
Onunla her günü bayram kesilmiş eski yalı,
Ki bahçesinde tükenmezdi kuşların masalı;
Geniştî rihtımı hasbahçeler kadar yalının,
İçinde belki bütün köy gezerdi sandalının;
Ateş böcekleri, meydan verip çırağlarına,
Atardı kendini bir bir örümcek ağlarına;
Ateşle oynamanın zevki vardı, âh, o zaman,
Ki her kıvılcımı güç söndürürdü bir umman...

Zaman, vucûdu sarıp dişliyen bir ifritmiş;
Ya eskimiş, ya küçülmüş, ya mahvolup gitmiş
Çocukluğumdaki gözlerle gördüğüm dünyâ;
Ne koyda eski müsün var ne ayda eski ziyâ!
Daralmış öyle ki, hiç farkedilmiyor yoldan,
Çocukluğumda o koşmakla bitmiyen meydan.
Düşündüğüm geniş âlemlerle, gördüğüm nerde?
Çocuklar oynamıyor dün bıraktığım yerde;
Civâra ismini vermiş de göçmüş eski sakız,
Ve göçmüş ismini vermeksizin dibindeki kız;
İkizleriyle tanınmış balıkçı âilesi,
Ve onların bütün ömrünce dolmayan çilesi...
Şekiller öyle değişmiş ki, vehmedilse değer,
Büyük cihan bir oyuncak cihâna vermiş yer.

Basıklaşınca ufuklar, minareler, evler,
Kesildi bir cüce, karşımda gördüğüm devler.

Mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

Mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fa'lün

Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel, 1959: 36)'da yer almıştır. Şiirin altında 1941 tarihi vardır. Kitaptaki farklılıklar:

O vâhimeyle hayât aldı tanyerinde babam,	Hemen o sâniye canlandı minderinde babam,
Onunla her günü bayram kesilmiş eski yalı,	Onunla her yeri cennet kesilmiş eski yalı,
İkizleriyle tanınmış balıkçı âilesi	İkiz kızıyla tanınmış balıkçı âilesi,

Tablo10. *Çocukluğumdaki Gözlerle* isimli şiir dergiden kitaba alınırken yapılan değişiklikler
Çamlıbel, F. N. *Çocukluğumdaki Gözlerle*, Salon, C.3 S. 49. s. 817. Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel, 1959: 36)

⁴⁵Çamlıbel, F. N. *Çocukluğumdaki Gözlerle*, Salon, C.3 S. 49. s. 817.

“Ateşle oynamanın zevki vardı, âh, o zaman/Ki her kıvılcımı güç söndürürdü bir umman...” mısraları kitaba alınmamış ve “Ne koyda eski müsün var ne ayda eski ziyâ!” mısrasında ise müsün kelimesi füsün olarak düzeltilmiştir.

Gazel⁴⁶

Devrin ki devletinle saâdet-nümûn olur
Hayrân-ı hüsn ü ânına hayr-ül kurûn olur

Erbâb-ı aşka server-i âhir-zaman gibi
Şevkin yegâne ziver-i dünyâ-yı dîn olur

Sensiz leyâl-i haşre döner fecr-i nev-bahâr
Sahbâ-yı gül piyâle-i bülbülde hûn olur

Revnağ bulur seninle tarab-gâh-i mihr ü mâh
Takbil-i dâmeninle cihan pür-füsûn olur

Cânan gelin gider gibi Fârûk yâdele
Mevsimden ayrılış bize dâğ-ı derûn olur
Mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

Bu şiir hiçbir değişiklik olmadan Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel, 1959: 165)'da yer almıştır. 10 Ocak'ta Melek Sinemasında verilecek konserde “Üstad” Necmi Rıza Ahıskan tarafından verilecek konserde okunacağı bilgisi şiirin altında yer almıştır. Bu sayının 894. sayfasında da konserle ilgili bilgi verilmiştir.

LÂYEMUT⁴⁷

Bir baharsın ki garib ıtrını bin rengiyle
Veremez bir yere toplansa bütün Hind ile Çin;
Derde düşmem bu bahar bir gül açılmazsa bile,
İhtişâmın yetişir bahçemi doldurmak için.

Hârikul'âde yüzün, fecr-i şimâli gibi, tek
Seyredenlerde ve bir müddet için hâkimse,
Görmiyenler demek asla seni hissetmeyecek,
Ve yarın kalmıyacak hüsnüne hayran kimse

Bir çiçektir ki solar mevsimi geçtikçe başın,
Büyük esrârını nakşetmese bir şâh-esere;
Ve o baş, girdiği gün tuncuna, heykeltraşın,
Batmıyan bir güneş aksiyile dolar kubbelere.

Bize anlatmasa her ân iki berceste satır
Kahramanlar da nebiler gibi gelmez yâda;
Yaratır hilkât o fânileri, san'at yaşatır,
Şi're girmişler için yoktur ölüm dünyâda.

⁴⁶ Çamlıbel, F. N. *Gazel*, Salon, C.3 S. 53. s. 897.

⁴⁷ Çamlıbel, F. N. *Lâyemut*, Salon, C.3 S. 61. s. 1055.

O güzeller ki, benim şarkıma sesler bırakır,
Güftenin, bestenin emrettiği müddetçe şakır!
Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

Bu şiir Ölmeyen Fâniler adıyla Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel, 1959: 24)'da ve Ölmeyen Fâniler adıyla Han Duvarları (Çamlıbel, 1969: 78)'nda yer almıştır. Şiirin altında 1940 tarihi vardır. Dergide basıldığı tarih ise 1 Mayıs 1950'dir.

“Bir baharsın ki garib ıtrını bin rengiyle	“Bir baharsın ki nefis ıtrını bin rengiyle”
“Seyredenlerde ve bir müddet için hâkimse”	“Gören insanda ve bir müddet için hâkimse”
“Görmiyenler demek asla seni hissetmeyecek”	“Görmeyenler seni dünyâda demek bilmeyecek”
“Ve yarın kalmıyacak hüsnüne hayran kimse	“Ve yarın kalmayacak ş'i'rine hayran kimse!”

Tablo 11. Lâyemut isimli şiir dergiden kitaba alınırken yapılan değişiklikler

F. N. Çamlıbel. Lâyemut, Salon, C. 3 S. 61). s. 1055.

Heyecan ve Sükûn (Çamlıbel, 1959: 24)

Han Duvarları (Çamlıbel, 1969: 78)

Son iki beyit kitaplarda yer almamaktadır. Onların yerine kitapta “Gülün ömrünce açar, bülbülün ömrünce şakır,/ Her kim ardında bırakmazsa uzun bir şarkı!” mısraları şiirin sonunda yer almaktadır.

2.2. Faruk Nafiz Çamlıbel'in Salon Dergisindeki Düzyazıları

Faruk Nafiz Çamlıbel, öğretmenlik mesleğini doktorağa tercih etmiş ve öğretmen olarak anılmıştır. Edebî olarak ise şair olarak tanınmış, şair olarak yaşamış ve şair olarak anılmıştır. 14 şiir kitabı yayımlanmış olan Faruk Nafiz'in biri kitaplaşmış iki romanı⁴⁸, Tevfik Fikret'in hayatı ve eserlerini anlatan bir monografisi ve tiyatro eserleri⁴⁹ vardır. Günlük hayata dair yazdığı yazıların toplandığı bir eseri yoktur. Özcan (1993: 746-749), şairin bibliyografyasını verdiği listede makale, sohbet, fıkra türünde yazılarının yer aldığı yayınlar olarak *Hakimiyet-i Milliye*, *Yedigün*, *Devlet Tiyatrosu* mecmuası, *Ümit*, *Yarın*, *İleri* gazetesi, *Talebe Defteri*, *Şair*, *Nedim*, *Türk Yurdu*, *Salon*, *Perşembe Mecmuası*, *Anayurt* dergilerini sayar. Bu listede en fazla nesrin *Yedigün* dergisinde olduğu görülür. Bulut (1991: 119); *Hayat* (1926-1929), *Yedigün* (1938-1945), *Karikatür* (1936-1948), *Mizah* (1946-1950) gibi dergilerdeki yazılarının “devamlı yazar” sayılabilecek kadar uzun sürdüğünü söyler. Öztürk (2017: 220-241) de “Şiir ve Gazete Yazılarından Bazıları” başlığı altında Faruk Nafiz'in *Hâkimiyet-i Milliye*⁵⁰, *Anayurt*, *Yedigün*,

⁴⁸ Faruk Nafiz'in ilk romanı Yıldız Yağmuru'dur. 1936 yılında, İstanbul'da, Kanaat Kitabevi tarafından basılmıştır. İkinci romanı ise Ayşe'nin Doktoru'dur. Öztürk (2017: 187-188), bu romanın 4 Aralık 1949'dan 27 Ocak 1950'ye kadar 56 gün boyunca *Hürriyet* gazetesinde tefrika edildiğini ifade eder. Bu romandan ilk bahsedenin Han Duvarları'na yazdığı giriş yazısında Nihat Sami Banarlı olduğunu ve hiçbir kaynakta hakkında bilgi olmayan eserin Necat Birinci (2000) tarafından yazılan bir yazı olmasa konuşulmasının tevafuka kalacağını söyler. Bulut'un Faruk Nafiz'le ilgili yüksek lisans (1988) ve doktora (1991) tezinde bu ikinci romanın ismi geçmez. Ergin Özcan'ın doktora tezinde (1993: 746) ise romanın adı geçer. Ama bulunamadığı ifade edilir. Öztürk (2017)'ün eserinde her iki romanın da kapsamlı bir incelemesi mevcuttur.

⁴⁹ Bulut (1988: 8-9), adapte, telif ve mektep temsili olmak üzere 12 tiyatro eseri olduğunu yazar: İlk Göz Ağrısı (1922, Paul Hervieu'dan adapte), Sevk-i Tabii (1925, Sermet Muhtar Alus'la H. Kistmackers'tan adapte), Canavar (1926), Akın (1932), Öz Yurt (1932), Kahraman (1933), Yayla Kartalı (1945), Dev Aynası (1945, kitaplaşmamıştır); mektep temsilleri: Numaralar (1928), Bir Demette Beş Çiçek (1933), Yangın (1933). Soydaş (2013: 244)'te Bir Demette Beş Çiçek (1933) kitabında beş mektep temsilinin bir arada olduğunu belirtmiştir.

⁵⁰ Üç farklı dönemde aynı adla yayımlanan gazete her dönemde farklı kişilerce çıkarılmıştır. Burada bahsi geçen yayın 1920-1934 arasında 4793 sayı yayımlanan siyasi gazete. Atatürk'ün Sivas dönüşü emri ile Sivas'ta yayımı süren İrade-i Milliye gazetesi yerine çıkarılmış ve 1934 sonrası Ulus adı ile devam etmiştir. CHP'nin resmi yayın organı olarak

Perşembe Mecmuası, Yeni Türk Mecmuası dergilerinde ve *Hürriyet* gazetesinde yer alan yazılarının konularını açıklar. Yazıların günlük hayata, sinema ve kültür hadiselerine ve siyasete dair olduğunu belirtir.

Faruk Nafiz'in *Salon* dergisinde yayımlanan yazıları sohbet türündedir. Bu yazılardan on biri günlük hayatı ve geçmişi konu edinir. Edebiyat alanında sadece Yahya Kemal Beyatlı ile ilgili kanaatini, beğenisini, düşüncesini açıkladığı "*Cihan Şairi Yahya Kemal*" adlı bir yazı vardır. *Haremlik Selamlık, Salon; Misafir Odası; Vapur Salonları* adlı yazıları *Salon* dergisinin ilk sayılarındaki toplumsal hayattaki dönüşü ve değişimi salon hayatı üzerinden okuyan yazıları anımsatır.

Sanatçının *Salon* dergisindeki düzyazılarını şu şekilde detaylandırmak mümkündür:

Çamlıbel, Faruk Nafiz. *Haremlik Selamlık, Salon*, 1 Kasım 1949, C.3, S. 49, s. 811.

(Türk kültüründe sosyal hayatta misafir kabul mekânlarındaki değişim konu edilmiştir.)

Çamlıbel, Faruk Nafiz. *Misafir Odası*, 15 Kasım 1949, C.3, S. 50, s.834.

(Misafir odalarındaki eşyaların kişi hafızasına işlenmesi anlatılmıştır.)

Çamlıbel, Faruk Nafiz. *Bir Portakal Sandığı*, 1 Aralık 1949, C. 3, S. 51, s. 873.

(Bir önceki yazının devamı niteliğindedir. Salonda arkadaşını bekleyen kişinin hayali bir zatla konuşması anlatılmıştır. Yazının ilk paragraflarında isprizmaya bir temas vardır.)

Çamlıbel, Faruk Nafiz. *Cihan Şairi Yahya Kemal*, 1 Aralık 1949, C. 3, S. 51, s. 854.

(Yahya Kemal'in doğum gününden bir gün önce kaleme alınmış bir yazıdır. 2 Aralık'ın şairin 65. doğum yılı olduğu belirtilerek bunun cuma gününe denk gelmesini; "... genç, ihtiyar, kadın, erkek, bütün münevverlerimiz mütavaz bir sevinçle karşılayacağı bu saadetli gün, her Müslüman Türk gibi, Yahya Kemal'in de çok sevdiği cumaya isabet etmekle mübârek bir mânâ almaktadır." denilir. Yahya Kemal'in şiiri ve dönemine tesiri vurgulandıktan sonra yazıda daha çok sohbeti ve sohbet halkası işlenir. Yazı bir bakıma Faruk Nafiz'in Yahya Kemal'e olan derin saygısını, hayranlığını ifade eder. Yegâne üstadımız, büyük sanatkar, sohbet halkasının pırlantası, tarihin üstünde bir şahsiyet, emsalsiz bir cemiyet adamı, büyük edibimiz, üstatlar üstadı; Yahya Kemal için Faruk Nafiz'in bu yazıda kullandığı hitaplardır. "Bir noktada Üstad, bugün bile, tarihten evvelki şifahî edebiyat ve destanlar devrini yaşamaktadır." denilerek Yahya Kemal, destan kahramanı olarak tasvir edilir. Yazıda şairin iki fotoğrafına yer verilmiştir. Biri gençlik yıllarına biri de yazının yayımlandığı yıllara aittir. Yazının sağındaki sayfada Yahya Kemal'e ait Vuslat adlı şiiri ve nüktelerine yer verilmiştir.)

Çamlıbel, Faruk Nafiz. *Üç Yılbaşı*, 1 Ocak 1950, C.3, S. 53, s. 894.

(Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ülkede yılbaşı kutlamalarının birden gelişip serpiştiği anlatılır. Aile fertlerinin yılbaşını nasıl geçirdiği ifade edilir. Öncesinde, Cumhuriyet öncesi sadece Muharrem ve Rumî yılbaşının insanlar için bir anlam ifade ettiği vurgulanarak bu günlerin nasıl geçirildiği ve değeri konu edilmiştir.)

Çamlıbel, Faruk Nafiz. *Vapur Salonları*, 1 Şubat 1950, C.3, S. 55, s. 935.

(Yazar; vapurda tesadüf ettiği bir dostunu konuşturarak vapur salonları ile yalı, köşk ve ev salonlarını manzara ve sohbet mekânı olma yönünden karşılaştırır. Sonuçta vapur salonlarının her bakımdan ev salonlarından üstün olduğu vurgulanır.)

Çamlıbel, Faruk Nafiz. *Bir Kahve Fincanı*, 15 Şubat 1950, C.3, S. 56, s. 955.

---

nitelenen gazetede Faruk Nafiz Çamlıbel harici Ahmet Ağaoğlu, Recep Peker, Falih Rıfkı Atay, İsmail Habip Sevik gibi isimler de yer alır (Bayrak, 1994: 52).

(Yazar, bir köy kıraathanesinde tesadüf ettiği üzerinde altın çizgilerle arma işlenmiş olan kahve fincanından hareketle eşyanın talihsizliğini düşünür. Fincanın yandaki yalının müzayedesinden alındığını ve hünkârın Mısırlı bir paşaya ihsan ettiğini kahveciden öğrenir. Vaktizamanında, yalıda, muhkem bir mevkiye devlet ricalinin sohbetine katılan fincanın köy kahvesinde dertliler arasına düşmesinin talihsizliği işlenir.)

Çamlıbel, Faruk Nafiz. *Aşk ve Sanat*, 1 Mart 1950, C.3, S. 57, s. 973.

(Faruk Nafiz, bu yazısında Birinci Dünya Savaşı yıllarındaki sanat faaliyetleri ile İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki etkinlikleri karşılaştırır. İlk dönemde bir mısranın bile gençlerin hissini harekete geçirmeye yettiğini; Yahya Kemal'in bir gazelinin, Süleyman Nazif'in bir makalesinin, Ziya Gökalp'in bir mütalaasının heyecan dalgasına sebep olduğu anlatılır. Bunun dergiler ve gazeteler üzerinden de okunabileceğini; aşkın azaldığı yerde heyecan, heyecanın eksildiği yerde sanat ve sanatın tükendiği yerde insanlığın akamete uğrayacağını, eski aşkın yerini şimdi gündelik eğlencelerin aldığı söyleyerek yazısını sonlandırır. "Dünün sanatı" diyerek Osman Hamdi Bey'in bir tablosu, bugünün sanatı denilerek küçük bir kız çocuğunun çizdiği ev resmi yazıda yer alır.)

Çamlıbel, Faruk Nafiz. *Kadın Güzel Bir Şarkıdır*, 15 Mart 1950, C.3, S. 58, s. 993.

[Kadın, şiir, şairlik ve şairanelik konusunda bir yazıdır. Süleyman Nazif'in nüktelerinden bahisle Türkçülük cereyanına isimlendirme dolayısıyla uzak durması (Milliyetçilik dense sorun kalmayacaktır.) ve Tevfik Fikret'ten mısralar da yazıda yer alır.]

Çamlıbel, Faruk Nafiz. *Hayal ve Hatıra*, 1 Nisan 1950, C.3, S. 59, s. 1013.

[“Hayal, insanı ne kadar gençleştirirse hatıralar o nisbette yaşlandırır; birincisi, yaşanacak saadetlerin projesi, ikincisi yaşanmış devirlerin plânıdır; bu bakımdan, herhangi bir muharrir, yazılarının mevzuunu hatırlara döktü mü, ununu elemiş, eleğini asmak üzere demektir.” cümlesiyle başlayan yazıda geçmiş zamanın (Cumhuriyet öncesinin) eğlence anlayışı ile yazının kaleme alındığı devirdeki eğlence anlayışı karşılaştırılır. Ne zamanın gençlerinin geçmiş günleri anlayacağı ne de eskilerin yaşanılan devrin eğlence anlayışına ayak uydurabileceği ifade edilir. Her iki devrin eğlenceleri ayrıntıyla verilir. “Maziye hasret çekenler, bizce, mazinin eğlencelerinden ziyade mazide kalan gençliklerine hasret çekmektedirler. (...) Bu mazi hasreti, hâlden şikâyet değil, kendi hâllerinden şikâyetdir.” diyen yazar, yaşını başını almış muharrirlerin zayıf noktalarını ileri sürmelerinin kendi sınırlarını açığa vurmaktan başka bir hizmet görmediğini ifade eder. İhtiyatlı davranılırsa okuyucuların hayallerinde, bir müddet daha gençlik hayatı sürmek imkânı bulacaklarını ifade eder.]

Faruk Nafiz, hatıralarını yazmamıştır. Okuyucunun hayalinde genç kalmak emeli bunun sebebi olabilir. Bu yazının girişinde anlatılan eski devirde hoşça vakit geçirme faaliyetleri ile bu devrin sefahatinin canlı tasviri ve devrin özlemle anılması; *Salon*'daki önceki yazıları göz önüne alındığında şairin, yaşını başını almış muharrirleri ne kadar eleştirse de kendisinde de eski devir özlemi vardır.

Çamlıbel, Faruk Nafiz. *Çizgiler ve Aklar*, 15 Mayıs 1950, C.3, S. 62, s. 1073.

(Bir önceki yazıdaki gibi geçmiş devir ve şimdinin bir karşılaştırmasıdır. Yazıda bu karşılaştırma; ağaran saçlar, peruk, saç boyaları üzerinden yapılır. Erkek ve kadınların peruk kullanması, saç boyasının peruğun yerini alması, ihtiyarlanmanın görüntüde gizlenmesi konu edilmiştir.)

Sonuç

Ülkemizde yayımlanan ilk gazete ve ilk dergi arasında uzun bir süre yoktur. Gazete ve dergilerin yayın dünyasına girmesiyle edipler için okura ve topluma ulaşmakta süreli yayınlar yeni bir mecra

olmuştur. Geçen yüzyılın sonlarına kadar ilk şiirin, hikâyenin yayımlandığı, romanın tefrika edildiği kanal süreli yayınlardı. Özellikle 21. yüzyıl başlarından itibaren bu anlayış değişmiştir. Bugün çoğu roman veya şiir metni kitap hâlinde okura sunulmaktadır. Yeni okur tipi, tüketim endüstrisi gibi sebeplerin yanı sıra toplumun kültür ve sanat algısındaki farklılaşmayla bugün gazete ve dergilerin kültür sanat olayları üzerindeki etkisi ve çığır açıcılığı kaybolmuştur. Bir bakıma internet ve sosyal medya bu dönüşümde etkili olmuştur. *Salon* dergisinin yayımlandığı yıllarda ise kültürü, sanatı ve edebiyatı etkileyen konuların başında İkinci Dünya Savaşı ve bu savaşın toplumdaki, siyasetteki, ekonomideki yansımaları gelir.

Toplumların hayatında iz bırakan olaylar süreli yayınları da etkiler. Ekonomik ve sosyal durum matbuat âleminde bazen çölleşmeye bazen de genişlemeye sebep olur. 1940'lı yıllar savaşın etkisiyle milliyetçi bir yönelime yol açmıştır. Milliyetçiliğin karşısında ise toplumcu anlayış kendini ifade etmiştir ki 1940'lı yıllarda güçlenen ideal, toplumculuktur. Savaş sonrası yeni yeni oluşan iki kutuplu dünya siyaseti edebiyatı da kültür ve sanat faaliyetlerini de biçimlendirmiştir. Zamanın gazete ve dergilerinde bunu görmek mümkündür. Dönemin edebiyat ve sinema dergilerini inceleyen eserlerde adına yer verilmeyen *Salon* dergisinin literatüre girmesiyle de İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'de edebiyat, sinema, gösteri sanatlarının süreli yayınlardaki seyri göz önüne serilecektir.

Şairler için, dönemin önde gelen bir dergisinde şiir yayımlamak kadar yayımlar için de dönemin öne çıkan şairlerinin eserlerini yayımlamak prestij meselesi olmuştur. *Salon* dergisi de ilk sekiz sayısında Yahya Kemal'in eserlerine yer vererek yayın dünyasında kendine alan açmak istemiştir. Dergi daha sonra Cumhuriyet Devri Türk edebiyatının önde gelen şairlerinden Faruk Nafiz Çamlıbel'in 22 şiirine yer vererek bu alanı sağlama almak gayretinde olmuştur. *Salon* dergisinde müstakil sütunda en fazla şiiri yayımlanan şair Faruk Nafiz'dir.

Şairlerin poetikaları zaman zaman değişikliğe uğramıştır. Bazı değişiklikler kalıcı olmuştur, bazıları da yetiştikleri kültür dairesine geri dönmüşlerdir. *Salon* dergisinde yayımlanan tüm şiirlerinde aruz kullanan Faruk Nafiz de yetiştiği kültür dairesine dönen şairlerdendir. Sadece Faruk Nafiz değil dergide iki şiiri yayımlanan Fazıl Ahmet Aykaç da buna örnektir.

Faruk Nafiz'in *Salon* dergisinde yayımlanan şiirlerinin on dokuzu herhangi bir kitabına girmiştir. Dergideki "Aslanla Ceylan", "Bir Günden Bir Ömür" ve "Sonbahara Kâside" isimli şiirleri hiçbir kitaba alınmamıştır. Ayrıca 8. sayıdaki "Şarkı" başlıklı şiirin ikinci dördüğüne başka bir yayında rastlanılmamıştır. Faruk Nafiz Çamlıbel'in *Salon* dergisindeki şiirleri kitaba alınırken yapılan değişikliklerin karşılaştırmalı olarak ortaya konulması ve sanatının son evresinde şairin yetiştiği kültür dairesinin sanat anlayışını yansıtan eserler vermesi, edebiyat araştırmacılarının şairin poetikasını anlamlandırmasında kolaylık sağlayacaktır. Millî Mücadele zamanında ve sonrasında, Erken Cumhuriyet Devri'nde, memleket edebiyatı anlayışı ile Atatürk devrimlerini ve Anadolu'yu konu edinen şairin geri planda kalan lirizmi de bu şiirlerle ortaya konmuştur. Şairin düzenli aralıklarla şiir yayımladığı son yayının *Salon* dergisi olması sebebiyle şairdeki bu poetika değişikliğinin bir daha olmadığını -yeni bulgular ortaya konmadığı müddetçe- belirtmek mümkündür. Şairliği kadar yazdığı roman ve tiyatro eserleriyle güçlü bir sanatkâr olduğunu kanıtlayan Faruk Nafiz'in bu alanların gölgesinde kalan makale, sohbet ve fıkralarına bir örnek olarak *Salon* dergisinde, günlük hayatın konu edildiği yazıları şairin bu yönünü de araştırmacıların istifadesine sunacaktır.

Kaynakça

- Alabbasi, B. (2021), *Türkiye'de Mizah: 1936-1948 Yılları Arası Karikatür Dergisi Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü: Ankara.
- Alver, T. (2023), *Necmi Rıza Ahıskan'ın Hayatı ve Sanatı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Sakarya.
- Banarlı, N. B. (1978). "Faruk Nafiz Çamlıbel 1898-1973", Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, C.2, s. 1216-1121.
- Balcıoğlu S.; Öngören F. (1976). *50 Yıllık Türk Mizah ve Karikatürü*. 3. Baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Bayrak, M. O. (1994). *Türkiye'de Gazeteler ve Dergiler Sözlüğü (1831-1993)*. İstanbul: Küll Yayınları.
- Birinci, N. (2000). *Edebiyat Üzerine İncelemeler*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Bulut, H. H. (1988), *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Şiirleri-Derleme-Tasnif-İnceleme-*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Bulut, H. H. (1991), *Faruk Nafiz Çamlıbel'in Hayatı ve Eserleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Büyükbaykal G. N. (2013). "Türkiye ve Dünyada Ekonomi Dergiciliği", *Dergicilik Üzerine*, ed. Yapar Gönenç A. İkinci Baskı. İstanbul: Koyu Kitap. s. 85-102.
- Çamlıbel, F. N. (1969). *Han Duvarları*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Çamlıbel, F. N. (1959). *Heyecan ve Sükûn*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Çamlıbel, F. N. (2003). *Han Duvarları, Toplu Şiirler*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Enginün, İ. (2001). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kabaklı, A. (2006). *Türk Edebiyatı (IV)*, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Kaya, M. (2014), *Atatürk Dönemi Magazin Dergiciliği ve Sosyo-Kültürel Dönüşüme Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü: Ankara.
- Oğuzhan, E. (2011), *Sedat Simavi'nin Türk Basın ve Basım Faaliyetleri*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Oktay, A. (1993). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı 1923-1950*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Orakçı, C. (Eylül-Ekim, 2022). "Dergiler Neyi Derleyip Toparlar?", *Söğüt-Türk Edebiyatı Dergisi*. S.17. s. 92-98.
- Özcan, E. (1993), *Faruk Nafiz Çamlıbel Hayatı ve Eserleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Erzurum.
- Öztürk, Y. (2017). *Memleket Mektep Meclis Arasında Bir Hayat Faruk Nafiz Çamlıbel*. Ankara: Ebabil Yayınları.
- Salon*, S. 1-62, 1 Kasım 1947-15 Mayıs 1950. İstanbul: Cumhuriyet Matbaası. (İlk iki sayı Pulhan Matbaasında, sonraki dört sayı Kenan Matbaasında diğer sayılar ise İstanbul Cumhuriyet Matbaasında basılmıştır.)
- Sazyek, H. (1996). *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi*, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Soydaş, H. (2013). "Faruk Nafiz Çamlıbel Bibliyografyası". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 0 (50), 243-260.
- Tunç, G. (2012). "Yahya Kemal'in "Rindlerin Ölümü" Şiirinin Biçimcilik Kuramı Açısından Analizi". *Journal of Turkish Studies*, 7 (1), 2017-2024.
- Ulusoy Nalcıoğlu B. (2013). "Türkçe Dergiciliğin Sancılı Başlangıcı", *Dergicilik Üzerine*, ed. Yapar Gönenç A. İkinci Baskı. İstanbul: Koyu Kitap. s. 7-39.
- Yalın, A. İ. (2012). *Bir Şiir Mektebi Olarak Yedigün Mecmuası*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Yapar Gönenç, A. (2007). *Türkiye'de Dergiciliğin Tarihsel Gelişimi*. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (29), 63-78.
- Yücebaş, H. (1959). *Karikatür Üstatlarımız-Cem ve Ramiz*. İstanbul: Nuri Dizerkonca Matbaası.
- Yücebaş, H. (1974). *Faruk Nafiz Çamlıbel/Bütün Cepheleriyle Hayatı-Hatıratı-Şiirleri*. İstanbul: Yaylacık Matbaası.

İnternet Kaynakları

URL 1: <https://islamansiklopedisi.org.tr/rubab>, Erişim Tarihi: 26.09.2023.

URL 2:

[https://katalog.ibb.gov.tr/yordam/?p=1&dil=0&q=&fq\[\]=kunyeBirliktelikKN_str:HY%C3%96/62](https://katalog.ibb.gov.tr/yordam/?p=1&dil=0&q=&fq[]=kunyeBirliktelikKN_str:HY%C3%96/62),
Erişim Tarihi: 10.09.2023.

URL 3:

<https://kutuphane.bisav.org.tr/yordambt/yordam.php?aTumu=salon&-ac=arama>,
Erişim Tarihi: 10.09.2023.

URL 4: <https://www.tsa.org.tr/tr/dergi/dergigoster/76/salon-hollywood-sesi>, Erişim Tarihi: 19.10.2022.

URL 5: <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 5.11.2023.

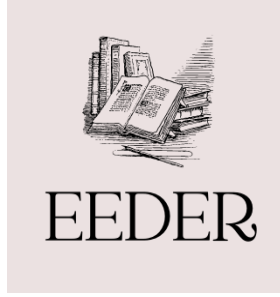
URL 6: <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/ada-sahilleri-nin-unutulmaz-sesi-6-7-eylul-talaninda-canini-mevlid-okuyarak-kurtardi-5228202>, Erişim Tarihi: 19.9.2023.

URL 7: <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/fantezi>, Erişim Tarihi: 19.9.2023.

URL 8: <https://www.varlik.com.tr/tarihce.aspx>, Erişim Tarihi: 02.10.2023.

URL 9: Kitapsız Kalmış Metinler-Sait Faik, Tuncay Birkan.

https://t24.com.tr/k24/yazi/tuncaybirkan1,537#_edn1, Erişim Tarihi: 30.09.2023.

100 Edebi Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Cumhuriyetin 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı

Aralık 2023

Atıf/Citation: Ay, F. (2023). "Edebi Yönüyle Hareket Dergisi (1939-1953)". *Edebi Eleştiri Dergisi*. Cumhuriyetin 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı, s. 362-379.

Ferudun AY*

Edebi Yönüyle Hareket Dergisi (1939-1953)**

Movement Magazine with its Literary Aspect (1939-1953)

ÖZ

Dergiler, Türk kültürü ve medeniyetinin gelişmesinde ilmi, içtimalı, siyasi ve edebî açıdan büyük bir öneme sahiptir. Türk Edebiyatı'nın gelişme sürecinde önemli katkılar sağlamıştır. Edebiyatçıların kendilerini ifade etme ve fikir alışverişinde bulunmak için yaygın olarak başvurduğu yayın mecrası olmuştur. Bu mecralar edebî yazıların yer aldığı süreli yayınların yanında edebiyat dışındaki konulara yönelik yayınlanan fikir-sanat dergilerinin sayfalarında da edebî yazılara yer verdiği görülmektedir. Bahsetmiş olduğumuz tespitin işaret ettiği dergilerden birisi de Hareket dergisidir. Hareket, Nurettin Topçu'nun kuruculuğunda Şubat 1939 yılında yayın hayatına başlamış Türk düşünce tarihinde izleri bulunandevrin birçok fikir insanının yazılarının da yer aldığı Mart 1982 tarihine kadar beş dönem halinde 187 sayı çıkartılmıştır. Hareket dergisi 'Hareket Fikir- Sanat', 'Hareket Fikir-Âhlak-Sanat', 'Hareket Siyasî Mecmua', 'Hareket Aylık Fikir Mecmuası'" başlıklarıyla edebî yazı ve edebiyatçılarımıza sayfalarında geniş yer vermiştir. Hareket, Cumhuriyet tarihinde sanat ve fikir hayatında kıymete değer bir yere sahip olan dergi, sayfalarında yer verdiği edebî yazılarla edebiyat sahasına da önemli katkılar sunduğu görülmektedir. Bu düşünceden yola çıkarak çalışmamızda Hareket (1939-1953) dergisinde yayınlanan edebî yazılar tespit edilmiştir. Cumhuriyet'in 100. yılında edebiyat ve fikir cihetinde katkı sağlayan Hareket (1939-1953) dergisi yayınlarında yer alan edebî yazılarınkonu tasnifi ve değerlendirmeyapılarak edebiyat sahasına inceleme-araştırma imkân sağlanmıştır.

Anahtar Kelime: Hareket, Türk Edebiyatı, Cumhuriyet, Dergi, Batılılaşma, Fikir Hareketleri, Medeniyet

ABSTRACT

Magazines have great importance in the development of Turkish culture and civilization from scientific, social, political, and literary perspectives. They have made significant contributions to the development of Turkish literature. They have been a common medium for literary figures to express themselves and engage in intellectual exchange. These platforms not only feature literary writings but also include literary articles in the pages of idea and art magazines published on non-literary topics. One of the magazines that this statement refers to is "Hareket" magazine. Hareket, founded by Nurettin Topçu in February 1939, played a role in the Turkish intellectual history and published 187 issues in five periods until March 1982, featuring writings from many intellectuals of the era. The magazine "Hareket" extensively covered literary writings and literary figures under titles such as "'Hareket Fikir-Sanat,' 'Hareket Fikir-Âhlak-Sanat,' 'Hareket Siyasî Mecmua,' 'Hareket Aylık Fikir Mecmuası.'" Hareket held a significant place in the history of art and intellectual life during the Republic period, and it is evident that it made important contributions to the field of literature through the literary articles it published. Based on this idea, our study identified the literary articles published in Hareket (1939-1953) magazine. By classifying and evaluating the literary writings in the publications of Hareket (1939-1953) magazine, which contributed to literature and thought in the centennial of the Republic, we provided an opportunity for research and analysis in the field of literature.

Keywords: Movement, Turkish Literature, Republic, Magazine, Westernization, Intellectual Movements, Civilization

*Dr. Öğretim Üyesi, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümü, fay@bandirma.edu.tr

** [Araştırma Makalesi] Geliş Tarihi: 15.11.2023 Kabul Tarihi: 26.12.2023 Yayın Tarihi: 31.12.2023 DOI: 10.31465/eeder.1391515

Giriş

Türk yayın hayatında süreli yayınların edebiyat, kültür, sanat ve fikir hayatına büyük katkılarının olduğu görülmektedir. Tanzimat devrinden itibaren başlayan süreli yayın sayfalarında yer verdiği düşünce yazılarıyla edebiyat, sanat, kültür, ilim, içtimaî, siyasi ve tarihî malumat ve olayları günümüze aktarmanın yanında her türlü bilimsel bilgilerin yayılmasında etkin rol oynamaktadır. Yayın hayatında yaygınlaşması sonrası devlet yönetimi ya da idareye yakınlığı nedeniyle hâkim fikir veya insanlar tarafından yayılan resmî düşüncenin etkisi dışında gelişen görüşlere de yer vererek fikir tarihimizin zenginleşme ve gelişmesinde dergilerin etkili olduğu görülmektedir.

Türk düşünce tarihinde değişimin en güçlü başlangıcı olan Tanzimat ve Cumhuriyet dönemlerinde gelişen fikir hareketleri beraberinde yeni tartışmaların da hayat bulacağı mecaz olarak süreli yayınların (dergi) tercih edildiği görülmektedir. Türk düşünce tarihine etki etmiş önemli süreli yayınlardan birisi olan *Hareket* dergisinin de devrinin fikir-sanat ve edebiyat yazılarıyla ön plana çıktığı görülmektedir.

Hareket dergisi, Nurettin Topçu'nun benimsediği hareket "aksiyon" felsefesi bağlamında gelişen bir dergidir. 1939 yılında *Hareket* (Fikir ve Sanat) adıyla *Rönesans Hareketleri* başlıklı kendisinin ilk yazısında yer aldığı süreli yayın hayatına başlamıştır. 1939'dan 1982 yılına kadar faaliyet gösteren derginin Nurettin Topçu'nun yaşamında 158, ölümünden sonraki yayın sürecinde yeni sayı serileriyle beraber 186 sayısı çıkmıştır. *Hareket*'in "aralıklarla, değişik boyut ve hacimde yayımlanan ve her defasında 1. sayıdan başlayan derginin dönemleri ve tarihleri şöyledir: I. dönem: Şubat 1939-Mayıs 1943 (sy. 1-12); II. dönem: Mart 1947-Haziran 1949 (sy. 1-28); III. dönem: Aralık 1952-Haziran 1953 (sy. 1-7); IV. dönem: Ocak 1966-Mart 1977 (sy. 1-115); V. dönem: Mart 1979-Eylül 1981 (sy. 1-24). Derginin son iki dönemdeki adı *Fikir ve Sanatta Hareket* olarak tescil edilmiştir." (Okay, Hareket, 1997: 123). Bu bakımdan da Cumhuriyet dönemi süreli yayınları içinde uzun süreli yayımlanan dergiler arasında yer almaktadır.

Hareket, yayın sürecinde fikir, edebiyat, sanat ve bilim hayatından isimlerin yazılarına yer verilmiştir. İlk sayı da ifade ettiğimiz gibi Nurettin Topçu'nun *Rönesans Hareketleri* adlı ilk yazısı ile başlar ve *Hareket*'in ideolojisi veya yayın politikası hakkında tanıtıcı bir takdim yazısı bulunmamaktadır. *Hareket*, adını Nurettin Topçu'nun fikirlerinde oluşmasında etkili olan ilk yazısının da ilhamını veren "doktora hocası Fransız filozofu Maurice Blondel'in hareket (action) felsefesinden alır. İlk sayıdaki "*Hareket Felsefesi*" başlıklı uzun makalede bu felsefeyi özetleyen Nurettin Topçu âlemin varlık, düşünce ve hareketin bütünü, dolayısıyla var olmanın da düşünmek ve hareket etmek demek olduğunu söyler." (Okay, Hareket, 1997: 123). Fransız filozofu Maurice Blondel'in (1861-1949) yazısının hülasası olan hareket (action) "*Hareket Felsefesi*" başlıklı uzun makaleden esinlenerek koyduğu görülmektedir (Elibol, 2021: 267). Nurettin Topçu'nun *Hareket* dergisine Dair İki Yazısı "*Hareket'in Sakladığı Sır*" başlıklı yazısında derginin yayın hayatının gerisinde yatan düşünce yapısını şu sözlerle ifade eder: "Bizde hem dünyanın en zayıf varlığı olan ferdiyimiz, hem de en kuvvetli varlık olan sonsuzluk barınıyor. İkisinin istekleri var; ikisinin de hizmetlerine hizmet etme durumundayız." (Kara, 2015: IX). Bu çalışmamızda esas araştırma konumuz olan edebiyat yazılarına yer verilmesindeki temel düşünceleri ise şu cümlelerle açıklar:

"Yunus'tan Akif'lere kadar çok cepheli hayat çilesi bizde bir feryad olmak istiyor. Türk milleti, kendi felsefesinin ifadesini dilinin ucunda saklıyor. Sade birşeye muhtacız:

duygulu, iradeli, milletini olduğu gibi anlayan ve seven seven münevverlere... İşte bu kadro yetiştiği zaman bizim de felsefemiz gerçekleşmiş olacaktır.”¹ (Kara, 2015: XIII).

Hareket'in fikir dünyası, Anadolu toplumculuğu ve ahlâk davası temelinde İslam Ruhculuğu'nu bin yıllık tarihi hafızanın yoğurduğu ve şekillendirdiği idealizmle asırlardır süren sefalet ve insan yapısını bir merhamet iradesinden öteye geçirecek mistik hayatın ifade ettiği müşkül durumdan sıyrılmak isteyen feryat olmasıdır (Kara, 2015: XIII). *Hareket* dergisinin düşünce ve yayın hayatındaki tesiriyle ilgili tespitleri güçlendirecek benzer bir torumu D. Mehmet Doğan, *Nurettin Topçu* başlıklı yazısında onun milleti bir insan gibi gördüğünü, insan gibi vücudu ve ruhu olduğunu ve bunları meydana getiren unsurların coğrafya (toprak), tarih ve güzel sanatların yanında en esaslı realitenin vatan yani milli coğrafya olduğu vurgular. Esas olan topraktır. Irkı ve şartları tayin eden odur (Doğan D. M., 2021: 441-442).

Hareket'i düşünce önderliğini yaparak harekete geçiren Nurettin Topçu, dergisinde yayınlamış kendisine ait yazıları ve düşünceleriyle Türkiye'de İslamcılık ve Türkçülüğü hem etraflıca etkileyen- tesir eden, hem de yön belirleyecek konumda yayınlar ortaya koyduğunu görmekteyiz (Doğan D. M., 2021: 446). Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte dönemin özelliklerinden olan radikal modernleşme sürecinde “halka rağmen halk için” söylemine karşılık halk içinde karşılık bulan faşist ideoloji değildir. “Millet mistiği” din devleti olmayan ama “muhafazakâr ütopya” olarak adlandırılan Anadolu içinde “millet mistiği” ruhu sosyalist ama millî iktisat temeline dayalı bir düşünce inşasıdır. *Hareket* dergisi muhalif bir okul olarak tamda bu noktadan değerlendirilebilir. Ruhunda Anadolu olan millî bir iktisat politikası çevresinde kalkınma amacıyla inşa edilen ama bu yapılaşmayı sadece iktisadi veya felsefi soyutlama ile değil edebiyat tarafıyla ele alan bir *Hareket* dergisi ve fikir babası Nurettin Topçu inşası görülmektedir (Elibol, 2021: 269-272). Başkaca uzun veya kısa süreli yayınlar yapan, dönemin tüm zorluklarına rağmen öne çıkan fikir sanat dergilerinden bahsetmek de mümkündür. İsim babası Yahya Kemal Beyatlı olan, 1921-1923 yılları arasında Millî Mücadele ve Cumhuriyet dönemine rastlayan fikir, sanat ve edebiyat alanlarında yayın yapan *Dergâh* dergisinin *Hareket* ile olan tesiri ve benzerliği görülmektedir. Millî Mücadele'yi destekleyen *Dergâh* da benzer bir düşünceden hareket eden ruhçu ve mistik bir dergidir. M. Orhan Okay, TDV İslam Ansiklopedisi'nde *Hareket* başlıklı yazısında Nurettin Topçu'nun dergi üzerinden yapmak istediğinin gerisinde düşünce dünyasında insanın ilahi bir iradenin rolüne haiz olan varlık olarak ilahi bir karakter olarak görmektedir.

“Nurettin Topçu, bu felsefenin metodunu ve kavramlarını İslâm tasavvufu için değerlendirmeye çalışmış ve Anadolu insanının felsefesini yapmak amacıyla kullanmıştır. *Hareket*'teki hemen her yazısında Türk milletinin bütün sosyal kurumlarıyla nasıl bir devlet ve toplum yapısına sahip olması gerektiği hususunda metafizik ve pratik yolları göstermiştir.” (Okay, 1997: 124).

Farklı tezleri savunanlarında yer aldığı pragmatist bir düşünce sistematiğini geliştirir. Osmanlı toplumu ve ekonomik yapısı, tasavvuf geleneği içinde farklı tezlerin yer alması aynı zamanda düşünceler arası ilişki geliştirmeye çalıştığının bir delili olarak zorlanmadan genel bir yazar kitlesinin ve yazıların bütünleşeceği bir *Hareket* dergisi görmekteyiz (Elibol, 2021: 272).

“Yunus Emre ve Mehmet Akif gibi “milletini olduğu gibi anlayan ve seven münevver” kadrolar yaratacak bu felsefenin unsurlarını, içinde metotlu düşünme prensibini

¹*Hareket*, V/1, Ocak 1966 (“*Hareket*” imzasıyla, derginin yeniden çıkış yazısı).

barındıran bir tekâmülcülük, Anadolu toplumluluğu, İslam Ruhçuluğu ve toplum için nefisini feda edebilecek bir birey idealizmi olarak sıralamıştır.” (Akkurt, 2021: 1110).

Prof. Dr. Recep Şentürk, *40 Yıl Sonra Nurettin Topçu “Nurettin Topçu Bugün Bize Ne Söylesin”* adıyla düzenlenen *40 Yıl Sonra Nurettin Topçu Bilgi Şöleni* adlı panel konuşmasında *Hareket* dergisi ve Nurettin Topçu'nun fikirlerini Tanzimatla birlikte başlayan ihya ve tecdit hareketi içinde görür (Şentürk, 2016: 21-22). Mehmet Can Doğan, *Hareket* ve Nurettin Topçu üzerine yapmış olduğu “1930’lu ve 1940’lu Yıllarda Dergicilik ve Hareket Dergisinin Konumu” adlı bildirisinde başka bir açıdan *Hareket*’e bakış sunar. *Hareket*, dergisinin oluşumunsa yer alan göstergelere dikkati çeker. Devrin dergilerinin proje dergisi olarak kurgulanmalarını, Cumhuriyet’in 10. yılı münasebetiyle yapılan kutlamalarda gençleri sisteme entegre etmek ve sistemin içerisinde tutmak niyetiyle gençlik dergilerinin desteklendiği yönünde söylentiler ve bir hava hissedilmesinin 1938’e kadar süren Ankara merkezli dergilerin ideoloji yayan olarak görülmesine sebep olan algıya bağlamaktadır. Ülkeyi ideolojik ayrışmaya giden bu süreçte 1938 sonrası düşünce dergilerini Türkiye için gelecek projeleri üreten farklı bir yol ayrımına sokmuş olduğu görüşündedir. Bu durum süreli yayın ve yayıncılıkta yeni tasnifleri beraberinde getirmiş ve Nurettin Topçu'nun *Hareket* dergisini “Anadolucu” konumlandırmaya oturtmuştur. Bu nedenle *Hareket*’i *Anadolucu* dergiler içinde görmek mümkündür. Anadolu tabanlı ve oradan beslenen söylemlerle devrinin dergilerinden ayrılan bir yönü görülmektedir. “*Mistik Anadolu*” rengi yayının kesintilere uğradığı zaman aralığına rağmen devam etmiştir (Doğan M. C., 2016: 282-287). Yeniden yayın hayatına başlayan *Hareket* (1952) çok partili dönemde etkisiyle içtimai yapımıza uygun bakış açısı ve yorumlar eklemiştir. 1966-1975 yıllarına gelindiğinde İslam ahlâkı ve Osmanlı iktisadı geleneğinden de beslenen medeniyet birikimi gereği olan İslam Ruhçuluğu ve Milliyetçi, Sosyalist düşünce modelinde yayınlarını sürdürmüştür. *Hareket* dergisi, millî kültüre değer veren ve yaşamın içinde uygulamaya çalışan bir yayın anlayışı gütmektedir. Nurettin Topçu'nun ilk sayıdan başlayarak son çıkarmış olduğu sayıya kadar yayın sürecinde kurmuş olduğu süreli yayın politikası sonraki sayılarda da korunmaya çalışılmış ve güncel siyasi konulardan uzak durularak siyaset, felsefe, sosyoloji, kültür ve edebiyat gibi konular ağırlıklı olarak yer almıştır. Genel düşünce çerçevesinden çıkmadan edebiyat anlamında hikâye, deneme şiirlerin eski *Hareket* sayılarına oranla daha da artmış olduğu görülmektedir. *Hareket*, 5. dönem sayılarında (1974) “*Aydın Getirdikleri*” adlı bölüm altında dünyadaki siyasi gelişmeler imzasız yazılarla yayınlanmıştır. Özellikle 7. dönemde bütün sayılarında “*Aydın Hareket’i, Sanat-Edebiyat, Araştırma-İnceleme, Fikriyat*” adını taşıyan bölümlerden oluşmaktadır. *Hareket* dergisinin yayın sürecinde alt başlıklarında değişim de görülmektedir. [II. Devre], Yıl: 3, Sayı: 28, Haziran 1949 *Hareket* “*Fikir-Âhlak-Sanat*” olarak [III. Devre], Sayı: 3, Şubat 1953 ve [III. Devre], Sayı: 7, Haziran 1953 arası *Hareket* yayınlarında kapak alt başlığı “*Aylık Fikir Mecmuası*” olarak yayınlanırken [III. Devre], Sayı: 1, Aralık 1952 ve [III. Devre], Sayı: 2, Ocak 1953 sayısında kapak alt başlığının *Hareket* “*Aylık Siyasî Mecmuası*” olarak değiştiği görülmektedir. Bu değişimin edebî yazıların niceliğine kısmi olarak etkisi görülmektedir. Derginin 1943 sonrası sayılarında edebî yazıların niceliğinin arttığı görülmektedir.

Hareket, fikir ve sanat değerleri bu bakımdan devirlerinin çekim merkezi olmanın yanında edebiyat, sanat ve kültür sahasına da sayfalarında yer vererek yazarların sahip olduğu düşünce ve ideallerin günümüze taşınmasında büyük görevler üstlenmiştir. *Hareket* dergisi bu anlamda devrinin en geniş yazar kitlesine uyan örneklerindedir. Derginin etrafında oluşan dar ve geniş insan unsurlarından oluşan alanında usta isimler bir araya getirilmiştir. Fikir ve yol olarak aynı

istikamette olanların yanında karşılıklı etkileşim neticesinde düşünce tarihi açısından önemli bir buluşma noktası olduğu görülmektedir. Birçok insanın düşünce ve biyografisine bakıldığında geniş bir insan unsuruna dayanan düşünce insanlarına yer verildiği açıktır (Kara, 2015: VI). 1939'dan 1982 yılına kadar faaliyet gösteren dergide sanat, fikir, siyaset-politika, bürokrat, sinema, kültür, edebiyat, felsefe, akademi, içtimai ve diğer sosyal alan çevrelerinden olan birçok farklı isme sayfalarında yer verilen bu isimler aşağıda verilmiştir:

Nurettin Topçu, Kemal Fikret Arık, Cahit Okurer, Mehmet Kaplan, Ali Ölmezoğlu, Hasan Tanrıkut, Muvaffak Sami Onat, Hüseyin Batu, Miraç Katırcıoğlu, Leman Avni Başa., Selami Başkurt, H. Basri Çantay, Mehmet Nurettin, M. Nurettin Ulaş, Bülent Tarcan, Ali Münif İslamoğlu, Rüknettin Fethi, Fahrettin Kerim Gökay, Lütfü Bornovalı, Ali İhsan Balım, Mustafa Ateş, Remzi Oğuz Arık, Nihat M.Çetin, Cevat Aydemir, A.İhsan Göğüş, Adnan Varol, Kemal Or, Hilmi Ziya Ülken, Muzaffer Ateş Kebapçığıl, Turgut Evren, Celalettin Tuğrul, Suat Seren, Oktay Arslan Alp, Hikmet M.Erdal, Cahit Obruk, K.Domaniç, Neriman Yavuzer, Bahaettin İzgi, Jale Baysal,Asaf Muammer, Mahmut Kızılcı, Halil Soyuer, Ali Rıza Alp, Talat Tekin, İsmail Ali Sarar, Suat Yeşilyurd, Vedat F.Belli, Ali Fuat Başgil, Tahir Örnek, Muzafulaşfer Uyguner, O.Nedim Tuna, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Osman Nedim Tuna, Hasan Fevzi, Tarık Buğra, Zeki Ömer Defne, Salahattin Köseoğlu, Rıfat Necdet Evrimer, Necati Karabacak, Niyazi Adalı, Mehmet Aksoy, Ezel Erverdi, Emel Esin, Gökhan Evliyaoğlu, R. Necdet Evrimer, Turgut Evrem, Necati fazıloğlu, Rükneddin Fethi, Muin Feyzioğlu, Mehmet Gökalp, T. Fikret Göncüler, Abdulkadir Güler, M. Sami Gültek, C. Ünalı Hasannebioğlu, Tarık Hasırcıoğlu, H. Hüsrev Hatemi, H. Perviz Hatemi, Emin Işık, M. Feyyaz İbrahimhakkıoğlu, Hikmet İdiğ, A. Münif İslamoğlu, Ahmet Kabaklı, Saadettin Kaplan, İsmail Kara, Mustafa Kara, Bahattin Karakoç, Ertuğrul Karakoç, Ali Karamanlıoğlu, İlhami Karayalçın, Rıfka Kaymaz, Nihat Keklik, O. Selim Kocahanoğlu, Ercümend Konukman, Cemil Kuanç (Kıvanç), Cemal Kurnaz, Mustafa Kutlu, T. Cemal Kutlu, M. Atillâ Maraş, M. Önal Mengüşoğlu, Cemil Meriç, R. Melül Meriç, Vahap Mutal, M. Orhan Okay, Ârif Okuyan, Mustafa Özbacı, Mustafa Özdamar, A. Rıza Özer, Dursun Özer, Hüseyin Öztürk, Y. Nuri Öztürk, M. Emin Palamut, Aykut Poturoğlu, Aclan Sayılğan,İhsan Sezal, Mehmet Sılay, Ayhan Songar, Alaattin Soykan, M. Sabri Sözeri, M. İlyas Subaşı, Emin Şanlı, Şerif Aktaş, İ. Hakkı Aladağ, İ. Durmuş Albayraktaroğlu, A. Rıza Alp,Şevket Arı, Alparslan, Yaşar,Oktay Aslan Apa, N. Hayri Azamat, Ziya Bakırcıoğlu, A. İhsan Balım, L. Avni Başa,M. Bayram,Kemal Bek, V. Fuat Belli, Saadettin Elibol, Abdullah Ulubay, Süleyman Uludağ, Muzaffer Uyguner, G. Mehmet Uytun, M. Şakir Ülkütaşır, Turgut Yemişçi, Lâtif Yıldız, Durali Yılmaz, Mithat Yılmaz, Nuri Yüce, Ayhan Yücel, Muzaffer Zorlu, O. Hasan Bildirki, Muamer Bilge, Ali Birinci, Sami Boz, Tarık Buğra, Ali Bulaç, Şevket Bulut, M. Necati Büyükkurt, Kadir Cangızbay, Muzaffer Civelek, Mehmet Coşar, Memduh Cumhuri, Vahit Çabuk,İ. Hâmi Danişmend, İsmail Dayı, Ahmet Debbağoğlu, Z. Ömer Defne, Mehmet Deligönül, Ziya Demirel, O. Selim Dinçsoy, Avni Doğan, D. Mehmet Doğan, Mehmet Doğan, Âbidin Elder, Sabahat Emir, İlhan Engin, İnci Enginün, Celâl Erçikan, Aslan Ergüç, Rekin Ertem, Sabih Şendil, Tamer Şuer, Hasan Tanrıkut, Hasan Tanrıöver,Nuri Tarhan, A. Nihad Tarlan, Hüseyin Toprak, Celâleddin Tuğrul, O. Nedim Tuna, Abdullah Uçman.

Bu araştırma makalesinde *Hareket*'in I, II ve III. dönemi1939-1953 tarihli yayınları boyunca edebî anlanda önemli yere sahip olan yazıların tespit ve tasnifi yapılarak derginin yayın hayatındaki dönem ile ilişkili olarak devrin edebî anlayışı ve yazarlarını daha iyi anlaşılmasına katkı sunmuştur. *Hareket* dergisinin 1939-1953 yıllarında yayımlana bütün sayılarını arşiv tarama çalışması I, II ve III. sayı dönemi olan yayınlarında edebiyatımızın düşüncesini

günümüze taşımaya olanak sağlayacak başlıkların yer aldığı yazıların tespitini sağlamıştır. Bu bakımdan *Hareket* dergisi çalışmamız edebî yönden bir edebiyat yazısı nitelemesine de dayandırılmıştır. Böylece *Hareket*'in edebî yönünün incelenmesinde araştırmacılara imkân ve kolaylık sağlanmıştır.

Edebî Yazılar ve Fikri Yönü

Cumhuriyet dönemi yayın hayatımızda fikir- sanat dergiciliği dönem içindeki sorunlara eğilmek, yön vermek ve ortak düşünce insanlarını biraraya getiren mecra olmuştur. *Hareket*, bu bakımdan hareketle geniş bir insan unsuru ile fikriyatının yayılma alanıyla büyük bir coğrafyada yankı bulan yayın politikası sürdürdüğü görülmektedir. Türkiye'yi merkeze alan fakat dünyadaki olup bitenlerle beraber yorumlayan bir yayın politikası karşımıza çıkmaktadır (Kara, 2015: VI). Bu sebepledirki *Hareket* ve devrin fikir sanat dergileri, dönemin fikri düşünce yapısını diğer yayın türlerine göre daha ayrıntılı ve genellikle alanında uzman kişilerin kalemleriyle sunmasından dolayı siyasal müdahalelerden en çok etkilenen yayın organlarından biri olduğu görülmektedir. Çünkü, Türkiye'nin yakın tarihinde tek partili dönemdeki politik çıkarlar sebebiyle engellenip sansürlenmiş yayınlarla doludur (Okay, 2006: 339-340). Dolayısıyla *Hareket* de bundan payını almış olmasına rağmen yoluna devam etmiştir. Süreli yayıncılığın öneini hem zanları hemde gelecek adına yol açıcı olduğunun idrakında hareket edildiği görülmektedir. Bu anlamdaki düşünceyi destekleyen Cemil Meriç, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Mecmua-i Fünûn* (1863-1865) tam bir mektep olduğu sözünü hatırlatır. Ancak bizdeki mecmuaların ne milleti ne de içtimaî bir sınıfı temsil etmeyen düşünce tarihimizin bir sayfası olarak dergi koleksiyonu anlamında elimizde olmayan bedbaht veya bahtiyar bir sayfası olarak görmektedir (Meriç, 2013: 103). Cemil Meriç, dergiyi serseri, sıcak, taze bir hür tefekkürün kalesi gibi görür.

“Kitap fazla ciddi, gazete fazla sorumsuz. Dergi hür tefekkürün kalesi. Belki serseri ama taze ve sıcak bir tefekkür. Kitap, çok defa tek insanın eseri, tek düşüncenin yankısı; dergi bir zekâlar topluluğunun. Bir neslin vasiyetnamesidir dergi: vasiyetnamesi, daha doğrusu mesajı. Kapanan her dergi, kaybedilen bir savaş, hezimet veya intihar” (Bu Ülke, 2013: 102-103).

Cemil Meriç, dergileri farklı bir tanımlama yapar. Kiminin yarı yolda kaldığından, kiminin hedefe dahi varamayacağından belki de sadece kanat çıpmakla kalacağından bahseder. Ama bir şey elde edildiğine vurguda bulunur. Tamda Nurettin Topçu'nun *Hareket* dergisiyle kendisine ses bulmayan düşüncelerin, muhalif yazıların mekânı olarak gelecek fikirlere “*itimât-ı nefis*” ile düşüncede saaffetle hareket etmenin gelecekte vereceği ödülünü sunması olmuştur. Devrimizin makyajsız çehresini aktarması bile başlı başına önem arz etmektedir. Cumhuriyet'in devrimleri arasında olan harf inkılabı ile derginin altın çağını yitirmesinin beraberinde okuyucusunu da yeni okuyucu kitlesini oluşturana kadar devlet yardımına muhtaç olduğu bir sürece dikkati çeker. Tek parti dönemindeki dergiciliğin durumunu çılgınlık içinde kasvetli bir dönem olarak tanımlar. Nihayet politika dergilerinde yer alan kavgalar ilgiyi artırmasıyla dergiye olan aynı oranda ilginin artması edebiyatında bu zeminde yer bulmasına imkân verdiğini ifade eder. Bu durumu birkaç zavallı derginin soluk sayfalarında nebatî bir hayat benzetmesiyle ifade eder (Bu Ülke, 2013: 103). *Hareket*, bu süreçte edebiyata sayfalarında yer vererek dönemin Türk Edebiyatı'na farklı açıdan ve düşünce ile bakan yazı ve edebiyatçılara nebatî zemin alanı açmıştır.

Nurettin Topçu'nun, [1. Devre] Yıl: 1, Sayı: 4, Mayıs 1939 yayınında Nizam Ahmed takma adıyla yazdığı “*Çalgıcılar*” başlıklı yazı ile dönemin tek şef rejimi olarak adlandırılan siyasi otoriteyi hicvettiği için dergi ve yazarları takibe alınmıştır. Hiçbir dinî derginin yayın hayatında

olmadığı bir dönemde *Hareket* dergisi yayınlarının dinî yayımları gazeteler aracılığıyla bir çeşit romanlaştırılmış İslâm tarihi tefrikası veya ilmiyal seviyesinde halk kitaplarından ibaret olduğu kayıtlara geçmiştir. Dönemdaşı fikir dergilerin (*Ağaç*, *Fikir Hareketleri*, *Yücel* ve benzerleri) hemen hemen tamamı yönetimde olan tek partinin resmî görüşlerinin dışına çıkamadığı görülmektedir. Bu bakımdan *Hareket* dergisi döneminin tek muhalif dergisi olmuştur (Okay, 1997: 123). Nurettin Topçu, diğer sanatlarla kıyaslanmayacak kadar edebiyata önem vermiş ve *Hareket* dergisi içinde edebî yazıları da göz önüne aldığımızda sadece sevmekle açıklanamayacak bir ilgi olduğu görülmektedir. M. Orhan Okay, bu konudaki tespitimizi destekler ve *Hareket*'in edebiyata olan yoğun ilgisini tefarruatlı işlenecek kadar önemli görür (Okay, 2006: 340). Örneğin, Nurettin Topçu'nun [III. Devre], Sayı: 1, Aralık 1952 ve sonrasında 3. sayıya kadar süren hikâye serisi edebiyata ilgisini gösteren ürünlerden sadece biridir. *Hareket*'te edebiyatçı ve yazarlara yer vererek derginin her türde düşünce okulu olmasında Nurettin Topçu'nun geniş ilgi alanının neticesinde ilmi ağının olması da yatmaktadır. Mehmet Kaplan, 1979 tarihli *Hareket* 1. Sayısında “*Kırk Yıllık Hareket*” başlıklı yazısında derginin fikir, sanat, siyaset, içtimaî, kültür, medeniyet, edebiyat ve felsefe gibi entellektüel alanlarda gelişmesinde kavşak noktası olan süreli yayın ve kişilere de bağlamaktadır. Derginin ara verdiği sürelerde dahi olgunlaşma süreci olarak katkı sağladığını göstermektedir. Nurettin Topçu ve Mümtaz Turhan gibi önemli fikir insanları arasındaki seçimin kendi ve diğer *Hareket* yazarları üzerindeki tesirinin olduğunun bunda etkisi olduğu açıktır. Nurettin Topçu'nun antiteknolojist yaklaşımı içinde gelişen medeniyet tasavvurunu kabul etmemekle birlikte din hakkındaki tavrını benimsediği ve aynı paralellikte edebî yazılarını yazdığını görülmektedir.

Mehmet Kaplan gibi dergide yazan edebiyatçıların hemen hemen hepsinin üzerinde *Hareket*'in entellektüel formasyonun gelişmesinde tesiri olduğu kadar edebî yazıların bir sonraki *Hareket* için edebiyat dışı yazıların gelişmesinde edebî yazıların, başlığın, kelimelerin etkisini yazılar arası uyumdan hareketle yayımlanan sayılardaki başlıklarla müşahede edebilmekteyiz (Kaplan, 1979: 64-67). Edebî yazıların gelişiminde bu mecralarda dönemin şartları içinde yayın hayatında üretim yapıldığını durum değerlendirmesi olarak ayrıca dikkate değer görmekte de yarar olacaktır.

Nurettin Topçu'nun öncülüğünde yayımlanan *Hareket* dergisi devrinin süreli yayın organlarında görülmeyecek ve tesadüf olunmayacak bir türden edebî yazılara ilerleyen sayılarda aratan bir miktarda edebiyata yer vermiştir. Farklı edebî görüşlerin can bulması ve günümüze aktarılması sürecinin ehemmiyetiyle yazıların niceliği değerlendirilmektedir.

Hareket, 1939-43 tarihli I. döneminde yayımlanan sayılarında antiteknolojist bir tavırla medeniyette bir ihtirasın insanımızı nefes alamaz bir duruma düşürdüğünü işleyen yazılarla öne çıkar. Fikri ve felsefe düşüncesinin yörüngesinde ruhçu ve mistik temelleri araştırmaktadır. Toplumu çürüten materyalist, pozitivist ve pragmatist düşünceyi kalbin ahlâk ve irade felsefesiyle çürütmeyi, bunu da Yunus'un sezgisinden haretle “*Bir ben vardır bende, benden içre*” sözünün vermiş olduğu fikrin istikametiyle çözüme kavuşturmayı önermektedirler. *Hareket*, 1947-49 tarihli II. dönem yayınlarında Türk milliyetçiliğinin konumu ve izahı ön plandadır. Türk milliyetçiliğinin meseleleri ve Anadolu milliyetçiliği bin yıla yayılan yerleşik birikimine dikkati çekerek Türk milliyetçiliğinin İslâm ile ayrılmaz bütünlüğüne vurgu yapılır. 1952-53 tarihli III. dönem *Hareket* yayın düşüncesi ve yazıları *Yeni Nizam*'ın sınırlarını çizerek devrin hızla yayılan komünist ve kapitalist iki dünya kutuplaşmasına karşın kendi konumunu belirlemektedir. Her iki kutup karşısında millî kültürümüzün tarihsel sürecinde ihtiyaç olan değer temelleri barındırdığını Batı'nın karşısında durarak yayınlarında göstermektedirler. Türk

milletinin ahlâkı, dini, örfü-âdeti, Anadolu kalbi ve bin yüzyıllarca oluşan Türk-İslam medeniyeti kaynaklık edebilmektedir. Anadolu, sanat, fikir ve edebiyat ve hertürlü ihtiyaç olan bu birikime sahiptir. Bunu görmeyenler ise muhteristir görüşü öne çıkar.

“Çünkü millet insanîyetin içsel tercümesidir. Aynı feryat Fuzulî’de Mecnun’dan, Goethe’de Dr. Faust’dan yükselirken büyük karakter ve neşe başlığı taşımaktadır. Zira birinde inleyen Dicle Nehri, öbüründe Elbe sularıdır. Yunus’un güneşi mabedin içerisinde doğuran imaniyle, Shakespeare’in arzın her tarafına ve insanın ruhuna sisler doldurucu şüphesini, sun’i bir temenni saymak lâzımdır? Pascal’la Âkif’in duaları elbette başka başka olacaktır.” (Topçu N. , 2015: 21).

Batı’nın medeniyetimize nüfuz ettiği gibi bizim onlara nüfuz ederek terennüm ettirdiğimize rast gelinmediğini vurgular. Milletın olan din, kültür ve âhlak inanışlarının yerini sun’i ve zoraki tasavvurların imkânsızlığı ile meşgul olunulmaktadır (Topçu N. , 2015: 21-23). Kültür ve edebiyat milletinden soyutlanarak taklitte uygar bir seviyeye gelmesi hayal ürünü olarak görülmektedir. *Hareket*, sayfalarında yer alan edebî yazıların dergi ile aynı düşünce ve fikirde yer bulmasıdır. Mehmet Kaplan’ın, “*Yunus Emre ve Bugünün Mesleleri*” ve “*Nesillerin Ruhı*” başlıklı dergideki yazıları da tam olarak dergi kurucusu Nurettin Topçu’nun şu düşünceleriyle örtüşen yazılar olmuştur.

“Millî kültürümüzün ırkımızın, tarihimizin manasıyla yoğurmaya, dinimizin ruhuyla doldurmaya ve vatan topraklarında beslemeye mecburuz. Anadolu’nun topraklarından kan, İslamdan ruh ve Türk’ün tarihinden hayat almayan Türk kültürü olmaz. Kültür taklit edilemez, nakledilmez, kopya edilemez, medeniyet aletleri gibi satın alınmaz, kaçak eşya gibi gümrükten kaçırılmaz. Bu dava milletimizin bütün şahsiyeti davasıdır. Bu şahsiyet bir felsefi sistem içerisinde yoğrulur, millet hayatının her alanında feyz ve hayat kaynakları arar. Millî kültürümüzün örgüsünden başka bir şey olmayan şahsiyetimiz ancak kendi irademizin eseri olmalıdır.” (Topçu N. , 2015: 171).

1939-53 yılları *Hareket* sayılarında bu düşünceler temelinde edebî nazariyede ilerleyen yazar ve yazıları sayfalarına taşımıştır. Bu tarihler içinde anılan *Hareket* I, II ve III dönem edebî yazı yazarlar listesi şöyledir: Mehmet Kaplan, Ahmet Kabaklı, Ali Özlmzoğlu², K. Fikret Arık, Cahit Okurer, Miraç Katırcıoğlu, Muvaffak Sami Onat, Nuretin Topçu (Nizam Ahmed), Leman Avni Paşa, Hüseyin Batu, Sabahattin Batur, Ali Minif İslamoğlu, Jülien Benda, Vlademir Rozanof, Dr. Rükneddin Fethi, Mathaniel Howthorne, Mehmet Deligönül, Mustafa Ateş, Nihat M. Çetin, Lütfü Bornavalı, H. Basri Çantay, Kemal Or, Adnan Varol, Selami Başkurt, Remzi Oğuz Arık, A. Hamid Akınlı, A. Refik Suna, Celâletti Tuğrul, M. Necati Öngay, Turgut Evren, Hikmet İlaydın, Ömer Hatiboğlu, Refet Ali Kocabekir, C.O., Sabih Şendil, Hikmet Erdal, Hikmet M. Erdal, Mustafa Sabri Sözeri, Aladağ, Hilmi Ziya Ülken, Neriman Yavuzar, Cevat Aydemir, Jale Baysal, Mehmet N. Ulaş, Ali Rıza Kalp, Mahmut Kıyıcı, Ali Rıza Alp, Halil Soyuer, Talat Tekin, İsmail Ali Sarar, Vedat F. Belli, Suat Yeşilyurt, S. Karsan, Tahir Örnek, Muzaffer Uyguner, Hasan Feyzi, Ziyeddin Fahri Fındıkoğlu, Osman Nedim Tuna, Mercel Raymond (Çeviren: Mehmed N. Ulaş), Tarık Buğra, Zeki Ömer Defne, Ali İhsan Balımoğlu, Paul Claudei (Çeviren: Cevat Aydemir), Rifat Necdet Evrimer, Hayrettin Topçu, Şevket Arı, Abbe C. Vincent (Çeviren: R. A.), Ali Rıza Özer, Yahya Benekay, Andre Gide, Evliyaoğlu Gökhan, İ. Çaloğlu, İ. Durmuş Albayraktaroğlu, N. Tarhan’dır

Hareket, edebiyat ile ilgili makale, eleştiri, tahlil-inceleme (şiir, hikâye, roman, edebî kişilik), biyografi, şiir, hikâye, deneme ve edebiyatında sahasına giren fikir hareketleri yazılarının yer aldığını görmekteyiz. Ayrıca, Namık Kemal ve Mehmet Âkif Ersoy gibidevrine etki etmiş

²Mehmet Kaplan’ın İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden sınıf arkadaşı.

edebiyatçıların makale ve şiirlerine yer verilmiştir. *Hareket*, sayfalarına edebiyatta uslu, yapı ve muhteva meselelerini fikir hareketleri minvalinde ele alınmıştır. Şiir, hikâye, tahlil ve eleştirinin *Hareket*'in edebî yönünü oluşturan önemli bir yazı bölümünü oluşturmuştur. Yayınlanan şiirlerde ortak bir karakter, konu ve şekil görülmemektedir. Farklı özellik ve dönemleri temsil eden modern şiir veya divan şiiri yayınlanmıştır. Ortak veya farklı bir şiir akımı iddiası bulunmayan eserler yayınlanmıştır. Hikâye, hemen hemen her sayıda yer bulan ikinci edebî tür olarak yer aldığı görülmektedir. *Hareket* sayfalarında en dikkat çekici olanı fikir ve felsefe adamı olan Nurettin Topçu'nun da edebî türden "*Taşralı*" adı altında hikâyelerinin yayınlanmış olmasıdır.

Hareket'in edebiyatçı olarak neredeyse hemen hemen her sayısında yazısı yer alan Mehmet Kaplan olmuştur. Edebî fikir yazıları ve deneme seri yazıları ile yer alır. Dergi, tercüme edebî yazılarda yer vermektedir. Edebiyatçı kimliği ile şair Mehmet Âkif Ersoy için [II. Devre], Yıl: 5, Sayı: 10, Aralık 1947 Özel Sayısı yayınlanmış ve hem düşünce hem de edebî yönü incelenmiştir. Edebî yazısı olan yazarların edebiyatımızın geçmişi ile ilgisi kesilmeyen bir fikri ekoilerin temsilcisi olanlardır. Genel olarak bakıldığında *Hareket* 1939-53 tarihli sayılarında edebiyat cihetinde memleketçi bir tavır benimsenmiştir. Edebî eleştiri, deneme, makale, biyografi ve şiirler çağının fikir hareketlerinin tanıdığı olan konu ve türlerden olan yazı başlıklardan oluşmuştur. Devrinin olaylarının etkisiyle gelişen refleksleri edebî yazının içinde bulmaktayız. Osmanlı Devleti'nin yıkılması sonrası oluşan enkazın edebiyat cihetine de vurgu yapan Cumhuriyet döneminin birçok alanda red olarak da görülen kültürel mirasın vurgusu fikir ve sanat yazılarında olduğu gibi edebiyat yazılarına da kendine yer bulur. Bu konu üzerine mütalâa ve eleştiri yazıları dikkati çeker. Mehmet Kaplan ("*Düşünce*", "*Eski ile Yeni*", "*Yüksek Sesle Okuna Şiir*", "*İçtimâî Şuuraltı ve Edebiyat*", "*Edebiyat Coğrafyası*", "*Yunus Emre ve Bugünün Meseleleri*", "*Nesillerin Ruhü*", "*Tenkid*") ve Ahmet Kabaklı ("*Aydın Hercümerci*" "*İyi ile Kötü Vuruştular*" ve "*Satılmış Kalemler*") bu hususları ele alan yazılar içinde en öne çıkan yazarlardır. Genel yazı politikasında Türk unsurunu oluşturan değerlerin edebiyatımızı soyutlamaya karşı bir yazı birliği oluşmuştur. Namık Kemal, Yahya Kemal, Mehmet Âkif Ersoy gibi öne çıkan edebiyatçılarımızın edebî eserleri ve düşüncelerinin ele alındığı inceleme, tahlil, tenkit ve deneme türlerinde yazılar bu minvalde yer almıştır. Dünya edebiyatının önde gelen edebiyatçıların hayatından kesitler, hikâyeler ve edebî yazılarından çevirilere yer verilmiştir. Eğitim ve edebiyat kitapları yazıları ile edebî yönün öğretilmesi ve toplumun eğitilmesinde en temel materyal olan kitaplar üzerine düşünceler sunmuştur. Edebiyat yazılarını genel olarak ele alındığında sosyal gerçeklik ve ferdin hem psiskolojik hemde sosyolojik olarak şiir ve düz yazı türlerinde yaklaşımına istikamet açmaya çalışılmıştır. Bu düşüncelerin tespitinde ele alınan *Hareket* dergisi 1939-1953 yılları arasında yayınlanan sayılarında tespit edilen edebî yazı dizinleri ise şöyledir:

[I. Devre] Yıl: 1, Sayı: 1, Şubat 1939 (*Hareket* "Fikir-Sanat", 1939: 1-32)

K. Fikret Arık, "Mahatma Gandhi I (Biyografi) s. 7-12

Cahit Okurer, "Namık Kemal/ Hürriyet ve Vatan Fikirleri" (Biyografi), s. 13-8

Mehmet Kaplan, "Manzara" (Şiir), s. 15

Ali Ölmezoglu, 'Büyük Çınar' (Hikâye), s. 29-32

[I. Devre], Yıl: 1, Sayı: 2, Mart 1939 (*Hareket* "Fikir-Sanat", 1939: 33-64)

K. Fikret Arık, "Mahatma Gandhi II" (Biyografi), s.40-47

Miraç Katırcıoğlu, "Hele Biraz Kurtuldum" (Şiir -Soneler), s. 52

- Miraç Katırcıoğlu, “Sönüyor Dönüyorum” (Şiir -Soneler), s. 53
- [I. Devre], Yıl: 1, Sayı: 3, Nisan 1939** (Hareket "Fikir-Sanat", 1939: 65-96)
- Miraç Katırcıoğlu, ‘Tanrı Yere İnseydi’(Şiir), s. 72-73
- J. Segond, “His Estetiği” (Şiire Dair), s. 85-91
- [I. Devre], Yıl: 1, Sayı: 4, Mayıs 1939** (Hareket "Fikir-Sanat", 1939: 97-142)
- Miraç Katırcıoğlu, “Ben neyim” (Şiir), s. 103
- J. Segond, “His Estetiği” (Şiire Dair), s. 104-106
- Muvaffak Sami Onat, “Şiir ve Ben” (Şiir), s. 105
- Nizam Ahmed (Nuretin Topçu, “Çalgıcılar” (Hikâye-Tenkite), s.110-111
- [I. Devre] Yıl: 1, Sayı: 5, Haziran 1939** (Hareket "Fikir-Sanat", 1939: 129-160)
- Miraç Katırcıoğlu, “Ne Olur Sevemeyeydim” (Şiir), s. 141
- Edgar Allen Poe (Çeviri: Leman Avni Paşa), “Münafık Kalb” (Hikâye), s. 156-159
- [I. Devre], Yıl: 1, Sayı: 6, Ekim 1939** (Hareket "Fikir-Sanat", 1939: 161-192)
- Leman Avni Paşa, “Edgar Allen Poe” (Biyografi), s. 167-171
- Mustafa Sami Onat, “Günlerim” (Şiir), s. 181
- [I. Devre], Yıl: 1, Sayı: 7, Kasım 1939** (Hareket "Fikir-Sanat", 1939: 193-214)
- Miraç Katırcıoğlu, “Kâinatın Lûgatı” (Şiir), s.207
- Nizam Ahmed, “Kuşlar” (Şiir), s.216
- Edgar Allen Poe (Çeviri: Hüseyin Batu), “Sükût” (Hikâye), s.222-224
- [I. Devre], Yıl: 4, Sayı: 8, Aralık 1942** (Hareket "Fikir-Sanat", 1942: 225-256)
- Richard Vagner, (Çeviri: Hüseyin Batu) “Beethoven” (Biyografi), s. 231-234
- Lütfü Bornqavalı, “Yaban” (Roman İnceleme), s. 231-234
- Sabahattin Batur, “Şiir” (Şiir), s. 240
- Muvaffak Sami Onat, “Artık” (Şiir), s. 243
- Muvaffak Sami Onat, “Nedamet” (Şiir), s. 248
- Kemal Fikret Arık, “Hukukçu Gözüyle Hugo'nun Sefilleri” (Roman İncelemesi), s.249-253
- Cahit Okurer, “Ayrılık” (Hikâye), s.245-256
- [I. Devre], Yıl: 5, Sayı: 9, Şubat 1943** (Hareket "Fikir-Sanat", 1943: 257-288)
- Richard Vagner, (Çeviri: Hüseyin Batu) “Beethoven II” (Biyografi), s. 231-234
- Ali Minif İslamoğlu, “Mehmet Âkif” (Biyografi), s. 267-268
- Nurettin Topçu, “Mehmet Âkif” (Biyografi), S. 271-274
- Jülien Benda, “Mahatma Gandi” (Biyografi), s. 280-282.
- Cahit Okurer, “Ayrılık II” (Hikâye), S. 283-288.
- [I. Devre], Yıl: 5, Sayı: 10, Mart 1943** (Hareket "Fikir-Sanat", 1943: 289-320)
- Hüseyin Batu, “Sabahattin Batur'a Şiir” (Şiir), s. 297.
- Vladimir Rozanof, “Rozanof'tan Parçalar” (Hikâye), s. 303-06.
- Hüseyin Batu, “Karamozof Kardeşler” (Roman- Tenkit) s. 308-12.
- Cahit Okurer, “Ayrılık” (Hikâye), s. 315-20.

[I. Devre], Yıl: 5, Sayı: 11, Nisan 1943 (Hareket "Fikir-Sanat", 1943: 321-352)

Dr. Rükneddin Fethi, "Çıbana Neşterler" (Hatıra), s. 328.

Hüseyin Batu, "Karamazof Kardeşler" (Roman- Tenkit), s. 339-43.

Cahit Okurer, "Ayrılık" (Hikâye), s. 347-52.

[I. Devre], Yıl: 5, Sayı: 12, Mayıs 1943 (Hareket "Fikir-Sanat", 1943: 355-376)

Hüseyin Batu, "Tiyatroya Dair" "Tiyatro- Tenkit), s. 365-66.

Mathaniel Howthorne, "Bir Fantezi" (Hikâye), s. 367-70.

Cahit Okurer, "Ayrılık" (Hikâye), s. 371-76.

[II. Devre], Yıl: 2, Sayı: 13[1], Mart 1947 (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1947: 1-13)

Ali Ölmezoğlu, "Oteldeki Komşumuz" (Hikâye), s. 11-2

[II. Devre], Yıl: 2, Sayı: 12-2[2], Nisan 1947 (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1947: 1-17)

Mehmet Deligönül, "Şiir" (Şiir), s. 2.

Mehmet Kaplan, "Düşünce" (Fikir Hareketi), s. 1-2.

Ali Ölmezoğlu, "Öksürük" (Hikâye), s. 15-6.

[II. Devre], Yıl: 2, Sayı: 3, Mayıs 1947 (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1947: 1-17)

Mustafa Ateş, "İstanbul Sevgiliye" (Şiir), s. 3.

Mehmet Kaplan, "Eski ile Yeni" (Fikir Hareketleri), s. 4.

Nihat M. Çetin, "Yelkenli" (Şiir), s. 6.

Ali Ölmezoğlu, "Romantik Bir Aşk" (Hikâye), s. 13-15.

[II. Devre], Yıl: 5, Sayı: 4, Haziran 1947 (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1947: 1-17)

Lütfü Bornavalı, "Liselerimizde Edebiyat Öğretimi ve Kitapları" (Edebiyat Araştırması), s. 7-15.

H. Basri Çantay, "Kıt'a" (Şiir), s. 7.

Mehmet Kaplan, "Yazı Terbiyesi" (Fikir Hareketi), s. 8-10.

Cahit Okurer, "Züppe Tipleri" (Fikir Hareketi), s. 10-1.

Kemal Or, "Kuruntu" (Şiir), s. 11.

Adnan Varol, "Yağmur ve Fırtına" (Şiir), s. 12.

Selami Başkurt, "Dua" (Hikâye), s. 13-4.

[II. Devre], Yıl: 5, Sayı: 5, Temmuz 1947 (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1947: 1-16)

Mehmet Kaplan, "Taassub, ilim ve sevgi" (Fikir Hareketi), s. 1.

Remzi Oğuz Arık, "Yeni Çağlar'daki Rolümüzü Belirtmeliyiz" (Mecmua ve Tercüme Faaliyeti), s. 3-5.

A. Hamid Akınlı, "Bir Zaman" (Şiir), s. 8.

A. Refik Suna, "Şark" (Şiir), s. 9.

Celâlettin Tuğrul, "Beş Şehir" (İnceleme ve Deneme), s. 11.

Lütfü Bornavalı, "Liselerimizde Edebiyat Öğretimi ve Kitapları" (Edebiyat Araştırması), s. 12-3.

Mehmet Deligönül, "Yahya Kemal'e Gazel" (Şiir), s. 13.

[II. Devre], Yıl: 2, Sayı: 6, Ağustos 1947 (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1947: 1-16)

- Lütfü Bornavalı, “Liselerimizde Edebiyat Öğretimi ve Kitapları” (Edebiyat Araştırması), s. 6-7.
- Selami Başkurt, “Hakkının Anası” (Hikâye), s. 12-4.
- Ahmet Kabaklı, “Ayın Hercümerci: İstanbul’a Mektup” (Mektup-Hikâye), s. 14-15.
- [II. Devre], Yıl: 2, Sayı: 7, Eylül 1947** (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1947: 1-16)
- Mehmet Kaplan, “Yüksek Sesle Okuna Şiir” (Şiir Üzerine), s. 8-9.
- Baudelaire (Çeviren: Neriman Yavuzer), “Musiki” (Şiir), s. 8.
- Kemâl Or, “Âşık Olmak İsterim” (Şiir), s.8-9.
- Boudler (Çeviren: Neriman Yavuzer), “Yükseliş” (Şiir), s. 9.
- Selami Başkurt, “Mahkûm” (Hikâye), s. 12-4.
- M. Necati Öngay, “‘Tılsım’ Şiir” (Şiir Üzerine), s. 45.
- [II. Devre], Yıl: 5, Sayı: 8, Ekim 1947** (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1947: 1-15)
- Turgut Evren, “Yasak Bölge” (Hikâye), s. 11-2.
- Ahmet Kabaklı, “Satılmış Kalemler” (Tenkit), s. 13.
- Hikmet İlaydın, “Türk edebiyatında Nazım” (Şiir Üzerine), s. 147.
- Ömer Hatiboğlu, “İkinci Şimal Sokağı” (Roman Üzerine), s. 286.
- Refet Ali Kocabekir, “Su Güzeli” (Şiir Mecmuası), s. 31.
- C.O., “Dergiler Arasında San’at ve Edebiyat Gazetesi” (Süreli Yayınlar Üzerine Düşünce), s. 15
- [II. Devre], Yıl: 2, Sayı: 9, Kasım 1947** (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1947: 1-15)
- Mehmet Kaplan, “İçtimâî Şuuraltı ve edebiyat” (Fikir Hareketleri), s. 2-4.
- Sabih Şendil, “Peyzaj” (Şiir), s. 7.
- Hikmet Erdal, “O Zaman” (Şiir), s. 11.
- Selami Başkurt, “Çakırın Kahvesi” (Hikâye), s. 12-4.
- Ahmet Kabaklı, “Ayın Hercümerci: Zulmün Sonu, Dil Matemî, Müşahede, Hırsız-Polis Kavgası” (Fikir ve Tenkit), s. 15.
- [II. Devre], Yıl: 2, Sayı: 10, Aralık 1947 (Mehmet Âkif Özel Sayısı)** (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1947: 1-15)
- Lütfü Bornavalı, “Mehmet Âkif ve Büyük Eseri (Biyografi), s. 3-6.
- Remzi Oğuz Arık, “Mü’min Âkif” (Biyografi), s. 6-7.
- Nurettin Topçu, “Mehmet Âkif” (Biyografi), s. 8-10.
- Cahit Okurer, “M. Âkif’in İnsanî Değeri” (Biyografi), s. 10-1.
- Ahmet Kabaklı, “Ayın Hercümerci: Mehmet Âkif’e Dair” (Edebî Yönü), s. 15-6.
- [II. Devre], Yıl: 2, Sayı: 11, Ocak1948** (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1948: 1-15)
- Cahit Okurer, “Namık Kemal’in Âile Makalesi” (Makale İncelemesi), s. 4-5.
- Hikmet M. Erdal, “Düşünce” (Şiir), s. 5.
- Mustafa Sabri Sözeri, “Mehmet Âkif’in Dindarlığı” (Biyografi), s. 7, 10-1.
- Cahit Obruk, “Çocuk” (Şiir), s. 8.
- H. Basri Çantay, “Mehmet Akif Hangi Şairleri Severdi?” (Şiir İncelemesi), s. 8-9.
- Kemal Or, “Tek Çarık Yüzbaşı” (Tahlil ve Tenkit), s. 13-4.

Aladağ, “Sitem” (Şiir), s. 14.

[II. Devre], Yıl: 2, Sayı: 12, Şubat 1948 (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1948: 1-15)

Hilmi Ziya Ülken, “Türk Destanına Doğru” (Edebiyat Devir İncelemesi), s. 2-3.

Aladağ, “Kara Sapan” (Hikâye), s. 5-6.

Mustafa Ateş, “Kerem Gibi” (Şiir), s. 7.

Neriman Yavuzar, “Akşam Bulutları” (Şiir), s. 7.

Cevat Aydemir, “Melânkoli” (Şiir), s. 8.

Jale Baysal, “Köy Evi” (Hikâye), s. 12-3.

[II. Devre], Yıl: 2, Sayı: 13, Mart 1948 (Hüseyin Avni Ulaş Özel Sayısı) (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1948: 1-15)

Mehmet N. Ulaş, “Babamın Ardından” (Şiir), s. 7.

Ali Rıza Kalp, “Camii Kebir” (Şiir), s. 10.

[II. Devre], Yıl: 2, Sayı: 14, Nisan 1948 (Hüseyin Avni Ulaş Özel Sayısı) (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1948)

Hüseyin Avni Ulaş Özel Sayısı olarak çıkarılan sayı da edebî nitelikte bir yazı yayınlanmadığı görülmektedir.

[II. Devre], Yıl: 2, Sayı: 15, Mayıs 1948 (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1948: 1-16)

Mehmet Kaplan, “Edebiyat Coğrafyası” (Edebiyat Tarihi Üzerine), s. 2-3.

Mahmut Kıyıcı, “Hayâl” (Şiir), s. 5.

Ali Rıza Alp, “Dört Cephe Destanı’ndan: Çanakkale” (Şiir), s. 8.

Kemal Or, “İstanbul” (Şiir), s. 10.

Jale Baysal, “Köy Evi” (Hikâye), s. 13-6.

Halil Soyuer, “Telâş” (Şiir), s. 16.

[II. Devre], Yıl: 2, Sayı: 16, Haziran 1948 (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1948: 1-15)

Mehmet Kaplan, “Yahya Kemal’de Tarih ve Coğrafya Fikri” (Şahsiyet-Eser İncelemesi), s. 2-4.

Kemal Or, “Sevdalı” (Şiir), s. 8.

Jale Baysal, “Modern Bir Hikâyeci Hakkında ‘Adile Ayda’ya cevap” (Şahsiyet-Eser İncelemesi), s. 11-4.

Selami Başkurt, “Atmak Masterından (Attım)” (Hikâye), s. 14-6.

[II. Devre], Yıl: 2, Sayı: 17, Temmuz 1948 (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1948: 1-16)

Mehmet Kaplan, “Yunus Emre ve Bugünün Mesleleri” (Edebi Meseleler), s. 2-3, 13.

Talat Tekin, “Bir Kız Vardı...” (Şiir), s.8.

Kemal Or, “Şarkı” (Şiir), s. 9.

İsmail Ali Sarar, “Düşünürüm” (Şiir), s.10.

Jale Baysal, “Emniyet Meselesi” (Hikâye), s. 14-6.

[II. Devre], Yıl: 2, Sayı: 18, Ağustos 1948 (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1948: 1-16)

Mehmet Kaplan, “Millet ve Milli Şuur” (Fikir Hareketleri), s. 2-4.

Hilmi Ziya Ülken, “Türk Milletinin Teşekkülü” (Fikir Hareketleri), s. 8, 16.

Vedat F. Belli, “Yarın” (Şiir), s. 11.

Suat Yeşilyurt, “Bana Mektuplar’dan” (Şiir), s. 14.

[II. Devre], Yıl: 2, Sayı: 19, Eylül 1948 (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1948: 1-15)

Mehmet Kaplan, “Anadolunun Kuvvetleri” (Fikir Hareketleri), s. 2-4.

S. Karsan, “Dedeme ve Bana Dair” (Şiir), s. 6.

Kemal Or, “Gönül Kuşu” (Şiir), s. 8.

Tahir Örnek, “Şiirim Yarıda Kaldı” (Şiir), s.9.

Ahmet Kabaklı, “Ayın Hercümerci: Süleymaniye ve Ötesi, İki Liseli Kız, Namık Kemal’e Hakaret” (Fikir ve Tenkit), s. 15-6.

[II. Devre], Yıl:2, Sayı: 20, Ekim 1948 (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1948: 1-15)

Muzaffer Uyguner, “Maniler Hakkında” (Edebi Tür, Şekil, Vezin Biçim ve Tahlilleri), s. 3-6, 15.

O. Nedim Tuna, “Malazgirt’te Düğün” (Şiir), s. 8.

Hasan Feyzi (Toplayan Tahsin Tola Hacı Molla Oğlu), “Gazel” (Şiir), s. 9.

Jale Baysal, “Arka Sokak” (Hikâye), s. 14-5.

[II. Devre], Yıl: 3, Sayı: 21, Kasım 1948 (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1948: 1-15)

Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, “Dil Kongresinde” (Dil Meselesi), s. 3, 7.

Mehmet Kaplan, “Tenkid” (Tenkit), s. 4, 7.

Osman Nedim Tuna, “Macera” (Şiir), s. 7.

Mercel Raymond (Çeviren: Mehmed N. Ulaş), Şiir Anlayışı ve Baudelaire” (Şiir Üzerine), s. 8, 11.

Hasan Feyzi, “Ey Buldan!” (Şiir), s. 9, 16.

[II. Devre], Yıl: 3, Sayı: 22, Aralık 1948 (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1948: 1-15)

Mehmet Kaplan, “Nesillerin Ruhu” (Deneme), s. 3, 14-5.

“Mehmet Akif’in Manevi Huzurunda” (Şiir İncelemesi), s. 4.

Tarık Buğra, “Can Sıkıntısı” (Deneme), s. 6.

Zeki Ömer Defne, “Gerçek Dünya” (Şiir), s. 9.

Tahir Örnek, “Bayram Sabahı” (Şiir), s. 15.

[II. Devre], Yıl: 3, Sayı: 23, Ocak 1949 (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1949: 1-15)

Mehmet Kaplan, “Nesillerin Ruhu” (Deneme), s. 3-5, 12.

Ahmet Kabaklı, “Yahudi Kavmine Nutuk” (Nutuk), s.6.

Ali Rıza Alp, “Türk Romanlarında İstanbul-Anadolu Münasebetleri” (Roman İnceleme), s. 7-9.

Zeki Ömer Defne, “Rüyasında Yüzen Gemi” (Şiir), s.9.

Halil Soyuer, “Bu Şehrin Sokaklarında” (Şiir), s. 11.

Vedat F. Belli, “Bir Günün Sonunda” (Şiir), s. 14.

Tarık Buğra, “Martı” (Hikâye), s. 15-6.

[II. Devre], Yıl: 3, Sayı: 24, Şubat 1949 (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1948)

Bu süreli yayın sayısında Hüseyin Avni Ulaş dosyası olarak yayınlanmıştır.

[II. Devre], Yıl: 3, Sayı: 25, Mart 1949 (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1949: 1-16)

Mehmet Kaplan, “Nesillerin Ruhu III” (Deneme), s. 2, 6-7, 10.

- Cahid Okurer, “Garplılaşma Hareketleri” (Fikir Hareketleri), s. 3-4.
- Ahmet Kabaklı, “Süleyman Nazif ‘Müstesna Bir Karakter Abidesi’” (Biyografi), s. 8-10, 16.
- Ali İhsan Balımoğlu, “Köpekler Haçtan Geliyor!...” (Hikâye), s. 11-3.
- [II. Devre], Yıl: 3, Sayı: 26, Nisan 1949** (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1949: 1-15)
- Mehmet Kaplan, “Muhkaddes Uçurum” (Deneme), s. 2-3.
- Paul Claudel (Çeviren: Cevat Aydemir), Tokyo’nun İç Suru, Ağlar, Suyun Kederi” (Şiir), s. 8.
- Lütfü Bornovalı, “Tağrik Buğra: Oğlumuz” (Hikâye Tahlili), s. 8-9.
- Tarık Buğra, “Sözalma... Fakat Kimden?..” (Hikâye), s. 10-1, 14.
- [II. Devre], Yıl: 3, Sayı: 27, Mayıs 1949** (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1949: 1-15)
- Hilmi Ziya Ülken, “Millet” (Fikir Hareketleri), s. 2-3, 12-13.
- Mehmet Kaplan, “Büyük Terkibe Doğru” (Edebiyat Araştırması), s. 3-4.
- Cahid Okurer, “Garplılaşma Hareketleri II” (Fikir Hareketleri), s. 5-6.
- Ahmet Kabaklı, “İyi ile Kötü Vuruştular” (Deneme), s. 8-9.
- Ali İhsan Balımoğlu (M. Kaplan Ağabeye), “İki Uyanış” (Hikâye), s. 11, 14.
- [II. Devre], Yıl: 3, Sayı: 28, Haziran 1949** (Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat", 1949: 1-15)
- Hilmi Ziya Ülken, “Kültür ve Medeniyet” (Fikir Hareketleri), s. 2-3.
- Cahid Okurer, “Garplılaşma Hareketleri II 1908’den Bugüne Kadar” (Fikir Hareketleri), s. 4-7.
- Mehmet Kaplan, “Tek Kitap, Çok Kitap” (Deneme), s. 8-10.
- Rıfat Necdet Evrimer, “Sarhoş Gemi” (Şiir), s. 9.
- Hayrettin Topçu, “Müzik Davamız” (Tahlil ve Tenkid), s. 10-11.
- Şevket Arı, “Yetim” (Hikâye), s. 14-6.
- [III. Devre], Sayı: 1, Aralık 1952** (Hareket "Aylık Siyasî Mecmua", 1952: 1-16)
- Mehmet Kaplan, “Yeni Bir Fikir ve Hareket Çağı” (Mecmua-Matbuat Üzerine ve Fikir Hareketleri), s. 3, 6.
- Abbé C. Vincent (Çeviren: R. A.), “Yazmak Sanatına Dair” (Deneme), s. 7.
- Ahmet Kabaklı, “İnkılâp Karşısında Din” (Fikir Hareketleri), s. 10-1.
- Nurettin Topçu, “Taşralı” (Hikâye), s.13-4
- Ali Rıza Özer, “Vatan Albümü ‘Canım Vatanım Türkiyem’” (Şiir), s. 11.
- [III. Devre], Sayı: 2, Ocak 1953** (Hareket "Aylık Siyasî Mecmua", 1953: 1-15)
- Ahmet Kabaklı, “Bir Vatanın Kurtuluşu” (Deneme), s. 2.
- Yahya Benekay, “İkiye Bölünmüş Gece” (Şiir), s. 2.
- Mehmet Kaplan, “Mekteplerde Güzel Sanatlar Terbiyesi” (Deneme), s. 7, 16.
- Ali Rıza Özer, “Maddeden Ruha” (Şiir), s. 11.
- Nurettin Topçu, “Taşralı” (Hikâye), s. 13-5.
- “Türkü” (Şiir), s. 16.
- [III. Devre], Sayı: 3, Şubat 1953** (Hareket "Aylık Fikir Mecmuası", 1953: 1-15)
- Mehmet Kaplan, “Milliyetçilik ve İlim” (Deneme), s. 3-4.
- Ali Rıza Özer, “Bahar ve Sonbahar” (Şiir), s. 7.

Nurettin Topçu, "Taşralı" (Hikâye), s. 14.

[III. Devre], Sayı: 4, Mart 1953 (Hareket "Aylık Fikir Mecmuası", 1953: 1-15)

Mehmet Kaplan, "Kahramanlık, Din ve İlim" (Deneme), s. 4-5, 16.

Mehmet Kaplan, "Batıl İtikatlarla Mücadele" (Deneme), s. 10-1.

Ali Rıza Özer, "Ölüm" (Şiir), s. 11.

André Gide, "Sovyet Rusyadan Dönüş'den" (Seyahat ve İnceleme), s. 13-4.

Evliyaoğlu Gökhan, "İstanbul'un Fethi Destanından" (Şiir), s.14.

[III. Devre], Sayı: 5, Nisan 1953 (Topçu N. , Hareket "Aylık Fikir Mecmuası", 1953: 1-16)

Ahmet Kabaklı, "Çocukluk Cenneti" (Deneme), s. 10.

İ. Çaloğlu, "Onlara Mektup" (Mektup), s. 11.

Ali Rıza Özer, "Nisan Şarkısı" (Şiir), s. 12.

André Gide, "Sovyet Rusyadan Dönüş'den II" (Seyahat ve İnceleme), s. 13.

Alain, "Uyku Satıcıları" (Seyahat ve İnceleme), s.15-16.

Evliyaoğlu Gökhan, "İstanbul'un Fethi Destanından 'Kostantiniyye Kızılelma'" (Şiir), s. 15

[III. Devre], Sayı: 6, Mayıs 1953 (Hareket "Aylık Fikir Mecmuası", 1953: 1-16)

Nurettin Topçu, "Tıbbiyeli" (Hikâye), s. 11-3.

İ. Durmuş Albayraktaroğlu, "Anadolu Dertlerinden" (Şiir), s. 13.

N. Tarhan, "Kıt'a" (Şiir), s. 15.

[III. Devre], Sayı: 7, Haziran 1953 (Hareket "Aylık Fikir Mecmuası", 1953: 1-15)

Evliyaoğlu Gökhan, "Fetih" (Şiir), s. 2.

Nurettin Topçu, "Tıbbiyeli" (Hikâye), s. 14-6.

Sonuç

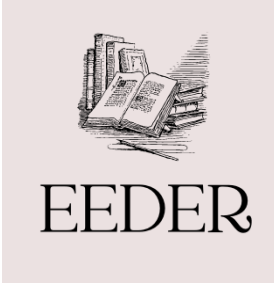
Nurettin Topçu'nun *Hareket* dergisi 1. sayı Şubat 1939 tarihli ilk yayında çıkan "Rönesans Hareketleri" başlıklı yazısında Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadar Türk cemiyetinin yapmış olduğu tezatlıklar içinde gelişen tecrübeleri ve sahadaki yansımasından bahsettiği Garp ve Şark ikilemi arasında kendimize dönmeye yönelik tespitlerin yer aldığı deruni mücadelelerin milliyet mefkûresine hizmet eden yazılara sayfalarında yer verdiğini görmekteyiz. Güncel gelişmelere de paralellik ve düşünmeye sevk eden yazılarla fikir, tarih, edebiyat, felsefe, içtimaî ve sanat konularına eğilinildiği görülmektedir. Edebî yazılara 1947-53 *Hareket* dergisinde yoğunluk verilmesi ve diğer yazılarla birbirini taamamlayıcı olması *Hareket* sahasında yegâne hâkim olan mefkûrenin ciddiyetle devam ettirildiğini göstermektedir. Mehmet Âkif'in hayatı ve edebî yönüne ayrılan özel sayı ve devamında düşüncesinin tetkik edilişi bibliyografya yazıları *Hareket*'in edebiyat yazılarıyla önem verdiğinin göstergesi olmuştur. Şiir, deneme, hikâye, roman eleştirisi ve incelemesi tenkit ve fikir hareketleri yazılarının edebî tür anlamında hemen hemen *Hareket*'in ayırmaksızın yer verilmiştir. *Fikir, Sanat ve Âhlak* alt başlığı ile süreli yayınlar yapılsa da edebî yazıların oranı ile edebiyat alt başlığının da verilmeden yayın politikasında aksamadan yazı miktarı azalsa veya çoğalsa da devam ettiği görülmektedir. Romancılarımız ve şairlerimizin eserleri üzerinden hem türe hem de edebî kişiliğine değinildiğini görmekteyiz. İlk defa *Hareket*'te yayınlanan deneme, şiir ve hikâyeler ise ayrı bir edebî öneme sahip yayınlardır.

Hareket (1939-53), birçok fikir- sanat ve edebiyat alanında insanı bünyesinde barındıran, edebî yazılarıyla toplumda gözlemledikleri ve gelecek adına tehlike gördükleri materyalist, pragmatist ve kendi değerlerinden uzaklaştıran unsurlara karşı savundukları düşüncenin içinde edebî yazılara da yer vererek edebiyatımıza da öncülük edecek yazı ve düşünceleri kazandırmıştır. *Hareket*, fikir, sanat, felesefe, iktisat, din, eğitim gibi farklı sahalarda olduğu gibi edebî sahada da insan yetişmesi için okul olmuştur. Bu çalışmamızda *Hareket*'in edebî yönünü ön plana çıkarmakla birlikte edebiyatla ilişkili yazıların birbirini tamamlayan bir tenap ile yayınlanmış olmasına da dikkatleri çekerek gelecek çalışmalara teşvik ve kolaylık sağlamaya çalıştık.

Kaynakça

- Akkurt, H. (2021, 10 29). Hareket Dergisinde (1966-1982) Sosyalizm, Milliyetçilik ve İslamcılık: Değişen Vurgular ve Öncelikler. Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, s. 1108-1137. doi:10.36543/kauibfd.2021.045
- Dergâh Yayınları. (2015). Hareket (1939-1943) (1. b., Cilt I). (İ. Kara, Dü.) İstanbul: Dergâh.
- Doğan, D. M. (2021). Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce İslamcılık (6. b., Cilt VI, s. 438-451). içinde İstanbul: İletişim.
- Doğan, M. C. (2016). 1930'lu ve 1940'lı Yıllarda Dergicilik ve Hareket Dergisinin Konumu. 40 Yıl Sonra Nurettin Topçu "Nurettin Topçu Bugün Bize Ne Söyler" (s. 282-289). Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları.
- Elibol, S. (2021). Muhalif Bir Düşünce Okulu: Hareket Dergisi. Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Muhafazakârlık (7. b., Cilt V, s. 267-273). içinde İstanbul: İletişim.
- Kaplan, M. (1979). Kırk Yıllık Hareket. (N. Topçu, Dü.) Hareket (1), s. 64-67.
- Kara, İ. (Dü.). (2015). Hareket Dergisi I (1939-1943) (1. b., Cilt I). İstanbul: Dergâh.
- Kara, İ. (Dü.). (2015). Hareket II (1947-1953) (1. b., Cilt II). İstanbul: Dergâh.
- Meriç, C. (2013). Bu Ülke (40. b.). İstanbul: İletişim.
- Okay, M. O. (1997). Hareket. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (s. 123-125). içinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Okay, M. O. (2006, Ocak 1). Nurettin Topçu'nun Güzel Sanatlara ve Edebiyata Bakışı. Hece "Bir Düşünce ve Yarınki Türkiye Tasarımı Olarak Nurettin Topçu" (109), s. 333-40.
- Şentürk, R. (2016). Nurettin Topçu Bugün Bize Ne Söyler? 40 Yıl Sonra Nurettin Topçu "Nurettin Topçu Bugün Bize Ne Söyler" (s. 21-22). Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları.
- Topçu, N. (Dü.). (1947, Ağustos). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (6), s. 1-16.
- Topçu, N. (Dü.). (1939, Kasım). Hareket "Fikir-Sanat" (7), s. 193-224.
- Topçu, N. (Dü.). (1939, Ekim). Hareket "Fikir-Sanat" (6), s. 161-192.
- Topçu, N. (Dü.). (1939, Haziran). Hareket "Fikir-Sanat" (5), s. 129-160.
- Topçu, N. (Dü.). (1939, Mayıs). Hareket "Fikir-Sanat" (4), s. 97-128.
- Topçu, N. (Dü.). (1939, Nisan). Hareket "Fikir-Sanat" (3), s. 65-96.
- Topçu, N. (Dü.). (1939, Mart). Hareket "Fikir-Sanat" (2), s. 33-64.
- Topçu, N. (Dü.). (1939, Şubat). Hareket "Fikir-Sanat" (1), s. 1-32.
- Topçu, N. (Dü.). (1942, Aralık). Hareket "Fikir-Sanat" (8), s. 225-256.
- Topçu, N. (Dü.). (1943, Mayıs). Hareket "Fikir-Sanat" (12), s. 355-376.
- Topçu, N. (Dü.). (1943, Nisan). Hareket "Fikir-Sanat" (11), s. 321-352.
- Topçu, N. (Dü.). (1943, Mart). Hareket "Fikir-Sanat" (10), s. 289-320.
- Topçu, N. (Dü.). (1943, Şubat). Hareket "Fikir-Sanat" (9), s. 257-288.

- Topçu, N. (Dü.). (1947, Aralık). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (10), s. 1-15.
- Topçu, N. (Dü.). (1947, Kasım). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (9), s. 1-15.
- Topçu, N. (Dü.). (1947, Ekim). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (8), s. 1-15.
- Topçu, N. (Dü.). (1947, Eylül). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (7), s. 1-16.
- Topçu, N. (Dü.). (1947, Temmuz). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (5), s. 1-16.
- Topçu, N. (Dü.). (1947, Haziran). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (4), s. 1-17.
- Topçu, N. (Dü.). (1947, Mayıs). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (3), s. 1-17.
- Topçu, N. (Dü.). (1947, Nisan). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (12-2), s. 1-17.
- Topçu, N. (Dü.). (1947, Mart). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (13), s. 1-17.
- Topçu, N. (Dü.). (1948, Şubat). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (24), s. 1-16.
- Topçu, N. (Dü.). (1948). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (22), s. 1-15.
- Topçu, N. (Dü.). (1948, Kasım). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (21), s. 1-15.
- Topçu, N. (Dü.). (1948, Ekim). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (20), s. 1-15.
- Topçu, N. (Dü.). (1948, Eylül). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (19), s. 1-15.
- Topçu, N. (Dü.). (1948, Ağustos). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (18), s. 1-16.
- Topçu, N. (Dü.). (1948, Temmuz). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (17), s. 1-16.
- Topçu, N. (Dü.). (1948, Haziran). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (16), s. 1-15.
- Topçu, N. (Dü.). (1948, Mayıs). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (15), s. 1-16.
- Topçu, N. (Dü.). (1948, Nisan). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (14), s. 1-16.
- Topçu, N. (Dü.). (1948, Mart). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (13), s. 1-15.
- Topçu, N. (Dü.). (1948, Şubat). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (12), s. 1-16.
- Topçu, N. (Dü.). (1948, Ocak). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (11), s. 1-15.
- Topçu, N. (Dü.). (1949, Haziran). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (28), s. 1-15.
- Topçu, N. (Dü.). (1949, Mayıs). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (27), s. 1-15.
- Topçu, N. (Dü.). (1949, Nisan). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (26), s. 1-16.
- Topçu, N. (Dü.). (1949, Mart). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (25), s. 1-15.
- Topçu, N. (Dü.). (1949, Ocak). Hareket "Fikir-Âhlak-Sanat" (23), s. 1-16.
- Topçu, N. (Dü.). (1952, Aralık). Hareket "Aylık Siyasî Mecmua" (1), s. 1-16.
- Topçu, N. (Dü.). (1953, Haziran). Hareket "Aylık Fikir Mecmuası" (7), s. 1-16.
- Topçu, N. (Dü.). (1953, Mayıs). Hareket "Aylık Fikir Mecmuası" (6), s. 1-1.
- Topçu, N. (Dü.). (1953, Nisan). Hareket "Aylık Fikir Mecmuası" (5), s. 1-16.
- Topçu, N. (Dü.). (1953, Mart). Hareket "Aylık Fikir Mecmuası" (4), s. 1-16.
- Topçu, N. (Dü.). (1953, Ocak). Hareket "Aylık Siyasî Mecmua" (2), s. 1-16.
- Topçu, N. (Dü.). (1953, Şubat). Hareket "Aylık Fikir Mecmuası" (3), s. 1-15.
- Topçu, N. (2015). *Kültür ve Medeniyet* (9. b.). (İ. Kara, & E. Elverdi, Dü) İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, N. (2015). *Yarıncı Türkiye* (11. b.). (İ. Kara, & E. Elverdi, Dü) İstanbul: Dergâh Yayınları.

100* Edebi Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı

Aralık 2023

Atf/Citation: Şimşek, Y. (2023). "Kökler Dergisinde Şiir ve Şair Dosyaları". *Edebi Eleştiri Dergisi*. Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı, s. 380-404.

Yaşar ŞİMŞEK *

Kökler Dergisinde Şiir ve Şair Dosyaları**

Poetry and Poet Files in Kökler Magazine

ÖZ

Türk edebiyatında Cumhuriyet dönemiyle birlikte özellikle 1950'lerden itibaren gazetelerin edebî faaliyetler ve yayınlar üzerindeki etkisi azalmış, dergiler öne çıkmıştır. Dolayısıyla 1950'li yıllardan günümüze edebiyat dergileri edebiyat, sanat ve kültür faaliyetlerinin odağı haline gelmiştir. Çalışmaya konu olan ve Cumhuriyet'in 80. yılında çıkmaya başlayan *Kökler*, 2003-2006 yılları arasında üç aylık aralıklarla 12 sayı yayımlanmış, Ankara merkezli bir edebiyat dergisidir. Dergi, ilk sayısından itibaren şiir konusundaki hassasiyeti ve şiire dair yazılara yoğun bir şekilde yer vermesiyle dikkati çekmektedir. Bunda dergiyi çıkaranların şair ve şiir eleştirmeni kimliğine sahip olmasının önemli etkisi vardır. Bu makalede, dergide öne çıkan şiir türü özelinde hazırlanmış olan şiir ve şair dosyaları incelenmiştir. İncelemeye geçmeden önce süreli yayınların öneminden bahsedilmiş, ardından derginin künye bilgileri, biçim ve teknik özellikleri, yayın prensipleri, şair ve yazar kadrosu hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra derginin şiire ve şiir eleştirisine bakışı, yaklaşımı üzerinde durulmuş; yayımlandığı süreçte hazırlanan şiir ve şair dosyalarındaki yazılar incelenerek bu yazıların Türk şiirine ve şiir eleştirisine katkıları tartışılmıştır. Kısa süreli yayın hayatına rağmen edebiyat dünyasında önemli izler bırakan *Kökler* dergisi, şiir türü özelinde ele aldığı dosya konularıyla modern şiiri ve şairleri yeniden gündeme getirmiştir. Derginin Türk şiirinin yirmi yıl öncesine dair tespit ve söylemleriyle bugünün şiirine ve şiir dünyasına ışık tuttuğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Süreli yayınlar, *Kökler* dergisi, şiir, şair, dosya, eleştiri.

ABSTRACT

In Turkish literature, the influence of newspapers on literary activities and publications has reduced with the Republican period, especially since the 1950s, while journals have come to the fore. Within this sense, literary journals have become the centre of literary, artistic and cultural activities since the 1950s. *Kökler*, which is the subject of the study and started to be published in the 80th anniversary of the Republic, is an Ankara-centred literary magazine that was published for 12 issues at quarterly intervals between 2003-2006. The magazine draws attention with its sensitivity to poetry and intensive coverage of poetry-related articles since its first issue. The fact that the publishers of the journal are poets and poetry critics has an important effect on this. This study examines the poetry and poet files prepared specifically for the prominent poetry genre in the magazine. Before proceeding to the analysis, the importance of periodicals has been mentioned, followed by information on the imprint, format and technical features, publication principles, poet and writer staff of the journal. Afterwards, the journal's view and approach to poetry and poetry criticism are discussed; the contributions of these articles to Turkish poetry and poetry criticism are discussed by analysing the articles in the poetry and poet files prepared during the period of publication. *Kökler* magazine, which left an important mark in the world of literature despite its short publication life, has brought modern poetry and poets back to the agenda with the file topics it deals with specifically in the genre of poetry. It can be said that the magazine sheds light on today's poetry and the world of poetry with its findings and discourses about Turkish poetry twenty years ago.

Keywords: Periodicals, *Kökler* magazine, poetry, poet, file, criticism.

* Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, yasar.simsek@gop.edu.tr

** [Araştırma Makalesi] Geliş Tarihi: 01.12.2023 Kabul Tarihi: 29.12.2023 Yayın Tarihi: 31.12.2023 DOI: 10.31465/eeder.1399192

Giriş

Süreli yayın, belirli aralıklarla yayımlanan, belirli bir süre boyunca okunabilen veya izlenebilen gazete, dergi, bülten, fanzin gibi basılı, yazılı, elektronik veya dijital yayınları ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Mevkute, periyodik kavramlarıyla da karşılanan süreli yayınlar, Tanzimat'tan itibaren yenileşme, modernleşme hareketlerinde rol oynadığı kadar edebiyat ve kültür hayatımızda da etkili olmuştur. Yeni/modern Türk edebiyatı, süreli yayınlar vasıtasıyla kökleşme ve yayılma imkânı bulmuştur. Yeni edebiyat türleri; güncel edebî meseleler, tartışmalar ve eleştiriler süreli yayınlar aracılığıyla gün yüzüne çıkmıştır. Aynı zamanda şair ve yazarların ilk görünme ve filizlenme yeri olan süreli yayınlar, onların edebiyat dünyasında tanınmasına katkı sağlamaktadır. Bu doğrultuda edebiyatçıların bir araya geldikleri, tartıştıkları platformlar olarak süreli yayınlar, bugün de önemini korumaktadır.

Türk edebiyatında Tanzimat'tan Cumhuriyet'e uzanan süreçte edebî ürünler, önce gazeteler daha sonra da dergiler eliyle okura ulaşmıştır. Bu anlamda sadece şiir, hikâye, tenkit gibi türler değil; roman ve tiyatro gibi uzun soluklu edebî türler de kitaplaşmadan önce tefrika yoluyla süreli yayınlarda yayımlanmıştır. Günümüzde her ne kadar dergiler aracılığıyla güncel edebiyatın nabızı tutuluyor görünse de gazeteler gerek kültür-sanat sayfaları gerekse kitap ekleriyle edebiyata hizmet eden süreli yayınlar olarak varlığını hâlen sürdürmektedir.

Süreli yayınlar içinde bugün edebiyatın nabzının attığı sanat/edebiyat dergileri, edebiyat tarihimizde de [Tanzimat, Servet-i Fünun, II. Meşrutiyet (Fecr-i Atı, Millî Edebiyat) Cumhuriyet] önemli bir rol üstlenmiştir. Bu bağlamda dergiler; bir yandan sanat, kültür ve ideoloji üretiminin merkezleri olmuş, bir yandan da bünyesinde yer alan isimler, ele aldığı meseleler ve sanat yaklaşımlarıyla bir mektep/ekol kimliği kazanmıştır. Mehmet Can Doğan, dergilerin “[e]debiyatın kültürle ilişkisi ve kültürel değerlerin edebiyat aracılığıyla temsil edilip aktarılması; diğer sanat dalları ile ilişkisinin berraklaştırılması, edebî verimlerin değerlendirilmesi; edebiyata dair sorunların tartışılması, yeni eserlerin, şair ve yazarların sunulması ve gündemde tutulması” (2008: 9) açısından önemine işaret etmekte ve bu hususiyetleri edebiyat dergilerinin varlık gerekçeleri arasında sıralamaktadır. Dolayısıyla edebiyat/sanat dergileri, bir döneme tanıklık etmeleri; kültür, sanat ve toplum hayatımızın belirli dönemlerini yansıtmaları açısından bugün de sık sık başvurulan temel kaynaklar arasındadır. Bununla birlikte Doğan'ın da vurguladığı gibi edebiyat dergileri, edebiyat eleştirisi için de önemli bir yayın organı konumundadır. Edebiyat eserleri, edebiyatçılar, türler, kuramlar ve meseleler üzerindeki tartışmalar, değerlendirmeler ve incelemeler dergilerin üzerinde durduğu temel konular olarak öne çıkmaktadır. Buna bağlı olarak dergiler, edebiyatçılara ürünlerini ve edebiyat hakkında görüşlerini paylaşma, tartışma fırsatı sunmanın yanı sıra eleştirmenlere de edebiyata dair düşüncelerini, eleştirilerini paylaşma zemini yaratmaktadır. Bu doğrultuda Cemil Meriç'in dergilere yönelik değerlendirmeleri ve özellikle “hür düşüncenin kalesi” (2004: 100) belirlemesi, edebiyat eleştirisi ve dergiler bağlamında düşünüldüğünde daha bir anlam kazanmaktadır.

Öte yandan geçmişten bugüne edebiyat/sanat dergileri; edebiyatla ilgili belirli konulara, türlere, meselelere ve isimlere odaklanıp çeşitli özel sayılar ve dosyalar vasıtasıyla edebiyatı günün/güncelin penceresinden değerlendirerek okura sunmaktadır. Bu tür yayınlar, sayılar ve dosyalar edebiyatseverler için temel kaynak niteliği taşımaktadır. Özel sayılar ve dosyalar hem edebiyata dair konulara, kişilere, türlere bütüncül bir bakış sunması hem de birbirinden farklı görüşlere bir arada yer vermesi açısından oldukça kıymetlidir. Turan Karataş, 1980'den sonra

dergilerdeki şiire dair yazıların, şiir, şair özel sayılarının ve dosyalarının nicelik yönünden artışına ve nitelik konusundaki eksiliğine şu sözlerle dikkat çekmektedir:

“Şiire dair kuramsal görüşlerin, daha yerinde bir deyişle şiirin ‘ne idiği’ni irdeleyen yazıların sayısı özellikle son yirmi yılda (1980’den sonra) artmıştır. Buna bağlı olarak, dergilerin şiir özel sayıları, şair ve şiir dosyaları sıklıkla okura sunulmaya başlamıştır. Şairlerin şiirin bizatihi kendisi üzerinde kafa yormaları dikkate değer bir çabadır şüphesiz. Ne var ki, 1980 sonrası yazılanlarda niceliksel artışa karşılık niteliksel bir düşüşten söz açmak yanlış olmaz. Aslında her dönemde iyi ve zayıf yazılardan bahsetmek olasıdır. Yine de son yirmi yılın yazılarında, savruluk ve zaafiyet daha bir öne çıkmaktadır” (2006: 31-32).

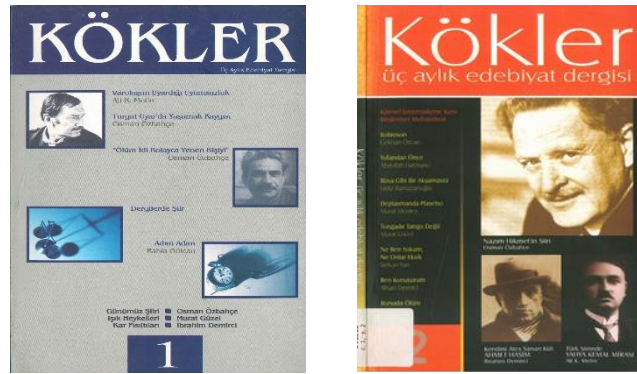
2000’li yıllardan itibaren Türk edebiyatının gelişiminde öne çıkan edebiyat dergileri İstanbul, Ankara gibi merkezlerden taşraya açılmış, bu süreçte edebiyat dergilerinin sayısında hayli artış olmuştur. Bu çerçevede 2000’li yılların başında Ankara merkezli çıkan *Kökler* dergisi, kısa süreli yayın hayatına rağmen edebiyatın iyi ürünlerine/örneklerine yer vermesi, özel dosya konuları ve nitelikli yazılarıyla edebiyatımızda olumlu bir etki bırakmıştır. Bu makalede, *Kökler* dergisinin ilk sekiz sayısında hazırlanan şiir ve şair konulu dosyalar üzerinde bir inceleme ve değerlendirme yapılmıştır. Değerlendirmeye geçmeden önce derginin künye bilgileri, biçim ve içerik özellikleri, yayın politikası, şair ve yazar kadrosu dikkatlere sunulmuştur.

1. *Kökler* Dergisi Üzerine Notlar

1. 1. Derginin Künye Bilgileri, Biçim ve İçerik Özellikleri

Kökler, Nisan-Mayıs-Haziran 2003 ile Mayıs-Haziran Haziran 2006 yılları arasında üç ayda bir, 12 sayı yayımlanmış, Ankara merkezli bir edebiyat dergisidir. Derginin imtiyaz sahibi “Vadi Yayın ve Dağıtım Şirketi” adına Ercan Şen’dir. İlk sayıdan itibaren derginin yazı işleri müdürlüğünü Ali Karagöz (12 sayı), yayın yönetmenliğini Osman Özbahçe (12 sayı), yayın danışmanlığını ise Ali Karagöz (1-3 sayı) ve Ali K. Metin (4-12 sayı) üstlenmiştir.

Derginin biçimsel özelliklerine bakıldığında ilk olarak derginin 16x24 cm boyutlarında orta büyüklükte bir kitap hacminde ve görünümünde olduğu söylenebilir. Ön kapakta, en üst kısımda büyük puntolarla derginin adı, hemen altında da küçük puntolarla “üç aylık edebiyat dergisi” ibaresi/bilgilendirmesi vardır. Her sayının kapağında, o sayıda önemli görülen veyahut öne çıkan şiirlerin, öykülerin, yazıların birkaç tanesinin künye bilgisine (yazı adı-yazarı, şiir adı-şairi ile birlikte) yer verilmiştir. Derginin arka kapağında ise yine reklam amaçlı ilk sayılarda Vadi Yayınları’ndan çıkan kitapların resimlerine; son sayılarda da derginin çıkan sayılarının ön kapak resimlerine yer verilmiştir.

Şekil 1- *Kökler* dergisinin 1. ve 2. sayılarının ön kapakları

Derginin iç sayfalarına bakıldığında; ikinci sayfada derginin künye bilgilerine yer verilmiştir. Takip eden sayfalarda “İçindekiler” kısmı ve “Merhaba” başlıklı sunuş yazısı bulunmaktadır. Derginin her sayısında en başta şiire dair “başyazı nitelikli” deneme-eleştiri yazısı yer almakta, ardından sırasıyla şiir ve öykü metinleri gelmektedir. Daha sonra bazı sayılarda dosya niteliği taşıyan bazılarında ise bağımsız şiire, şairlere, modern şiire, Türk şiir tarihine, edebiyat/şiir hareketlerine ve topluluklarına dair eleştiri, değerlendirme, inceleme yazıları bulunmaktadır. Son kısımda “öteki yazılar” üst başlığı altında daha çok şiir dışındaki türleri kapsayan edebiyatla ilgili yazılarla birlikte edebiyat dışı konuları ihtiva eden düşünsel metinlere/yazılara ayrılmıştır. Derginin, son sayfalarında ise bilgilendirme amaçlı Vadi Yayınlarından ilk defa çıkan veya tekrar baskısı yapılan kitaplarla ilgili bilgilendirme notları ve kapak resimleri bulunmaktadır.

1. 2. Derginin Yayın Anlayışı

Kökler’i çıkaranlar ilk sayıdaki “Merhaba” başlıklı sunuş yazısında hem edebiyata dair görüşlerini hem de derginin yayın anlayışı, biçim-içerik düzeniyle ilgili düşüncelerini paylaşmışlardır. Söz konusu yazıda hayatı, sürekli ve değişken bir akış olarak nitelerler. Edebiyatı da yaşamın bütün olumsuzluklarına rağmen “bu kesintisiz akışın damarlarında dolaşan bizden bir olgu” (İmzasız, 2003a: 3) şeklinde tarif ederler. Kaynağı insan ve hayat olan edebiyatın, “insana ve hayata tanıklık eden, kıymeti sıhhatinde olan bir vesika” ve aynı zamanda “hayata ‘nizam’ vermenin bir yolu, bir adımı” olduğunu vurgularlar. *Kökler*’in “başta edebiyatımız ve dilimiz olmak üzere her yönüyle insanımızın, yaşadığımız zamanın ve şartların bir vesikası olmaya, birikimlerine tanıklık etmeye, özellikle ‘yerli bir duyuş’ sergilemeye gayret edecektir” (İmzasız, 2003b: 3) ilkesiyle çıkacağını beyan ederler.

Derginin 2. sayısındaki “Merhaba” başlıklı sunuş yazısında da derginin amacına ve prensiplerine dair bilgilendirme devam eder. *Kökler*’in bir kadro hareketi olduğu bilgisi verilir. Şiire ayrı bir parantez açarak kendilerinin, o günlerde polemik konusu olan şiirimizin can çekiştiği iddialarına inanmadıklarını belirtirler. Şiirimizin canlı, gümrah bir öz taşıdığını; amaçlarının da yeniden “bu özü patlatmak, önü kesilen akışı sağlamak ve hızlandırmak” (İmzasız, 2003b: 5) olduğunu söylerler. Bununla beraber Osman Özbahçe, derginin ilk sayısındaki “Günümüz Şiiri” başlıklı yazısında; “Biz hayatımızda yer tutan bir şiirden yanayız. Bu itibarla şiirin hayatilik vasfını taşıması gerektiğine inanıyoruz” (2003a: 7) diyerek hem kendisinin hem de arkadaşlarının şiire bakışını ortaya koyar. Böylelikle derginin yayın politikasını belirginleştirmiş olur.

1. 3. Derginin Şair ve Yazar Kadrosu

Kökler dergisi Osman Özbahçe’nin yayın yönetmenliğinde çıkmış, yayın kurulunda da Özbahçe ile birlikte Ali K. Metin, Murat Güzel, Alişan Demirci, Ali Bayram gibi şair ve şiir eleştirmenleri yer almıştır. Bu isimlerin çoğu derginin kurucuları arasında olup aynı zamanda şair ve yazar kadrosunda yer almışlardır.

Dergide ilk sayıdan itibaren Osman Özbahçe, Ali K. Metin, Murat Güzel, İbrahim Demirci, Cafer Keklikçi, Alişan Demirci, Vural Kaya gibi isimlerin şiirleri yayımlanmıştır. Bu isimlere ilerleyen sayılarda şiirleriyle Murat Menteş, Serkan Işın, Ali Celep, Mustafa Celep, Mehmet Solak, Mehmet Narlı, Ali Sali, Şenol Korkut, Mehmet Çağatay, Mehmet Aycı, Mehmet Solak, Hakkı Çınar, Hüseyin Atlansoy, İlhami Atmaca, Süleyman Saha, Hakan Şarkdemir, Mehmet Çağatay,

Bülent Ata, Hayriye Ünal, Evren Kuçlu, Nurettin Durman, Suavi Kemal Yazgıç, Oğuz Karakaş, Zeynep Arkan, Yeşim Nergis gibi şairler katılmıştır.

Dergide öykü yazarı olarak ilk sayılarda Abdullah Harmancı, Mehmet Harmancı isimleri öne çıkar. Sonraki sayılarda bu öykücülere Yıldız Ramazanoğlu, Gökhan Özcan, Ahmet Sait Akçay, Cihan Aktaş, Meral Afacan, Zehra Korkmaz, Rasim Özdenören,¹ Nihan Kaya, Rabia Gülcan gibi yazarlar öyküleriyle dâhil olur. *Kökler*'de şiir üzerine deneme, eleştiri, inceleme ve kitap tanıtım yazılarıyla görünenlere bakıldığında ise derginin kurucuları arasında yer alan isimlerin öne çıktığı görülmektedir. Diğer türlerle ve farklı konularla ilgili yazılarda ise başta Mehmet Erdoğan olmak üzere Nihan Kaya, Hasan Ali Öztürk, Ali Bayram, Ayşe Cevahir, Ali Ömer Akbulut, Muzaffer Civelek'in yazılarıyla dergiye değer kattıkları söylenebilir.

2. *Kökler* Dergisinde Şiir ve Şair Dosyaları

Bir edebiyat dergisi hüviyeti taşıyan *Kökler*, daha çok şiir merkezli bir dergi olarak okurun dikkatine sunulmuştur. Dergide şiir metinleriyle beraber genel olarak şiire, şiir çevirilerine, şiir poetikasına dair yazılara, Türk şiiriyle ilgili değerlendirmelere, günümüz şiirine dair incelemelere yer verilmiştir. Bu çerçevede şairler, topluluklar, hareketler, dönemler, şiir kitapları, şiir eleştirimiz, dergilerde şiirimizin görünümü gibi konular üzerinde durulmuştur. Bunun yanı sıra şiir türü özelinde konu ve şair dosyaları hazırlanarak hem geçmişin ve günün şiirine ışık tutulmuş hem de modern Türk şiirinin belirli dönemlerine ve isimlerine dair tespit ve değerlendirmeler yapılmıştır. Genel olarak şiiri, modern Türk şiirinin niteliklerini ve özelliklerini ele alan bu yazılar, dergiyi çıkaranların şiire bakışını yansıtan metinler olarak değerlendirilebilir.

Derginin sorumluları ilk sayıdan itibaren modern Türk şiirinin gelişim çizgisini belirginleştirme gayreti içinde olmuşlardır. Bu bağlamda bir yandan öne çıkan şairleri, hareket ve akımları ele almışlar bir yandan da günün/güncelin şiirine dair değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Bu çerçevede 12 sayı (4. ve 5. sayısı birlikte) çıkan dergide, şiir ve şair konulu toplamda on dört dosya hazırlanmıştır.² Dosyalar sırasıyla şöyledir:

1. [Modern Şiir I]: Turgut Uyar
2. [Modern Şiire Geçiş Süreci I]: Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Nazım Hikmet
3. Devamsızlar
4. 2003 Yılında Şiirimiz
5. [Modern Şiire Geçiş Süreci II]: Türk Şiirinde Attilâ İlhan Açmazı
6. [Modern Şiire Geçiş Süreci III]: Necip Fazıl'ın Şiiri ve Poetikası
7. [Modern Şiire Geçiş Süreci IV]: Türk Şiirinde Modern Epik Şiir Geleneği
8. [Modern Şiire Geçiş Süreci V]: Orhan Veli, Metin Eloğlu
9. 2004 Yılında Şiirimiz

¹ *Kökler*'in 6. sayısında yazarın daha önce *Yeni İstiklâl* gazetesinde çıkmış olan dört öyküsüne yer verilmiştir.

² İlk sayıda Turgut Uyar dosya konusu yapılarak onun Türk şiirine getirdikleri, şiir anlayışı ve serüveni, şiirinin nitelikleri ve sınırları değerlendirilmiştir. Derginin 2. sayısından itibaren aralıklarla birkaç sayı süren "Modern Şiire Geçiş Süreci" başlıklı dosya konusu başlatılmıştır. Bu dosyayla ilgili derginin ilk sayısındaki sunuş yazısında "İkinci sayımızda, modern Türk şiirine geçiş sürecinde Ahmet Haşim, Yahya Kemal ve Nazım Hikmet'in şiirini, içerdiği modern unsurlar yönünden değerlendirmeyi planlıyoruz" (İmzasız, 2003a: 4) cümleleriyle bilgi verilmiştir. Söz konusu yazıda "Bu sayfalarda, aynı çerçevede başka değerlendirmelerimiz gelecek sayılarımızda da devam edecek" notu düşülerek dosyanın, ilerleyen sayılarda başka şairler üzerinden devam edeceği belirtilmiştir. Dergi sorumluları hazırlamayı planladıkları bu dosya konularıyla modern şiire geçiş süreci ve modern şiirimiz üzerine yoğunlaşmışlar; bu süreçte öne çıkan isimleri ele alarak onların şiir evreni ve yönelimiyle ilgili tespit ve değerlendirmelerde bulunmuşlardır.

10. 2004 Yılında Şiir Eleştirimiz
11. [Modern Şiir II]: İkinci Yeninin Doğuşu
12. [Modern Şiir III]: İsmet Özel
13. [Modern Şiir IV]: İkinci Yeniden Sorumlu
14. 2005 Yılında Şiir Eleştirimiz

Yazıda *Kökler* dergisinde 8. sayıya kadar olan şiir ve şair konulu dosyalar değerlendirilerek süreli yayınlarda, özeldede edebiyat dergilerinde hazırlanan dosya konularının kıymeti belirginleştirilecek, bu dosyaların edebiyat ve şiir eleştirisi için gerekliliği gösterilmeye çalışılacaktır.

2. 1. [Modern Şiir I]: Turgut Uyar Dosyası³

Kökler'in 1. sayısında, Turgut Uyar ve şiiri mercek altına alınmıştır. Dosyaya Ali K. Metin, "Varoluşun Uyardığı Uyumsuzluk", Osman Özbahçe de "Turgut Uyar'da Yaşamak Kaygısı" başlıklı yazılarıyla katkıda bulunurlar. Ali K. Metin, "Varoluşun Uyardığı Uyumsuzluk" yazısında Uyar'ın "Şiir çıkmazda, çünkü insan çıkmazda" söylemini temel alarak, varoluş kavramı etrafında onun şiirini değerlendirir. Turgut Uyar şiirine belirgin vasıflarını kazandıran unsurların başında varoluş kaygısının geldiğini ve şiirindeki öznenin "her durumda varoluşsal saiklerle hareket ettiği[ni]" söyler. Ardından şiirinin "İkinci Yeni'nin getirdiği olanaklar manzumesi içinde oluşmuş büyük bir harman" olduğunu belirtir. "Gerek dünyayı bir bütün olarak kavrama çabasının getirdiği armonik yapı gerekse saldırı, değişme-değiştirme dürtüsüyle beliren taşkın ve enerjik yoğunlu[ğun], Uyar şiirinin gövdesini" (Metin, 2003a: 47) oluşturduğunu ifade eder.

Daha sonra Uyar şiirindeki varoluş kaygısı meselesini açıklamaya çalışarak ondaki "şiirin çıkmazı ile insanın çıkmazı arasında kurduğu birebir ilişkiyi varoluşa endekli bir poetikanın ifadesi" olarak değerlendirir. Metin (2003a: 47), şair için "çıkmanın aşılmasında şiire umut bağlamış, dahası şiiri kendisine bir sığınak, bir korunma aracı kılmış" der. Bu yönüyle onun "Türk şiirinin hiç aşına olmadığı bir yerde durduğunu" ve "Garip şiiriyle özdeki temel ayrışmasının" da bundan kaynaklandığını vurgular. Ona göre "Garip şiirinde hümanizma, verili bir anlam ve fikir olarak karşımıza çıkarken, Uyar'ın şiirinde öznenin varoluşsal belirsizlikleriyle içerilmiş hâldedir" (Metin, 2003a: 48). Burada Uyar şiirinin temel yönelimleri ve özellikleri dikkate alındığında Metin'in belirlemelerinin yerinde olduğunu belirtmek mümkündür. Zira Uyar şiiri hem birey merkezli olması hem de bireyin kendi gerçekliği etrafında sorunsallaştırılarak ele alınması açısından varoluşsal saikler barındırmaktadır. Şair, varlığın/öznenin varoluşunu bir sorunsala dönüştürerek şiirini kurmakta ve özneyi belirsizlikler içinde ele almaktadır. Uyar'ın şiirleri bir bütün olarak dikkate alındığında, Metin'in değerlendirmelerinin onun şiirini bütünleyen bir nitelik taşıdığı söylenebilir.

Ali K. Metin, yazının devamında varoluşsal belirsizlik ve uyumsuzluklar çevresinde Turgut Uyar şiirinin temel özelliklerini açıklamaya çalışır. İlk olarak onun şiirinde varoluşsal izleklerin imge ve sözcük seçiminde belirleyici olduğunu ve bunun açık bir şekilde şiirinde somutlaştığını belirtir:

---

³ Derginin ilk sayısında "içindekiler" kısmında özel ve belirgin bir dosya konusu olarak Turgut Uyar dosyasının varlığından söz edilmez. Ancak "Merhaba" başlıklı sunuş yazısında dosya nitelikli eleştiri ve değerlendirme yazılarının dergide yer alacağı bilgisi verilmekte ve bunu ilk sayıda Turgut Uyar ile başlattıkları belirtilmektedir. Bu kapsamda makalede üzerinde durulan dosya adlarıyla ilgili başlıklandırmalar, köşeli paranteze alınan ifadeler sunuş yazılarındaki bilgilendirmelerden ve notlardan hareketle yapılmıştır.

“Dirim, kanama, umut, umutsuzluk, yenilgi, mutsuzluk, kararsızlık, tenhalık, üşümek, her şeye yeniden başlamak gibi imge ve deyişler bireye ait çeşitli varoluş kiplerini temsil eder. İnsanın ‘çıkılmazda’ olduğu vurgusunun, bu bağlamda bilhassa bilinçle duyarlılık arasında varoluşsal bir dolaşımın sağlanması amacına matuf olduğu anlaşılmaktadır” (2003a: 48). Yazıda Uyar şiirinin kaotik yapısına da değinilerek bu yapının, şairin izlenimci yönüyle ilgili olduğu bilgisine yer verilmektedir. Ancak şiirindeki kaotik yapının, karmaşanın sadece izlenimciliğe bağlı olmadığı, şairin izlenimci yönünün bu gerçekliğine kendi bireyselliğinin fırçalarını da vurduğu belirtilmektedir.

Yazıda, Uyar şiirindeki belirsizlik, karmaşa ve varoluşsal kaygılar etrafında bilinç akışı tekniğinin yoğun bir şekilde kullanıldığı belirtilmekte, hatta şairin “bilinç akışı tekniğini varoluşsal bağlama taşımak suretiyle onu asli amacına ulaştırdığı” (Metin, 2003a: 50) iddia edilmektedir. Bu yönelim biraz da Turgut Uyar’ın şiirini, özne ve bireysellik üzerine kurmasıyla ilişkilendirilebilir. Aynı zamanda onun şiirinde insan/özne, temel varoluş sorunsalını kendi iç dünyasında yaşamakta dolayısıyla çelişki, karmaşa ve uyumsuzluklar bilincinden süzülerek yansıtılmaktadır. Dolayısıyla Metin’in Uyar şiirindeki bilinç akışı tekniğiyle ilgili yorumları isabetli görünmektedir.

Öte yandan yazıda “hiçbir şey karşısında edilgin kalmayan” bir bireysellikten söz edilerek Uyar’daki bu bireysel tutumun “her şeyi sorguya çeken bir varoluş bilincini ve iradesini” (Metin, 2003a: 52) taşıdığı vurgulanmaktadır. Bununla beraber şairin “*Bütün mümkünlerin kıyısında*” olmakla her türlü bağımlılığı reddettiği ve insanın kurtuluşunun ancak imkânlarını en özgür biçimde kullanmasıyla gerçekleşebileceği belirtilmektedir. Şairin böylece çıkmanın ne veya nerede olduğunu “[ö]zgürlükten korkmak, özgürlüğü aramamak. Tersinden söylersek, tutsaklığı kabullenmek” (Metin, 2003a: 52) şeklinde okura gösterdiği vurgulanmaktadır.

Dosyanın diğer yazısı “Turgut Uyar’da Yaşamak Kaygısı”nda Osman Özbahçe, şiir kitapları etrafında Turgut Uyar şiirinin evrelerini irdeleyerek onun şiirinin temel özelliklerini –daha çok içerik ve izlek yönünden- ortaya koymuştur. Özbahçe yazısının başında Uyar’ın berrak, yapısı itibarıyla oldukça sağlam bir şiire sahip olduğunu, öz itibarıyla da güçlü şairlerimizden biri olduğunu belirtmektedir. Onun şiire en başta sağlam başladığını, *Arz-ı Hal* (1949) ve *Türkiyem* (1952) adlı ilk kitaplarıyla da bunu somutladığını ifade etmektedir. Bu iki kitaptaki şiir dilinin konuşma diline sıkı sıkıya bağlı olduğunu ve hece şiiri tavrını taşıdığını ancak bunun yer yer şairi kısıtladığına ve bir yönelime sebebiyet verdiğine işaret etmektedir: “Turgut Uyar’ın ilk iki kitabında hece şiiri mantığı ve konuşma dili egemendir. Konuşma dili şaire sağlamlığını ve rahatlığını vermiş; fakat buna mukabil ondan kişiliğini almıştır. Konuşma diline bütünüyle yaslanmak, şairi genel olana, ana hatlarıyla olana kilitler” (Özbahçe, 2003b: 56). Buna karşın Uyar’ın iki şiir kitabından hareketle “hayattan süzülen” bir şiirin varlığından söz açarak “Anadolu’daki hayat; insan, Anadolu insanıdır. Bu yönüyle bu kitaplarında Turgut Uyar, halkçıdır. Halkçılığında da doğru bir taraf vardır; ne halkını, değerleri küçümser; ne de resmî ideolojinin sözcülüğüne soyunur” (2003b: 56) değerlendirmesinde bulunur. Özbahçe, Uyar’dan “Bir Anadolu vardır./Yazları, kışları, kıtlıklarıyla./Aşılmaz duvarların arkasıdır./Cin dağlarının arkasıdır/Bir Anadolu vardır, Anadolu./Bir lüks banyo sabununun markasıdır” (2017: 33) dizelerini alıntılar. Bu dizelerin birinci kitabın mahiyeti niteliğinde olduğunu şairin en genel hatlarıyla Anadolu’yu anlatarak bu coğrafyaya ve insanına karşı ilgisizliğin eleştirildiğini ifade eder (2003b: 57). Özbahçe’nin Uyar’ın ilk dönem şiirleriyle ilgili tespitleri yerinde olup şairin

başlangıçtaki şiir evreniyle ilgili net bir çerçeve sunması açısından önemlidir. Özellikle Uyar'ın ilk dönem şiirlerinin sınırları çizilerek Garip şiiri etkisi ortaya konmuştur. Aynı zamanda şiirinin, gerçek hayatla, halka, toplumla olan ilişkisine ve eleştirel yönüne değinilerek şairin çok yönlülüğü belirginleştirilmiştir.

Özbahçe, yazının ilerleyen kısımlarında, Turgut Uyar'ın özellikle ilk iki şiir kitabında ve son kitaplarında mutlu aile tablolarına yer verdiğini, bu tablolarda kadının sürekli olarak çocukla bir arada olduğuna işaret eder. Diğer taraftan yazar, onun şiirlerindeki kadını “öznenin hayata açılan kapılarından biri” olarak görür ve bu yönüyle kadını “öznenin yaşayabilmesini sağlayıcı bir çare, bir imkân” (2003b: 60) olarak değerlendirir. Burada aile, kadın ve çocuk öğeleri etrafında Uyar şiirinin insani yönüne değinilerek onun şiirinin göz ardı edilen tarafları belirginleştirilmiştir. Aynı zamanda bireyin/öznenin varoluşunda ve hayatını anlamlandırma noktasında kadının önemine değinilmiştir. Kadın, aşk ve sevgi izlekleri çevresinde, Uyar şiirindeki cinsellik konusuna da değinen Özbahçe, şiirlerindeki cinselliğin “varoluşa ilişkin trajik bir sorun özelliği taşı[dığından]” bahseder. Ardından şöyle bir tespitte bulunur: “Turgut Uyar şiirinde Orhan Veli etkisi belirldikçe yavuklu görünümündeki sevgiliden eti tadılan, yatılan bir kadına geçilmektedir. Bu durum Turgut Uyar şiirinde bir hafifmeşreplik damarı başlatmıştır” (Özbahçe, 2003b: 61). Burada Özbahçe, modernizm, değişen dünya ve değerler bağlamında kadın algısının dönüşüme uğradığını belirtir. Bununla birlikte Uyar şiiri çevresinde, İkinci Yeni şiiriyle birlikte farklılaşan, değişen kadın algısına işaret eder.

Özbahçe yazısında, Uyar şiirinde öne çıkan izlekleri ve kavramları örnek dizeler eşliğinde yorumlar. Bu kapsamda mutsuzluk, yalnızlık (duygusu), (gelecek) kaygı (sı), belirsizlik, karanlık, ölüm, cinsellik, iyimserlik (duygusu), gurbet, yaşama sevinci gibi izlek ve kavramların şiirlerinde öne çıktığını belirginleştirir. Yazıda zaman zaman Turgut Uyar ile İsmet Özel şiirindeki benzerlik ve farklıklar üzerinde duran Özbahçe, her iki şairin şiirindeki etkin olma biçimlerini ve özneyi ele alışlarını değerlendirir. Bu bağlamda İsmet Özel'i etkin bir şair olarak niteler. Uyar'ın ise başlangıçtaki etkin tavrını daha sonra bütünleyemediğini, tamamlayamadığını belirtir. Şiirinde beliren bu tarz bir işleyin de insanı/özneyi özüne yabancılaştıran ve ilgisizleştiren bir duruma soktuğunu ifade eder (2003b: 76-77). Bu kısımlarda, Uyar şiirinin içerik ve tematik boyutuyla ilgili bir çerçeve çizilerek sunulması, okurun şiirleri anlamlandırma aşamasına katkı sağlamakta ve şairle ilgili zihinlerde bir duruluk yaratmaktadır. Öte yandan Uyar şiirindeki zaafılara işaret edilmesi de yazının mahiyetini pekiştirmektedir. Ancak Özbahçe'nin Turgut Uyar şiirini ele alırken bazı bölümlerde mukayese amaçlı sözü İsmet Özel'e getirip geniş çerçevede onun şiiri üzerinde durması yazının özünü zedelemektedir. Karşılaştırma niteliğini aşan bu kısımlar asıl konudan uzaklaşılmasına neden olmaktadır.

Yazının sonlarına doğru Uyar'ın şiirindeki özne üzerine yoğunlaşan Özbahçe, şiirlerindeki öznenin tavrını, hayata bakışını, meselelere yaklaşımını irdeleyerek öznenin hem kendisiyle çatışmasına (iç çatışma) hem de çevreyle (insan, toplum) çatışmalarına ve münasebetlerine değinir. Bu bağlamda konuşan öznenin şiddetli bir şekilde dış çevreden daha çok kendisiyle çatıştığını vurgular (2003b: 84-85). Gözlemlediğimiz kadarıyla bu çatışma daha çok yalnızlık duygusuyla şiirlerde somutlaştırılmış olup şiirdeki özne daima bir yalnızlık sarmalı ve sayıklaması içinde yaşadığı hayatı, dünyayı çoğu kez edilgen bir tavırla sorgulamaktadır. Özbahçe de yazısında bunu örnekleyen dizelere yer vererek Uyar şiirindeki öznenin “kendi açmazından bunalan, yorulan, iyice hırpalanan ve bunu yıkacak, değiştirecek girişimden uzak

duran” bir özne olduğunu ve “ölürcesine içki içmeye” ya da “dışisinden erkekçe bir tat almaya” yöneldiğini belirtmektedir (2003b: 87).

2. 2. [Modern Şiire Geçiş Süreci I]: Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Nazım Hikmet Dosyası

Derginin 2. sayısında “Modern Şiire Geçiş Süreci” başlıklı dosya konusu başlatılmış, bu dosya kapsamında Ali K. Metin “Türk Şiirinde Yahya Kemal Mirası”, İbrahim Demirci “Kendini Ateş Sanan Kül: Ahmet Haşim” ve Osman Özbahçe “Nazım Hikmet’in Şiiri” başlıklı yazıları kaleme almışlardır. Yazılarda genel itibarıyla ele alınan şairlerin modern(ist) şiir maceramızdaki yeri ve önemine değinilmiş, şiirlerinin sınırları ve nitelikleri belirginleştirilmiş, Türk şiirindeki konumları ve değerleri tartışılmıştır.

Ali K. Metin, “Türk Şiirinde Yahya Kemal Mirası” başlıklı yazısında en başta “Kökü mazide ati olmak” fikrinin Yahya Kemal’in şiir ve düşünce dünyasına şekil veren hâkim söylem olduğunu belirtir. Osmanlı’nın çöküş ve parçalanma süreci ile Batılılaşma serüveninin dönemin diğer Osmanlı-Türk aydınlarında olduğu gibi Yahya Kemal’in de bilinç ve bilinçaltı dünyasını derinden etkilediğine işaret eder. Ondaki bu etkilenmenin bir aydın sorumluluğuyla birlikte düşünülmesi gerektiğini söyler. Sanatçıdaki kök arayışını ise “yıkılış süreci içerisinde bir ‘kök’e, toparlayıcı bir zemine dayanma” ihtiyacından kaynaklanan “cemiyetin kendisini koruma kaygısıyla inilti son derece olağan bir tepkinin ifadesi olarak” (Metin, 2003b: 65) değerlendirir.

Yazının devamında Yahya Kemal’deki köke dayanma konusunun geleneğe dönüş çabalarıyla karıştırılmaması gerektiğini ve onu (şiirini) anlamının yolunun “bu tutumunun modern bir yaklaşım ve zihniyetin ürünü olduğunu görmekten” (2003b: 65) geçtiğini ifade eder. Yahya Kemal’in “Kökü mazide ati olma” anlayışı çevresindeki tarih kavrayışını şiirine uyguladığını, dolayısıyla onun şiirini doğru anlamının anahtarını şiirle tarih arasında kurduğu anlam ilişkisinde aramak gerektiğini belirterek onun tarih düşüncesinin şiirindeki yansımalarıyla ilgili şöyle bir tespitte bulunur: “Tarih, milli varlığımızı oluşturacak bir kök ise şiire düşen tarihin yanlışlarıyla ilgilenmek değil, oradan ihtiyacımız olan manevi iklimi his ve düşünce dünyamıza taşımaktır. Şiir kök-değerlerin yeşertilmesi için bir imkân sağlamaktadır. Türklük ruhunun uyandırılması ve millî-manevi varlığın kolektif bilince nakşedilmesinde rol oynayacaktır” (Metin, 2003b: 67). Bu doğrultuda Yahya Kemal şiirinin, bir teselli ve kaçış duygusuna indirgenmemesini; şiirlerinin şairin ruh hâlini yansıtmaktan öte “daha toplumsal kaygılar içerisinde olmuş, bir sızlanıştan çok kurtuluş ve çare arayışlarıyla” (2003b: 67) yapılandığını belirtmektedir. Elbette bu değerlendirmeler bir ölçüde kabul edilebilir, ancak Metin’in bazı belirlemelerinin keskinliği izaha muhtaçtır. Zira Yahya Kemal’in şiirinin romantizmle ilgisi göz ardı edilmemeli, onun şiirindeki sosyal/kültürel romantizmi (millî romantik duyuş tarzı) yansıtan örneklerin varlığı akla getirilmelidir. Dolayısıyla Yahya Kemal ve şiiri üzerinde tek boyutlu yaklaşım şiir dünyasını açıklamada yetersiz kalmaktadır.

Ali K. Metin, yazının devamında Yahya Kemal’in kendisini Batı şiiriyle terbiye ettiğini ancak şairin bu terbiyeyi bir taklitçiliğe dönüştürmediğini; modernleşme sürecinde Batı şiiriyle gelenek arasında sağlam ve sağlıklı bir ilişki kurduğunu belirtmektedir:

“Yahya Kemal şiiri her şeyden önce, divan şiiri ile Batı şiirinin bir terkididir. Bu terkinin, geleneğin yani divan şiirinin güçlü ve olumlu özellikleriyle modern Batı şiirinin üstünlüklerini/gerekliliklerini bir araya getirmekten oluştuğu söylenebilir. Divan şiirinde temayüz eden edadan ve söyleyiş tarzından yararlanarak şiirin gelenekle bağını kurmuş olan Yahya Kemal, böylece Tanzimat ve

Servet-i Fünun edebiyatının modernleşme sancularıyla birlikte içine düştüğü savruluş ve arayışlara yol gösterici bir cevap oluşturur” (Metin, 2003b: 68).

Ali K. Metin yazısının sonunda Yahya Kemal’in şiirlerindeki kompozisyon bütünlüğü, kullanılan imaj ve sözcüklerin sağlam bir örgüye sahip olması, dil ve duygu mimarisi, Türkçenin gücünü ve güzelliğini duyumsatmadaki başarısı, şiir dilinde bir yenilenmeye yol açması bakımından öncü ve modern bir tutum olarak değerlendirilebileceğini belirtir. Bu özellikleriyle Yahya Kemal şiirinin “Türk şiirinin modernleşmesinde köklü ve gerçek bir atılım, hatta poetik-merkezli bir ‘başlangıç’ olmuştur” (2003b: 69) tespitinde bulunur. Ancak onun modern/modernist bir şair sayılıp sayılmayacağı konusunda bazı çekincelerin olduğunu belirtmektedir:

“Gerçekten de gerek geçmişe verdiği önemi ve tarihten bir mit yaratma doğrultusundaki yaklaşımını, gerekse şiiri insan ruhunun karmaşasından uzak, estetik mükemmellik yaratacak bir yapı halinde inşa etmesini baz alarak bakıldığında, Yahya Kemal’i klasik Batı şiiri çevresinde değerlendirmek mümkün görünmekte. Yahya Kemal modern bir algı ve zihniyeti şiire sokmuş olmakla beraber, modern şiirin dili ontolojik ve epistemolojik bir töze dönüştürme konusunun adımını atmamıştır. (...) Bütünlük ve mükemmeliyet duygusu her hâlükârda şiire hâkim kılınmıştır. Gelenekle kurduğu ilişki biçimi bunun belki de en önemli müsebbibi sayılabilir. Dolayısıyla şiirini teknik ve yapı bağlamında modernleştirmiş, ancak dili özneliğin zeminine yerleştirme kaygısı taşıyan bir modernist tavrı göstermemiştir” (Metin, 2003b: 69-70).

Özetle yazıda bir taraftan Yahya Kemal’in şiir dünyası okura anlatılırken bir taraftan da derginin çıkış amacı ve dosya konusuna uygun olarak şairin Türk şiirinin modernleşme sürecindeki yerine değinilmiştir. Bu bağlamda Yahya Kemal’in şiirimizin modernleşmesinde köklü bir atılım olduğu ve poetik düzeyde bir başlangıç oluşturduğu vurgulanmıştır. Metin’in özellikle onun şiirindeki gelenek ile Batı ve modern şiiri arasında kurduğu ilişkiye dair değerlendirmeleri yerinde görünmektedir. Dolayısıyla Metin’in belirlemeleri, şairin yenilikçi yönünü ortaya koyması, algı ve zihniyet açısından modern bir tavrı şiirimize getirdiğini pekiştirmesi açısından değerlidir.

Dosyanın ikinci yazısı “Kendini Ateş Sanan Kül: Ahmet Haşim”de İbrahim Demirci, şairin poetik meselelerine, şiiriyle alakalı sembolizm, empresyonizm tartışmalarına girmeden şiirlerini yeniden okuma ve yorumlama denemesine girişmiştir. Yazar, öncelikle onun şiirinin günümüzde hâlâ okuyucular için anlaşılma gücünün taşıdığı halde çeşitli yayınevlerince kitaplarının basıldığını belirtmektedir. Hususi hayatı (aile, çocukluk, eğitim) ve yaşamında iz bırakan olaylar hakkında bilgi verdikten sonra bunların şair üzerindeki etkilerine kısaca değinmektedir.

Yazının ilerleyen kısımlarında Haşim’in dine, inanca ilişkin öğeleri kabul veya inkârı konusunda kesin bir şey söylenemeyeceğini belirtir. Onun bilgi ve kültür düzleminde bile bu yerli-geleneksel anlayışın yabancı olduğu vurgular. Zira yazar, Güzel Sanatlar Akademisinde “Yunan Mitolojisi” üzerine dersler veren şairin, şiirini ve zihnini bu kaynakların beslediğini düşünmektedir. Şairin inanç konusundaki kişisel deneyimlerinin 20. yüzyıl başında, Türk aydınındaki din algısının niteliği hakkında ipuçları verdiğini belirtir. İlk şiirlerinde olan ve kitaplarına almadığı “sabah ezanında” epigrafiyle başlayan “Allahu Ekber” şiirini, şairin psikolojisini yansıtan, tabiatın ve tabiata ait unsurların (gece, nehirler, kuşlar, seher, çiçekler, fecr, rüzgâr, ova, dağlar, gök, sessizlik, dinginlik) ön planda olduğu bir metin olarak değerlendirir. Bu Tanrısal sesin “asıl hikmetini (namaz, rızık, güne başlama) değil, vecd ü istiğrak içinde de olsa, şükür secdeleri de ederek olsa, dünyanın güzelliklerini gözden uzaklaştırıp bu dünyayı terk eyleme sonucunu doğurmaktadır” (Demirci, 2003: 75) yorumunda bulunur.

Demirci, yazısına Haşim'in öne çıkan şiirlerini biçim ve içerik özellikleri açısından değerlendirerek devam eder. Bu şiirler içinde "Evim" şiirini, Haşim'in siyasal göndermeler içeren pek az şiirinden biri olarak takdim eder. Eylül 1908'de yayımlanan ve başında Meşrutiyet'in ilanından hemen sonra yazıldığına dair notun yer aldığı bu şiirinde "Dolaşmıyor senin üstünde şimdi eski ölüm" mısrasıyla şairin "II. Abdülhamid devrini kötüleyen, yeni döneme dolaylı da olsa alkış tutmaya heves eden bir psikoloji içinde" (2003: 79) olduğunu söyler. Yazısının sonunda Dicle kıyılarından İstanbul'a gelen öksüz çocuğun yıllarca belleğinde, bilinçaltında senelerce annesinin hatıralarını gezdirerek yaşadığına dikkat çeker. Aynı zamanda şairle ilgili "aşk arayış ve özleyişlerini dindirecek bir sevgili bulamamış, içine kapandığı anı-hayal kıskacında göllere ve göklere bakarak hüznü bir mutluluk damıtmaya çalışırken, bir kez bile Boğaziçi'nin sularına eğilmemiş, bir kez bile İstanbul'un silüetini dolduran kubbeler başını kaldırmamıştır" saptamasında bulunur. Böylelikle şairin "*hayattan muhacir, eşyadan öksüz*" modern bireyin renkli, sıcak ve samimi bir örneği" olduğunu söyler (Demirci, 90-91). Demirci'nin yazısı, Ahmet Haşim şiirinin temel özelliklerine, belirli dönemlerine ve şiirlerindeki meselelere odaklanılması açısından dikkate değerdir. Özellikle şairin din, inanç temalı ve siyasi göndermeleri olan şiirlerinden bahsedilerek şiir serüveninde bu şiirlerinin mahiyetinin belirlenmesi okurların ve eleştirmenlerin ufkunu genişletmektedir. Ancak şairin modern şiire geçiş sürecindeki yerine neredeyse hiç değinilmediğinden dosya konusuyla alakalı asıl mesele müphem kalmıştır.

Dosyanın son yazısı "Nazım Hikmet'in Şiiri"nde Osman Özbahçe, şairin yayımlanan şiir kitaplarını sıraladıktan sonra şiiri üzerine birtakım değerlendirmeler yapar. Şiir örgüsünün gevşek olduğundan, bunun sebebinin de hece şiirinden çıkma çabasından kaynaklandığını belirtir. Onun serbest şiirler yazsa da heceyle hep bir bağının olduğunu, hece şiirinden temelli bir kopuşu gerçekleştirmediğini düşünür. Bu bakımdan şiirinin "toplumcu gerçekçilik" çerçevesinde değerlendirilmesinin sorgulanması gerektiğini vurgular. Bununla beraber dikkatini şiirde değil, ideolojide yoğunlaştırdığına işaret ederek bundan dolayı onun "şiirinin (metnin) ideolojisini" gözden kaçırdığını ifade eder. Her ne kadar şiirinin biçim itibarıyla hece vezni dairesinde olmasa da şiiri işleyen zihin ve şiirini ayakta tutan omurganın "hece şiiri, hece vezni, hece zihni" olduğunu iddia eder (Özbahçe, 2003c: 92).

Yazısında önce Nazım Hikmet'in şiirde değişiklik, yenilik meselesinde Orhan Veli'nin zıttı olduğunu belirtir. Fakat değişiklik ve yenilik meselesinde yüzeyde kaldığını ifade eder. İlk şiirlerinde Yahya Kemal etkisinde kaldığını hatta bu etkiye ilk dönem kaleme aldığı şiirlerinde Faruk Nafiz Çamlıbel şiiriyle iletişiminin de eklenmesi gerektiğini vurgular. Bu düşüncesini, onun "İç Anadolu'ya Bakış", "Dağların Havası" şiirlerini örnek göstererek pekiştirir (2003c: 93).

Yazının devamında Nazım Hikmet şiirinin birtakım özelliklerini örnek şiirler üzerinde yorumlayan Özbahçe, onun şiirine belli başlı başlıklar altında eleştiriler getirir. Dilini konuşma diline yaklaştırdığını, düzyazı unsurunu şiirde öne çıkardığını, ses yapısını kapı bir kalıp olarak şiirine monte etmeye çalıştığını ifade eder. Şiirindeki unsurları başka unsurlarla gereğince kaynaştıramadığını, hikâye etme olgusunun şiirinde tefrika unsuruna dönüştüğünü ve bunun gerçekliği zedelediğini belirtir. Aynı zamanda şiirinde konuşan öznenin hitap ettiği kitleden biri olamadığını, öznenin araya koyduğu mesafeyle toplumla ilişkisini yapaylaştırdığının altını çizerek şiirlerinin eksik noktalarını belirginleştirir. Özbahçe özellikle Nazım Hikmet'in şiire kendini dâhil edemediğini, ideolojinin kalın duvarlarının şairin konuşmasını engellediğini ifade eder (2003c: 94-98). Yazar, şairin en başarılı kitabının *Kuvayi Milliye Destanı* olduğunu, bu

kitabın yanına bazı çekincelerle 835 *Satır* ve *Saat 21-22 Şiirleri* kitaplarının da konulabileceğini söyler. Aynı zamanda onun uzun şiir bahsinde kurgu ve hikâye etmek temelinde gelişen denemeci bir yönü olduğunu; *Kuvayi Milliye Destanı* ile bu denemelerin başarıya ulaştığını dile getirir (Özbahçe, 2003c: 99).

Yazının genelinde Nazım Hikmet şiirinin temel özelliklerini ortaya koyan Özbahçe, eleştirilerini sıralamaya devam eder. Şiirlerinde yer yer romantik tavrın hâkim olduğunu, hiciv unsurunun öne çıktığını, tarihe/geçmişe ideolojik bir zeminden baktığını, tekrarlamaların/çoğaltmaların öne çıktığını ifade eder. Bu eksikliklerin yer yer şiirinin kalitesini düşürdüğünden bahseder. Yazar, Nazım Hikmet'in modern şiirimizi, şiir açısından değil ideoloji yönüyle etkilediğine işaret ederek İkinci Yeni şairlerinin onu, şiir itibarıyla değil de ideolojisi için kabul ettiğini savlamaktadır (2003c: 101). Yazının sonunda ise modern şiir açısından Nazım Hikmet'in, İkinci Yeni'nin anonimi olduğunu, hareketin içindeki her şairin ondan alacak bir şey bulduğunu söylemektedir (2003c: 116). Özetle Özbahçe yazısında, Nazım Hikmet'in şairliğini ve şiirini belirgin özellikler açısından ele alarak onun modern şiire geçiş sürecindeki yerini ortaya koymuştur. Şairin hem kendinden önce gelen şairlerle hem de çağdaşları ve İkinci Yeni şairleri ile münasebetine eğilerek şiirinin pek bilinmeyen noktalarını dikkatlere sunması değerlidir. Ancak "ideoloji" başlığındaki değerlendirmelerde yer yer konu dışına çıkılması yazının özünü zedelemekte ve yazarın asıl meseleden uzaklaşmasına neden olmaktadır.

2. 3. Devamsızlar Dosyası

Kökler'in 3. sayısında günümüz şiiri bağlamında "Devamsızlar" başlıklı bir dosya hazırlanmıştır. Günün şiirinin ve 1980, 1990 kuşağı içinde gösterilen şairlerin konu edildiği bu dosyada, önceki yıllarda şiir kitapları yayımlayan fakat son aylarda ve yıllarda dergilerde pek görünmeyen, az şiir yazan isimlere değinilerek onların şiir sanatına, şiir evrenine ve yazma serüvenine dair notlar düşülmüştür. Murat Menteş ve Osman Özbahçe'nin beraber hazırladığı dosyanın başında dosya adıyla aynı adı taşıyan "Devamsızlar" başlıklı giriş/takdim yazısı yer almaktadır. Giriş yazısından sonra belirli bir sıralama içinde "devamsızlar" olarak nitelendirilen şairleri tanıtan öz/kısa biyografilere, şiir kitaplarının kapak resimlerine yer verilmiştir. Şairlerin takdiminden sonra bazı şairlerin bir veya iki şiiri, bazı şairlerin de şiire dair düşüncelerini ihtiva eden birer yazısıyla birlikte bir iki şairin kendileriyle yapılan kısa söyleşileri dosyaya konmuştur. Bu şiirlerin, yazıların ve söyleşilerin büyük bir çoğunluğunun ilk kez *Kökler* sayfalarında görüldüğünü söylemek mümkündür.

Dosya ile aynı adı taşıyan "Devamsızlar" başlıklı yazıda Menteş ve Özbahçe, bazı devamsız şairlerin olduğunu ve onların varlıklarını daha önceden belirginleştirdikleri için yokluklarının hissedildiğini ifade ederler. Bu devamsızlık veyahut şiir yazmama/şiire ara verme hâlinin nedenlerini sorgulayarak geçmiş yıllarda yazdıklarıyla şiirde bir seviye tutturan bu isimlerin, devamsız olmasında şiir dışı sebeplerin etkili olabileceğini düşünürler. Bu çerçevede dosyada "devamsızlar" olarak Osman Konuk, İlhami Atmaca, Hakan Albayrak, Hakan Şarkdemir, Şaban Abak, Ahmethan Yılmaz, Ayhan Kurt, İbrahim Kiras gibi isimleri ele alırlar. Onların şiirin hakkıyla karşılanmadığı/tanınmadığı bir dönemin şairleri olduklarını ve şiirimiz için bir değer taşıdıklarını belirtirler. Öte yandan bu isimler dışında dosyada "devamsız" olmayan bir şaire (Hüseyin Atlansoy) de yer vererek onun, şiir konusunda kendileriyle (*Kökler*'i çıkaranlarla) benzer endişeyi taşıdığını ve onun İsmet Özel'den sonra şiirimizde en dikkat çeken şair olduğunu ifade ederler.

Menteş ve Özbahçe, daha sonra dosyada şiirlerine, yazılarına ve söyleşilerine yer verdikleri şairlerle ilgili kısa değerlendirmeler yaparak onların şiire devam etmeme, ara verme durumlarını irdelerler. Neden az şiir yazdıklarını sorgularlar. Söz gelimi Osman Konuk için “sağlam bir şiir bünyesine sahip olduğu”, 1982’de çıkan ilk kitabıyla bunu kanıtladığı ancak bu ilk eserinden sonra dergilerde yalnızca iki şiir yayımladığı belirtilmektedir. Şairin ilk kitabını çıkardığında yirmi bir yaşında, şimdi ise kırk iki yaşında olduğu bilgisi verilerek yirmi bir yıldır “devamsız” olduğu vurgulanmaktadır. Mentş ve Özbahçe, şiire bakışı, şiir mantığı sağlam olan Konuk’un, şiir ve şiirimiz üzerine yazmasının önemli bir kazanç olacağı kanısındadırlar (2003: 72). Dosyada ele aldıkları bir diğer şair, Hakan Şarkdemir’le ilgili ise “özellikle ilk kitabından sonra yazdığı şiirlerle şiirde büyük adımlarla yürümeye aday bir şairken, ikinci kitabının anonsları yapılmışken birden ortadan çekil[diği] ve son iki yılda *Dergâh*’ta çıkan “Tadat” başlıklı tek bir şiirinin yayımlandığı bilgisini verirler. Ayhan Kurt için “hem şiirleriyle hem şiirimiz üzerine yazdıklarıyla dikkat çeken” bir şair olduğunu ancak uzun süredir şiir ve eleştiri yazıları kaleme almadığını ifade ederler. İbrahim Kiras için ise “şiirlerinde sentaks kurmanın şaşırtıcı derecede sağlam örneklerini” verdiğini; bu özelliğiyle şiirimizde kendine özgür bir yer edindiğini ve şiire devam etmesi gerektiğini belirtirler (Menteş ve Özbahçe, 2003: 73).

Menteş ve Özbahçe, yazının sonunda -biraz abartılı da olsa- Türkiye’de hayatın şiirle devam ettiğini, dünyanın herhangi bir yerinde şiirin, ülkemizde olduğu ölçüde “hayati bir işlev” taşımadığını hatta Türkiye’nin “belirleyici/ayırıcı entelektüel özelliğini Türk şiirinden” aldığını iddia ederler. Ülkemizde artık şiire ve şairlere verilen değer düşüğünü; dosyada yer alan şairlerin bu dönemin şairleri olduğunu belirtirler. Diğer yandan dosyada yer alan şairler dışında “Cafer Turaç, Süleyman Çobanoğlu, Ah Muhsin Ünlü, Süleyman Can Portakal” gibi şairleri de “devamsız” olmaları hasebiyle anarlar. Onların şiirlerinin ve yazılarının da dosyada yer alması için çabaladıklarını ve ileriki sayılarda onlarla buluşmak isteğinde olduklarını dile getirirler (2003: 73).

Dosyada yer alan şairlerden Osman Konuk’un “Çim Devrimi: [Sevinçle Okuyunuz Her Kelimeyi]”, İlhami Atmaca’nın “Mazlumların Çokluğu Kılındırıyor Beni”, Hakan Şarkdemir’in “Grand Prix”, Ahmethan Yılmaz’ın üzerinde çalıştığı “X-Ray” (o günlerde yazmakta olduğu şiirinden bir bölüm), İbrahim Kiras’ın “Uzak Bir” şiirlerinin öne çıktığı söylenebilir. Bu şiirler arasında özellikle Osman Konuk’un “Çim Devrimi”nin, modern hayata, insana ve şiire yönelik eleştirel yönüyle diğerlerinden bir adım önde olduğunu söylemek mümkündür. Şiirden alıntıladığımız “eşsiz sonunculuk/ bir belkiden güzel bir adam tamamlayan/ aşevlerinin kapılarına asan poetikasını/ şiirden hayat kadar anlayan// (“hiç ölüm emri vermemişler şiirden anlamaz”)// garson değiştir şu her şeyi/ sen kal!/ kalbi tabaklara taşıyan bir kaşık al// esmerlik bitirilmiş kitaplar arasında/ düzeltilmeyi reddeden şiir sertliğinde/ kullanılmayan kederler çekmecesinde/ sehpanın üstünde eskimiş huzursuzluk/ portmantoda, şemsiyenin yanında seni bekleyen sevinç/ beni bekleyen ödül: ‘akşama görüşürüz” (Konuk, 2003: 78) dizeleri bu görüşümüzü desteklemektedir.

Öte yandan dosyada Hüseyin Atlansoy’un “Şiirin Canlılık Arz Edebilmesi İçin”, Osman Konuk’un “Şiir: Bir Seçenek”, İlhami Atmaca’nın “Şiir Vicdanımdan Taşmıştır”, Ayhan Kurt’un “Tüccarlara Karşı”, İbrahim Kiras’ın “Sebepler, Gerçekler ve İzahlar” yazıları belirleme ve değerlendirmeleriyle öne çıkmaktadır. Bu yazılardan bilhassa Osman Konuk’un, İlhami Atmaca’nın yazıları, şiire bakışı derinleştirmeleri ve önemli saptamalarıyla ayrı bir yerde

tutulabilir. “Devamsızlar” dosyası günün şiirine ve şairlerine içten bir bakış denemesi olarak değerlendirilebilir. Özellikle önceki ürünleriyle yeteneklerini belli eden 80-90 kuşağı şairlerini, dosya konusu yaparak hem cesaretlendirmişler hem de onların şiir dünyalarına dair tespitlerde bulunmuşlardır. Aynı zamanda şiirlerinden örneklere ve şiire dair yazılarına, görüşlerine yer vererek onların günün şiiriyle ilgili yaklaşımlarını ortaya koymuşlardır. Dolayısıyla bu dosya konusu, *Kökler*’i çıkaranların günün/çağın şiiri üzerinde düşündüklerini ve şiiri ileri taşıma gayreti içinde olduklarını gösteren bir çalışma olarak değerlendirilebilir.

2. 4. 2003 Yılında Şiirimiz Dosyası

Kökler, aynı anda çıkan 4-5. sayılarda, iki dosya konusu ile okurlarının karşısına çıkar. Bu dosyalardan ilki Osman Özbahçe’nin yayına hazırladığı “2003 Yılında Şiirimiz” başlığını taşımaktadır. Tek yazıdan ibaret olan dosyada Özbahçe, başlangıçta eleştirel bir edayla şiirimizin yıllardır derin bir uykuda olduğunu ve hatta bu uyku hâlinin İkinci Yeni şiirine kadar uzandığını belirtmektedir. Şiirde toparlayıcı ortak yönelimin en son İkinci Yeni şiiriyle görüldüğünü, ondan sonra bu damardan beslenerek şiirimize kendi orijinalliklerini getiren iki büyük şairin (Cahit Zarifoğlu ve İsmet Özel) olduğunu ifade eder. Ardından günün şiirine dair düşünce ve tespitlerini sıralar.

Özbahçe, yazının “Gelişme” bölümünde 2003 yılında dergilerde şiirleri çıkan şairlere odaklanarak onların yayımlanan şiirleri üzerinde birtakım değerlendirmeler yapar. Söz gelimi Ali K. Metin’in 2003’te *Kökler*’de çıkan dört şiirinden hareketle şiirin temel yönelimlerini ve özelliklerini belirginleştirmeye çalışır. Metin’in önceki yıllarda yayımlanan şiirleriyle yeni bir aşama kaydettiğini, bununla beraber şiirde dilin estetik niteliğini öncelediğini ve dili temel aldığı için şiirlerinde belirgin bir imge arayışının ve kullanımının öne çıktığını belirtir. Böylelikle doğal dilden saparak yeni buluşlara imza attığını söyler. “Şiirsel gerçeklik”, “iç dünyaya kulak kesilmek, dış dünyayı dışlamak”, “varoluşu kavrayış”, “ilham”, “lirizm” gibi başlık ve kavramları şiirin temel özellikleri olarak sıralar (Özbahçe, 2004a: 62-63). *Kökler*’de çıkan şiirleri etrafında ve örnek dizeler eşliğinde Ali K. Metin’in şiir dünyasına dair bazı tespitlerde bulunur. Bu kapsamda şairin kısa mısrayı tercih ettiğini (*Kavgamız bir pazartesi gibi sessiz/ Ve kaçınılmaz*) söyler. Şiirlerinde keşfe dayalı buluşların (*Ey güzel patlayıcı suskunluk*) ve sade söyleyişin öne çıktığını belirtir. Aynı zamanda *Kökler*’de çıkan şiirlerinden hareketle ilk dönem şiirlerindeki ben dilinin toplumsal ilgiye koşut olarak biz diline/söylemine dönüştüğüne dikkat çeker (Özbahçe, 2004a: 64-65). Özbahçe’nin, Ali K. Metin şiirine dair değerlendirmelerinde arkadaşlıklarından/tanışıklıklarından dolayı övgünün ve olumlamanın öne çıktığını söylemek yanlış olmaz. Bundan dolayı tespit ve değerlendirmelerde daha çok olumlu noktalar üzerinde durulduğu; şiirine ve şairliğine dair noksanlıkların göz ardı edildiği görülmektedir. Bunun yanında yazıda, sözün sık sık Sezai Karakoç ve İsmet Özel’e getirilmesi, onların şiir anlayışına ve dünyasına değinilmesi de konudan uzaklaşılmasına sebep olmuştur.

Yazıda Özbahçe’nin benzer yanlı tutumuna, yine *Kökler*’de çıkan şiirleri üzerinden ele aldığı Vural Kaya ve Murat Güzel şiiriyle ilgili değerlendirmelerinde de rastlamak mümkündür. Söz gelimi Güzel’i henüz kitap çıkarmamasına rağmen iyi şair katına çıkmış bir isim olarak nitilemekte ve şiirin günümüz ortalamasının üstünde olduğunu belirtmektedir. Özbahçe, onun şiirindeki en belirgin özelliğin “entelektüel bilginin şiirde, şiirin dokusunu zedelemesine izin vermeksizin rahatça işletebilmesi” (2004a: 66) olduğunu söyler. Bu ve buna benzer tespitlerin, Güzel gibi henüz yolun başında bir şair için övgücü bir tarafı olduğu belirtilebilir.

Özbahçe, 2003'te *Kökler*'le birlikte *Yedi İklim*, *Okuntu*, *Kırklar*, *Aralık*, *Dergâh*, *Varlık*, *Yasak Meyve*, *Parşömen* gibi başka dergilerde de şiirleriyle görünen Mustafa Celep, Alişan Demirci, Ali Celep, Murat Menteş, Serkan Işın gibi şairlerin şiirleri üzerinde durmuş, şiirlerinden örnek dizelere yer vererek biçim ve içerik özelliklerini değerlendirmiştir. Adı geçen şairlere karşı da olumlu bir yaklaşım sergileyen Özbahçe hem önceki yıllarda yayımlanan hem de 2003'te dergilerde çıkan şiirleri etrafında onların şiirleriyle ilgili tespit ve değerlendirmelerini sıralamaktadır. Adı anılan bu şairlerin şiirlerini, daha çok iyi yönleri ve öne çıkan özellikleriyle yorumlanmaktadır. Örneğin Murat Menteş'in "Zeki (Cemal Süreya'dan bile daha zeki), ironik, duygulu, hayatiyet sahibi, işçilik" (2004a: 74) gibi özellikleriyle öne çıkan bir şiiri olduğunu değerlendirir. Ancak bugün Menteş'in Türk şiirinde geldiği nokta göz önünde bulundurulduğunda bu belirlemelerin çok da isabetli olmadığı söylenebilir.

Yazıda bu şairler dışında, o yıl edebiyat dergilerinde şiirleriyle görünen Kâmil Eşfak Berki, Fatma Çolak, Cahit Koytak, İbrahim Demirci, Enis Akın, Mustafa Akar, Ahmet Edip Başaran, Onur Caymaz, İbrahim Tenekeci, Hakkı Çınar, Metin Cengiz, Hüseyin Akın, Ahmet Murat, Yusuf Alper gibi isimler de değerlendirilmiştir. Bu isimlerin poetik tutumları ve şiirlerinin temel nitelikleri (biçim, içerik, teknik) üzerinde durulmuştur. Türk şiirine getirdikleri çevresinde birtakım belirlemeler yapılmıştır. Aynı zamanda eleştirel bir tavırla, genç şairlerin dikkat etmeleri gereken noktalar ortaya koyulmuştur. Söz gelimi Özbahçe, Mustafa Akar şiirinde "abartılı romantizm ve bundan kaynaklanan edilgenlik" gibi iki temel soruna işaret etmekte ve bunların başka sorunlara yol açtığını belirtmektedir. Akar'ın bu sorunlardan kaynaklanan ve yaşayan insanla herhangi bir ilişkisi olmayan "yapay", "plastik" bir şiir dünyası kurduğunu ifade eder. Şaire "konuşma gerekçesi" ve "sebepsizlik sorunu" üzerinde düşünmesini salık verir. Özbahçe'nin bu grupta şiiri üzerinde durduğu şairlerin bugün Türk şiiri içinde geldikleri nokta düşünüldüğünde kalburüstü şairlerin, şiirlerini değerlendirdiği söylenebilir. Ancak gerek bu kısımda gerekse dosyanın genelinde belirli dergiler üzerinden yılın (2003) şiirinin değerlendirilmesi, yine ele alınan şairlerin benzer dünya görüşünden -hatta dosya yazarıyla yakın benzer dünya görüşünden- olması çalışmanın ufkunu daraltmaktadır. Bu durum yılın şiirinin bütünlüklü bir şekilde yansıtılmasında eksiklik oluşturmaktadır.

2. 5. [Modern Şiire Geçiş Süreci II]: Türk Şiirinde Attilâ İlhan Açmazı Dosyası

Derginin 4-5. sayısındaki diğer şiir dosyası, 2. sayıdan itibaren başlatılan "Modern Şiire Geçiş Süreci" konusundan hareketle Attilâ İlhan ve şiiri çevresinde hazırlanmıştır. Dosyada Ali K. Metin imzalı "Türk Şiirinde Attilâ İlhan Açmazı" başlıklı tek yazıya yer verilmiştir. Yazının başlangıcında İlhan'ın, modern şiire geçiş sürecinde şiirimizin yaşadığı köklü değişim, dönüşüm aşamalarında adını duyurduğu bilgisi verilir. 1950'li yıllardan itibaren okuyucunun ilgisini kazandığı ve "şiir yazan genç kuşaklar üzerinde güçlü etkileri" olduğu ifade edilir (Metin, 2004a: 106). Bununla birlikte Attilâ İlhan'ın "şiirin gücünden çok, belki de şiire yüklenen reddiyeci/protest misyonu" sayesinde okurda, ilgi uyandırdığı dile getirilmektedir. Aynı zamanda şiirinin "kitlese tüketim ve/veya ilginin hedeflenmesi" bakımından Türk edebiyatında Nazım Hikmet'ten sonra en fazla piyasa yapan şiir olduğu ileri sürülmektedir (2004a: 106). Hatta onun Garip ve İkinci Yeni şiirine karşı sert tepkisinin altında "belli bir piyasa yapma" çabasının bulunduğunu belirtilmektedir.

Ali K. Metin, şairin İkinci Yeni şiirini 'kaçış şiiri' diyerek aforoz etmesini "toplumcu gerçekçi" anlayışından dolayı anlamının mümkün olduğunu belirtir. Ancak Garip şiirinin "halka inme

konusundaki iddiasını ve toplumcu yaklaşımla paralelliklerini” ciddi şekilde değerlendiremeyip bir saldırma pozisyonuna geçmesini ise tutarsızlık olarak yorumlamaktadır. Aynı zamanda bu tutarsızlığın, İlhan’ın düşünce ve estetik anlayışında da belirdiğini ve “toplumcu düşünceyle gelenekçiliği sentezlemekten çok bunları bir ikilem” içerisine soktuğunu ifade etmektedir (2004a: 106). Ardından da Attilâ İlhan şiirini piyasa işi kılan özellikleri; “[l]irizmin yerine duyguculuğun, kompozisyonun ve hikâyenin yerine sinema görselliğinin belirleyici oluşu, yazılan değil, söylenen bir şiir anlatımının yeğlenişi” (2004a: 107) şeklinde sıralamaktadır. Yazar, Attilâ İlhan şiirini “imaj yapısı ve söyleyiş tarzı ile etkileyici olmaya odaklanmış bir şiir” olarak değerlendirir. Şairin “duygucu atmosfer”, “yoğun şiddet havası”, “çarpıcı imajlar” ile okuru büyülemeye, etkilemeye yönelik bir şiir yazdığını ileri sürer. Bu yönüyle onun şiirinin “okuyucuyu çıkmaza iten bir şiir olarak” değerlendirilebileceğini belirtir (Metin, 2004a: 107).

Yazının ilerleyen kısımlarında Attilâ İlhan şiirine eleştirilerini sıralayan Metin, bir yerde, Türk şiiri üzerinde bir hayli etkisi olmuş bir şaire haksızlık etmekten kaçınmak gerektiğini itiraf eder. Onun şiirinin, taşıdığı problemlili yapıya rağmen “kendi tarzını oluşturma başarısı göster[d]iğini”, hatta siyasi şiirin önünü açacak yeni duyarlık ve söyleyiş imkânlarını barındır[d]ığını” (2004a: 108) açıklar. Özellikle şiirlerinde aşk ve siyaset izleklerinin/kavramlarının iç içe yer aldığını ve bunun “insanın daha somut ve bütüncül olarak algılanmasında” önem taşıdığını belirtir. Yine “toplumsalla bireyselin diyalektiği”, “hece ve divan şiirinin biçim ve anlatım özelliklerini şiire taşıması”, “gündelik hayatın siyasal, toplumsal ve bireysel temaları üzerinde yoğunlaştırarak şiirinin dinamiklerini geliştirme gayreti içinde” olması hasebiyle onu ve şiirini değerli bulur (Metin, 2004a: 108). Yazar, şairi bir taraftan överken bir taraftan da “[n]e var ki şiirinin dinamik ve imkânları sağlam bir temele oturtulmadığı, daha doğrusu piyasa yapma güdüsünün kontrolünden çıkamadığı için Attilâ İlhan şiiri arızı yapısından bir türlü kurtulamamıştır” (2004a: 109) diyerek eleştirmeyi ihmal etmez.

Yazının sonunda Metin, Attilâ İlhan’ın şiire bakışında, “dili temel alan bir poetik anlayıştan” söz edilemeyeceğini belirtir. Bunun yanı sıra şairin “millilik savını temellendirecek” özelliklerin şiirinde oluşmadığını, içerik bakımından da “milli yaklaşım ve duyarlılığı” onda göremediğimizi ifade eder. “Poetikasıyla şiiri arasında tezatlar Attilâ İlhan’ın temel problemidir” belirlemesini yaparak şiirindeki bir başka noksanlığa işaret eder (2004a: 113-115). Yazıda, İlhan şiirine karşı bu eleştirel tutumun ve tespitlerin belirli bir dikkatin yansımaları olduğu söylenebilir. Metin’in, Attilâ İlhan ve şiirine dair bu tespit ve eleştirileri okurlar için yol gösterici mahiyettedir. Aynı zamanda bu tespitler onun poetik tutumunu ve şiir dünyasını belirginleştirmektedir. Özellikle İlhan’ın, Garip ve İkinci Yeni şairleriyle ilgili dönemlerinin iktidar çevreleri tarafından desteklediği yönündeki düşünceleri akla getirildiğinde Metin’in eleştirileri daha anlamlı bir hâle gelmektedir. Metin bu dosyada, bir bakıma Attilâ İlhan şiirine içten bakarak onun şairliği ve şiiri hakkında göz ardı edilen eksiklikleri gündeme taşıyarak şiir tarihimiz içindeki yerini tekrar tartışmaya açmıştır. Dolayısıyla yazarın, şiirin açmazda/çıkılmazda olduğunun tartışıldığı bir dönemde, Türk şiirindeki Attilâ İlhan açmazına değinmesi, şiir tarihi ve eleştirisi açısından kıymetli görünmektedir.

2. 6. [Modern Şiire Geçiş Süreci III]: Necip Fazıl’ın Şiiri ve Poetikası Dosyası

Kökler’de 6. sayıda “Necip Fazıl’ın Şiiri ve Poetikası” dosyası kapsamında, Osman Özbahçe “Necip Fazıl’ın Şiirimizdeki Yeri” ile “Necip Fazıl’ın Poetikası”, Ali K. Metin de “Necip Fazıl’ın Şiir Ağacı” başlıklı yazılarını kaleme almıştır. Özbahçe, “Necip Fazıl’ın Şiirimizdeki Yeri”

yazısında ilk olarak Necip Fazıl'ın hece şiiri bakımından merkeze alınması gereken bir isim olduğunu belirtir. Necip Fazıl'dan önce hece şiirinin doğal halk şiirinin bildik yapısıyla dolu olduğunu, ondan sonra devrin zihni uyarınca oluşan hece şiirinin özünün donuklaştığını ifade eder (2004b: 48). Bu kapsamda Faruk Nafiz'in hececî tutumuna değinerek onun modern şiirden ziyade "ortalama bir halk şiiri" yazdığına ve "halk şiiri dağarcığına" sahip olduğuna işaret eder. Dolayısıyla Necip Fazıl'a gelinceye kadar hece şiirinin bu tarz bir yönü olduğunu ve Türk edebiyatında "hece şiirine (dahası şiirimize) modern unsur[un] Necip Fazıl'la birlikte gel[diğini]" ifade eder (Özbahçe, 2004b: 50). Modern unsurlar ve hece şiiri bağlamında yazarın, Necip Fazıl'la ilgili bu belirlemeleri yerindedir. Zira Eroğlu'ndan (2011: 29) hareketle belirtecek olursak belki de Necip Fazıl olmasaydı, hece şiiri "günlük beklentilere karşılık olmaya çalışan ve derinleşemeyen bir geçiş dönemi" özelliği olarak kalacaktı. Dolayısıyla onun hece şiiri konusunda bir atılım yaptığı ve kendinden sonra gelen şairlere örnek olduğu bir gerçektir.

Özbahçe, o güne kadar Necip Fazıl ve şiiriyle ilgili yapılan tespitleri üç başlıkta değerlendirir: 1- "Necip Fazıl'ın hece veznini büyük bir ustalıklarla kullanmasıyla ilgili tespitler." 2- "İslamcılığın hareket ederek şiirini yeren ve tutan yaklaşımlar." 3- "Necip Fazıl'la şiirimize gelen yeni özü tespit eden yaklaşımlar" (2004b: 50). Özbahçe, bu yaklaşımlar içinde en bütünlüklü olanın üçüncü başlıkta ele aldığı Sezai Karakoç'un yaklaşımı olduğunu belirtir ve onun "Necip Fazıl'daki modern durumu fark eden" ve şiirindeki yeni özün ayırıcısına varan ilk kişi olduğunu ileri sürer (2004b :60). Bu bağlamda modernizmin Türk şiirine girişini Necip Fazıl ve şiiri üzerinden belirginleştirir. Aynı zamanda onun şiirindeki "konuşan öznenin varlık sancısını dindirebileceği bir hakikat" (2004b: 51) arayışı olgusunun, daha sonra modern şiirimizin odağına yerleştiğini söyler.

Özbahçe, yazısının ilerleyen kısımlarında, şairin kelime seçiminden, kafiye ve vezin kullanımındaki ustalığından, şiirindeki ölüm temasının başatlığından, ölüm ve yalnızlık duygusu etrafında dönen hakikat ve maneviyat arayışının derinliğinden söz eder. Şiirlerinden dizelere yer vererek bu tespitlerini somutlaştırmaya çalışır. Bununla birlikte "Çile" şiirine kadar onun şiirlerindeki temel unsurun, hakikat arayışı olduğunu, bu arayışın da bir maneviyat arayışı niteliğinde görüldüğünü belirtir. Şairin "bu temel unsur sebebiyle modern unsurla, şehir insanı ve şehir hayatıyla zamanına göre ileri dereceden bir bağ" kurduğunu dile getirir (2004b: 52-56). Ayrıca, Necip Fazıl şiirinde beliren "modern yaşantı"nın büyük bir düzenlilik içinde telaffuz edildiğine dikkat çeker. "1927 yılını ve bu yıl yayımlanan 'Kaldırımlar', 'Otel Odaları' ve 'Sayıklama' adlı şiirlerini modernizmin şiirimize girişi olarak" (Özbahçe, 2004b: 57) ele alınabileceğini vurgular.

Özbahçe'nin bu yazısı hem hece şiiri hem de insanın ele alınışı bağlamında Necip Fazıl'ın modern şiire geçiş sürecindeki ortaya koyması açısından oldukça kıymetlidir. Özellikle yazıda arayış ve karmaşa içindeki insanın/bireyin ele alınışı bağlamında Necip Fazıl'ın modernizme geçiş sürecindeki yeri belirginleştirilmiştir. Şiirinde konuşan öznenin varoluş problemleri, modern şiir bağlamında değerlendirilmiştir. Öte yandan yazının ilk kısımlarında, Necip Fazıl şiirinin sınırları çizilirken, hececiler ve modern şiir içindeki yeri belirlenirken geniş çerçevede Beş Hececiler'den (Faruk Nafiz), Orhan Veli'den ve İkinci Yeni'den (Sezai Karakoç, Turgut Uyar) bahsedilmesi gereksiz bir bilgi yığını oluşturmaktadır. Bu da yazarın dosya konusundan uzaklaşmasına yol açmaktadır.

Özbahçe, diğer yazısı “Necip Fazıl’ın Poetikası”nda, öncelikle şairin poetikasını zihniyet olarak değerlendirme, ortaya koyma amacında olduğunu belirtir. Bunu yaparken poetikasının yanına, 1936’da *Ağaç* dergisinde yayımlanan başyazıları ve değerleriyle birlikte kendisiyle yapılan söyleşilerde ileri sürdüğü görüşleri de dikkate alacağını söyler. Ardından Necip Fazıl’ın “Poetika” adlı metnindeki bölümleri sıralayarak bu bölümlerle ilgili birtakım yorum ve çıkarımlarda bulunur. Önce “Şair” bölümünde, Necip Fazıl’ın poetikasında karşı çıktığı “şairin edilgenliği” meselesine temas eder. Onun, şairin vasfı olarak çağırdı ilk niteliğin “bilinçlilik” olduğunu ve önemseydiği hususların başında da “şairin şiirine şahsiyetini verebilmesi[nin]” geldiğini ifade eder (2004c: 79). “Şiir” başlığında ise Necip Fazıl için şiirin; “üstün bir idrak”, “üstün bir marifet” olduğunu ve bu düşünme biçimiyle şairi yüce bir makama çıkardığını söyler. Necip Fazıl’ın “şiirin içkin ve aşkın vasıflarını kendilik bilgisi üzerinden” aradığını ve böylelikle şairi de “gündelik hayatın sınırlarından taşan yüce duyguların, düşüncelerin adamı” veya “üstün kişisi” olarak gördüğünü açıklar (Özbahçe, 2004c: 80). Bu başlık altında özellikle şairin “Şiir Mutlak Hakikat’i arama işidir” ifadesinin, şiiri ve poetikası bağlamında kötüye kullanıldığını belirtir. Bu bağlamda “birçok okuryazar bu cümleyi, şiiri belirli (sınırlı, daraltıcı) kalıpların yedeğinde tutan arazi bir unsura indirgemek şeklinde algılamıştır” (2004c: 81) diyerek eleştirmenlerin, okurların onun şiiriyle ilgili gözden kaçırdıkları noktalara işaret eder.

Yazıda Necip Fazıl Poetikası’nın bütün başlıklarını/bölümlerini örnekler ve karşılaştırmalar üzerinden irdeleyen Özbahçe, özetle poetikasının, şairin “şiir karşısında sistemli bir kafaya sahip olduğunu” gösterdiğini belirtir. Ayrıca “Necip Fazıl’ın şiirini, kronolojisine sadık kalarak izlediğimizde Necip Fazıl’ın poetikasının, bu şiirin oluşum sürecini bir bütün olarak genel karakterini karşıladığını görmekteyiz” (Özbahçe, 2004c: 101) tespitinde bulunur.

Özbahçe’nin bu yazısı, Necip Fazıl’ın poetik tutumunu belirginleştirmesi ve şiir poetikasını bütün yönleriyle ortaya koyması açısından önemlidir. Bu dikkatin sadece şiir poetikası ile sınırlı kalmayıp *Ağaç* dergisindeki yazılara kadar uzanması da yazarın meseleye yaklaşımında ince ayrıntıları önemseydiğini göstermektedir. Ne var ki yazıda, dosya konusu dikkate alındığında şairin poetikası bağlamında modern şiirle veya modern şiire geçiş süreciyle alakalı bir ilişki ve bağıntı kurul(a)maması eksiklik olarak değerlendirilebilir.

Bu dosyaya “Necip Fazıl’ın Şiir Ağacı” başlıklı yazısıyla katkıda bulunan Ali K. Metin, ilk olarak 1934 yılının, şairin hayatında önemli bir dönemeç noktası olduğuna işaret eder. Şiirinde de bunun belirgin etkilerinin görüldüğünü ifade eder. Ancak şairin yaşadıklarının, bir dönemeçten ziyade “fikri ve içsel bir sıçrayış veya bir hedefe ulaşma anlamı” taşıdığını belirtir (2004b: 67). Metin, Necip Fazıl’ın şiiriyle “yaşadığı düşünsel ve manevi değişim arasında da tam bir örtüşmenin” varlığına dikkat çeker. Bunu da onun şiirindeki sahiciliğin göstergelerinden birisi olarak değerlendirir. Şiirin sahiciliği için gerekli olan “içsellik olgusu”nun şiirinin hareket alanını oluşturduğunu söyler. Ardından da içerik yönünden onun modern şiire geçiş sürecindeki katkısını şu şekilde açıklar: “Necip Fazıl, kendi iç dünyasını şiirinin merkezine koymuş, bütün kaygısı hayatın ve varoluşun anlamı üzerine odaklanmıştır. (...) Şiir diline ilişkin dikkatin daha çok ‘estetik yapı’yla ve ‘etkili söyleyiş’le sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır. Onun Türk şiirinin modernleşmesi sürecine asıl katkısı içerik düzeyinde olmuş görünüyor” (Metin 2004b: 67). Bu doğrultuda yazar, Necip Fazıl’ın içerik/muhteva düzleminde ben’i ve bireysel yaşantıyı şiirin merkezine koyması açısından Türk şiirinde önemli bir nokta olduğunu vurgular. Aynı zamanda

ondaki bireyselliğin “hayatın ve eşyanın hakikatini keşfedecek olan bireyin ‘ben’ çatışmalarıyla” şekillendiğini böylelikle onun şiirinin “evrensel bir öze sahip” olduğunu ileri sürer (2004b: 67).

Yazısının “sonuç” kısmında Metin (2004b: 77), Necip Fazıl’ın popüler bir şair olmasına karşın Türk şiirinde o nispette bir etkisinin olmadığını ileri sürer. Özellikle Türk şiirinin ondaki “metafizik ürpertiye genel olarak yabancı ve uzak” kaldığını, aynı zamanda ondan sonra “varoluş trajijini, o düzeyde yakalayan” bir şairin de gelmediğine işaret eder. Şairin asıl gücünü “varoluş atılımlarını tetikleyen iç doluluğundan” aldığını ve bu nedenle “onda sahicilikten uzaklaşan bir artistiği görmeyiz” der. Dolayısıyla şiirlerindeki gür sesin, “artistik sebeplere değil estetik duyarlığa” dayandığını belirtir. Diğer taraftan Ali K. Metin, Necip Fazıl’ın dil üzerindeki hâkimiyetini şiirinin gücünü oluşturan en önemli özelliklerden biri olarak değerlendirir. Yazısını aşağıda alıntılıdığımız ve şiirimizin modernleşme sürecine katkılarını içeren genel bir değerlendirmeye sonlandırır:

“Sonuç olarak Necip Fazıl’ı hece şiirinin en önemli şairi olarak kabul edilebiliriz. Bunun ötesinde o, ben-merkezli şiiriyle Türk şiirinin modernleşme sürecinde en etkin şairlerinden birisi olmuştur. Dahası gerek varoluş şiiri gerekse mistik-metafizik şiir için sahici bir kök, sağlam bir damar meydana getirmiştir. Necip Fazıl’ın şiiri, kökü ve gövdesiyle oldukça sağlam; ancak dal ve yapraklarında bazı kurumaların görüldüğü büyük bir ağaç gibidir” (2004b: 78).

Metin’in yazısında Necip Fazıl şiirinin dil, muhteva ve içerik özellikleriyle ele alması ve şiirinin bu yönünü modern şiirle ilişkilendirmesi açısından övgüyü hak etmektedir. Yazıda şairin ilk dönem şiirlerindeki yaklaşım ve duyarlıklarıyla modern bir şair kimliğine büründüğü belirtilerek bu yönünün şiirimizin modernleşme sürecine katkıda bulunduğu işaret edilmektedir. Bu yazıdan hareketle Necip Fazıl, kendi varlığını bütünüyle şiire taşıma gayreti içinde olması, benliğin serüvenine odaklanması, bilinç ve bilinçaltının sınırlarında gezinmesi hasebiyle modern şiire geçiş sürecinde önemli bir ilk örnek olarak değerlendirilebilir.

2. 7. [Modern Şiire Geçiş Süreci IV]: Türk Şiirinde Modern Epik Şiir Geleneği Dosyası

Derginin 7. sayısında “Modern Şiire Geçiş Süreci” dosyasına katkı amaçlı, bu dosya konusunu farklı bir düzleme taşıyan bir konu üzerinde durulmuştur. Hakan Şarkdemir’in kaleme aldığı ve “Modern Epik Şiir Geleneği” başlığıyla yayımlanan yazıda, modern Türk şiirinde epik duyarlılık ve “modern epik gelenek” bağlamında Sezai Karakoç, Turgut Uyar ve Edip Cansever şiiri değerlendirilmiştir. Şarkdemir, dört başlık altında tertip ettiği yazısının “Topluluk Ruhunu ve Kahramanın Tecrit Ediliş Temi Etrafında Edebî Türler” başlıklı ilk bölümünde; bireyin, bireysel gerçekliğin toplumdan, topluluk ruhundan tecrit ediliş konusunun laytmotif olarak trajik veya komik bir olgu biçiminde edebî türlerde farklı şekillerde işlendiğinden bahseder. Başlangıçta bu iki unsurun birlikte işlendiğinden ve bundan kaynaklı olarak bireyin toplumla ilişkisinde bir güvenlik alanının ikame edildiğine, ancak daha sonra bireyin toplumdan soyutlanmasıyla birlikte bu güvenlik alanının ihlal edildiğine işaret eder. Edebiyat açısından bu hususun edebî türlerde farklı şekillerde işlendiğine değinir. Şiir özelinde ise bu meselenin, şairin şiirsel söylemi etrafında içsel bakışın bir süreksizliğe çekilmesi, karakterin/şiirsel öznenin şairin kendi sesinden soyutlanarak dışavurumu ve ölüm temasının estetize edilişi çevresinde yansıtıldığını değerlendirir (Şarkdemir, 2004: 48).

Şarkdemir, yazısının “Epik Kahraman ve Roman Karakteri” başlıklı kısmında ise roman türünü bir bocalayışın, karar kılamayışın ve arayışın öyküsü olarak değerlendirir. Roman yazarının kahramanını başka hayatların, başkalarının deneyimlerinin gerilimine sokarak mükemmel bir

şekilde sunduğunu belirtir. Dolayısıyla roman yazarının “şimdinin açık uçluluğundaki arayışı sonlandırmayı sürekli ertelediğini” ve bu bakış açısının “romanda bir yargıdan, kusursuz bir bütünsellikten çok, tamamlanmış bir dünya kurgusuna” (Şarkdemir, 2004: 56) odaklanılmasına neden olduğunu söyler. Bu anlamda romanda örneğin “fiziksel bir ölüm temi, bir son olarak seçilmiş olsa bile” (2004: 56) okurların daima bir süreksizlik duygusuyla baş başa bırakıldığını ifade eder.

Şarkdemir, yazısının “Modern Türk Şiirinde Epik Gelenek” başlığında ise önce modern epikğin hem dünya hem de Modern Türk şiirinde “imgenin iktidarının, imgeci şiirin mevcut kazanımlarını yok saymaksızın ilga edebildiği bir ortamda kendini gösterebilmediğini” belirtir. Bu ortamın şiirimizde “İkinci Yeni’nin kendini imgeci bir akım olarak kabul ettirdiği bir dönemin (1955-1960) ardından belirmeye başla[dığını]” (2004: 56) ifade eder. Modern epik şiir örneklerinin sıklıkla görülmeye başladığı dönemin, İkinci Yeni’nin ikinci dönemine (1960-1965) denk düştüğünü; hatta bu döneme İkinci Yeni’nin epik dönemi de denilebileceğini iddia eder. Ancak hareketin bütün şairlerinde bu tavrın eşzamanlı başlamadığı notunu düşer. Bu bağlamda Karakoç’un “Köpük” şiiriyle, Uyar’ın *Dünyanın En Güzel Arabistanı* (1959) kitabındaki uzun soluklu şiirlerinin erken ikinci dönem ürünleri olarak değerlendirilebileceğini söyler. Ardından bir şiirin uzun soluklu olmasının türü (epik şiir) belirlemeye yetmediğini belirtir. Ancak İkinci Yeni şairlerinin, Hececi ve Garip şairlerine nazaran -özellikle bu ikinci dönemde- daha uzun soluklu şiirler yazma eğiliminde olduklarını, dolayısıyla epik şiirin temel özellikleri arasında yer almasa da “uzun solukluluk” ve “kaplamalı şiir anlayışı” gibi iki başat tekniği somutlayan örneklerle imza attıklarını ifade eder (2004: 56). Uyar’ın “Terziler Geldiler” şiiri ile Karakoç’un *Hızırın Kırk Saat*’ini bu dönemin en önemli şiirleri olarak gösterir. Ayrıca bu dönem şiirlerinin önemli bir kısmında öne çıkan ortak özelliğin “tecrit edilmişlikle birlikte bireysel söylemin topluluğa ait söylem ile çatışıyor oluşudur” belirlemesini yapar. Modern epik şiirinin Türk şiirinde büyük ataları olarak tanımladığı “Akif- Fikret-Hikmet” üçlüsünde bu tecrit edilmiş teminin neredeyse hiç ortaya çıkmadığını ve bu algının yeni bir dünya algısıyla ilgili olduğunu söyler (Şarkdemir, 2004: 57).

Şarkdemir, Modern Türk şiirindeki epik duyarlılığın, Turgut Uyar şiirindeki görünümünün başlangıcı olarak *Dünyanın En Güzel Arabistanı* kitabını ve bu kitapta anlatılaştırılan, hikâyesine yer verilen Akçaburgazlı Yekta ile ilgili uzun soluklu şiirleri gösterir. Aynı zamanda dramatik yönünden dolayı melez özellikler gösterdiğini düşündüğü bu şiirleri, *Memleketimden İnsan Manzaraları*’nın parodisi olarak değerlendirir. Bu şiirlerde “kadın imgesi ve “tecrit edilmişlik temi” etrafında ayrıksı, sığ bir şiir öznesinin varlığından söz eder. Seslerin hissedilmediği ve çağrışımın zayıf olduğu bu şiirlerde “daha çok lirik bir ‘ben’ konuşuyor” diyerek şairin sesiyle örtüşmeyen kurgusal bir karakterin, şiirsel öznenin varlığından bahseder. Söz gelimi dramatik monolog biçiminde yazıldığını öne sürdüğü “Akçaburgazlı Yekta’nın Mahkeme Kararını Aldığında Söylediği Mezmurdur” şiirinde dramatik karakterin/öznenin sesinin öne çıktığını dolayısıyla şairin sesinin varlığından söz edilemeyeceğini ileri sürer. Şiirde gündelik dile yakınlığın şiirin öznesini daha belirgin kıldığına işaret ederek karakterin (Yekta) söyleminde ayrıksılığın belirgin olduğunu, bunu tecrit edilmişlik hâlinin izlediğini belirtir. Aynı zamanda Yekta ile ilgili şiirlerde “birey ile topluluk arasında beliren uçurum[un], romansı türlerde karşılaştığımız mesafe kavramını çağrıştırdığını” söyler (Şarkdemir, 2004: 58).

Yazıda Edip Cansever ise “Çağrılmayan Yakup” şiiri üzerinden ele alınmıştır. Şarkdemir, dönemin geçiş şiirleri arasında saydığı “Çağrılmayan Yakup”ta “ben”in, şiirsel öznenin kendine ve topluma yabancılaşması teminin öne çıktığını ve bu temin parodik bir biçimde “ben ve “öteki” söylemleri” etrafında belirginleştirildiğinden söz açar. Şiirsel öznenin kopukluğunun ve bocalayışının en az Yekta’nın ki kadar bariz olduğunu özellikle bu hususların en yoğun ifadesinin kendilik yanılmamasında belirlediğini aktarır. Bu anlamda varoluşun sarkacının, şiirsel özneyi bir “ben”e bir “öteki”ne doğru vurup durduğunu ve öznenin bir yandan “her şey”le bir yandan da “hiçlik”le bütünleştiğini belirterek böylece bireyin/öznenin bir karmaşaya büründüğüne işaret eder (Şarkdemir, 2004: 59-60). Aynı zamanda şiirsel öznenin (Yakup) *Kur’an*’da adı geçen peygambere değil de şairin zihninde beliren insan düşüncesine daha yakın olduğunu ifade eder: “Yani bir bakıma, Yakup, bütün geleneksel çağrışımların ötesinde, Yakup’lardan bir Yakup’tur, sadece, herhangi bir Yusuf ile herhangi bir Yakup arasında gidip gelen, her şey ile aynı maddeden yoğrulmuş, her şekilden yaratılmış, herkes ile aynı kumaştan biçilmiş bir “hiçkimse”dir” (2004: 60). Böylelikle Şarkdemir, Cansever’in ilk örneğe/arketipe ait söylemi bir yana bırakıp tamamıyla kendi düş gücüne yaslanarak ilk örneği sadece biçimsel yönüyle taklit ettiğini söyler. Böylelikle bambaşka ve modern bir özü şiirleştirdiğini belirginleştirmiş olur.

Şarkdemir, “Çağrılmayan Yakup”taki şiirsel öznenin hareketle Sezai Karakoç şiirine geçer. Onun *Hızır ile Kırk Saat*’te “benzer bir arketipi taşıdığı geleneksel yükleriyle birlikte” devraldığını ve ilk söylemi taklit etmekle kalmayıp onu modern bir arka plana taşıdığını dile getirir. Şiirde geleneksel ve modern motiflerin gariplik temi üzerinden işlendiğini ve Hızır’ı (as.) temsil eden kurgusal karakterin gündelik hayata sokuldukça kendi garipliğinin farkına vardığını belirtir. Onun diğer şiir özneleri/karakterleri gibi tecrit edilmiş veya ayrıksı bir birey olmadığını, söylemlerinde de bir aykırılık olmadığını vurgular. Tam tersi düşüncelerinin topluluğun yükümlü olduğu söylemle birebir örtüştüğünü ancak topluluğun bu verili söyleme sırt dönmesiyle öznenin, toplumun asli değerlere yabancılaşmasından, ayrıksılığında kaynaklanan bir “gariplik” hâli yaşadığını söyler. Dolayısıyla İkinci Yeni içinde modern epik duyuşun en baskın ve belirgin olduğu şairin Karakoç olduğunu, ona en çok yaklaşan ismin ise Uyar olduğunu ifade eder (Şarkdemir, 2004: 61-62).

Yazının “Epik Şiirinin Bugünü ve Şiirsel Teknikler Sorunu” başlıklı son kısmında yazar, modern epik şiirin günün şiirindeki çoğu örneğinde “epik, dramatik ve lirik” öğelerin birlikte yer aldığını belirtir. Bu tarz şiirlerin gündelik dile yakınlaştıkça romanslaşmaya, dilin aykırı unsurlarını bünyesine katmaya ve parodileşmeye/parodileştirmeye başladığını dile getirir. Romanslaşma eğilimi bağlamında da günün modern epik şiirinde “uzun solukluluk” ve “sayıp dökmeçilik” tekniklerinin öne çıktığını vurgular.

Şarkdemir’in kaleme aldığı tek yazıdan ibaret olan bu şiir dosyası, modern epik şiirin görünümünü isimler ve şiir örnekleri üzerinden belirginleştirmesi bakımından önemlidir. Özellikle ele alınan dönemin, şairlerin ve üzerinde durulan şiirlerin, modern epik şiiri bütünüyle temsil eden örneklerden seçilmesi, yapılan tespit ve yorumları değerli kılmaktadır. Zira edebiyat tarihinde, İkinci Yeni’nin ikinci dönemi modern epik şiir açısından en zengin ve yetkin örneklerin verildiği bir zaman dilimi olarak bilinmektedir. Bu husus dosyanın güçlü isimler ve olgun örnekler üzerinden ele alındığını desteklemektedir. Ancak yazıda, ilk iki bölümün geniş bir çerçeveye yayılması ve bu kısımların şiir türü dışındaki türleri kapsamaması, asıl konuya -modern epik şiire- daha az değinilmesine neden olmuştur. Aynı zamanda yazarın modern epik şiirle ilgili kavramsal çerçeveyi bütünüyle çizemediği ve yazıyı güçlü bir teorik zemine oturtmadığı da bir

diğer eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Eğer yazıda, modern epik şiirin sınırları iyi çizilmiş ve özellikleri bütünüyle belirginleştirilmiş olsaydı, örnek şiirlerle ilgili çıkarımlar okurun zihninde daha bir berraklaşma imkânı bulabilir. Yazar da yorum ve tespitlerini belirli kavramlar, temalar üzerinden yapmak zorunda kalmazdı. Bu eksiklerine karşın Şarkdemir'in yazısı hem İkinci Yeni şiirinin belirgin bir yönüne eğilmesi hem de modern epik şiir geleneğini belli başlı isimler ve şiirlerden hareketle ele alması açısından kıymetlidir.

2. 8. [Modern Şiire Geçiş Süreci V]: Orhan Veli, Metin: Eloğlu Dosyası

Derginin 8. sayısındaki “Modern Şiire Geçiş Süreci” dosyası Orhan Veli ve Metin Eloğlu şiiri üzerinden hazırlanmıştır. Bu kapsamda Osman Özbahçe “Orhan Veli'nin İşlevi”, Ali K. Metin ise “Şiirin Arafındaki Şair: Metin Eloğlu” yazılarını kaleme almıştır. Özbahçe yazısında, Orhan Veli şiirini ve şairin şiirimizde yol açtığı yenilikleri ve durumları tartışır. Öncelikle “Garip şiiri” dendiğinde her ne kadar bir akımı bir kişiye indirgemenin zor olacağını düşüncesinde olsa da bu şiirin bir “Orhan Veli Akımı” olduğunu belirtir. Bu ifadeye ilk kez Sezai Karakoç'ta rastladığını ve böylelikle fikrinin pekiştiğini, aynı ifadeye daha sonra Hüseyin Cöntürk'te de tesadüf ettiğini söyler. Özbahçe, Orhan Veli şiirini “ilk şiirleri”, “mizah ve Garip aşaması”, “asıl yazması gereken şiir” ve “son şiirleri” olmak üzere dört aşamada değerlendirir. İlk şiirlerinde Orhan Veli'nin Necip Fazıl etkisiyle hece şiirleri yazdığını ve “Odamda” şiirinin bunun somut bir örneği olduğunu dile getirir. Hatta onun ilk şiirlerinde ana maddenin Necip Fazıl olduğunu, aynı zamanda bu dönem şiirlerinin Garip bildirisinde karşı çıkılan bütün özellikleri içerdiğini ve onun “pathos” damarından etkilendiğini iddia eder. Yine şairin, son şiirlerine doğru Necip Fazıl yörüngesine girdiğini belirtir (2005: 45-46). Ancak Özbahçe'nin bu tespitlerinde ne kadar isabetli olduğu kuşkuludur. Zira şairin ilk şiirlerinde bir dereceye kadar Necip Fazıl ve hece şiirinin etkisinden söz edilse de bunun yazarın belirttiği ölçülerde derinlikli olmadığı aşıkardır. Özbahçe bir bakıma Necip Fazıl ve şiirini öne çıkarma adına, Orhan Veli'deki bu etkilenmenin çerçevesini, sınırlarını genişletmeye çalışmış, bu husus tespit ve değerlendirmelerinde bir uyumsuzluk oluşturmuştur.

Özbahçe yazının devamında, Orhan Veli'nin Garip Akımı ile bütün dikkatleri üzerinde topladığını söyler. Bu aşamada onda “kısa şiir, mizah, bir anın sunumuyla sınırlı kalmak, akıl, sonuç cümlesi, imgenin dışlanması, şiir dilinde günlük konuşmanın esas alınması, eleştiri” gibi özelliklerin öne çıktığını belirtir. Orhan Veli'nin kendi şiirini kurmak adına temel yanlışlığının kısa şiir ve mizah konusunda ısrar etmesi olduğunu dile getirir (2005: 49). Orhan Veli'nin ilk kitabında kısa şiirin mizah yerine “safiyet ve masumiyet” üzerinde inşa edildiğini, şairin daha sonra “mizaha cinsellik meselesindeki algı ve sunumundan dolayı” kapıldığını belirtir. Yine ilk kitabında dikkat çekici bir diğer hususun çocukluk olduğuna işaret ederek şairin, “Robenson”, “Rüya”, “Bayram”, “Gemilerim” gibi şiirleriyle gerçek dünyanın karşısına “çocuğun masalsı dünyasının sunumuyla” çıktığını ifade eder. Şairin daha sonra bu özelliği bütünüyle terk etmesini şaşırtıcı bulur (Özbahçe, 2005: 50).

Özbahçe, Orhan Veli şiirini dört temel özellik çerçevesinde değerlendirerek şiirden örneklerle bu görüşlerini somutlaştırmaya çalışır. Bu bağlamda Orhan Veli'nin kendinden önceki şiiri nazma eşitlemesini, kalıp sözler kullanmasını, kalıp sözleri yerleşik alelade duygu ve düşüncelerden devşirmesini ve vezin, kafiye ve bununla bağlantılı olarak ahenge karşı çıkmasını açıklamaya çalışır (2005: 55). Diğer taraftan Orhan Veli şiirinde eleştirel bir yön olduğunu; bu eleştiri gücünün de şiir dilinden geldiğini belirtir. Aynı zamanda onun şiirini “önceki şiire yöneltilmiş güçlü bir eleştiri” olarak niteler. Bu tavrın “öncekiler ne dediyse tam tersini yapmak” şeklinde

anlaşıldığını dolayısıyla bu yorumların onun şiirinin hafife alınmasına neden olduğunu belirtir (Özbahçe, 2005: 66). Yazının sonunda Orhan Veli'nin kökleşme çabası ve derdi taşımadığını, şiire bir saldırı alanı seçerek “bütün dikkatini çürüten şeyi yıkmaya” yönelttiğini belirtir. Şairin bir inşa düşüncesi taşımadığını ancak her şeye rağmen onu yaşatan şeyin “öncü kimliği” olacağı tespitinde bulunur (Özbahçe, 2005: 70). Özetle yazar, Orhan Veli şiirinin aşamalarını ve yönsemelerini ele alarak onun şiirimizdeki yerini, başarılı ve başarısız taraflarını değerlendirmiştir. Özbahçe'nin, Orhan Veli şiirine dair tespit ve değerlendirmeleri yerinde olmakla beraber özellikle bazı kısımlarda temel konudan uzaklaşarak başka şairlerin -özellikle Necip Fazıl- şiiri üzerine değerlendirmeler yapması temel meseleden uzaklaşılmasına neden olmuştur.

Aynı dosyada yer alan “Şiirin Araf'ındaki Şair: Metin Eloğlu” başlıklı yazısında Ali K. Metin, Eloğlu'nu “şiire yeni açılımlar kazandırma çabasında” olan şairlerden birisi olarak değerlendirmekte ve onun özgün bir poetikası olmasa da özgün bir şiiri olduğunu belirtmektedir. Metin'e (2005: 71) göre Eloğlu, “Garip akımını kendisine çıkış noktası yaparak bu şiiri hem teknik anlamda geliştirmiş hem de semantik açıdan derinleştirmiştir.” Aynı zamanda yazar, Eloğlu'nun “belli bir aşamadan sonra Garip akımından iyice uzaklaştığı ve İkinci Yeni şiirine doğru bir geçiş süreci yaşadığı[nı]” ifade ederek bu irtibatın kendiliğinden gelişen doğal bir süreç olduğuna işaret eder. Ancak İkinci Yeni ile gerçekleşen bu kesişmenin/yakınlaşmanın “şiir dilinde daha dolaylı bir anlatım tekniğinin benimsenmesi ve imgenin ağırlık kazanması” etrafında beliren sınırlı bir yaklaşma olduğunu belirtir (Metin, 2005: 71).

Yazının ilerleyen kısımlarında Eloğlu'nun Garip şiirine yakın durmasına karşın bu akıma eleştirel yaklaştığına değinir. Turgut Uyar'dan mülhemle onun “Garip şiirinin muhafazakâr bir devamcısı olmadığını” ve “Garip şiirini kendi kişiliği ve duyarlılığıyla yenilemeyi” bildiğini söyler. Bu bağlamda şairin kendisine tıpkı Garip şiirinde olduğu halkın ve sokaktaki insanın dünyasını konu aldığını ve *Türkiye'nin Adresi* (1965) kitabına değin bu karakteristiğini koruduğunu belirtir. Bu çerçevede yazdığı şiirler etrafında bazı hususlar üzerinden onu Orhan Veli ile mukayese eder. Söz gelimi Eloğlu'nun ele aldığı “basit insan” ile Orhan Veli'ninki arasında belli düzeyde sosyolojik ve kültürel farklılıklar olduğunu belirtir. Orhan Veli şiirinde karşımıza çıkan “sığ, niteliksiz, tek boyutlu” insanın onun şiirinde “dinamik, çok yönlü, nüanslara sahip bir varlık” olarak ortaya çıktığına işaret eder. Dolayısıyla Eloğlu şiirinde basitleştirmeye karşı bir tepkinin olduğunu söyler. Aynı zamanda Eloğlu'nun şiirindeki kişileri tek bir bağlamda içinde ele almaktan ziyade toplumsal bir durum ve gerçeklik etrafında sunduğunu ifade eder. Onun şiirinin sıcak, samimi bir havası ve yapmacıksız bir üslubu ve “hayatın doğallığını yakalayan bir anlatım ve yaklaşımı” olduğunu belirtir. Aynı zamanda “basit insanla bir nevi empati kuran Eloğlu'nun, bununla şiirine hümanist bir duyarlılığın yanı sıra güçlü bir konuşma damarı” da kazandırdığını vurgular. Bu yönüyle şiirinin “Orhan Veli şiirine göre halka daha yakın, halkında içinde bir şiir” olduğunu, aynı zamanda “ondan daha sevecen”, “daha gerçekçi” görüldüğünü belirtir. Ancak Orhan Veli'nin Eloğlu'na nazaran “daha çarpıcı ve aydınlık” bir şiire sahip olduğunu ifade eder (Metin, 2005: 72-74).

Metin, yazının sonunda Eloğlu'nun, İkinci Yeni şiir anlayışına giden yolda Garip şiirinin etkileri altında beliren minör yapıyı ve esprili söyleyiş özelliklerinin biçim değiştirerek sürdürdüğünü belirtir. Teknik düzeyde (dil bağlamında) ise Garip şiirinden uzaklaşırken tematik düzeyde benzer bir açılım peşinde olmadığını altını çizer. Dolayısıyla onun, insan algısının değişmediğine ancak

sözlük açısından şiir dilini zenginleştirdiğine, yeni deyiş ve anlatım teknikleriyle şiirimize öncülük ettiğine işaret eder. Bu bağlamda Eloğlu şiirinin, “Türk şiirinin modernleşmesi sürecindeki en temel işlevi[nin], şiire öteki-dil bağlamında kazandırdığı bu potansiyel yapı” olduğunu vurgular (Metin, 2005: 76-77). Özetle Ali K. Metin yazısında, Metin Eloğlu’nun Türk şiirinin modernleşme sürecindeki yerini belirginleştirmeye çalışmış, onun Garip ve İkinci Yeni şiiri arasında arafta kalmış bir şair olarak tanımlamıştır. Yazarın, Eloğlu şiirinin aşamalarına, dönemlerine dair bir çerçeve çizerek hem Garipçilerin hem de İkinci Yeni şairlerin gölgesinde kalan şair için önemli bir bakış açısı sunduğu söylenebilir. Özellikle Eloğlu’nun iki şiir anlayışıyla ilgisinin örnekler üzerinden açıklanması, okurların meseleyi daha iyi anlaması açısından değerlidir.

Sonuç

Kökler dergisi, Cumhuriyet’in 80. yılında yayın hayatına başlamış, üç aylık periyotlarla 12 sayı çıkmış bir edebiyat dergisidir. Edebiyatın farklı türlerine sayfalarını açan dergide, şiir türü diğer edebiyat türlerine kıyasla daha bir öne çıkmıştır. Bu kapsamda dergide şiir metinleri, şiir çevirileri yanında şiire, şiir tarihimize, modern şairlerimize dair değerlendirmelerle birlikte şiir eleştiri ve çözümleme yazılarına yer verilmiştir. Aynı zamanda o günlerin edebiyat dergilerinde yayımlanan şiirlerin ve şiir eleştirilerinin bir dökümü yapılarak şiir türü özelinde belirli bir seviye tutturulmuştur. Bu kapsamda dergide yayımlanan şiirle ilgili eleştiri ve inceleme yazılarının büyük bir kısmı, neredeyse her sayıda hazırlanan şiir ve şair dosyalarıyla dikkatlere sunulmuştur. Bu doğrultuda 12 sayı çıkan dergide, şiir türü özelinde 14 dosya yapılmış, bu dosyaların büyük bir kısmında Türk şiirinin modernleşme serüvenine ve bu serüvenin belli başlı temsilcilerine odaklanılmıştır. Bu bağlamda dergide “Modern Şiire Geçiş Süreci” üst başlığını taşıyan dosya kapsamında Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Nazım Hikmet, Attilâ İlhan, Necip Fazıl, Orhan Veli, Metin Eloğlu; “Modern Şiir” dosyası kapsamında da Turgut Uyar, İsmet Özel gibi şairler ele alınmıştır. Bununla birlikte bu iki üst dosya başlığı etrafında “Modern Epik Şiir Geleneği”, “İkinci Yeninin Doğuşu”, “İkinci Yeniden Sorumlu” dosyaları hazırlanmıştır. O günün şiirini ve şairlerini dikkatlere sunan “Devamsızlar” dosyasıyla da güncel şiirin durumu ortaya konulmuştur. “2003 Yılında Şiirimiz”, “2004 Yılında Şiirimiz” başlıklı dosyalarla ise yine günün/güncelin şiirine odaklanmak suretiyle edebiyat dergilerinde söz konusu yıllarda çıkan şiirler değerlendirilmiştir. “2004 Yılında Şiir Eleştirimiz” ve “2005 Yılında Şiir Eleştirimiz” dosyasında ise belirtilen yıllarda edebiyat dergilerinde çıkan şiire dair eleştiri yazıları irdelenmiştir. Dosya yazıları beş farklı yazar tarafından hazırlanmış olmakla birlikte yazıların büyük bir kısmını Ali K. Metin ile Osman Özbahçe kaleme almıştır.

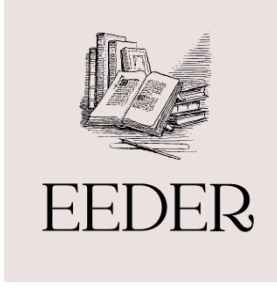
Dergide dosya konusu edilen şiire dair meseleler ve şairler etrafında modern şiire geçiş süreci, modern şiir, güncel şiir ve güncel şiir eleştirisi konularına yoğunlaşmış, bu çerçevede Türk şiirinin yüz yıllık modernleşme macerasına önemli bir not düşülmüştür. Bu kapsamda dosya yazılarında Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Nazım Hikmet, Attilâ İlhan, Necip Fazıl, Orhan Veli gibi isimlerin şiirimizin modern bir yapıya evrilmesindeki rolü belirginleştirilmiştir. Benzer şekilde Turgut Uyar, Sezai Karakoç, İsmet Özel, Metin Eloğlu gibi şairlerin şiir evreni dikkatlere sunularak hem şiirimizin modernleşme sürecindeki rolleri hem de modern şiirdeki yerleri belirginleştirilmiştir. Bu doğrultuda şiirimizin yapı taşları olan bu isimler, hazırlanan dosyalar vasıtasıyla tekrar gündeme getirilmiş; sanat anlayışları, poetik tutumları ve şiirlerinin temel özellikleri irdelenmiştir. Bunun yanında günün şiiri, şairleri, şiir eleştirisi ve şiir dergileri üzerine

yapılan dosya konularıyla güncel şiirdeki öne çıkan şairler, konular, sorunlar ve yönelimler ortaya konulmuştur. Bu doğrultuda dergiyi çıkaranların Türk şiirinde, 1980 ve 1990'dan itibaren kendine yer edinen Hüseyin Atlansoy, Osman Konuk, Hakan Şarkdemir gibi isimleri güncel şiir bağlamında sayfalarına taşıyarak onların değerini, yirmi yıl öncesinde ortaya koymaları, şiir eleştirisinde isabetli olduklarını göstermektedir.

Diğer yandan dosyaları hazırlayan, yazıları kaleme alan isimlerin belli isimler etrafında dönmesi aynı zamanda meseleye bakışta, şairleri ele alışta zaman zaman öznel beğeni ve yargıların öne çıkması, bu çalışmalara yönelik bir eleştiri olarak getirilebilir. Bu kapsamda özellikle Osman Özbahçe'nin kaleme aldığı bazı yazılarda, yer yer asıl konudan uzaklaşarak sevdiği, beğendiği şairlere sözü düşürmesi ve ele aldığı şairleri, meseleleri ara sıra beğendiği bu isimlerle ilişkilendirmeye çalışması olumsuzluk olarak belirtilebilir. Yine aynı yazarın, yakından tanıdığı şairlerle ilgili değerlendirmelerinde övgü ve beğeni ifadelerinin öne çıktığı görülmektedir. Sonuç olarak kısa süreli yayın sürecine rağmen *Kökler* dergisinin şiir ve şair konulu dosyalarla Türk şiirine ve şiir eleştirisine yeni ve özgün bir bakış sunduğu söylenebilir. Dergi, bir kısım eksikliklerine rağmen modern şiire, şiir eleştirisine ve şairlere odaklanan dosya konularıyla ilgi ve övgüyü hak etmektedir.

Kaynakça

- Demirci, İ. (2003). "Kendini Ateş Sanan Kül: Ahmet Haşim", *Kökler*, S. 2, s. 72-91.
- Doğan, M. C. (2008). *Türkiye'de Şiir Dergileri- Şairler Mezarlığı (1909-2008)*. Ankara: Hayal Yayınları.
- Eroğlu, E. (2011). *Modern Türk Şiirinin Doğası*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- [İmzasız] (2003a). "Merhaba" [Sunuş yazısı], *Kökler*, S. 1, s. 3-4.
- [İmzasız] (2003b). "Merhaba" [Sunuş yazısı], *Kökler*, S. 2, s. 5-7.
- Karataş, T. (2006). "Türkçe Şiir Literatürü (1870-2000)", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, S. 7, s. 25-97.
- Konuk, O. (2003a). "Çin Devrimi [:Sevinçle Okuruz Her Kelimeyi]", S. 3, s. 78.
- Menteş M.; Özbahçe, O. (2003). "Devamsızlar", *Kökler*, S. 3, s. 72-74.
- Metin, A. K. (2003a). "Varoluşun Uyardığı Uyumsuzluk", *Kökler*, S. 1, s. 47-55.
- Metin, A. K. (2003b). "Türk Şiirinde Yahya Kemal Mirası", *Kökler*, S. 2, s. 65-71.
- Metin, A. K. (2004a). "Türk Şiirinde Attilâ İlhan Açmazı", *Kökler*, S. 4-5, s. 106-116.
- Metin, A. K. (2004b). "Necip Fazıl'ın Şiir Ağacı", *Kökler*, S. 6, s. 67-78.
- Metin, A. K. (2005). "Şiirin Araf'ındaki Şair: Metin Eloğlu", *Kökler*, S. 8, s. 71-77.
- Meriç, C. (2004). *Bu Ülke*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özbahçe, O. (2003a). "Günümüz Şiiri", *Kökler*, S. 1, s. 5-8.
- Özbahçe, O. (2003b). "Turgut Uyar'da Yaşamak Kaygısı", *Kökler*, S. 1, s. 56-97.
- Özbahçe, O. (2003c). "Nazım Hikmet'in Şiiri", *Kökler*, S. 2, s. 92-118.
- Özbahçe, O. (2004a). "2003 Yılında Şiirimiz", *Kökler*, S. 4-5, s. 58-105.
- Özbahçe, O. (2004b). "Necip Fazıl'ın Şiirimizdeki Yeri", *Kökler*, S. 6, s. 44-66.
- Özbahçe, O. (2004c). "Necip Fazıl'ın Poetikası", *Kökler*, S. 6, s. 79-113.
- Özbahçe, O. (2005). "Orhan Veli'nin İşlevi", *Kökler*, S. 8, s. 45-70.
- Şarkdemir, H. (2004). "Modern Epik Şiir Geleneği", *Kökler*, S. 7, s. 48-66.
- Uyar, T. (2017). *Büyük Saat*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

100* Edebi Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı

Aralık 2023

Atıf/Citation: Bulut, F. (2023). "Hamle Dergisinden Hareketle Adil Erdem Bayazıt ve Sanatı". *Edebi Eleştiri Dergisi*. Cumhuriyetin İlanının 100. Yılı Anısına 1923'ten 2023'e Süreli Yayınlar ve Edebiyat Özel Sayısı, s. 405-415.

Feyza BULUT*

Hamle Dergisinden Hareketle Adil Erdem Bayazıt ve Sanatı**

Erdem Bayazıt And His Art With Reference To Hamle Journal

ÖZ

Yayın hayatına 15 Kasım 1952 tarihinde başlayan ve 1958 yılına kadar devam eden *Hamle* dergisi, toplamda 22 sayısı olan fikir, sanat ve edebiyat dergisidir. Edebiyat camiasına yön veren kimi kalem ustalarının da yollarının keşiştiği Maraş Lisesi'nde temelleri atılan dergi, edebiyat ve sanatın yanı sıra, sosyal meselelerin de tartışıldığı entelektüel bir mecra halini alır. Dergide birçok önemli yazar ve şairin yazıları yayımlanır. Bunlardan biri de Adil Erdem Bayazıt'tır. Bayazıt *Hamle*'nin çıkış sürecinden itibaren yayın ve yazı faaliyetlerini sürdürmektedir. Daha çok şiirleriyle tanınan Bayazıt'ın *Hamle*'de yayımladığı; bir hikâyesi, bir denemesi, bir şiiri ve *Ahmet Hamdi Tanpınar ve Hikâyeciliği* başlıklı bir metne çizdiği karikatürü mevcuttur. Söz konusu çalışmaların detaylı olarak incelendiği bu metinde, Bayazıt'ın memleket sevgisi, Cahit Zarifoğlu sevgisi, renkleri kullanım tarzı, edebiyat ve sanat tutkusunu ile metinlerarasılık kavramı gibi hususlar değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Hamle*, dergi, Erdem Bayazıt, Maraş, edebiyat.

ABSTRACT

Hamle magazine, which started its publishing life on November 15, 1952 and continued until 1958, is an idea, art and literature magazine with a total of 22 issues. The magazine, whose foundations were laid at Maraş High School, where some pen masters in Maraş, who shape the literary community, crosses the paths of it, becomes an intellectual medium where social issues are discussed as well as literature and art. The articles of many important authors and poets are published in the magazine. One of them is Adil Erdem Bayazıt. It has been continuing its publishing and writing activities since the release process of Bayazıt *Hamle*. Bayazıt, who is better known for his poems, has a story, an essay, a poem and a cartoon published in *Hamle*, drawn on a text titled *Ahmet Hamdi Tanpınar and His Story*. In this text, in which the aforementioned works are examined in detail, issues such as Bayazıt's love of the country, the use of colors, passion for literature and art, the concept of intertextuality and the love of Cahit Zarifoğlu will be evaluated.

Keywords: *Hamle*, magazine, Erdem Bayazıt, Maraş, literature.

* Dr. Öğr. Üyesi, Dicle Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, feyzaislamoglu@gmail.com

** [Araştırma Makalesi] Geliş Tarihi: 01.12.2023 Kabul Tarihi: 27.12.2023 Yayın Tarihi: 31.12.2023 DOI: 10.31465/eeder.1399090

Giriş

Süreli yayınlar –gazeteler, dergiler, kitap ekleri vb.- yaş, kültür, ilgi alanı gözetmeksizin toplumun hemen her kesimine hitap eden yayın organlarıdır. Barındırdıkları yazıların çeşitliliği, sürekliliği ve güvenilirliği bu metinlerin her dönemin önemli bir kültür mirasçısı olarak anılmasını sağlamıştır. Kültür, sanat, edebiyat, politika, ekonomi ve daha birçok alandaki gelişim ve değişimin birer vesikası niteliğindeki bu yayın organları, kimi zaman yerel, kimi zaman ulusal, kimi zamansa uluslararası düzeyde veriler içerir. İlk zamanlar İstanbul'dan Anadolu'ya pek ilerleyemeyen bu yayının türünün, bir süre sonra –özellikle Cumhuriyetin ilanıyla- Anadolu'da da örnekleri görülmeye başlanır. Kimi yerel kimi ulusal birçok gazete, dergi, kitap eki artık kültür, sanat ve medeniyetin bir sonraki nesillere aktarılması adına birer kültür ateşesi olarak yayın hayatına başlar.

Süreli yayınların Anadolu'ya açılmasıyla yerel ve ulusal bağlamda önemli gazete ve dergilerin çıkarıldığı şehirlerin başında hiç kuşkusuz Maraş gelir. 1950'den sonra *Hizmet*, *Gençlik*, *Engizek*, *Kahramankent*, *Işık*, *Aksu*, *Manşet* vb. adlı gazetelerle sanat ve edebiyat sayfaları Maraş'taki ilgililerin istifadesine sunulur. Yalnızca edebiyat ve sanat yazıları değil, siyaset, politika yurt ve dünya sorunlarının da gündeme geldiği entelektüel bir tür olarak okur ve yazarların dünyasında bir basamak olan gazete yazılarını dergiler takip eder. *Hamle*, *Gonca*, *Dost*, *Dört Mevsim Düşünce*, *Ötüken*, *Anadolu*, *Cemre*, *Gündönümü*, *Bezek*, *Mavi*, *Ay Işığı* gibi dergiler söz konusu türün yalnızca bir kısmını teşkil eder. Birçoğu okul dergisi olarak yayımlanmaya başlayan dergiler, zamanla ciddi bir yazar ve okur kitle oluşmasını sağlar.

1923 yılında – Cumhuriyetin kurulmasıyla- eğitim hayatına başlayan ve bir asırdır birçok önemli isme ev sahipliği yapmış tarihi okul *Maraş Lisesi*, birçok derginin doğumevi olarak adlandırılabilir. Burada yolları kesişen birçok edebiyat tutkunu genç bir araya geldiklerinde konuştukları fikir ve sanat hususlarını kaleme alıp neşrederek toplumu aydınlatmayı misyon edinmişlerdir. Öyle ki edebiyat ve sanata ilgi duyan bir grup gencin atılımıyla vücuda gelen dergilerden biri de *Hamle* dergisidir. *Hamle*'nin ilk sahibinin S. Sabri Aytemiz olduğunu söylemekle birlikte, sonraki sayılara baktığımızda Hüseyin Özçelik'in dergiyi devraldığını ifade etmek gerekir. Yazı işlerinin idaresinden ise Abdürrezzak Doğuç sorumludur. *Hamle* toplamda 22 sayı olarak yayımlanmıştır. Sanatta ve edebiyatta ün yapmış birçok yazar ve şair yazılarına *Hamle* sayfalarında yer bulmuştur. Bu isimlerden bazıları şöyledir: “Jacques Prevert, M. Nuri Pakdil, Yaşar Nabi Nayır, Salah Birsal, Sezai Karakoç, Ergün Barlas, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Samim Kocagöz, Özdemir İnce, Şevket Yücel, Cahit Zarifoğlu, Alâeddin Özdenören, Rasim Özdenören, Erdem Bayazıt ve Şevket Yücel...”

15 Kasım 1952 tarihinde ilk sayısını yayımlayan *Hamle* yazın dünyasına etkili bir giriş yapar. “Aylık fikir, sanat ve edebiyat gazetesi” olarak neşredilen dergi yalnızca edebiyat ve sanatın konuşulduğu bir meca değil; sosyal yaşamın birçok sorunsalına da değinerek çözüm üretme çabasında olan bir yayın olarak karşımıza çıkar. Derginin adından anlaşılacağı üzere, *Hamle* bir durağanlığın ardındaki devinim, atılım olarak düşünülebilir. Fakat bu ismin arka planında çok daha derin bir anlam aranması gerektiği, derginin dört sayfadan oluşan ilk sayısının birinci sayfasında V. Cengiz'e ait bir yazıda şu şekilde ifade edilir:

“Yıllardan beri arzu edilen, fakat kâfi derecede bir teşebbüse geçilemeyip gerçekleşemeyen gazete çıkarmak fikrinin tahakkukunun verdiği sevinç içindeyiz. *Hamle* lügat manası sadece atılış demektir. Ama devri edebiyatta her kelimenin sadece lügatdaki manasıyla yetinecek değiliz ya. Onu kendimize göre tefsir edip şümullü mânasını anlamak lâzımdır” (*Hamle*, Sayı:1, s.1).

Hamle'nin oluşum sebebinden bahsedilen bu yazıda, bölgenin kalem tutan ellerine verilen bir mesaj söz konusudur. Çünkü toplumun entelektüel kesimine düşen görev, bilgi ve bilinç birikimlerini tüm insanlığa aktarmaktır. Bunun içinse önce yerel, sonra ulusal bir etki alanı oluşturup okuyan ve bilinçli halk kitleleri vücuda getirmek gerekmektedir. Aynı yazıda derginin oluşum serüveninden ve bu serüvenin *mektepe* başlamasından şu şekilde bahsedilir:

“Bu kadar muazzam fikir müesseselerinin (okul) çoğunun bir fikir cereyanı doğuramayışı nedendir? Çünkü o tamamen içine kapanmış yalnız kendi ile haşır neşir oluyor. Onun dışarıdan belki haberi var, fakat dışarının ondan, ondaki fikrin fazilet hamlelerinden hiçbir haberi olamıyor. Hiçbir duyurucu organı yok. Böyle bir vasitanın hemen temin edilebileceğine inanmak kadar insanı alçaltan bir şey tasavvur edilemez. N. Kemâl, Ziya Paşa, Süleyman Nazif gibi fikir mücahitlerinin fikirlerini o kadar baskıya rağmen duyurabildiklerini bildikten sonra bu günün serbestiyeti imkânı içinde neden bizler de böyle faaliyetlerden geri duralım?”

Özelde Maraş Lisesi’ne, genelde ise tüm eğitim camialarına getirilen bu eleştiride, bu kadar kalem ustasının bir araya gelip de zihinlerindeki memleket ve vatan sevgisini çevreye duyurmayışından dem vurulur. Bunu yapmış olan önemli kalemlere de burada gönderme yapılarak, söz konusu işin sanatsal faaliyet değil görev bilinciyle yapılması gerektiği anlatılmak istenir. Bununla birlikte Maraş Lisesi’nin sosyal faaliyetlerini anlatmak gibi güncel mevzuların da yer aldığı *Hamle*’de “Büyük Adamların Büyük Sözleri” köşesi açılır. Bu köşede Napolyon, Corneille, Bacon, Erasmus, Sokrates, Konfüçyüs ve Pascal’ın kimi sözlerine dikkat çekilir. Dergide denemeler, hikâyeler ve şiirler kadar “Mükâfatlı Fikir Münakaşası” başlığı altında bir münazara ortamı da oluşturulmuştur. İlk sayıdan itibaren gelenek haline getirilmeye çalışılan fikir münakaşasının konusu ise “Maziye mi yoksa atıye mi bağlanmalıdır?” sorusuyla tespit edilir. Bu münakaşaya gelen cevapların *Hamle*’nin 2. sayısından itibaren yayımlanmaya başlayacağı, verilen cevapların 1953 yılı Nisan ayı içinde bir heyet tarafından değerlendirilerek “fikrini en iyi müdafaa edene hediye takdim edileceği” duyurulur. Böylece dergide daha çok dayanağı olan fikirler tartışmaya sunulmuş olur. Bu minvalde birçok edebiyat ve sanat üstadı bu dergide kalem oynatmış, önemli konuları tartışmaya açmıştır. Bu isimlerden biri de derginin oluşum sürecine de katkısı olan Adil Erdem Bayazıt’tır.

1. Erdem Bayazıt ve Süreli Yayınlar

Adil Erdem Bayazıt 18 Aralık 1939’da Kahramanmaraş’ta kalabalık bir ailede doğmuştur. Bayazıtlılar, Yavuz Sultan Selim’in iskân politikası doğrultusunda 1515’te Maraş’a yerleştirilmiştir. Burada genişleyen ve nam salan aile Maraş’ın köklü ailelerindedir. Bayazıtlılar, Osmanlı’nın Türkiye Cumhuriyeti’ne dönüştüğü sürecin ve bu süreç sonrası yaşanan birtakım sancıkların şahidi olmuştur. Bayazıt’ın çocukluğu da bu sancıkların devamında geçmiştir. (bk. Yorulmaz, 2013: 17-34). İlk şiirini 1958’de yazan şair, vefat ettiği yıl olan 2008’e kadar bilfiil şiir yazmıştır. Yarım asırlık şiir yazma süreci, Erdem Bayazıt’a şiir tarihimizin pek çok dönemine şahitlik etme olanağı sağlamıştır. Şiirlerindeki çok yönlülük de bundan kaynaklanmaktadır. Her ne kadar elli yıl boyunca zaman zaman şiirler yazmış olsa da o çoğunlukla en yoğun kalem oynattığı dönem olan 1960-1970 arasındaki şiir serüveninde anılır.

Şairin şiir çizgisindeki değişkenlik, hem onun meslekî pozisyonunun hem de hayat görüşünün farklılaşmasından ileri gelmekteydi. Hukuk okurken edebiyat öğretmenliği ile tahsiline devam etmesi, öğretmenlik yaparken tekrar memleketinden resmi görevle ayrılması vs. nedenler onda birtakım kopmalara ve uzak kalmalara neden olmuştur. 1960’lı yıllarda Erdem Bayazıt bir taraftan *İkinci Yeni* ile dil merkezli şiiri takip ederken diğer taraftan Necip Fazıl’ın *Büyük Doğu* ideolojisini ve İslamî hayat görüşünü benimsedi. “Yazmaya bir kader ortaklığı ile birlikte başladığı arkadaşlarıyla beraber hayranı oldukları Pakdil’in yerlilik düşüncesini şiirle buluşturdu. Onun şiiri, İkinci Yeni ile 80 kuşağı arasında bir köprü vazifesi görmekteydi” (Turna, 2012: 2994). Doğal yaşam ve geleneklere önem veren Erdem Bayazıt’a göre “yapay bir hayat sunan çağ, makineleşmenin, eşyalaşmanın, kuralsızlaşmanın bir sonucuydu” (Erinç, 2010: 147). Bununla birlikte “modern kenti merkeze alan şiirlerindeyse kuru kuruya bir kent düşmanlığı beslemekten ziyade sağlıklı bir şehir kimliği arayışını sürdürdü” (Andı, 2013: 91). Modern kentten ve onun etkisinden dili kullanım şekliyle uzak kalmayı tercih eden şair, dış dünyaya dair karamsar olduğunu her fırsatta dile getirmiştir. (akt. Dönmez, 2020)

Erdem Bayazıt’ın şiir dilini anlamak üç ismin kalemini tanımakla mümkün olacaktır; Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç ve Nuri Pakdil “Bir *Mavera Topluğu* şairi olarak Erdem Bayazıt’ın elbette

fikrî ve edebî oluşumunda bu üç ismin ve eserlerinin yetiştirici ve olgunlaştırıcı bir mektep etkisi vardır” (Andı, 2013: 87). Bayazıt’ın üzerindeki bu etki birçok araştırmacı tarafından tespit edilmiştir. Ancak Hasan Akay bu etkinin büyük ölçüde Kısakürek’e ait olduğunu şu şekilde ifade eder: “Erdem Bayazıt, Necip Fazıl’ın çizgisini devam ettirmektedir. Ayrıca şairin üzerinde Sezai Karakoç ve Nuri Pakdil’in de etkisi büyüktür. Fakat Necip Fazıl “en çok etkisinde kaldığı kişilerden biri, belki de birincisidir” (Akay, 2013:155). Bayazıt, üzerindeki kalem üstatlarının etkisini, onlarla birlikte yürüttüğü süreli yayın faaliyetleriyle pekiştirir. Yetenekli şair, Necip Fazıl’la yaptığı şiir sohbetlerini, şairce bakma, düşünme, anlama derslerini *Büyük Doğu* dergisiyle daha da üst basamaklara taşıma fırsatı bulur. Böylece Kısakürek’ten dergicilikle ilgili ilk eğitimlerini de almış olur. “Bu tecrübenin sistemleşmesini sağlayan adres ise Sezai Karakoç’un çıkardığı *Diriliş* dergisi olur” (Turna, 2012: s.2995). *Büyük Doğu*’nun akabinde *Diriliş*’te de aktif rol almak Bayazıt’ın süreli yayın faaliyetlerini geliştirmekle birlikte, sosyal ilişki ağını da genişletmiştir. Nitekim yerel ve ulusal yayın faaliyetleri bu dergilerle kısıtlı kalmamış, yaşam boyu editoryal faaliyetlerini diri tutmuştur. Şairin dergicilik faaliyetlerini kronolojik açıdan değerlendiren Turna’nın bu husustaki tespitleri önemlidir:

“Erdem Bayazıt en başından beri sırasıyla Hilâl, Hamle, Çıkış, Deneme, M. Şevket Eysî’nin Yeni İstiklâl’i, Necip Fazıl’ın *Büyük Doğu*’su, Sezai Karakoç’un *Diriliş*, Nuri Pakdil’in *Edebiyat*, Cahit Zarifoğlu, Alaaddin ve Rasim Özdenören, Hasan Seyithanoğlu gibi yakın dostlarıyla çıkarttığı ve bizzat kendisinin yöneticisi olduğu *Maverâ* dergileri gibi süreli yayınların çoğunda bilfiil çalışarak sanat yönü kadar editoryal tarafını da ilerletir ve sosyal ilişkiler bakımından da zengin deneyimler edinir. Bunlara son dönemlerinde yazılarının, şiirlerinin yayımlandığı *Yedi İklim*, *Hece*, *Kaşgar* dergileri de eklendiğinde görülür ki yayın politikası, tiraj, süreklilik ve tesir halkası açılarından Erdem Bayazıt’ın, Türk Edebiyatı’ndaki kayda değer dergilerle olan münasebeti hemen hemen ömrünün sonuna dek diridir. Hiç kuşkusuz bu bağ onun edebiyatla bilhassa şiirle olan irtibatını canlı tutmuş ve sanat üretimini olumlu yönde etkilemiştir. Şairin dergicilik tarafı, ona tecrübe ve ufuk kazandırması itibarıyla verimli olduğu kadar kendisini yazmaya teşvik eden bir kitle ile devamlı iletişimini sürdürmesi yönünden de faydalı olur” (Turna, 2012: 2996).

Erdem Bayazıt yukarıda bahsi geçen süreli yayın faaliyetlerinden hareketle, Türk edebiyatında şiir sanatıyla anıldığı kadar dergicilik faaliyetleriyle de doğrudan anılması gereken önemli bir kalemdir. Dergilere yalnızca yazılarını yayımlayarak değil de editoryal süreçte de yön veren Bayazıt, söyleşilerinde bu faaliyetlerin onun hayatındaki önemine vurgu yapar. Lise yıllarından başlamak üzere devam eden dergi faaliyetlerinin *Hamle* üzerindeki etkisi ve kazanımı Bayazıt’ın sanatının oluşum sürecini anlamak adına önemli bir kaynaktır. Dergide yayımlanan yazıları şairin yalnızca şiirle değil, düz yazıları ile de ses getirdiğinin kanıtı olarak değerlendirilebilir.

2. Erdem Bayazıt ve Hamle

Edebî faaliyetler açısından velut bir şehir olan Maraş; edebiyat, sanat ve fikir dünyası zengin birçok gencin yollarının kesiştiği mekân olarak bilinir. Bu yönüyle hem okuyan hem yazan tefekkür sahibi birçok isim bu şehirde bulunmuş böylece birbirleri ile fikir alışverişinde bulunabildikleri bir mahfile erişmiştir. Necip Fazıl, Sezai Karakoç, Cahit Zarifoğlu ve Erdem Bayazıt gibi isimler başta olmak üzere birçok kalem burada süreli yayın faaliyetlerinde bulunmuştur. Bunlardan biri de *Hamle* dergisidir. *Hamle*, 1952 yılının Kasım ayından 1958’in Nisan ayına kadar 22 sayı hâlinde çıkmıştır. Derginin çıkış yeri Maraş’tır. *Hamle*, tek bir yayıncının elinden çıkmamıştır. Erdem Bayazıt onunla yapılan bir söyleşide “Nuri Pakdil’in *Hamle* dergisini bir süre çıkardıktan sonra ara verdiğini ve Rasim Özdenören, Cahit Zarifoğlu vb. isimlerle bu dergiyi tekrar çıkardıklarını anlatır” (Yorulmaz, 2018: 35). Aşağıda, Adil Erdem Bayazıt’ın *Hamle*’deki yazı faaliyetleri açıklanacaktır.

2.1. Bir Başka Hava

Hamle’nin Şubat 1958’de çıkan 20. sayısında yer alan yazı, hikâye türünde kaleme alınmıştır. Hikâye, 20. sayının 9. ve 10. sayfalarında yer almaktadır. Çevre tasviriyi başlayan hikâyede, baharın gelişinin yakın olduğuna dair sinyaller verilir. Baharı anlatan ifadeler hem memleket sevgisi hem okuma yazma sevgisi hem de renklerin bu kişi üzerindeki olumlu etkisini vurgulamak ister niteliktedir. Her ne kadar

hikâye türünde kaleme alınmış olsa da yazarın dava ve duruşunu hemen her türde ön plana çıkardığı düşünüldüğünde bu metnin de sıradan bir hikâye olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim yazar çevreyi gözlemlerken de davasını göz önünde bulundurarak gözlemlemiş, aktarırken de misyon süzgecinden geçirerek çözüm önerileri ile aktarmıştır. Çünkü ona göre “davasız olan herkes, bulunduğu zaman diliminden mesuldür. Ân ya imar edilir ya da yağmalanır. Eğer, ân imar edilmişse, ân’ı yaşayanların kendi benliklerini değil, istikbali düşünmüş olmalarındandır. Aksine bir davranış söz konusu ise bu durumda, ân yağmalanmış, gelecek alçaltılmış demektir” (Erbay, 2009: 239). Ân katkı sağlamak ve geleceği yüceltmek adına, memlekete dair Bayazıt’ın tespit ve değerlendirmeleri önem arz eder.

2.1.1. Memleket Sevgisi

Erdem Bayazıt, edebiyat sahasında fikir, duruş ve şairlik yönüyle tanındığı kadar memleketiyle de anılan vatanperver bir şahsiyettir. Eserlerinde sık sık değindiği bu konu, kimi yazılarında bir yara olarak acısını hissettiği, kimi yazılarında ise onu rahatlatan huzur veren bir unsur olarak karşımıza çıkar. Bayazıt aslında, mekânın kişiler üzerindeki etkisini kabul ederek doğanın ehemmiyetini vurgular. “Şair; şehirleşme ve makineleşmeye karşı mücadele, savaş ve tabiat gibi metafizik bir eksenle ele aldığı daha birçok tema vesilesi ile aslında “yaratıcıya ve varlığın kaynağına ulaşmak ister” (Karadeniz, 2016: s.120). Bu amacı onun yazılarındaki temel rota olarak değerlendirilebilir. “Bir Başka Hava” başlıklı yazısında Bayazıt’ın havasından hareketle memleketinin güzelliğinden bahsettiği dikkat çeker:

“Bizim kent bir başkaydı bugün. Yağan yağmuruyla, ıslak toprağıyla, mor-kızıl yağmur sonrasıyla başkaydı.

Bilmem hiç dikkat ettiniz mi?.. Hani nisan yağmurlarından sonra hoş bir kızılık kaplar her yanı... İnsanlar canlanır, kuşlar, ağaçlar, böcekler, her şey canlanır. İçi içine sığmaz olur evrenin. İşte öylesine bir gün.

(...) Ceketini kapattığım an, kendimi dışarı attım. Ohhh... Bu yağmur sonrası toprak kokusu gibi var mı?...” (Bayazıt, 1958: 9).

Bir yağmur sonrası anlatıldığı satırların *bizim kent bir başkaydı bugün* sözleriyle başlaması, şairin memleketine olan sevgisinden kaynaklanmaktadır. Öyle ki o şehrin yağmuru da, ıslanan toprağı da kızıllaşan gökyüzü de bir başkaydı onun için. Şiirsel ifadelerle süslü metinde şairin sevgi dolu ve pozitif bakış açısı ön plandadır. Nitekim “Bayazıt’ın yaşam felsefesinde ümitsizlik yoktur; Bayazıt, daima geleceğe yönelir ve kurtuluş olarak gördüğü insana sarılır” (Karadeniz, 2016: s.111). Bu yönüyle de okuma yazma alışkanlığını artırmış, çevresindeki kalemleri olumlu yönde etkilemeyi başarmıştır.

Memleket sevgisi şairdeki vatan bilincini artırmıştır. Çünkü o, memleketinin toprak kokusunun bile başkılığında özlemle bahseden bir kalemdir. Onun yazma serüvenindeki temel etkenlerden biri olarak değerlendirebileceğimiz mekân, hiç kuşkusuz memleket sevgisiyle onun hayatında ehemmiyetli bir yere sahiptir.

2.1.2. Renklerin Dili

Erdem Bayazıt’ın şair kimliğiyle ön plana çıkması, söyleminin ve ruh dünyasının şiirsel olmasından kaynaklanmaktadır. Öyle ki düz yazısında dahi şairane bir tarz hâkimdir. Duygu ve düşün dünyasındaki bu hissiyat onun kalemini diğer birçok şairden ayıran özellik olarak değerlendirilebilir. Çoğunlukla şiirlerde önemli bir temsil olarak kullanılan renkler, Bayazıt’ın *Bir Başka Hava* başlıklı hikâyesinde birtakım çağrışımların oluşmasını sağlar. Çoğunlukla çevre tasvirinde başvurulan renk kavramı, metnin ahengini ve şiirselliğini artırır niteliktedir:

“Yağan yağmuruyla, ıslak toprağıyla, mor-kızıl yağmur sonrasıyla başkaydı.”

“Tek tük yağmur damlalarının arkasında mor- kızıl tutuşan dağları, dağların üstünde, mavi foña pembe-beyaz yığılmış bulutları, yollarda evrenin yedi rengiyle akan su sızıntılarını seyrettikçe bir başka oluyordum” (Bayazıt, 1958: 9).

Yazarın, renklerle detaylandığı yağmur sonrası atmosfer, gökkuşağının çıkıp çıkmamakta kararsız kaldığı mor-kızıl bir havanın habercisidir. Bu kızılık yazarın içini ısıtan bir sıcaklık hissine de işaret eder. Bununla birlikte gökyüzünün maviliği bulutların pembe-beyaz rengiyle okurda tam bir görsel şölen intibası bırakır. Nitekim havanın bunca rengi bünyesinde barındırması, yazarın *evrenin yedi rengi* diye tanımladığı gökkuşağına da gönderme yapar. Bütün bu renk ve çeşitlilik, yazarda yağmur sonrası oluşan gözlem gücünün ürünüdür.

Hikâyede bahsi geçen Gülgün, hüznüyle dikkat çeken bir karakterdir. Çok kısa bir süre önce evlendiği kocasını kaybeden Gülgün, hikâyedeki hüznün temsilciliği vazifesini üstlenmiştir. Güzelliğiyle tanınan Gülgün, *mavi* gözlü, *pembe* yanaklı güzel bir kızdır. Gülgün'ün güzelliğinin ve aynı zamanda hüznünün tasviri, yine renklerle şiirselleşmiştir:

“Mahallenin genç dulu Gülgün yine dışarıyı seyrediyordu. Ama bugün, her günkü gibi değilmiş gibi geldi bana. Mavi bakışları üzüntünün bittiği yerden başlayan bakışlardı.”

“Kocasının ölümünden 4 ay sonra, Gülgün'ün dışarıyı ilk defa başka bir gözle seyrettiğini görüyordum. Baharın pembe rengi masum yüzünde ilk defa oynayıyordu” (Bayazıt, 1958: 9).

Dinginliğin sembolü olan *mavi*, Gülgün'ün gözleriyle anılırken, baharın ve canlanmanın rengi *pembe* yine Gülgün'ün hüznünün azalmasına dair bir umut ışığı mahiyetinde yazarın imdadına yetişmiştir. Çünkü renkler, Bayazıt'ın kaleminde kimi zaman konuşan kimi zaman okura bir şeyler fısıldayan önemli bir imgedir.

2.1.3. Metinlerarası Söylem

Metinlerarasılık kavramı her ne kadar 1980 sonrası bir araştırma alanı olarak değerlendirilse de uygulamaları esas alındığında kavramın varlığını asırlar öncesine kadar götürmek mümkündür. Öyle ki her metin kendinden başka birçok metnin varlığından haberdar ve o metnin habercisidir aynı zamanda. Tıpkı Erdem Bayazıt'ın Orhan Veli'den haberdar ve onun habercisi oluşu gibi. Bayazıt “Bir Başka Hava” adlı yazısında zihinlerde ilk çağrışım örneklerinden biri olan Orhan Veli'nin “Güzel Havalarda” adlı şiirine gönderme yaptığını görmekteyiz. Bu hususta sanatkârane bir üslupla başvuru metinlerarası söylemi, Bayazıt'ın metnin edebi niteliğini artıran bir unsur olarak değerlendirmek mümkündür. Yağmur sonrası berrak bir havanın üzerindeki etkisinden bahsettiği yazısında şair, devrinin usta kalemlerinden bir diğerine göndermede bulunur:

“Şairin hakkı vardı. Böyle havalarda, insanları okumaktan da vazgeçirir, evi de unutturur, işi gücü de terkettirirdi. Kısacası böyle havalarda insanı mahveder mi ederdi.

Böyle havalarda düşünmeden, düşünmeden gezerdim. Pantolonsuz, pabuçsuz çocukların, toprak kaldırımlarda dünyadan habersiz cıvılcıvılcı oynayışlarını seyretmek o kadar tatlı olur ki..” (Bayazıt, 1958: 9)

Bayazıt'ın şaire hak vererek sözüne başladığı bu alıntıda bahsi edilen şair hiç kuşkusuz Orhan Veli Kanık'tır. Şiirinde güzel havalarda istifa ettiğini, tütüne alıştığını, âşık olduğunu anlatan Orhan Veli, Bayazıt'ı da bu şiiriyle etkilemiş olacak ki metinlerarası bir söylem ortaklığıyla çıkar okurların karşısına. Böyle havalarda insanı mahvetmesi, okumaktan vazgeçirmesi hatta evi unutturması bile muhtemel karşılanır. Orhan Veli'nin söz konusu şiirini hatırlayacak olursak;

“Beni bu güzel havalarda mahvetti,

Böyle havada istifa ettim

Evkaftaki memuriyetimden.

Tütüne böyle havada alıştım,

Böyle havada âşık oldum;

Eve ekmekle tuz götürmeyi

Böyle havalarda unuttum;

Şiir yazma hastalığım

Hep böyle havalarda nüksetti;

Beni bu güzel havalar mahvetti” (Kanık, 1966:114).

Kanık, şiir dilinde doğal, rahat ve içten söyleyiş usulüyle, konuşulan dilden yararlanarak kaleme aldığı¹ bu şiiriyle, birçok şairin dünyasında yer etmiştir. Günlük yaşamı anlatırcasına kurduğu söylemle, şairane bir ahengi birleştiren şair zor olanı yaparken takdir almayı da başarmıştır. Şairi övenlerden biri olan Bayazıt, yazısında birkaç kez vurgu yapacak kadar bu şiirin etkisinde kalmıştır: “Yollarda dolaşırken, bir şiir kitabı alıp kırlara çıkararak okumak geçti aklımdan. Hemen eve doğru yürümeye başladım. Hani bir şair var, güzel havaları anlatır, güzel havalara aşıktır ya.. Onu aldım” (Bayazıt, 1958: 9) Bayazıt’ın Orhan Veli’nin şiir kitabını evine gidip aldığını anlattığı bu ifadeleriyle, onun şiire hâkimiyetinin yanı sıra şiir kitabını kütüphanesinde muhafaza ettiğini de anlarız. Böylece hem Bayazıt’ın Orhan Veli okumalarından haberdar oluruz, hem de okur olarak hafızalarımızda başka bir edebi metni canlandırma fırsatı buluruz. Metinlerarasılık kavramının metne kattığı bu zenginlik, hem yazarın, hem metnin hem de okurun bir ayrıcalığı olarak değerlendirilebilir.

2.2. Köy Edebiyatı

Hamle’nin Mart 1958’de çıkan 21. sayısında bulunan yazıyı, Bayazıt deneme türünde kaleme almıştır. “Köy edebiyatı” başlığını taşıyan bu metin birçok edebî ve sosyal temalı problemi gündeme getirir. Erdem Bayazıt edebî olduğu kadar sosyal problemlere olan duyarlılığıyla da tanınan bir şahsiyettir:

“Erdem Bayazıt, yirminci yüzyılın insanı olarak, asrın hadiseleri içinde yaşar. Yaşananlara kayıtsız kalmadığı gibi, çözümler de önerir. Bu şuurla çağını yazar. O, yaşananları yazarken bir elitist tavrıyla karşımıza çıkmaz. Asıl olanın çağ değil, çağrı olduğunun farkındadır. Çağrı, çağların ötesinden, zaman, mekân ve ben gözetilmeden insana sunulan davettir. Zira bilir ki, sadece yaşadığı mekânı, zamanı ve şahsî aktörlüğünü öne çıkaran elitist, şimdinin, buranın ve kendi varlığının asıl olduğu sınırlı bir dünyayı aşır ötesine geçecek bir haslet taşımaz. Çünkü asalet sahipleri, her zaman var olabilmenin, kendisi, zamanı ve mekânı ile kuşatılmış bir âlemin dışına çıkabildikleri durumlarda, yani aşkın değerler etrafında şekillenen hallerde gizlendiğini bilirler” (Erbay, 2009: 239).

Ondaki bu elitist duruş ve sosyal kaygı birçok metnine de yansımıştır. Bunlardan biri olan köy ve köylünün sınıf arayışı sorunu, onun “Köy edebiyatı” başlıklı bu yazısını kaleme almasının başlıca sebebidir:

“Tanımadan, görmeden, ısmarlama olarak üstüne tomar tomar yazılan konularımızdan biri de köylerimizdir. En fazla da doğu köylerimiz. Hatta doğu illerimiz.

Memleketimize yaptıkları büyük hizmetleri inkâr edilemeyecek olan bazı dergilerimiz, bu konuda en az yetkili olan kalemlerin yazılarını sırf köylerimizin acınacak taraflarını belirtiyor kanısıyla yayınlanmaktan çekinmiyorlar. Eğer amacımız ciddi olarak köylerimizi, geri kalmış illerimizi kalkındırmaksa, onları aydınlatmaksa, köylerimize dair olur olmaz şeyleri yazmayı bir tarafa bırakalım da, bizi amacımıza ulaştıracak bir formül arayalım” (Bayazıt, 1958: 9).

ısmarlama yazılan, amaç gözetmeksizin yayın organlarına dahil edilen yazılar Bayazıt’ın ilk hedefidir. Burada ne yazık ki bu eyleme malzeme olan köyler ve doğu illeri için dertlenen Bayazıt, bunun sorumlularını “olur olmaz şeyleri yazmayı bir tarafa bırakalım da, bizi amacımıza ulaştıracak bir formül arayalım” diyerek uyarır. Çünkü o her şeyden evvel topluma faydayı misyon edinmiş duyarlı bir kimlik olarak karşımıza çıkar. Yazısında bu misyonunu açıkça ifade eden şu sözleri takdire şayandır:

“Çeyrek asırdan beri: "Köylerimizin hastaları hala üfürükçülerin elinde.. Yağmur yağması için yağmur duasına çıkıyorlar., diyoruz. Anladık. Biliyoruz; köylülerimiz geri kalmış batıl itikatlara saplanmış. Saplanmış ama bunları söylemekten elimize ne geçiyor?.. Hiç bir şey. (...) ilk işimiz köylüyü aydınlatmak olmalı” (Bayazıt, 1958: 9).

¹ Konuyla ilgili detaylı bilgi için bk. (Aksan, 2013: 66)

Köy meselesine yaklaşımı bu şekilde yanlış bulan Bayazıt, yalnızca bu yaklaşımı eleştirmekle kalmayıp çözüm odaklı da bir tutum sergiler. Köylüyle, onların dilinden, onların altyapısından başlamak üzere konuşmak ve sorunlarına çözüm aramak buradaki ilk adım olarak belirlenir. “Köylüleri iyi tanıyan, onları konuşturmasını bilen bir tanıdıkla aralarına girdik. Hepsiyle konuştuk. O zaman bir kere daha anladım ki köylüler içleri işlenmedik cevherlerle dolu sır küpleriymiş” (Bayazıt, 1958: 10). Bayazıt'ın fark ettiği bu gerçek onu bir derleme çalışması yapma hususunda teşvik eder. Çünkü Bayazıt her ne kadar modern bir döneme dönük yaşasa da yaslandığı duvar daima gelenek ve öz kültürümüzdür. Onun düşün dünyasındaki mazi etkisi şu şekilde ele alınır:

“Erdem Bayazıt, kendi öz kültüründen aldığı yerli unsurları, tanıklık ettiği çağın sosyal ve politik meselelerini, modern çağın çelişkilerini ve imanın yeniden diriliş düşüncesini mistik ve metafizik temellere dayandırarak estetik bir doku içerisinde açık ve somut bir üslup ile ustaca işler” (Karadeniz, 2016: 119).

Söz konusu sosyal ve politik meselelerden biri olan köy ve köy edebiyatı, Bayazıt'ın da çözüm üretmediği bir mesele olarak varlığını sürdürür.

“...koşma, ağıt, tarzında bir şeyler derlemek istedim. Arkadaşım bu işi de başardı. Köylülere bu cins şeyler söyletmesini bildi. Bilmesine bildi ama, söyledikleri türküleri, ağıtları, yazmak istediğimizi anlayınca, asırlardır uslarında yer etmiş zihniyet bütün çıplaklığı ile meydana çıktı. Bizi polis veya başlarını derde sokacak biri sanarak susuverdiler. Gerçeği ne kadar anlatmak istedikse boşa. Eyvallah,, diyen gitti. Düşündüm. Bir türkü yazdırmanın bile suç olacağından korkan insanları nasıl tanıyabiliriz, nasıl temasa geçilebilir onlarla” (Bayazıt, 1958: 10).

Bayazıt'ın ümidinin kırıldığı, çaresiz kaldığı köy gerçeği ne yazık ki buydu. Tek çıkar köyden birilerinin okuyup, hakikatle yakınlarını yüzleştirmesiydi. Ancak burada da farkı bir sorun bizleri karşılamaktaydı. “Binde bir defa aralarından okumuş, kendi çapında aydın kimseler çıksa da (kendini adam olmuş hissedince) ilk işleri köylere veda etmek oluyor”du. (Bayazıt, 1958: 10)

Hal böyle olunca, köy edebiyatı ne yazık ki tabulaşmış korkulardan dolayı kapalı kutularda saklı kültürel zenginliğimiz olarak varlığını sürdürecekti. Bayazıt'ın dediği gibi *bu mesele dergi sayfalarında çözülecek mesele değildi*.

2.3. Uçman

1955'te Maraş Lisesine kayıt yaptıran Adil Erdem Bayazıt'ın bu yıllarda gönlü sanat-edebiyatla en çok da şiir sevdasıyla doludur. Bu sevdıyla kendisine denk gördüğü, sonradan edebiyat dünyasında yer edinecek isimleri keşfeder ve onlarla dost olur. Bunlar arasında lise döneminde başlayan ve 7 Haziran 1987 tarihindeki vefatına kadar dostlukları sürecek olan Abdurrahman Cahit Zarifoğlu da vardır.

Cahit Zarifoğlu, hayatı olduğu gibi yaşayan ve kendini akışa bırakan yeknesak bir yapıda değildir. Tam aksine o; kabına sığmayan, maceracı bir ruh taşırdı içinde. Bu heyecanla tüm bir Avrupa'yı şehir şehir otostopla gezer, Kıbrıs'a gider. Şairin lise yıllarından başlayarak devam eden en önemli tutkusunun "uçmak" olması da böyle hareketli bir ruha sahip oluşunun nişanesidir. Öyle ki odasının duvarlarını uçak resimleriyle süsler, pilot olmayı isterdi. Zarifoğlu, 1958 yılında katılmaya hak kazandığı planör kampına annesinin izin vermemesi üzerine gizlice katılır, yaz boyunca kurs görür ve bunun neticesinde uçuş brövesi alır. "Türk Hava Kurumu Türkkuşu / Milli Model Uçak (B) Sertifikası" alan şair, jet pilotu olmak istediye de kulağında çıkan rahatsızlık nedeniyle Hava Harp Okuluna giremez. “Uçuş öğretmenin bir kazada ölmesi üzerine uçuş anılarını ve üzüntülerini anlattığı bir yazısı ‘Türkkuşu’ dergisinde yayımlanır” (Akça, 2017). Ayrıca şairin sonraki yıllarda yazacağı “Motorlu Kuş, Menziller” gibi eserlere de konu, başlık olarak sirayet etmiştir. Zarifoğlu'nun uçma tutkusu ve sonrasında yaşadığı talihsizlikler, yakın arkadaşı Erdem Beyazıt'ı da derinden etkilemiştir ki aynı yıl -1958'de *Hamle*'nin 22. ve son sayısında -ona ithafen şu satırları yazdırmıştır:

“UÇMAN²

(C.Zarifioğluna)

Gök Gürlemesini unutacak utancından

Sen uçakta oldukça

Bulutlar el-pençe divan duracaklar önünde”

Bayazıt’ın kaleminden arkadaşını hem teselli hem de övgü mahiyetinde çıkan bu kısa şiir, Zarifioğlu’nun uçuş aşkının bir tezahürüdür. Bayazıt’la aralarında güçlü bir gönül bağı olan Zarifioğlu’nun maceracı ruhu, Avrupa’ya yaptığı seyahatlerle veya yazdığı masallardaki kuşlarla konuşmasıyla/uçmasıyla sınırlı değildir. Onun asıl yolculuğu her zaman iç dünyasında, kendi ruh âlemine doğru yaptığı yolculuktur. “...Ve Çocuğun Uyanışı Böyle Başladı” şiirinde kendi kendisiyle konuşur bir hâlde iç yolculuğunu anlatır:

"İçim büyük sabırla haşlandı

İçim ey içim bu yolculuk nereye

Yine bir şehrin ölümünü başlatır gibisin" (Zarifioğlu, 2015: 202)

Yukarıdaki dizelerden anlaşılacağı üzere şair bir kaçış temiyi şiirlerini oluşturur. Bu kaçış kimi zaman şairin kendi içinde gerçekleşirken, kimi zamansa Bayazıt’ın da konu olarak esinlendiği uçuş merkezli vuku bulur. Öyle ki çok sevdiği arkadaşı Zarifioğlu’nun önünde bulutlar bile el pençe divan duracaklardır. Bayazıt’ın arkadaşına yazdığı bu övgü dolu dizeler, birçok insana arkadaş sevgisini öğretir niteliktedir.

2.4. Desen

Hamle dergisinin 21. Sayısı, 1958 yılı Mart ayında yayımlanmıştır. Bu sayıda dergi, edebî olduğu kadar sanatsal yönüyle de ses getirmiştir. Şubat sayısından sonraki ilk sayı olması, Maraş’ın kurtuluşu olan 12 Şubat kutlamalarının yayın organına yansımalarını görmek adına etkili olmuştur. Öyle ki derginin 21. sayısının kapağında okuru, *İbrahim Türker* imzalı *Oniki Şubat* başlıklı bir çizim karşılar. Bu çizim, kadın ve erkek çete motifi, bayrak, camii, tabiat ve çevresi koruma altına alınmış bir alan gibi şehrin tarihi dokusunu vurgulayan sembolleri kapsamaktadır. Erdem Bayazıt’a ait çizim de yine bu sayıdaki sanatsal bir perspektifin ürünü olarak değerlendirilebilir. Mustafa Atatanır tarafından yazılmış *Ahmet Hamdi Tanpınar ve Hikâyeciliği* başlıklı yazıyla aynı sayfada yer alan bu çizimin hemen ardından Existansiyalizm (varoluşçuluk) akımına dair bir inceleme yazısı mevcuttur. Edebiyat ve sanat incelemelerinin harmanlandığı bu sayfalar birbirini tamamlayan içerikle okurun zihninde yer eder.

---

² Bir hava taşıtmı kullanmak ve yönetmekle görevli, bu iş için özel olarak yetişmiş kimse, pilot.

Erdem Beyazıt'ın çizimi, sanatsal yönü ağır basan bir çılgılık motifidir. Birbirlerine çok yakın iki sesin kendini duyurma çabası, eleştirel bir perspektifle resmedilmiştir. Yekvücut gibi görünen fakat birbirinden apayrı iki beden, avazı çıktığı kadar bağıırır. Bu esnada onların etrafını sarmış gibi duran çevresel faktörler de desende dikkat çekmektedir. Çizimin arka planını kavramak için Bayazıt'ın iç dünyasını ve sanat anlayışını bilmek gerekmektedir. “Ona göre sanat; yaşamının neşvesini duymak, eşyanın hakikatini kavramak, tabiatı okumak, ebediliği tatmak, insanı çözmek ve yaradana idrak için, kulluk bilincine ulaşmak için bir vasıtaadır” (Yorulmaz, 2018: 84). O halde çizdiği desen de bu düşün dünyasından çok farklı olmasa gerekir. Bayazıt'ın kendi ifadeleri ile; “Sanatçı “varoluşun hikmetini arayan kişi”dir. Pozitivist ve materyalist temele dayalı sanat anlayışını “intihar” olarak değerlendirir, edebiyatla “ölümsüzlüğü” aradığını söyler (Gedikli, 2021: 331). Nitekim çizimde birbirine sesini ulaştıramayanlar, aslında maddenin yetersizliğini anlatmak isterler. Aslıolan madde değil, ruhtur. İnsanı, tabiatı, varoluş gayesini anlamak yalnızca ruh ve metafizik ile mümkün olacaktır. Bu nedenle Bayazıt'ın edebiyat ve sanat anlayışı yüksek sesle değil, doğru sözle geleceğe ışık tutacaktır.

SONUÇ

Hamle; barındırdığı birçok edebî, sosyal ve kültürel metinle 1952-1958 yıllarının nabzını tutan bir yayının organı olarak değerlendirilmiştir. Birçok önemli ismin kalem oynattığı bu derginin önemli yazarlarından biri de Adil Erdem Bayazıt olmuştur. Bayazıt'ın dergide dört ayrı çalışmasının mevcudiyeti, onun ilk sayılarda olmasa da son sayılarda daha faal bir yazım serüvenine girdiğini göstermektedir. Bayazıt, hem hikâye hem deneme hem de şiir türünde yazılar yazmanın yanı sıra, çizmiş olduğu desen çalışmasıyla da çok yönlülüğünü göstermiştir. Edebiyat ve sanatın, sanatla sosyal yaşamın daima iç içe olduğunu savunan şair; bu görüşünü yaptığı çalışmalarıyla da ispatlamıştır. Bu çalışma, *Hamle* dergisini baştan sona incelemek suretiyle, şairin öz yaşamına dair -dergideki yazılarından hareketle- de birçok tespitle bulunmamızı sağlamıştır. Memleket ve arkadaş sevgisi, renklere yüklediği anlam, metinlerarasılık kavramına dair yetkinlik, memleket meseleleri gibi birçok konuda dikkat çeken kalem ustasının yalnız şiirde değil düzyazıda da davasını sürdüren, kaygıları olan bir değer olduğunu söylemek gerekir. Bu yönüyle hem sorunları gündeme taşıyan hem de sorunlara çözüm arayan Bayazıt, tabiatın ve insanın varlık gayesini sorgulayan önemli isimler arasında yerini almıştır.

KAYNAKÇA

- Akay, H. (2013). "Metnin Hızı: Erdem Bayazıt'ın Şiirlerindeki Anlam ve Anlatım Gücü", *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, s.1-18.
- Akça, S. (2017). *Cahit Zarifoğlu'nun Şiirlerinde İnsan ve Toplum*, Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kırşehir
- Aksan, D. (2013), *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Andı, M. F. (2013). "Beton Duvarlar Arasında Açan Çiçek": Modern Kente ve Kentleşmeye Karşı Erdem Bayazıt'ın Şiiri", *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, S.1, s.79-92.
- Bayazıt, A. E., *Bir Başka Hava*, (Hikaye) Hamle Dergisi, Sayı: 20, Şubat 1958.
- Bayazıt, A. E., *Köy Edebiyatı*, (Deneme) Hamle Dergisi, Sayı: 21, Mart 1958.
- Beyazıt, A. E., *Desen* (Karikatür) Hamle Dergisi Sayı: 21, Mart 1958.
- Bayazıt, A. E., *Uçman*, (Şiir) Hamle Dergisi Sayı: 22, Nisan 1958.
- Erbay, E. (2009). "Çağa Muhalif Bir Şair: Erdem Bayazıt", *Erdem Bayazıt Kitabı*, Ankara: TYB Yayınları.
- Dönmez, E. (2023). "Adil Erdem Bayazıt". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/bayazit-erdem> erişim tarihi: 24.11.2023.
- Gedikli, Ö. (2021). "Erdem Bayazıt'ın Söyleşileri". *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(66), 322-335.
- Kanık, O. V. (1966). *Bütün Şiirleri*, İstanbul: Varlık Yayınları.
- Karadeniz, H. (2016). "Adil Erdem Bayazıt'ın Poetikası", *Balıkesir University The Journal of Social Sciences Institute*, Volume:19 Number:36, s.107-129.
- Karataş, T. (2010). "Erdem Bayazıt'a ve Şiirine Dair". *Erdem Bayazıt'a Armağan*. Kahramanmaraş: Maraşder Kültür Yayınları.
- Turna, M. (2012). "Erdem Bayazıt'ın Şiir Dünyası", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/4. s.2993-3011, Ankara.
- Turna, M. (2015). *Erdem Bayazıt ve Şiiri*, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Yorulmaz, H. (Ed.) (2018). *Erdem Bayazıt'la Sana Bana Vatanıma Dair Konuşmalar*. İstanbul: Ketebe Yayınları.
- Yorulmaz, H. (2013). *Bir Neslin Ağabeyi Erdem Bayazıt*, İstanbul: Hat Yayınevi.
- Zarifoğlu, A. C. (2015). *Şiirler*, İstanbul: Beyan.